BYBLIOTHECAE APOSTOLICAE VATICANAE

CODICES MANV SCRIPTI RECENSITI

IVSSV

PII XI PONTIFICIS MAXIMI

PRAESIDE AIDANO GASQVET O. S. B.

S. MARIAE IN PORTICV CARD. PRESBYTERO

S. R. E. BYBLIOTHECARIO ET SCRINIARIO

CODICES ARMENI BYBLIOTHECAE VATICANAE BORGIANI VATICANI BARBERINIANI CHISIANI

SCHEDIS FREDERICI CORNWALLIS CONYBEARE ADHIBITIS

RECENSVIT

EVGENIVS TISSERANT

BYBLIOTHECAE VATICANAE SCRIPTOR

ROMAE

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

MCMXXVII

STUDI E TESTI

PUBBLICATI PER CURA DEGLI SCRITTORI DELLA BIBLIOTECA VATICANA

1. **Vattasso M.**, Antonio Flaminio e le principali poesie dell'autografo Vaticano 2870. — 1900. Pp. 68, in-8° (L. 10).
2. — Le due Bibbie di Bovino, ora codici Vaticani latini 10510-10511, e le loro note storiche. — 1900. Pp. 48 (L. 10).
3. **Franchi de' Cavalieri P.**, La *Passio ss. Mariani et Iacobi.* — 1900. Pp. 76 con 1 tavola (L. 12).
4. **Vattasso M.**, Aneddoti in dialetto romanesco del sec. XIV, tratti dal cod. Vatic. 7654. — 1901. Pp. 116, con 1 tavola (L. 20).
5. **Mercati G.**, Note di letteratura biblica cristiana antica. — 1901. Pp. VIII + 256, con 3 tavole doppie (L. 40).
6. **Franchi de' Cavalieri P.**, I Martirii di s. Teodoto e di s. Ariadne, con un'appendice sul testo originale del Martirio di s. Eleuterio. — 1901. Pp. 188, con 1 tavola (L. 30).
7. **Mercati G.**, Antiche reliquie liturgiche ambrosiane e romane, con un ***excursus*** sui frammenti dogmatici ariani del Mai. — 1902. Pp. IV + 80 (L. 12).
8. **Franchi de' Cavalieri P.**, Note agiografiche. — 1902. Pp. 40 (L. 10).
9. — Nuove Note agiografiche. — 1902. Pp. IV + 80 (L. 12).
10. **Vattasso M.**, Per la storia del dramma sacro in Italia. - 1903. Pp. 132 (L. 25).
11. **Mercati G.**, Varia sacra, fasc. I: 1. Anonymi Chiliastae in Matthaeum fragmenta. - 2. Piccoli supplementi agli scritti dei Dottori Cappadoci e di S. Cirillo Alessandrino. — 1903. Pp. 90 in-4° (L. 15).
12. — I. Un frammento delle Ipotiposi di Clemente Alessandrino. - II. Paralipomena Ambrosiana. — 1904. Pp. 48 (L. 10).
13. Catalogo sommario della Esposizione Gregoriana, aperta nella Biblioteca Vaticana dal 7 all'11 Aprile 1904. Ed. 2ª. — 1904. Pp. 76 (L. 30).
14. **Vattasso M.**, Del Petrarca e di alcuni suoi amici. — 1904. Pp. 112 (L. 30).
15. **Mercati G.**, Opuscoli inediti del Beato card. Giuseppe Tommasi. — 1905. Pp. 58, con 1 tavola doppia (L. 12).
16. **Vattasso M.**, Initia Patrum aliorumque scriptorum ecclesiasticorum latinorum ex Mignei Patrologia et ex compluribus aliis libris. Vol. I. A-M. — 1906. Pp. x + 696 (L. 110).
17. — Idem. Vol. II. N-Z. — 1908. Pp. 650 (L. 110).
18. **Vattasso M.**, Frammenti d'un Livio del V sec. recentemente scoperti, codice Vatic. lat. 10696. — 1906. Pp. 18 in fol., con 3 tavole in fototipia (L. 30).
19. **Franchi de' Cavalieri P.**, Hagiographica. — 1908. Pp. 192 (L. 25).
20. **Vattasso M.**, I codici Petrarcheschi della Biblioteca Vaticana. Seguono cinque appendici con testi inediti, poco conosciuti o mal pubblicati. — 1908. Pp. XII + 252, con 2 tavole doppie in fototipia (L. 35).
21. **Carusi E.**, Dispacci e lettere di Giacomo Gherardi, nunzio pontificio a Firenze e a Milano (an. 1487-1490). — 1910. Pp. CLXXXX + 724 (L. 75).
22. **Franchi de' Cavalieri P.**, Note agiografiche, fascicolo 3°. — 1909. Pp. VIII + 124 (L. 30).
23. **Tisserant E.**, Codex Zuqninensis rescriptus Veteris Testamenti. Texte grec des manuscrits Vatican Syriaque 162 et Mus. Brit. Additionnel 14,665, édité avec introduction et notes. — 1911. Pp. LXXXVIII + 280, con 6 tavole in fototipia (L. 50).

BYBLIOTHECAE APOSTOLICAE

VATICANAE

CODICES MANV SCRIPTI RECENSITI

IVSSV

PII XI PONTIFICIS MAXIMI

PRAESIDE AIDANO GASQVET O. S. B.

S. MARIAE IN PORTICV CARD. PRESBYTERO

S. R. E. BYBLIOTHECARIO ET SCRINIARIO.

CODICES ARMENI

BYBLIOTHECAE VATICANAE

BORGIANI VATICANI BARBERINIANI CHISIANI

SCHEDIS FREDERICI CORNWALLIS CONYBEARE ADHIBITIS

RECENSVIT

EVGENIVS TISSERANT

BYBLIOTHECAE VATICANAE SCRIPTOR

ROMAE

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS

—

MCMXXVII

PIO · XI

PONTIFICI · MAXIMO

SACRVM

PRAEFATIO

Codices Armeni bybliothecae Vaticanae sunt 125, videlicet Borgiani 88, Vaticani 33, Barberiniani 2, Chisiani 2, quibus Psalterium pentaglottum iungimus Barberinianum unumque folium cod. Barber. orient. 130.

Praeter ea, quae de singulorum codicum historia in descriptione referuntur, hic pauca tantum in universum praemittimus. Inter codices « barbaricarum » seu « externarum » linguarum, qui sedente Iulio II in quinta capsa Pontificiae bybliothecae secretioris adservabantur, primum locum tenet [1] « 302. Liber pulcherrim(us): lingua armenia: & armenicis characterib(us): Cui titulus latinus i(n) p(ri)ma pagina p(er)script(us) est: Ep(istu)lę translatę d(e) latino i(n) armeniu(m). Sed mihi videtur esse potius i(n) astrologia: na(m) tabulę quęda(m) instar astronomicar(um) postea sequuntur ». Hic, qui solus Armenus erat, nunc est Vaticanus Armenus 3.

Anno 1686, cum inventarium codicum orientalium bybliothecae Vaticanae ab Abrahamo Ecchellensi inceptum Iohannes Mattheus Naironius absolvit, codices Armeni novem erant,[2] sed tertius tunc abfuisse videtur, cum eius enarratio desideretur, spatio ad eam recipiendam vacuo relicto. Adde quod numerus nonus « lunarium in 16 bombic. » iam Angeli Mai tempore non repperiebatur. Codices huius inventarii 1. 2. 4. 5. 6. 7. 8. hodie signantur 1. 2. 3. 13. 4. 5. 6. Codex 2, qui Francisci Antonii Santorii card. S. Severinae primum fuerat, deinde Guillelmi card. Sirleti, ab huius herede ex legato traditus est bybliothecae Vaticanae, Frederico Rainaldi custode, annis igitur 1585-1590;[3] de aliis codicibus nihil huc usque invenimus. Notandum tamen est rotulum, qui hodie num. 6 instructus mutilus incipit, tempore inventarii integrum exstitisse, ut demonstrant verba

---

[1] Vat. lat. 7136, f. 540; cf. Vat. lat. 7135, f. 50, ubi titulus praemittitur: « Armenica anonyma ».

[2] Vat. lat. 13201, f. 323-326^v, praemisso titulo « Catalogus librorum Armenorum ».

[3] Archiv. bybl., n. 11, f. 155: « L(ette)re diuerse del Patriarca dell'Armenia Minore à Papa Gregorio xiij ».

recensentis: « Volumen oblongum, cuius titulus Litteris Maiusculis continens Orationes contra Terrae motum ».

Huic indici circa initium saec. XIX folium manu Ioseph Baldi, ut vid., scriptum additum est, ubi tituli leguntur codd. 10-14, nunc 8-12, nota praemissa « n. 9 Deest ». Nihil habetur de hodierno cod. 7, quem postea Angelus Mai in « lunarii » locum posuit. Horum codicum, qui n. 8 praefert Petri a Valle[1] fuit; 10, aeque ac 7, nomen ferunt Iohannis Angeli ducis ab Altemps inque bybliothecam e domo Ottoboniana venerunt;[2] 9, qui flagitante Ioseph Simonio Assemani scriptus fuerat, ab Abbate Mḫiṭar Clementi XI oblatus est.[3]

Nullus sex codicum Armenorum, quos possedit Ioseph Simonius Assemani,[4] in bybliotheca invenitur; noli tamen mirari, iam enim desiderantur in indice codicum, « qui ex fortuito incendio, quod in cubiculis bibliothecae adnexis die 30 Augusti An° 1768 contigit, superfuerunt ».[5]

Aliorum codicum historia perbrevis: codex 14 Leoni XIII dono dedit Alexander Volta Constantinopolitanus an. 1888; codd. 15-17 bybliothecae

---

[1] Cf. p. 237; I. S. ASSEMANI, *Bibliotheca Orientalis.* t. I, Romae, 1719, p. 587: « IV. *Vita s. Gregorii Illuminatoris* Armenicè *in 4. bomb. 14* ».

[2] Cf. pp. 236, 240 et add.

[3] *Bibl. Orient.*. I, p. 557: « Itaque Reverendissimum Petrum Mechitar .,. per litteras rogavi, ut eumdem Codicem à quopiam erudito monacho describi et ad Vaticanam Bibliothecam transmitti curaret »; p. 632, sub n. XCV codicum Arabicorum, quos Auctor ex Oriente advexit (!): « *In fol.* 132. Codex Armenicus exscriptus ex pervetusto exemplari, quod prostat Venetiis in Hospitio Monachorum Armenorum et a Petro Mechitar eorundem Monachorum Abbate dono oblatus est Sanctissimo Domino nostro ». Cf. Minas NURIKHAN, *Il servo di Dio abate Mechitar fondatore dei Padri Mechitaristi*... Romae et Venetiis, 1914, p. 267; ed. angl. p. 271.

[4] Vat. lat. 8994 (ante diem 11 aug. 1768 script.), f. 89: « Codices Armenici Mss. I. Missale Armenorum. Cod. in fol. chartac. eleganter exaratus. II. Breviarium, secundum Ritum Ecclesiae Armenę, una cum Canticis, quae Dominicis, et diebus Festis cani solent, Cod. in 8. chart. eleganter exaratus. III. Lectionarium (i)d (est) Jarrantir Armenice nuncupatum; in multis a ceteris diversum, complectens Vitas Sanctorum, et Patrum Homilias, p(er) anni circulum recitandas. Cod. in fol. max. bombyc. saec. xi. elegantissimè exaratus a Vartane Monacho. IV. Professio Fidei Catholicę Romanae. Cod. in 4: bombyc. exaratus Alepi a Gregorio Diacono anno Armenorum 1034 [Christi 1534]. V. Pontificale Armenorum. Cod. in 4. chartac. exaratus anno Christi 1725. VI. Rotulus bombyc. complectens varias Preces, plerasque superstitiosas, cum Figuris, minio pictis, quarum magna apud Armenos auctoritas, quęque Amuletorum instar gestari solent. Is autem Rotulus exaratus est anno Armenorum 1132 [Christi 1316] ».

[5] Vat. lat. 13204.

Pontificiae tradidit s. Congregatio S. Officii; codd. 18-20 Pio XI obtulit Paulus Awad, archiepiscopus Cyprensis Maronitarum, an. 1923; cod. 21 e s. Congregatione pro Ecclesia Orientali venit mense feb. 1924; cod. 22 inter libros typis inpressos repertus est; codd. 23-32 in Oriente empti sunt vertente an. 1923.

Nunc vero, cum de Borgianis codicibus dicendum sit, primum significare volumus, quod historia eorum enucleari non poterit nisi perscrutato s. Congregationis de Propaganda Fide archivo, cuius exploratio ardua. Indicia itaque hic tantum conlegimus, quae nobis contigit eruere e codicum notis eque duobus indicibus in bybliotheca Vaticana adservatis. [1]

Ordinem primum manifestant notae arabicae, quae circa finem saeculi XVIII inscriptae sunt, [2] adiecto verbo « Armen(us) », quasque invenies in adpendice II, p. 366, cum hodiernis conlatas. Est tamen sciendum quod illae notae saepe in paginis internis operculorum scriptae non nunquam cum integumentis antiquis periere. Sex notis minime repertis, triginta sex saltem tunc numerabantur codices Armeni. [3]

Ordo secundus, qui nullum in codicibus indicium reliquit, in catalogo legitur certe ante an. 1839 descripto, [4] cui titulus est: « Codici Armeni che si conservano nel Museo del Coll(egio) Urbano ». Hic catalogus numeros adfert 66, at libros 72, cum tres numeri 3. 18. 31 bis scripti sint tresque ad tomos binos pertineant. Praeter codices, quos primus ordo continebat, citantur hodierni 9. 12. 18. 20. 25. 26. 28. 29. 32. 39. 40 (I. III). 41. 44. 47. 54. 58. 59. 60. 61. 66. 87 (?), nec non tredecim, qui interpretationem latinam

---

[1] Borg. lat. 767 et 768.

[2] Post an. 1777, nam hymnarium hod. 7. 8, quod in hoc ordine signatur 13, tunc pro libro typis inpresso obtinebatur. Cf. quae diximus de simili ordine pro codicibus arabicis in *Inventaire sommaire des manuscrits arabes du Fonds Borgia à la Bibliothèque Vaticane* in *Miscellanea Fr. Ehrle*, t. V, Romae, 1924, p. 5 sq.

[3] Pro « 43. Borg. arm. 33 » in adpendice II legendum est « 33. Borg. arm. 33 ».

[4] Borg. lat. 767; catalogus enim codicum Georgianorum (f. 154) titulum praebet: « Manoscritti Giorgiani, che esistono nel Museo Borgiano an. 1839 ». Notae huius ordinis scriptae erant, ut vid., in schedulis non adglutinatis, quae aciem superiorem libri superabant; cf. *Miscellanea Fr. Ehrle,* t. V, p. 7 sq. Apographum inventariorum, quae hodiernum cod. Borg. lat. 767 efficiunt, exstat in cod. Vat. lat. 9574, ff. 330-410 (codd. armm. ff. 365^v-366^v), inter chartas Angeli Mai, qui die 18 dec. 1850 exemplar Musei Borgiani mutuatus est, cuiusque petitio recens conpacta est in cod. Borg. lat. 767, f. 289: « Si prega Mr Segretario di Propaganda se può favorire a breve tempo l'Indice dei Mss[i] del Museo di Propaganda nel Collegio, a fine di cercarvi qualche notizia, e poi restituire A(ngelus) C(ard.) M(ai). Quell'Indice fu fatto dal Cav. Drach. = Restituito = Il Rettore ».

librorum liturgicorum Armenorum continent, quique Borg. Lat. 135-147 hodie signantur. Duo codices omittuntur, quos habebat ordo primus, hodierni scil. 11 et 24, qua de causa nescimus.

Ordinem tertium et in Museo Borgiano de Propaganda Fide ultimum cognoscimus tum e schedulis dorso vel paginae internae integumentorum adglutinatis, cum ex inventario, quod sat adcurate digessit ann. 1855-6 Philippus Tancioni, conlegii Urbani rector.[1] Hic ordo, cuius notas invenies in adpendice III, p. 377, cum hodiernis conlatas, eosdem ac superior codices Latinos continebat, hodiernosque Armenos 1-61. Documenta quae nunc partes IV. V. VII cod. 65 efficiunt, in alio scrinio inveniebantur,[2] nec non hod. 66, qui in ordine secundo instruebatur n. 33.[3] Codices 37 et 61, in catalogo omissi, schedulas tamen praebent huius ordinis L. II. 37 et L. VII. 21. In catalogo omittitur quoque 31 per haplographiam, cum eumdem titulum « Miscellanea Armena » habeat ac cod. 30, sed schedula L. II. 31° munitur. Tres titulos manus addidit, ut vid., altera in spatio vacuo relicto:[4] « Confutazione delle eresie Armene 11 », qui forsitan est hod. 87; « Codice Armeno continente i canoni antichi 12 », qui est hod. 60; « Sermones s. Iacobi Nisibeni 13 », qui videtur deperditus, nisi forte idem sit ac hod. 59, aliter L. VII. 1 signatus.[5] Praeterea, codex hod. 5, cui schedula L. II. 6 adposita est, respondet num. 5[6] catalogi « psalmi Davidis 12mo », dum titulo num. 6 « Libro Ecclesiastico Armeno continente i salmi 12mo » respondet hod. 83, qui sine schedula remansit.

---

[1] Borg. lat. 768, f. 44: « Scanzia 12ma. Fila 2a ». Scrinium in schedulis indicatur littera *L*. Aliud huius inventarii exemplum ad usum bybliothecae Vaticanae factum est, addito consensu notarum ante et post an. 1902, quo anno codices Vaticanas aedes ingressi sunt (cod. Vat. lat. 13243).

[2] F. 59v: « Credenza 2a (a sinistra di chi entra). Lettera del Patriarca Armeno di Sciamazi (*sic*) in favore di Gregorio Deodati Patriarca di Costantinop(oli). (Armeno)... Confederazione e protesta del Clero e popolo di Costantinopoli in favore di Gregorio Deodati ».

[3] F. 66r: « Credenza 10ma. Fila 5a. Opera Dionysii Areopagiti (*sic*) in Armeno. 1. ».

[4] F. 46.

[5] Duo quoque codices s. Iacobi Nisibeni obcurrunt in catalogo secundi ordinis: « 61. Sermones de variis rebus sancti Iacobi nisibensis Episcopi ex lingua Armena traducti in linguam Latinam a Caciadur Arachiel Sacerdote et doctore armeno missionnario apostolico pro armenis Venetiis degentibus, cart. in foglio » et « 62. Disertazione di S. Giacomo Episcopo Nisibensi. Cart. in foglio ». Prior tamen certo certius est hod. 59.

[6] Nullus invenitur codex cum schedula L. II. 5.

Codices Armeni, qui post an. 1856 bybliothecae conlegii Urbani additi sunt, sine numero manserunt usque ad an. 1893 et ultra. Tunc signati sunt notis arabicis grandioribus 1-17 (hodd. 67-81 et 85) in schedulis dorso et paginae internae operculi anterioris adglutinatis, brevi titulo item in schedulis addito. Hodiernus 67, qui in inventario Philippi Tancioni desideratur, in ordine secundo ultimus conprehendebatur sub n. 66; alii recens adquisiti sunt.

De tempore vero quo bybliothecae conparati sunt codices s. Congregationis de Propaganda Fide, conlegiive Urbani, pauca certo dignoscuntur. Post med. saec. XVII conplures liturgici codices qui non omnes in ordine primo conprehenduntur, hodierni scil. 38. 39. 40 (I. III). 47. 49. 50. 51. 52. 55, pro s. illa Congregatione exarati sunt, translationesque latinae confectae. Alii codices circa finem saec. XVII adnotati sunt a Iohanne Pastritio, in conlegio de Propaganda Fide theologiae polemicae lectore, 10. 11. 24. 27. 30. 31. 36. 40 (II). 48. 53; alii denique e Polonia missi sunt ad s. Congregationem an. 1723: 15 et 58. Cod. 19 an. 1668 conlegio Urbano dono dedit alumnus Michahel Nouriğean. Tres tantum ex hereditate Stephani card. Borgia devenerunt 54. 60. 61.[1] Cod. 22, qui duobus primis ordinibus abest, in primis tamen annis saec. XIX notam Nicolai Olivieri recepit.[2] Ex iis, qui ultimo in Museum Borgianum inlati sunt, codices misit duodecim Ioseph Ferahian, episcopus Amidensis, videlicet an. 1890 codd. 84 et 88, de quibus testimonium in cod. 84 exstat, an. 1893 codd. 68. 70. 73. 85, litteris A. B. C. D signati,[3] et anno incerto, post tamen 1881,[4] codd. 69. 71. 78. 79. 76. 77, qui describuntur in schedulis adiectis numerosque prae se ferunt 1. 2. 3. 4. 6. 7.

De codicibus Barberinianis Chisianisque subficiat quod in eorum descriptionibus rettulimus.

Haec de codicum origine et indicibus manu scriptis. Inpressae autem exstant Vaticanorum tantum codicum 1-13 breves illae enarrationes, An-

---

[1] Vat. lat. 10608, f. 19v: « Al num. 212. Codice Membranaceo Armeno scritto l'anno 1319. e contiene un Lezionario. 10 (scudi) ... Al Num. 214. Codice Membranaceo con un frammento di Rituale Armeno. 1.50 »; f. 24v: « Al Num. 291. Codice Cartaceo Armeno, Canoni degli antichi Concilii de' Padri Greci, ed Armeni, e varie regole per le questioni forensi. 6 (scudi) ». Cf. Borg. lat. 551, ff. 16v et 20v; 767, ff. 13v. 15v.

[2] Vide quae diximus de serie illa librorum ad philologiam spectantium, cui manus admoverat Nicolaus Olivieri ca. an. 1812, *Miscellanea Fr. Ehrle,* t. V, p. 7.

[3] Cf. Borg. lat. 767, f. 160.

[4] Cod. 77 an. 1881 Tigranocertae vendebat Mesrop Čenesilean.

gelo Mai flagitante, a monachis Mechitaristis italice conscriptae [1] ab eoque latine redditae. [2] Fusius postea de iisdem codicibus disseruit Iohannes Miskhğean, armene tamen, in ephemeride Vindobonensi Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892). Codicibus Musei Borgiani an. 1902 in Bybliotheca Vaticana depositis, Franciscus Ehrle, qui nunc est S. R. E. diaconus Card., Fredericum Cornwallis Conybeare rogavit ut omnes Bybliothecae Vaticanae Armenos codices describeret iuxta leges, quas eiusdem procuratores in recensendis codicibus sibi constituerunt. Hic vero, qui iam ann. 1892 et 1894 libros inspexerat Vaticanos, ter ad codices nostros enarrandos Romam petiit, primum an. 1907 (a ianuario usque ad 29 mart.), deinde a die 3 nov. 1909 usque ad 28 feb. 1910, tandem a 10 feb. usque ad 7 mart. 1913. Eiusdem schedae mox prelo mandatae sunt et folia duo inpressa. Cum vero Achilles Ratti, praefecti Bybliothecae coadiutor, leges nostras in codicum enarrationibus non plene observatas esse vidisset, opus typographicum intermissum est auctorque rogatus, me laboris socio, schedas perficere. Hic libenter adnuit, plagulas omnes se lecturum promisit triaque folia iam legerat, cum mense augusto 1914 ad aras focosque defendenda vocatus sum. Post autem bellum, in aliis operibus tum Romae cum per varia itinera multo temporis a me consumpto, factum est ut Fredericus Cornwallis Conybeare, magno operis detrimento, die 9 ian. 1924 decesserit antequam alia folia prelo subicerentur. Qua re totus in me labor recidit, qui plura, prout e re visum est, inmutavi adieci. Attamen, ut omnibus pateret quantum praedecessori meo debeam, schedas eius in libro conposui, perpetuo inter codices Vaticanos Armenos adservando.

Librum benigne accipe, lector, et meis erroribus clementer indulge.

xv kal. Novembres an. MCMXXVII.

---

[1] Cod. Vat. lat. 13208, ff. 1-7.

[2] *Scriptorum veterum nova collectio*, t. V, Romae, 1831, p. XXXI et part. 2, p. 239-242.

LEGES QUAS IN RECENSENDIS CODICIBUS ARMENIS SERVARE STUDUIMUS

Singulorum codicum descriptionem in tres partes dividimus, quarum prima de externo libri habitu praecipua docet, altera auctores et opera recenset, tertia codicis faciem et cultum distinctius exponit.

I. In prima parte, quam, numero excepto, litteris minoris moduli inprimimus, haec tantum de codice proferuntur: nota, aetas, materia, amplitudo, foliorum linearumque numeri.

1. Lineae initio typis crassioribus exscriptum, numerum arabicum conlocamus, quo codex in praesens signatus cernitur; e superioribus notis ultimam tantum, uncis lunatis inclusam adscribimus; alias notas antiquiores, quotiens in codice exstant, postremae descriptionis parti, utpote loco opportuniori, reservamus.

2. Sequitur nota temporis numero Romano, cui praefigimus litteras 'saec.', id est 'saeculi'. Ubi est codicis aetatem finibus angustioribus circumscribere, vocum illarum 'ineuntis', 'medii', 'exeuntis' conpendia subicimus 'in.', 'med.', 'ex.'. Cum volumen obcurrit labente saeculo vel proximo ineunte exaratum, aetatem definimus lineola (–) inter duos saeculorum numeros inserta; e. g. 'saec. XII-XIII'. Codicum vero, qui notationem annorum prae se ferunt, annos post Christum natum, saeculi loco, adferimus, numero expressos arabico, secundum litteras 'an.' scil. 'anni'. Annos tamen Armenae conputationis inter uncos adscribimus et folii numerum subnectimus, in quo notam librarius posuit; e. g. an. 1268 (Arm. 717, cf. f. 417^{v}).

3. Ad materiam indicandam adiectivis utimur 'membranaceus' (contracto 'membr.'), 'chartaceus' ('chart.').

4. Libri amplitudinem per longum et latum millimetris, quae vocantur, damus, altitudinis mensuram constanter praemittentes; e. g. 'mm. 280×198'.

5. Foliorum (ff.) praeviorum numerum prodimus nota romana, cui, puncto seiunctum, adscribimus notis arabicis foliorum numerum in codice signatorum e. g. 'ff. V. 148'.

6. Notas arabicas, plerumque ubi textus desinit intermissas, foliis vacuis sequentibus ad finem usque adponimus.

7. Si quae folia medio codice obcurrunt sine numero, ea signamus folii praecedentis nota, adicientes dextrorsum superius litterulas [a], [b], [c], etc.; in recensione autem adscribimus signo + uncisque includimus. Similiter folia notamus bis numerata. Numeros vero a librario omissos, uncis conprehensos addimus pone signum —, adiecto conpendio 'om.' id est 'omissis' E. g. 'ff. 150 (+ 24[a]. 53[a-b])'; 'ff. 170 (+ 20. 30. 50 bis numeratis)'; 'ff. 200 (— 21. 30 om.)'.

8. Plagulas vacuas ab iis adiectas, qui aetate fere nostra codices glutinarunt, sine nota relinquimus.

9. Linearum, quas singulae codicis paginae conprehendunt, numerum numeris foliorum adicimus, pone conpendium 'linn.'; e. g. 'linn. 28', 'linn. 28-32'.

II. Auctorum et operum recensio.

1. Singulos auctores numeris ordinalibus crassioris formae signatos ad novam lineam reducimus, nisi eos titulus generalis conplectatur, vel eorum orationes et epistulae iaceant in codice confusae ac permixtae.

2. Si codex plures auctores continet, singula eorum opera nova linea recensenda non ducimus, nisi longior sit descriptio, sed brevibus interiectis spatiis discernenda notulisque numeralibus supra lineas adscriptis signanda.

3. Quotiens codicem offendimus conplura unius auctoris opera exhibentem, scriptura quidem utimur continuata, sed opera singula spatiis vacuis distinguimus et numeris supra lineas adscriptis notamus.

4. Auctorum nomina typis crassioribus inprimimus, titulos vero latinos, quibus vulgo circumferuntur opera, litteris diductis.

5. Auctorum nomina operumque inscriptiones, quotienscumque in codice omissa sunt, uncis angulatis ⟨ ⟩ conprehendimus.

6. Singulis auctorum nominibus pone numerum ordinalem praefigimus, uncis inclusam lunatis, notam numeralem f(olium) indicantem, in quo eorum opera incipiunt, e. g. '**1** (f. 2) Abbatis **Mḫitar Sebasteni** r h e t o r i c a b r e v i s'. **2** (f. 134) **Gregorii Narekatsi** preces XLI. Numerus, nullo addito signo, folium rectum significat; litterula [v], iuxta apicem ultimae numeri notae adiecta, folium indicat aversum.

7. Prolegomena vel praefationes post titulum recensemus, et, cum operis initium et finis dantur, post finem.

8. Quotiens aliqua ex codice sumimus verba, librariorum scripturam adcurate exprimimus, orthographiam et vitia servantes, sed conpendia solventes praeter communiora. Charactere minusculo seu ***bolorgir,*** qui dicitur, constanter utimur, etiam cum librarius notis uncialibus scripsit seu *erkaṭagir.*

9. Translationem latinam verborum armenorum constanter subiungimus inter duplices virgulas « ». [1]

10. Operum, quae typis inpressa non exstant, initium et finem proferimus, titulosque capitum, quotiens operae pretium visum est. Eiusdem operis codices, in aliis bybliothecis exstantes, in primis cum ad meliorem auctoris vel operis cognitionem utiles adpareant, enunciamus. [2]

11. Quae in spatiis vacuis ab alia manu adiecta sunt et quae in custodiae foliis ex aliis codicibus avolsis leguntur, ea contentorum recensioni subiungimus, nullo tamen praefixo numero.

12. Editiones ad solam fidem codicum nostrorum exactas, prout cognovimus memoramus.

13. In operibus notis admodum divolgatisque recensendis initium et finem numquam damus, sed unam alteramve editionem signamus.

14. Operum haud satis cognitorum editionem praesertim conmemoramus principem et quae ad artis leges exacta sit.

15. Cum vero opus recensendum parum innotescit et editiones rariores haud facile adeundae sunt, prima verba et extrema describimus, editionem illam laudantes, quam ob oculos habere potuimus.

16. Fragmentorum operum quae typis inpressa exstant prima et extrema verba adferimus, editionis paginas lineasque adponentes uncis inclusas.

17. Fragmenta operum, quae tantum manu scripta exstant, designamus initium ac finem exscribendo ac, si aequum est, capitum titulos.

III. Tertia descriptionis pars, litteris minutioribus inpressa, de codicis facie et cultu, ut supra diximus, distinctius agit, ea omnia continens quae in prima parte consulto neglleximus.

1. Ibi *a*) quam codex scripturam exhibeat definimus atque plenis lineis descriptus sit an laterculis duobus; *b*) fasciculos quibus liber constat adcu-

---

[1] Paucae translationes in primis tantum descriptionibus desiderantur.

[2] Saepissime adferimus catalogum codicum Mechitaristarum Vindobonensium a. Iacobo Dashian, qui optimus est; sed catalogo aegre caremus librorum manu scriptorum Edšmiadzinensium, quem Constantinopoli et alibi frustra quaesivimus.

rate distinguimus; *c*) officinarum chartariarum insignia indicamus quotiens ad aetatem codicis cognoscendam videntur utilia; *d*) foliorum seriem interdum turbatam restituimus; *e*) stemmata, imagines, ornamenta, quae litteras initiales foliorumque margines interdum distinguunt, brevibus verbis perstringimus; *f*) plagulas indicamus initio, medio codice et in fine vacuas relictas; *g*) notas exscribimus librariorum, possessorum etc., interpretatione latina adiecta, vitia omnia servantes, conpendia praeter communiora inter uncos lunatos solventes, scripturae versus linea derecta distinguentes, latina litteris inclinatis inprimentes; *h*) integumenti materiam et ornamenta notamus, in primis summorum pontificum et Cardinalium bybliothecariorum scuta, e quibus aetas, qua codex conpactus est, eruitur.

2. Si qui codex e plurium codicum reliquiis constat, descriptionem ad singulas partes seu reliquias pertinentem subiungimus, uti litterae minoris moduli lectorem docebunt.

IV. Litterae armenae sequenti modo transscribimus:[1] ա = a; բ = b; գ = g; դ = d; ե = e; զ = z; է = ē; ը = ĕ; թ ṭ; ժ = ž; ի = i; լ = l; խ = ẖ; ծ = dz; կ = k; հ = h; ձ = tz; ղ = ł; ճ = ğ (vel ģ); մ = m; յ = y; ն = n; շ = š; ո = o; չ = č; պ = p; ջ = dš; ռ = r; ս = s; վ = v; տ = t; ր = r; ց = ts; ւ = u (vel w); փ = f; ք = kh; օ = ō; ֆ = ph; ու = ou.

Uncis includimus ( ) lunatis, quae ad solutionem conpendiorum addimus,
[ ] quadratis, quae, in cod. effluxa, restituimus,
⟨ ⟩ angulatis, quae subplevimus ad rectam textus intellegentiam.
{ } undulatis, a librario perperam scripta ideoque omittenda.

[1] Inconstanter vero praesertim in primis foliis scripsimus, ignoscat lector benevolens!

ADDENDA ET EMENDANDA

P. 2 lin. 5 *lege:* f. 137.

P. 3 lin. 30 *post* 104 *adde:* et Vindobonensem bybl. nat. 9, f. 159.

P. 5 lin. 18 *lege:* ը(տա).

P. 5 lin. 26 *post* an. 1044 *adde:* De pago Tevotsa disseruit Gregorius Galemkhearan կենսագրութիւններ Ա. in Ազգային մատենադարան, t. 78, Vindobonae, 1915, p. 238, ubi pars subscriptionis refertur.

P. 7 lin. 22 *lege:* ուստանուն.

P. 9 lin. 4 *adde:* Almus Zanolli de his sententiis disseruit primumque caput edidit in conmentatione cui titulus *Frammenti di un florilegio di autori greci in un codice Armeno-Borgiano della Vaticana,* in *Rendiconti della Reale Accademia dei Lincei, classe di scienze morali, storiche e filologiche,* ser. V, vol. 22 (21 dec. 1913), p. 633-664. Cum vero, postquam Almus Zanolli codicem viderat, ordinem foliorum restituissem, pauca scripsi de codice eiusque librariis, praemisso titulo *Note sur le manuscrit Borgia arménien 9,* in ephemeride *Revue de l'Orient chrétien,* t. 19 (1914), p. 188-191.

P. 13 lin. 17 *post* unus *adde:* Asar Sebastatsi (cf. cod. 37, ff. 4v. 14v).

P. 18 lin. 9 ab imo *post* codicis *adde* manu Nicolai Olivieri.

P. 21 lin. ult. *lege:* Martyrii.

P. 23 lin. penult. *pro* (fortasse 1130 vel 1180, sed cf. infra) *pone:* (post 1010 cancell. vid. 1180, ut legitur in cod. Borg. lat. 768, f. 146, sed cf. infra).

P. 24 lin. 18 *lege:* linn. 26.

P. 27 lin. 23 *post* codicis *adde:* manu Nicolai Olivieri.

P. 29 lin. 10 et p. 31 lin. 15 *lege:* 1651.

P. 35 lin. 6 *pro* LII. 28 *lege:* L. II. 28.

P. 35 lin. 9 ab imo *lege:* L. II. 29.

P. 36 lin. 14 ab imo *lege:* An. 1630 (Arm. 1080...).

P. 43 lin. 12 *lege:* ամառան.

P. 45 lin. 5 *post* inc. *adde:* (f. 423v).

P. 47 lin. 8 ab imo *lege:* 1630.

P. 52 lin. 11 ab imo *pro* Heraclii Melitensis *pone:* Acacii Melitinensis.

P. 53 lin. 15 *lege:* Seneherim.

P. 55 lin. penult. *post* iustitia *adde:* auctore **Gregorio Taṭevatsi,** Ամառան հատոր, p. 284-288.

P. 57 lin. 20 *lege:* (f. 226).

P. 60 lin. 15 *lege:* *33 Armen.*

P. 61 lin. 18 *lege:* *1º Tomo.*

P. 79 lin. 14 *lege:* (olim L. III. 22, conrect. ex 13, dein 21).

P. 81 lin. 13 *in fine adde:* F. I: *29 Armen.*

P. 87 lin. 3 ab imo - ult. *lege:* ut in codd. Mekhitaristarum Vindobonensium 58 et 256, apud Iacobum Dashian, *Catalog...* p. 41, 133-136 et part. arm. 268-275, 649-657.

P. 88 lin. 20 *lege:* Nersetis II.

P. 88 lin. 5 ab imo *lege:* archiepiscopum.

P. 89 lin. 6 *lege:* s. Nersetis Magni.

P. 89 lin. 9 *pro* [53] (f. 123) *lege:* [53] (f. 124).

P. 89 lin. 16 *lege:* Manuelis.

P. 89 lin. 18 *pro* Armenorum *lege:* Albanorum.

P. 91 lin. 2 *in fine adde:* De dissidiis Armenos inter et Graecos circa celebrationem Paschae deque martyrio Menae presbytero ac Saphar al-Ḥaǧǧāǧī, cf. Eduardum Dulaurier, *Recherches sur la chronologie arménienne,* t. I, Parisiis, 1859, p. 98-100.

P. 91 lin. 5 *lege:* antiqua nota *291,* quae est inventarii codicum Stephani card. Borgia.

P. 98 lin. ult. *ante* F. 437 *pone:* F. 424 notula Iohannis librarii: *Զա̄ծասէր և զհո-գելից զփառաւ|որ և զմեծապատիւ իշխանն զպ(ա)ր(օ)ն | զպաղտին աւագ մարաջախն ամ(ենայն) | Հայոց աղաչեմ յիշել ի տ̄ր նա և զծը|նաւղս իւր, և զիս զմեղաւորս յոհանէս | գրիչ.* « Conmemoraie, quaeso, in Domino baronem Balduinum magnum marescallum totius Armeniae principem qui Deum amat Spirituque plenus est, gloriosus honoreque dignissimus, nec non parentes eius meque peccatorem, Iohannem librarium ».

P. 102 post lin. 17 *adde:* In custodia e charta spissata legitur nota, qua codex signatus est in catalogo librorum Stephani Borgia, scil. *N° 212,* atramento exarata, nec non in dorso eadem inscriptio atque in schedula lorea integumenti.

P. 104 lin. penult. post *Stephanouicz* adde: (Roszka).

P. 107 lin. 13 *post* Epistula *adde:* ⟨Sahak II⟩.

P. 116 lin. 28 *pro* (A. D. 1380-1) *pone:* (A. D. 1440-1).

P. 117 lin. 14 *pro* 1357 *lege:* 1356-7.

P. 120 lin. 17 ab imo *pro* Ionannis *corr.:* Iohannis.

P. 122 lin. 10 *lege:* memoriale accepit Mkrtič Hapermantsi pro anima sua defunctorumque suorum patris...

P. 122 lin. 12 *lege:* Melkhonis.

P. 122 lin. 13 *lege:* pro parentibus spiritualibus Mkrtič, qui...

P. 122 lin. 14 *lege:* Šnkhouš.

P. 122 lin. 15 *lege:* Eliae peregrini (*mahdesi*).

P. 123 lin. 17 *lege:* (A. D. 1768-9).

P. 127 lin. 10 *in fine adde:* auctore ⟨**Mkrtič Nałaš**⟩, ut in cod. Vat. arm. 20, f. 176.

P. 131 lin. 25 pro *6* lege: *C.*

P. 136 lin. 23 *lege:* An. 1667-8.

P. 142 lin. 13 ab imo *lege:* ⟨**Nečetsi**).

P. 143 lin. 14 ab imo *lege:* (A. D. 1667-8).

P. 143 lin. 9 ab imo *lege:* An. 1647-8.

P. 146 lin. 17 *lege:* An. 1536-7.

P. 149 lin. 1 *post* 79 *adde:* (olim 14).

P. 149 lin. ult. *lege:* ⟨**Snorhali**⟩.

P. 174 lin. 21 *lege:* *μυροφόρων.*

P. 185 lin. 16 ab imo *lege:* Ann. 1634-7 (Arm. 1084-6, cf. ff. 211. 211v. 213).

P. 189 lin. 28 *pro* Theodorum *lege:* Theodori.

P. 197 lin. 18 *ante* cf. *pone:* Varias lectiones in testamentis Ruben et Symeon conlegit Fredericus C. Conybeare, ***A collation of Sinker's texts of the Testaments of Reuben and Simeon with the old Armenian version*** in ephemeride cuius est titulus ***the Jewish Quarterly Review,*** t. 8 (1896), p. 260-268.

P. 204 post lin. 11 *adde:* Codicem descripsit Iohannes Miskhğean in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 244 sq.

P. 216 lin. 13 *in fide adde:* Testimonium s. Polycarpi de die nativitatis D. N. I. C. (f. 371) anglice interpretatus est Fredericus C. Conybeare in ephemeride ***The Guardian,*** 18 iul. 1894, p. 1122, ubi pro ***John the Baptist*** *(!)* legendum est ***Iohn the Evangelist,*** codex enim habet յովհաննու աւետարանչի. Cf. A. Harnack in ***Theologische Literaturzeitung,*** t. 19 (1894), col. 583.

P. 219 ante lin. penult. *adde:* Codicem descripsit Iohannes Miskhğean in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 245-7.

P. 240 ab imo *post* Canonicę *adde:* Unum tantum nummum codex aestimatus est, cum Benedictus XIV bybliothecam Ottobonianam adquisivit, ut docet Vat. lat. 9476, f. 928v: « 9°. Codice in foglio à due colonne in lingua armena e carta sud(etta) coperto di tauolato con pelle nera sopra con titolo fuori = Acta Apostolor(um), et epistolę canonicę in lingua Armena: 1 ».

P. 282 lin. 8 *lege:* theologici.

P. 293 lin. 14 *post* Constantinopolitano *adde:* (Iohanne III, ut vid.).

P. 294 lin. 4 ab imo *post* inseruntur *adde:* (f. 63v).

P. 294 lin. penult. *pro* f. 158v *corr.:* f. 160.

P. 300 lin. 17 *pro* (f. 250v) *corr.:* (f. 520v).

P. 305 lin. 24 *lege:* Thaddei.

P. 332 lin. 24 *lege:* Sedšovtsi.

P. 344 lin. 10 ab imo *pro* notantur *pone:* anglice notantur, quae armenice iam prodierant in ephemeride Բանասէր, t. 6 (1904), p. 276-279.

P. 350 lin. 11 ab imo *lege:* Ǵoyan.

P. 352 lin. 11 ab imo *lege:* die septima septembris.

P. 353 lin. 10 *pro* praeses *lege:* Avakh.

P. 355 linn. 21-23 *pro* Fredericus C. Conybeare... conpertum est *scribe:* Aliud exemplum eiusdem inscriptionis, quod videtur e Barberiniano apographo transscriptum, repperitur in cod. Vat. lat. 8217, f. 12, cuius in principio Abraham Ecchellensis, ni fallor, scripsit: *Inscriptio quę erat in Eccl*(esi)*a SS. Vincentij et Anastasij extra muros Civitatis Arretij.* Ubi tamen monumentum hodie exstet, scire nequivimus.

P. 366 *pone:* 5. Borg. arm. 3; 33. Borg. arm. 33; *cancella:* 37-43. Borg. arm. 33.

P. 384 col. 2 lin. 24 *lege:* Ǵoyan.

CODICES BORGIANI ARMENI

---

1 (olim L. II. 1). Saec. XVI, chart., mm. 108×76, ff. 176, linn. 15 (ff. 3-136), 18 (ff. 137-176).

1 (f. 3) Horologion ‹*Ժամագիրք*› sine psalmis et hymnis, scilicet praeconia orationesque tantum continens. Armeni horologii editiones recensuerunt Garegin Zarbhanelian, *Bibliographie arménienne*, Հայկական մատենագիտութիւն, Venetiis, 1883, p. 218-238 et Arsenius Łazikian, *Nouvelle bibliographie arménienne et encyclopédie de la vie arménienne*, Հայկական նոր մատենագիտութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի, vol. I, Venetiis, 1909-1912, col. 811-849. E recentioribus memorasse sufficiat Hierosolymitanam an. 1895 Ժամագիրք Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ... Venetamque an. 1898 Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից Հայաստանեայց եկեղեցւոյ... Versiones ediderunt latinam Mechitaristae s. Lazari, *Breviarium armenum sive dispositio communium Armenicae ecclesiae precum*, Venetiis, 1908, anglicam vero Fredericus Cornwallis Conybeare in libro inscripto: *Rituale Armenum*, Oxoniae, 1895, Adpendix I, *the Armenian daily offices*, p. 443-488. [1] Preces mediae noctis, [2] (f. 17) ad matutinam horam, [3] (f. 42) ad solis hortum, [4] (f. 48) ad horam tertiam, [5] (f. 53) ad horam sextam, [6] (f. 57ᵛ) ad horam nonam, [7] (f. 63ᵛ) sextae et nonae horae monita, [8] (f. 64ᵛ) ad horam vespertinam, [9] (f. 76) benedictio mensae, [10] (f. 77) preces post prandium, [11] (f. 78ᵛ) ad horam pacificam, [12] (f. 84ᵛ) ad horam quietis.

2 (f. 86) Liturgia missae s. Athanasii dicta, quae, pro usu communi saepe typis mandata, denique ad artis criticae leges edita est apud Mechitaristas Vindobonenses: Ioseph Catergian et Iacobus Dashian, *Sacra armenae ecclesiae liturgia*, seu Սրբազան պատարագամատոյցք Հայոց, Vindobonae, 1897, pag. 617-721. Praecipuae editiones laudantur ibid., p. 599-606; Iacobus Dashian, *Catalog der armenischen Hss. in der Mechitharisten-Bibliotek zu Wien*, 1895, n. 268, p. 144; Arsenius Łazikian, *Nouvelle bibliographie arménienne*... Հայկական նոր մատենագիտութիւն..., s. v. *Խորհրդատետր*, I, col. 1157-1176.

3 (f. 137) Alia manus inseruit post titulum officii horae quietis initia quorumdam versiculorum ps. 118 et aliorum pss. et canticorum, ut in breviario Veneto, p. 250-255.

4 (f. 138) Kalendarium seu ‹*Տօնացոյց*›, qui seorsum aut in fine horologii saepe editus est. Inc. a die epiphaniae Domini: *ա̄. Ծայայա(ն)ութեան առաջի(ն) աւուրն* (cod. *օւուրն*) *գիշերն կանոնայ գլխին. փառ. Հաւատայ. և զգենուն մոմղէնս. Առաջի(ն) ս(ա)ղ(մոս).* (cf. cod. 40, III).

Codex constat ex duobus libellis, ff. 1-136 et 137-176, uno ac eodem librario, Mḫiṭar nomine, charactere *bolorgir* exaratis. Pars prior novem fasciculos continet, in marg. inf. primae et ultimae paginae litteris armenis ա, բ... notatos. Fasciculi 1-8 sexdecim foliorum sunt, nonus quaternio notis caret. Pars altera tres fasciculos continet, ut supra signatos ա, բ, գ, quorum 1. 2 sexdecim foliorum sunt, tertius quaternio, desideratur tamen nota in f. 37. Tituli rubri. Ornamenta marginalia et litterae initiales variis coloribus picta. F. 1 antiqua nota codicis: *21. Armen.* et *Diurno Armeno* | *Manoscritto.* F. 2 *Aghoth Maduicz* (= աղօթս մատուցել) | *offerens orationem* | *id: quę pertinent ad sacerdotem et Archi|diaconu*(m) *Armen*(os) | *seu* | *Armen*(um) *Breuiariu*(m) *exceptis psalmis* | *Missale Armen*(um) | *Calendariu*(m) *Arm*(enum). F. 78ᵛ in principio precum ad horam pacificam librarius nomen suum posuit: Ձեռամբ Մխիթար գրչի․ «manu Mḫiṭar scribae». Subscriptio in f. 173ᵛ: Է սահմանած անփո(փո)խելի | մինչ ի գալուստն քրի․ որք | ընթեռնուք սիրով սրտի․ յիշման արէք զիս արժանի՝ զմեղաւք մեռեալ Մխիթ|ար գրի<չ> որ տառապեալ | նուաստ (sic) հոգի․ «Inmutabiliter definitum est usque ad Christi adventum. Qui legitis in affectu cordis, memoriam facite mei peccatoris, mortui peccatis, Mḫiṭar scribae, pauperis humilisque spiritu». Ff. 1ᵛ. 2ᵛ. 174-176ᵛ vacua.

Tabellae ligneae corio fusco obductae tegumentum efficiunt, cuius in dorso satis lacero legitur numerus *21* atramento scriptus.

2 (olim L. II. 2). Saec. XVI vel XVII, chart. mm. 108×78, ff. I, 214, linn. 19.

1 Horologion. [1] (f. 1) ad nocturnum, [2] (f. 48ᵛ) ad matutinam horam, [3] (f. 102ᵛ) ad solis ortum, titulo in f. 102 praemisso, [4] (f. 116) ad horam tertiam titulo in f. 115ᵛ praemisso, [5] (f. 123ᵛ) ad horam sextam, cum titulo in pag. anteriore, [6] (f. 129ᵛ) ad horam nonam, praeeunte titulo in f. 129, [7] (f. 137ᵛ) preces seu ժամամուտք in principio missae a presbytero dicendae, apud J. Catergian, *Sacrae Armenae ecclesiae liturgia,* p. 638-649, cum psalmis et precibus, p. 654-664, [8] (f. 154) benedictio mensae et preces post prandium, [9] (f. 158) ad horam vespertinam, cum titulo in f. 157ᵛ, [10] (f. 176ᵛ) ad horam pacificam, [11] (f. 198) ad horam quietis, titulo in f. 197ᵛ praeeunte.

2 (f. 213) Preces cum titulo Աղօթանք, inc. Ա՜ սուրբ ամենա(ու)հ(ն)եալ անարատ մաւր քո և կուսի և վս որ խաչի քո պատուականի; des. ...անւ- գերուք խաղաղութբ և տէր եղեցի ընդ ամենեսեան ամէն.

Codicem eleganter descriptum littera *notergir* commendant litterae maiores et ornamenta variis coloribus picta. Tituli rubri. Fasciculi 2-18, qui, praeter decimum septimum 11 foliorum, folia 12 habent, litteris notantur in prima et novissima pagina unius cuiusque fasciculi. Fasciculus primus nunc conprehendit ff. 1-5, quorum duo ultima manu recenti subpleta sunt. Fasciculus decimus nonus sex tantum foliis constat. Signa musica in ff. 6-7ᵛ. 55. 102ᵛ. 103. 105. 108. 109 prima manu scripta sunt, spatio ad ea recipienda in ff. 56. 64. 112ᵛ vacuo relicto. F. I antiqua nota codicis *20. Armen.* manu saec. XVII; *Breviariu*(m) *Armenu*(m) et verbum *prohibitum* manu altera cancellatum. Deinde: *Di Pasquale armeno* | *1755,* atramento pallido depravatum in: *Da Balthaese Rumiensos* | *0788.* F. 6ᵛ. 195ᵛ sigilli inpressio ubi legimus ԱՁԱԿ․ F. 214ᵛ notulae duae: Գրեցաւ (ւ vid. ex գ) ժամակիրքն (*sic*) | Ժ տարի լաւ ի տանամէ « Scriptum est hoc horologion anno decimo, optimo in domo »; Պսի տր պետրոս գրէր | այ ծառայ | մինաս | Գրեցաւ ժամամս գիրքն | եղաւ Ը տարի. « Pro (?) domino Petro scribebat Menas servus Dei; scriptum est ..., liber factus est anno octavo ». F. Iᵛ vacuum.

Integumentum ex corio nigro recens refectum.

3 (olim L. II. 3). An. **1632** (**Arm. 1081**, cf. **157**v), **chart.**, mm. **124**×**88**, ff. **VIII. 159**, linn. **16**.

1 (f. 1) Preces cum hymni versibus, genibus flexis, in die Pentecostes alternandae, quae **s. Basilio** in praesenti codice adscriptae, in non nullis codicibus et breviario Vindobonensi an. 1879, II, 567-575, sub nomine s. Iohannis Chrysostomi exstant (cf. Iacobus Dashian, *Catalog der armenischen Hss. in der Mechitharisten-Bibliotek zu Wien,* 1895, nn. 9 [§ III, f. 210], 526 [f. 37], et sine auctoris nomine 5 [f. 240v]). Oratio ut in praedictis codd. in tres partes dividitur: [1] post evangelicum praeconium et hymni versum *Կենդանարար Աստուած* dicitur: *Ամենակալ. անարատ. ած. անսկիզբն Հայր. անտեսանելի. անչա-փելի. անպատմելի. անպարագրելի…* « Omnipotens, inmaculate Deus, aeterne Pater, invisibilis, inmense, inenarrabilis, incircumscripte… ». [2] (f. 5v) Post versum eiusdem hymni *Զուարճացան քո դաւ(ստեամբքն)* dicitur: *Տր մեր յս քս որ զքո խաղաղու(թ)ի(ւն)դ շնորհեցեր սրբոց քոց առաքելոցն…* « Domine noster, Iesu Christe, qui pacem tuam concessisti sanctis tuis apostolis… ». [3] (f. 8v) Post ultimum eiusdem hymni versum *Հոգեւորական սուրբ մկրտ(ու-թեամբ)* dicitur oratio: *Որ ես տր զաւրութե(ան)ց. ած ճշ(մարի)տ աղբեւր լուսոյ եւ կենաց…,* « Qui es dominus virtutum, Deus verus, fons lucis et vitae… ».

2 (f. 13) **S. Nersetis Klayetsi** preces XXIV saepius inpressae, e. g. Venetiis, *Preces s. Nersetis… tribus linguis editae,* 1862 et inter opera s. Nersetis. Titulus praemittur: *Աղաւթք հասարակաց քրիստոնէից Ընծայեալ ի դիմ(ա)ց սրբոյ երրորդութե. ի Ներսէս Հ(այրա)պ(ետա)է ասացեալ. իդ սաւնն իդ ժամուց աւուրն* « Preces communibus christianis propriae ad s. Trinitatem, a Nersete patriarcha dictae. XXIV versus propter XXIV horas diei ».

3 (f. 19) Oratio, quae dicitur « pro nocte formidinis, autore ⟨**Gregorio Narekatsi**⟩, in ed. Veneta an. 1840. Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի Մատենագրութիւնք, *բան ժա*, p. 28 sq.

4 (f. 21) Oratio in hora s. liturgiae recitanda, auctore **Mhitar Gōš,** inc. *Տր ած իմ յս քս, բան Հաւր եւ կերպարան կենդանի եւ կենդանարար.* « Domine Deus meus, Iesu Christe, verbum Patris et imago viva et vivificans… » (cf. e. g. cod. Mechitaristarum Vindobonensium 268, f. 104).

5 (f. 30) Oratio quae inscribitur « adversarius daemonum » *Ընդդիմա-մարտ դիւաց* ad anxietates et morbos repellenda, auctore ⟨**Gregorio Narekatsi**⟩. Inc. *Արդ այսքանեացս անբաւից հրաշից հանդերձիչ, հայր ամենաստեղծ…* « Quantorum infinitorum prodigiorum operator, Pater creator omnium… »; ed. laud., *բան իը, ե,* p. 69-71.

6 (f. 32v) **S. Ephremi** oratio quae inter eius opera inpressa exstat, cf. Սրբոյ Եփրեմի Մատենագրութիւնք, Venetiis, 1836, IV, 252-255.

7 (f. 39v) Preces duae pro s. liturgia, auctore **Mithar Gōš.** [1] Inc. *Ամե-*

նակա ամենախընամ ած յամի աւրհնեալ յոր յամի ես և ամենեցուն ... « Omnipotens omniprovidens Deus... ». [2] (f. 43) Inc. Երեքան‹ձ›նեայ տրուի միով բնու(թեամ)բ և էութի ... « Trina potentia in una natura et essentia... ».

8 (f. 45) Preces pro toto mundo: Շնորհեայ տր զսէր հաստատութի և զղձալի զխաղաղութի ամ աշխարհի ... « Concede, Domine, caritatem, robur et desiderabilem pacem toti mundo... ».

9 (f. 49[v]) Preces ad ss. corpus Christi: [1] subplicatio ad s. corpus Christi, cum id elevat sacerdos coram populo: Երկիր պագանեմք քեզ քս փրկութի աշխարհի, բան հաւր, պ(ա)տ(արա)գ կենդանի ... « Adoramus te, Christe, salus mundi, verbum Patris, oblatio viva... ». [2] (f. 50[v]) Oratio altera ad s. corpus et sanguinem Christi in hora sacrificii: Երևելի ինձ ի փրկութի խոստովանիմ ճշմարտապէս մարմին և արիւն քի այ յուսոյ իմոյ « Conspicuam redemptionem profiteor verum corpus et sanguinem Christi Dei spei meae... ». [3] (f. 51) Oratio in s. sacrificio dicenda ad visum corporis et sanguinis D. N. I. C.: Սբ Սր հայր ամենակարող և յաւիտենական ած ի սբ պահպանութե այն որ յանձին կալար զհոգի փառաւորագոյն որդոյ քո տն մերո‹յ› յի քի՝ յորժամ առաքեցեր զնա յերկնից ի յերկիր ... « Sanctissime Pater, omnipotens et aeterne Deus, in sancta custodia qua recepisti spiritum gloriosum filii tui D. N. I. C., quo modo misisti eum e caelis in terram... ».

10 (f. 54) Preces post absolutionem liturgiae: [1] Տր ած ա(ւր)հ(ն)եալ ես յաւիտե(ա)ն ա(ւր)հ(ն)եա հոգով զամենեսեան, զխաղաղութի տուր ամ աշխ(արհ)ի... « Domine Deus, benedictus es in aeternum, benedic spiritu cunctos, pacem da toti mundo... ». [5] (f. 55[v]) Աւրհնեալ քս որդին այ, որ պատարագեցաւ այս աւր ընդ ամ տիեզերս հաւրն հաշտութի և մեզ ի քաւութի և ի թողութի մեղաց... « Benedictus Christus, filius Dei, qui oblatus est hodie cum toto orbe Patri, ut propitiatio et ad nostri expiationem et in remissionem peccatorum... ».

11 (f. 56) **Iohannis Garnetsi** preces variae: [1] oratio ad Deum quae inc. ut in cod. 165, f. 161[v] Mechitaristarum Vindobonensium (cf. Dashian, *Catalog...* part. arm. p. 474): Տր տր հայր և ած կենաց իմոց... « Domine, Domine, pater et Deus vitae nostrae... ». [2] (f. 59) Preces pro quoque die hebdomadae, quarum prima, diei scilicet dominicae, inc. Յաւիտենից ած և արարիչ բոլորից, որ այնմ յաւուր սկսեալ ի սկզբանէ արարեր զերկինս և զերկիր... « Aeternitatis Deus et creator orbis, qui die illo a principio exorsus creavit caelum et terram... ». [3] (f. 67) Oratio ad sanctam Dei genetricem, ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 165, fol. 64[v], inc.: Ածածին մայր քի. և ծնօղ միածնին հաւր ... « Dei genetrix, mater Christi, et parens unigeniti a Patre... ».

12 (f. 81v) Liturgia missae, de qua vide sis ad cod. 1.

13 (f. 139v) Preces ante communionem dicendae, e cod. Vindobonensi Mechitaristarum 195 e f. 150 editae a Iacobo Dashian apud Iosephum Catergian, *Sacra Armenae Ecclesiae liturgia,* p. 169 sq.

14 (f. 141) **Nersetis Lambronatsi** explicationis liturgiae cap. primum, **Սրբոյն Ներսէսի Լամբրոնացւոյ տարսոնի եպիսկոպոսի խորհրդածութիւնք ի կարգս եկեղեցւոյ եւ մեկնութիւն խորհրդոյ պատարագին**, Venetiis, 1847, p. 227-229.

Codex currenti calamo nitide exaratus 17 fasciculis constat, quorum primus (ff. I-VIII) et ultimus quaterniones, alii quiniones. Notae, quae margini inferiori primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi adpositae erant, plerumque glutinatoris cultro resectae sunt. Exstant դ (= 4) in f. 30v, զ (= 6) in f. 41 et ժե (= 15) in f. 140v. Vestigia conspiciuntur lineolarum numeris superinpositarum in ff. 90v. 91. 100v. 120v. 131. 150. 151. Tituli, litterae maiores et primae cuiusque orationis lineae rubro vel purpureo colore picta. F. I: *2 Missale* | *1 Orationes diversę* saec. XVII-XVIII scripta sunt, sed manus alia fecit ut legere habeas: *Missale Armenum* | *et* | *Orationes diversę.* Subscriptio in f. 157v: *գրեցաւ գիրս ձեռամբ յհնի | վրդպի եւ կոստանդ ուպոլ<ո>յ եպսի, ի յիլով քաղաքի, թվ. ռձա | թուականիս Հայկազեան տու|մարի. այսմ ամի կրալ* (verb. polon. *król* i. e. rex) *թագրն | զիկմունտ աւ ած փոխեցաւ | (ի զատկի նոր կիրակէին շաբթին* prima manu ut vid. cancell.) | *ած լուսա-ւորէ հոգին եւ ը(աա) | առաջին սր թագրցն դաս|եսցէ. աշխարհամատրան|ին դշ(աբաթ)ին էր վախճանն* «Scriptus est hic liber manu Iohannis doctoris et Constantinopoleos episcopi in urbe Leopoli anno 1081 erae Armenorum (a. D. 1632). Eodem anno rex Sigismundus (i. e. Sigismundus III rex Poloniae) ad Deum migravit (diebus paschalibus, sabbato novae dominicae cancell.) cuius Deus inluminet animam et cum prioribus sanctis regibus statuat. Feria quarta post dominicam quae *Ašharhamadran* dicitur (i. e. secundam post Pascham) fuit finis». Vitam Iohannis patriarchae Constantinopolitani (1600-1627), qui an. 1629 per Leopolin Romam perrexit et qui in communione Romana decessus in ecclesia s. Mariae Aegyptiacae sepultus est, G. Kalemkiar enarravit in ephemeride Vindobonensi, «*Հանդէս ամսօրեայ*», XXV (1911), 1-25. Ff. I-VIII. 70-81r. 155v-157r. 158. 159 vacua.

Integumentum ex corio nigro imagines in operculis tenuissime inpressas exhibet Iesu crucifixi et sanctae Dei genetricis.

4 (olim L. II. 4). An. 1439 (Arm. 888, cf. f. 245v), chart. mm. 139 × 88, ff. III. 245 (+ duo bifolia membran.), linn. 19.

S. **Nersetis Klayetsi,** qui et **Šnorhali** dicitur, carmina et preces.

1 Carmina quae saepius inpressa optime Venetiis typis mandata sunt an. 1830 (Arm. 1279) **Տն Ներսէսի Շնորհալւոյ հայոց կաթողիկոսի բանք չափաւ.** [1] (f. 1) Carmen historicum in sacram scripturam, quod ex primis verbis *Yisus Ordi* dicitur, in ed. laud. p. 9-166; [2] (f. 106) rhythmus qui inscribitur **Բան հաւատոյ** «verbum fidei», ed. p. 169-227; [3] (f. 145) <epistula metrica altera ad medicum Mḫiṭar>, ed. p. 297-302; [4] (f. 147v) epistula prima ad medicum et astrologum Mḫiṭar, ed. p. 281-296; [5] (f. 154v) carmen litteratum seu alphabetites de divinis praeceptis, ed. p. 326-340; [6] (f. 162) de Increato et creatis, ed. p. 313-322; [7] (f. 170v) in libros Salomonis, ed. p. 356-361 et 351-355; [8] (f. 176v) litterae consolatoriae ad quemdam principem orientalem propter filium eius, ed. p. 307-312; [9] (f. 179v) hymnus ad nocturnum, **Առաւօտ լուսոյ**, «Aurora luminis...» qui in officio horae no-

cturnae exstat, in brev. Veneto, p. 11 sq.; [10] (f. 181ᵛ) hymnus alter ad nocturnum, Աշխարհ ամենայն, «Orbis universe...», in brev. Veneto, p. 13 sq.: [11] (f. 183) lamentatio ad Dei genetricem, inc.: Ածածին մայր քի իմ յոյսն դու յաւուր մեծի։ Բարեխաւս... «Dei genetrix, mater Christi, mea spes, tu in die magna intercede...»; [12] (f. 185) carmen Homericum de Armenorum historia, ut in carminum ed. laud., p. 494-559, cuius titulos poëmatum referre minus utile visum est, quia plerique editioni respondent.

2 (f. 240ᵛ) Preces XXIV, ut in cod. 3. Exstat (f. 228ᵛ) prooemium de oratione, ut in codd. Mechitaristarum Vindobonensium 88 (f. 152ᵛ), 195 (f. 212), 333 (f. 251), 543 (f. 237), cf. J. Dashian, *Catalog...* part. arm., p. 352.

Ff. I-III manus recens fabulam neglegenter descripsit de Philippo rege et serpente, lingua volgari.

Initio et fine codicis custodiae loco adiecta sunt bina folia membranacea saec. XII vel XIII iberice exarata, quae libro liturgico avolsa sunt.

Codex conplectitur fasciculos viginti, qui duodecim foliis constant praeter 1 quinionem et 20 qui undecim tantum folia habet, ultimo deperdito. Singuli fasciculi in margine imo primae et ultimae paginae litteris numeralibus armenis notantur. Tituli et litterae maiores rubri coloris. F. I manu saec. XVII: *Armeno libro ecclesi*(astico). F. IIIᵛ nota possessionis: Ես Հաբաշ պօղոս յիշատ|ակի տուի զայս յս որդին ի սբ | փրկչի վանքն։ Թվին. ռճիգ. | ի սբ յերուսաղեմ «Ipse Habaš Paulus in memoriam dedi hunc (librum) *Yisus ordi* s. Salvatoris monasterio an. Arm. 1123 (A. D. 1674) in sancta Hierusalem». Subscriptio librarii fine mutila f. 245 inc.: Փառք ամենայն երրորդութե... Արդ գրեցաւ սա ի Թվականո|ւթեա Հայոց. ՊՁԸ. ձեռամբ մեղա|պարտ գրչի աբրահամ աբեղի. յիշա|տակ ինձ և ծնողաց իմոց և ... || «Gloria ss. Trinitati ... Nunc scriptum est hoc in anno Armenorum 888 (A. D. 1439) manu peccatoris scribae Abraham monachi. Memoria mihi et parentibus meis et ...» Ff. I-III recentiora quorum novissimum primo folio fasciculi 1 adglutinatum est.

In dorso tegumenti, quod tabellis ligneis corio subobscuro coopertis constat, et in pagina interna operculi anterioris nota codicis antiquior *22* seu *22 Armen.*

5 (olim L. II. 6). An. 1595 (Arm. 1044, cf. f. 253), chart., mm. 135 × 97, ff. 253 (+ duo bifolia membran.), linn. 17-19.

Psalterium et cantica pro usu liturgico disposita, ut Armeni solent et repperire potes in variis editionibus inde a Romana an. 1565 (cf. schema distributionis apud Fredericum C. Conybeare, *Rituale Armenorum*..., Oxoniae, 1905, p. 446). Foliis non nullis ante f. 33 deperditis, remanent in codice tantum: [1] (f. 1-2) ps. 11, 7 Յաւիտենպահիկ - 14, 2; [2] (f. 3-6) ps. 16, 12 - 17, 31 մն ը[նտրեալ]; [3] (f. 7-9) ps. 17, 50 [տո]վան - Ex. 15, 19 ի մէջ ծովուն; [4] (f. 10-22) ps. 18, 12-26, 14 [abest num. vers. in fine ps.]; [5] (f. 23-32) ps. 30, 6 տր և ի ձեռն - 34, 20; [6] (f. 32-231) Deut. 32, 20 ամենակի - p. 150; [7] (f. 231ᵛ) ps. 151, [8] (f. 232) oratio Manassis; [9] (f. 234) carmen ad B. M. V., inc. Մարիամու ածածին. Աղաչեմ և խնդրեմ ի քէն թող ինձ տր։ Բազումողորմ տր ողորմեա ինձ... «Mariae Dei genetricis. Precor et rogo te: indulge mihi, Domine. Domine multum misericors, miserere mei...»; [10] (f. 235) canticum trium puerorum, Dan.

3, 26-45 et 52-88; [11] (f. 238) canticum B. M. V., Luc. 1, 46-55; [12] (f. 239) canticum Zachariae, Luc. 1, 68-79; [13] (f. 252) canticum Simeonis, Luc. 2, 29-32.

Singula bifolia membranacea, litteris uncialibus inclinatis nitide scripta, quae custodiae loco addita sunt, continent partem passionis s. Febroniae inter vitas et passiones sanctorum selectas a Mechitaristis Venetiis inpressae an. 1874, Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց հատընտիր քաղեալք ի ճառընտրաց, II, p. 410, l. 5 [յարե]ւելս - l. 14 արեւել[ից]; l. 20 պայս - l. 30 տեղին; l. 34 [յառ]աջ - p. 411, l. 5 ձեռն; l. 10 զն (ed. և) փերրոնիա - l. 17 ապա. Sed textus codicis edito paullo longior est.

Codex integer conplectebatur fasciculos unum et viginti in imo margine primae et ultimae paginae signatos et bifolium sine notis; sed perierunt fasciculus primus et pars fasciculorum 2-4, cum tribus primis foliis fasc. 5. Supersunt 10 folia fasc. secundi, 12 tertii, 10 quarti, 11 quinti. Alii fasciculi 12 foliis constant, praeter sextum qui 18 folia continet, septimum et nonum qui 16, octavum qui 14. Tituli rubri. Litterae initiales versiculorum atramento atque minio alterne exaratae sunt, grandiores vero in principio psalmorum et ornamenta marginalia rudi arte nigro et roseo colore depicta. In folio membranaceo initio codicis adiecto manus saec. XVII, ut vid., scripserunt: *Psalterium* et *Psalterium* | *Armenu*(m); *scriptu*(m) | *anno 1044* | *Armen.* | *Chr. 1595.* Cum fasciculi 20 et 21 errore bybliopegae transpositi sunt, quidam scripsit in f. 227v յառաջն է et in f. 240 մնոտն է (?). Subscriptio in f. 252v: Փառք Համագոյ և միա|սական անբաժանելի սբ երրոր|դութե... | Աստանաւր յանգեցաւ | կատարեցաւ սբ գիրքս | որ (սաի suprasc.) ոսկիփորիկ· ի երկիր | սեբաստիոյ ի գեւղն որ կո|չի տեւոցա ընդ հովանեաւ | սբ ածածին և սբ լուսաւո|րչին սբ Թէորդորոս (*sic*) և սբ | փր(կ)չին ձեռամբ նուաստ | և ներգեալ ոգոյ սուտանուն|ուն աղեքսանոս երիցոյս || ի Թուականիս · ռ · խդ... « Gloria connaturali et consubstantiali indivisibili sanctae Trinitati ... Hic perfectus absolutus est sanctus liber qui dicitur *oskiphorik* in terra Sebastes in pago qui vocatur Tevotsa sub praesidio s. Dei genetricis et s. Inluminatoris, s. Theodori et s. Salvatoris, manu humilis et languescentis animae falso nominati Alexiani presbyteri, anno 1044 ». F. 253v calami probationes.

Dorsum tegumenti, quod tabellis ligneis corioque subobscuro constat, lacerum. In operculo anteriore externe legitur *Salmi* | *Armeni,* interne vero antiqua codicis nota *9. Armen.* atramento scripta.

6 (olim L. II. 7). Saec. XVIII ex. vel XIX in., chart., mm. 143 × 102, ff. 112, linn. 21-22.

Linguae italicae grammatica, sine auctoris nomine, inc. (f. 10): Քերականութի իթալիական: Քերականութին ունի զութ մասունս: այսինքն, Անուն. « Grammatica italica. Grammatica habet octo partes: h. e. nomen ... ». Auctor satis feliciter imitatus est eloquium classicae aetatis, pronunciatione occidentali usus ad transscribenda italica verba. Opus inperfectum desinit (f. 59v) in capite de regimine verbi.

Codex nitide exaratus est litteris minutis. Tituli et litterae initiales minio picta. Paginae in ang. sup. ext. signatae sunt notis quas arabicas dicimus ipsius librarii manu, ut videtur. Septem quaterniones, qui soli scripti sunt, notis numericis arabicis et litteris armenis in imo margine primae paginae (praeter fasc. 1. 2) et ultimae (exc. fasc. 7) distinguuntur. F. 1, manu recenti: *Gramatica Italiana.* Ff. 1-9. 60-112 vacua.

Opercula lignea corio nigro obducti sunt.

7 (olim L. II. 8). Saec. XVII, chart., mm. 138×93, ff. II. 206, linn. 21.

Hymnarii pars prior a nativitate B. M. V. usque ad dominicam post adscensionem Domini, quae secundi floricultus dicitur. Seriem hymnorum in codd. 7-8. 80. 81. 82 brevitatis causa una exponimus in adpendice I. Inc. mutilus in verbis [Մ՝արի]ամ յոր վառեցաւ hymni pro nativitate B. M. V. (cf. ed. hymnarii Constantinopolitanam an. 1710, Շարականոց եկեղեցական երգեցմունք հոգեւորականք, p. 6, lin. 21 vel breviarium Venetiis inpressum an. 1898, Կարգաւորութիւն..., t. II, p. 991, l. 12). Hymnus ss. Ioachim et Annae (f. 3ᵛ) Կանոն Ծննդեան «canon nativitatis» inscribitur, hymnus vero XII apostolorum: Շարական եւթանասուն եւ բ առա(քելոց) «Hymnus septuaginta et II apostolorum». Dominica III quadragesimae (f. 71) falso inscribitur երկրորդ pro երրորդ.

Codex littera *notergir* nitide exaratus signis musicis ornatur. Spatium ad scripturam recipiendam determinatur linee duplici ad sinistram, ad dextram vero simplici, rubro, quandoque croceo colore deducta. Duae primae lineae hymnorum, post rubrum titulum, una purpurea, rubra altera; sectiones hymnorum una tantum linea minio scripta distinguit. Litterae initiales tum minio tum auro, grandiores vero et ornamenta marginalia caeruleo viridi purpureo et roseo pigmentis distinctae. Figurae variis coloribus et auro in marginibus depictae initia hymnorum indicant, quae sunt: (f. 5ᵛ) Gabrihel archangelus et (f. 6) virgo Maria pro festo adnunciationis, (f. 34) Simeon senex puerum Iesum in ulnis gerens, pro festo ὑπαπαντῆς, (f. 37) s. Antonius eremita, (f. 39) rex <Theodosius?> pro festo ss. regum. (f. 41) David pro festo ss. David et Iacobi, (f. 42ᵛ) s. Stephanus protomartyr, (f. 45ᵛ) ss. Petrus et Paulus, (f. 47ᵛ) ss. Iohannes et Iacobus, (f. 49ᵛ) sanctus stans et volumen in manibus tenens, pro festo ss. apostolorum, (f. 56ᵛ) Ionas ore ceti eiectus sub cucurbita, (f. 102) s. Gregorius inluminator, (f. 123ᵛ) Dominus asello insidens, (f. 138ᵛ) s. Nerses, initio hymni sui qui canitur in magna parasceve, (f. 158) caput s. Iohannis Baptistae in disco, pro sabbato in albis, quo die Armeni decollationem praecursoris conmemorant, (f. 192) Dominus in caelos adscendens, (f. 197) homo in palmam repens pro dominica secundi floricultus. F. 150ᵛ D. N. I. C. resurgentis pictura paginam inplens. Folium unum avolsum est inter ff. 57 et 58, et alterum inter ff. 118 et 119, quae ambo picturas continebant. Ornamenta in marginibus summis et externis ff. 58 et 119 initium temporum Quadragesimae et Passionis designant. Fasciculi 17 qui in margine imo primae et ultimae paginae signati sunt plerique 12 foliis constant, praeter decimum tertium 13 et decimum quintum 14 foliorum. Primus fasciculus, qui ff. 1-9 tantum continet, notis fraudatus est; sextus primum folium (f. 57ᵃ) perdidit; undecimus ante resectionem f. 118ᵃ 13 foliis constabat. Ff. 9. 151. 206 manu recentiore scripta. Imago Pentecostes quae initio cod. 8 servatur, primum in fine cod. 7 legata est, ut demonstrant vestigia picturae in f. 206. F. I: *Sciaragan* | *o sia* | *Innario Armeno* | *Necessario per recitare* | *l'offizio Divino come apunto* | *necessarie sono apresso i* | *Latini le lezioni*, (*ed anche* cancell.) | *Parte 1.* | *che serve sino alla Pentecoste.* F. Iᵛ: *Mutai con un altro di stam*|*pa col consenso di Monsig*(nore) | *segretario, nell'anno 1777* | *Io Hacciadur* (*i* suprascr.) *Urupgi.* F. II. 150ʳ. 206ᵛ vacua.

Integumentum corio fusco constat, quod ornamenta praebet auro inpressa.

8 (olim L. II. 9). Saec. XVII, chart., mm. 131×94, ff. 273, linn. 21.

Hymnarii pars altera inde a festo Pentecostes. Series hymnorum, quam in adpendice I repperies non nunquam ab editione Constantinopolitana an. 1710 discrepat. Des. abrupte in verbo magnae benedictionis [՛Ա]յեցարուք (cf. ed.

laud. p. 687, l. 6 et breviarium, II, p. 25, l. 16). Dies altera post transfigurationem Domini (f. 47ᵛ) et altera post adsumptionis B. M. V. (f. 56ᵛ) falso inscribuntur *երրորդ* pro *երկրորդ*. F. 62 inseritur canticum ad B. M. V. auctore **Cyriaco ⟨Erzĕnkatsi⟩**: *Երգ որ ածածնին ի կիրակոս վ(ար)դ(ա)պ(ե)տէ։ Արեւելք գերարփին եւ աւթարան լուսածին*... « Oriens fulgide et habitaculum lucem parens... ». F. 104ᵛ pars hymni ss. patriarcharum, verba scilicet *Տեսի՞ - տով-մարն* (cf. ed. Constantinopolitanam an. 1710, p. 510, l. 5 - 21) prima manu cancellata sunt.

Codices 7 et 8 scriptura et ornamentis omnino similes unum librum olim efficiebant, ut demonstrant notae fasciculorum prima manu scriptae, sed iam saec. XVIII, ut videtur, seorsum conpacti sunt. Figurae marginales: (f. 24) s. Iohannes Baptista, (f. 28ᵛ) episcopus pro festo filiorum et nepotum s. Gregorii inluminatoris, (f. 30ᵛ) s. Nerses, (f. 34) s. Rhipsime, (f. 44ᵛ) D. N. I. C. cum Maria et Martha, et (f. 45) Lazarus resurgens, (f. 54) transitus animae B. M. V., (f. 62) B. M. V., (f. 88) propheta veste episcopali indutus, (f. 92) Mesrop doctor, (f. 94ᵛ) s. Iacobus Nisibenus, (f. 99) s. Michahel archangelus, (f. 101ᵛ) episcopus quidam, (f. 193) s. Nerses. Imagines, quae totam paginam inplent: (f. 2) descensus Spiritus sancti in die Pentecostes, (f. 137ᵛ) martyres duo, genibus flexis, adstante carnifice, (f. 165ᵛ) angeli quattuor tuba canentes, (f. 201) imago sancti cuiusdam cui Deus pater e nubibus adparet. Ff. 17. 18. 224-273 saec. XVIII videntur addita cum codex conpactus est. Pars codicis antiquior fasciculis 19 constat, quorum singuli in margine imo primae et ultimae paginae signati notis *ժը* - *լե* (18-35) folia 12 habent. Fasciculus primus, cuius folia duo priora in cod. 7 invenies ff. 11 tantum continet. Fasciculi 31 et 34 tredecim foliis constant, fasciculus 35 ultima nota caret. Inter fasciculos 28 et 29 ternio sine notis insertus est. F. 1 antiqua codicis nota *13. Armen.* et manu recentiore: *Sciaragan | o sia | Innario Armeno | P*(arte) *II | che serve da Pentecoste | sino all'anno nuovo.* Ff. 1ᵛ. 2ʳ. 137ʳ. 165ʳ. 201ʳ. 224ᵛ-273ᵛ vacua.

Integumentum ex corio fusco, quod ornamenta praebet auro inpressa, integumento cod. 7 omnino par est.

9 (olim L. II. 10). Saec. XVII, chart., mm. 144 × 105, ff. I. 61.

1 (f. 1) **Davidis invicti** definitiones philosophicae litterarum ordine dispositae *Սահմանք իմաստասիրականք դաւթի անաղթ* (ex. corr., lege *անյաղթ*) *փիլիսոփայի*, (cf. cod. Mechitaristarum Vindobonensium 263, f. 340, apud Iacobum Dashian, *Catalog der Arm. Hss...*, p. 142, part. arm., p. 676). Inc.: ⟨*Ա՛ծ*⟩ *բուն գոյութի՛։ Ա՛ծ ծայրագոյն եւ երանեալ բարի։ Ա՛ծ բոլորակերտօղ եւ նախախնամիչ յոչէից էացելոցս։* « ⟨Deus⟩, vera substantia. Deus, supremum et beatum bonum. Deus, omnia faciens et providens e nihilo creatis ». Des.: *ՙԲաշ է ոգի բացարձակ ի հողեղէն մարմնոյ. ը՛ս ինք(ն)ին գլ(խո)վ_ բ(ա)րի* « Genius est spiritus a terrestri corpore semotus, ex proprio capite bonus ». Sequitur (f. 24ᵛ) adnotatio brevis manu recentiori exarata, quae inc.: *Յ(ա)ղ(ա)գս անձին գրէ, թէ անմիաբան է հնոցն*... « De persona scribit non consentire veteres... ».

2 (f. 25) Conlectio sententiarum, praesertim ex philosophis graecis, mutila (cf. dissertationem Aemilii Teza, *Delle sentenze morali di filosofi Greci scelte e tradotte da Armeni,* in *Rendiconti della Reale Accademia dei Lincei, classe di scienze morali, storiche e filologiche,* ser. V, vol. II [18 iunii 1893], pp. 375-396). Restant: [1] praefationis, ut vid., ultima verba: *կմ ըմպելե(ա)ց. կմ գ(ա)րդ(ա)րելոյ պհ(ան)դ(եր)ձիւ կմ կս ամ(ո)ւսն(ո)ւթե*...; [2] cap. 1, testimonia de divinitate *Յաղ(ա)գս ածութե(ա)ն վկայու(թ)ի(ւն)ք,* inc. *Պղատոն ասէ զհայրն և զպ(ատ)ճ(ա)ռն ամի գտանելն գ(ո)րծ է, բ(ա)յց պատմելն զնմանէ անհնար է*... « Plato dicit: patrem et causam universi invenire oportet, sed enarrare eum inpossibile est... »; [3] (f. 26v) cap. 2, de intellegentia et sapientia, *Յաղագս խելաց և իմաստութեն,* prima sententia sola: *Պղի-տարքոս ասէ. Ճ(անա)պ(ար)հորդք 'ի տունս*... (Բանք խրատուց նախնեաց իմաստասիրաց in Սոփերք հայկականք, vol. I, Venetiis, 1853, p. 9; cf. Teza, loc. cit. p. 392); [4] (f. 27) cap. <28, de mulieribus honestis> initio mutilum (cf. cap. 25 sententiarum ab Oskan episcopo Massiliae an. 1675 editarum, pag. 122, apud Teza, loc. cit., p. 392): *Եւ անարժանի* (ex *արժանի, ան* suprascr.) *ուրուք ոչ* (suprascr.) *ծ(ա)ռ(ա)յեաց: Եւ երանեալ է առն որ եգիտ զիմաս-տութի*... *Նորին. Կնոջ իմաստնոյ երանեալ է այր նր*... « nec ulli indigno servivit (Eccli, 25, 11). Et beatus est vir qui invenit sapientiam... Eiusdem: Mulieris sapientis beatus vir (Eccli, 26, 1)... »; [5] (f. 28v) cap. 29, de temperantia (cap. 26 in ed. Massilien. p. 123, ap. Teza, loc. cit.; cap. 29 in conlectione cod. Musei Britannici or. 6798, f. 56) *Յ(ա)ղ(ա)գս համեստութր կենցաղավարութե;* [6] (f. 30v) cap. 30, de religiose vivendo. *Յ(ա)ղ(ա)գս բարեպաշտութր կելոյ.* Sequuntur capita duo de physiognomia [1] (f. 32v) de effigie *Յ(ա)ղ(ա)գս պատկերացութե* et [2] (f. 36) de communium descriptione *Յ(ա)ղ(ա)գս հ(ա)ս(ա)ր(ա)կաց պատկերաց(ո)ւցութե.* Inc. cap. I: *Սրդ զանազան յօրի-նուած մարմնոյն*... « Haec varia structura corporis... ».

3 (f. 37) Conlectio sententiarum numerum IV spectantium, Salomonis et Ahicari proverbiorum instar, ut in codd. Mus. Brit. or. 6798, fol. 57 et or. 6987, fol. 246; inc.: *Բանք խրատականք: Ասացեալ իմաստ(ա)սիրացն: Չորս իրք է որ զթագաւորութի հ(ա)ստ(ա)տ պահէ: Որ ունեայ հաւատ սր*... « Verba suasoria, dicta philosophorum: Quattuor res sunt quae regnum stabile custodiunt: qui habet fidem sanctam ... ». Sequuntur interrogationes duae, eadem manu scriptae, quarum prima inc.: *Հ(ար)ց(ումն). Ո՞ինչ է հիւր-ընկալ(ո)ւթի. պ(ատաս)խ(անի). նախ յաբրահամ*... « Quaestio. Quae est hospitalitas. Responsum. Primum ad Abraham ... ».

4 (f. 43ᵛ) Versiculi XII manu recentiore scripti, inc.: *Ինչ շահ է քո զուր դատելդ*... « Quid prode est tibi vanum iudicium...? ».

5 (f. 44) De Vespasiano et Tito deque excidio Hierosolymitano narratiuncula, inc.: *Վեսպիանոս կայսերին քիթն ի ներս որդնէր, և որդն պիծակ դառնայր, և զամ բժիշկ ժողովէր*... « Vespasiano caesari in naso vermis erat, qui vermis vespa factus est, et omnes medicos congregavit... ».

6 (f. 44ᵛ) In verbum Iob (39, 9): *Ի բանն յոբայ որ ասէ. Եթէ կամիցի քեզ միեղջերուն ծառայել*... « In verbum Iob quod dixit: Numquid volet unicornis tibi servire... ». Sequuntur quaestiunculae tres eadem manu scriptae, quarum duae priores sunt: *Հց. Օինչ է կենդանութի մ(ար)դ(ո)յն: Պտ. Հոգին:* ⟨*Հց*⟩. *Օինչ է կ(են)դ(ա)նութի հ(ո)գ(ո)յն. Պտ. Ած.* « Quae est vita hominis? Spiritus. Quae est vita spiritus? Deus ».

7 (f. 45) Quaestiones variae [1] *Օինչ է մեղքն որ ը(նդ)դէմ հոգոյն սրբոյ* « Quid est peccatum contra Spiritum sanctum? » [2] (f. 47) de sacramentis inc.: *Օինչ են է խորհուրդ եկեղեցոյ* « Quae sunt septem sacramenta ecclesiae? » [3] (f. 47ᵛ) de donis Spiritus sancti, inc.: *Քանի են պ(ա)րգևք հոգոյն սրբոյ* « Quot sunt dona Spiritus sancti? » [4] (f. 48) de peccatis inc.: *Քանի են ազգ մեղաց* « Quot sunt species peccatorum? » [5] (f. 48ᵛ) *Օինչ է որ վս որդոյ այրւոյն. է. անգամ աղօթեաց մգրէն.* « Quid est quod de viduae filio septiens oravit propheta? » (cf. III Reg. 17, 21).

8 (f. 49) Notulae diversae, ut plurimum nullo titulo. [1] Inc. *Զայնին այն զոր ասացաւ առ պետրոս. թէ ոչ լուացից զքեզ*... « Voce illa quae dicta est Petro: si non lavero te... » [2] Inc. *Արիստոտէլ ասէ: Մեծատունք և անյագք ջրգողեաց նմանեն*... « Aristoteles dicit: Divites et avidi hydropicis similes sunt... » [3] (f. 49ᵛ) *Վս ողորմութե* « de misericordia ». [4] *Վս քարոզութե* « de praedicatione ». [5] Inc. *Մտեալ ռափայէլ հ(րե)շ(տա)կն առ տուբիթ ասելով. ուրախութի եղիցի քեզ միշտ*... « Ingressus (est) Raphahel angelus ad Tobiam dicens: gaudium sit tibi semper... » [6] (f. 50) Inc. *Ի բարութի շնորհաց ոչ ոք կար է գալ ինքեամբ, զի այս ոչ է ըստ ընթացից բնութե*... « Ad bonitatem benevolentiae nemo est qui possit adcedere per se ipsum, quia haec non est secundum cursum naturae... » [7] (f. 50ᵛ) *Վս հաւատոց* (sic pro *-յ*) « de fide ». [8] *Վս յուսոյ* « de spe ». [9] *Վս սիրոյ* « de caritate ». [10] *Վս աստի-ճ(ա)ն(ա)ց սիրոյ* « de gradibus caritatis ». [11] (f. 51) Quaestiones de sacro ordine, inc. *Քանի են աստիճանք կարգաց* « Quot sunt gradus ordinum? » [12] (f. 51ᵛ) *Որով իւիք կար է մ(ար)դ պահել միշտ զինքն ի սէրն այ* « Quo

modo potest homo se ipsum custodire in caritate Dei?» [13] Inc. Հեզ է, որպ ասէ օրոսիոս, որ ոչ կրէ, և որ ոչ քարշէ… «Mitis est, ut ait Orosius, qui non tollit neque trahit…» [14] Conpendia sex ex codice quodam latino transscripta: *A^us, G^us, Ber^us, Ier^us, Hu, So* (sic), quorum armena interpretatio inmediate subiungitur: ակուստին, գրիգորիոս, պռնարտոս, ջերօնիմոս, ուկօ, սբ «Augustinus, Gregorius, Bernardus, Hieronymus, Hugo, sanctus».

9 (f. 52) De septem sacramentis ecclesiae expositio brevis: Վս ·է· խորհրդոյ եկեղեցոյն.

10 (f. 53) De virtutibus theologicis: Կարճառօտ խրատք, վս հաւատոյ, յուսոյ, և սիրոյ։ եթէ զինչ են զօրութիւնք սոցա. և որպ ի օգտութի ունին «Brevia praecepta de fide, spe et caritate, i. e. quae sint virtutes istarum et qui utilitatis habeant».

11 (f. 54ᵛ) Dictum doctoris **Vahram** <**Sevlerntsi**> inc.: Վահրամայ վ(ար)դ(ապե)տի ասացեալ։ Եթէ յորժամ դիպեսցի գալ թշնամեաց ի վեր քրիստոնէից, որպ մ(ա)հմէտ(ա)կ(ա)նքն… «Cum contigit ut adversarii superent christianos, sicut mohammedani…».

12 (f. 55) De summo pontifice et patriarchis, inc.: Վս գաւազանաց։ Հռոմայ աթոռն սբ պետրոսի վիմին է… «De sceptris: Romae cathedra s. Petri petra (*vimin*) est…».

13 (f. 56) Inc. Որպէս և որք բանտապուշին ի մեղս և ոչ զղջանան գիտասցեն զի տանջին և զփոխարէն գործոցն առնուն «sicut qui delirant in peccatis nec paenitentiam agunt, scient quod torquebuntur et mercedem operum accipiunt».

14 (f. 57) Fragmentum, cuius prima linea glutinatoris cultro fere resecta est de rebus decem necessariis: Առաջին այն է։ Որ քարոզ տվող, և խրատ ուս(ու)ց(ա)նող մ(ար)դն, առաքինի լինի և բ(ա)րեգոր[ծ] «Primum est illud: Homo qui dat monita et praecepta docet, optimus evadit et beneficus».

15 (f. 57ᵛ) De vidua quadam et filio eius narratiuncula inc.: Կին մի այրի ունէր այծս. Ժ. և ունէր մի պատանեակ, որ արածէր զայծերն և երեկոյն բերէր ի տունն… «Mulier quaedam vidua habebat capras decem, habebat quoque filium unum adulescentem, qui capras pascebat et vespere ad domum ducebat…».

16 (f. 58) De cognitione dissertatio quaedam initio mutila: այլ սոյն պիտիք։ Նայ և գիտելի է զի իյաչան նախկնաբար կայանայ կատարելութի պատկերացուցութենն։… Չորս են կարգք գիտութեն գիտնականացն։ Նախ որ գիտէ, և թէպէտ գիտէ զի գիտէ, ասէ չեմ բաւական խօսելոյ… «alia eius

modi. Etiam sciendum est in oculis praesertim stare perfectionem imaginis... Quattuor sunt gradus scientiae doctorum; primum qui scit et quamvis sciat se scire, dicit: nequeo dicere... ». Singuli versus inde a lin. 17 fol. 58[r] in litteram Ն desinunt.

17 (f. 59) Sententiae morales, inc.: Ա(ս)ց(ա)ւ են Պղատոն եւ արիստոտէլ։ եթէ .Է. կարգ են (աշխարհ)ի. և .Է. են գործք բարութե... « Dixerunt Plato et Aristoteles: septem sunt climata terrae, et septem sunt opera bonitatis ... ».

18 (f. 59[v]) De modo orandi inc.: Եթէ աղաչեսցես զա՟ծ օգնել քեզ յաղագս փորձութե... Այլ աղօթա՛ այսպ(է)ս։ Տ՟ր յ՟ս դու ես օգն(ա)կ(ա)ն իմ՛ և ի ձեռս քո եմ յամ՟ ժամ... « Cum precaberis Deum ut te adiuvet propter tentationem... Sed sic ora: Domine Iesu, tu es adiutor meus et in manibus tuis sum omni tempore ... ».

19 (f. 60) Sententiae morales inc.: Ամենայն զգալի սողնոց սատակիչ եղջիւրոյն գոլով իսկ իմանալեացն խոնարհութի՟ն. « Sensibilibus quidem reptilibus universis exitiosum est cornu, intellegibilibus autem humilitas ».

Codex a diversis librariis exaratus est, quorum unus in f. 43[v] notam anni *1621* adposuit. F. I: *Continet hic liber interrogatio|nes et responsiones philoso|phicas.*

Integumentum membranaceum; in angulo inf. sinistro operculi anterioris tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii.

10 (olim L. II. 11). Saec. XVII, chart., mm. 148 × 98, ff. 308.

⟨**Pauli Piromalli** ord. Praed. doctrina de duabus naturis in Christo⟩ in tres partes, ut vid., divisa, quarum prima ad obiectiones sex responditur, secunda (f. 103[v]) ss. Patrum et conciliorum testimonia refert et explicat, theses tertia (f. 276) probantur. Inc. (f. 2) Ընթերցայ զգիրս քո, ով սիրելիդ, և ուժգին ուրախացայ՝ մանաւանդ յաղագս պատուական բանին զոր իբրու յինէն ասացեալ յիշեցուցեր ինձ, որ էր. եթէ դատնիցես 'ի սրբոց վարդապետաց ասացեալ զերկուս բնութի՟նս. ա(յսինքն). ա՟ծութի և մ(ար)դկութի՟ մի եղեալ բնութի քի ... « Perlegi librum tuum, o amice mi, et vehementer gavisus sum, praesertim propter egregium verbum quod quasi a me dictum memorasti mihi, i. e.: invenistine a ss. doctoribus dictum duas naturas deitatem scilicet et humanitatem unam effecisse naturam Christi?... ». Des. in verbis s. Ephrem (in transfigurationem Domini ի պայծառակերպութե ճառ ճառնտրի. լու.)։ զե հայր ձայնեցէ որդւոյ և ցուցցէ ն՟ց զե որդի ն՟ր իցէ ճշմարտութե՟ք, և ա՟ծ. Sectionum tituli sunt: [1] (f. 5[v]) principia generalia ad obiectionum solutionem Գիտելիք յաղագս լուծման առարկութե՟ց; [2] (f. 14[v]) apologia s. Athanasii Պատասխանատուութի (sic) վ՟ս սրբոյ աթանասի. թէ որպէս իմանի ոչն

երկու բնու՟թ մի որդի; [3] (f. 23) de s. Gregorio Thaumaturgo Պատասխանի վ՟ս բանին, զոր ի մ՟երոյ սքանչելագործէն տարաՀամբաւեն; [4] (f. 74v) de s. Cyrillo Alexandrino Յաղագս ՟դ առարկուե, որ է օրինակն մ՟երոյ կիւրղի; [5] (f. 92) Պատասխանի առ Հնգերր(ո)դ առարկու՟թին, որ է. եթէ զերկուս բնու՟թս ասեմք, Հարկ է զերկուս դաւանիլ անձնաւորութիւնս; [6] (f. 96v) Պատասխանի վ՟ս վեց(երոր)դին առարկու՟թե. որ է. եթէ բնու՟թք միաւորեցան, ապ(ա) մի բնու՟թ դարձան; [7] (f. 103v) Ս՟կայու՟թիք մ՟երոց Հարանց յաղագս երկուց բնու՟թեց 'ի մի ք՟ս միաւորեցելոցն: և Հաստատու՟թ ասացելոցն; [8] (f. 148) Զ՟առարկու՟թիւ և զերկմտու՟թիւ լուծեցինք. և զճշմարտու՟թ ծանուցինք: այժմ պարտէ մեզ յառաջաբերել զինչ պակասու՟թ լինի յասելն, մի է բնու՟թ ք՟ի, quae sectio abrupta, post ff. vacua 192-199 resumitur: դ(ա)րձ(եա)լ Ներսէս կլայեցի ասէ...; [9] (f. 241) Մ՟երոյ քաղկեդոնի ժողովոյն Տանք յաղագս սաՀմանելոյ, de concilio Chalcedonensi, cuius decem canones adferuntur et elucidantur; [10] (f. 255) Պնմաբանու՟թ ընդէմ միաբնակացն, confutatio monophysitarum; [11] (f. 276) Այժամ Հաստատեմք եթէ անՀնարին է ա՟ծու՟թ և մ(ար)դկու՟թ ի ք՟ս մի լինիլ բնու՟թի, quod inpossibile sit divinitatem et humanitatem in Christo unam naturam esse; [12] (f. 281) Յետ այսորիկ Հաստատեսցուք զերկուս գոլ բնու՟թիս ի մի ք՟ս, duas naturas esse in uno Christo; [13] (f. 286) Հաստատեմք դարձ(եա)լ երկուս գոլ զբնու՟թիս 'ի ներգործու՟թեանցն երկուու՟թե, duas naturas esse in operationum dualitate.

De auctore, qui fuit missionarius apostolicus ad Armenos et archiepiscopus Naḫčevanensis (an. 1655-1664), et de eius operibus, vide sis quae dicta sunt a Quétif-Echard, *Scriptores ordinis Praedicatorum recensiti*, tom. II, Parisiis, 1721, p. 622 et a Michaele Le Quien o. P., *Oriens christianus*, tom. III, Parisiis, 1740, col. 1410 sq.

Codex, cui multae conrectiones primae manus insunt, videtur autographus. Fasciculi 26 qui 12 foliis constant in imo margine primae et ultimae paginae signati sunt. Folia 2-151 in ang. sup. ext. prima manu notati sunt numeris arabicis 1-150. F. 1: *Dialogus supra Christi incar|nationem inter duos Ar|menos doctores dicta S.* | *Athanasii examinantes* | *mss.* et antiqua codicis nota *Armen. 36*. F. 2 in margine summo: *Principio*. F. 301: զինչ՞ է անուն: սաՀման կարճառօտ: | զինչ՞ է սաՀմանս բան կարճառօտ | յայտնիչ բնու՟թե ենթակայ իրին. F. 307v: ուրեմն ՟ք գոն ՟այ բանս | մինն ՟այ բան | պարզ. և միւսն ՟այ բան մարմնաց(եա)լ | *Probo*. Հաստատեմ երկու գոն բնու՟թիք | բանին ՟ք. ՟ք. բանք: մինն որ | ա՟ծու՟թ է միայն իսկ միւսն որ ա՟ծու՟թ | է և մ(ար)դկու՟թ միասին. F. 308v: *Testimonia SS. PP. uaria collec*(ta) | *a P. Piromall contra Armenos* manu, ut vid., Iohannis Pastritii. F. 273 a librario ipso additum. Ff. 22v. 192-199v. 275v. 301v-307. 308 vacua.

Integumentum recens membranaceum, cuius in dorso tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii nigro colore inpressae sunt.

11 (olim L. II. 12). Saec. XVII, chart., mm. 149×102, ff. VII. 258.

Pauli Piromalli ord. Praed. apologia de duplici natura Christi contra Simonem Armenorum doctorem armenice (cf. cod. 40, II qui est autographus et primam recensionem eiusdem textus continere videtur). Liber editus est latine cum titulo *Apologia de duplici natura Christi, divina scilicet, et humana, ex s. Cyrillo Alexandrino petita, contra P. Simonem Armenorum doctorem,* Viennae Austriae, 1656. Titulus in codice est: *Տն Պօղոսի Փռանգ վ(ա)րդ(ա)պետին յաղ(ա)գս երկուց բնութեց քի. պ(ատաս)խ(ա)նին առ տր սիմոնն Հայոց վ(ար)դ(ա)պետն.* Inc.: *Աւրախութիւ մեծաւ զպատասխանին ընթերցաք...* Des.: *ընդ յի քի զի միաբանութբ ի մի բերան փառաւոր առնիցեք զած. և զՀայր տն մերոյ յի քի: Ամէն:*

Emendationes prima manu scriptae sunt in marginibus et inter lineas. Codex conplectitur 21 fasciculos duodecim foliorum, in imo margine primae et ultimae paginae, praeter primum, signatos, et 5 ff. sine nota. Folium primum fasciculi quinti, qui 14 foliis constabat, a librario ipso forfice recisum est, nullo textus detrimento. F. I antiqua codicis nota *19. Armen.* F. VII[v] manu saec. XVII: *Patris Magistri Fratris Pauli | Piromalli ordinis Prędicatoru*(m) | *Apologia.* | *Contra Patrem Simonem Arme|norum Doctorem et Responsa|rium eiusdem Nationis | Patriarchae.* Deinde, manu, ut vid., Iohannis Pastritii: *Eadem quę typis edita est ab eodem | Latine.* F. 255 littera *notergir: Հաւաքումն և վկայութիւք գրոց սր|բոց վարդ(ա)պ(ե)տ(ա)ցս, յաղագս ուղղափառ | դաւանութեց, յերկուց բնութեցն | քի՝ ընդ դէմ միաբ(ա)նակ(ե)աց ճշմար|տասիրութբ, և յոգնաջան աշխա|տութբ, արարեալ երջանիկ բարու|նւոյ, յիտալացւոյ. Տեառն Պօղոսի | պիրօմալլյ. և արքեպ(ի)սկ(ո)պ(ո)սի Նախ|ջէվանոյ:* « Conlectio et testimonia e libris sanctorum doctorum pro orthodoxa professione de duabus naturis Christi.., a beato magistro Italorum domino Paulo Piromalli archiepiscopo Nahčevanensi ». Ff. I-VII[r]. 225[v]-258[v] vacua.

Integumentum corio roseo constat, cuius in dorso antiqua nota *19* atramento scripta est. Ligamina serica.

12 (L. II. 13). Saec. XVIII-XIX, chart., mm. 166×113, ff. I. 168, linn. 20.

Homiliae in evangelia a feria V post dominicam IV quadragesimae usque ad feriam III post sanctum Pascha, ex conlectione maiore excerptae, ut demonstrant numeri uni cuique homiliae praefixi, scilicet 26-38. Textum translatum esse ex latino aut vernaculo quodam occidentali idiomate dubitari nequit, cum primae homiliae initio s. Cyprianus citetur. [1] (f. 1) Inc.: *Քարոզ.* 26: *'ի Հինգ շ(ա)բ(ա)թի յետ* 4 *կ(իւ)ր(ա)կէի աղուհ(ա)ցից 'ի նոյն հեղինակէ. յաղագս հ(ո)գւոյ. բնաբ(ա)ն ղ(ու)կ(ա)ս.* 7: 12: *Ահա ելանէր մեռեալ...* 1: *Սբն կիպրիանոս մտածել(ո)վ 'ի մ(ա)րդն զերկուս գոյացու(թ)ի(ւն)ս, որք զնա բաղադրեն միս Հոգևոր, և միւսն նիւթական...* « Praeconium 26: in feria V post dominicam IV ieiunii. Eiusdem auctoris est. De Spiritu. Textus: Luc. 7-12: Ecce defunctus efferebatur... 1. S. Cyprianus considerans in homine duo elementa, quae eum conponunt, unum spirituale et unum materiale... ». [2] (f. 7) Feria VI

eiusdem hebdomadae in Ioh. 11, 35; [3] (f. 14) dominica V quadragesimae in Ioh. 8, 59; [4] (f. 21ᵛ) feria II in Ioh. 7, 37; [5] (f. 29) feria III in Ioh. 7, 8; [6] (f. 38) feria IV in Ioh. 10, 27; [7] (f. 45) feria V in Luc. 7, 37; [8] (f. 52ᵛ) feria VI in Ioh. 19, 25; [9] (f. 62ᵛ) dominica palmarum in Matth. 21, 2; [10] (f. 73) magna parasceve in Thren. 1, 12; [11] (f. 90ᵛ) de lacrimis s. Petri in Luc. 22, 60; [12] (f. 115) laus spineae coronae Christi in Ioh. 19, 2; [13] (f. 132) die sollemni Paschae in I Cor. 15, 54; [14] (f. 142) feria II in Luc. 24, 30, 31; [15] (f. 150ᵛ) feria III in Luc. 24, 46. Sequitur (f. 164ᵛ) index homiliarum inperfectus.

Codex currenti calamo scriptus. F. Iʳ: *Prediche diverse* (*26*) manu recenti. Ff. Iᵛ. 72ᵛ. 165-168ᵛ vacua.

Integumentum, cuius fibularum vestigia tantum conspiciuntur, ex corio nigro constat. Acies foliorum aurata.

13 (olim L. II. 14). Saec. XVII, chart., mm. 178 × 124, ff. VIII-165, linn. 23.

S. Cyrilli Alexandrini opera quaedam: [1] (f. 1) scholia de incarnatione Unigeniti, *Սրբոյն կիւրղի եպ(իս)կ(ո)պ(ոսապե)տի Աղէքսանդրի Պարապմունք յ(ա)ղ(ա)գս մարդանալոյ միածնին առ Թէ զի արդ իմացի* edidit et anglice vertit Fredericus C. Conybeare, *The Armenian version of revelation and Cyril of Alexandria's scholia on the Incarnation and epistle on Easter*, Londini, 1907, part. angl., pp. 165-214, part. arm., pp. 93-143; [2] (f. 40) epistulae ad Secundum prima et (f. 45ᵛ) altera, quas graece cum titulo *πρὸς Σούκεσον* repperies apud M. P. G. 77, 228-245; [3] (f. 50ᵛ) epistula ad Acacium Melitinensem episcopum, ibid., 181-201; [4] (f. 59ᵛ) epistula ad Iohannem Antiochenum episcopum, ibid., 173-181; [5] (f. 71) oratio ad piissimam reginam Eudoxiam, al. oratio altera ad reginas nuncupata, M. P. G. 76, 1336-1420; [6] (f. 115) ad piissimas reginas et perpetuo virgines Arcadiam et Marinam, omissis e novo Testamento testimoniis, ibid., 1201-1221; [7] (f. 125ᵛ) ad Theodosium inperatorem liber de recta fide, ibid., 1133-1200, cui (f. 130, l. 5 - f. 131, l. 2) inserta sunt non nulla verba Stephani interpretis inter sententias *Ἀλλὰ ταυτὶ μὲν, ἐκεῖνοι* et *Φρονήσομεν δὲ ἡμεῖς οὐχ ὧδε* (M. P. G. 76, 1141, lin. 4 ante finem). Haec additio denunciatur rubrica: *Յաւելեալ բանս ոչ է կիւրղի, այլ ստ(ե)փ(ա)նոսի թ(ա)րգմանչի գրոյս.* Ubi textus s. Cyrilli resumitur, titulum posuit librarius: *Այժմ՝ հետևի բանն կիւրղի.*

Opera non nulla s. Cyrilli Constantinopoli anno 1717 inpressae sunt, sub titulo Պարապմանց գիրք, տպագրեալ ի կոստանդնուպօլիս, յամին ՌՃԿԶ, cf. A. L. Ghazikian, *Nouvelle bibliographie Arménienne et encyclopédie de la vie arménienne*, Հայկական նոր մատենագիտութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի, Venetiis, vol. I, 1909-12, p. 1310 sq.

Codex littera *bolorgir* satis nitide exaratus titulos rubros habet. Litterae maiores tum minio, tum caeruleo colore pictae sunt, grandiores vero et ornamenta marginalia variis coloribus. Fasciculi minime signati sunt. Notae marginales multae sunt et diversis manibus, plures vero a

Paulo Piromalli, exaratae. Partem lacunae, quam in f. 1 et 1ᵛ (cf. ed. Frederici C. Conybeare, part. arm., p. 95, lin. 9 օծանէին - lin. 14, զօծեալս քո) prima manus reliquit, manus saec. XVII, nisi fallor, inplevit usque ad verbum մեղանչէք (ibid. lin. 12). F. I a Paulo Piromalli exaratum est eadem scriptura qua cod. 10 excerptumque videtur ex alio libro, inc. զե· բ· ասէ· փոքր մի խոնար-հեալ քան պհրեշտակս տեսանեմք զյս· F. II efficit schidula folio novo recens adglutinata ubi leguntur notulae: ես կոստանդ աղուլչի | մտայս պողոս վարդապ|ետին տուղլին… | 2 linn. | *Ego Franciscus Rigordi* | *testor eum haec recepisse.* | *Assino* (vel *Asseno* vid.) *como testemunha* | *Greg*(orio) *Domingues.* F. III antiqua nota codicis *16. armen.* et *S. Cyrilli Chirch Parabmancz* | *seu Diatriba de Incarnatione* | *sine nomine scriptoris et anno* | *quando fuerit scriptus iste liber.* Ff. V et VII excerpta continent e vitis ss. deserti patrum capp. 4 վս զղջումն և քաղցր արտասուաց « de paenitentia et de suavibus lacrymis », 11 et 9, manu saec. XVII; inc. Ասաց Հայր Մակարիոս, եթէ երթայի երբեմն յանապատ· « Dixit pater Macarius, quando abii olim in desertum … ». F. 165: *Ego f*(rater) *Ambrosius hodie confessus* [*cora*(m) suprascr.] *Wartabied* [*cora*(m) suprascr. et cancell.] *daoud secundu*(m) | *q*(uo)*d postulaui Nestoriu*(m) *optime dixisse In Christo* | *esse duas naturas, male autem In eodem esse duas* | *personas, nam quoad 1ᵃ*(ᵐ) *partem* (*Idem Nestorius* suprascr.) *sequitur consilium* | *totius Ecclesiae, Quoad vero 2ᵃ*(ᵐ) *partem ab Universali* | *Ecclesia condemnatur.* Sequuntur dicta s. Iohannis evangelistae, s. Cyrilli <Alexandrini> et Nestorii inc.: Ասէ տէրն կ(ի)րեղ (in mg. սա. ակակ): Նեստոր չարափառն զմարմնանալոյն … Ff. IIᵛ. IIIᵛ-IVᵛ. Vᵛ-VIᵛ. VIII. 64-70ᵛ. 159-164ᵛ vacua.

Integumentum ex corio nigro signato recens refectum.

14 (olim L. II. 15). Ann. 1757, 1771 et saec. XVIII (cf. ff. 56 et 69), chart., mm. 160 × 108.

1 (f. 2) Interpretatio verborum quorumdam armenice et praesertim turcice. Inc. Տարտամութի· շուարութիւն, է պաշարութիւն, 'ի տարակուսանաց· է անճարակութի· որով լքեալ և ողորմելի 'ի գտանել զելս իրաց … Սայլորդ· վարօղ զսայլս ջյ· արապաճի· Praemittuntur f. 1 interpretationes verborum խոհականք, խորհականեմ, խորականորոց et խուփ recentius, ut videtur, additae.

2 (f. 20) Glossarium armeno-turcicum secundum naturam ultimae verborum vocalis, ut videtur, dispositum, inc. Ա· Աբբայ(ի suprascr.)· պապա· կրօնաւորլարըն, ճգնաւորլարըն պաշը: Աբեղայ· Թէրքի տիւնեայ:

3 (f. 69) Glossarium armeno-turcicum nullo ordine, inc. Աղօթք· աղօթք-լար: եանի· եպատէթլէր: Աղթարք· ենէնմէքլէր (cancel.): սաքիդ մարդուն:

4 (f. 99ᵛ) Interpretationes verborum armenice, inc. Անուանէ: զնա պետրոս: անուան դնել· անուան տ(ա)լ(ո)վ կոչել:

5 (f. 136ᵛ) Notae de flexionibus nominum, inc. Հոլով(ում)ն է զա-նազան շրջաբերութիւն միոյ և նոյնոյ անուան: 1: ան, Անուն իմ…

Codex non una manu, ut videtur, exaratus. Ff. 20-29 signis numericis arabicis quae vocantur notati sunt prima manu pag. 11-30. F. 56ᵛ interpretatio paucorum verborum armenorum turcice. F. 137ᵛ adglutinata est schedula quae notulas eiusdem generis continet. F. 56 in fine secundae partis: 1757: փետրվարըն· 19: « 19 (mensis) februarii 1757 ». F. 69 titulus tertiae partis turcicus annum continet: Պու Հայճալի վէ Թուրքճէլի բարքիրք եազըլըր· | սէնէ, 1771. սէնէսինդէ.

վէ Թէկեմբեր այըն | տոքուզունճի կիւնտէ. « Hoc armenum et turcicum lexicon scriptum est anno 1771 die nono mensis decembris ». Ff. 1ᵛ. 5-19ᵛ. 57-68ᵛ. 84ᵛ-99ʳ. 123ᵛ-136ʳ vacua.

Integumentum ex corio nigro in pagina anteriore interna habet *Dizionario | Armeno Letterale- | Turco* manu saec. XIX et in posteriore nomen possessoris: *Don Giorgio di Pietro Chrmisi Guiumgijan | Armeno Anciriano.*

15 (olim L. II. 16). An. 1718 (et Arm. 1167, cf. f. 2), chart., mm. 163×102, ff. 127, linn. 25.

Stephani Stephanian Roszka parochi Armenorum Stanislavoviensis grammatica armena (cf. *Encyklopedyja Powszechna,* XXII [1866], p. 350). Titulus est in f. 2: *Քերականութի Ստեփաննոսի Ստեփանեան Ըծաբանութե վարդապետի լէհացւոյ: ըստ իսկական ոճոյն լեզուին հայոց շարադրեցեալ 'ի Ստանիսլաւով 'Ցամի Տն* 1718. *և հայոց ռճկէ.* Praefatio inc. (f. 4): *Յառաջաբանութիւն: Նազումք գքերթողական արհեստս 'ի ձեռս առեալք ջանացին 'ի գլուխ հանել...* Textus inc. (f. 6): *Քերականութի Ստեփանեան: Գիրք* (sic) *առաջին. Յաղագս հոլովման Ընոանց* (sic), *և լծորդութե Նայից: Գլուխ առաջին Յաղագս հոլովման հասարակ անուանց: Առաջին հոլովումն, որոյ սեռականն եղերի այ...* Caput primum septem sectiones habet, secundum vero (f. 53ᵛ), *յաղագս նախակրթութեց, կամ յաղագս ութից մասանց բանի,* octo et tertium (f. 93), *յաղագս շարադրութե ութից մասանց բանի,* decem et novem.

Codex, quem efficiunt 15 quaterniones in margine imo armenice signati, littera *notergir* nitide exaratus emendationes continet prima manu in frustulis chartaceis super verba reprobata adglutinatis. F. 1 manu saec. XIX: *Gram*(m)*atica Armena | di Stefano Stefanian.* F. 5ᵛ in fine praefationis: *Perillustris, et Adm*(odum) *R*(evere)*ndi Stephani Stephano|wicz Roszka S. T*(heologiae) *Doctoris, Officialis, et Prae|positi Stanislavoviensis Armen*(orum) *Grammatica|Armena ab Ipsomet sat eleganter compo|sita et maxime Iuventuti Gentis nostrae | necessaria, a Theologis nostris trutinata | ac revisa, ut lucem publicam sub typo|graphica sepia videat Authoritate no|stra Ordinaria Approbam*(us). *In quorum | fidem et*(c). *Datum Leopoli Die 1ᵐᵃ Iulij, An|no Domini 1723. | Ioannes Tobias Augus|tinowicz* (1715-1751, cf. Gams, *Series episcoporum,* p. 352) *Archiep*(isco)*pus | Leop*(olitanus) *Armenus* (cod. *Arnenus*). Sigillum eiusdem archiepiscopi in cera rubra inpressum est. Ff. 1ᵛ. 2ᵛ-3ᵛ. 124ᵛ-127ᵛ vacua.

Integumentum e charta spissata et corio fusco tineae laeserunt. In pagina interna operculi posterioris antiqua nota codicis: *I. n°. 26. lettᵃ. B.*

16 (olim L. II. 17). An. 1779 (cf. f. 1), chart., mm. 146×98, ff. 163, linn. 19.

1 (f. 2) Abbatis **Mḫiṭar Sebasteni** rhetorica brevis. Titulus est in f. 1: *Համառօտ Ճարտասանութիւն Դիւրին ոճիւ, և վայելուչ օրին(ա)կ(ա)ւ: Շարադրեցեալ աշխատասիրութբ տն Մխիթարայ վարդ(ա)պ(ետ)ին Սեբաստացւոյ Աբբայ Հայր կոչեցելոյ... Ցամի տն.* 1779: *'ի վէնէտիկ* « Brevis rhetorica facilis dicendi ratione, perspicua methodo, conposita opere domini Mḫiṭar doctoris Sebasteni abbatis, pater vocati... anno Domini 1779, Venetiis ». Inc. *Յաղագս արհեստի ճարտասանութե: Գիրք Առաջին. Յա-*

ղագս սահմանի ճրտսնուե, և բաժանման մաս(ա)նց նորին։ Գլուխ առ(ա)ջ-ներր(որ)դ։ Ճարտասանութիւն որ և ասի հռետորութի, է արհեստ բարւոք ասելոյ։ « De arte rhetorica. Liber primus. De definitione rhetorices et de distinctione partium eius. Sectio prima. Rhetorica (*dšartasanuṭiun*), quae et ῥητορική (*hretoruṭiun*) dicitur, est ars bene dicendi ».

2 (f. 134) **Gregorii Narekatsi** preces XLI ex eius elegiis excerptae (cf. ed. Venetam an. 1840, Սրբոյ Հօրն Մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի մատենագրութիւնք). Titulus est: Բանք ընտիրք վերաքաղեցեալք ի յաղօթական գրոց սրբոյ հօրն մերոյ գրիգորի նարեկացւոյ։ « Verba electa excerpta e precum libro s. patris nostri Gregorii Narekatsi ». [1] orat. 2, n. 1, ed. p. 3, l. 18 Աշտամբեալս – l. 27 երուսաղէմի, [2] (f. 134v) orat. 2, n. 2, ed. p. 5, l. 6 Մ՛ի լեցի (cod. եղեցի) – l. 12 ելանել, [3] orat. 3, n. 1, ed. p. 6 sq., [4. 5] (f. 135v) orat. 5, n. 2, ed. p. 12 sq., [6] (f. 136v) orat. 6, n. 3, ed. p. 15, l. 31 Իսկ մեղանք – p. 16, l. 21, [7] (f. 137v) orat. 7, n. 2, ed. p. 17, l. 32 Տունկս – p. 18, l. 15, [8] (f. 138v) orat. 7, n. 3, ed. p. 18, [9] (f. 139) orat. 8, n. 2, ed. p. 19, lin. paenult. ով չարդ – p. 20, l. 14 (cod. յօրհնեցելոց), [10. 11] (f. 139v) orat. 17, n. 1 inde a verbis մի յաւելուր, ed. p. 37, l. 21, [12] (f. 141) orat. 19, n. 2, ed. p. 43 sq., [13] (f. 141v) orat. 23, n. 3, ed. p. 54, l. 26 Եթէ ջրովին (cod. ջրովն) – l. 34 կարկիմ, [14] (f. 142) orat. 24, n. 1, ed. p. 55 sq., [15] (f. 142v) orat. 24, n. 2, ed. p. 56, inde a lin. 24 պարծանացն, [16] (f. 143) orat. 25, n. 2, ed. p. 58, l. 19 Ուստի նաւն – l. paenult. ք(ա)րջեցան, [17] (f. 143v) orat. 25, n. 3, ed. p. 59 sq., [18. 19] (f. 145) orat. 27, n. 2, ed. p. 64, l. 7-31 կնքեալ, [20] (f. 145v) orat. 27, n. 3, ed. p. 65, l. 10-17 մեղայ, [21] orat. 28, n. 1 sq., ed. p. 67, l. 10 – l. paenult. յանդիմանեցի, [22] (f. 146v) orat. 29, n. 2, ed. p. 72, l. 19 քանզի ովոք – p. 73, l. 8 խառնեաց, [23] (f. 147) orat. 32, n. 2, ed. 81, l. 28 ա̃ծ բոլորից – p. 82, l. 17, [24] (f. 148) orat. 41, n. 1, ed. p. 106, l. 8 որ 'ի ծագել – l. 17 յուսահատութիւնք, [25] orat. 45, n. 1, ed. p. 111, l. 2 խոստովան – l. 29 բեռանց, [26] (f. 149) orat. 45, n. 2, ed. p. 112, l. 1-34 դաժանական, [27] (f. 150) orat. 46, n. 3, ed. p. 115, l. 26 և արդ – p. 116, l. 6 կե(նդա)նարարին, [28] f. 150v) orat. 48, n. 3, ed. p. 120, l. 17 յաղթեաց – l. 22 շուայտութիւնն, [29] (f. 151) orat. 48, n. 4, ed. p. 120, l. ult. զուր – p. 121, l. 26 հակառակութ̃ի, [30] (f. 151v) orat. 55, n. 3, ed. p. 141, l. 3 Մ՛անաւանդ – l. 17 ծ(ա)ղելիք, [31] (f. 152) orat. 55, n. 4, ed. p. 141, l. 27 Բ՛անզի – p. 142, l. 2 հոգիս (ed. զհոգիս), [32. 33] (f. 152v) orat. 56, n. 2, ed. p. 142, l. 16 – p. 143, l. 27 ինքնագործ, [34] (f. 154) orat. 66, n. 5, ed. p. 171, l. 25 – p. 172, l. 2 մեռանիմ, [35] (f. 154v) orat. 71, n. 2, ed. p. 182, l. 1 – p. 183, l. 25 կցորդիմ, [36] (f. 156) orat. 73, n. 2, ed. p. 188, l. 19 Յորժամ – l. ante-

paenult. կ(ո)խե(ա)լ, [37] (f. 157) orat. 76, n. 2, ed. p. 204, [38] (f. 157ᵛ) orat. 78, n. 3, ed. p. 208, l. 15 Մի փոխարկեր - p. 209, l. 9 հրապարակել (cod. հր(ա)-տ(ա)րակիլ), [39] (f. 158ᵛ) orat. 82, n. 5, ed. p. 219, l. 3 դու սկիզբն - l. 14 ողորմութեան, [40] (f. 159) orat. 90, n. 3, ed. p. 234, l. 14 և կառուցես - p. 235, l. 9, [41] (f. 160) ex sermone in laudem Dei genetricis, n. 16, ed. p. 414 Ապա յիրաւի - p. 416, l. 36 Աստուածածին; sequitur sine numero fragmentum alterum eiusdem orationis panegyricae, n. 4, ed. p. 409, l. 14 Նախ դու ընտրեալ - l. 36 անբծութբ •

Librarius codicem ita descripsit ut libri typis inpressi speciem referret, qua de re etiam litteram initialem f. 2 nec non ornamenta marginalia ff. 2 et 134 ligno incisa dedit. Imagines monasterii s. Lazari Venetiis (f. 1ᵛ) et Davidis citharoedi (f. 133ᵛ) a librario ipso codici adiectae sunt. Singulae paginae signantur numeris armenis in ang. sup. ext. Fasciculi 21 insunt, omnes quaterniones praeter primum qui septem folia et ultimum qui quattuor tantum habet. Notae fasciculorum exstant in marg. inf. primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi. Ff. 133 et 163 notae possessoris: *Don Giorgio di Pietro Crmisi Cuiumgiian Armeno Ancirano* et figura quadrata in quattuor partes divisa cum litteris պ. գ. ղ. մ. F. 163 ornamentum calamo delineatum.

Integumentum ex corio nigro recens refectum, cuius paginae internae operculi anterioris adglutinata est schidula ubi legitur: *Rettorica dell'abate Mechitar* (litt. inter *e* et *c* erasa). Acies foliorum deaurata.

17 (olim L. II. 18). An. 1516 (Arm. 965, cf. f. 212), chart., mm. 180 × 133, ff. I. 212, linn. 17.

Rituale armenum seu ⟨մաշտոց⟩, quod saepe pro usu liturgico editum anglice reddidit Fredericus Cornwallis Conybeare, *Rituale Armenorum being the administration of the sacrements edited... from the oldest mss...*, Oxoniae, 1905. Sacramentorum ritus latine translatos invenies apud Henricum Denzinger. *Ritus Orientalium,* Wiceburgi, 1863. Index capitum in f. 1 praemittitur. Insunt [1] (f. 2) ordo baptismi, [2] (f. 18) coronae nuptialis inpositio, [3] (f. 34) coronae nuptialis depositio, [4] (f. 34ᵛ) ordo communionis infirmorum, ubi oratio prima ea est quae legitur in codd. a F. C. Conybeare litteris D F G I K N notatis, et rubrica ante lectionem Is. 44, 21 ea quae in codd. D K N (cf. op. cit. p. 119 et p. 115, n. f), [5] (f. 38) ritus exsequiarum parvulorum (cf. cod. K, op. cit. p. 291), [6] (f. 53) ordo precum quae dicuntur altera exsequiarum die mane, [7] (f. 57) ordo sepulturae laicorum, [8] (f. 74ᵛ) exsequiarum pars quae vocatur in indice Պանձ թաղմանն, [9] (f. 83) preces pro altera die exsequiarum, [10] (f. 89) preces pro defunctis dicendae diebus octavo decimo quinto et anniversario, [11] (f. 93ᵛ) preces pro animarum requie, [12] (f. 98ᵛ) ritus agni paschalis benedicendi, [13] (f. 99) benedictio salis, [14] (f. 99ᵛ) benedictio grani sacrificii, [15] (f. 102) benedictio ⟨oblationis⟩ dominicae, [16] (f. 109) benedictio aquae, [17] (f. 124) praeconium mandati quod sacerdos declarat ad populum die magnae feriae quintae, [18] (f. 130ᵛ) ritus pedum ablutionis, quem e syriaco idiomate in armenum transfudit **Gregorius Vkayasēr** ut docet titulus: Կանոն Ոտնալուային Ասրի-

կունն զոր թարգմանեաց Մեծն Գրիգոր մկայասէր, [19] (f. 145) benedictio crucis, [20] (f. 164) benedictio seminum, acervi <frumenti> et torcularis. [21] (f. 168) benedictio vestium sacrarum, [22] (f. 169) benedictio calicis et patinae, [23] (f. 169ᵛ) erectio novae portae in ecclesia, [24] (f. 170ᵛ) ordo reconciliationis ecclesiae pollutae, [25] (f. 184ᵛ) ritus admissionis ad paenitentiam secundum **Iohannem Mandakuni,** *Կանոն ապաշխարող առնել: Յովհաննու Մանդակունոյ Հայոց կաթողիկոսի* (cf. cod. K apud F. Conybeare, op. cit., p. 190), [26] (f. 196ᵛ) ordo absolutionis paenitentium in magna feria quinta.

In principio et fine codicis, custodiae modo adiecta sunt singula bifolia membranacea litteris uncialibus inclinatis exarata. Cum liber evangeliorum ex quo haec folia avolsa sunt multo grandior esset, transverse novo codici inseri debuerunt. Columna interior partim resecta est, superant in principio codicis Matth. 17, 4 [*սաղ*]*աւարս* - 8 *ոչ զոք* et 9 [*մ*]*եռելոց* - 13 *առ*[*ին*], in fine vero Matth. 23, 34 *եւ ի նոյանն* 1° - 24, 3 *նստեր ի.*

Codex littera *bolorgir* nitide exaratus conplectitur 18 seniones praeter ultimum qui 10 ff. tantum et sextum qui 11 habet. Fasciculi sunt atramento signati in prima et novissima pagina litteris numeralibus, primus vero in ultima tantum pagina notam habet minio scriptam. Ornamenta et litterae grandiores animalium figuras referentia variis coloribus initio cuiusque sectionis depicta sunt. Tituli rubri. In angulo sup. dextro secundi folii membranacei initio codicis inserti legitur: *Masctuecz* (= մաշտոց) | *Rituale Armenu*(m). F. I antiqua nota codicis *18* et manu saec. XVII: *Rituale sacrament*(orum) | *scriptum a Josepho Monacho* | *Monasterii Hardisciar* [*in Arm*(enia) *ma*(iore) in margine adiunct.] *in epi*|*scopatu Charabieti anno ջռե Arm*|*enor*(um). *965. hoc est Chr*(isti) *1516.* | *Crux in tabula confixa est in* | *memoria*(m) *Mauritij per Simeone*(m) | *año 1060 Arm*(enorum) *ne*(m)*pe 1611 Chr*(isti). F. I sigilla cum inscriptione armena quam non legimus. F. 211 librarii subscriptio: փառք ամենասուրբ երրորդութեանն | անզրաւ յաւիտենից ամէն: | Արդ գրեցաւ մաշտոցս ձեռա|մբ յոգնամեղ և անարժան և ան|պիտան և անարհեստ և փցուն գր || (f. 211ᵛ) չիս յովսէփիս. սուտ և խաբեբա կրա|նաւորիս: ի վանքս խարտիշարոյ. | ընդ հովանեաւ սբ ածածնիս. և սբ | կարապետիս. և սբ սարգսի զաւրա|վարիս. և այլ բազմահաւաք սրբոցս | որ աստ կառուցեալ կան: ի յառաջ|նորդութի սբ ուխտիս կարապետ | եպիս. և ի ժե անձն աբեղիս որ | կան ի յայս լսարանիս: այլ և զմեր հո|գևոր որդիս զտր թումայն որ զթու|ղթս կոկեաց. ած իւրենն վարձահա|տոյց լինի: և զիմ մարմնաւոր հայրն իմ | զմարտիրոս տնտեսն. որ բազում աշ|խատեցաւ ի տնտեսութին. ած լուսաւ|որէ ձեր սբ աղաւթիւքդ զիւր հոգին. | այլ և զմայրիկն իմ զդշխոյն և զայլ ամ| արեան մերձաւորս իմ. ամէն: || (f. 212) Ովք հան-դիպիք ի սմա կարդալով | կամ աւրինակելով յիշեսջիք ի մաքրա|փայլ յաղաւթս ձեր. զիս զանարժանս | և զանիրաւս ծառայս ծառայիցդ այ. | կու աղաչեմ զձեզ որ իմ մեղացս թողու|թի խնդ<ր>էք յայ. և ած զձեր մեղքն | թողու. և խոշորութե և սղալանա|ցս անմեղադիր լերուք զի այս չափ | սեր կարսիմ. Գրեցաւ ի թուականիս | ջկե. ի յապրիլ. բ. աւրն չորեք|շաբաթի. աւրհնեալ է ած յւտս ամէն: «Gloria sanctissimae Trinitati infinitae aeternitatis amen. Hoc rituale exaratum est manu peccatoris et indigni, inutilis atque inhabilis vanique librarii Ioseph, falsi mendacisque ascetae, in monasterio Ḥartišar, sub praesidio s. Dei genetricis et s. Praecursoris (*Karapet*) et s. Sergii ducis militum aliorumque variorum sanctorum qui ibi conlocati sunt; dum antistes erat s. Congregationis Karapet episcopus, et (ipse librarius) inter quindecim monachos qui sunt in hac schola. Filio autem spirituali nostro, domino Thomae, qui chartas expolivit, Deus ipse remunerator sit, spiritum vero patris mei carnalis Martyris cellarii, qui multum laboravit in dispensatione sua, Deus inluminet

sanctis vestris precibus item matris meae Reginae (*Dšḫay*) omniumque cognatorum meorum: Amen... Scriptum est anno 965 (a. D. 1516) die 2 aprilis, feria quarta. Benedictus Deus in aeternum. Amen ». Librarius Ioseph, ut vid., et dominus Thomas recurrunt in subscriptione cod. 123 (f. 1ᵛ) Mechitaristarum Vindobonensium (cf. J. Dashian, *Catalog...*, part. arm., p. 409) qui in eodem monasterio Ḫartišar anno 1511 exaratus est. Ff. Iᵛ. 212ᵛ vacua.

Integumentum efficiunt tabellae ligneae corio fusco signato obductae, fere ut in tab. VII, nn. 1. 3, catalogi codd. Mechitaristarum Vindobonensium. Operculo anteriori crucula, de qua supra (cf. notulam f. I), quondam adfixa erat clavulis argenteis quorum vestigia conspicis in custodia membranacea. In pagina interna eiusdem operculi anterioris antiqua codicis nota atramento scripta legitur: *15 Armen.*

18 (olim L. II. 19). An. 1735 (cf. f. 54), chart., mm. 185 × 122, ff. I. 59.

1 Epistula **Georgii** doctoris Constantinopolitani ad Sergium Łalfa filium Haǵǵī Georgii et magistrum Gregorium typographum. Titulus est in f. I: ***Թուղթ Կոստանդնուպօլսեցի Գէորգ վարդապետին, գրեալ առ Սերգիս Ղալֆայի որդի Հաճի Գէորգին և տպարանապետ տիրացու Գրիգորին։*** Inc. (f. 1): ***Սիրելիք և Պատուելիք հոգևոր Եղբարք իմ 'ի Տր̅։ Եհաս 'ի լսելիս նուաստութե̅ իմոյ, որ մեկնութի̅ Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ անուանեալ գիրգն*** (sic) ***իմ՝ անկեալ 'ի ձեռս Եղբայրութե̅ ձերոյ, ո՛չ գիտեմ՝ վ̅ս ինչ պատճառի տպագրել տուեալ էք զնա...*** « Carissimi et reverendi spirituales fratres mei in Domino, venit ad aures humilitatis meae, librum meum interpretationem catholicae Ecclesiae vocatum incidisse in manus fraternitatis vestrae et nescio qua de causa typis mandatum esse a vobis... ». Des.: ***Ուրեմ̅ն սբ̅ն Լևոն հեռի է 'ի խմորոյ նեստորականացն, և ամենևին ուղղափառ և ճշմարտահաւատ է, ո̅պ ցուցաք յայտնապէս 'ի մէջ յառաջագրեալ թղթոյն մերոյ։*** « Ergo s. Leo longe est a fermento Nestorianorum et omnino orthodoxus et fidelis est, sicut demonstravimus in proposita epistula nostra ».

2 (f. 44) Canones concilii Constantinopolitani oecumenici V: ***Կանոնք Հինգերորդ Տիեզերագումար Մե̅ Ժողովոյն Կոստանդնուպօլսոյ։*** Inc. canon I: ***Եթէ ոք ո՛չ դաւանի, թէ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սբ̅յ մի է բնութի̅ն կամ էութի̅ն...*** « nisi quis credat Patris et Filii et Spiritus Sancti unam esse naturam vel substantiam... ».

Loci ss. bybliorum margine notati sunt prima manu. F. Iᵛ verba Matth. 5, 9 armenice. F. 54ᵛ: *Ego F. Bernardus Bergomi Ordinis* | *Prędicatorum olim missionarius* | *Apostolicus, et Exprouincialis Pro|uinciç Armeniç maioris attente* | *legi librum hunc* (*armeno idiomate conscriptum* in mg. adiect. pr. manu) *nuncupatum: epistola D. Georgii doctoris Con|stantinopolitani ad Georgium*[1] *fi|lium Sergii, et ad Gregorium Bibli|opolam, et nihil in hoc inueni*

[1] Hic et in sequenti nota armena perperam scripsit Bernardus *Georgium* filium *Sergii* pro *Sergium* filium *Georgii*, sicut in titulo habetur.

con|trarium Sanctȩ Cătholicȩ fidei, im̃o | ad euertendas calumnias a schis|maticis monophij-sitis contra S. Leo|nem Pontificem maximum excogi|tatas aptissimu(m) *iudico. | Ferrarię in nostro Conuentu | S. Dominici die 19 Aprilis 1735. | F. Bernardus Bergomi, qui | supra.* F. 55: Ես Պատրի Պեռնարտոս Պեր|կոմի, 'ի կարգէ Ցօմինիգեանց, եր|բեմն Առաքելական քարոզիչ և | գաւառական առաջնորդ գաւ|առին Նախիջևանու, մտադրու|թբ ընթերցայ կայս գիրգս Հայ|երէն շարագրեալ, որ անուա-նի, | Թուղթ կոստանդնուպօլսեցի | Գէորգ վարդապետին, գրեալ| առ Սերգիս ղալֆայի որդի Հա|ճի Գէ-որգին, և տպարանապետ | տիրացու Գրիգորին. և ոչինչ գտի 'ի նմ Հակառակ սբ կաթու|ղիկէ Հաւատոյն; այլ մանաւանդ | գտեմ, թէ վս աւերելոյ զչր|պարտութես միաբնակաց ընդ դէմ սբյն Լևոնի Ծայրագոյն քա|հանայապետին, ամենևին յարմար | գիրգ (sic) է։ | Գրեցաւ 'ի Ֆերարիայ քաղաքին, | 'ի մէջ վանքին մերոյ սբյն Ցօմինիգոսի. | Թուին քրի. ռչլե. Ապրիլի. ժԹ. Պատրի Պեռնարտոս. Ff. 56-59ᵛ vacua.

Integumentum recens ex corio nigro.

19 (olim L. II. 20). An. 1667 (Armen. 1116, cf. f. 97), chart., mm. 187 × 151, ff. VI. 101, linn. 17.

Missale.

1 (f. 2ᵛ) Liturgia missae (vide sis quae diximus ad cod. 1, f. 86).

2 (f. 41) Lectiones ex V. Testamento, epistulis et evangeliis, quae ad missas dicuntur, versibus qui ad *alleluia* cantantur non nunquam adiectis: [1] die 7 aprilis, festum adnunciationis s. Dei genetricis 'Ի. Է. ապրիլի. տօնէ աւետեաց սբ Ածածնին, [2] (f. 43) die 6 ianuarii, in nativitate Domini, [3] (f. 45) in adventu D. N. I. C. in templum, [4] (f. 48) in conmemoratione s. Gregorii nostri Inluminatoris, quando in foveam intravit 'ի յիշատակի Սրբոյն Գրի-գորի մերոյ Լուսաւորչին մուտն 'ի վիրապն, [5] (f. 50ᵛ) dominica Palmarum, [6] (f. 52ᵛ) in resurrectione Domini, [7] (f. 54) in adscensione Domini, [8] (f. 56ᵛ) in magna die sanctae Pentecostes, [9] (f. 59) in transfiguratione Domini, [10] (f. 62) in festo dormitionis et transitus Dei genetricis, [11] (f. 64ᵛ) in festo s. crucis, [12] (f. 66) in dedicatione ecclesiae, [13] (f. 67ᵛ) in festo ss. patriarcharum et archangelorum Gabrihel et Michahel, [14] (f. 69) in conmemoratione ss. prophetarum, [15] (f. 70ᵛ) ss. apostolorum, [16] (f. 72) ss. patriarcharum, [17] (f. 73ᵛ) ss. martyrum, [18] (f. 75) ss. virginum, [19] (f. 77) ss. regum, [20] (f. 78) ss. principum et militum, [21] (f. 79ᵛ) ss. ascetarum, [22] (f. 81) die 1 novembris, festum omnium sanctorum, [23] (f. 83) pro communibus dominicis, [24] (f. 85ᵛ) die 9 decembris, festum s. Virginis Mariae Dei genetricis conceptionis e Ioachim et Anna, [25] (f. 88) die 8 septembris, festum nativitatis s. Dei genetricis, [26] (f. 88ᵛ) in missa cotidiana s. Dei genetricis, [27] (f. 89) in missa cotidiana defunctorum, [28] (f. 89ᵛ) quando offertur missa pro nuperrime defunctis, [29] (f. 90ᵛ) in anniversario defunctorum, [30] (f. 92) in ieiunio feriae secundae, [31] (f. 92ᵛ) in ieiunio feriae tertiae, [32] (f. 93ᵛ) in feria quarta, [33] (f. 94ᵛ) in ieiunio feriae quintae, [34] (f. 95) in parasceve, [35] (f. 96ᵛ) praeconium ad horam sanctae missae ante orationem dominicam dicendum.

Codex diligenter exaratus charactere *bolorgir*. Liturgica praecepta minio scripta sunt. Ornamentum f. 3 rosaceo colore depictum partem superiorem et marginem externum inplet. F. I: *Missale armenu*(m) *scriptu*(m) *in ciuitate | Leopolis: anno ȩrȩ Arm*(enae) *1100* (fortasse 1130 vel 1180, sed cf. infra). F. 1ᵛ: *Ex dono Michaelis Nurigian Armeno-Persae | Coll. Urb.*

de Prop(agan)*da Fide Alumni eiusde*(m) | *Collegij Bibliothecae. A*(nn)*o 1668.* F. 2: Նիկողայոս Թորոսե<ա>նց. | Լեվա Արքեպիսկոպոս | եւ պողոտանաց երկրի Առաջ|նորդն Թվին ՌՃԺԷ | յուլիսի Գ. i. e. « Nicolaus Thoroseants (Nicolaus Torosowicz, qui ecclesiam Leopolitanam Armenorum rexit an. 1626-1681, cf. *Encyclopedyja Powszechna*, xxv, p. 388-390) Leopoleos archiepiscopus et Polonorum terrae princeps ». Subscriptio in f. 97: Գրեցաւ պատարագամատոյց տետրակս, | 'ի վայելումն տեառն Յակոբայ երիցանիկ |քահանայի. 'ի Թուիս մերում . ՌՃԺԶ . եւ վերատասան. Յապրիլ ամսոյ Հռոմայեցոց | ԻԴ. Ի Հայրապետութեան Հռոմայեցոց | տեառն Աղեքսանդրու . Է. եր(ո)րդ. 'ի կա|թուղիկոսութեան որ 'ի սբ Էջմիածին տեառն | Յակոբայ. եւ յարքեպիսկոպոսութեան տեառն Նիկողայ|ոսի. 'ի թագաւորութեան Ջան Կազիմիրի. | Յերկիրս Լեհաց. 'ի մայրաքաղաքս Լովէ եւ 'ի դպրատանս Հայոց. « Exaratum est hoc missale pro Iacobo beato presbytero, anno nostro 1116 (a. D. 1667), mense Romanorum aprilis, die 24, Romanorum patriarcha domino Alexandro VII, catholico qui est in sancta Edšmiadzin domino Iacobo, archiepiscopo domino Nicolao, regente Iohanne Casimiro terram Polonorum, in metropoli Leopoli et in conlegio Armenorum ». Ff. I^{v}-VI. 1. 98-101 vacua. In pagina interna operculi anterioris antiqua nota codicis *34 Armen.*

Integumentum ligneum corio purpureo obductum est, in quo imagines Iesu crucifixi et s. Dei genetricis auro inpressae sunt. Paginae internae operculi posterioris adhaerent frustula cuiusdam libri palaeoslavi. Sectura foliorum aurata.

20 (olim L. II. 21). An. 1745 (cf. f. 1), chart., mm. 178 × 118, ff. VI. 196, linn. 26).

Iohannis Erzrumetsi adversus errores Armenorum schismaticorum liber, cuius in f. 1 titulus legitur: Վահան հաւատոյ ընդդէմ աղանդոց եւ մոլորութեանց հերձուածողաց, շարադրեալ 'ի Յոհաննու անիմաստ վարդապետէ Էրզրումեցւոյ ըստ ճշմարիտ վարդապետութեան Հռոմէականի Սբ Եկեղեցւոյն 'ի մխիթարութիւն Ուղղափառաց Հայոց. Յամի Տն 1745. 'ի 12. Դեկտեմբերի ... 'ի Կոստանդինուպօլիս. « Scutum fidei adversus haereses et errores schismaticorum, conpositum a Iohanne indocto doctore Erzrumetsi secundum veram doctrinam Romanae s. ecclesiae ad consolationem catholicorum Armenorum, anno Domini 1745, die 12 decembris ... Constantinopoli ». Post praefationem ad lectores (f. 2) liber continet (f. 3) exhortationem ad veram fidem et unitatem ecclesiae Dei, յորդորակ դճշմարիտ հաւատոյ եւ միութիւն Եկեղեցւոյն Այ, et (f. 8) brevem dissertationem de statu Armenorum, յ(ա)ղ(ա)գս համառօտ կացութեն Հայոց, deinde in viginti disputationes dividitur: [1] (f. 20) յղգս երեւելի Եկեղեցւոյ « de visibili ecclesiae », [2] (f. 22) յղգս տեւողութեն Եկեղեցւոյ « de stabilitate ecclesiae », [3] (f. 24^{v}) յղգս Անսխալութեն Եկեղեցւոյ « de infallibilitate ecclesiae », [4] (f. 27) յղգս երեւելի Գլխոյն Եկեղեցւոյ « de visibili capite ecclesiae », [5] (f. 29) յղգս Գլխաւորութեն Պետրոսի Առաքելոյն « de primatu Petri apostoli », [6] (f. 47^{v}) յղգս պետական իշխանութեն Պետրոսի 'ի Յաջորդս նր « de summo principatu Petri in successoribus suis » seu de primatu patriarchae Romani, [7] (f. 58^{v})

յաղագս անսխալութեան Քահանայապետին Հռոմայ « de infallibilitate summi pontifici Romano », [8] (f. 61) յաղագս Հեղինակութեան Ժողովոց 'ի յեկեղեցին Այ « de auctoritate concilii in ecclesia Dei », [9] (f. 63) յաղագս տիեզերական Սբյ Ժողովոյն Քաղկեդոնի « de oecumenico concilio Chalcedonensi », [10] (f. 86) յաղագս տօնի Ծննդեան Տն « de festo nativitatis Domini », [11] (f. 94ᵛ) յաղագս երգոյն երեքսրբենի, որ 'ի մէնջ, Սբ Այ, կոչի « de cantico τρισαγίου, quod a nobis 'Sanctus Deus' dicitur », [12] (f. 102ᵛ) ընդդէմ այնոցիկ, որք ուրանան զբղխումն հոգւոյն սրբոյ նաև 'ի յՈրդւոյ « adversus eos qui negant processionem Spiritus sancti etiam esse a Filio », [13] (f. 112) յաղագս երկուց բնութեանց Տն մերոյ Յի Քի « de duabus naturis D. N. I. C. », [14] (f. 123ᵛ) յաղագս երկուց կամաց, և ներգործութեանց Քի « de duabus voluntatibus et operationibus Christi », [15] (f. 130ᵛ) յաղագս խառնման սակաւիկ ինչ ջրոյ ընդ գինւոյն 'ի Սբ Բաժակին « de mixtione paullulae aquae cum vino in sancto calice », [16] (f. 138) յաղագս Հաղորդելոյ ընդ միով տեսակաւ « de communione sub una specie », [17] (f. 156ᵛ) յաղագս մասնաւոր Դատաստանին « de particulari iudicio », [18] (f. 160ᵛ) յաղագս տանջանաց մեղաւորաց « de tormentis peccatorum », [19] (f. 164) յաղագս փառաւորութեան սրբոց « de gloria sanctorum », [20] (f. 171) յաղագս Հոգւոց Քաւարանին 'ի Հանդերձեալ կեանս « de animabus purgatorii in futura vita ». Post indices capitum (f. 180) et rerum (f. 181) sequitur (f. 184) adpendix de papissa Iohanna յաղագս Յօհաննու էգ փափին.

Codex exaratus charactere *notergir*. Paginae notantur in ang. sup. ext. in ff. 8-179 ab ipso librario notis quas arabicas vocamus, scilicet 1-343. Quaterniones 22 signantur item notis arabicis in margine imo primae et ultimae paginae. Fasciculus primus, qui notis caret, sex constat foliis, quorum primum operculo anteriori adglutinatum est. F. Vᵛ manu saec. XIX: *Parmi probabilmente, che l'autor sia | Alunno di questo collegio, perchè | lo stile, ed il modo dello scrivere è | molto alieno dall'armeno accostan|dosi al* (ex *all'* | *Latino.* F. VI antiqua nota codicis *21* (= L. II. 21) et *Scutum Fidei contra Hęreses | opus | Ioannis Arzerumensis Doctoris.* Ff. I-Vʳ. VIᵛ. 1ᵛ. 19ʳ. 179ᵛ. 191ᵛ-196ᵛ vacua.

Integumentum ex corio nigro lilia in operculis inpressa exhibet.

21 (olim L. II. 22). Saec. XVII vel XVIII, chart., mm. 181 × 113, ff. 324, linn. 23.

Rituale Armenum ad rituale Romanum reformatum (cf. cod. 502 Mechitaristarum Vindobonensium, apud Iacobum Dashian, *Catalog...*, p. 230). [1] (f. 30) Monita generalia de administratione sacramentorum; Հասարակ խրատք. Յ(ա)ղ(ա)գս այնցի զորս 'ի պաշտել զքր խորհուրդս հասարակաբար պահել պարտ է; [2] (f. 40ᵛ) de baptismo parvolorum; [3] (f. 47) de sacramento confirmationis; [4] (f. 52) de baptismo adultorum; [5] (f. 69) benedictio aquae baptismalis; [6] (f. 72ᵛ) bene-

dictio fontis; [7] (f. 75) de sacramento paenitentiae; [8] (f. 84^{v}) de sanctissimo eucharistiae sacramento; [9] (f. 96^{v}) ordo extremae unctionis; [10] (f. 104^{v}) de visitatione infirmorum; [11] (f. 119^{v}) modus iuvandi morientes; [12] (f. 122) ordo conmendationis animae, ex rituali romano armenice translatus; [13] (f. 133) exsequiarum ordo; [14] (f. 153^{v}) sepulchri benedictio; [15] (f. 160) ordo sepeliendi parvolos; [16] (f. 170) de sacramento matrimonii; [17] (f. 186^{v}) benedictio aquae; [18] (f. 188^{v}) benedictio auri, turis et myrrhae in epiphania Domini; [19] (f. 189^{v}) benedictio candelarum in festo *ὑπαπαντῆς;* [20] (f. 192) benedictio cinerum; [21] (f. 193^{v}) benedictio palmarum; [22] (f. 196) item dominica floribus ornata, ordo caerimoniarum ad processionem; [23] (f. 198^{v}) ordo absolutionis paenitentium, feria V, in cena Domini; [24] (f. 208) ordo pedum ablutionis; [25] (f. 215^{v}) benedictio domorum in die Paschae; [26] (f. 216^{v}) benedictio herbarum et frugum in adsumptione B. M. V.; [27] (f. 219^{v}) benedictio domus novae; [28] (f. 221^{v}) benedictio loci; [29] (f. 222) benedictio esculentorum praesertim in Pascha, benedictio agni paschalis; [30] benedictio ovorum; [31] (f. 222^{v}) benedictio panis; [32] benedictio cibi et potus; [33] (f. 223) benedictio panis pro infirmis; [34] benedictio potus pro infirmis; [35] (f. 223^{v}) benedictio lacticiniorum; [36] (f. 224) benedictio olei simplicis pro infirmis; [37] (f. 224^{v}) benedictio novorum fructuum; [38] (f. 225) benedictio seminum; [39] (f. 225^{v}) benedictio olei (*ուլաի* ?); [40] (f. 226) benedictio rerum communium sicut farinae, etc.; [41] benedictio herbarum sicut rutae, rosarum, etc.; [42] (f. 226^{v}) benedictio turis et aromatum; [43] (f. 227) benedictio vasorum; [44] benedictio navis novae; [45] (f. 227^{v}) benedictio organi; [46] (f. 228) benedictio aquarum, fluminum et puteorum; [47] benedictio rosarii seu coronae; [48] (f. 228^{v}) benedictio vexilli; [49] preces itinerarii et benedictio peregrinorum; [50] (f. 232^{v}) de processionibus monita generalia; [51] (f. 234) de processione in festo ss. corporis Christi; [52] (f. 237^{v}) de processione in translatione sacrarum reliquiarum insignium; [53] (f. 238) preces ad repellendam tempestatem; [54] (f. 239) preces ad petendam pluviam; [55] (f. 240^{v}) preces ad postulandam serenitatem aeris; [56] (f. 241) preces dicendae tempore penuriae et famis; [57] (f. 242) preces tempore mortalitatis et pestis; [58] (f. 242^{v}) preces tempore belli; [59] (f. 245) preces in quacumque tribulatione; [60] (f. 246) preces pro gratiarum actione; [61] (f. 249^{v}) de maleficiorum expulsione; [62] (f. 251^{v}) benedictiones ab episcopis vel aliis facultatem habentibus faciendae, benedictio sacerdotalium indumentorum in genere; [63] (f. 252^{v}) benedictio mapparum sive linteaminum altaris; [64] (f. 253) benedictio corporalium; [65] (f. 253^{v}) benedictio tabernaculi seu vasculi pro s. eucharistia conservanda; [66] (f. 254) benedictio novae crucis; [67] (f. 254^{v}) benedictio imaginum D. N. I. C., B. M. V. et aliorum Sanctorum; [68] (f. 255^{v}) benedictio novae campanae; [69] (f. 256) ritus benedicendi et inponendi primarium lapidem pro ecclesia aedificanda; [70] (f. 260) ritus benedicendi novam ecclesiam; [71] (f. 263) ritus reconciliandi ecclesiam violatam; [72] (f. 265) ritus benedicendi novum coemeterium; [73] (f. 266) ordo coemeterii polluti recon-

ciliandi; [74] (f. 268) exorcismus daemoniacorum; [75] (f. 281v) ordo visitationis ecclesiarum; [76] (f. 285v) septem psalmi paenitentiales cum litaniis (f. 291); [77] (f. 295v) forma describendi baptizatos in primo libro; [78] (f. 296v) forma describendi coniugatos in secundo libro; [79] (f. 298v) forma describendi statum animarum in tertio libro; [80] (f. 299v) index rerum; [81] (f. 302) interpretatio verborum aliquot quae in rituali inveniuntur; [82] (f. 303) bulla Pii PP. IV de professione fidei ab episcopis canonicis doctoribus aliisque tradenda; [83] (f. 305) ritus introducendi novum parochum.

Codex nitide exaratus littera *notergir*. Spatium ad scripturam recipiendam linea rubra duplici determinatur ad sinistram, simplici vero ad dextram ut in codd. 7. 8. Tituli rubri. Paginae signantur notis arabicis rubris in ang. sup. ext. Quaterniones 35 armenice numerati sunt, inde a f. 30, in marg. inf. primae et ultimae paginae. F. 1 manu saec. XIX: *Rituale Armeno | con qualche cambiamento preso dal | rito Latino.* F. 1v nota turcica Georgii Łuyumǵian, de quo vide sis codd. 14. 16 etc., stilo plumbeo exarata: պու մաշտոցու ալտըմ 15 ղըշա | տր սարգիստէն 1778 սէնէտնէ | պէն էլթնա Տրցու գէորգ՝ ղու|յումճու հաճի միքայելին օղլու | հաճայ պետրոսուն օղլու. « Hoc rituale emi 15 nummis (*qirš* = قرش) a domino Sergio anno 1778. Ego clericus Georgius Łuyumǵu filii haǵǵi Michahelis haǵǵi Petri filii ». Subscriptio in f. 305: Եղեւ լրումըն մաշտոցիս ռըշնիժբ (ը ex ւ) [= 1000 + 500 + 400 + 20 + 10 + 2 (?)], ամաց թուականիս, | ձեռամբ դպրի Մանասէի « Fuit absolutio ritualis... annorum numero, manu scribae Manasses ». Ff. 2-29v. 307-324v vacua.

Integumentum ex corio fusco ornamenta praebet in operculis et dorso inpressa.

22 (olim L. II. 23). Saec XVII, chart., mm. 197 × 132, ff. 170.

Lexicon italico-turcicum, verbis turcicis charactere Armeno scriptis, quod digestum videtur a missionario quodam apostolico apud Armenos. Inc. (f. 2): *A prepositione:* աէն (տան suprascr.)․ հէ, որ անուաւորի ածի վ̄ս ղարականն չինելոյ․ *A casa mia:* բէնիմ էվհէ․ էվիմհէ; des. *Zuffa:* ճէնգ․ ճիղա․ *Zuffole.* մսխալ․

Codex currenti calamo scriptus. F. 1 exempla grammatices italice et turcice litteris latinis. F. 1v antiqua nota codicis: *1. N° 78. lett.a A.* In schidula inter ff. 46 et 47 inserta legitur: *Mi farette Gratie di saluareme le Anime di bottoni | et di fra Mateo di riuotorto, et di Gionpaulo cano*(ni)*co* (?), et in pagina aversa: *S. Silvest*(ro) *capo di tutto il mondo lett.* գ. եւ. Ժ. | *2. disse la profession della fede. le.* Ե. | ... *8. l'imp*(er)*atore testifica | ponendo la sua coro|na sotto li piedi et l.* Թ. | *chiama S. Silve|stro coloña di | tutto il mondo | e che li insegni | la vera fede.* Ff. 169. 170 verba varia, latine italice turcice armenice.

Integumentum ex membrana et tela nigra in dorso exhibet tesseras gentilicias Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii.

23 (olim L. II. 24). Saec. XVII, chart., mm. 196 × 152, ff. 188.

1 ⟨Pauli Piromalli⟩ opus apologeticum de duabus naturis in Christo adversus Armenos monophysitas, quod, duobus foliis perditis, inc. mutilum in f. 1: Եւ առաջինն ասեմք (յղագս առաջնոյն ասեմք suprascr. eadem manu), եթէ Ա̄ծ զմարդ եստեղծ, զի զմեծագոյն բարութիւն իմացէ (է ex ի), զիմացեալն սիրեսցէ, զսիրեցեալն ստասցէ, և զստացեալն (ex զստացելոյն) վայե-

լեսցէ « Ad primum dicimus Deum hominem creasse ut supremum bonum cognoscat, cognitum amet, amatum possideat, et possesso perfruatur ». Des.: և աղաչեմ զքեզ ած զի զմեզ ընդ ձեզ և զձեզ ընդ մեզ յերկրի միաբանեսցէ, և յերկ(ի)նս ընդ իւր փառաւորեսցէ։ ամէն։ ողջ լեր ի տր. և սբն գրիգոր լուսաւորիչն հաստատեսցէ զքեզ և օգնեսցէ. « ... et precor Deum sanctum ut nos vobiscum et vos nobiscum in terra coadunet et in caelis secum glorificet. Amen. Vale in Domino, et s. Gregorius Inluminator te confirmet et adiuvet ». Insunt tituli: [1] (f. 32ᵛ) Ուխտադրութիւն միաբանութեան Հայոց ընդ Փռանկաց արարեալ ի սբոյ լուսաւորչէն և ի սբոյ սեղբեստրոսէն ընդ թագաւորաց, և ժողովրդոց երկոցունց ազգացն « Foedus unitatis Armenorum cum Francis factum a sancto Inluminatore et sancto Silvestro cum regibus et populis duarum nationum ». [2] (f. 43) Թուխտ (l. Թուղթ) ողբական և ցաւալից ի վր Հայոց աշխարհի աւերութեանց, շինեալ ի մովսէսէ քերթողէ յոլով ամաց, որ է յայսմաւուրքն, ի իե նոյեմբերի « Oratio lamentationis et doloris super Armenos... a **Moyse** grammatico ⟨**Ḫorenatsi**⟩... quae est in synaxario, die 25 novembris ». Haec lamentatio, quae in fine historiae Moysis exstat inpressa (Սրբոյ հօրն մերոյ Մովսէսի Խորենացւոյ Մատենագրութիւնք, ed. alt., Venetiis, 1865, p. 272-277, l. 4 ամրոցաց) desinit fere ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 10, f. 170 (cf. Dashian, *Catalog*..., part. arm. p. 95, ll. 1-19 բաժակն). Deinde, nulla distinctione facta, controversiam adversus monophysitas denuo resumit auctor. [3] (f. 55) Վկայութիւք սբոց վարդապետաց 'ի Հայոց գրեանց « Testimonia sanctorum doctorum ex Armenorum libris ». [4] (f. 72) Տաթեւացին մոլորեցաւ, չիմանալով զզանազանութիւն բնութեան և անձին « ⟨Gregorius⟩ Taṭevatsi erravit, non intellegens discrimen inter naturam et personam ». [5] (f. 80) Վս երկուց ներգործութեանց քի « De duabus operationibus Christi ».

2 (f. 181) Foedus Constantini et s. Silvestri cum Tiridate et s. Gregorio inluminatore armenice et latine: Թուղթ սիրոյ և միաբանութեան մեծի կայսերն կոստանդիանոսի, և սբ պապան Սեղբեստրոսի։ և Տրդատայ Հայոց արքայի, և սրբոյն Գրիգորի Հայոց լուսաւորչին. ⟨T⟩*estamentum amoris et unio*[nis] *Imperatoris Consta*(n)*tini magni et S*(anc)*ti Papę Sylvestri: et Trtadę Armeno*(rum) *Regis, et s. Gregorij Armenoru*(m) *illuminatoris* (cf. Clementis Galani *Conciliationis ecclesiae Armenae cum Romana* part. I, Romae, 1650, p. 31-35, ubi textus brevior est, et G. Chahnazarian, *Réfutation de la prétendue alliance entre s. Grégoire et s. Sylvestre,* Lutetiae Parisiorum, 1862, p. 11 sq.). Latina versio, quae columnam dextram ff. 181-188ʳ occupat, inter lineas f. 188ᵛ exarata est.

Codex a tribus vel quattuor librariis scriptus fasciculos 16 continet, qui seniones sunt praeter primum, cui duo prima folia desunt, quartum quaternionem et decimum qui sex tantum folia habet. Ff. 181-188 codici addita sunt. Notas fasciculorum et ff. 1-33, 62ᵛ-79ᵛ, 107-118ᵛ, 131-179 Paulus Piromallus exaravit. In schidula chartacea paginae aversae operculi anterioris adglutinata, titulus saec. XIX additus: *Apologia delle due nature in Cristo | contro gli Armeni,* et atramento pallido: կարապետ « praecursor » h. e. Iohannes Baptista, nomen possessoris, ut videtur. Ff. 53. 54. 104ᵛ-106ᵛ vacua.

Integumentum ex membrana et tela nigra constat, cuius in dorso conspiciuntur tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii.

24 (olim L. II. 25). An. 1652 (Arm. 1100 et 1101, cf. ff. 159 et 396ᵛ), chart., mm. 210 × 144, ff. II. 423.

1 (f. 1) Veteris testamenti libri quidam: [1] Isaias, [2] (f. 67) Proverbia, [3] (f. 96) Ecclesiastes, [4] (f. 105ᵛ) Canticum canticorum, [5] (f. 111) Sapientia Salomonis, [6] (f. 129ᵛ) Iob.

2 (f. 159ᵛ) Lectiones ex libris historicis V. T. desumptae: [1] Gen. 1, 1-3, 20; 6, 9-9, 17; 18, 1-19, 30; 22, 1-18. [2] (f. 169) Exod. 1, 1-5, 3 (media pars vers. 4. 21 bis scripta est in fol. 173); 12, 1-21; 14, 24-15, 21; 24, 12-18; 19, 9-13; 19, 16-34. [3] (f. 117ᵛ) Deut. 6, 4-8, 1; 8, 11-9, 24; 10, 10-15; 11, 10-25. [4] (f. 183) I Regnor. 1, 1-2, 26 (media columna vacua relicta est inter 2, 10 et 11); 3, 21 *և Հեղի* - 4, 18.

3 (f. 187) Historia brevissima, quae praecipue mortem patriarcharum refert ab Adam usque ad Samuhelem ex versiculis ss. bybliorum compilata: [1] de Abel et Cain, Gen. 4, 1-8; [2] de patriarchis ab Adam usque ad Noe, Gen. 5, 3-32 et 9, 28. 29; [3] (f. 187ᵛ) de Abraham, Isaac, Iacob et Ioseph, Gen. 14, 14-21; 25, 7-10; 49, 32; 50, 1-3. 23-25; [4] (f. 188ᵛ) de Elia et Eliseo, IV Regnor. 2, 1-22; [5] (f. 189ᵛ) de Aharone, Num. 20, 23-30; [6] de Moyse, Deut. 34, 5-12; [7] (f. 190) de Iesu filio Nave, Ios. 24, 29-32 *յակոբ*; [8] (f. 190ᵛ) de Samuhele, I Regnor. 15, 34. 35; 25, 1.

4 (f. 191) Lectiones ex libris propheticis V. T. desumptae quibus praemittuntur tituli ut *Ընթերցուած Յովսեայ մարգարէի․* [1] Os. 1, 1-4, 9; 10, 12; 14, 9. 10; 4, 15-5, 13 *ասորեստեայս*; 6, 1 *դարձցուք* - 9 *աւազակի*; 7, 13 *ես փրկեցի* - 8, 1; 11, 1 *քանզի* - 6 *ձեռս նր̅*; 11, 8-11: 12, 4 *լացցին* (sic) - 10. [2] (f. 194ᵛ) Am. 5, 10. 13. 14; 8, 9-12; 3, 12-15; 2, 4. 5. [3] (f. 195) Mich. 5, 2-7; 7, 7-9; mortis Micheae narratio ut in libro quem an. 1896 Venetiis ediderunt Mechitaristae **Թանգարան հին եւ նոր նախնեաց**, I, **Անկանոն գիրք հին կտակարանաց**, p. 209; 7, 18-20. [4] (f. 195ᵛ) Ioel. 1, 14-20; 2. 21-3, 22; 2, 1-11. [5] (f. 198) Sine titulo, Mich. 4, 1-7. [6] (f. 198ᵛ) Liber Ionae. [7] (f. 200) Nah. 2, 3. 4. [8] (f. 200ᵛ) Zach. 6, 9-15 *առ ձեզ*; 11, 11-14; 3, 7-4, 3; 7, 9. 10; 14, 16-21. [9] (f. 201ᵛ) Mal. 4, 5. 6. 4 ut in edd.; 2, 5-7; 3, 1. 2 *նր̅* 2°; 1, 6 usque ad verbum *ամենակալ*; mortis Malachiae narratio ut in op. cit. p. 217. [10] (f. 202) Ezech.

47, 1-12; 12, 17-19; 44, 23. 24; 3, 17-21; 18, 20 արդորութի - 23; 37, 1-14; 18, 14-17; 18, 30 դարձարուք - 33; 9, 2-6 մերձենայցէք; 1, 4-12. [11] (f. 205) Ierem. 1, 1-10; 2, 31-3, 16; 32, 19 ամենակալ - 44; 11, 18-12, 8; 31. 31-34; 38, 1-13; 9, 17-22; ⟨Bar.⟩ 3, 31-4, 4; 4, 36-5, 9; ⟨Ierem.⟩ 16, 16-21; 15, 19-21; 33, 14-22; ⟨Thr.⟩ 3, 22-34 երկրի; 4, 20; 3, 55 usque ad verbum իմում; ⟨Ierem.⟩ 6, 16-21. [12] (f. 212) Dan. 3, 1-90.

5 (f. 215) Liturgia missae, de qua vide sis ad cod. 1, f. 86.

6 (f. 228) S. Pauli epistulae, quibus praemittitur in f. 227 titulus litteris maioribus rubris ⟨Պ⟩օղոս առաքեալ յի։ [1] ad Romanos, serie capitulorum in f. 245 adposita, [2] (f. 245ᵛ) I Cor., [3] (f. 262) II Cor., [4] (f. 273) epistula apocrypha Corinthiorum ad s. Paulum et (f. 274) sine titulo responsio apostoli, quae III Cor. dicitur, [5] (f. 276) Gal., [6] (f. 282) Eph., [7] (f. 228) Philip., [8] (f. 292) Col., [9] (f. 295ᵛ) I Thes., [10] (f. 299) II Thes., [11] (f. 301) Heb., [12] (f. 314) I Tim., [13] (f. 318) II Tim., [14] (f. 322) Tit., [15] (f. 324) Philem.

7 (f. 325) Actus Apostolorum.

8 (f. 363ᵛ) Epistulae catholicae: [1] Iac., [2] (f. 368) I Petr., [3] (f. 372) II Pet., [4] (f. 375) I Ioh., [5] (f. 379) II Ioh., [6] (f. 379ᵛ) III Ioh., [7] (f. 380) Iudae.

9 (f. 382) Apocalypsis s. Iohannis in recensione Nersetis Lambronatsi, de qua vide sis Fred. C. Conybeare, *The Armenian version of Revelation...*, Londini, 1907.

10 (f. 397) Index sectionum ss. bybliorum, quae in officiis ecclesiae leguntur, cum numeris columnarum ubi exstant. Sequitur in f. 416 Ierem. 1, 1-5.

11 (f. 418) Cantica ex libro *Gantzaran* signis musicis instructa: [1] ⟨in principio quadragesimae⟩, auctore ⟨**Mḫiṭar**⟩ **Erivanetsi** cuius nomen datur prima littera unius cuiusque strophae Երեւանեցի (sic). Inc. Երգս յաւերժական երգեմք բանական « Cantemus canticum perpetuum, rationabile » (cf. codd. Tubingenses Ma. XIII. 24, f. 359ᵛ et Ma. XIII. 62, f. 36-39ᵛ et codd. Mechitaristarum Vindobonensium 132, f. 71; 139, f. 93ᵛ; 318, f. 102ᵛ). [2] (f. 419ᵛ) ⟨Canticum David prophetae⟩, auctore **Ḫačatur** ⟨**Taronetsi**⟩, ut in cod. Mechitaristarum Vindob. 132, f. 221; inc. Խորք անքննին անճառ անհասին Հօր արարչին « Abyssus inscrutabilis, inenarrabilis, inconprehensibilis, Patris creatoris ».

Codex diligenter scriptus charactere *notergir*. Textus, praeter ff. 1ʳ. 228-234ʳ, duabus columellis continetur. Tituli et litterae initiales, quarum plures desiderantur, spatio ad eas recipiendas vacuo relicto, rubro colore exarata. Ornamenta marginalia atramento descripta sunt, non nunquam vero rubro et caeruleo coloribus conmendantur. Seniones sunt 35, in imo margine primae et ultimae singulorum paginae signati, 1-20 in ff. 1-226 et denuo 1-16 in ff. 237ᵛ-417, ita tamen ut fasciculus vicensimus in prima pagina ի (= 20) notam habeat, in ultima vero ա (= 1). Fasciculi 1 desideratur unum folium; ff. 418-423, quae altera manu, ut vid., sed coaeva scripta sunt, notis carent. Multae fasciculorum notae a cultro bybliopegae excisae sunt. F. I antiqua nota codicis *11 Armen.* et manu Iohannis Pastritii, ut videtur: *Testamenti ueteris libri.*

(*Salomonis* cancel.) *Esaias, Salomonis libri,* | *Job,* (*et alii noñulli* cancel.). *Lect*(ion)*es ex diuersis libris Vet*(eris) *Testa*(men)*ti uarię.* | (*Miss.* rescript. *Ex Test*[amen]*to nouo omnes libri p*[rae]*ter euang.* cancel.) | (*Calendarium Armenum Sanctorum* cancel.) | *Missa Armena.* | *Pauli epistolę* | *Actus Apost*(olorum) | *Catholicę ep*(istu)*lę Jacob. 1. Petri 2. Joan. 3. Iudę 1.* | *Apocal*(ypsis) | *Initia et fines lectionu*(m) *p*(er) *totu*(m) *annu*(m) *in festis* (*feriis* suprasc.) *et D*(om)*inicis apud Armenos, q*(uo)*d Calendariu*(m) *dici* | *aliquatenus pot*(est) | *Cantus in D*(om)*inica p*(rim)*a Quadragesimę.* | Deinde alia manu, coaeva tamen: *Scriptus est iste liber anno Armenoru*(m) | *1011, a D*(omi)*no Doctore syuniensi zacha*|*ria, discipulo D*(omi)*ni Clementis Galani.* F. 159: Կ(ա)տ(ա)ր(եա)ց օգ(նա)կ(ա)նու|թ(եա)մբն ամենազօրին այն | փառք եւ գոհութիւն նմ(ա) որ | ետ կարողութիւն յանկելանել | գրոցս։ Թվ(ին) ՌՃ « Perfecit auxilio omnipotentis Dei. Gloria et gratiae ei qui dedit vires ad ferendum (?) calamum. Anno 1100 (a. D. 1651). Alia subscriptio in f. 396ᵛ: Աւարտեցաւ սբ. մա|տեանս ի Թուականիս | Հայոց . ՌՃԱ. 'ի նոյեմ|բերի . Ի. 'ի քաղաքն | Տփրերայ որ է ալապ։ | ի ձեռն յոքնամեղ տէր | Զաքարիայ Սիւնեց|ւոյ աշակերտի Կղեմես | Ամարան վարդապե|տի. 'ի վայելումն իւրոյ | անձին եւ յիշատակ իւրն։ | եւ ընտանեաց իւրոց։ « Absolutus est sanctus liber anno Armenorum 1101 (a. D. 1652), die 20 novembris in urbe Beroeae, quae est Alab, manu peccatoris Ter Zachariae Siunetsi discipulo Clementis theologi doctoris, pro usu proprio, in memoriam sui proximorumque suorum ». F. 423ᵛ: Ցիշատակայ գիրքս Սիսինանցի Տէր. F. Iᵛ. II. 226ᵛ. 416ᵛ. 417. 420ᵛ-423 vacua.

Ex membrana et tela nigra factum est integumentum, cuius in dorso inpressae sunt tesserae gentilitiae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii.

25 (olim L. II. 26). An. 1619 (cf. ff. 137ᵛ. 139ᵛ), chart., mm. 197 × 135, ff. 145.

(f. 5) **Roberti** S. R. E. Card. **Bellarmini** d o c t r i n a c h r i s t i a n a ex italico sermone in armenum an. 1619 translata a Petro Paulo sacerdote armeno, quae typis mandata est Romae, cura s. Congregationis de propaganda Fide, an. 1630 et Parisiis an. 1633.[1] Praeit (f. 4) titulus qui titulo inpresso non perfecte respondet. F. 138 index capitum ut in editione.

Codex autographus est et multas emendationes inter linn. exhibet. F. 1 notula armena. F. 2: *Fr. Francisci Donati Romani, Ordinis* | *Praedicatorum, Theologi, in laudem* | *huius operis* | *Epigramma Hebraicu*(m) קנה ספר הזה בתאפארתו | אשר אין יתרון בו ואין חסרון | ודע כי נעתק מלשון רומי | בלשון ארמני ברוב עיון | ותטעם בו למוד משיחנו | אשר אל כל עולם בלי דומה *Aliud eiusdem Aucto*(ris) *Epigr*(amma) *Latinum.* | *Armenicae quisquis rimari idiomata linguae,* | *Doctrinaeq*(ue) *sacrae dogmata nosse cupit;* | *Perlegat hunc auide noctesq*(ue) *diesq*(ue) *libellum.* | *Quem facili tantus transtulit arte Pater.* | *Non etenim paruos capiet de hoc stipite fructus:* | *Cuiq*(ue) *legit ueniet fertilis ipse labor.* | *Aliud eiusd*(em), *Ad Lector*(em) *Epigr*(amm)*a* | *Qui manibus latii tractas praecepta parentis,* | *Et scripta Armeno dogmata sacro tono, Ebibe praeclaros studiosa mente labores:* | *At stupido, Lector, ne tamen ore legas.* | *Haec scripsisse pium decuit pia uerba Tonantis: Nec bona crudeles parturit agna lupos.* F. 3ᵛ: *Dottrina Christiana tradotta dalla* | *lingua Italiana nella lingua* | *Armena dal P*(ad)*re fra Pietro Pa*|*uolo Sacerdote et heremita* (*di porta Angelica* suprascr.) *Ar*|*meno.* Sequitur iudicium armenum de opere quod in editione exstat primo loco. F. 137ᵛ: *Hanc doctrina*(m) *christiana*(m) *lingua*

---

[1] Hanc editionem omittit Backer-Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus,* ed. 2, col. 1192.

Armenica conscripta(m) | *a P. Petro Paulo* (*Copus* suprasc. et cancel.) *eremita, iussu R*(everendissi)*mi P. sacri Apos*(toli)*ci* | *Palatji Magistri. f. Hyacinthi Petronij uidi eamq*(ue) | *cu*(m) *doctrina christiana ab Ill*(ustrissi)*mo et R*(everendissi)*mo Roberto Bellar|minio S. R. E. Card*(ina)*li composita de sensu ad sensum* | *contuli; atq*(ue) *eide*(m) *omnino conforme*(m) *inueni, fide*(m) *facio* | *Romae, die 25. Iulij.* թ̄. ա̄. *1619.* | *Bartholomaeus Abagarus Armenus.* F. 139^{v}: *Dottrina christiana del Ill*(ustrissi)*mo* | *sig*(no)*r Cardinale Bellarmino tradota* (sic) | *dalla lingua Italiana in lingua Armena dal R*(everen)*do P. Fra Pietro* | *Paolo* (*Copus* cancel.) *Armeno reuisto* | *da Don Bartholomaeo Abagaro* | *Armeno confessore in Roma* | *della Natione Armena* թ̄. ա̄. 1619. F. 140: *Io Giovanni Molino Armeno Aluno di S*(an)*ta Chiesa, et* | *hora mandato dall' R*(everendissi)*mo P. Zacaria Prelato dell'|Armeni in Costantinopoli alla San*(ti)*ta di N. S. Papa* | *paulo V. per rendere la douuta obidienza* | *faccio fede, et testimonianza p*(er) *quel tanto che concede* | *il sapere mio che la dottrina christiana dell'|Ill*(ustrissi)*mo Cardinal Bellarmino è stato tradota dal P.* | *R*(everen)*do fra pietro, è paulo* (*copus* suprascr. et cancel.) *giustamente senza* | *verun errore.* F. 140^{v}: adprobatio Iohannis Baptistae Constantinopolitani ut in ed., sequentibus verbis: *q*(uest)*o li 14 di Ap*(ri)*l*(e) *1624: Io Fr. Gio. Batt.* | *qui sup*(ra) | *Imprimatur si uidebitur R*^{mo} | *P*(at)*ri M*(agistr)*o Sac. Pal. Ap.* | *Cesar Fidelis viceg*(erens) | *Imprim*(atur) *F. Greg*(orius) *Donatus* | ... F. 141: *Retroscripta*(m) *Doctrina*(m) *Christiana*(m) *armenico* | *idiomate translatam, et conscriptam a Venerabili* | *Patre Petro Paulo* (*Copus* cancel.) *Armeno Heremita iussu* | *Sacrę Congregationis de propaganda fide perlegisse,* | *eande*(m)*q*(ue) *cum Doc*(tri)*na* (Christ)*iana* (*cui titulus est. Dichia|ratione più copiosa della Dottrina Christiana*), | *ab Ill*^{mo} *et R*^{mo} *D. Roberto Bellarminio S. R. E.* | *fel. record. Cardinali composita non tantum de sensu* | *ad sensu*(m) *contulisse, ueru*(m) *etia*(m) *eidem o*(mn)*ino confor|me*(m) *de uerbo ad uerbu*(m) quo, *ad posse reduxisse, di|gnamq*(ue) *typis mandanda*(m) *iudicasse. fidem facio. In* | *Conuentu Sanctoru*(m) *Cosmę, et Damiani de Vrbe* (*die* | *30. Augusti 1628. seu* cancel.) *Tertio Kal. Septe*(m)*bris MDCXXVIII.* | *Ego fr. Gaspar Manugtius Armenius Sacrę Theolo|gię doctor. tertij ord*(in)*is S*(anc)*ti Fran*(cis)*ci Reg*(ula)*ris Obs*(ervan)*tię Nationis* | *Armenicę Confessarius, et d*(ict)*ę Sacrę Congregationis de propa|ganda fide pro Armenica lingua minimus interpres.* | (cfr. eiusdem adprobationem die 28 Aprilis 1630 datam in principio editionis) *Impr*(imatur) *si uidebitur R*(everendissi)*mo P. M. S. P. A.* | *A. e*(pisco)*pus Belc*(astrensis) *Viceg*(erens) i. e. Antonius Riciullus. Non nulla folia atramento conrosa tela serica tenuissima recens refecta sunt. Ff. 1^{v}. 2^{v}. 8^{r}. 141^{v}-145^{v} vacua.

Integumentum ex tela nigra et membrana constat, cuius in dorso tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii nigro colore sunt inpressae.

26 (olim L. II. 27). Saec. XVII, chart., mm. 294×147, ff. 33.

1 Pauli ⟨Piromalli⟩ d e c a s u e c c l e s i a e A r m e n a e libellus, ille, ut videtur, quem auctor memorat in praefatione ad *Apologiam de duplici natura Christi... contra Simonem,* Vindobonae, 1156. Titulus est in f. 1: *Տ̄ն Պաւղոսի Ճ̄արան վ(ար)դ(ա)պ(ետ)ին յաղագս աւերածոյ Հայոց եկեղեցոյն հաւաքումն ի մ̄էջ հ(ա)յր(ա)պ(ե)տ(ա)ցն Հայոց ազգին* « Domini Pauli theologi doctoris de excidio Armenorum ecclesiae eclogarium de sanctis patriarchis Armenorum nationis ». Inc.: *Եթէ աւետարանեմ ոչ ինչ են ինձ պարծանք... Ա̄մ ծառայ և սպասաւոր զտ̄իրոջն իւրում պարտական է կատարել։* « Si evangelizo, nulla est mihi iactantia (I Cor. 9, 16 sq.)... Omnis servus et dome-

sticus domino suo agere debet ». Sectiones sunt: [1] (f. 1v) *Մասն տեսլեանն Սահակայ սր̄ հայոց հյրպայ* (cod. *հյրպոց*) « Pars visionis s. Isaaci Armenorum patriarchae » ex historia Armenorum auctore ⟨**Lazaro Pharpetsi**⟩, **Ղազարայ Փարպեցւոյ արարեալ պատմագրութիւն ՚ի քաջանձանց Թագաւո-րաց Արշակունեաց**... Venetiis, 1793, p. 52, l. 27 *Եւ ընդ ահեկէ բեմբին* (cod. *ահեղ բեմին*) *տեսի աթոռ* - p. 53, l. 18 *լուսազգեստք էին* (cf. eumdem textum sine auctoris nomine in editione vitae et operum s. Isaaci, **Պատմութիւն վասն սրբոյն Սահակայ հայրապետին եւ Մեսրոպայ վարդապետին** in conlectione **Սոփերք հայկականք**, II, Venetiis, 1853, p. 49, l. 8 - p. 50, l. 14). [2] (f. 2) Eadem visio ab angelo explicata, *Հրեշտակի մեկնութիւն*, ibid., p. 58, l. 15, *Եւ զի երեւեցաւ քեզ ծածկագոյն սառնամանն տեսիլ աթոռոյն* – p. 59, l. 17 *կորստեան*, in **Սոփերք**, II, p. 59, l. 10 – p. 61, l. 8. Inde auctor, sine titulo, inc.: *Ահա յառաջագոյն նախագուշակեալ հայաստանեաց եկեղեցւոյն դառնագոյն անկանումն տեսլեամբ սրբոյն սահակայ* (sic)... « Ecce dirus casus, qui olim praedictus est Armenorum ecclesiae visione s. Isaaci... ». Des.: *Արդ եթէ սրբոյն սահակայ եւ հրեշտակին մեկնութի՟ բաւական չեն զձեզ զարթուցանել։ Լուարուք հօրն նր̄ սրբոյն եւ մեծին ներսեսի հայոցդ հայրապետին* « Nunc si sancti Isaaci ⟨visio⟩ et angeli interpretatio minime sufficiunt ad vos excitandos, audite patrem eius sanctum et magnum Nersetem Armenorum patriarcham ». [3] (f. 4) *Բանք մեծին Ներսէսի* « Verba Nersetis magni » h. e. verba quae locutus est ad Arsacen post occisionem Gnel filii fratris eius: *Եւ զի դու վս̄ աթոռոյ ժառանգութե̄ սպաններ զԳնել արդ ճ(ե)ղքեսցի զթագաւորութի̄դ ձեր*... « Et quia tu propter throni successionem occidisti Gnel, nunc dividetur regnum vestrum... » (cf. Fausti Byzantini historiam, IV, 15, **Փաւստոսի Բիւզանդացւոյ պատմութիւն Հայոց**, Venetiis, 1832, p. 116 sq. vel in gallica interpretatione Iohannis-Baptistae Emin, apud Victorem Langlois, *Collection des historiens anciens et modernes de l'Arménie,* Parisiis, 1868 [= *Fragmenta historicorum graecorum,* vol. V, part. 2], p. 250 sq.). [4] (f. 10) *Ուխտադրութի̄ միաբանութե̄ հայոց ընդ փռանգ արարեալ ի սրբոյն լուսաւորչէն եւ սեղբեստրոսէ Մեծ Պապէն եւ անէծք ի վր̄ չպահողաց* « Foedus unionis Armenorum cum Francis ratum a sancto Inluminatore et Silvestro magno papa, nec non anathema adversus non abstinentes » (cf. ed. Clementis Galani, *Conciliationis ecclesiae armenae cum romana* prima pars historialis, p. 33 sq.). Inc. in prohemio, quod neglexit Galanus: *Իսկ յորժամ հանդերձեալ էին հրաժարել ի մէնջ հոգէզարդ հայրս մեր եւ եղբայր տրդատ ժողով մեծ եղեւ առաջի սր̄ առաքելոցս երեք հարիւր եւ քսան սինկղիտոսօք եւ քսանուչորս թագաւորօքս եւ բազմաբիւր իշխա-*

նօքս զաղմատական... կամօք այ՟. և միջնորդութբ՟ (ut in ed. laud. p. 33, l. 5 - p. 34, l. 2 եղեցի) « Cum in eo essent ut proficiscerentur a nobis spiritualis pater noster et frater Tiridates, congregatio magna facta est ante sanctos apostolos, trecentorum et viginti senatorum (σύγκλητος) et viginti quattuor regum et plurimorum principum Dalmatum (= latinorum)... ». Auctor controversiam resumit (f. 10ᵛ, l. 22) verbis Այս է ուխտադրութի՟ և միաբանութի՟ զոր արար մեծ պապն սեղբեստրոս և գրիգոր լուսաւորիչն թ(ա)գ(աւո)րք և ազգս ֆռանգաց և Հայոց... « Haec sunt foedus et concordia quae fecerunt magnus papa Silvester et Gregorius inluminator, reges et nationes Francorum et Armenorum... ». [5] (f. 11ᵛ) Նախասացումն մեծին կայսեր կոստանդիանոս յաղագս նորոգութենէ (sic) Հայոց եկեղեցոյն « Praedictio magni inperatoris Constantini de renovatione Armenorum ecclesiae ». Inc.: Գրեալ է այսմաւրքին ի նաւասարդի ժէ և օգոստոսի իէ թէ մարգարէացաւ բարեպաշտն կոստանդիանոս թէ ի վերջին ժամանակս... « Scriptum est in menologio die 17 navasart, h. e. 27 augusti, prophetasse pium Constantinum quod in fine temporum... ». Deinde auctor: Հայրապետութի՟ Հայոց և թ(ա)գ(աւո)րութի՟ ոպ՟ ի միասին անկան նոյնպէս (և suprascr.) ի միասին նորոգեսցի... « Patriarchatus Armenorum et regnum sicut simul prostrata sunt, ita simul renovabuntur... ».

2. (f. 13) Decretum concilii Florentini ad Armenos, cui titulus inponitur: Միաբանութիւն Հայոց ընդ Հռոմէական սուրբ եկեղեցո(յ)ն վասն պարզաբանութեան նոյր աւրինացն և .է. խորհրդոյն սուրբ եկեղեցոյ և այլ ևս բազում սուրբ խորհրդոց. որ եղև հրամանաւ եւգենիոսի չորրորդ սուրբ փափին ի ժողովն ֆիաւրենցոյ .թ. ռնլթ. Եւ հրամանաւ սրբազան գրիգորիոսի հնգետասներորդի սուրբ փափին. այլ ևս սբ՟ ժողովո(յ)ն որ վասն հաստատութե՟ն հաւատոյեն (sic) կարգեալ կազմեալ եղև .թ. ռոիգ. « Unio Armenorum cum romana sancta ecclesia propter declarationem novarum legum et septem sacramentorum et etiam aliorum multorum sanctorum mysteriorum, quae facta est iussu Eugenii IV sancti papae in concilio Florentino, an. 1439; et iussu Gregorii XV sancti papae, nec non sancti concilii quod ad firmitatem fidei stabiliendam habitum est an. 1623 ». Versio haec antiqua multum differt ab ea quam edidit Alexander Balgy, *Historia doctrinae catholicae inter Armenos*, Vindobonae, 1878, p. 132-155.

Codex duobus libellis constat, quorum prior (ff. 1-12) charactere *notergir* exaratus est titulisque rubris ornatus, posterior vero litteris *bolorgir* alia manu. Monophysita quidam verba լէոն, քաղկեդոն, etc., in ff. 13-33 ita depravavit ut haberes չլէոն vel չսուրբ չլէոն « non Leo, non sanctus Leo », չքաղկեդոն « non Chalcedon », quod iam notavit Paschalis Aucher in schedula paginae internae operculi anterioris adglutinata: *Attendat lector catholicus* | *quia unus hęreticorum*

legens | hoc opus, interpolavit variis in | locis, e. g. pro s. Leone reponens | non s. Leo. pro Chalcedone, | non Chalcedo. pro rectum, | immundum etc. etc. | Haec notabat P. Aucher. 1833. maj. 31.

Integumentum ex membrana et tela nigra. In tabella anteriore nigro sunt inpressa scuta Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii.

27 (olim LII. 28). Saec. XVII, chart., mm. 204 × 142, ff. 235.

1 Libri prophetarum, praeter Isaiam: [1] (f. 3) Hieremias, [2] (f. 71) Lamentationes, [3] (f. 78) Baruch, [4] (f. 83ᵛ) Ezechihel, [5] (f. 154ᵛ) Danihel, [6] (f. 182ᵛ) Oseas, [7] (f. 191ᵛ) Amos, [8] (f. 198ᵛ) Micheas, [9] (f. 204) Iohel, [10] (f. 207) Abdias, [11] (f. 208ᵛ) Ionas, [12] (f. 211) Nahum, [13] (f. 213) Habacuc, [14] (f. 216) Sophonias, [15] (f. 219) Haggaeus, [16] (f. 221) Zacharias, [17] (f. 231) Malachias abrupte desinit in 3, 12 *երկիր կամաց.*

2 De obitu prophetarum narrationes apocryphae quas an. 1896 Venetiis ediderunt Mechitaristae, Թանգարան հին եւ նոր նախնեաց, I, Անկանոն գիրք հին կտակարանաց. [1] (f. 153) De obitu Ezechihelis ut in recensione altera, ed. p. 224-227, [2] (f. 181) de obitu Danihelis in rec. altera, ed. p. 218-222, [3] (f. 191) Oseae, ed. p. 208, [4] (f. 198ᵛ) Amos, ed. p. 209, [5] (f. 203ᵛ) Micheae, ed. p. 209, [6] (f. 207) Iohel, ed. p. 210, [7] (f. 208) Abdiae, ed. p. 210, [8] (f. 210ᵛ) Ionae, ed. p. 211, [9] (f. 213) Nahum, ed. 212, [10] (f. 215ᵛ) Habacuc, ed. p. 213, [11] (f. 218ᵛ) Sophoniae, ed. p. 215, [12] (f. 220ᵛ) Haggaei, ed. p. 215, [13] (f. 230ᵛ) Zachariae, ed. p. 216.

Codicem charactere *notergir* diligenter exaratum fasciculi efficiunt 19 duodecim foliorum et unus qui sex folia tantum conplectitur. Notae quae in margine imo primae et ultimae singulorum fasciculorum paginae scriptae erant non nunquam glutinatoris cultro resectae sunt. In summo margine nomen libri saepius legitur. Tituli rubri. Litterae sectionum initiales minio vel caeruleo colore depictae. Capitum numeri marginibus adponuntur. F. 1, manu Iohannis Pastritii: *Testamenti ueteris libri aliqui | Prophetaru*(m) | *Hierem. Threni. Baruch. Ezech. Daniel. | Oseas. Amos. Michęas. Ioël. Abdias. Ionas | Nahu*(m), *Abacuc. Sophon. Aggęus. Zachar. Malach.* Deinde, manu alia: *sine scriptoris nomine, sine anno, | q*(uan)*do scriptum sit.* Ff. 1ᵛ. 2. 233ᵛ-235ᵛ vacua.

Integumentum membranaceum. In pagina interna operculi anterioris antiqua nota codicis *10. Armen.* et manu saec. XIX: *I libri de' profeti | maggiori e minori | eccetto Isaia.*

28 (olim L. II. 25). Saec. XVII-XVIII, chart., mm. 208 × 154, ff. I, 55.

Ritus doctoris (*vardapet*) consecrandi, diversis in locis editus, recentius vero in urbe Vałaršapat an. 1876, Մաշտոց ձեռնադրութեան կղերիկաց... Latinam interpretationem edidit Henricus Denzinger, *Ritus Orientalium,* Wirceburgi, 1863 sq., II, p. 320-355. Titulus est: *Յոհաննու պիտակ աշակերտի գրիգորի եռամեծի: Արարեալ պաշտպանութիւն կարգաց. 'ի չորեքտասան ստորիճանի վարդապետաց...* Post prima verba hymni *Հրաշափառ արդ* inc. (f. 1ᵛ) *Շնորհազարդ որ հայրապետ...* « Gratiis praedite, sancte patriarcha ... » (cf. Denzinger, p. 321).

Codex littera *notergir* eleganter exaratus unus erat cum cod. 34. Restant quattuor fasciculi duodecim foliorum, et quinti duo prima folia. Deest folium primum fasciculi primi. Tituli et litterae initiales minio, litterae vero grandiores ornamentaque marginalia rubro rosaceoque colore. picta sunt. F. I: *De Abatis* (sic) *Mitrati, aut | Archipresbyteri Ordinatione, ac | Consecratione| Apud Armenos ins*<ti>*tuta ab Haereticis.* F. I^v vacuum.

Codex conpactus est tela nigra et membrana alba. In operculo anteriore conspiciuntur tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii nigro inpressae.

29 (olim L. II. 30). An. 1725 (et an. Arm. 1174, cf. f. 3), chart., mm. 204 × 162, ff. II. 329.

Stephani Roszka, parochi Stanislavoviensis, theologiae moralis pars prima de sacramentis et censuris (cf. *Encyklopedyja Powszechna,* t. XXII, [1866 Varsaviae] p. 350 sq.). Titulus est in f. 3: *Բարոյական Ա̄ծաբանութ̄ի | Ստեփաննոսի | Ստեփանեան Ռոշքայ | սրբազանի Աստուածաբանու-թեան | վարդապետի Կամենիցացւոյ, | ըստ | Գերիմաստ վարդապետացն | հարազատ իմացուածոյ համդերձ | Դիպուածոցն մեկնութ̄բ համառօ-տեալ. | Մասն առաջին. | 'Ի Ստանիսլաւօվ. | Յամի տն 1725, և Հայոց ՌՃՀԴ ։* | *Theologia Moralis | De Sacramentis, et Censuris.* « Theologia moralis Stephani Stephanean Roszka, S. T. D., Kamenecensis, ex authentica interpretatione sapientiorum doctorum conpendiata cum explicatione casuum. Pars prima. In urbe Stanislavov. Anno Domini 1725 et Armenorum 1174 ». Post praefationem, opus dividitur in duas partes: [1] (f. 5) lib. I, de sacramentis, [2] (f. 376) lib. II, de censuris. Index rerum locupletissimus inde a f. 299.

Codex binis columnis diligenter exaratus est charactere *notergir*, eadem manu, ut videtur, qua cod. 15. Tituli, litterae initiales et sectionum numeri minio picta. Ff. I. II. 1^v 326^v-329^v vacua. Integumentum ex corio subobscuro tineis perterebratum est.

30 (olim L. II. 31). Ann. 1631 (Arm. 1085, cf. f. 435^v), chart., mm. 193 × 147, ff. II. 435.

Varia ad theologiam et historiam ecclesiasticam pertinentia, quibus praemittitur (f. 1-4^v) index 169 capitum.

1 (f. 28) Foedus unionis Constantini inperatoris et Silvestri papae Romani cum rege Tiridate et Gregorio inluminatore (cf. cod. 23, f. 181). Inc. ut in ed. Clementis Galani, p. 31; des. *Իսկ զայս գիր աւանդեցաք ի ձեռս ատենադպրին Հայոց արքային մեծի, և ի մատնեան ագաթանգեղոսի. ի փառս այ որ է աւրհնեալ յաւիտեանս ամէն.* « Denique hanc epistulam tradiderunt in manus Atenadberi magni principis Armenorum et Agathangeli. In gloria Dei qui est benedictus in saecula. Amen ». Textus initium usque ad verbum *Թագաւորութ̄իս* (ed. laud. p. 82, l. 33) binis columnis a librario exaratum est f. 27.

2. 3 (f. 40) Historia et (f. 42) visio s. Isaaci patriarchae (*Bib. hag. or.*, n. 547) ex historia Armenorum auctore **Lazari Pharpetsi** (cf. Ղազարայ

Փարպեցւոյ արարեալ պատմագրութիւն, Venetiis, 1793, p. 48, l. 2 - 62, l. 25; in versione gallica Samuhelis Ghesarian apud Victorem Langlois, *Collection des historiens anciens et modernes de l'Arménie*, II, Lutetiae Parisiorum, 1869, p. 273-277). Inc. *Վարուց սրբոյն Ս(ա)հ(ա)կայ հայրապետին։ Ժողովեալ միաբան նախարարք հայոց առ երանելին սբն սահակ, և բուռն հարկանէին զոտից նր․*

4 (f. 48) De reliquiis D. N. I. C. historia, quam litteris aureis exaratam Franci invenerunt in expugnatione Constantinopoleos (*Bib. hag. or.*, n. 442); cf. cod. Berolinensem Petermann I, 154, apud N. Karamianz, *Verzeichniss der armenischen Hss.*, n. 89, p. 72. Inc. *Վասն փրկական և անուանի սրբութեցն քի․ Այս գրեալ պատմագրաբար ի թագաւորութեն ք(ա)ղ(ա)քին կոստանդնուպլինու պաւլիս․ գրեալս․ յորժամ առին զքաղաքն մեծ թագ(աւո)րն փռանգաց*...; des.: *Ի դաշտն սանդարուկայք է անուանիկան սրբութիքն, որոք խնդրեն հաւատով երկրպագել և փառաւորել զամենայն երրորդութի, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն․*

5 - 154 (f. 50ᵛ) Quaestiones e libro cui titulus **Գիրք Հարցմանց**, auctore **Gregorio Tatevatsi**, ut docet notula f. 50: *ի կարգն գրել կամեցայք տաթևացոյն հարցմանց գրոց․* Cf. editionem Constantinopolitanam an. 1729, quae cum rara sit, titulos questionum et non numeros tantum enuntiamus: [5] *Զի մի է տր մեր յս քս և ած մարմնով ծնեալ ի կուսէն* « Quod unus sit D. N. I. C. et Deus in carne natus ex virgine », p. 72. [6] (f. 52) *Եթէ մի է առ հաս(ա)ր(ա)կ բնութի երրորդութեն, և ոչ բաժանեալ որ իմանամք զբանն միայն մարմնացեալ և ոչ զհայր և զհոգի* « Nonne est contra communem et indivisibilem naturam Trinitatis si fingimus Verbum solum incarnatum esse, minime vero Patrem et Spiritum? » p. 74. [7] (f. 52ᵛ) *Քս ըս մարդկային բնութե ած է եթէ ըս ածային բնութե մ(ա)րդ* « Utrum Christus Deus sit cum humana natura an cum divina natura homo? » p. 75. [8] (f. 53) *Զի՞ էր քաղկեդոնիքն և նեստորականքն ուրանան զբնութե միաւորութի այլ անձամբ միայն և յարակցութբ ասեն* « Quare Chalcedonenses et Nestoriani negant unitatem naturae sed dicunt unam personam per unionem? » p. 76. [9] (f. 53ᵛ) *Զինչ է ծայրագոյն միաւորութի բանին մարդացելոյ* « Quae est suprema unitas Verbi incarnati? » p. 77. [10] (f. 54) *Որպէս ասեմք զածածին կոյսն մայր և կոյս* « Quo modo dicimus Dei genetricem virginem, matrem et virginem? » ibid. [11] (f. 55ᵛ) *Զի ասէ ածաբանն․ եթէ միոյն ածածցոյց և միւսն ածացաւ* « Quare dicit theologus (h. e. Gregorius theologus seu Nazianzenus): ' alterum deificavit et alterum deificatum est '? » (in theo-

phania, 13, *P. G.* 36, 325) p. 79. [12] (f. 56) Որ՞պէս ասէ աստուածաբանն. եթէ բնութիք .բ. և որքն կիւրեղ և աթանաս ասեն մի բնութի բանին այ մարմնացելոյ « Quo modo dicit theologus duas naturas et ss. Cyrillus et Athanasius dicunt unam naturam Dei incarnati? » ibid. [13] (f. 56ᵛ) Զինչ է ասելն աստուածաբանին. Այլ և այլ ըստ էմ՝ նմին երրորդութեան ունի. քանզի անդ այլումն է և այլ. զի մի զդէմսն խառնակիցեմք « Quid est verbum theologi: 'diversus contrarium unitatis Trinitatis habet,' dum ibi est unus et alter, ne personas confundamus? » p. 80. [14] Որպէս փախիցուք ի նեստորէ բաժանելոյն. և ՚ի յեւտիքէ շփոթելոյն « Quo modo vitabimus dividere cum Nestorio et cum Eutychete confundere? » ibid. [15] (f. 57) Զինչ ա՞ս իմանալ մի բնութի ասելն բանին և մարմնոյն. և զիմ զերկուս ՚բ բնութի « Quo modo intelligibile est unam naturam dicere verbi et carnis, et quo modo duas naturas? » p. 81. [16] (f. 60) Հ(ար)ց երկաբնակաց առ մեզ. որք մի անձն ասեն և ՚բ բնութիւս բաժանեն. Ընդ էր ոչ ասէք ՚բ բնութիւս ՚ք՟ « Quaestio dyophysitarum, qui dicunt unam personam et duas naturas distinguunt, ad nos: Quare non dicitis duas naturas Christi? » p. 84. [17] (f. 62) Հարցից և ես զձեզ դասք երկաբնակ(ա)ցդ. որք մի առնէք անձամբ՝ և յերս բնութիւս բաժանէք. Մի է ՚քս թէ երկու « Interrogabo et ego vos, turbae dyophysitarum, qui unam facite personam et duas naturas distinguite: Unus est Christus an duo? » p. 86. (f.[18] 66ᵛ) Զինչ է որ ասէ սրբն կի(ւ)ր(ե)ղ. յամ՝ ուրեք համայնդամայն ած և մարդ « Quid est quod dicit s. Cyrillus: 'ubique omni modo Deus et homo'? » p. 90. [19] (f. 67) Զինչ պ(ա)տ(ա)ս(խա)ն(ե)մք երկաբնակացն որք հարցանեն զմեզ թէ մասունքն ՚քի ած է. այ. ոտքն և ձեռքն և գլ(ու)խն այլս բազմածէք « Quid respondimus dyophysitarum qui interrogant nos: num partes Christi Deus sunt, scilicet pedes et manus et caput, ut plura deificetis? » p. 91. [20] (f. 69) Հարցմունք երկաբնակացն առ մ(ար)մ(ն)եղութիւն բանին. Մարդկութի ՚քի տեսանէ զածուի « Quaestiones dyophysitarum de incarnatione Verbi: Humanitas Christi videtne divinitatem? » p. 95. [21] (f. 70) Զինչ է միութե. և որոշման. այ հասարակ և յատուկ ածային « Quid est unionis et distinctionis, i. e. de communi et speciali divino » p. 104. [22] (f. 72) Զինչ է բաղդատութի որ բանն ած էառ զմարդկայինս բնութի « Quae est proportio in qua Verbum Dei sumpsit humanam naturam? » p. 106. [23] (f. 72ᵛ) Ըստ էր ասեմք երրորդութի « Qua re dicimus trinitatem? » p. 107. [24] (f. 74) Ս ԺԲ պարգևաց մ(ար)դոյն « De XII donis humanis » p. 278. [25] (f. 74ᵛ) Որ է .Է. շնորհքն աստուծոյ զոր ետ ած « Quae

sunt VII gratiae Adami quas dedit (ei) Deus? » p. 279. [26] (f. 75) Վ̃ս *անապականն մարմնոյն ք̃ի* « De incorruptibili corpore Christi », p. 498. [27] (f. 81) Վ̃ս *աւելորդ ծորման* « De superflui egestione » in ed. non repert. [28] (f. 81v) Յ*աղագս ժողովոցն որ եղև* (sic) « De conciliis quae fuerunt », p. 542. [29] (f. 84) Վ̃ս *միաբ̃ն և բաժանման յեկեղեցեայց* « De unitate et divisione ecclesiarum », p. 552. [30] (f. 87) Վ̃ս *անապականն մարմնո(յ) և արեան տ̃ն* « De incorruptibili corpore et sanguine Domini ». [31] (f. 89v) Վ̃ս *էր խմոյ ոչ խառնէին ի հինին* « Qua re fermentum non miscent veteri (pane)? » [32] (f. 90) Ք*անի են գոյացուի̃ք պ(ա)տ(արա)գին* « Quot sunt (elementa) essentialia oblationis? » p. 597. [33] (f. 91) Ո*րպէս լինի մարմին և արիւնն ք̃ի* « Quo modo fiunt corpus et sanguis Christi? » ibid. [34] (f. 91v) Վ̃ս *էր միաւորիմք զխորհուրդ մարմնոյ և արեանն* « Qua re iungimus sacramentum corporis et sanguinis? » p. 598. [35] (f. 92v) Վ̃ս *թացեալ պատ(ա)ռոյն* (*sic*) « De particula tincta », p. 599. [36] (f. 93v) Զ*է ոչ հաղորդեն ժ(ո)ղ(ո)վ(ո)ւրդ* « Quod non communicent populum ». [37] (f. 94v) Յ*աղագս վերջին աւծման* « De ultima unctione ». p. 504. [38] (f. 97) Վ̃ս *կարգի քահանայութեան* « De gradu presbyteratus », p. 606. [39] (f. 98) Զ*առաքեալսն ո̃պ կարգեաց ի աստիճանս* « Apostolos quo modo ordinavit (Deus) per gradus », p. 607. [40] (f. 100v) Վ*ասն աղաւթից* « De precibus », p. 619. [41] Վ̃ս *արտասուաց* « De lacrimis », ibid. [42] (f. 102v) Վ̃ս *ս̃բ ա̃ծին* « De sancta Dei genetrice », p. 631. [43] (f. 103) Վ̃ս *ճան(ա)պ(ա)հոր-դ(ա)ց* « De viatoribus », p. 665. [44] (f. 104) Վ̃ս *ոգեվարին* « De moribundo », p. 668. [45] (f. 106) Վ̃ս *սգոյ մեռելոյ* « De luctu pro mortuis », p. 670. [46] (f. 107) Վ̃ս *բաժանման հոգոյն* « De separatione animae », p. 685. [47] (f. 108) Վ̃ս *երևման հոգոցն* « De adparitione spirituum », ibid. [48] (f. 109v) Ա*րդարքն ունին լիակատար ուրախութ̃ի* « Habentne iusti perfectum gaudium? » p. 686. [49] Վ̃ս *ոգոյ կայանից* « De animae habitationibus », ibid. [50] (f. 114v) Վ*կայու̃իք ուղ(ղա)փառաց* « Testimonia orthodoxorum », p. 691. [51] (f. 115) Վ*կայու̃իք հ(ա)ւ(ա)տ(ա)ց և պատասխանիք ն̃ց* « Testimonia opinionum earumque defensiones », p. 695. [52] (f. 118v) Վ*կայու̃ի հակառակացն և պ(ատաս)խ(անու)̃իք ն̃ց* « Testimonium adversariorum earumque defensiones », p. 701. [53] (f. 123v) Վ̃ս *յարութ̃ե* « De resurrectione », p. 710. [54] (f. 124v) Զ*ինչ է ռ̃ամեայ թ(ա)գ(աւո)ր(ե)լն ը̃ն ք̃ի* « Quid est millenarium regnum cum Christo? » ibid.

55 (f. 125) Վս ի և դ երիցանցն « De XXIV presbyteris » (Apoc. 4), p. 711. 56 (f. 126) Վս սպիտակ հանդերձին « De vestibus albis », p. 712. 57 (f. 126v) Վս արմաւենիս և պսակն « De palmis et coronis », ibid. 58 Վս բուրվառի « De turibulo », p. 713. 59 (f. 127) Դ(ար)ձ(եա)լ վս բուրուառի « Iterum de turibulo », ibid. 60 (f. 127v) Վս գոչման փողոյն « De sonitu tubae », p. 713. 61 (f. 128) Օինչ է ձայն փողոյն « Quae est vox tubae? » ibid. 62 (f. 129) Վս յարութեն մարմնոյ ամ մարդկան « De resurrectione omnis corporis humani », p. 714. 63 (f. 130v) Վս սահման յ(ա)րութե « De termine resurrectionis », p. 716. 64 (f. 131) Թէ համայնգամայն յառնեն « Quod omni modo resurgant », ibid. 65 (f. 133) Վասն կերակրեաց « De escis », p. 718. 66 (f. 133v) Թէ դձուկն զայն որ եկեր զմարդն ուտէ մարդ. յայն սերմանեն ծնանի զայլ մարդ։ ի յոր(յ) մարմնոյ յարիցէ « Si piscem, qui hominem manducavit, manducat homo, et tunc seminans generat alium hominem, cui corpori tribuetur? », p. 718. 67 (f. 134) Վս ճանաչման հոգոյն « De cognitione spiritus », p. 719. 68 (f. 135) Վասն որպիսութեան մարմնոյ « De qualitate corporis », p. 720. 69 (f. 135v) Վասն աւրինակի սերմանց « De typo generationum », ibid. 70 (f. 137) Վասն զարդուց հարսին « De ornatibus sponsae », p. 721. 71 (f. 138) Մեղաւորաց մարմինն ոչ ունին զարդս զայ-յսոսիկ « Peccatorum corpora non habent ornatus illos », p. 723. 72 (f. 138v) Վս անմահութե յետ յ(ա)ր(ո)ւթ « De inmortalitate post resurrectionem », ibid. 73 (f. 139v) Վս հարցանէ թէ ամենեքեան առնելոցեն « De quaestione num omnes resurgent », p. 724. 74 (f. 140) Վս զի անպակամք առնեմք « De eo quod sine defectu membrorum resurgemus », p. 725. 75 (f. 141) Վս հ(ա)ս(ա)կ(ա)ցն կ(ա)տ(ա)ր(եա)լ « De aetate perfecta », p. 726. 76 (f. 142) Թէ փոփոխի ամ մարմին « Quod totum corpus mutetur », p. 727. 77 (f. 143) Թէ նորոգին արարածք « Quod renoventur creaturae », ibid. 78 (f. 143v) Վս գալարման երկրի և թաւթափիլ աստեղաց « De obvolutione terrae et astrorum labefactatione », p. 728. 79 (f. 145) Վս գալստեան երկր(որ)դ « De secundo adventu », p. 730. 80 (f. 145v) Վս նշանի գալստեանն քի « De signo ádventus Christi », ibid. 81 (f. 146) Վս նշանի կատարածին « De signo consummationis », p. 731. 82 Վս հրեղէն ծովուն « De mari igneo », ibid. 83 (f. 146v) Վասն խաչի « De cruce », p. 732. 84 (f. 149v) Վս դատաստ(ա)նին կարգաւ « De ordine

iudicii », p. 734. [85] (f. 151) Վ͞ս աթոռոյ « De throno », p. 736. [86] Դ·ոյ անդ աթոռ. որոմ նստցի « Qualis est thronus in quo sedebit », ibid. [87] (f. 151ᵛ) Վ͞ս փառաց դատաստանին « De gloria iudicii », ibid. [88] (f. 152ᵛ) Վ͞ս տեղեք դ͞ատին « De loco iudicii », p. 737. [89] (f. 153) Աջ և յահեակ « Dextera et sinistra », p. 738. [90] (f. 153ᵛ) Վ͞ս դատաւորաց « De iudicibus », ibid. [91] Վ͞ս դատողացն « De iudicatis », ibid. [92] (f. 156) Վ͞ս դպրութ͞ե կենաց « De libro vitae », p. 741. [93] (f. 157) Վ͞ս վկայից դատաւորին « De testibus iudicis », p. 742. [94] (f. 158ᵛ) Վ͞ս ուղիղ դ͞ատին « De iusto iudicio », p. 743. [95] (f. 159) Վ͞ս յաւիտենական տանջանք մեղաւորացն « De aeternis suppliciis peccatorum », p. 744. [96] (f. 159ᵛ) Վ͞ս կշռոց և արդարութ͞ե « De examinibus et iustitia », ibid. [97] (f. 163ᵛ) Վ͞ս հնձանաց « De torcularibus » (cf. Apoc. 19, 15), p. 748. [98] (f. 164ᵛ) Վ͞ս ծխոյն « De fumo », p. 749. [99] (f. 165) Վասն անվախճան հրոյն « De inextinguibili igne », p. 750. [100] (f. 165ᵛ) Տիւ և գիշեր « Dies et nox », ibid. [101] (f. 166) Վ͞ս հատուցման չ(ա)ր(եա)ց « De conpensatione calamitatum », ibid. [102] Վասն որքանութ͞ի (*sic*) տանջանացն. « De quantitate cruciatuum » (inferni) p. 751. [103] (f. 168ᵛ) Վ͞ս արտաքին խաւարին « De tenebris externis », p. 753. [104] Վ͞ս անքուն որդ(ա)նցն « De verme qui non moritur », ibid. [105] (f. 169) Որպէս գըտանեն զմ(ար)դն « Quo modo inveniunt hominem », ibid. [106] (f. 169ᵛ) Վասն յարքայութ͞ե « De regno » (caelorum), p. 754. [107] (f. 173) Վ͞ս Լ͞ աւոր · Կ͞ աւոր · և Ճ͞ուր « De tricensimo, sexagesimo, centesimo » (in Matth. 13, 23), p. 757. [108] (f. 175ᵛ) Վ͞ս բնակութ͞եց « De habitationibus », p. 759. [109] (f. 177) Վասն թիւ ընտրելոցն « De numero electorum », p. 760. [110] Վասն լուսոյ արեգական ընտրելոցն « De lumine solis electorum », ibid. [111] (f. 177ᵛ) Վասն ուր(ա)խութ͞ե ընտր(ե)լոցն և փառաց « De gaudio et gloria electorum », p. 761. [112] (f. 179) Դ(ար)ձ(եա)լ ուրախութ͞ի սրբոցն « Iterum de gaudio sanctorum », p. 762. [113] (f. 182ᵛ) Վասն կենաց ծառոյն և ժ͞բ պտղոյն « De vitae arbore et XII fructibus » (Apoc. 22, 2), p. 765. [114] (f. 187) Վասն հաւատոյ բանն « De verbo fidei », p. 769. [115] (f. 189ᵛ) Դ(ար)ձ(եա)լ վ͞ս ծառոյն կենաց « Iterum de arbore vitae » quod sit B. M. V. [116] (f. 191) Վասն Տապանակին և մահուն Ոզեայի « De arca (foederis) et morte Ozae », p. 431. [117] (f. 191ᵛ) Վ͞ս տ(ա)պ(ա)ն(ա)կին « De arca », p. 344. [118] (f. 193) Այժմ ուր է տապանակն « Nunc, ubi est arca? », p. 345. [119] (f. 193ᵛ) Վ͞ս

աշտանակին « De candelabro », p. 346. [120] (f. 194v) Վասն Ժ փեղկեայ խորանին « De X velis tabernaculi », p. 342. [121] (f. 195v) Վ՟ս չորից նիւթ « De quattuor materiis » (quibus factum est tabernaculum), ibid. [122] (f. 197v) Վասն մանանային « De manna », p. 338. [123] (f. 198) Վ՟ս մանանային թէ օրին(ա)կ էր մարմն(ո)յ Քի « De manna, in eo quod erat typus corporis Christi », p. 339. [124] (f. 199) Վ՟ս յաւակուլի առիւծուն ի տր մեր « De leone ut figura Domini nostri ». [125] (f. 201v) Վ՟ս երազոր և տեսլեան « De somnio et visione ». [126] (f. 202v) Վ՟ս զինչ է որ ասէ ես եմ ալֆ(ա)յ և ես ե (*sic*) ω: որ է այբ և քէ « De eo quod dixit: Ego sum *α* et *ω*, h. e. ա et ք », p. 129. [127] (f. 203) Վ՟ս մարմին և ոտք (*sic*) « De corpore et pedibus », p. 130. [128] Վասն տառից որ գիր ասի « De signis quae litterae dicuntur ». [129] (f. 203v) Մեկնոի գովութն այբին « Commentarius laudis litterae A ». [130] (f. 205v) Վ՟ս ծաղկի և պտղոց « De flore et fructibus », p. 212, [131] (f. 206) Վ՟ս բուսոց « De plantis », ibid. [132] (f. 207) Վ՟ս կանաչութեն բուսոնց « De viridi colore plantarum », ibid. [133] Վ՟ս Մելքիսեդեկի « De Melchisedech », p. 300. [134] (f. 207v) Վ՟ս Մելք(ի)սեդեկի և Աբրահամու « De Melchisedech et Abraham », ibid. [135] (f. 210) Վասն տեսլեան հրեշտ(ա)կ(ա)ց « De adparitione angelorum », p. 131. [136] (f. 211v) Վ՟ս դասուց հր(ե)շ(տա)կ(ա)ց « De ordinibus angelorum », p. 134. [137] (f. 212v) Վ՟ս կարգաց դասուցն « De hierarchia ordinum », p. 135. [138] (f. 214) Վ՟ս հասարակ և յատուկ հրեշտակաց « De communibus et specialibus angelis », p. 137. [139] (f. 214v) Վ՟ս թուոց հրեշտակաց « De numero angelorum », p. 141. [140] (f. 215) Վասն անուանք (*sic*) հրեշտակաց « De nominibus angelorum », p. 136. [141] (f. 215v) Վ՟ս փառաւորութն հր(ե)շտակաց « De gloria angelorum », p. 144. [142] (f. 216) Վ՟ս խաւսից հր(ե)շտակաց « De verbis angelorum », ibid. [143] (f. 217) Յաղագս դիւաց « De daemonibus ». [144] (f. 218v) Վասն անցման սատանայի « De transgressione satanae », p. 147. [145] (f. 222) Վ՟ս էր սատանայի մեղքն անթողելի ¦է¦ « Qua re satanae culpa inremissibilis est », p. 150. [146] (f. 222v) Վասն հրեղէն վիշապին « De igneo dracone », p. 151. [147] (f. 223) Վ՟ս Է գլխոյ և Ժ եղջևրոյ « De VII capitibus et X cornibus », ibid. [148] (f. 223v) Վ՟ս Է խոյն ի գլուխ վիշապին « De VII diadematibus super capita draconis », p. 152. [149] (f. 224) Վ՟ս ստան որ քարշէր զերրորդ մասն (աստ)ղ(ա)ց « De cauda quae trahebat tertiam partem stella-

rum », ibid. [150] (f. 224v) Վասն յանկման սատան(ա)յի « De lapsu satanae », ibid. [151] (f. 226) Վ(աղագ)ս պտղոյ դրախտին զոր կերաւ ադ(ա)մ և ․ նկաւ « De fructu paradisi quem manducavit Adam et peccavit », p. 224. [152] (f. 226v) Վ(աղագ)ս Թէ որպէս անծորելի է պտ(ո)ւղ դր(ախտի)ն « Quo modo incorruptibilis est fructus paradisi? », ibid. [153] (f. 227v) Վ(աղագ)ս սրբոյն Անթիպեայ եպ(իսկոպոս)ին զոր յ(ով)հ(աննէ)ս աւետարանիչն յիշէ ի տեսլեանն Թէ Անթիպաս հաւատարիմ իմ վկայն իմ « De s. Antipa episcopo quem Iohannes evangelista conmemorat in Apocalypsi: Antipas testis meus fidelis » (Apoc. 2, 13). [154] (f. 228v) Վ(աղագ)ս կոչման ժբ առաքելոցն․ զոր ժբ դրունք ասէ ի տեսիլն « De nomine XII apostolorum, quos XII portas dicit in Apocalypsi ».

155-161 Gregorii Tatevatsi homiliae, quae inpressae exstant in libro cui titulus Գիրք քարոզութեան որ կոչի ամառան հատոր …, Constantinopoli, 1740: [155] (f. 236) Homilia in Apoc. 17, 3 de muliere super bestiam coccineam sedenti, inc.: Զամ կանխատեսութիւնք սրբոց որ ի գիրս ի խորհուրդ զգուշութե՛ն են … « Omnes praedictiones sanctorum quae in libris in consilium diligentiae sunt… », p. 400. [156] (f. 244v) Homilia de transfiguratione Domini in Matth. 17, inc.: Տէր տէր տուր ինձ լեզու խրատու․ զի գիտացից խաւսիլ զբանս իմ ի ժամու … « Domine, Domine, da mihi linguam consilii, ut sciam loqui verba mea in tempore… », p. 481. [157] (f. 252v) Homilia de dormitione Dei genetricis, in Prov. 23, 29, inc.: Արարիչն ած արար զլուսաւորս մեծամեծս և զփոքունս … « Creator Deus fecit luminaria maiora et parva … », p. 499. [158] (f. 266) Homilia de beata Dei genetrice in verbum Salomonis, Prov. 31, 14, inc.: Զամենապայծառ և պատուական գեղեցկութի՛․ որ և մաքուր ածածին կուսին … « Magnifica et pretiosa pulchritudo, sancta et pura Dei genetrix virgo … », p. 506. [159] (f. 268) Homilia in festo s. crucis in Prov. 3, 18, inc.: Աստուածային և նախնին մեծն ի մ(ար)գ(ար)էս ածապատուեալ մ(ով)վ(սէ)ս տնկեալ ասէ ի սկզբանն զդրախտն … « Divinus et antiquus, magnus inter prophetas, a Deo honoratus, Moyses plantatum dicit paradisum a principio », p. 531. [160] (f. 275) Homilia de precibus nocturnis, in verbum ի գիշեր(ա)ց կանխէ հ(ո)գի իմ առաւօ(տ) « in noctibus vigilat spiritus meus diluculo », inc.: Արարիչն ած զժ(ա)մ(անա)կս կենաց մարդկան տիւ և գիշերէ արարեալ … « Creator Deus tempora vitae humanae diem et noctem faciens… », p. 342. [161] (f. 281v) De patientia in Prov. 20, 22, inc.: Վրէժ

խնդրելն չարեաց փոխարէնն է և բաժանի ի դ տեսակս... « Ultio est malorum conpensationem quaerere, et dividitur in quattuor species... », p. 237.

162 (f. 284) De historia Nersetis Klayetsi, inc.: Այս Ներսէս առաւել իմաստութեամբ քան զյոլովս ի ժամ(անա)կիս այսմ· և ոչ միայն քան զՀայ(ո)ց այլ և քան զյունաց և զասորոց։ « Iste Nerses magnus (erat) sapientia super multos hisce temporibus, nec super Armenos tantum sed et super Graecos et Syros ».

163 (f. 286) Titulo in f. 285ᵛ praemisso, վս խնդրոյ Հռ(ո)մ(ա)յ փափին ի Հայոց թէ ոպ Հ(ա)ւ(ա)տ(ա)ն Հոգոյն սրբոյ « De interrogatione papae Romae ad Armenos quo modo Spiritum sanctum credunt », sive caput 48 historiae universalis, auctore ⟨**Cyriaco Gantzaketsi**⟩, cf. Կիրակոսի վարդապետի Գանձակեցւոյ Համառօտ պատմութիւն ի սրբոյն Գրիգորէ յաւուրս իւր լուսաբանեալ, in conlectione Պատմագիրք Հայոց, II, Venetiis, 1865, p. 186-189. Post pauca verba, quae in editione non repperimus, des.: Գրեաց մեծ վ(ար)դ(ա)պ(ետ)ն Վանական և կոստանդին կաթողիկոսն թէ որպէս մարթ է խոստովանել etc., ut in fine cap. 49 ed. laud. p. 193, l. 9-11).

164 (f. 288ᵛ) Vanakan doctoris thesis de processione Spiritus sancti a Patre et Filio i. e. caput 50 historiae universalis auctore ⟨**Cyriaco Gantzaketsi**⟩, ed. laud., p. 193-197.

165 (f. 293) Quaestiones de peccatis e libro quaestionum, ut supra, auctore **Gregorio Taṭevatsi**: Վասն սահմանաց մեղացն. Հց։ Զինչ է մեղք։ պ(ատաս)խ(ան)ի։ Մեղք սահման օրէն այս է։ մեղք դարձուցանել զերեսս յանփոփոխելի բարոյն, որ է ած... « De definitionibus peccatorum. Quaestio: Quid est peccatum? Responsio: Peccatum transgressio legis, scilicet, peccare est avertere faciem ab inmutabili bono, qui est Deus... », p. 569.

166 (f. 294ᵛ) Ճ(առ)ք վս առաջն(ո)րդաց թ(ա)գ(աւո)ր(ա)ց և իշխանաց ի բանն Առակին որ ասէ։ Որոց ոչ գոյ առաջնորդ թաւթափին իբրև զտերև։ « Oratio de primatibus, regibus et principibus in verbum sapientis, qui dicit: Quibus non est princeps, ii deficiunt sicut folium ». Inc. Գրէ ուրեմն հանճարեղ և իմաստ(ա)ց(եա)լն յայ առակախաւսն Ս(ո)ղ(ո)մ(ո)ն։ թէ որ հանճարեղն իցէ զառաջնորդութիւն ստասցի... « Scribit igitur intellegens et sapiens a Deo factus proverbiorum auctor Salomon: Qui intellegens est, utinam primatum obtineat... ».

167 (f. 301ᵛ) De patriarcha Petro Getadartz narratio (de hoc patriarcha qui armenam ecclesiam rexit an. 1019-1053, vide sis Franciscum Tournebize,

Histoire politique et religieuse de l'Arménie, Lutetiae Parisiorum, 1900, p. 154 sq. et p. 155, n. 2). Inc.: *Վ՟ս պ(ա)տմութեն պետր(ո)սի հայր(ա)պ(ետա)ին որ գետադ(ար)ձ ասի։ որ ունէր աթոռ Անի ք(ա)ղ(ա)քի։ Իսկ տէր պ(ե)տր(ո)ս հ(այրա)պ(ե)տն որ է գետադարձ յայնմ ժ(ա)մ(անա)կի աթոռն փոխեալ էր և էր ի մէջ մայրաքաղաքն Անի*. « De historia Petri patriarchae qui 'flumina flectens' (*getadartz*) vocatur, qui habebat thronum Ani urbis. Dominus vero Petrus patriarcha, qui est *Getadartz* illo tempore thronum transtulerat, et erat in metropoli Ani ». Des.: *և ապայ յետոյ փոխեցաւ ի Հռոմկլայն։ Եւ այս եղև թուականիս հայոց հինգհարիւր և եօթանասուն։* « et postea translatus est (thronus patriarchalis) in Rom-kla. Et hoc evenit anno Armenorum 570 (a. D. 1121) ».

168 Vardanis historia, quam Venetiis ediderunt Mechitaristae an. 1862, Համառօտ պատմութիւն Վարդանայ վարդապետի լուսաբանեալ. Librarius, qui in indice scripserat *վասն պատմագրի առ(ա)ք(ե)լ վ(ար)դ(ապետա)ի* « de historiographo Arakhel doctore », titulum et prima verba in f. 306 exaravit, quae postea iteravit in f. 307, parte inferiore paginae rectae et tota pagina aversa f. 306 vacuis relictis. Inc.: *Վ՝արդանա եռամեծի սոփեստի ժողովեալ արդարև պատմութի սակաւ զաւգուտն ի բազմաց։ Արարչագործն ած Տէր ամենակալ և աղբիւր բարութեց։ Հաւատ մեր և կենդանութի... Նախ քան զամ խնդիրս հայցեսցուք եղեալքս...* « A Vartano permagno sophista conposita vera historia brevis pluribus utilis. Creator Deus, dominus omnipotens et fons bonorum, fides nostra et vita... Ante quam omnes quaestiones quaeramus... » ut in ed. laud., p. 1. Lacunam notavimus f. 371ᵛ = ed. laud. p. 79, l. 4 *Աշոտ* - l. 9 *ասպարապետութեան* (cod. *սպռապետութե*), sed pars inferior f. 374ʳ et pagina aversa vacuae relictae sunt, nullo textus detrimento, cf. ed. p. 82, l. 8. Codex satis bene editioni respondet usque ad f. 422, l. 19 *Աշրափի* = ed. p. 144, l. 3. Sequuntur facta annorum erae Arm. 681-685 (a. D. 1232-1236); des.: (f. 423ᵛ) *Նայ էառ զքարայրն վանականն. վ(ար)դ(ա)պ(ե)տ(ա)ց վ(ար)դ(ապետ)ին վանականին։ Փառք ամենասուրբ երր(որ)դ(ո)ւթե յաւիտեանս յաւիտենից։* « Sed sumpsit speluncam altam doctor doctorum Vanakan (cf. ed. p. 145, l. ult. et p. 146, l. 1). Gloria sanctissimae Trinitati in saecula saeculorum ». Subduntur notulae de historia Albaniae eiusque principum et catholicorum, inc.: *Ակաւոււք յայտարարութիք սակս աշխարհին աղուանից։ և որք ժառանգեցին զնայ հոգևորք և մարմնաւոր վիճակակալքս...* « Expositiones paucae de regione Albanorum, et eorum qui eam possederunt ut spirituales et corporales feudatarii »; des. in serie catholicorum: *Տ՟ր։ զկնի ս՟բ* (cod. *ս՟ր*) *եկաց*

պէշքես որ կարգ ընկեցն եղև։ ծղ (sic, pro ծգ, ut vid.): տէր ս(տե)փ(անո)ս։ յետ նր տէր յ(ո)վ(հաննէ)ս որ փոխեաց զաթոռն ի կարապետանց քարեն ի միափոր ի խամշի վանք կոչեցեալ. ու շինե(ա)ց փառաւոր յեկ(ե)ղ(ե)ցի գումբեթաձև գեղեցկազարդ և պայծառ։ ա(ւր)հ(նեա)լէ ած։ առաջին յշի(ատա)կարանն։ փառք ամենասուրբ երրորդութեն հաւր և որդոյ և հ(ո)գ(ւո)յն սրբոյ այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։ յամի եաւթն-հարիւրերորդի։ իերորդի։ երրորդի թուաքերութեն հայոց։ այսչ(ա)փ էր գ(ո)րծ առ(ա)ջի յիշ(ատա)կարան և. ոչ այլ աւելի։ ո՛հ զի խիստ ծեր էր աւրինակս հազիւ կարացի յանկ հանել։ « 52. Postea venit s. Peškhes qui ab ordine depositus est. 54 (seu melius 53) dominus Stephanus. Post eum dominus Iohannes qui transtulit thronum (patriarchalem) e praecursorum rupe in caenobium Miaphor ḥamši adpellatum exstruxitque celebrem ecclesiam tholo (tectam), ornatam et splendidam. Benedictus (sit) Deus. Antiqua subscriptio: Gloria sanctissimae Trinitati Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. Anno 723 erae Armenorum (a. D. 1274). Tale erat opus antiquae subscriptionis nec quidquam amplius. O quam austerum erat antiquum exemplar! Vix potui finem adtingere ».

169 (f. 429ᵛ) Գիր կանոնական կոստանդէին կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ոս)ի « Epistula canonica Constantini catholici » et ⟨canones concilii Sisensis⟩ an. 1243 cum subscriptionibus. Textum armenum edidit Alexander Balgy in opere inscripto: Պատմութիւն կաթողիկէ վարդապետութեան ի Հայս, Vindobonae, 1878, pp. 267-272; interpretationem vero latinam in libro qui continet translationem operis armeni scilicet *Historia doctrinae catholicae inter Armenos*, Vindobonae, 1878, p. 294-300, cf. etiam p. 66.

Hoc ultimum caput ex alio exemplari quam reliqua librarius postea descripsit, ut docet conclusio f. 429, nec non verba post titulum cap. 168 in indice subiecta և քի փառք յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս ամէն « et Christo gloria in saecula. Amen ». Praeterea titulus cap. 169 indici adscriptus est atramento nigriore.

Inserta sunt extra capitum seriem: [1] (f. 5) historia s. Iacobi apostoli spuria, inc. պատմութի սրբոյն յ(ա)կ(ո)բ առ(ա)քելոյն ըսպանիացւոյն։ Սբ առաքեալն յակոբոս որդին զեբեդեայ եղբայրն յոհ(ա)ն(ո)ւ աւետարանչին, որ կոչեցան ի քէ բանէրեգէս որ է որդիք որոտման։ Սոց մայրն սողոմէ դուստր էր յովս(ե)փայ ածահաւրն... « Historia s. Iacobi Hispanorum apostoli. S. apostolus Iacobus filius Zebedaei frater Iohannis evangelistae, qui vocati sunt a Christo Boanerges (*Baneregēs*), h. e. filii tonitrus. Horum mater Salome filia erat Iosephi, Dei patris... »; [2] (f. 11) de kalendario Romanorum, post tabellam inc.: Պատճէն Տումարի Հռովմայեցւոց։ Արկնակ

ամսոյ սն․ կալ գյունվար ամիսն․ և երթ ․Է․Է․ որ մնայ կրկնակէ փետրուար ամսոյն․․․, des.: *Զինչ է Իմբրնակ։ Տաւն* (o suprascr.) *անուանի, որ պատ(ո)ւեն քաղդէացիքն, զորմէ ասաց Պիմոկրատէս և Սոկրատէսս։ Որպիսի ինչ այսաւր լինի պարզ* (corr. 2ª man. ex *պարտ*) *ակն ունել ձեռն անդալոյ։ որ է նոյքի իգ*; [3] (f. 20ᵛ) tabulae dierum novae lunae in mensibus anni per varios epactarum numeros, inc.: *Սերաղիրն ․Թ․ ☾ա գիրն ․ա։ Նաւագ լրումն․ Նպրիլի ․Զ։ Յունվարի ․Ի․ ծնունդ ☾ ի․ Բ ժամն․ և ի ա մասն*; [4] (f. 50) pauca de septuplici spiritu Dei (Is. 11, 2) deque septem sacramentis secundum Armenos et Latinos.

Codex nitide exaratus charactere *notergir* titulos, quaestiones, litteras initiales habet minio picta. Tres saltem librarii textum scripserunt, unus ff. 27-39, alter ff. 1-4. 40-435, tertius vero ff. 5-10. F. 11-26 atramento pallidiore scripta sunt, forsitan a secundo librario. Fasciculi signantur inde a f. 27 litteris armenis in margine imo primae et ultimae singulorum paginae, sed non nullae notae cultro bybliopegi excisae sunt. Singuli fasciculi 12 ff. sunt, praeter quartum qui 11, primum et secundum qui 15, tertium qui 16 ff. conplectitur. F. I antiqua nota codicis *26. Armen.* F. II: *Dicta varior*(um) *Catholicor*(um) | *contra ereticos* (sic) cancel. et, manu Iohannis Pastritii: *S. Iacobi Apost*(oli) *uita et aduentus in Hispania*(m) | *Calendarium Armenor*(um) | (*ep.* cancel.) *Conuentio et unio inter Constantinu*(m) *magnu*(m) | *S. Syluestru*(m) *Papa*(m) *et Tiridate*(m) *Regem* | *Armenię nec non S. Greg*(orii) *illuminatore*(m). | *Vita S. Saac* (*Isaac Patr*[iar]*chę Arm*[enorum]) *Bartien*(sis) | *eiusde*(m) *Visio.* | *Historia de sacrarijs Chr*(ist)*i, v. g. uestib*(us) *spina. cla|uis et ubi sint.* | *Quęstiones Dogmaticę Gregorij Dateuensis Ar|meni hęretici.* | *Eiusde*(m) *respons*(ion)*es ad interrog*(ation)*es Catholicor*(um). | *excerpta hęc ex 12 libris eiusde*(m) *Greg*(orii) | *inscriptis Harçmunz hoc e*(st) *Quęsti*(on)*es* | *Conciones aliquę* | *Vartani hist*(ori)*ę mundi compendiu*(m) *ab orbe condito ad sua tempora s*(ci)*l*(ice)*t ad 760 annu*(m) *ęrę Armenę* | *s*(ci)*l*(ice)*t Chr*(ist)i *1310, na*(m) *pr*(im)*us Armen*(orum) *incidit in Chr*(ist)*i annu*(m) | 551. | *Canones eccles*(iasti)*ci Constantini Patr*(iar)*chę Armenor*(um). F. 435ᵛ: *Ես ե․ յ(ո)վ(հաննէ)ս վ(ար)դ(ա)պ(ե)տս կոստ(ա)նդ(ին)ուպ(օ)լսոյ պ(ա)տր(իար)գ անու|ամբ ի Հռոմ գնալս պատահեցայ ի Լով քաղ՛աքն տեսի զվարդան վ(ար)դ(ապետ)ի պատմագիրն զի | խիստ հնացեալ էր վս* <*որոյ*> *եդի աւրինակ և գրեցի | զգիրս անմեղադիր լերուք ծերոթե ժամանակիս գիրս է և այս եղև ԹՁ ․ ԴԿ դեկ(տեմբեր)ի ա|ռաջի աւրն որ էր Ե(աբաթ)ի* « Et ego Iohannes doctor Constantinopolitanus patriarca nomine [1] Romam profectus veni ad urbem Leopolim, vidi Vartanis doctoris historiam (quantum graviter vetus erat!). Itaque exemplum feci et descripsi librum; clementes estote, senectutis temporis liber est. Et hoc fuit anno 1080 (a. D. 1631) decembris die prima, quae erat feria quinta ». Ff. Iᵛ. IIᵛ. 10ᵛ. 176ᵛ. 279. 292ᵛ. 305. 306ᵛ. 374ᵛ vacua.

Integumentum membranaceum, cuius in dorso adglutinata est membranula in qua legitur litteris aureis: *Miscellanea* | *Armena* | *Mss.*

31 (olim L. II. 31°). Saec. XVII, chart., mm. 202 × 145, ff. III. 280.

Miscellanea.

1 (f. 1) Glossarium in quo armenica quaedam verba aliis etiam armenicis verbis interpretantur, inc.: *ՆԾ․ արարիչ կամ անատես* ։ « Deus, creator

---

[1] Iohannes III patriarcha Constantinopoleos 1600-1, 1610-1, 1621-3, 1631-6.

vel invisibilis »; des.: Խսեստ. չ(ա)փ է կշռի անուն « *Khsesd*, mensura est, nomen ponderis ».

2 (f. 39) Homiliae sine auctoris nomine: [1] Բարոզ վս ննջեցելոց ի բան իմաստուն Սիրաքայ. որ ասէ. լաւ է երթալ ի տուն սգոյ քան ի տուն արբեցութեան « Homilia de defunctis in verbum sapientis Sirach (sic! Ecclesiastes, 7, 3): Melius est ire ad domum luctus quam ad domum ebrietatis ». Inc. Հ(ար)ցումն. զինչ է ուգուտ գնալ ի տուն սգոյ: Պ(ատա)ս(խան)ի. վս է պատճառի: Նախ զի կենդանին զմեռեալն տեսանելով է ազգ խրատ ուսանի ի մեռելոյն... « Quaestio: Quid prode est intrare domum luctus? Responsio: Propter septuplicem causam, quia vivens mortuum considerando septuplex consilium a mortuo accipit... »; des.: Ս(ա)ս այն ասէ սիրաք. թէ յիշեսցես զկ(ա)տ(ա)ր(ա)ծն քո. բնաւ ոչ գ(ո)րծեսցես մեղս. « Propterea dicit Sirach: Memento finis tuae et in aeternum non peccabis» (Eccli. 7, 40). [2] (f. 42^v) Նորին քար(ո)զ վս յեկ(ե)ղ(ե)ցոյ « Eiusdem homilia de ecclesia », inc.: Եկեղեցին հոմանուն է: և բազում նշ(ա)ն(ա)կ ունի... « 'Ecclesia' homonyma est et multiplicem significationem habet... »; des.: ասէ ոսկեբ(երա)նն ամ ուրեք որ զանուն տն տեսանեն փախչին դեք և ընթանան հր(ե)շ(տա)կք: յ(ա)ղ(ա)գս այս դ պ(ա)տճ(ա)ռի շինի յ(եկեղեցւո)յ և ա(շխար)հի: ի փառս քի այ մերոյ որ է ա(ւր)հ(նեա)լ յաւիտեանս ամէն: « Dicit Chrysostomus: ubicumque nomen Domini vident, fugiunt daemones et advolant angeli. Propter istas quattuor causas aedificatus est in ecclesia et in mundo, in gloria Christi Dei nostri qui benedictus est in saecula. Amen.

3 (f. 46^v) Հաւաքումն բանից գաւազանակրաց: « Conlectio rerum scaeptriferorum ». [1] Series chronologica imperatorum usque ad annum 1179, inc.: Ադամայ մինչև ջրհեղեղ ամք սմխբ... « Ab Adamo usque ad diluvium, anni 2242 »; des.: Աղէքս ամս .լը. և ամիս .է. կալոյ ժանն. ամս ժդ: Մանո(ւ)ելն. ամս բազում ամս թագաւորեաց. զղսա գրեալն մանուէլ թագ(աւոր)ի թ(ա)գ(աւո)րութե խզ էր ի թվին քէ ռճհթ էր թուին: « Alexius, anni 38, menses 7. Iohannes <II>, anni 14. Manuel, annos multos regnaverat quando hoc scriptum est; Manuelis regis (annus) regni 46 (lege 36) erat, in anno Christi 1179 ». [2] (f. 49) De regibus Iudaeorum, cum titulo in f. 48^v praemisso, inc.: Յսի փրկչին մարդեղութե ժամ(ա)ն(ա)կս Հրէից թ(ա)գ(աւո)րն Հերովդէս էր... « Iesu salvatoris incarnationis tempore Iudaeorum rex Herodes erat... »; des.: և այս ի թվին քէ հա: այլ ոչ երևեցան թ(ա)գ(աւո)րութիք հրէից ազգին: « et hoc in anno Christi 71;

praeterea non conparuit regnum populi Iudaeorum ». [3] De regibus Armenorum, inc.: Ասեմք կարգ հայոց թ(ա)գ(աւո)ր(ա)ց․ աբգար՝ ամս ․լէ․ ի նր բ ամին թ(ա)գ(աւո)ր(ո)ւե յս քս ի Բեթղեհեմ ծնանի . . . « Dicimus seriem regum Armenorum: Abgar, anni 37. Anno 2 eius regni, Iesus Christus in Betlehem natus est »; des. post mentionem Alp arslān et excidii urbis Ani: զի ետես արարիչն զհպարտութի մեր․ և հակառակ կալով կսկծեցոյց զմեզ ոպ ի հնուէն զէլ զի թէ անդրանիկն ոչ խնայեաց զի կրսերս գթայր որ նման գոլով կրսեր որդ(ւո)յն քամահեցաք զտրութի նր․ « Vidit enim creator superbiam nostram, et adversarius stans afflixit nos, sicut in expulsione Israhelis, sed cum primogenito non pepercit, natu vero minoris miserebatur (et miserebitur nostri) qui similes effecti filio natu minori despeximus dominationem eius ».

4 (f. 51) Խրատ վս ուղ(ղա)փ(ա)ռ դաւ(ա)նութեան ։ « Monita de orthodoxa confessione », in XIV capita, quibus epistula praemittitur Cyriaci et Iohannis ad Sergium episcopum. Inc. epistula: ‹Ը›նկալայ նուաստ Կիւր(ա)կ(ո)ս և Յովհ(աննէ)ս վ(ար)դ(ա)պ(ե)տ զնամակ հրամանի ազնուական ընտրեալ և պատուեալ, ծնունդ մեծարգոյս մտածերոց տեսութե, լի քաղցր պտղով իմաստութե, և ծանեաք ոպ ի դիմաց հարազատ մանկան զծն(ո)ղ հր(ա)շագեղ դէմ յ(ա)նդ(ի)մ(ա)ն, Ով սրբազան և վսեմական արժանապ(ա)տիւ, դէտ կ(ա)րգե(ա)լ այ, և մշակ ժրաջան․ Սարգիս ք(ա)հ(անայ)՝ հանդերձ ածասէր ժողովրդեանդ կարնոյ միաբան... « Habuimus, (ego) humilis Cyriacus et Iohannes doctor, epistulam decreti, nobilem, electam et honoratam, fructum praestantissimi ingenii tui considerationis, plenam suavis fructus sapientiae et coram agnovimus velut e facie genuini pueri genitorem praeclarum, o sancte et reverendissime, custos a Deo constitute, et agricola diligens, Sergi sacerdos, pie episcope, una cum concilio (urbis) Karin (h. e. Theodosiopolis, nunc Erzerūm) unanimiter »; des.: զայն գիրն սաւատնայլ (?) առաքեցաք առ ձեզ որ կ(ա)թ(ողի)կ(ո)սն իւր ձեռաւքն է գրեր, որ կարդայք առաջի ամ քրիստոնէից ։ « hanc epistulam ... misimus ad vos quam catholicus propria manu scripsit, quam legetis coram omnibus christianis ». Tituli capitum sunt [1] (f. 54v) Այլ վս որոյ գրեցէքն առ մեզ թէ ասեն նք թէ յորժամ մկրտեն զոք ոչ է պարտ մեռոնել, կամ հաղորդել, և պարտ է ասել ես մկրտեմ ։ « Alia, de eo quod scripsistis ad nos, illos dicere quod, cum aliquis baptizatur, non necesse est ungere nec communicare, oportet vero dicere: 'Ego baptizo' ». [2] (f. 55v) Այլ վս այն բանին որ ասեն նքյ թէ պարտ է ասել ես մկրտեմ զքեզ և ոչ է պարտ ասել թէ մկրտի ‹յ›անուն հօր և որդ(ւո)յ և հ(ո)-

զ(ւո)յն ։ « Alia, de hoc verbo quod dicunt illi quod necesse est dicere ' ego baptizo vos ', nec oportet dicere ' baptizatur in nomine Patris et Filii et Spiritus ' ». [3] (f. 56ᵛ) Առ այն որ ասեն թէ տէրն ի վերնատունն զհացն որիշ ետ, և զբաժակն որիշ առանց մկրտելոյ, և զյուդայյին միայն եթաց ի գինին « Ad id quod dicunt Dominum in cenaculo panem seorsum dedit et calicem seorsum non intingendo, et Iudae soli (portionem) in vino tinxisse ». [4] (f. 57ᵛ) et [5] (f. 60) de s. eucharistia et de purgatorio capita, quorum tituli ablutione partim deleti sunt. [6] (f. 61ᵛ) Առ զըդ բանն որ ասեն թէ Հայք զ.՚է. խ(որ)հ(ուր)դ յ(եկեղեցւո)յ չգիտեն, և զէ մահուչափ մեղք ։ « Ad sextum verbum quod dicunt Armenos septem sacramenta ecclesiae non cognoscere nec septem mortalia peccata ». [7] (f. 63) Իսկ վս զատկին եւ ծնընդեանն, որ երեկուն լուծանեմք էզ ։ « Praeterea, de pascha et nativitate (Domini), quae sero celebramus (liturgiam facientes), septimum (caput) ». [8] (f. 65ᵛ) Ըչ առ բանն որ ասեն թէ ք(ա)հ(անայ)ք զխոստովանութի ատնուլն ոչ գիտեն, և ոչ զդեղն տանել մեղուցելոյն ։ « Ad verbum quod dicunt presbyteros confessionem audire nescire nec remedium praebere peccantibus ». [9] (f. 68) Իսկ վս այն բանին որ գրեալ էլք թէ ասեն լոկ մ(ար)դ էր ի խաչին և արտաքս ելանէր ։ « Praeterea, ad id verbum quod dicunt purum hominem in cruce fuisse et exivisse ». [10] (f. 71ᵛ) Իսկ վս ծնընդեանն զոր նք ի դեկ(տեմ)բ(ե)րի իե տօնեն, և մեք յունվարի զն ։ « Praeterea de Nativitate quam illi die 25ª decembris celebrant, nos vero die 6ª ianuarii ». [11] (f. 72ᵛ) Վս ասաց(եա)լ նոյն վկայութիք ։ « De supra dictis testimonia ». [12] (f. 74ᵛ) Սկզբան և պ(ա)տճ(ա)ռ ընթ(ե)րց(ու)ածի ի յ(ա)կ(ո)բ(ա)յ ասացեալ ։ « Origo et ratio lectionis de Iacobo dictae ». [13] (f. 79) Հարցումն ։ Էր՞ ոմանք յաւուրս պահոց աղուհացիցն ուտեն ի Հայոց և ոմանք ոչ ։ « Quaestio: Qua re inter Armenos alii diebus ieiunii salis et panis manducant et alii non? ». [14] (f. 80) de symbolo: Այս է սկզբն հաւատոյ ։ Սբ երրորդութեն․ զոր խոստովանի և փառաւորէ ընդհանուր կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կէ յեկեղեցի ։ որպ աւանդեցին մեզ ակնատեսքն բանին ճշմ(ար)տութե առ(ա)ք(ե)լք և մ(ար)գ(ար)էք և ուղ(ղա)փառ վարդապետք յեկեղեցւոյ ։ « Hoc est initium fidei s. Trinitatis, quam confitetur et glorificat universa catholica ecclesia, sicut tradiderunt nobis, qui viderunt Verbum veritatis, apostoli et prophetae et orthodoxi doctores ecclesiae ». Inc.: Հաւատամք և խոստովանիմք զքեզ Հայր սբ աճ ճշմ(արի)տ ... « Credimus et confitemur te, Pater sancte, Deus verus ... ».

5 (f. 91) Դաւանութի և խոստովանութի ի սբ երրորդութեն Ասացեալ յեսայի վ(ար)դ(ա)պ(ետ)ի ի յեզր վերապին « Fides et confessio s. Trinitatis, scripta ab Isaia doctore in Ezr Virap ». Inc.: Ածային բնութի, սբ երրորդութին, երանելի, անսահմանելի … « Divina natura, sancta Trinitas, beata, infinita… »; des. (f. 96) զի իմանալի ռընկամք հոտոտեսջէք (sic) ՚ի հոտ անուշից, փառաւորելով զամենսբ երրորդութի յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս ամէն ։ « … spiritualibus enim naribus odorabimini odores suaves, glorificando sanctissimam Trinitatem in saecula. Amen.

6 (f. 96ᵛ) Դարձեալ մն հաւատոյ դաւանութե ասացեալ յայլմէ, զորոյ անունն ոչ էր գրեալ ։ « Item de fidei traditione, auctore quodam, cuius nomen non erat scriptum ». Inc.: Պարտ և արժան(ի) է քի երկրպագուացն յանուն սբ երր(որ)դութե մկրտելոց խոստովանել համագոյ զերիս անձնաւորութի … « Necesse est et dignum Christi adoratores in nomine sanctae Trinitatis baptizatos confiteri consubstantiales tres personas … »; des.: … որ (աշխարհ)ի առանց ժառանգութե էին, և հարկատուք իշխանաց ։ « … qui sine haereditate mundi erant et tributarii principum ».

7 (f. 107) Liber confirmationis et radix fidei adversus Arianos et dyophysitas, ut in cod. Parisiensi 153, f. 20 et in codd. bybliothecae patriarchalis in oppido Edšmiadzin 1500 (1538, nunc 2080) et 1946 (cf. Hermann Jordan, *Armenische Irenaeus fragmente…*, in *Texte und Untersuchungen*, 36, 3, Lipsiae, 1913, p. 161 sq.). Paulinus Martin testimonia patrum antenicaenorum ex codice Parisiensi edidit una cum latina interpretatione apud Iohannem Baptistam Pitra. *Analecta sacra spicilegio Solesmensi parata*, IV, Lutetiae Parisiorum, 1883. Titulus est in f. 106ᵛ: Գիրք հաստատութե և արմատ հաւատ(ո)յ ․ Եւ պատասխանութի ընդդէմ Արիանոսացն ։ Զի ասեն Հերետիկոսքն ․ եթէ ոչ միացաւ ածութի ը մարմնոյն ։ Այլ որիշ որիշ խոստովանին զածութի ի մ(արմնո)յն զոր քաւ լիցի ուղ(ղա)փ(ա)ռ(ա)ց զմտ(ա)ւ ածել այնպ(իս)ի ինչ ։ Այլ արիաբար վկայութի բերել պարտ է, զմ(ար)գ(ար)է(ա)կ(ա)նքն զաւ(ետարա)նն, և զ(ա)ռ(ա)ք(ե)լ(ա)կանն, և համարձակութբ տալ պ(ատաս)խ(ան)ի ընդդէմ երկաբանիցն ։ « Liber confirmationis et radix fidei apologiaque adversus Arianos. Cum dicunt haeretici non unitam esse divinitatem cum carne, sed confitentur divinitatem separatam a carne, quod absit orthodoxi putare similia, sed viriliter in testimonium ferre oportet prophetas, evangelia et apostolos et audacter respondere monophysitis. Inc.: Իսկ եթէ երկու էին ուրոյն ուրոյն ածութի և մարմինն, ոպ դու կարծես յիմարդ ։ Իսկ մ(ո)վ(սէ)ս ըէր ասէ սս թէ սեսանիցէք ընկեանս ձեր կախեալ զփայտէ ։ « Si vero

duo sunt separatim, divinitas et caro, uti tu credis, o stulte, Moyses ergo, cur dicit quod videbitis vitam vestram pendentem in ligno ». Testimonia adferuntur: [1] utriusque testamenti, [2] (f. 108ᵛ) s. Dionysii Areopagitae, [3] (f. 109) s. Dionysii Alexandrini, cf. Martin apud Pitra, ex cod. Parisiensi 153 (tunc LXXXV), ed. laud., p. 179, n. 5 et p. 182 (alia fragmenta praeter haec duo in cod. exstant), [4] (f. 109ᵛ) s. Ignatii Antiocheni, [5] (f. 110) s. Irenaei Lugdunensis, ibid., p. 34 sq., denuo apud H. Jordan, op. cit., p. 22-24 (codex noster cod. E_1 videtur respondere), [6] (f. 110ᵛ) s. Gregorii thaumaturgi, [7] (f. 111) s. Silvestri, ex actis eius, [8] (f. 111ᵛ) s. Iulii papae Romani ad Dionysium, [9] (f. 112) Vitalis papae Romani, [10] (f. 112ᵛ) Petri patriarchae Romani, pro quo intellegendum est s. Petri patriarchae Alexandrini, apud P. Martin, op. laud. p. 194 sq., [11] Philippi (= Felicis? փիլիպեայ) Romani, [12] (f. 113) Barsauma, [13] s. Clementis (կղեմենտէ) Romani op. laud., p. 2, [14] s. Athanasii Alexandrini, [15] (f. 116) s. Cyrilli Alexandrini, [16] (f. 118) Theophili Alexandrini, [17] (f. 118ᵛ) Timothei Alexandrini, post [18] (f. 119) s. Cyrilli Hierosolymitani nomen errore scriptum et a librario expunctum, [19] s. Petri Alexandrini fragmentum I a Paulino Martin editum, p. 194, [20] Dioscori patriarchae Alexandrini, [21] (f. 119ᵛ) s. Cyrilli Hierosolymitani, [22] Iohannis patriarchae Hierosolymitani, [23] (f. 120) concilii Antiocheni II, [24] Titi Antiocheni, [25] Erechtii Antiochiae Pisidiae episcopi, [26] (f. 120ᵛ) Severi patriarchae Antiocheni, [27] s. ⟨Gregorii⟩ theologi h. e. Nazianzeni, [28] (f. 123) s. Basilii, [29] (f. 123ᵛ) s. Gregorii Nysseni, [30] (f. 124) s. Basilii, [31] (f. 125) s. Ephrem Syri, [32] (f. 127ᵛ) s. Epiphanii Salaminae episcopi, [33] (f. 128) s. Iohannis Chrysostomi, [34] (f. 129) Procli Constantinopolitani, [35] (f. 130) Attici episcopi Constantinopolitani, [36] Maruthae episcopi Martyropoleos (Mayferqāt = Նփրկերտոյ որ է մուփարղին), [37] Iacobi Sarugensis (Սրճեցոյ), [38] (f. 130ᵛ) s. Hippolyti ¦episcopi¦, ut in ed. laud., p. 70 (A. B. C), [39] Theodoti (Theodoreti, Թէոդորիտայ) Ancyrae episcopi, [40] (f. 131) Antheri (? Ապղփիերոսի) episcopi et martyris, [41] (f. 131ᵛ) Zenobi episcopi, [42] Melitonis episcopi, ed. laud., p. 16, [43] Philoxeni episcopi ⟨Hierapoleos⟩, [44] Severiani Gabalensis (Ագաբացոյ), [45] (f. 132) Heraclii Melitensis (? Առակ Մելտենոյ), [46] Amphilochi (Անփիլոկէքսոն), Iconiensis episcopi [47] Apa Barsauma (? Ապաբերոնի) episcopi, [48] Iosephi (? Յեսովփայ) Ardzrunetsi, episcopi, [49] Theophili (Թէոփիլոնի) Theovpatsi, episcopi, [50] (f. 132ᵛ) Pamphili, [51] Aristidae, ex epistola ad omnes philosophos (secundum cod. Parisinum qui habet որ առ ամենայն փիլիսոփայս, codex autem noster lectionem erroneam continet որ Արմենան փիլիսոփայ) cf. ed laud., p. 11, [52] Prenpos (? Պռենպոսի) Corinthiani episcopi, adversus Samosatenum, [53] Dakel Edesseni (? Դակեղայ եդեսի) episcopi, [54] Methodi episcopi et martyris, [55] (f. 133) Simeonis (Շմաւոն) episcopi, [56] Egeae magni martyris, [57] Teleareni (Տեղեայրենոսի) episcopi, [58] Origenis ¦episcopi¦, ed. laud., p. 80, [59] Iamblichi (Ամղեկոսի) Iconiensis

episcopi, [60] Eusebii Emeseni episcopi, [61] (f. 133^{v}) s. Cypriani episcopi, ed. laud., p. 79, [62] Iohannis, [63] concilii Chalcedonensis, [64] (f. 135^{v}) Simeonis Siunaketsi, [65] (f. 136) ex epistula de fide ab Anastasio inperatore scripta ad concilium Chalcedonense, [66] ex epistula Zenonis imperatoris ad concilium Chalcedonense, quam sequitur controversia adversus eos qui dixerunt corruptibilem carnem Domini, [67] (f. 137) testimonium Gregorii Armenorum inluminatoris, [68] (f. 137^{v}) Nersetis ⟨Lambronetsi⟩ ultimi Armenorum catholici in epistula de fide ad Manuhelem imperatorem, [69] iterum s. Gregorii inluminatoris, [70] (f. 140) Isaaci Parthi, [71] ex epistula Isaaci Maštots ad Proclum, [72] (f. 140^{v}) ex epistula fidei Davidis philosophi Armenorum, [73] Moysis rhetoris, [74] (f. 141) Ananiae Armenorum doctoris, [75] (f. 142) iterum Moysis rhetoris, [76] Pauli Armenorum doctoris, [77] (f. 142^{v}) Comitae Armenorum catholici, [78] (f. 143) professio fidei synhodi Manazkertensis, [79] ex libro qui dicitur *Grōnauor,* [80] ex epistula fidei Samuhelis Armenorum catholici, [81] ex epistula fidei Tiranis Armenorum catholici ad Seneharim, [82] (f. 143^{v}) ex epistula fidei M... (delet.) catholici Armenorum, [83] (f. 144) ex epistula fidei Chosrois rhetoris Armenorum, [84] (f. 144^{v}) Elisaei doctoris, [85] (f. 145) ex epistula fidei Neršapuh Mamikonian et Gregorii Ardzrunetsi, [86] (f. 145^{v}) testimonium Stephani Siunetsi episcopi, [87] Abraham episcopi, [88] (f. 146) ex epistula Eznak catholici ad Maštots, [89] (f. 147) Nersetis ⟨Lambronatsi⟩ ultimi Armenorum catholici.

8 (f. 147^{v}) *Ընդդէմ այնոցիկ որ ասեն զհոգի սբ բխումն ի հաւր է և որդոյ։* « Adversus eos qui dicunt Spiritum sanctum e Patre et Filio procedere » tractatus anonymus. Inc.: *Եկեսցուք այժմ և տեսցուք զմոլորութիւն նց։ Որք ասեն զհոգին սբ բխումն ի հաւր է և ի որդ(ո)յ և նախ զվկայութիւն նց լուծցուք*... « Venite et videte errores illorum qui dicunt Spiritum sanctum e Patre et filio procedere et primum testimonia eorum labefactate... »; des.: *և կարեմք ասել. զմի և զնոյն կուսութբն կոյս, և մայրութբն մայր։ Այս աւրինակ։ Եւ ծնիցեալն ի նման, ճշմարտութի ած և մարդ։* « et possumus dicere eamdem virginitate virginem et maternitate matrem. Hoc est exemplar, et genitus similiter, vere Deus et homo ».

9 (f. 154) Orationis Habacuc prophetae expositio, inc.: *Աղաւթք Ամբակումայ։ Տր լուր քո*... *Զարդ գեղեցկութե յ(երկն)ի. վնկ սքանչելի է*... « Oratio Habacuc: Domine, auditionem tuam... Ornatus pulchritudinis caeli itaque admirabilis est... »; des. inperfecta: *և աղաւթիւք ամ արժանաւորաց իւրոց հրեշտակաց և հ*... « et precibus omnium dignorum eius angelorum et... ».

10 (f. 162) *Գործաւորք որ ի մարդն կան։* « Quae operantur in homine sunt », inc.: *Այս բանին, և պայծառախաւսութի ի խելքն ծագէ, որ է 'ի*

մացականն միջին փորուած գլխոյն ։ « Lumen verbi et claritas sermonis nascuntur ex cerebro, quod est intellegens media fossa capitis »; des.: *Խնդութ̄ի և թաղձութ̄ի* (= *թախծութ̄ի*) *յաչսն ։ Եւ յաւետարիքն յականջսն ։ և Յ̄ի փառք յաւ(իտեանս)*: « Gaudium et tristitia ex oculis; et evangelium ex auribus. Iesu autem gloria in saecula ».

11 (f. 162ᵛ) *Յաղագս բաժանիլ լեզուաց հ(ար)ց։* « Quaestio de divisione linguarum. Inc.: *Լեզուքն որպէս բաժանեցան աշտարակաշինութ̄են ։ պ(ատասխան)ի ։ Յառաջ կորեաւ և ի վայր անկաւ լեզուն զոր ունէին . . .* « Quomodo linguae divisae sunt turris aedificatione? Responsio: Primum evanuit et subito cessavit lingua quam habebant... »; des. *տեսի երէց մի ասորի որ տեսեալ էր զփլածս աշտարակին, ասէր թէ ․դ̄․ աւուր հեռի է ի պաղտատայ, և աւուր միոյ ճանապարհ է երկայնքն շինուածին ։* « Senex quidam Assyrus, qui turris ruinas viderat, dicebat eas distare ab urbe Bagdad iter quattuor dierum et iter unius diei esse longitudinem constructionis ».

12 (f. 163ᵛ) De locis ab apostolis evangelizatis, inc.: *հ̄(ար)ց ։ Ոպ̄ ընթացան առաքեալքն հրամանաւ հոգոյն սրբոյ և ե(ր)բ գնացին ։ պատ(ասխան)ի ։ Ի կղեմ գիրքն ասել է պետր(ո)ս առ(ա)ք(եա)լն թէ, յետ վերացման տ̄ն, ամ̄ն առ(ա)ք(եա)լքս մինչ ի ե̄ տարին յէ̄մ կեցաք ։* « Quaestio: Quomodo currerunt Apostoli iussu Spiritus sancti et quando profecti sunt? Responsio: In Clementis libris dicit Petrus apostolus, post Domini ascensionem, omnes apostolos per quinque annos Hierosolymis vixisse »; des.: *յակոբոս յաղփեայ չերևի ուրեք ։* « Iacobus Alphaei nusquam profectus videtur.

13 (f. 164) *Սահմանք մասանց պէսպէս շարժմանց և կրից ։* « Definitiones partium variorum motuum et passionum ». Inc.: *Բնութիւն է սկզբն շարժման և դադարման ։* « Natura est origo motus et quietis »; des.: *Յոյս է․ խարիսխ հոգւոյ, անմահ կենացն, որում հաւիպեսջիք աստուծով* « Spes est ancora spiritus, immortalis vitae quam obtinebitis a Deo ».

14 (f. 166) De Sarkavag monacho, inc.: *Վ̄ս շնորհաց արանցդ ա̄յ ։ Եւ մի ոմն ասէ․ գիտեմ ի մեր ժամանակս իմ հասակակից աբեղայ մի, յանբերդոյ երկրէն ի վանքն որ տեղէր կոչէր սարկաւագ անուն . . .* « De gratia Dei erga homines. Quidam dicit: Cognosco meis temporibus coaevum meum monachum quemdam, in terra Anbert, in monasterio quod Teɫer, vocant, Sarkavag nomine... »; des.: *և բժշկութ̄ի եղև և ընկերն եկեալ պատմեաց ստուգապէս ։* « et venit sanatio et socius narravit procul dubio ».

15 (f. 166ᵛ) *Այլ սքանչելիք սա(ր)կ(աւա)գ վ(ար)դ(ապետ)ի* « Alia prodigia Sarkavag doctoris ». Inc.: *Սարկաւագ վ(ար)դ(ա)պ(ե)տն ասաց ընդ իւր խորհրդակից, թէ ես այնց տօն չեմ առնել որ չեմ տեսեալ զտաւնին պատճառն...* « Sarkavag doctor dixit ad consilii sui participes: illorum festum non perago, quorum festi splendorem non vidi... »; des.: *որ այն աւրն միջնորդ լինի քո խնդրոյն, և նա զքեզ ճանաչէ, և եղեցի ը̅ քեզ:* « qui hodie mediator est tuae contestationis, et quidem vos cognoscit et vobiscum erit ».

16 (f. 167) *Վ̅ս խ̅օրեայ գնալն ի տաճարն:* « De ingressu (Domini) in templum die quadragesima ». Inc.: (f. 167ᵛ): *Իսկ խ̅ն աւր ը̅ օրինացն ի բեդղէեմ եկաց և ընծայեցաւ ի տաճարին սիմէովնի...* « Itaque, die quadragesima, secundum legem a Betlehem profectus est et oblatus est in templo Simeoni... »; des.: *և այս է առաքելոյ ասելն ուր առաւել եղէն մեղքն, առաւել եղէն շնորհքն:* « et sicut dixit apostolus: ubi abundaverunt peccata, superabundaverunt gratiae ».

17 (f. 168) D e s e r m o n i s p a r t i b u s auctore **Vardano Ałuanetsi,** inc.: *Վ̅ս բ(ա)նին մասանց ի խնդրոյ բարեզ(ա)րդ ք(ա)հ(անայ)ի, Թ(էոդ)որ(ո)ս անուն կ(ո)չեցելոյ, եղբօր որդւոյ տ̅ն կոստանդեայ հայոց կ(ա)թ(ողիկոս)ի, ի վարդանայ Աղուանեցւոյ Կարճառօտ: Բանին մասունք ութ են: և են այսոքիկ: ա̅ անուն: բ̅ բայ...* « De sermonis partibus rogante optimo presbytero Theodoro vocato, filio fratris domini Constantis Armenorum catholici, auctore Vardano Ałuanetsi (tractatus) brevis. Sermonis partes octo sunt: 1. nomen, 2. verbum... »; des.: *այս են մասունք բանին:* « hae sunt partes sermonis ».

18 (f. 169ᵛ) *Վ̅ս անուանց փրկչին զանազան կերպիւ:* « De nominum Salvatoris varietate ». Inc.: *Յայտ գիտելի է. զի ի խորին տեսութեց որ յ(ա)դ(ա)գս անուան է ա̅ծաբանութի ը̅ մեծին ʿԴիոնիսեայ...* « Notum est in difficili quaestione considerationum circa nomen esse theologia magni Dionysii... »; des.: *և ա̅ծ և տ̅ր ծնեալ ը̅ հրեշտ(ա)կ(ա)կ(ա)ն վկայութե: Ի փառս ա̅յ հօր և հ(ո)գոյն սրբն որ ես օ(ր)հ(նե)ե(ա)լ յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս ամէն:* « et Deus et Dominus, natus ex angelico testimonio, in gloria Dei Patris et Spiritus sancti, qui es benedictus in saecula ».

19 (f. 176) *ʿԲ(ա)ր(ո)զ վ̅ս աւուր չ(ա)րի ի բան Ս(ո)ղ(ո)մոնի որ ասէ: Ոչ օգնեն ինչք աւուր բ(ա)րկ(ո)ւթե. այլ արդարութի մի:* « Homilia de die malo in verbum Salomonis quod dicit: Non iuvat aliquid in die irae nisi sola iustitia ». Inc.: *ʿՍակս գիտ(ե)լի է զի դ̅ չ(ա)ր աւր է մարդոյ: ʿՍակս օր կենցաղոյս զի չար է չարեաց: բ̅(որ)դ. օր մահուն զի մ(ա)հ մեղաւորին*

չար է։ գ(որ)դ օր դ(ա)տ(աստան)ին և հատուցումն չարեաց։ « Notum est quod homini sunt tres dies mali: primum, dies vitae quia mala est malis; secundo, dies mortis quia mors peccatoris mala est; tertio, dies iudicii et mercedis malorum »; des.: *Յոր(ո)ց փրկեսցէ քս ած փրկիչն մեր, առ հ(ա)ս(ա)ր(ա)կ զմեզ և զ(ամենայն) հաւ(ա)տ(ա)ց(եա)լս անուան իւրոյ նմ փառք յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս ամէն։* « Illis quos salvabit Christus Deus salvator noster, nobis simul et omnibus credentibus in nomine eius, cui gloria in saecula. Amen ».

20 (f. 183) De XII gemmis Apocalypseos (Apoc. 21, 19 seq.). Post seriem XII nominum, inc.: *Զմրուխտն կանաչ է* « Smaragdus viridis est ». et inmediate sequitur lacuna duarum linearum. Des.: *բիւրեղն... սա ակն յովսէփայ է։ և թովմաս։* « beryllos... haec margarita Iosephi est, et Thomae ».

21 (f. 183ᵛ) De transitu Israhelitarum per desertum narratiuncula, inc.: *Եւ յեօ Է ամսեանն յելիցն յեգ(ի)պ(տո)է յ*(ex *խ*)*անդ.ն¦եց(ա)ւ խորանն, և արար զ(ա)ռ(ա)ջին պ(ա)տ(արա)գն մ(ո)վ(սէ)ս և ապ(ա) ձեռնադր(ա)ց զահարոն և զորդիս նր։* « Et septimo mense post ascensionem de Aegypto absolutum est tabernaculum et fecit Moyses primum sacrificium, deinde manus inposuit Aharoni et filiis eius... »; des.: *և դ(ար)ձ(եա)լ ի ծոցն հայրական յորժամ նստաւ առեցեալ մարմնովն աթոռն իւրական, անփոփ(ո)խ մնացեալ ի մ(ար)դկութի և ածութի, ա(ւր)հ(ն)ե(ա)լ է ած յ(աւի)տ(եա)նս յ(աւի)տ(ե)ն(ի)ց ամէն։* « et denuo in sinu paterno nunc sedet, raptus in corpore, super thronum proprium inmutabiliter manens in humanitate et divinitate. Benedictus est Deus in saecula saeculorum. Amen ».

22 (f. 192) **S. Epiphanii** ep. Salaminae in Cypro de XII gemmis (*M. P. G.*, 43, 293-366) armenice editum Venetiis in ephemeride Բազմավէպ, 1856, pp. 46-51. Titulus est in f. 191ᵛ: *Վասն ժբ ականց նորոց զոր յիշէ եպիփանու եպ(իսկոպոս) կ(ո)ստ(ա)նդ(եա)յ քաղաքի կիպրացոյ վս ժբ ականց որ էր ընդելուզեալ ի պատմու, Ճ(ա)նին Ահարոնի։* « De XII lapidibus pretiosis quas conmemorat Epiphanius episcopus Constantiae urbis Cyprensis, de XII lapidibus qui erant inserti rationali Aharonis ». Inc.: *Տեառն իմում պատուականի եղբաւր և հարկանցի դիոդորի պատկառեցուցչի եպ(իսկոպոս)ի. Եպիփանիոս տք խնդալ։ շնորհ տալով քան թէ առն(ե)լով խնդրեր տր...* « Domino meo reverendo fratri et colendo Diodoro venerabili episcopo Epiphanius salutem in Domino. Gratiam praestans maiorem quam accipiens, Dominus ... » (cf. *M. P. G.*, 43, 321 sq.). Post sectionem de lapide onyohino, textus pergit (f. 202) ut in antiqua interpretatione latina (ibid., col. 341) et des. (f. 203ᵛ): *ով ունի ստորակարգեալ ընթերցուածս ըստ ասացուածին, զոր կարգեցաք*

իսկ ի նմին գրոյն ։ « sicut habet subordinata lectio ex sermone, quam nunc conlocavimus iisdem verbis » (ibid., col. 343 B).

23 (f. 203ᵛ) De XII gemmis libellus alter cuius auctor tituli loco notulam in principio scripsit: *Եկից այսուհետև ի յականցս ի տեսարան, և ըստ ուժոյ մերոյ աղքատութես պատմեցից, ըստ յառաջ կարգեալ է իւրաքանչիւր յականց զաւրութիս, թէ զինչ պիտանացու եղև ի զաւրութեն տու ի ցեղից ցեղից տեսարան ։* « Post illud veniam et ad lapides, et pro viribus paupertatis meae, iuxta praecedentem dispositionem, unius cuiusque lapidis significationes enarrabo, quia aliquid necessarium est significationis in singulas tribus ». Inc.: *Առաջին ակն Սարդիոն ։ Եւ սարդէոն որ է առաջի ակնս նոյնժամայն ի վր Հռուբենի...* « Primus lapis sardius. Et sardius qui est primus lapis subito in Ruben ... »; liber desinit mutilus in sectione octava, de tribu Aser (f. 219ᵛ): *քանզի աւուր չ(ա)փ զաւրութի 'ի հին և ի նոր կտակարանս բերի ։* « quia pondus diei significat in vetere et novo testamento ».

24 (f. 225) Glossarii armeni fragmentum in principio truncum, cum verba tantum contineat quae incipiunt litteris *ր, ց, փ, ք.* Inc.: *Րախճանութի. Ուրախութի ։* « epulae »; des.: *Քսեստ. չափ է կշռի անուն ։* « *khsesd,* mensurae ponderis est nomen ».

25 (f. 226ᵛ) Evangelii secundum Mattheum loca selecta. Titulus est (f. 326): *Զայս գիրքս յառաջ բերի ինձէն քաղեալ հնոց և նորոց պիտոյս պատմութիք վս նկարագրանաց դասի և քարոզիւ դիւրաւ և անաշխատ ժողովեն ։ Սկզբն տրունեան աւետարանեն սկսցուք ։* « Hunc librum conposui ego ipse conlegens senibus iuvenibusque utilia; historias continet (liber) pro parabolarum expositione, sermone facili et non gravi. Ab initio dominici evangelii incipiamus ». Inc.: *Աւետարանն որ մաթէոսի գրեալ է ։ Զի ինքն մաթէոս Աշակերտ տն գրեաց զաւետարանս.* « De evangelio quod scripsit Mattheus. Quod ipse Mattheus discipulus Domini scripsit evangelium »; des. in ultimo verbo evangelii, Matth. 28, 20.

26 (f. 255ᵛ) Excerptum ex actis Iohannis auctore Prochoro. Titulus est: *Յո(վ)հ(ա)ն(ո)ւ Աւետարանչի զնշանսն զոր արար ի պատմոս կղզին եւ ի քաղաքին Ջահաւոր ։ Յ(ա)ղ(ա)գս կինոպասա՛ և չար արուեստ կախարդութեն նր զոր արար ի ձ(ե)ռն ժանտ մ(ար)դ(ա)կ(ա)ն առաջի յովհաննու ։* « Iohannis evangelistae prodigia, quae fecit in Pathmo insula et in urbe Dšahavor. De Cynope et de sua mala arte malefica quam exercuit inpuris manibus coram Iohanne ». Inc.: *Քանզի էր այր մի ի փատմո կղզոջն...* « Erat homo quidam in Pathmo insula ... »; codex textui a Mechitaristis Venetiis edito

an. 1904, Թանգարան հայկական հին և նոր դպրութեանց, III, Անկանոն գիրք առաքելական, satis respondet a pag. 251 usque ad. 285, h. e. f. 277v և մաքրեն զաղտ հոգոյ և մ(արմն)ոյ մուծանելով արքայութի այ։ « et purificant sordes spiritus et corporis inducendo in regnum Dei ». Subicitur conclusio quae in textu inpresso et in graeco non repperimus: Նյպ և յո(վ)հ(աննէ)ս ամբարձ վձեռս իւր յ(երկին)ս և կործանեց զսատակիչ հոգոյ ... « Similiter et Iohannes extendens manus suas ad caelos etiam deicit spiritum exterminatorem... »; des. in verbis evangelii secundum Iohannem 1, 1 ... և ած էր բանն։ մն զի նմ վայելէ փառք իշխանութի և պատիւ այժմ և միշտ և յաւիտեանս ամէն ։

Codicem exararunt librarii tres, quorum primus ff. 51-153, secundus ff. 1-34. 39-50. 154-278, tertius ff. 35. 36. Primus librarius, ille scilicet Iohannes doctor Constantinopolitanus (i. e. Iohannes III, patriarcha Constantinopoleos) qui scripsit et cod. 30 (cf. supra), titulis litterisque maioribus rubris usus est; fasciculos duodecim foliorum, praeter primum, cui folium unum deest, et ultimum quaternionem, in margine imo primae et ultimae singulorum paginae signavit litteris numeralibus <ա> - ԺԳ; subscriptionem adposuit f. 96: Որք լուսաւորիք ի ածային դաւանութեն (cod. ե pro ե) | ուղիղ սրտիւ. և բոլոր հաւատով. թողութի | մեղաց հայցեցէք. մեղաւք շարաւացեալ և աղտեղեալ գծողիս (թողութի հայցեցէք add. in mg.). յհն նուաստ վ(ար)դ(ապետ)իս կո|ստանդինու պ(օ)լս(ո)յ. և ինքն որ առատն է ի տուր | բարեաց թողուլ զյանցանս ձեր ամէն։ բ(ա)յց գր(ե)ց(ա)ւ | սայ ի քաղաքս Եղպլովցայ ի դուռն Նորաշէն սբ | տաճարիս որ հաճատկատար ասի. այս յ(ո)վակ|իմայ և յաննայի ծնօղաց սբ ածածնին և այլ| սրբոց որք աստ կան հաւաքեալ բարեխօսեն | առ հաւատացեալսն ևս առ(ա)ւ(ե)լ ինձ մեղաւք մեռ(եա)լ || գերիս որ իննամսաւ ղարիպէի. ևս առաւել ըղ|տէր յ(ա)կ(օ)բ քահ(անա)յն որ ղօրինակն շնորհեաց ամէն։ « Qui inluminati estis divina confessione recti cordis et integra fide, remissionem peccatorum exposcite, pro peccatis foetidi et maculati librarii veniam exposcite, Iohannis humilis doctoris Constantinopolitani, et ille qui dives est dono bonorum remittet peccata vestra. Amen. Hic vero (liber) exaratus est in urbe Leopoli ad portam novam sancti templi quod *Hağatgatar* dicitur, i. e. Ioachim et Annae genitorum sanctae Deiparae, et aliorum sanctorum. Qui ibi sunt congregati intercedant pro fidelibus, praesertim pro me peccatis mortuo captivo, qui per novem menses peregrinus (غريب) fui, et multo magis pro domino Iacobo presbytero qui exemplar concessit. Amen ». Secundus librarius summo margini singularum, quas exaravit, paginarum adpinxit ե litteram; primos fasciculos, ut videtur, signavit notis quas non perspeximus (cf. ff. 11. 22v. 23. 34v), cum a glutinatore infeliciter deminutae sint, titulos imo in margine ff. 227-278 posuit: աւ(ետարան) մ(ա)թ(էո)ս « evangelium Matthei » et յոհան(ո)ւ աւ(ե)տար(ա)նչի « Iohannis evangelistae (acta) ». Idem librarius in margine externo f. 219v transverse exaravit notulam cuius ultima linea cultro resecta periit: պայս գիրքս որ գրեցաք մինչ ի աստ կարի ծեր էր | օրինակն և եղծաց հ(ա)չիւ կար(ա)ցի գրել. զօրին(ա)կն | ... թողի. « Hic liber quem usque huc descripsimus pervetustum erat exemplar et pessum ibat, vix potui scribere. Exemplar... reliqui ». F. II series verborum litterarum ordine disposita. F. III manu Iohannis Pastritii: *Symmicta uaria* | *diuersoru*(m). | *Vocabulor*(um) *aliquot explicatio* | *Conciones aliquę* | *Confessiones fidei, et alia impugnantia dogmata Cath*(oli)*ca* | *Oratio Habacuc, aliquę hist*(ori)*ę collectę* | *Vartani Gram*(mati)*ca* | *Conciones* | *Gem*(m)*ar*(um) *12 explicat*(ion)*es* | *Vocabulor*(um) *aliquot explic*(ation)*es* | *Historiar*(um) *collectio pro Concionib*(us) | *Vita S. Io*(hann)*is euan-*

g(elistae). Et alia manu fere coaeva: *Sine scriptoris, Auctoris, loci, temporis, notitiā.* Ff. I. II^{v}. III^{v}. 36^{v}-38^{v}. 220-224^{v}. 278^{v}-280^{v} vacua.

Integumentum membranaceum, cuius in dorso litteris aureis scriptum legitur: *Miscellane*(a) | *Armena* | *Mss.* In pagina aversa operculi anterioris antiquior codicis nota *8 Armen.* Acies foliorum rubra.

32 (olim L. II. 32, conr. ex 33). Saec. XVIII, chart., mm. 218 × 157, ff. I. 44.

Ritus doctoris (*vardapet*) consecrandi (cf. cod. 28). Post titulum hymnus *Հրաշափառ աւ̅ծ* ex integro refertur, deinde inc. ut in praedicto codice (f. 1^{v}) *Շնորհազարդ ս̅բ վարդապետ*... Titulum et rubricam initialem, quae f. I codicis 28 inplent, in f. 44 librarius descripsit.

Codex Romae, ut videtur, exaratus eadem manu qua cod. 33 charactere *notergir*. Tituli rubri. F. 1: *Ordo* | *dandi Baculum Pastoralem.* Ff. I^{v}. 44^{v} vacua.

Integumentum membranaceum.

33 (olim L. II. 33. conr. ex 36). Saec. XVIII, chart., mm. 222 × 161, ff. 55.

Ordinationum libri pars secunda, ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 25 (cf. Dashian, *Catalog* ... part. arm. p. 144 sq.): Textus armenus non semel editus est, recentius in urbe Vałaršapat an. 1876 **Մաշտոց ձեռնադրութեան կղերիկոսաց, սարկաւագաց եւ քահանայից...**, interpretationem vero latinam ex editione an. 1807 invenies apud Henricum Denzinger, *Ritus Orientalium* ..., Wirceburgi, 1863 sq., II, p. 274 sq. [1] Monita pro die *χειροτονίας*, ut in cod. cit. f. 20^{v}, inc.: *Յաղագս մանկանց նոր սիոնի զոր արարեալ է ս̅բյն դիոնեսիոսի արիոպագացոյն, տ̅ր առաքել սիւնեաց եպիսկոպոսէ, ըստ կարգի ժամանակին, վարժել զմանկունս ... Յաւուր շաբաթու ըսկըսին յերեկոյեան ժամն... Նախ տեսանէ թէ ունի զուսումն քահանայութեն թէ ոչ...* « De filiis novae Sion quod scripsit s. Dionysius Areopagita. Domini Arakhel Siunensis episcopi: Iuxta ordinem temporis, filios erudire ... (cf. cod. Vind., f. 1). In die sabbati vero incipiunt officium ... Primum videt utrum habeat scientiam presbyteratus an non ... » (ibid., f. 20^{v}). [2] (f. 5^{v}) Clerici admissio *Հայր ս̅բ* ... (ibid., f. 34). [3] (f. 9^{v}) Professio fidei *Խոստովանիմք եւ հաւատամք* ... (ibid., f. 45^{v}). [4] (f. 10^{v}) Ordinationis ceremoniae prohoemium *Ըսկիզբն աստիճանաց* ... (ibid., f. 50). [5] (f. 13) Ordinatio ostiarii *Եւ եւս խաղաղութեն զ̅տր աղաչեսցուք. Աղաչեսցուք բոլորով սրտիւ* ... (ibid., f. 54^{v}, Denzinger, p. 278). [6] (f. 14) Ordinatio lectoris. *Եւ եւս ... Աղաչեսցուք զա̅ծ հայր* ... (ibid., f. 57, Denzinger, p. 279). [7] (f. 14^{v}) Ordinatio exorcistae *Եւ եւս ... Եղբարք պատուականք* (ibid., f. 58^{v}, Denzinger, p. 280). [8] (f. 15) Ordinatio acolythi *Եւ եւս ... Եղբարք*

սերեցեալք ... (ibid., f. 60ᵛ, Denzinger, p. 281). [9] (f. 16ᵛ) Ordinatio subdiaconi *Աւրախ եղէ* ... (ibid., f. 63ᵛ, Denzinger, p. 282). [10] (f. 19ᵛ) Ordinatio diaconi inc. hymno *Աւրախ լեր սբ եկեղեցի* ... (Denzinger, p. 286). [11] (f. 31ᵛ) Ordinatio presbyteri *Այսօր ա̃ծութի* ... (ibid., f. 90, Denzinger, p. 292).

Codex charactere *notergir* eadem manu qua cod. 32 videtur exaratus. Tituli rubri. Librarius in f. 55 testimonia transscripsit de usu horum rituum apud Armenos: *Այս գրքին մայրը մօնսինեօր ասմանին մօտն է.* | *Յօնան եպ(իսկոպո)սն (Սեբաստիոյ* infrascr.) *սրբագրեր և վկայեր թէ Հայոց արարողութիւնը Հաստատ է* | *Յակոբ եպ(իսկոպո)սն Ատանայ, և աշակերտ յովհաննէս կաթողիկոսի* | *տանն կիլիկիոյ, տեսեր և վկայեր է արարողութիւնն Հայոց այս է* | *Սարգիս եպ(իսկոպո)սն Ծննդոյ վկայեր է թէ ես եօթանասուն ամ* | *գործեմ աներ այս արարողութիւնն Հաստատ է.* « Huius codicis exemplar apud dominum (*Monsignor*) Assemani est. Ionas episcopus Sebastiae conrexi et testifico quod Armenorum est rectum caerimoniale. Iacobus episcopus Adanae et discipulus Iohannis catholici Ciliciae vidi et testifico hoc esse Armenorum caerimoniale. Sergius episcopus Dsnent testifico quod ego a LXX annis ministro et adsero hoc esse rectum caerimoniale ». F. I nota codicis antiquior *43 Armen.* et diversis manibus: *Pontificale 2° Tomo* | *Pontificale Armenum* | *Manuscriptum* | *Tom(us) 2.* Paginae rectae eiusdem folii adhaerescit frustulum chartaceum quo inpressum est sigillum sine pigmento sacrae Congregationis de propaganda Fide h. e. Christus et apostoli cum inscriptione: *Praed*(icate). *evangel*(ium). *om*(ni). *crea*(turae). *euntes. in. univers*(o). *mundo.* Tessera gentilicia secretarii, quae subicitur, non est perspicua. Ff. Iᵛ. 55ᵛ. vacua.

Integumentum e membrana ac tela nigra in operculo anteriore scuta praebet Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii nigro colore inpressa.

34 (olim L. II. 34). Saec. XVII-XVIII, chart., mm. 206 × 146, ff. I. 75.

1 (f. 1). Ritus Consecrationis episcopi cuius habes latinam interpretationem apud Henricum Denzinger, *Ritus Orientalium*, II, p. 365 sq. Inc. ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 51, f. 2: *Յորժամ հանդերձեալ են եպիսկոպոս* ...

2 (f. 50ᵛ) Ritus consecrationis *μύρου* ut in eodem cod. (f. 18ᵛ) et in cod. Borgiano 35, f. 38ᵛ. Inc.: *Մեռոն օրհնէք այսպէս արայ, Յաւուր մեծի հինգ շաբաթի* (*sic*) ... Enunciantur (f. 50) corpora quibus conponitur *μύρον*: *Այս է նիւթք մեռոնի, Զուլթ ձէթ, կասլի ձէթ, Պալասան* ... « Haec sunt elementa *μύρου*: purum oleum, *kasli* oleum, balsamum... ».

Ff. 1-49 e cod. 28 discerpta constant decem foliis fasciculi 5 et fasciculis 6-9, ut in dicto codice signatis litteris numeralibus armenis in margine imo primae et ultimae singulorum paginae. Ff. 49-74 eadem manu sunt qua cod. 32. F. I: *Ե Rituale Consecrat*(io)*nis Epis*(co)*p*(orum) *Armenoru*(m). F. Iᵛ vacuum.

Integumentum corio purpureo constat. In pagina aversa operculi anterioris nota codicis antiquior *17 Armen.*

35 (olim L. II. 35). Saec. XVII, chart., mm. 206 × 146, ff. I. 57, linn. 23.

1 (f. 1) Ritus consecrationis catholici, inc. ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 51, f. 14: *Յորժամ հանդերձեալ լինին բարձրացուցանել զոք 'ի պատիւ կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)սութեանս Հայոց* . . .

2 (f. 39) Ritus consecrationis *μύρου* ut in cod. 34, f. 50^{v}, inc.: *Յաւուր մեծի հինգ շ(ա)բ(ա)թուոջն* . . . Praemittitur (f. 38^{v}) enumeratio corporum quae ad *μύρον* praeparandum necessaria sunt: *Այս են նիւթք և պէտք սրբալոյս մեռոնին։ Պալասանի փայտու հունդ* . . . « Haec sunt corpora et necessaria sancti *μύρου*: Balsamum arboris semen ... ».

3 (f. 56) Notula de consecratione catholicorum, inc.: *Նախ զի ասէ ռուբինեանց պատմութիւնն. չժե. թվին Հայոց 'ի Մամեստիա՝ օծեցին զյակոբ կթղկսն* . . . « Primum quidem dicit Rubenidarum historia anno Armenorum 715 (a. D. 1266) Mopsuestiae Iacobum unctum fuisse catholicum ... ».

Codex eleganter exaratus est duabus columnis, charactere *notergir*. Tituli et litterae maiores minio, litterae vero maximae et ornamenta marginalia variis coloribus picta sunt. Fasciculi sex, qui, praeter primum quinionem, duodecim foliis constant, litteris armenis numeralibus signati sunt in margine imo primae et ultimae singulorum paginae. F. I nota codicis antiquiòr *32 Armen.* et diversis manibus: *Pontificale 4° Tomo, Pontificale Armenum* | *Manuscriptum*. Sigillum S. Congregationis de propaganda Fide in schedula chartacea inpressum conspicitur, ut in cod. 33. Ff. I^{v}. 57^{v} vacua.

Codex conpactus corio purpureo. In dorso tegumenti legitur nota atramento exarata *32* et *T*(omo) *1*, nec non litteris auratis: *Pont*(ificale) *epis*(copi) *et pat*(riarchae) *Arm*(enum).

36 (olim L. II. 36, conr. ex 37). Saec. XVII, chart., mm. 215 × 150, ff. I, 149, linn. 25.

Evangelia quattuor: [1] (f. 1) secundum Mattheum, [2] (f. 43^{v}) secundum Marcum, [3] (f. 70) secundum Lucam, [4] (f. 115) secundum Iohannem.

Textus binis columnis charactere *notergir* exaratus. Tituli rubri. Nomina evangeliorum imis in foliis rectis designantur conpendiis: Մտթ․, Մրկ․, Ղկ․, Յհ․ Capita distinguuntur ut solet in editionibus armenis, sed in margine numerantur capita Latinorum, haud prima manu, notis numeralibus, ut aiunt, arabicis, additis litteris Փկ vel Փ(ռան)կ(աց). « Francorum ». F. I antiqua codicis nota *25. Armen.*, deinde manu Iohannis Pastritii: *Evangelia Arm*(ena) et alia manu: *Quatuor Euangelia* | *Iesu Xi. D. N.* F. I^{v} vacuum.

In dorso tegumenti membranacei nota prior exstat atramento scripta *25*.

37 (L. II. 37, conr. ex 38). Saec. XVII in., chart., mm. 196 × 147, ff. I. 19.

Miscellanea.

1 (f. 1) **Davidis philosophi** *Προλεγομενῶν* ad commentaria Porphyrii ⟨*πρᾶξις α΄*⟩, cf. **Կորիւն Վարդապետ Մամբրէ Վերծանող եւ Դաւիթ Անյաղթ Մատենագրութիւնք**, Venetiis, 1833, p. 251-253 *զայն ի*

տեսական կարծիցեմք, additis verbis *և այս բ(ա)ւ(ա)կ(ա)ն (ա)ս(ա)ցի գիտ(ո)ղ(ա)ց* « et hoc satit dixi scientibus ».

2 (f. 1^v) De grammaticae partibus fragmentum, cuius titulus summo in f. 2 scribitur *Յաղագս մասանց քերականին·* Inc.: *կարգ ուսումնականին այս է։ Նախ. քեր(ա)կ(ա)ն(ո)ւթի։ Բ ճարտասան(ո)ւթի...* « Series scientiarum sic est: Primum . Grammatica. II. Rhetorica ... »; des.: *Իսկ տասն են առոգ(ա)ն(ո)ւթիք։ Շեշտ. Բութ. Պարոյկ. Երկար. Սուղ. Թաւ. Ապ(ա)յթ(ա)րց. Ենթամնա. Ստորատ։* « Decem sunt signa pronunciationis: Adcentus acutus, gravis, inflexus, signum vocalis protractae aut brevis, apostrophe, lineola divisionis, linea infrascripta ».

3 (f. 2^v) Isagoges Porphyrii conpendium per quaestiones et responsa, cui praemittitur titulus *Ներածութիք պորփիւրի։* « Isagoge Porphyrii ». Inc. ut in edit. laud. p. 227, l. 1-9 *տեսութի*, deinde quaestio prima est: *Զինչ է ներածութիք փորփիւրի։ Պ(ատա)ս(խանի). Ե. ձայնք են։* « Quid est isagoge Porphyrii? Resp. Quinque voces »; ultima quaestio: « *և զինչ է սահման գոյնի։ Պ(ատա)ս(խանի). գոյն բաժանի յերկուս. բացասութք յանմարմին. և ստորասութք ի մարմին* ... « Et quae est coloris definitio? Resp. Color in duo partitur, negatur in incorporeis, adfirmatur in corpore ... ».

4 (f. 3) De categoriis Aristotelis *Ստորոգութիք արիստոտելի*, inc.: *Գոյաց(ո)ւթի։ Որակ. Քանակ. Առ ինչ։ Ուր։ Երբ։ Կալ։ Ունել։ Առնել։ Կրել։ Գոյացութի. անձն ՚յ էութի ամ իրաց* ... « Essentia, qualitas, quantitas, qua re, ubi, quando, esse, habere, facere, pati. Essentia. Individualitas h. e. omnium rerum substantia ... »; des.: *Այս քան բ(ա)ւ(ա)կ(ան) լիցի վս . Ժ. ստ(ո)ր(ո)գութեցս. և զբ(ո)վ(ա)նդ(ա)կն գտցես ի մեկնութիս գր(ո)ց ար(ի)ստ(ո)տ(է)լի։* « Hoc plus quam sufficiens erit de X categoriis, summam vero invenies in commentariis librorum Aristotelis ».

5 (f. 3^v) Fragmentum quod dicitur ex Analyticis Aristotelis: *Վերլուծականէն. ի գրոցն արիստոտելի.* Inc.: *Ասէ իմ(ա)ստ(ա)սէրս թէ. չորք գոն ար(ա)մաբ(ա)ն(ա)կ(ա)ն հնարք և են այս(ո)քիկ։ Բաժանական. Սահմանն(ա)կ(ա)ն. Ապ(ա)յց(ո)ւց(ա)կ(ա)ն. վերլ(ո)ւծակ(ա)ն* ... « Dicit Philosophus quattuor esse logices operationes: divisivam, definitivam, demonstrativam, analyticam ... »; des.: *վս (ո)ր(ո)յ ասէ թէ ը(ստ) բ(ա)ժ(ա)ն(ա)կ(ա)ն հն(ա)րս ոչ ինչ պ(ա)նձ(ա)սցի փ(ա)խչել։* « Quapropter dicit cum divisiva disciplina se profiteri nihil praeteriturum ».

6 (f. 4) Fragmentum cui titulus *ի սահմանց գրոցն որ կոչի լօիքա* « Ex

libro definitionum, qui dicitur logica » ⟨**Davidis**⟩. Inc. ut in ed. laud. p. 120, l. 10-18, deinde *Հ(արսուա)ց. զի՞ ինչ իմ(ա)ստ(ա)ս(ե)ր(ո)ւթի է։ Պ(ատա)ս(խանի). իմ(ա)ստ(ա)ս(ե)ր(ո)ւթին բաժանի յերկուս։ ի տես(ա)կ(ա)ն և ի գ(ո)րծ(ա)կ(ա)ն։* « Quaestio: Quid est philosophia? Resp. Philosophia dividitur in duas, theoricam et praticam ... »; des.: *և որ զք(ա)ղ(ա)ք կարէ կ(ա)րգ(ա)ւ(ո)րել կ(ա)ր(ո)ղ է այնպ(ի)սին զտ(ո)ւն կ(ա)րգ(ա)ւ(ո)րել և զեր բ(ա)ր(ւո)քն։ Այլ զ(ա)յլն գտ(ա)նես ի գ(ի)րս ար(ի)ստ(ո)տ(ե)լի։* « et qui potest civitatem administrare, ita potest et domui moderari et bene agere. Alia vero invenies in libris Aristotelis ».

7 (f. 4ᵛ) Fragmentum de scientia, cui titulus *Ի բանից պղատոնի. յէակաց գրոցն* « Ex sententiis Platonis, ex entium libro ». De libro *գիրք էակաց*, cuius exemplar exstat in bybliotheca Ečmiadzin monasterii, cf. F. C. Conybeare, *A collation with the ancient armenian versions of the greek text of Aristotle's categories* ... in *Anecdota Oxoniensia, classical series,* vol. I, part VI, p. x-xiii. Inc.: *Գիտելի է ը(ստ) կանոնաց իմ(ա)ստ(ա)սիր(ա)ց. զի գիտ(ո)ւթին բաժանի ի չորս* ... « Cognoscitur ex principiis philosophorum scientiam dividi in quattuor ... »; des.: *և թէ զբոլ(ա)նդ(ա)կն խնդրիցէք ի բ(ո)ւնն ընթ(ա)սջիք մեկն(ո)ւթիւնն։ և պյոզնամեղ ս(ե)բ(ա)ստիցիս յիշեցէք միով տր ողորմիայիւ. ամէն։* « et si vultis usque ad finem totum inquirere, praecepta servate. Peccatoris autem Sebastatsi memoriam facite uno ' Domine miserere ' ».

8 (f. 5) Sententiae opinionesque de natura caeli et terrae corporumque caelestium ac terrestrium, nec non de angelis ordinibusque eorum etc., titulo praemisso *Յոհաննու* (*Գառնեցւոյ*, ut vid., eras.) *Հաւաքեալ ի բանից իմ(ա)ստ(ա)սիր(ա)ց* « **Iohannis** (**Garnetsi,** ut vid., eras.) conlectanea e sententiis philosophorum ». Inc.: *Ի սկզբ(ա)նէ տր զերկ(ի)ր հ(ա)ստ(ա)տ(ու)ցեր և գ(որ)ծք ձ(ե)ռ(ա)ց ք(ո)ց երկ(ի)նք են։* ... « Ab initio terram stabilisti et opera manuum tuarum sunt caeli ... »; des. (f. 14ᵛ): *և զայլս ն(ո)ր(ա)յ մ(ա)սն քնն(ո)ւթիք ս(ո)ցին գտջիք ի գիրս պտ(ո)ղ(ե)մէի. զի կար մեր այս էր. որչափ կ(ա)ր(ո)ղք գրել։ և զիս զ(ա)նիմ(ա)ստ ծ(ա)ռ(ա)յս. ասար սեբ(ա)ստ(ա)ցիս՝ զհ(ա)ւ(ա)ք(ո)ղ զբ(ա)նիցս յշ(ե)ցէք և ած ող(ո)րմի աս(ա)ցէք. Ամէն։* « et aliarum eius partium disquisitionem repperietis in scriptis Ptolemaei; potentia enim nostra erit secundum id quod poterimus legere. Mei vero insipientis servi, Asar Sebastatsi, qui haec verba conlegi, memoriam agite diciteque ' Domine miserere '. Amen ».

9 (f. 15) Libri Ecclesiastici sententiae selectae per ordinem capitum et versuum dispositae cum locis plus minusve parallelis ex Sapientia Salomonis in margine externo scriptis.

Codicem littera *notergir* exaravit quidam Asar Sebastatsi (cf. ff. 4^{v} et 14^{v}), qui et ff. 43^{v} (an. 1621) et 45 sq. cod. Borg. arm. 9. F. 1: *Platonis Philosophiae deffinitiones* (sic) *descriptae* | *stilo* (sic) *antiquissimo, quib*(us) *addita sunt adagia* | *aliorum sapientium.* F. I^{v} paucae litterae quas non intellegimus.

Integumentum ex simplici membrana, cuius in pag. ant. int. legitur *3 Armen.* Antiqua nota cod. L. II. 37 (ex 38) in schedulis adparet integumenti dorso et pag. ant. int. adglutinatis.

38 (olim L. III. 1). An. 1671 (cf. ff. 1 et 49), chart., mm. 320×224, ff. I. 86.

1 (1^{v}) Liturgia missae, cum versione latina **Vartani Hunanian.** Textus editus est typis S. C. de propaganda fide an. 1677 et recentius, eodem tamen anno in prima pagina inpresso, sub titulo Խորհրդատետր պատարագին Հայոց։ *Lyturgia armena.* Interpretatio latina eodem anno publica facta est in libello cui titulus *Codex mysterii missae Armenorum seu lyturgia armena,* p. 1-14. De Vartano Hunanian, qui fuit metropolita Leopolitanus Armenorum vide Placidum Suqias Somal, *Quadro della storia letteraria di Armenia,* Venetiis, 1829, p. 161, vel potius *Encyklopedyja powszechna,* t. XII, Varsaviae, 1863, p. 317 sq. Titulus est in f. 1 manu Vartani Hunanian: *Liturgia Armena correcta* (ex *incorrecta, in* cancell.) *quâ utuntur Armeni* (*schisma*|*tici* cancell.) *In qua continetur solum* | *illud, quod ad sacerdotem celeb*|*rantem spectat exceptis Lectio*|*nibus et Euangeliis. Qua*(m) | *descripsi ex Originali Liturgia* | *Armena manuscripta,* | *Iussu Ill*(ustrissi)*mi Domini D. Bal*|*deschi Archiepiscopi Cęsariensi, et* | *Secretarii S. C. de propaganda Fide. A*(nno) *1671. Septemb*(ris) *24.* | *Romę.* | *Vartanus Hunanian.* Verba tituli *Liturgia - manuscripta* cancellata sunt et verbis *Liturgia Armena correcta* in altera columna substituta.

2 (f. 49^{v}) Խրատք (cod. Խիրատք) *սարգաւագութեն, և դպրութեն արարողութեանն պատարագին* « Instructio diaconatus, et clericatus caerimoniae missae » una cum versione latina **Vartani Hunanian.** Textus, ut supra, bis editus est a S. C. de propaganda fide Սպասաւորութիւն պատարագի։ *Ministerium missae,* latina vero interpretatio in op. laud. exstat, *Codex...,* p. 15-27. Tituli duo exstant, quorum prior in f. 49: *Spectantia ad Missam Arme*|*nam, quę recitantur seu cantan*|*tur a Diaconis et Clericis per* | *totum annum. Quas ego* | *Vartanus Hunanian descripsi ex* | *impresso libro ab Oschano Episco*|*po Armeno, et interpretatus* | *sum. Iussu Ill*(ustrissi)*mi Domini* | *Baldeschi, Archiepiscopi Cęsa*|*riensi, et Secretarii S. C. de* | *propaganda Fide.* | *A*(nno) *1671, Octob*(ris) *14.* | *Romę.* Titulus alter in f. 50: *Hae sunt spectantia ad missam* | *Armenam, quę recitantur, seu* | *canuntur à Diaconis atquè à Cle*|*ricis per totum annum, exceptis Lectio*|*nibus et Euangelijs, quae* (ex *quod*) *ego de*|*scripsi ex libro impresso ab Episcopo* | *Oschano Armeno, qui uocatur Liber* | *horarum.* | *Documentum Diaconatus, et Clericatus* | *Ceremoniae Missae.* Inc.: *Ընդունի քահանայն երկու սարկաւագունս, և մտանէ 'ի սրբարանն ... Accipit Sacerdos duos Diaconos et intrat in sacristiam ...*

Codex, cuius paginae in duas columnas divisae sunt, ita descriptus est, ut textus armenus columnam sinistram cuiusque folii aversi occupet, latina vero interpretatio columnam sinistram folii recti. Conrectiones inter lineas additae sunt vel ab interprete ipso vel a Sebastiano Knap o. P., cuius relatio in cod. Borg. lat. 144, f. 267-269. 278 sq. repperies. F. I nota codicis antiquior *30. Armen.* et: *Imprimat*(u)*r si uidebit*(u)*r R*(everendissi)*mo P*(at)*ri M*(agist)*ro S. P. A.* | *I*(acobus) *de Ang*(el)*is Arc*(hiepiscopus) *Urb*(inas) *V*(i)*ce*(s gerens). F. 1: *Imprimatur.* | *Raimundus Capizu*(cchi) *Ord*(inis) *Pręd*(icatorum) | *Sac*(ri) *Pal*(atii) *Apost*(olici) *Magister.* F. 86: *Nos infrascripti accurate perlegimus hanc Liturgiam Armenam incorrectam, et* | *inuenimus esse illam, quâ communiter hoc tempore utitur Natio Armena ad Sacri|ficium Missae celebrandum. Inuenimus similiter hanc copiam omnino concordare* | *cum suo originali. Errores autem translationis latinae, quos et secundum quod* | *unanimi consensu corrigendos esse iudicauimus, per P. Sebastianum Knab, qui|buslibet lineis interposita correctione, nobis consentientibus et inspicientibus,* | *emendati sunt. In fidem etc. manu propria subscripsimus.* | *Ego F. Sebastianus Knab Dominicanus affirmo ut supra.* | *Ego Basilius Barzech Sacerdos Armenus affirmo ut supra.* | *Ego Vartanus Hunanian sacerdos Armenus affirmo ut supra.* | *Ego fr. lucas de luca Armenus Dominicanus affirmo ut supra, excepto quod non* | *habeam notitiam an hęc liturgia sit illa qua hoc tempore utuntur Armeni* | *Et ego D. Aloisius Maria Pidou Clericus Reg*(ularis) *affirmo ut supra, excepto quod neque* | *habeo notitiam an hęc Liturgia sit illa qua hoc tempore utuntur Armeni Orientales.* Columna dextra unius cuiusque paginae et integra ff. I^v. 48^v. 86^v vacua.

Integumentum membranaceum, cuius in dorso atramento scriptum legitur: *Liturgia* | *Armena correcta.*

39 (olim L. III. 2). Saec. XVII post med., chart., mm. 263×192, ff. I. 46.

Liturgia missae cum interpretatione latina auctore ⟨**Vartano Hunanian**⟩. Titulus est (f. 2): *Liturgia Armena* | *Quam Oscanus Episcopus Liburno misit.* | *In qua, ea tantum continentur, quae a Sacer|dote tantum dicuntur in Missa, ea autem,* | *quae a Ministris in Missa recitantur, tantum* | *modo notantur.*

Codex, eodem modo quo 38 dispositus, textum armenum continet in foliis aversis, interpretationem vero in rectis. Armena columna currenti calamo exarata est ab Oscano ex cod. Borg. Arm. 52, latina vero a Vartano Hunanian. Non nullae conrectiones in columnis vacuis scriptae sunt, tum auctoris manu, cum alia quae videtur Basilii Barsech. F. 1: *Liturgia Armena ab Ep*(iscop)*o Oschano* | *Liburno missa cum* | *interpretatione Latina.* Ff. I^v. 1^r. 46^v vacua.

Integumentum membranaceum, cuius in dorso exstat nota antiqua *X.*

40 (olim L. III. 3). Codex e tribus conflatus.

I. An. 1671 (cf. f. I), chart., mm. 200×95, ff. I. 106.

Kalendarii seu Տօնացոյց latina interpretatio, auctore **Vartano Hunanian.** Titulus est ab interprete praemissus (f. I): *Calendarium, seu Ordinarium* | *perpetuum Armeniorum.* | *In quo continentur.* | *Cęremoniję* (sic) *Processionum. Missę sol|emnis. Recitatio officii Diuini . et festa* | *Sanctorum.* | *Quod ego Vartanus Hunanian.* | *ex manu scripto exemplario Originali,* | *rescripsi* (ex *rescrispsi, s* eras.), *atq*(ue) *interpretatus sum.* | *Observando omnino modum compo|sitionis, et proprietate*(m) *Idiomatis* | *Armeniorum,* | *Iussu* (*Illustrissimi Archiepis|copi Cęsariensis, et Secretarij* cancell.) | *Sacrę Congregationis de Propa|ganda*

Fide. | *Romę.* | *Ad maiorem Dei gloriam.* | *1671, Nouem. 25.* Haec verba sequuntur tituli armeni interpretatio et praefatio de festis B. M. V. (f. 1): *Ostentarius* (sup. *Monstrator* cancell.) *Festorum (orum* suprascr.) *et Euangeliorum* (*orum* suprascr.) *Instructor Diuinorum Cultuum. iuxta Cęremonija*(m) *Ecclesię Nostrę Armenę* (cf. cod. 80, f. 347v). *Die 1, Chahuz mensis Armenorum. et Decembris Romanorum, 2.* (ibid., f. 345)... (f. 6) *Dei manifestationis Uigilię nocte, Capituli gloria. Credo. Et inducuntur sacerdotes simul...* (ibid., f. 348), des. (f. 106): *Hoc mediu*(m) *a Natiuitate usq*(ue) *ad Pristinum, crescit et decrescit. Tu ex To*(no) *3 et Sem*(itono) *3 et Sem*(itono) *2 etia*(m) *dicas, ut recte ueniat. Finis.*

Codex autographus non nullas exhibet emendationes prima manu.

II. Saec. XVII, chart., mm. 218×130, ff. 376.

1 (f. 1) ⟨**Pauli Piromalli** O. Pr. episcopi Naḫčevanensis⟩ liber cui titulus est ⟨De Fide Catholica ad Regem Persarum⟩ editus Vindobonae (Viennae Austriae in ed.) an. 1656 cum titulo: *Θεαντροπολογεια* (sic) *seu Oeconomia Salvatoris nostri, explicans ex solis Prophetis ad instantiam Regis Persarum petitis ineffabile, adorandumq*(ue) *Incarnationis sacramentum Authore Illustriss*(imo) *ac Reuerendiss*(imo) *D*(omi)*no Fr*(atre) *Paulo Piromall*[*o* ?] *Archiepiscopo Nahcievanensi in Armeniâ Majori, ex ordine Praedicatorum assumpto.* Codex qui autographus est et saepe a textu inpresso differt inc. mutilus in cap. IV (in ed. III) tractatus I: *Hucusq*(ue)(*locuti* cancell.) *sumus aliqualiter locuti de essentia entis necessarij ex eo quod creata inspicientes...* (cf. ed. p. 32). Des.: *9°. Nono. christus est minor Patre* (*Deo* suprascr. ante *Patre*), *ergo non est Deus. Resp. Christus* (conr. ex *Christum*) *s*(ecundu)*m humanitate*(m) *et ut homo est minor Patre et etiam Angelis minor* (*et - minor* suprascr.), *sed s*(ecundu)*m Deitate*(m) *est super omnia, et* (*sup. - et* suprascr.) *Deo patri ęqualis et unus Deus cum illo* (*unus - illo* suprascr.) *ut alibi dixit. ego et pater unu*(m) *sumus* (cf. ed. laud. p. 230 sq. et 244).

2 (f. 159). Eiusdem ⟨**Pauli Piromalli** apologia de duplici natura Christi contra Simonem Armenorum doctorem⟩ armenice (cf. cod. Borg. Arm, 11) sine titulo. Inc.: *Ուրախութիւ̃ մեծաւ ընթերցաւ* (ex *ընթեցայ*) *զպատասխանին·* Des. abrupte (f. 376) *քանզի ա̃ծ էր ասէ բանն ։ Արդ որ քան ասէ* (cf. ed. p. 183). Ultimae lineae f. 249 cancellatae sunt et inmediate legenda sunt ff. 295 sq., ut conligitur ex verbis *Արդ եթէ* in angulo inf. ext. scriptis, eque conlatione cod. 11, f. 86v et ed. pag. 82. Textus saepissime emendatus prima manu, satis differt a versione latina et cod. Borg. Arm. 11, quibus hau dubie antiquior est.

Codex autographus est, ut adfirmat notula Iohannis Pastritii, in angulo sup. ext. f. 1 atramento flavo scripta: *Origin*(a)*riu*(m) *Piromalli* [... de fi]*de Cath*(oli)*ca* | *stampato* [...]. F. 159 nota eiusdem: *De* [*reb*(us) cancell.] *Contro*|*uersijs Armenor*(um).

III. Saec. XVII, chart., mm. 270×100 ca., ff. 210.

Kalendarii armeni seu Տօնացոյց latina interpretatio quam confecit e cod. Borg. arm. 47 ⟨**Basilius Barsech**⟩ (cf. cod. 51, ubi nomen interpretis ponitur). De auctore vide sis Sukias Somal, *Quadro...*, p. 161 sq. Inc.: *In nocte Accensionis lucernarum Dei Epiphanię. Canonis capituli. Gloria. Credo* (in cod. *Credi* pro *Credimus* cuius verbi ultima littera pr. man. lineola expuncta est). *Et uestiuntur sacerdos* (sic) *simul...*; des.: *Euangelium quietis sic inueni. In Mattheo. In Marco. In Luca. In Ioanne* (spatio ad recipiendos capitum numeros vacuo relicto). *Cum hoc redimens liberator salua me ab omnibus tentationibus, secundum duplex esse, pro cęlesti agmine electorum. et nomini tuo cupiendo, iugiter gloria.*

Codices I. II simul conpacti sunt, seorsum vero codex III, ita ut duos habeas libros membrana telaque nigra contectos.

Integumentorum dorsis inpressae sunt tesserae gentiliciae Pii X et Francisci a Paula Cassetta card. bybliothecarii et notae codicum *Armeno* | *40* | *P*(arte) *I* et *Armeno* | *40* | *P*(arte) II.

41 (olim L. III. 6). Saec. XVIII, chart., mm. 228×163, ff. 270.

Orationum conlectio pro diversis festis D. N. I. C. et quorumdam sanctorum. [1] (f. 1ᵛ) Die 25 martii, in festo adnunciationis B. M. V., inc.: *Յորժամ եկեալ առ նա հրեշտակապետն գաբրիէլ աւետարանեաց նմա զէջումն և զմարմնաւորութի միածին որդւոյն և բանին հօր ի նմ(ան)է ...* « Quando venit ad eam archangelus Gabrihel, adnunciavit ei descensum et incarnationem unigeniti filii et verbi Patris ex ea ... » [2] (f. 3) Die 26 martii, iterum de adnunciatione, inc.: *Յանարատ և յածածին կուսէն մարիամայ, և յիշատակ ամենասրբուհւոյ տիրուհւոյն մերոյ ...* « Inmaculatae et Deiparae virgini Mariae, in conmemoratione sanctissimae dominae nostrae ... » [3] (f. 5) Die 20 decembris, de nativitate Domini, inc.: *Զտօն երկրպագելի ծննդեան փրկչին մերոյ հինգ աւուրբ յառաջ սկսանի եկեղեցի սբ ...* Festum adorabilis nativitatis salvatoris nostri quinto die antea incipit sancta ecclesia ... ». [4] (f. 10ᵛ) Die 21, inc.: *Զչորեքնիւթեայ բնութիս մեր նախ քան, զդ աւուր տօնիս ...* « Quattuor elementis conpositam naturam nostram antequam die quarto celebres ... ». [5] (f. 11) Die 22, inc.: *Ահա ծագեցաւ մեզ առաւօտ, որ բերէ մեզ զարեգակն արդարութե ...* « Ecce splendet nobis matutinum, quo nobis adparebit sol iustitiae ... ». [6] (f. 11ᵛ) Die 23, inc.: *Ծնունդ փրկչին մերոյ ըն մարմնոյ ի սբ կուսէն մարիամա, յառաջ աւետեալք ի նախաքարոզ մարգարէիցն ...* « Nativitas salvatoris nostri in carne ex sancta virgine Maria antea adnunciata est in praedictionibus prophetarum ... ». [7] (f. 12) Die 24, in vigilia Nativitatis, inc.: *Աւանդապահք խորհրդոցն քի, եղեն*

մք առաքեալքն, նոքա ուսուցին զամ տնօրինականացն քի ... « Dispensatores mysteriorum Christi facti sunt apostoli, ipsi docent omnem oeconomiam incarnationis Christi ... ». [8] (f. 13) S. **Iohannis Chrysostomi** in nativitatem Domini, inc.: Ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ ել հրաման յօգոստոս կայսերէ աշխարհագիր առնել ը ամ տիեզերս, ը գրով արկանել զամ աշխարհ փոքրեն բանէս ... « In diebus illis exiit edictum ... » (Luc. 2, 1). [9] (f. 15) Die 25, in nativitate Domini, inc.: Տօնեմք այսօր զմեծ խորհուրդ գալըստեանն այ առ մեզ ... « Celebremus hodie magnum mysterium adventus Dei ad nos ... ». [10] (f. 16) S. **Iohannis Chrysostomi** in nativitatem D. N. I. C., inc.: Այսօր ծագեաց մեզ արեգակն արդարութե ... « Hodie ortus est nobis sol iustitiae ... ». [11] (f. 17) Die 26, in conmemoratione B. M. V., homilia S. **Iohannis Chrysostomi**, inc.: Երէկ զփառաւորեալ ծննդեան տն տօնեցաք զօր մեծաւ աւետեօք, այսօր զկուսական արգանդն ... « Heri gloriosam nativitatem Domini celebravimus, diem magnae promissionis, hodie virginalem uterum ... ». [12] (f. 18) S. **Ephrem** homilia in nativitatem D. N. I. C., inc.: Մեծ են փառք այսմ աւուր, առաւել քան զամ աւուրց ... Magna est gloria huius diei, maioris omnium dierum ... ». [13] (f. 20) Die 27, in festo s. Stephani diaconi et protomartyris, Ծագեցի և մեզ այսօր կրկնակի տօն ... « Ortum est et nobis hodie festum duplex ... ». [14] (f. 22v) Die 28, S. **Iohannis Chrysostomi** homilia VIII in Matth. 2, 11, cf. Յովհաննու Ոսկեբերանի ... յաւետարանագիրն Մատթէոս ճառք նորին, I, Venetiis, 1826, p. 112-114, l. 11 մերժեսցէ et continuo p. 114, l. 36 և արդ եթէ - p. 115, l. 3. [15] (f. 24v) Die 29, in conmemoratione parvolorum Bethlehemitarum, homilia S. **Iohannis Chrysostomi**, inc.: Իբրև լուաւ Հերովդէս զծնունդն քի ... տես սիրելի, զի արդ տրտմեալ սատանայ, ը ծնունդ քի, շարժեաց զՀերովդէս ... « Cum audisset Herodes nativitatem Christi ... vide, amice, quo modo iratus Satan ob natum Christum conmoverit Herodem... ». [16] (f. 26) Die 30 decembris, in conmemoratione sanctissimae Deiparae, homilia s. **Gregorii Thaumaturgi**, inc.: Յորժամ յիշեմ զստունկաննելն Եւայի արտասուեմ, և յորժամ տեսանեմ զպտուղն մարիամայ, դարձեալ նորոգիմ... « Cum memini inobiedientiae Evae plango, sed cum video fructum Mariae, denuo renovor ... ». [17] (f. 34) Die 1 ianuarii, festum circumcisionis D. N. I. C., inc.: Տէրն և ածն մեր յս քս միածին որդին այ, յետ մարմնաւոր ծննդեանն ... « Dominus et Deus noster Iesus Christus, unigenitus filius Dei, post carnalem nativitatem ... ». [18] (f. 39) **Amphilochii** episcopi Iconiensis oratio panegyrica in die octava post Domini nativitatem, inc.:

Բազում են պարգևք շնորհացն քի այ մերոյ, բայց ինչ լաւագոյն քան զմերձաւոր այսր աւուրս տօնի պարգևս, վս զի Թագաւորն քս ծնաւ... « Multa sunt dona gratiae Christi Dei nostri, quid vero melius quam huius praesentis diei festi donum, cum rex Christus natus est... ». [19] (f. 42ᵛ) Die 6 ianuarii, s. **Iohannis Chrysostomi** in epiphania Domini, inc.: *Քս աշխարհի յայտնեցաւ և զանզարդ աշխարհս զարդարեալ լուսաւորեաց...* « Christus mundo revelatus est et incultum mundum ornans inluminavit... ». [20] (f. 46) Die 2 februarii, festum ingressus Domini in templum, inc.: *Յորժամ ծնաւ ըս մարմնոյ յս քս ի բեթղեհէմ ի սբ կուսէն մարիամայ, յետ ը աւուր թլփատեաց յովսէփ...* « Quando corporaliter natus est Iesus Christus in Bethlehem ex sancta virgine Maria, post octo dies (eum) circumcidit Ioseph... ». [21] (f. 52) Die 14 augusti, vigilia adsumptionis B. M. V., inc.: *Ամենասուրբ և անարատ տիրուհին մեր, միայն ի կանայս օրհնեալ, ածածին և միշտ կոյսն մարիամ...* « Sanctissima et inmaculata domina nostra, unica inter mulieres benedicta, Deipara et semper virgo Maria... ». [22] (f. 57ᵛ) S. **Iohannis Damasceni** de dormitione B. M. V., oratio panegyrica, inc.: *Զինչ տացուք քեզ ով տիրուհի, կամ զորպիսի գովութբ պսակեսցուք զքահանայական և զփառաւոր գլուխ քո...* « Quid dabimus tibi, o Domina, vel qua laude coronabimus sacerdotale gloriosumque caput tuum? ». [23] (f. 63) In festo s. Mariae Magdalenae, inc.: *Սրբուհի աղախինն քի մարիամ մագդաղենացին, ըս լատինացւոց, էր ի թագաւորական և ի յազնիւ տոհմէ, ունելով եղբայր զղազարոս և քոյր զմարթայ...* « Sancta serva Christi, Maria Magdalene, secundum Latinos, erat ex regali et nobili progenie, habens fratrem Lazarum et sororem Martham... ». [24] (f. 73ᵛ) In honorem ss. Anatoliae et Victorinae, quae passae sunt tempore Decii, inc.: *Փառաւորեալն զօրութբ օրելիանոս խնդրեաց զանատօլիէ իւր ի կնութի...* « Virtute gloriosus Aurelianus petivit sibi Anatoliam in matrimonium... ». [25] (f. 80) In festo s. Petri ad vincula, inc.: *Զտօնս զայս սբ գլխաւոր առաքելոյն պետրոսի, սահմանեցին սբ հայրապետքն տօնել յաղագս դ պատճառի...* « Hoc festum s. principis apostolorum Petri iusserunt sancti patriarchae celebrare propter quattuor causas... ». [26] (f. 85ᵛ) Historia s. Iohannis Chrysostomi episcopi Constantinopolitani, inc.: *Սբ և սքանչելագործ հայրն մեր ամենագովելին, և երիցս երանեալ աշխարհակեցոյց հայրապետն...* Sanctus et thaumaturgus pater noster ubique laudandus et ter beatus œcumenicus patriarcha... ». [27] (f. 133) **S. Iohannis Chrysostomi,** seu potius ⟨**Ignatii Siavlerntsi**⟩ doctoris (cf. Franciscum

Nicolaum Finck et Leonem Gjandschezian, *Verzeichnis*... p. 53) homilia in filium prodigum, ut in codd. Mechitaristarum Vindobonensium 4, f. 26; 224, f. 270ᵛ; 263, f. 141; 313, f. 87ᵛ et in codd. Tubingensibus Ma XIII, 38, f. 285ᵛ; 39, f. 67; 103, f. 188; inc.: *Ընդ միոջ էին երկու որդիք* ... [28] (f. 140ᵛ) **S. Iohannis Chrysostomi** homilia in Lazarum et divitem, quae inc.: *Այր ոմն մեծատուն և ագանէր* ... *և ուր իցէ անուն մեծատանն* ... ut in codd. Tubingensibus Ma XIII 38, f. 312 et 39, f. 97 et in codd. Mechitaristarum Vindobonensium 4, f. 28ᵛ; 263, f. 135ᵛ. Oratio haec conflatur ex fragmentis homiliae sextae in Lazarum quam inpressam invenies in Յովհաննու Ոսկեբերանի ... ճառք, Venetiis, 1861, inde a p. 538, l. 33. [29] (f. 145ᵛ) **S. Iohannis Chrysostomi** homilia in pharisaeum et publicanum, ut in synaxario Constantinopolitano an. 1834, Յայսմաւուրք բաց կարգէ ընթերցուածոյն Յայսմաւուրաց Տէր Իսրայէլի, adpendix, p. 7. 8 (cf. cod. Tubingensem Ma XIII 38, f. 84 et codd. Mechitt. Vindobonensium 4, f. 34 et 224, f. 304ᵛ); inc.: *Երրորդ են ճանապարհք* ... [30] (f. 148ᵛ) **S. Iohannis Chrysostomi** homilia de decem virginibus, ut in ed. Յովհաննու Ոսկեբերանի ... Մեկնութիւն թղթոյն Պաւղոսի, Venetiis, 1862, II, p. 744-750. [31] (f. 154ᵛ) Homilia pro dominica Palmarum, inc.: *Այս գիտելի է զի օրս այս յորդորմեան* (*sic*), *որ է օր գալստեան և նորոգման է պատկեր առաջին աւուրն արարչութեան* ... « Notum est quod haec dies obsecrationis, quae est dies adventus et regenerationis, imago est primi diei creationis ... ». [32] (f. 158ᵛ) Homilia pro feria secunda maioris hebdomadae, inc.: *Արդ երկրորդ աւուրս արարչութեան պատկեր տիպ և գաղափար է երկրորդ դարուն* ... « Nunc secundus dies creationis imago typus et figura est secundae aetatis ... ». [33] (f. 162) De tertia mundi aetate, inc.: *Սկսեալ ի Նոյէ գճծթ ամաց առեալ, և յանկեալ ի ղե ամին սերուքայ* ... « Incipit a Noe anno 3159 creationis et desinit in anno 95 Serug ... ». [34] (f. 165) De quarta mundi aetate, inc.: *Սկիզբն առեալ ի սերուքայ ղզ տարւոյն և կատարեալ ի հնգետասան ամի սամուէլի* ... « Initium est in anno 96 Serug et finis in decimo quinto anno Samuhelis ... ». [35] (f. 169) De quinta aetate, inc.: *Սկսեալ ի վեշտասան ամի սամուէլի մարգարէին, յորում ընտրութի օծման թագաւորաց* ... « Incipit anno decimo sexto Samuhelis prophetae, cuius electione regum consecratio ... ». [36] (f. 172) Conmemoratio s. Patricii episcopi, s. Germani discipuli, inc.: *Սա նախ և առաջին քարոզեաց յերկիրն սկօտիոյ զքս, և բնակիչք երկրին չկամէին հաւատալ թէ իցէ այլ կեանք* ... « Hic primus praedicavit Christum in terra Scotiae, et incolae terrae (huius) nolebant credere aliam vitam esse ... ». [37] (f. 179ᵛ) **S. Christophori** archiepiscopi (*Քրիստոփորի*

մր և արհիեպիսկոպոսի ասացեալ) oratio de moribus humanis, inc.: Սիրելիք էր ժամանակս ժամանակս հովիւք և վարդապետք յաղագս զմեզ... « Amici, pastores et doctores aliquando fuerunt propter nos... ». [38] (f. 186ᵛ) Historia s. Niphonis, episcopi ⟨Constantianae⟩, forsitan eadem quae graece inpressa est Constantinopoli an. 1863, *Νέον ἐκλόγιον περιέχον βίους ἀξιολόγους διαφόρων ἁγίων...*, p. 32-42 (*Bibl. hag. graeca*, 2ª ed. 1372), inc. Այս էր ի քաղաքէն ալմիրոպօլսոյ, յաւուրս մեծին կոստանդիանոսի, և մինչ եղև Ժ ամեա... « Hic erat ex urbe Almiropoli (?), in diebus Constantini magni, et quando decem annos habuit... ». [39] (f. 189ᵛ) Panegyricus s. Nersetis ⟨Lambronatsi⟩ episcopi Tarsensis, apud Leonem Ališan, Հայապատում, Venetiis, 1910, ed. in fol. p. 419-424, (*Bibl. hag. or.* 794). [40] (f. 199ᵛ) Historia Nerseh regis Romae filii, e syriaco translata, (*Bibl. hag. or.* 805) cum epilogo Gagik interpretis, Վարք սրբոց հարանց եւ քաղաքավարութիւնք նոցին ըստ կէկէն թարգմանութեան նախնեաց, Venetiis, 1855, I, p. 360-369. [41] (f. 210) Historia filii regis Romae (*Bibl. hag. or.* 1024) ut in ed. laud. I, p. 369-390. [42] (f. 232) Historia s. Alexii (ալէքսիանոս) ut in *Bibl. hag. or.* 44 et in ed. laud. I, p. 138-161 litt. minoribus. [43] (f. 257ᵛ) Historia s. Iohannis ⟨Calybitae⟩ filii ⟨Eu⟩tropii (տրոպիոս in tit., եւտրոպիոս in testu) ut in *Bibl. hag. or.* 499 et in ed. laud., I, p. 126-138.

Codex nitide exaratus littera *notergir* eadem manu qua codd. 32. 33. Tituli rubri. F. 1: *Orationes variae D. Chrysostomi.* F. 270 vacuum.

Integumentum ex corio nigro cum fibulis.

42. 43 (olim L. III. 7 et 8). Saec. XVIII, chart., mm. 229 × 166, ff. I. 206 et I. 375.

Rituale ex editione Constantinopolitana an. 1704 (an. Arm. 1153) descriptum. Titulus omnino respondet illi quem indicat Arsenius Ghazikian pro editione anni 1714, *Nouvelle bibliographie arménienne et encyclopédie de la vie arménienne*, Հայկական նոր մատենագիտութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի, I, col. 1785, tantum quod in praesenti codice habes Սահապետի pro Աղէքսանդրի et ռՃԾԳ մարտի ի « 1153 martii 20 » pro ՌՃԿԳ : Յուլիսի ԻԲ « 1163 iulii 22 ».

Codices haud eleganter exarati charactere *bolorgir*, titulos praebent litterasque initiales minio picta. F. I cod. 42 antiquior nota codicis *12 Armen.* et alia manu: *Prima pars ritualis.* F. I cod. 43: *27 Armen.* et f. 1: *Pars Sec*(un)*da ritualis.* Sigillum s. Congregationis de propaganda Fide schedulae chartaceae inpressum uni cuique codici in principio adglutinatum est. Ff. Iᵛ amborum codicum et ff. 1ᵛ. 375 cod. 43 vacua.

Cod. 42 corio purpureo conpactus est, 43 vero corio nigro. In dorsis, litteris aureis scribitur: *M. SS.* | *Rituale* (cod. 42 *Ritual.*) *Arm*(enum) | *Tom*(us) *I* vel *II.* Codex 43 fuit olim corio purpureo obductus aeque ac 42, ut adparet ex inscriptione dorsi deaurata quae frustulo corii purpurei inpressa super nigrum glutinata est, sed praesens tegumentum vix recentius est.

44 (olim L. III. 9). Saec XVIII, chart., mm. 230×186, pagg. 2016.

Gabrihelis a Villafori O. Cap. lexicon linguae armenae classicae et recentioris in quo duplex datur verborum interpretatio latina scilicet et italica; gallica versio alia manu quandoque addita pagg. 1-260 (litt. ա), passim erasa est. Titulus est in p. 1: *Dictionarium quatuor linguarum, Armeniae scilicet literalis, Armeniae vulgaris, latinae, atque italicae.* Inc. Ա է առաջին գիր հայկական այբուբենի... Ա *est prima littera Armeniaci alphabeti*...; des.: Փրեր · կ(ամ) · Փրէր, ի, աւ, աց, օք · է բառ գաղղիացւոց, որ Թարգմանի եղբայր · ագաթ · *Frater, tris. m. Fratello.* Nomina propria in hoc glossario recipiuntur et multa loca sanctorum aliorumque scriptorum referuntur.

Codex autographus est, multis emendationibus non semper prima manu auctus. In schedula folio liminario adglutinata: *Donné par M. L'Abbé de Bellaud,* | *vicaire général, official et Archidiacre du* | *Diocèse de Sens, Aumônier de S*(on) *A*(ltesse) *R*(oyale) | *Madame la Dauphine.* Desiderantur pp. 107-110 ut docet notula in frustulo chartaceo eorum loco inserto: *Il manque les pages 107, 108,* | *109 et 110.* | *Depuis le mot* [illegible] | *jusques et compris le mot* | [illegible]. *104 mots.* | *2 avril 1817.* Testimonia in fine operis scripta sunt Lutetiae Parisiorum an. 1780 et Romae 1783, quae ex integro referimus. Testimonium Petri Simonis Lourdet (p. 2014): *N° 1426* | *Illustrissimi Regiorum Sigillorum Custodis jussu,* | *opus legi manuscriptum cui titulus: Dictionarium* | *quinque Linguarum, Armeniae scilicet litteralis, Armeniae* | *vulgaris, Latinae, Italicae atque Gallicae, nec non Grammatic*[am] | *Armenam Latinè pariter, Italicè et Gallicè digèstam* | *Auctore Reverendo Patre* (*Gabriele* suprascr.) *a Villafori, Capuccino, apud* | *Armenios per annos triginta Missionario. Quo quidem,* | *postquam nostris huc usque fuerunt, omniumque* | *Philarmenorum votis omnibus expetita, iisque tamdiù* | *denegata, nostrum tandum prodeunt in vulgus, tanquam* | *viae duces, qua deinceps facilis cuique pateat ad* | *Haicanorum scriptorum intelligentiam aditus; ex quibus,* | *sicuti ex uberrimis Scientiarum fontibus, aliquid in* | *nostras usque, tum sacras, tum profanas Litteras* | *derivetur. Illi sanè peramplae sunt agendae grates, qui* | *tantae molis susceptum opus tam feliciter, ad majorem* | *Dei gloriam, Religionis incrementum reique litterariae* | *decus absolvit.* | *Datum Parisiis in Regio Franciae collegio, 4° Kal.* | *Aprilis, anno Domini 1780.* | *Lourdet Lector et Professor Regius.* Iudicium censoris (p. 2016): *Ego infrascriptus e Clementina linguarum orientalium societate. Iussu R(*everendi*)ssimi Patris* | (*Erardi a Radkersburgo* in marg. add. pr. man.) *Generalis Ordinis Minorum S*(anc)*ti Francisci Capuccinorum, attente perlegi Codicem Manu* | *scriptum cui Titulus. Dictionarium quinque linguarum Armeniae scilicet literalis, Armeniae* | *vulgaris, latinae, Italicae, atque Gallicae, quodque complectitur Grammaticam Armenam* | *Latino, Italico, et Gallico expressam Idiomate. Auctore R. P. Gabriele à Villa Fori* | *Capucino* (sic) *apud Armenios Missionario Apostolico. Quaecumque in ea exarata bonis* | *moribus, sicut et Orthodoxae Fidei consentanea sunt, Opus tamdiu à doctis Celeberri*|*mis exoptatum et tandem feliciter confectum, miro Ordine digestum, atque* | *magnâ curâ elaboratum, cunctis fere Gentibus in diversis Asiae, Graeciae et Europae* | *Provinciis negotia habentibus perutile, et prorsus Necessarium tum Verbi Dei apud* | *Armenios Praeconibus, cum Sacrae Scripturae Interpretibus, omnibusque linguas* | *Orientales sedulò Colentibus, In cujus rei Fidem Praesentibus subscripsi.* | *Parisiis die decima quarta Aprilis. Anni. 1780.* | *Fr*(ater) *Sixtus Vezuliensis Praesbiter Cap*(ucci)*nus* | *Provinciae Parisiensis.* Adprobatio ministri generalis eadem pagina continetur: *Nos Fr*(ater) *Erardus à Radckespurgo totius Ord*(inis) *FF. Min*(orum) *S. Francisci Cap*(ucci)*norum* | *M*(i)*n*(iste)*r G*(enera)*lis L. I. salut*(em) *in D*(omi)*no.* | *Cum opus manuscriptum, cui Titulus: Dic-*

tionarium quinque linguarum Armeniae scilicet literalis, Armeniae vulgaris, Latinae Italicae, atque | Gallicae, nec non Gramaticam (sic) *Armenam latine pariter Italicae* (sic) | *et Gallicae digestam, ab adm*(odum) *V*(enera)*ndo P*(atre) *Gabriele à Villafori, apud | Armenos per triginta annos, Missionario ap*(osto)*lico elaboratum à tam | Regio, quam ordinis Revisore recognitu*(m), *examinatu*(m), *et aprobatum* (sic) | *fuerit, dignum proinde repertum publicae lucis, utpotè jam apud | eruditos omnes summè com*(m)*endatu*(m) *et expectatu*(m). *Nos praesentium | virtute, facultatem nostra*(m) *impertimur, ut servatis de jure servandis, ac in | Regno Galliae praescriptis circa Typografia*(m) *ordinationibus, Typis publicis | mandetur, | Dat*(um) *Oxenfurti in decursu nostrę visitationis G*(enera)*lis 15 Maij 1780.* Iudicium Pauli Leoni (p. 2015): *Opus inscriptum « Dictionarium quinque linguaru*(m) *Armenae, scilicet litera|lis, Latinae, Italicae, atque Gallicae, Armenae vulgaris », cui adijcitur* (sic) *Gramatica* (sic) *Armeno Latino, Italico et Gallico elaborata Idiomata* (sic) | *sedulo perlegi elapso anno 1781; quo tempore illius auctor R. P. | Gabriel à Villafori ex ordine Capucinorum, apud Armenos | Missionarius Apostolicus Romae degens illud mihi legendu*(m) *tradidit. | Pientissimi viri studium, solersiam* (sic) *ac laborem summoperè admira|tus sum, quod propriam uniuscujusque vocabuli vim, atque efficien|tiam tam bene assecutus esse, atque adeo luculenter explicasse | visus mihi fuit, ut nescio an quidquam rectius, ac melius posset | elucubrari, quam plura alia autem legerem dictionaria, sed | neque copia, neque nitore sunt illa, cum isto comparanda. Valde | itaque gavisus sum, ubi intelexi* (sic) *typis edendum quamprimum | illud esse. Diù siquidem id optavere optimi qui|n|que viri, qui | verbi Dei apud armenos precones sunt, quique fidei orthodoxę | propagationi incumbunt. Hęc autem animi mei sententia | curenti* (sic) *calcar* (sic) *addat* (ex *addo*) *ne tanti operis editio diutius retardetur | ex quo non leve catholicae fidei incrementu*(m) *profecturum | certissimè spero. | Da*(tum) *Rome apud Sanctam Mariam aegiptiacam* (sic) *VI. kal. Maji | 1783, et sigillo quo utor* (*obnuivi* cancell.) *munivi* ✠. | *Paulus Leoni jam alumnus Ven*(erabilis) *Colleg*(ii) *Urban*(i) *de Propag*(and)*a | Fide Sacrae Theologiae nec non Philosophiae doctor Archie'piscopus Akalgikensis, et actualiter a S. Sede Apostolica | deputatus ordinarius pro Natione Armena in ecclesia | S. M*(ariae) *Aegiptiacae de Urbe.*

Codex in tres partes dividitur tela nigra ac membrana alba conpactas, quarum in dorsis inpressae exstant tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii; praeterea verba *Armeno* | *44* | *P*(arte) *I. II. III.*

45 (olim L. III. 10). An. 1415 (an. Arm. 864. cf. f. 10ᵛ et f. 391), chart. (praeter ff. 1. 2. 392. 393 membr.), mm. 165 × 138 ca., ff. 393.

S. Thomae Aquinatis doctrina d e s a c r a m e n t i s h. e. (f. 11) tertiae partis Summae theologicae quaestiones 60-90 et (f. 187) tertiae partis subplementi quaestiones 1-68. Haec interpretatio ex subscriptione concluditur diversa ab illa de qua loquitur Garegin Zarphanelian, *Catalogue des anciennes traductions arméniennes*, **Մատենադարան հայկական թարգմանութեանց նախնեաց**, Venetiis, 1889, pp. 274 sq. Praemittitur (f. 4ᵛ) index quaestionum et articulorum. Inc.: *Երկ(րոր)դ հատոր եր(րոր)դ մասին հաւաքման երանելոյն Թովմայ աքինացոյն։ Յաղագս խորհրդո(ց) եկեղեցոյ։ Յետ քննութեան այնոցիկ որ վերայբերին առ տնօրէնութ(եան) բանին մարմնացելո տեսանելի է ի խ(ո)րհրդոց եկ(ե)ղ(ե)ցո...* «Tomus secundus tertiae partis summae beati Thomae Aquinatis. De sacramentis ecclesiae. Post considerationem eorum quae pertinent ad oeconomiam Verbi incarnati, considerandum est de ecclesiae sacramentis... »: des.

(f. 390): *և ոչ նմ(ա)ն ի յօրինաւոր որդոյն որ ոչ ունի զայսպիս պ(ա)-կ(ա)ս(ո)ւթի(ւն)ս ։ Աստանօր կատարեցաւ երկ(րոր)դ հատոր եր(որ)դ մասին հաւաքման երանելոյն Թօմաի աքինեցո՛ յ(ա)ղ(ա)գս եւթն խ(որ)-հրդո<ց> եկ(ե)ղ(ե)ցո ի փառս Քի այ և ի պ(ա)րծ(ա)նս սբ եկ(ե)ղ(եցւո)յն հռ(ոմ)ա(յ) ։* « ... Nec est simile de filio inlegitimo, qui non habet huiusmodi defectum. Hic finitus est secundus tomus tertiae partis summae beati Thomae Aquinatis de septem ecclesiae sacramentis ad gloriam Christi Dei et honorem sanctae ecclesiae Romanae ».

Ff. 1. 2. 392. 393 ex codice latino desumpta et valde mutila, partes continent Summae contra Gentiles, scilicet: [1](f. 1) lib. I, cap. 81 *ex n*(e)*c*(essit)*ate vult artificiata* (cf. *S. Thomae Aquinatis doctoris Angelici opera omnia...*, t. XIII, Romae, 1918, p. 225, col. 2, l. 17) usque ad cap. 84 *q*(uod) *no*(n) *ca*[dit], ibid., p. 233, col. 2, l. 2; [2](f. 392) cap. 89 [passi]*o*(n)*is i*(n)*c*[luditur] *d*(e)*o no*(n) *c*(on)-*petit,* ibid., p. 241, col. 1, l. 4 - cap. 91 *quib*(us) *ea co*(n)[cupiscimus], ibid., p. 247, col. 1, l. 2; [3](f. 393) cap. 97 *vive*(re) *s*(olum) *h*(oc) *ali*[quibus], ibid., p. 261, col. 1, l. 8 - cap. 102 *u*(t) *o*(ste)*nsu*(m) *e*(st), *u*(bi), ibid., p. 267, col. 1, l. 12; [4](f. 2) index capitum lib. II inde a cap. editionis 87 *quod a*(n)*i*(m)*a hu*(man)*a p*(ro)*ducatur a deo e*(sse) *p*(er) *creation*[em lx]*xxxj* et textus a cap. 1 usque ad cap. 3, *q*(uasi) *nich*(il) *possit fac*(er)*e o*(mn)*i*(poten)*s*, ibid., p. 278, col. 1, l. 19.

Codex binis columnis exaratus est littera *bolorgir* a Iosepho Šahaponetsi (ff. 11-203) et Gregorio (ff. 4v-10v. 204-391). Fasciculi 31, in margine imo primae et ultimae paginae litteris armenis *ա-լա* signati, sunt seniones, praeter duos priores foliorum quattuordecim et ultimum foliorum tredecim. Tituli et litterae initiales minio scripta sunt, grandiores vero litterae variis coloribus tactae. F. 3 nota donationis: *Tertia Pars Summę Theologicę* | *S. Thomę Aquinatis Angelici Doctoris* | *de Sacramentis Ecclesię.* | *Anno Dñi 1347 translata in Armenicum* | *idioma a Fr. Petro Italo Aragonensi* | *Ordinis Prędicatorum, et à Fr. Iacobo Armeno* | *eiusdem Ordinis religi*<oso> (cod. *osis* eras.) *in Conventu* | *Cherni dicto in Armenia maiori.* | *Oblata uerò* | *et donata* | *Bibliothecę Venerabilis Collegij Vrbani* | *Romę in gratam animi memoriam* | *à R. Nierses Holubowicz, et S*(tephano) *Ste*|*phanouicz* (Roszka, cf. cod. 15) *Sacerdotibus Armenis* | *eiusdem Collegii Alumnis* | *Anno Dñi 1705.* | *N° 2.* Eadem, ut videtur, manus paginas signavit inde a f. 11 notis arabicis quae dicuntur. F. 3v: *Ex libris Stephani Stephanouicz* | *D. S.* F. 4 quaedam armenice prima manu, et: *ad usum Collegii Urbani.* F. 10v: *Զտարապեալ ոգի նուաստ գրիգոր խ(ն)դ(ի)րող բանի պս(ա)կ(ա)ւ աշխատող այսմ տառի յիշել ողաչեմ ։ | ռնժե ։ յուլիս ժգ աւարտ եառ ։* «Pauperis spiritu et humilis Gregorii ministri verbi, qui parum laboravit in hoc libro, meminisse rogo. (Anno) 1415 (mense) iulii (die) 13 finem fecit». F. 187 in margine imo: *Supplementum Tertię Partis Summę S. Thomę.* F. 247v: *De Indulgentijs.* F. 390v: *Փառք ամենայսր | երրորդ(ո)ւթեն հօր եւ | որդո և հոգոյն սրբո ։ Ամէն ։ | Արդ ի յամի ծնը(ն)դեան փրկչին | մերո հազարերորդի երեքհար|իւրերոր-դի քառասներորդի եւ|թներորդի ։ Եւ ի թվական(ո)ւ(թ)ե(ան)ս | հայոց. եւթնհարիւրերորդի ն|աներորդի վեցերորդի |Թարգմ|անեցաւ գիրք ։ Եւթն խ(որ)հրդոց | որ է երկր(որ)դ հատոր երրորդ մասին | հաւաքման երանելոյն Թօմա՛ի ափինեցո. Ի լատին բարբառո|ն ի հայս ։ Ձեռամբ ֆր պետրոսի | Ազգաւ լատին և (աշխարհ)աւ արագօ|նացի ի կարգէ քարոզողաց սրբ|ոյն Դօմինիկոսի որ ի յամս այս | ը(ն)դ աւարտել դրոցս յետ ուԹ աւ|ուր փոխեցաւ առ Քս. Յունիս Գ ։ | որ Թարգման էր ֆր Յակոբոս | Ազգաւ հա և-նա ի կ(ա)րգէ ք(ա)ր(ո)զող|աց* (cod. *ող* bis script.) *սրբոյն դոմինիկոսի ի վէրին | վանքս քռնո ը(ն)դ հովանեաւ սբ | Անածնին որո առ(ա)ջ(նոր)դ և հոգաբա|րձու էր և առ(ա)ջին վերախնամ|ող կ(ա)րգիս*

միաբանողաց ֆր յոհ՛աննէ մականուն կռնեցե(ա)լ քռն՛եցի որո յանունն շինեցին վսբ || (col. 2) ուխտս։ Ածասէր և բար(է)պ(ա)շտ | պ(ա)ր(ո)ն գորգն և Ամուսինն իւր տ՛իկին Էլթիկին և սորա երեքեանս մ՛ր խնամողն, պ(ա)ր(ո)ն գորգն և տիկին Էլ|թիկն ինք(ն)այօժար կամօք նուիրեցին | զվանքս կ(ա)րգին ք(ա)ր(ո)զողաց սրբոյն դ|ոմ(ի)ն(ի)կ(ո)սի տուրք յ(ա)ւ(ի)տ(ե)ն(ա)կ(ա)ն։ Արդ վերո՛ասացե(ա)լ մ՛րխնամողս յոհան եղև | պ(ա)տճ(ա)ռ բ(ա)զ(ու)մ բ(ա)ր(ո)ւեց զի ժ(ո)ղ(ո)վեց աստ | բ(ա)զ(ու)մ վ(ար)դ(ապե)տք ի լատինացոց և ի հայոց | տածելով փնտա ը(ս)տ հոգւո և ը(ստ) մ|արմնո և Թարգմանեց և Թ(ա)րգմ(ա)նէ գ|իրս բ(ա)զ(ու)մս ոգեշահս և լուսաւորի|չս և ոչ այսչափ միայն այլ եղև իբ՛րև պհուատարիմ լրտեսն յեսու | Նաւեա մտանելով յերկիր նաւետ՛եց այսինքն ի միաբան(ո)ւԹի սբ եկ(ե)ղ(եցւ)ոյ|ն հռոմա և ե՛եր ազգիս հայոց զփրկ՛ական հա[մ]բաւն, և առ(ա)ջնորդեց | արժանաւորացն մտանել ի հնա՛ զանդուԹի գերադրակ(ա)ն աԹոռոյն | հռոմա որ է մ՛ուտ և դուռն երկնից ա|րքաւեն որում զմեզ արժանաւոր՛եսցէ քս։ Որ և վերոասացե(ա)լ մ՛ր|խնամողս յոհան քռնեցի յայսմ | ամի փոխեցաւ առ քս. Յունուար՛ի զ։ Արդ որք օգտիք ի սմանէ կմ օրի՛նակէք ող(ո)րմ(ո)ւԹի խ(ն)դրեցէք յայ վեր՛ոասացե(ա)լ աշխատողացս և նոցի | Ներախտաւորացն։ Եւ աղաչեմք | որք օրինակէք զգիրքս զսակաւ յի|շատ(ա)կ(ա)րանս գրեցէք և դուք գրե(ա)լ լինիք | գիրն կենաց։ Ամեն։ Ամեն։ Ամեն:|| (f. 391) Գերապատիւ և գերահր|աշ հայր մեր ը(ս)տ հոգւոյ ֆր | յօսէփ կռնեցե(ա)լ մականուն շա՛հապօնեցի։ Սկսեալ զածա|ին խորհրդաւ որ գ(որ)ծառ(ո)ւԹե | մատեանս, և ոչ առե(ա)լ զաւար|տ վս վրդովման ժ(ա)մ(անա)կին | և ի խստ(ո)ւԹենէ այլ ազգաց և | մնացե(ա)լ Թերատ բ(ա)զ(ու)մ ամ։ Եւ յե՛տո շնորհեց մեզ ի խնդրո մեր։ | ընԹեր զԹերին։ Յաղագս որ|ո ես նուաստս ի քս և յետինս | յորդիս սինոի ապիկար ոգիս | ֆր գրիգոր սպ(ա)ս(ա)ւ(ո)ր բանի ըն(որ)հ՛օք գԹ(ո)ւԹեք տն և փրկչին մե քի | սկսե(ա)լ և կատարե(ա)լ յանկեց(ա)ւ։ | և ստաց զսա բ(ա)զ(ու)մ փափաքմամբ | ախոռ(lege յ)եան ներհակական դաս՛ուց. և ը(ն)դունարտն [..]ացն այ | որ ի սմա հաւաքե[...] կան պէսպ՛էս և ազգի ազգի ծիրս պ(ա)րգև | եանց։ (sic) ը(ն)դ որո և զմատեանս | հոգեպ(ա)տ(ո)ւմս մեծահրաշ մ(ա)րդ՛արէիցն և գերազանց հրաշք՛ալի առ(ա)ք(ե)լոցն։ որ են գուշակ | Ներկաիս և պ(ա)տմիչ ապագա | իրացն եղելոց։ իբր գեղեցկուԹե | ոսկո ը(ն)դ արբափայլ արծաԹո | դ(ա)ս(եա)լ։ և կմ շափիղայս ը(ն)դ կարկ|եհան յեռե(ա)լ. զոմն ուսուցիչ | Ներկաիս իբր ստուեր ճշ(մար)տի և | զոմն աւետաւոր անսպառ |յաւիտեննին։ ի հ(ա)ստ(ա)տ(ո)ւԹի սրբ || (col. 2) ոց և ի դ(որ)ծ պաշտաման որ ըստ | հոգոյն Ներգ(որ)ծի։ ի յուսումն | վարժողաց որ ի լաւագոյնն | վերերի, և ի յար(ո)ւԹի մտաց Թուլ|ացելոց, և պնդ(ո)ւԹի ստորսք | արշ կամաց, և յօգուտ մանկա՛նց Նորոյս օրինի։ Պս(ա)կ պ(ա)րծան՛աց կաԹօղիկէ սբ եկ(ե)ղ(ե)ցո։ Որ ի | դոյսս ամ համեմատե(ա)լ գերազ՛ոյն և բ(ար)ձր ք(ա)ն զնոսին տեսանի | մտացաչօք և յամօԹ ծաղան՛աց բռն(ո)ւԹե բարուցն րեւխարա | և հետևողացն ն(ո)ր(ա)։ Արդ մ(ա)կ՛ագրե(ա)լ եղև անձաին տառս յամի | հաչարերորդի չորեքհարիւրերորդի | .Ժ. երորդի հինկերորդի | յուլիս ամսս իդ օրն։ Եւ ի Թվկն՛(ո)ւԹես հայոց ՊԿԴ։ վս որո աղ|աչեմ զածաբան ը(ն)Թ(ե)րձողսդ և զ|վաելողսդ զաղխալանս մեր որ | սաստ հարազատաբ(ա)ր սիրոյ ուղղ՛ել։ և զմ(ե)զ հ(ա)նդ(ե)րձ ծնողօքն մերօք | հ(ո)գ(ե)ւ(ո)րօք և մ(ա)րմ(նա)ւ(ո)րօք (օք suprascr.) ի տ(ե)րունի բար իսն յիշատակ(ե)լ։ Արդ եղև գր(ո)ւի | սորա ի վաեյում և ի յօգուտ կ(ա)րգ՛ին և որ ի ծոց սմին եղբարց ֆր | լօրէնցի։ ֆր մրտսի ֆր կոստ՛անդի ֆր յոբի, և այլ Նոցայ | բոխբոջման կանցս որք կան։ | Եւ Թէ արժանի արասջիք զիս | յիշել և զուսուցիչն իմ հ(ո)գ(ե)ւ(ո)ր հայրն զսրբակրօն ք(ա)հա(նայ) զֆր | Պետրոս։ և զմ(ա)րմ(նա)ւ(ո)ր ծնողսն || (f. 391v) իմ զտառապեալ հայրն իմ զխո՛ցադեղ և զմայրն իմ զԹանկի,կ և զեղբայրն իմ զմէկի որ կայ | այժմ և այլ ամ արենմ(ե)րձ(ա)ւ(ո)րքն։ | Եւ որովհետև լսէք զվերոյ ր(եա)լ | աղաչանքս և յիշման արժանի | առնէք։ յնքն հատուցանող ն ամ բ(ա)րե(ա)ց հատուսցէ զվարձս | ձեր և զամ աղաչանս ձեր ի բար՛ին կատարէ յս քս տրն մեր ամէն։ « Gloria sanctissimae Trinitati Patri et Filio et Spiritui sancto. Amen. Anno igitur nativitatis salvatoris nostri millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, et iuxta subputationem Armenorum septingentesimo nonagesimo sexto interpretatus est liber septem sacramentorum, qui est tomus secundus tertiae partis Summae beati Thomae Aquinatis ex latino idiomate in armenicum, manu fratris Petri gente latini et natione Aragonensis (cf. Clementis Galani, *Conciliationis ecclesiae Armenae cum Romana*, t. I, p. 511) ex ordine praedicatorum s. Dominici, qui hoc ipso anno, post absolutionem libri, octo elapsis diebus, ad Christum migravit die 3 mensis iunii, cuius interpres erat frater Iacobus (ibid., p. 512 et p. 519) gente Armenus et ipse ex ordine praedicatorum s. Dominici; in superiore monasterio Chernacensi, (*Kherni*) sub praesidio sanctae Dei genetricis, cuius (monasterii) prior et procurator erat et pri-

mus fundator ordinis unitorum frater Iohannes Khĕrnetsi nuncupatus (ibid., p. 509 sq.), cuius in nomine sanctam congregationem instituerunt pius et devotus princeps Georgius (Iohannis avunculus, ibid., p. 509) et coniunx eius domina Elṭkin; qui tres, praepositus, princeps Georgius et domina Elṭkin sponte sua hoc monasterium obtulerunt ordini praedicatorum s. Dominici in donum perpetuum. Hic vero supradictus praepositus Iohannes causa fuit plurium bonorum, quia ibi congregavit multos doctores latinos et armenos, eorum nutriens animas et corpora, item interpretatus est et interpretatur[1] libros multos utiles inluminantesque. Nec hoc tantum, sed fuit tamquam fidelis explorator Iesus Nave terram promissionum ingrediens, h. e. sanctam Romanam ecclesiam, ferebatque Armenorum genti salutarem vocationem illisque praefuit qui digni fuerunt se subicere auctoritati supremae Romanae cathedrae, quae est introitus et porta regni caelorum, cuius nos dignos faciat Christus. Supra nominatus praepositus Iohannes Khĕrnetsi hoc anno migravit ad Christum, die 6 ianuarii. Vos ergo, qui hoc libro utemini vel eum describetis, misericordiam Dei invocate pro supradictis opificibus eorumque benefactoribus. Et rogamus vos qui librum describetis ut hanc parvam memoriam exscribatis, et vos inscribemini in libro vitae. Amen. Amen. Amen. Reverendissimus celeberrimusque pater noster spiritualis frater Ioseph Šahaponetsi[2] vocatus incepit divinum sacramentalis operationis librum nec fecit finem propter turbidum tempus et duritiam aliarum gentium, et relictus est (liber) mancus per multos annos, deinde datum est nobis in examine nostro (videre) eum inperfectum. Qua propter ego humilis in Christo et ultimus filiorum Sion, debilis spiritu, frater Gregorius, minister verbi, gratia et misericordia domini et salvatoris Iesu Christi, incepi et perfeci (arm. perfecit); et adquisivi (arm. adquisivit) eum magno desiderio, ut tropaeum contrariorum ordinum et receptaculum Dei, in quo continentur varia et diversa dona et beneficia, cum quibus et libros a Spiritu Sancto inspiratorum mirabilium prophetarum excellentiumque apostolorum, qui sunt vates huius temporis et historici rerum futurarum. Sicut pulchritudo auri cum puro argento disponitur vel sapphirus cum carbunculo iungitur, sic magister praesens ut umbra veri et qui evangelizat inexhaustibilem aeternitatem; in confirmationem sanctorum et in opus ministerii quod a Spiritu operatur, in scientiam docentium ut in melius elevetur, et in virtutem animorum debilium et firmitatem terrestrium voluntatum et in utilitatem puerorum novae legis: diadema honoris sanctae catholicae ecclesiae. Qui omnibus existentibus conparatus supersubstantialis (est) et altius eis conspicitur intellegentiae oculis et in confusionem derisionis vim morum Beliar et sequentium eum. Intitulatus vero fuit liber divinus anno millesimo quadringentesimo decimo quinto die 23 mensis iulii et in conputatione Armenorum 864. Quam ob rem oro theologos legentes et utentes errores nostros qui ibi (sunt) fraterna caritate conrigere et nostri cum genitoribus nostris spiritualibus et corporalibus in dominicali beneficio meminisse. Descriptio huius (libri) fuit in usum et commodum ordinis et illorum, qui in eo sunt, fratrum, fratris Laurentii, fratris Martini (?), fratris Constantini, fratris Iobi et qui sunt alterius germinis vitae. Et ut dignemini meminisse mei et magistri mei patris spiritualii casti presbyteri fratris Petri et genitorum meorum carnalium miseri patris mei Ḥotsadeł et matris meae Ṭankik et fratris mei Beki qui superest et omnium aliorum proximorum. Et quia audieritis suprascriptas preces et meminisse dignati eritis, ipse remunerator omnium bonorum mercedem vestram solvet et omnes vestras preces exaudiet Iesus Christus dominus noster. Amen ». F. 391v: *ad usum Collegii | Urbani | 1798.*

In spatiis vacuis foliorum membraneorum, quae modo custodiae in principio et fine codicis adiecta sunt, pauca armenice scripta sunt ex homilia quadam de virginibus prudentibus.

---

[1] Sic dicit librarius, antiquam subscriptionem secutus, licet iamdiu Iohannes mortuus sit (cf. subscriptionem cod. Berol. 74 apud N. Karamianz, *Verzeichniss...* p. 57).

[2] Fr. Joseph quidam Šahaponetsi citetur in cod. Paris. 106, sed videtur alterius saeculi secundum F. Macler *Catalogue...* p. 47.

Codex conpactus est tabellis ligneis corio nigro coopertis. Paginae vero internae operculi anterioris schedula chartacea adhaerescit, ubi legitur antiqua nota codicis *18. Armen.* et notula: *All'Illus*(trissi)*mo e Rev*(erendissi)*mo Sig*(nore) *Sig*(nore) *Pad*(r)*e Col*(endissi)*mo* | *Il Monsig*(no)*r Secretario della* | *Sagra Congregatione di* | *Propaganda fede* | *Roma.*

46 (olim L. III. 12, conrect. ex 23). Saec. XVIII, chart., mm. 210 × 145 ca., ff. VIII. 334.

1 (f. 1) Glossarium armeno-italicum, ubi interpretationes italicae litteris armenis scriptae sunt. Inc.: *Աբբահայր-փատռէ ապաթէ (padre abate). աբբայութի-ապպացիա (abbazia)*; des. (f. 306): *փիղ - էլէֆանթէ (elefante).*

2 (f. 314) Glossarii alterius pauca folia; inc. mutilum in pag. 19: *արքայազօր - Forze reale; արքայաժառանգ - Ereditario reale*; des.: *օրէն - legge*. Exstant tantum pagg. antiquae numerationis 19-22, 47-52, 69-74, 81-84 (in cod. 63. 64), 119, 120, 139-142, 171-178, 183-190.

Codex currenti calamo ineleganter exaratus charactere *notergir* duobus constat codd. non una manu scriptis. Ff. 251-254. 259-266. 269-276. 283-286. 295-298. 303-306 quae erant dilaniata, rudi arte refecta sunt. F. 296v annus *1781* notatur una cum nomine Օգոստինօ Քարզօնի (*Agostino Garzoni*). Ff. I-VIII. 29v-31. 42v-44. 51v-54. 60v-64. 71v-73. 79v-84. 89. 90. 99. 100. 103. 104. 113. 114. 125. 126. 133. 134. 147. 148. 161v-165. 167v-169. 170v. 173. 174. 185v-187. 195. 196. 204-205r. 206. 212. 213. 222v-224v. 228. 229. 238v-241, 243v-245. 247-250. 256-258. 266v-268.276v-282. 287-294. 297-302. 306v-313 vacua.

Integumentum ex charta spissata, cuius in dorso legitur: Բառգիրք տալեական | լեզուին « Lexicon linguae italicae ». In operculo anteriore foris et intus: *D*(on) *Giorgio di Pietro Chrmisi Guiumgijan* (int. *Crmisi Cuiumgijan*) *Armeno Anciriano* (int. *Ancirano*). In pagina interna eiusdem operculi additae sunt litterae գ. պ. ղ. մ. in figura quadrata inscriptae, in pagina vero interna operculi posterioris eadem scripsit possessor, praeterea: Յամի փրկութե մերոյ . 1781 . մայիսի . 12 : ետու 'ի կազմել զայս գիրքս 'ի քաղաքն վրէժ | որ կոչի բառգիրք տալեական. *D. Giorgio Crmisi Cuumgiian Ancira|no Armeno.* « Anno salutis nostrae 1781, (die) 12 maii, dedi ad ligandum hunc librum, qui adpellatur ' lexicon italicum ' in urbe Vrež ».

47 (olim L. III. 13, conrect. ex 20, dein 14). Saec. XVII, chart., mm. 227 × 177 ca., ff. 83.

Kalendarium seu *Տօնացոյց* cuius latina interpretatio a Basilio Barsech in codd. Borg. arm. 40, III et 51 continetur. Inc.: *Աձայայտնութեն ծրագալուցի գիշերին կանոնընագլխին. փառ(ք)ն հաւատ(ամք). Իւ զգենուն քահանայքն միաբան* ... des. *Ա(ստուածն) հանգստեան այսպ(է)ս գիտ. Ի մատթէոս. Ի մարկոս. Ի ղուկաս. Ի յօհաննէս* (spatio ad recipiendos capitum numeros vacuo relicto). *Ընդ սմին փրկեալ աղաւաղարդ կեցուս զեւ յամ փորձութեց լսա կրկին գոյից. Զս երկնագում արքնարելոյն: և անուան քում ցանկալւոյ յաւէտ փառք.*

Codex currenti calamo exaratus littera *notergir*. F. 1: *Calendarium seu Ordinariu*(m) | *Armenoru*(m) *ab Ep*(iscop)*o Oscano* | *Liburno missum.* | Տօնացոյց Հայոց, զոր Ոսկան Եպ(իսկոպո)սն և վ(ա)ր(դա)պետն | յԼիկոռնայէ (Leghorn) առաքեաց. F. 29v, quod textum non recepit, probationes calami continet et verba: *Mons*(ieu)*r Jan de Leeuw.* Ff. 1v. 82. 83 vacua. Folia tria aut quattuor in principio codicis forfice excisa sunt.

Integumentum membranaceum, cuius in dorso scriptum est atramento flavescente: *Kalen|darium* | *seu Ordi|narium* | *Armenu*(m).

48 (olim L. III. 16, conrect. ex 15). Saec. XVII, chart., mm. 175×121, ff. 73.

Rituale seu Մաշտոց, cuius ff. 9-48^{v} typis inpressa sunt et discerpta videntur ex prima ritualis armeni editione, quam Abgar Armenus Constantinopoli perfecit an. 1569 (cf. notulam Gregorii Kalemkiar infra relatam et Arsenium Ghazikian, *Nouvelle bibliographie arménienne*... I, col. 1782). [1] (f. 4) Ordo baptismi, [2] (f. 19^{v}) ordo benedictionis et inpositionis coronae nuptialis, [3] (f. 30^{v}) ordo communionis infirmorum, [4] (f. 35^{v}) ordo sepulturae laicorum, (inter ff. 44^{v} et 45 haud pauca exciderunt), [5] (f. 56) preces diei alterius cum progrediuntur ad sepulchrum, [6] (f. 64^{v}) ordo praesentandi puerum in templum post dies XXXX (cf. H. Denzinger, *Ritus Orientalium,* I, p. 399), [7] (f. 65^{v}) ritus benedictionis calicis et patenae, [8] (f. 66) ritus benedictionis vestium sacerdotalium, [9] (f. 67) ritus benedictionis libri novi, [9] (f. 68^{v}) ordo benedictionis fontis baptismatis in fine inperfectus.

Pars codicis manu scripta characterem *bolorgir* exhibet. Tituli, litterae maximae et grandiores minio picta. Colore caeruleo non nunquam usus est librarius. Fasciculi litteris armenis signati sunt in margine imo primae et ultimae singulorum paginae; fasciculus primus sex foliis constat, septimus duodecim, octavus decem. Fasciculi 2-6 typis inpressi quaterniones sunt, sed videtur in sexto aliquid periisse. F. 1, manu Iohannis Pastritii: *Mastuecz. Rituale;* alia manu: *Ordo Baptizandi et alia sacramenta* | *Administrandi ex Armenicę ecclesię* | *ritu.* In schedula eidem folio adglutinata, Gregorii Kalemkiar adnotatio: *Mus. Borg. Manus. Armeno 48* | *(Rituale Armeno)* | *von S*(eite) *11-90 incl*(usive) *ist ein Druckwerck (Rit. Arm.),* | *zwar bekannt, aber bis jetzt noch nirgends gesehen. Der Druck ist, wie anderwerts bekannt, von d*(em) *Armenier Abgar.* | *hergestellt i*(m) *J*(ahre) *1569 i*(n) *Konstantinopel. Derselbe hatte z*(um) *ersten* | *Mal i*(n) *Venedig, i*(m) *J*(ahre) *1565 ein arm*(enisches) *Psalterium gedruckt.* | *Roma, 22. 1. 1912* | *P. Gregorio Kalemkiar* | *Wiener Mechitarist.* F. 3: *Ordo Baptizandi f*(o)*l*(i)*o i* | *De Matrimonio f*(o)*l*(i)*o 32* | *De Comunione* (sic) *infirmoru*(m) *f*(o)*l*(i)*o 54* | *De modo sepeliendi f*(o)*l*(i)*o 64;* alia manu: *sine nomine scriptoris, et anno, quo scriptu*(m) *est.* Ff. 1^{v}. 2. 3^{v}. 71^{v}-73 vacua.

Integumentum membranaceum est, cuius in dorso legitur *Armeno 48:* in tabula anteriore conspiciuntur tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii. Paginae operculi anterioris internae adhaerescunt frustula chartacea cum antiquioribus codicis notis: *7 Armen.; G 19* (ex *20*) et *5677* | *7951.*

49 (olim L. III. 24, conrect. ex 17 et 18). Saec. XVII, chart., mm. 266×181, ff. 21.

Liturgia missae, ut in cod. 1, f. 86. Adduntur evangelium s. Ioh. I, 1-14, ut in missa latina, et preces pro gratiarum actione post missam.

Codex charactere *bolorgir* duabus columnis exaratus. Initiales litterae atque tituli minio picta. Linea prima litteris scripta est maioribus, quae avium imagines referunt. F. 1 antiqua nota codicis *31. Armen.* et manu recentiori: *2* | *litu*(rgia) *armena.* F. 1^{v} vacuum.

Integumentum ex membrana nigraque tela. In pagina operculi anterioris externa tesserae gentiliciae Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii.

50 (olim L. III. 21, conrect. ex 14). Saec. XVII, chart., mm. 268×196, ff. 107.

Kalendarium seu Տօնացոյց una cum interpretatione latina, cui titulus inponitur (f. 2): *Calendarium* | *seu ordinarium* | *Armenum* | *Liburno* (ex *Liburni* pr. man.) *missum anno* | *MDCLXXI* | *ab Oscano episcopo Armeno.* Inc. (f. 2^{v}):

Ծայայանութիւն ճրագալուցին. Իսկ յինն ժամն ասի ս(ա)ղ(մո)ս և նշխարք գործի... *In Vigilia Dei Epiphanię.* | *In nona autem hora dicitur psalmus et conficiuntur hostię....;* des.: Զկնի պահոց յունվարի. զ. ծնունդ է քի այ մերոյ. *Post Ieiunium die 6ª Ianuarij est Nativitas Christi Dei nostri,* ubi censor quidam adscripsit: *Videatur An Nativitas xp̄i Dñi sit die sexta Ianuarij.*

Translationis Oscani perscriptio haec posterior est conrectione Sebastiani Knab o. P., quae continetur in cod. Borg. lat. 144, f. 272.

Paginae in duas columnas divisae sunt: textus armenus ab Oscano descriptus columnam sinistram unius cuiusque folii aversi inplet, versio autem latina columnam dexteram paginarum rectarum. Textus latini conrectiones adnotationesque diversas hic illic alia manus exaravit in columnis albis relictis. Ff. 1: *Calendariu*(m) *s*(eu ordinarium...). Ff. 1ᵛ. 104ᵛ-107 vacua.

Integumentum membranaceum.

51 (olim L. III. 13, conrect. ex 22, dein 21). An. 1671, chart., mm. 263 × 193, ff. 215.

Kalendarium seu Տօնացոյց armenice et latine. Textus armenus ex cod. 47 desumptus est, interpretatio vero latina Basilii Barsech ex cod. 40, III. Titulus est (f. 1): *Calendarium, seu ordinarium* | *Armenorum ab Episcopo* | *Oschano Luburno* (sic) *missum* | *et de ordine Sac*(rae) *Congreg*(atio)*nis* | *de Propaganda Fide* | *à Basilio Barsech translatu*(m) | *Anno 1671.* Incipit textus latinus ut in cod. 40, III excepto quod habes *Credit* (pro *Credo* vel *Credimus*) et *Sacerdos* in *sacerdotes* prima, ut vid., manu conrectum.

Textus armenus ab Oscano exaratus est ut in codd. 39. 50. Columna dextra singularum paginarum, nec non integra ff. 211ᵛ-215 vacua sunt.

Integumentum membranaceum, cuius dorso adhaerescit frustulum corii quondam purpurei, ubi litteris aureis scriptum legitur: *M. SS.* | *Kala*(!)*nd*(arium) | *Armen*(um).

52 (olim L. III. 24, conrect. ex 18, dein 11). Saec. XVII, chart., mm. 251 × 181, ff. I. 16.

Liturgia missae ut in cod. 39.

Codex binis columnis exaratus est satis nitide. F. I nota codicis antiquior: *24. Armen.* et: *Liturgia Armena ab Ep*(iscop)*o Oschano* | *Liburno missa.* Ff. Iᵛ. 1ʳ. 16 vacua.

Integumentum membranaceum.

53 (olim L. IV. 2). Saec. XVII, chart., mm. 324 × 204, ff. 498.

Pauli Piromalli ord. Praed. lexicon armeno-latinum, de quo loquitur ipse auctor in praefatione libri cui titulus *Apologia de duplici natura Christi*, Vindobonae, 1656. Plerumque desideratur latina interpretatio. Inc.: Աբբայ. յի. մեծ հայր. կ. պապ. *avus.* աբբանոյ, նի. բաղանիք. կ. լուացման տեղիք: *baneum* (sic), *lauatoriu*(m). Des.: օքտել (conrect. in օգտել) բաւել. բաւականել *sufficere, sat esse.*

Codex autographus est. F. 1 manu Iohannis Pastritii: *Vocabularium Armenicum* (*Lat.* alt. man. add.); deinde notula armena currenti calamo scripta: *Պօղոս | 'ի Բիրոմալ մականուամբ քահանայ է շարադրեալ է | բառգիրքս այս, 'ի կարգէն սրբ̃ն տօմինիկոսի | որ 'ի Նախիջեւանու վանս բնակէր 'ի վաղնջուց ժամանակաց* (sic)*. Ճշմարիտ է ով ընթերցօղ զի աղալանք* (sic) *գտանին | բազումք, 'ի մէջ գիրս, բայց ճշմարիտ է եւս որ բազմապէս | օգնութի̃ն գտցեն եւ առցեն 'ի սմանէ ընթերցօղք | նորա վարժք մանկունք. եթէ ունին վսէր ուսանելոյ | գիտելի է եւս եթէ ոք կամիցի զ'կատարելագոյն բառգիրք | Հայկական լեզուավ ունիլ, նմա պարտ է որոնել զ' ստեփանոս վարդապետին շառադրեալն* (sic) *որ յորջորջի | գանձարան լեզուին Հայոց շարադրեալ մեծաւ աշխատութ̃ի այ(սինքն) երեսուն եւ երրորդ ամս մինչեւ աւարտեալ է | վնա երկու անգամ սրբագրեալ է և 'ի յերր(որ)դ սրբա գրութե̃ Հանգեաւ ի տէր* 1740 *'ի ստանիսլաւ քաղաքն լեհաց.* « Paulus cognomine Piromal auctor lexici huius presbyter est, ex ordine s. Dominici, qui in monasterio Naḫičevan habitavit temporibus prioribus. Verum est, o lector, multos inveniri errores in libro, sed etiam verum est quod multiplex auxilium invenient et sument ex eo lectores eius studiosi alumni, si cupiditatem scientiae habent. Notum est, qui perfectum vult lexicon armenicae linguae habere, necessarium esse perspicere (opus) a Stephano doctore conpositum, quod vocatur 'thesaurus linguae Armenorum', magno labore conpositum per triginta tres annos usque ad eius absolutionem, bis et ter conrectum. Obdormivit in Domino (iste Stephanus) (anno) 1740 in Stanislavow oppido Polonorum ». Stephanus doctor, de quo agitur, ille est Stephanus Stephanian Roszka, cuius lexicon exstat apud Mechitaristas Vindobonenses, cod. 6 (cf. Iac. Dashian, *Catalog*... p. 8). F. 2^v: *Pauli Pyromalli* | *ord*(in)*is Pred*(icato)*ru*(m) *Missionarioru*(m) *ad Natione*(m) *Armenoru*(m) *Prȩfecti Vocabulariu*(m) *Armeno-la*:*tinu*(m) | *Originale*. Ff. 1^v. 2^r. 115^v-118. 312^v. 394^v. 472-498 vacua.

Integumentum ex membrana et tela nigra scuta exhibet Pii XI et Card. Aidani Gasquet.

54 (olim L. IV. 3). Saec. XII, membran., mm. 310×226, ff. 4, linn. 22.

R i t u s c o n s e c r a t i o n i s m o n a c h o r u m fragmenta. [1] (f. 1) inc.: *յառատ բարերարութենէն պարգեւեցաւ քեզ շնորհք* « ... ex abundanti benevolentia concessa est tibi gratia », cf. F. C. Conybeare, *Rituale Armenorum* ... Oxoniae, 1905, p. 148, des.; *եւ ուսցի զկամս փրկչին մերոյ այ̃. բոլոր զօր-*[*ութե̃*] « et disce voluntatem Salvatoris nostri Dei, qui tota potentia ... » ibid., p. 150; [2] (f. 3) lectiones, quae notantur in op. laud. p. 154, mutilae, h. e. I Pet. 2, 9, 10; II Tim. 1, 6-14 titulo pravo praemisso *Պետրոսի Առաքելոյի կաթ.* « Petri apostoli catholica (epistola) »; Alleluia et Ps. 39, 2; Luc. 10, 17-19 *զօրութիւնս*; [3] (f. 4) pars monitionis, ibid., p. 155 sq. inc. *զօրութեամբ քաջութեամբ ժրութեամբ պահոք եւ աղօթիւք*... « fortitudine, virtute, diligentia, ieiuniis et precibus ... »; des.: *որ նշանակէ արիանալ եւ պատրաստել*... « (cingulum)... quod significat fortiter agere et paratum ... ». Textus simillimus est textui codicis bybliothecae Mechitaristarum Venetarum quem littera A notatum F. C. Conybeare anglice reddidit in op. laud.

Fragmenta haec charactere unciali seu *erγathagir* paululum inclinato binis columnis descripta, ex rituali quodam excisa sunt, ubi ff. 1-2 bifolium medium fasciculi erant. Folia quattuor desiderantur inter 2 et 3, duo autem inter 3 et 4. Titulus in margine inf. quattuor foliorum subpositus est *սքեմ աւրհնել* « Benedictio vestis monachalis (= σχῆμα) ». In ang. ext. ff. 1. 2 figurae depictae sunt avis nescio cuius et gyrini, ut vid., viridi rubroque pigmentis. Inest descriptio fragmen-

torum italica cuiusdam qui folia praepostere disposuit et signavit, f. 4 ante 3 iniecto; ordinem restituimus post adcuratam textus recognitionem.

Integumentum rubrum ex corio et charta constat, cuius in dorso legitur *Fragmentum. Ritualis. Armeni. Cod. Ms.*

In custodia e charta spissata corioque confecta legitur nota qua codex signatus est in catalogo librorum Stephani Borgia scil. *N° 214* atramento exarata, nec non in dorso *Fragmentum. Ritualis, Armenis* (sic). *Cod. Ms.* auro inpressum.

55 (olim L. IV. 4). Saec. XVII ex., chart., mm. 316×217, ff. I. 28.

Liturgia missae ut in cod. 38.

Codex, cuius paginae in duas columnas divisae sunt, manu Vartani Hunanian exaratus est charactere *notergir*. F. I: *Liturgia Armena*. F. 47 notula possessoris: *D. Giorgio di Pietro Chrmisi Cuiumgijan* | *Armeno Ancirano* | Յամի փրկութեան մերոյ · 1781 · 'ի նոյեմբերի · 24. | Ջելլենցա նօպիլ հօմօ՝ *(Eccellenza nobil uomo)* Մարք՝ Անդօնիօ | Ճիուսթինիանի՝ շարժեալ 'ի մեծ սիրոյն իւր | ձե՝ զոր 'ի վր ամենեւին յատկ(ա)պ(է)ս սիրէր պճէքս | պարգևեաց ինձ զայս խ(որ)հ(ր)դ(ա)տետր առ 'ի նը | շան յիշատակութեան պատուական սիրոյն « Anno salutis nostrae 1781, (die) 24 novembris, excellens nobilis homo Marcus Antonius Giustiniani (natus an. 1740, cf. Litta, *Famiglie celebre di Italia, Giustiniani di Venezia*, tab. VIII [an. 1840]) conmotus magno amore suo, quo peculiariter diligit miseros, mihi donavit hoc missale in memoriam insignis amoris ». Ff. Iv. 1-5. 28v vacua.

Codex coopertus simplici membrana. In pagina externa operculi anterioris: *Giorgio di Pietro Chrmisi Guiumgijan;* in pagina vero interna, eadem leguntur adpositis verbis *Armeno Ancirano* et litteris գ · պ · ղ · մ figurae quadratae inclusis. In dorso tegumenti: *Liturgia Armena*.

56 (olim L. IV. 6). An. 1671 (cf. f. 1), chart., mm. 327×225, ff. I. 108.

Kalendarium seu Տօնացոյց cum interpretatione latina **Vartani Hunanian,** cuius prima perscriptio habetur in cod. 40, I.

Textus armenus a Vartano scriptus est, minime vero latinus. Codicem inspexit Sebastianus Knab o. Pr. monachus Liburnensis, cuius conrectiones in cod. Borg. lat. 144, f. 271 habentur et fere omnes in praesenti codice lineas inter additae sunt.

Paginae duplici linea atramento ducta divisae sunt in duas columnas, quarum dextra vacua. Ff. 107v. 108 pura sunt.

In dorso tegumenti membranacei legitur: *Kalenda|rium* | *Armeni|orum* et antiqua nota *29*.

57 (olim L. IV. 9). Saec. XVII-XVIII, chart. mm. 322×220, ff. 110.

Missale ad usum Armenorum catholicorum in Polonia degentium. [1] (f. 1) Preces seu ժամամուտք in principio missae a presbytero dicendae, quarum partem invenies apud Ioseph Catergian, *Sacrae Armenae ecclesiae liturgia,* pp. 638-649. Habentur precationes pro defunctis (ut in nota p. 638, cod. j), dierum ieiunii, martyrum, ascetarum, dominicarum, s. Stephani (quae precatio in op. laud. postponitur), nativitatis Dñi tres, Iohannis Baptistae, Ὑπαπαντῆς, LXX martyrum, Lazari altera, dominicae Palmarum, Paschae, temporis paschalis, Adscensionis duae, Pentecostes una, Crucis, Rhipsimitarum, Gaianitarum, virginum, prophetarum, apostolorum, patriarcharum, ecclesiae, Transfigurationis, filiorum toni-

trus Iacobi et Iohannis, angelorum duae, s. Gregorii (inluminatoris), regum, militum, Mariae Magdalenae inc.: Շնորհեա մեղանոխակալ Հայր ... « Concede, Pater, qui peccata dimittis ... », s. Spiritus adventus duae (= Pentecostes feriarum secundae et tertiae, p. 645), Trinitatis inc.: Օրհնեալ ես սբ երրորդութիւն ... « Benedicta es, sancta Trinitas ... », Corporis Dñi inc.: Ով սրբազան խրախճանութիւն ... « O sacrum convivium ... ». [2] (f. 3v) Preces quas dicit sacerdos, quando sacras vestes induit. [3] (f. 4) Proprium missarum ad usum ecclesiae Romanae plus minusve accommodatum, conplectens scilicet introitum, epistulam, alleluia, evangelium: dominica in ieiunio nativitatis Dñi, vigilia Nativitatis, (f. 4v) in nativitate Dñi missae tres, (f. 5v) in festo s. Stephani, (f. 6) s. Iohannis, (f. 6v) ss. Innocentium, s. Thomae episc., (f. 7) David prophetae, (f. 7v) s. Silvestri papae, in festo circumcisionis Dñi, (f. 8) dominica infra octavam Nativitatis, (f. 8v) dominica infra octavam Epiphaniae, vigilia Epiphaniae, (f. 9) Epiphania et baptismum Dñi, (f. 9v) in festo sanctorum populorum, (f. 10) Ὑπαπαντή, adnunciatio B. M. V., (f. 10v) dominica in capite ieiunii, (f. 11) feria II ieiunii, (f. 11v) feria III, feria IV, (f. 12) dominica II ieiunii, Աղու հացից « salis et panis » inscripta, (f. 12v) dominica III, (f. 13) dominica IV, (f. 13v) dominica V, (f. 14) dominica VI, (f. 14v) in resurrectione Lazari, dominica Palmarum, (f. 15) feria II, (f. 15v) feria III, (f. 16) feria IV, (f. 16v) feria V, (f. 17) vigilia Paschae, (f. 17v) in festo VII dolorum B. M. V., (f. 18) in festo s. Marthae, s. Matthiae apostoli, (f. 18v) s. Barnabae, ss. Macchabaeorum, (f. 19) s. Laurentii martyris, (f. 19v) vigilia festi ss. XII apostolorum, missa, quae titulo omisso inc. Քահանայք քո զգեցցին զարդարութիւն ... « Sacerdotes tui induantur iustitiam ... », (f. 20) in conmemoratione omnium defunctorum, (f. 20v) dominica I post Transfigurationem, (f. 21) dominica II, (f. 21v) dominica III, (f. 22) dominica IV, (f. 22v) dominica I post adsumptionem B. M. V., dominica II, (f. 23) dominica III, (f. 23v) dominica IV, (f. 24) dominica I post exaltationem s. crucis, dominica II, (f. 24v) dominica III, (f. 25) dominica V, (f. 25v) dominica VI, dominica VII, (f. 26) dominica VIII, (f. 26v) dominica IX, dominica prima adventus, (f. 27) dominica II, (f. 27v) dominica IV, tertia omissa, (f. 28) dominica V, dominica VI, (f. 28v) dominica VII; [4] (f. 29) orationes ad diversa ex missali romano depromptae: in tempore terraemotus n. 15, missa pro eligendo summo Pontifice, sede vacante; (f. 30) pro papa n. 4, pro omni gradu Ecclesiae n. 3, missa in anniversario electionis seu consecrationis episcopi, (f. 31v) iterum pro omni gradu Ecclesiae, ut supra, contra persecutores et male agentes n. 11, pro paenitentibus publicis n. 23, pro petitione lacrimarum n. 21, pro remissione peccatorum n. 22, pro tentatis et tribulatis n. 24, ad repellendas malas cogitationes n. 25, ad postulandam castitatem n. 26, ad postulandam humilitatem n. 27, (f. 32) ad postulandam patientiam n. 28, ad postulandam caritatem n. 29, pro devotis amicis n. 30, pro inimicis n. 31, pro carceratis et captivis n. 32, pro salute vivorum n. 34, pro vivis et defunctis

n. 35 cum postcommunione, praemisso titulo *միւս այլ աղօթք* « altera oratio », (f. 32[v]) ad poscenda suffragia sanctorum n. 1 et 2, pro imperatore romano n. 5, pro rege n. 6, pro praelatis et congregationibus sibi commissis n. 7, pro congregatione et familia n. 8, (f. 33) pro concordia in congregatione servanda n. 9, pro quacumque necessitate n. 12, pro quacumque tribulatione n. 13, tempore famis n. 14, ad petendam pluviam n. 16, ad postulandam serenitatem n. 17, ad repellendas tempestates n. 18, pro peste animalium n. 19, pro seipso sacerdote n. 20, (f. 33[v]) pro navigantibus; [5] orationes diversae pro defunctis; [6] (f. 34[v]) oratio s. Ambrosii et aliae ante missam dicendae; [7] (f. 37) de defectibus in celebratione missarum obcurrentibus ut in prohoemio missalis romani; [8] (f. 42) ritus in celebratione missae servandus inc.: *Յետ խոստովանութեն խորհրդականի, և նախապատրաստութեն պատկանաւորի ...* Post confessionem sacramentalem et decentem praeparationem ... »; [9] (f. 44) index festorum; [10] (f. 45) epistulae et evangelia in missis pro defunctis h. e. in die depositionis, in anniversario et in conmemoratione omnium fidelium defunctorum; [11] (f. 46) ordo missae typis inpressus sub titulo: **Խորհրդատետր պատարագին հայոց** *Lyturgia Armena,* Romae typis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, 1677; [12] (f. 58) proprium missarum, ut supra, f. 4: dominica resurrectionis Dñi, feria II, (f. 58[v]) feria III, (f. 59) feria IV, (f. 59[v]) feria V, (f. 60) feria VI, (f. 60[v]) sabbato, dominica nova, (f. 61) dominica IV (*sic*), (f. 61[v]) in adscensione Christi, (f. 62) dominica mirifica, dominica Pentecostes, (f. 62[v]) feria II, (f. 63) feria III, feria IV, (f. 63[v]) feria V, feria VI, (f. 64) sabbato, dominica III, (h. e. in festo s. Trinitatis), (f. 64[v]) vigilia Spiritus sancti, in festo Corporis et Sanguinis, (f. 65) dominica post festum Corporis et Sanguinis, (f. 65[v]) dominica II, (f. 66) dominica III, dominica IV, (f. 66[v]) dominica V, (f. 67) dominica VI, dominica VII, (f. 67[v]) dominica VIII, sabbato in festo arcae Dei, (f. 68) Transfiguratio, (f. 68[v]) feria II, feria III, (f. 69) sabbato Dei genetricis, (f. 69[v]) vigilia in die 14 augusti, adsumptio Dei genetricis die 15 augusti, (f. 70) in festo nativitatis Dei genetricis ex Ioachim et Anna, (f. 70[v]) praesentatio Dei genetricis trimae in templum, visitatio Elisabeth, (f. 71) sabbato Crucis, (f. 71[v]) exaltatio Crucis, inventio Crucis, (f. 72) in festo s. Ioseph sponsi Dei genetrecis, in festo Ioachim et Annae, (f. 72[v]) vigilia Iohannis, (f. 73) in festo nativitatis Iohannis ⟨Baptistae⟩, (f. 73[v]) in festo decollationis Iohannis, (f. 74) vigilia Petri et Pauli, (f. 74[v]) in festo ss. Apostolorum Petri et Pauli, (f. 75) Andreae apostoli, Iacobi apostoli, (f. 75[v]) Philippi apostoli, Bartholomei apostoli, (f. 76) in festis ss. episcoporum et martyrum, qui fuerunt apostolorum discipuli, (f. 76[v]) in festis episcoporum et confessorum, qui fuerunt apostolorum discipuli, in festis confessorum, qui fuerunt Ecclesiae praedicatores, (f. 77) in festis patriarcharum, (f. 77[v]) in festis sacerdotum, qui fuerunt fundatores ordinum, (f. 78) in festis sacerdotum qui fuerunt martyres, in festo s. Francisci, (f. 78[v]) in festo s. Mariae Magdalenae, (f. 79) in festis ss. virginum quae fuerunt martyres, in festis ss. virginum quae non fuerunt martyres,

(f. 79^{v}) in festis ss. viduarum, (f. 80) in festis pauperum voluntariorum, in festis ss. regum, (f. 80^{v}) in festis ss. militum martyrum, (f. 81) in festis ss. martyrum, in festis plurium martyrum, (f. 81^{v}) in festis ss. abbatum, in festis ss. ascetarum, (f. 82) in festo ⟨dedicationis⟩ ecclesiae, (f. 82^{v}) in festo archangelorum Gabrihelis et Michahelis, in festo angelorum custodum, (f. 83) in festo s. Iohannis evangelistae, in festo s. Matthei evangelistae, (f. 83^{v}) in festo ss. evangelistarum Marci et Lucae, (f. 84) in festo Pauli apostoli, (f. 84^{v}) in festo Thomae apostoli, (f. 85) in festo ss. apostolorum Simonis et Thaddei, qui est Iuda Iacobi, in festo LXX discipulorum, (f. 85^{v}) in festo sanctorum omnium, (f. 86) in festo XL puerorum, (f. 86^{v}) in festo ingressus s. Gregorii in puteum, (f. 87) in festo egressus e puteo, inventio reliquiarum s. Gregorii, (f. 87^{v}) commune feriae sextae, missa pro pace, (f. 88) missa tempore pestilentiae, (f. 88^{v}) missa pro infirmis, (f. 89) missa pro iter agentibus, (f. 89^{v}) missa pro remissione peccatorum, (f. 90) missa tempore belli, pro quacumque necessitate, (f. 90^{v}) feria II post dominicam novam, (f. 91) feria III, (f. 91^{v}) feria IV, (f. 92) feria V, (f. 92^{v}) feria VI, (f. 93) sabbato, (f. 93^{v}) feria II post ⟨festum dedicationis⟩ omnium ecclesiarum, (f. 94) feria III, (f. 94^{v}) feria IV, (f. 95) feria V, (f. 95^{v}) feria VI, (f. 96) sabbato, (f. 96^{v}) feria II ⟨post dominicam⟩ IV, (f. 97) feria III, (f. 97^{v}) feria IV, (f. 98) feria V, (f. 98^{v}) feria VI, (f. 99) sabbato, (f. 99^{v}) feria II post dominicam V, (f. 100) feria III, (f. 100^{v}) feria IV, (f. 101) feria V, feria VI, (f. 101^{v}) sabbato, (f. 102^{v}) feria II ⟨post dominicam⟩ VI, (f. 103) feria III, (f. 103^{v}) feria IV, (f. 104) feria VI, (f. 104^{v}) sabbato, (f. 105) feria II ⟨post dominicam⟩ VII, feria III, (f. 105^{v}) feria IV, (f. 106) feria V, (f. 107) feria VI, (f. 107^{v}) sabbato, (f. 108) index missarum inde a die Paschae; [13] (f. 109) preces ad Spiritum sanctum. [14] (f. 109^{v}) oratio ante missam dicenda: « Ego volo celebrare missam ... ». [15] (f. 110) orationes post missam dicendae: Երկիրպագանեմ քեզ և գոհանամ զքէն բարեգութ յս քս ... « Adoro te et laudo te, misericors Iesu Christe ... » et Ո զարմանալի և հիանալի կուրութի սրտի իմոյ ... « O mirabilis et stupenda caecitas cordis mei ... ».

Codicem binis columnis non una manu exaratum littera *notergir* fasciculi viginti novem efficiunt in angulo sup. ext. notati numeris, ut vocant, arabicis et folium unum numero 30 notatum. Tituli rubri. F. 1 antiqua nota cod. *28 Arm.* et *Missale* (*Romanum* cancell.) *Armenum*. Ff. 44^{v}. 57 vacua.

Integumentum ex corio castaneo ornamenta et effigiem B. M. V. praebet in utroque operculo auro inpressa.

58 (olim L. IV. 10). An. 1723 (cf. f. 2), chart., mm. 338×210, ff. I. 243, linn. 32.

M i s s a l e ad Romanum reformatum, quod sacrae Congregationi de Propaganda fide adprobandum obtulit Iohannes Tobias Augustinowicz archiepiscopus Leopolitanus Armenorum (cf. *Encyklopedyja Powszechna*, t. II, p. 450 sq.). Titulus praemittitur (f. 1): Պատարագամատոյց կամ խորհրդատետր ըստ ծիսի եւ

արարողութե̇ եկեղեցւոյս Հայոց. Յորում՝ ընթերցուածք և Աւետարանք Տէրունականաց Տօնից և Սրբ̃ց մանաւանդականաց յատկապէս գրին: Յամի տն̃ (sic) ռճհբ, Հռօմէյական 1723. « Missale seu mysteriorum liber iuxta ritum et caeremonias ecclesiae Armenorum, in quo lectiones et evangelia dominicalium festorum et sanctorum praecipuorum speciatim descripta sunt. Anno Domini (pro ' Armenorum ') 1172, (more) Romano 1723 ». [1] (f. 6) Proprium de tempore, a dominica I Adventus usque ad dominicam XXIV post Pentecosten; [2] (f. 78) in festis B. M. V.; [3] (f. 84) ordo missae cum precibus praeparationis ad missam et gratiarum actionis post missam secundum ritum romanum; [4] (f. 104) proprium de sanctis; [5] (f. 175) commune sanctorum; [6] (f. 179ᵛ) missae pro defunctis; [7] (f. 182ᵛ) missae octo pro diebus ieiunii secundum octo tonos officii; [8] (f. 191) index festorum.

Codex, littera *bolorgir* binis columnis exaratus, monita liturgica praebet minio scripta nec non maiores litteras et titulos caeruleo vel rubro colore distincta. Cum paginae prima manu notis numericis, ut aiunt, arabicis signentur, nulla fasciculis adpicta est nota. F. 6ᵛ adglutinata est imago B. M. V. Czenstochoviensis typis inpressa coloribusque et auro rudi arte aucta. F. 2ᵛ: *J*(esus) *M*(aria) *J*(oseph) | *Cum hoc sit piissimum intentum S*(acr)*ae Congr*(e)*g*(atio)*nis de Propaganda Fide* | *in indefessa promotione majoris Gloriae Dei per totum Christi*|*anum orbem nunquam satis laudatae, ut Eadem (cognitis deordinationib*(us), *quae in missalia Armena arbitrio amanuensium eadem conscribentium indebite irrepserunt) huic* | *malo imponere finem, ac exinde consequentem in unoquoque* | *sacra peragente diversitatem totaliter eradicare volens, novum Armenum missale propter observandam in posterum* | *ad amussim ab omnibus tam quo ad Cerimonias uniformi*|*tatem, quam, quo ad Lectiones Epistolarum, et Evangeliorum* | *consonantiam, typis demandare ex innata Benignitate su*|*a promiserit, Ideo, Ego cum clero meo infrascr*(ipt)*o, non aliud,* | *quam pr*(a)(e)*sens exemplar missalis, utpote magis accommo*|*datum officio Ecclesiae Armenae judico praesentandum Eidem* | *S*(acr)*ae Congregationi de Propag. Fide, humillime supplicans, qua*|*tenus, idem missale Authoritate sua approbatum ex ar*|*denti zelo uniformitatis in sacris practicari debitae praelo deman*|*dare dignetur. Quam gratiam Deus &. In quorum &. Pr*(a)(e)*sentes* | *manu meâ propriâ subscripsi, et sigillo communiri feci. Leopoli A*(nn)*o* | *D*(omi)*ni 1725. D*(ie) *30 Augusti.* | *Ioannes T*(obias) *Augustinowiz Archiepiscopus Leop*(oliensis) *Armen*(orum) — Ad sinistram sigilli archiepiscopi: *Vartanus Melkonewicz* | *Decanus Ecclesię Leo*|*poli*(ensis) *Armen*(orum) *Archicathe*(dralis) | *Deodatus Gregorius Nikorowicz* | *Praepositus Eccl*(esi)*ae Archi*|*cathedralis Leopol*(iensis) *Armen*(orum) *m*(anu) *p*(ro)*p*(ria) | *Andreas Pirumowicz* | *Procurator g*(enera)*lis E*(cc)*l*(esi)*ae L*(eopoliensis) *m*(anu) *p*(ropria) | *Gregorius Stetkiewicz* (*Concionator* cancell.) | *Eccl*(esi)*ae Archicathed*(ralis) *Leop*(oliensis) *Armen*(orum) *Vicarius p*(ro)*p*(ria manu) | (*Ecclae* cancell.) | *Thomas Pantaleon Ryckie*|*wicz Concionator Ordinarius* | *Eccl*(esi)*ae suprafatae m*(anu) *p*(ro)*p*(ria) | *Andreas Hadriewicz Presbyter Ec*|*clesiae Armenae.* Ad dexteram vero sigilli: *Stephanus Olli Officialis* | G(enera)*lis Archi*(episcopa)*l*(is) *Eccl*(esi)*ę Arm*(enae) | *Pręp*(ositus) *S. Crucis m*(anu) *p*(ropria). | *Stephanus Farucho*|*wicz Cantor Eccl*(esi)*ae Arm*(enae) | *m*(anu) *p*(ropria) | *Ignatius Lazurowicz* | *Custos Ecclesiae Archicathe*|*dralis Armenae Leopoliensis* | *Gabriel Stefanowicz Prothon*(otarius) *Ap*(osto)*licus* | *Vicarius Eccl*(esi)*ae Archicath*(e)*d*(ralis) *Leop*(oliensis) *Arm*(enae) | *Iacobus Constantinus Deragopo*|*wicz ussun* (?) *Presbyter supra*|*fatae Eccl*(esi)*ę* | *Christophorus Faruchowicz* | *Presbyter Armenus* | *Gabriel Wartanowicz* | *Presbyter Armenus.* F. 3 postulatio Stephani Stefanowicz <Roszka>, de quo vide sis ad cod. Borg. Arm. 15: *Cum ex Commissione Illustrissimi, ac Reuerendissimi Domini Joannis* | *Tobię Augustinowicz*

Archiepiscopi et Pastoris nostri, Missale | Armenum, quod in hoc uolumine continetur, attente lustrauerim | illudque nulla prorsùs labe circa intemerata orthodoxę fidei | dogmata laborare; immò omnia, quę ad Sacrificium Missę ritè | celebrandum requiruntur, in se bono ordine per totius anni | cursum disposita, continere inuenerim; Verbo sacerdotali ar|bitror, quod si huiusmodi Missale à Sacra Congregatione de Pro|paganda Fide pro sacerdotibus catholicis uniuersę nationis nostrę Armenę | ad seruandam in celebratione Missarum uniformitatem, statuatur, et | typis mandetur, perutile erit, ac multa scandala, et absurda euitabuntur: Quare ut ad publicam lucem prodeat, gratiam à prȩfata | Sacra Congregatione supplex oro. In cuius rei fidem prȩsentes manu | propria scripsi, et subscripsi, sigilloque meo muniui: Stanislauouię hac die | 24 mensis Augusti Anno Domini 1725 | Stephanus Stefanowicz Officialis, et Prȩpositus | Stanislauouiensis Armenorum, Alumnus. m(anu) *p*(ro)*p*(ria). F. 190 subscriptio codicis, cuius maior pars charta cooperitur: *Ի փառս ամենայն սուրբ Եր|րորդութե(ա)ն, Սբ(ու)հ(ո)յ Ածածնի | նաև ամենայն ս(ր)բ(ո)ց ։ | Ես մեղաւոր Քրիստափոր Ֆառուհեանց | գրեցի զայս գիրք այսինքն զխորհր-դա|տետր պատարագի; յամի տեա|ռըն ։* 1723. *Եւ յամսեան* 28 | *յուլիսի 'ի Հայրապետու|թե(ա)ն Ինոցեն-դիոսի | Երրորդտասան|երր(որ)դի ։ փափին ։ | Արդ | Աղաչեմ զամ(ենայն)ան որ որք ունիցի զայս գիրք զի մի մե|ղադրեսցէ և մի զարմանասցէ 'ի վ(ե)ր(այ) սխալաց որք ե|թե գտցին բ(ա)զ(մ)ի ադետ ձեռամբ գր(ե)-ց(ա)ւ ։ այլ յիշեսցէ | զհոգի իմ ։ և ծնողաց իմոց ։ և յիշեցողաց յիշեսցէ քս* « Ad gloriam sanctissimae Trinitatis, sanctae Dei genetricis et omnium sanctorum. Ego peccator Christophorus Faruchean (= Christophorus Faruchowicz, ut in nota f. 2) scripsi hunc librum, h. e. missale, anno Domini 1723, die 28 mensis iulii, summo pontifice Innocentio pp. tertio decimo. Nunc omnes adprecor, qui librum hunc habebunt, ne vituperent nec mirentur errores, quos invenerint; ignavissima enim manu scriptus est (liber), sed meminerint animae meae et parentum meorum, et memores mei Christus recordabitur ». F. 195: *I*(esu) *M*(aria) *I*(oseph) | *In Nomine Sanctissimae, et Indivi|duae Trinitatis, Patris, et Filij, et | Spiritus Sancti. Amen | Praesenti Publico Instrumento, cunctis pateat | evidenter, et sit notum. Quomodo Anno a Nati|vitate Domini Nostri Iesu Christi, millesimo, | septingentesimo, vigesimo, quinto. Indictione | Romanâ III. Pontificatûs Sanctissimi Domini | nostri Domini Benedicti Divinâ Providentia Pa|pae eius nominis XIII. anno secundo. Die verò | Iovis, trigesimâ mensis Augusti, in mei Notarij* || (f. 195ᵛ) *Publici. Testiumq*(ue) *infrascriptorum praesentia constitutus | personaliter Ill*(ust)*r*(issi)*mus et R*(evere)*nd*(issi)*mus D. D. Ioannes Tobias | Augustinowicz, Dei, et Apostolicae Sedis gratiâ, Ar|chiepiscopus Leopoliensis, et in regno Poloniae, Ma|gnoq*(ue) *Ducatu Lithuaniae Armenorum, Episcopus | Moldaviae ejusdem nationis, ac Sanctissimi ejus|dem Domini nostri, Domini Benedicti Divina | Providentia Papae feliciter moderni Praelatus Do|mesticus, et Assistens, ac Perill*(ust)*res, Illustres, et | Adm*(odum) *R*(evere)*ndi in capite Missalis praeexpressi, in idem | retroscriptum Missale cum suo Indice Alphabetico, | ut ex particulari gratia S*(acr)*ae Congregationis de | Propaganda Fide, sub typographica sepia luci pu|blicae exhibeatur consenserunt, eundemq*(ue) *consen|sum suum manibus proprijs, mihi bene notis | et intelligibilibus subscripserunt, et respective Ill*(ust)*r*(issi)*mus | D. Archiepiscopus sigillo suo communiri demanda|vit, prout ea omnia in capite praesentis Missa|lis luculenter exarata cernuntur. Acta sunt | haec Leopoli Anno, Indictione, Pontificatu, Die, Men|se quib*(us) *supra. Praesentibus R*(evere)*ndis Thoma Ry*[c]|*kiewicz Concionatore Ecclesia*(e) *Archicath*(edra)*lis Armen*(orum) | *Leopoliensis ordinario, et Andrea Hadriewicz Pres|bytero ejusdem, Testibus circa praemissa habitis | Et quia ego Christophorus Ioseph Bernatowicz | Alumnus Pontificius, Sacrae Theologiae Licentiatus | Ecclesiarum S*(anct)*ae Annae et S. Iacobi Ep*(isco)*pi Nisiben|sis in monasteris Arm*(eno) *Leopolien*(si) *Praepositus, | Publicus S*(anct)*a Auth*(orita)*te Ap*(osto)*l*(i)*ca Notarius, praemissis | omnibus una cum supranominatis Testibus prae|sens, et personaliter interfui, ita, et non aliter, ut sunt, | fieri vidi. ideo praesens desuper manu mea propria | scriptum, et subscriptum, ac sigillo notariatûs mei Pu|blici, quo in similibus utor communi-*

tum extradidi, Instrumentum rogatus, et specialiter requisitus. | *Idem qui supra m*(anu) *m*(ea) *p*(ro)*p*(ri)*a*. F. I. 1ᵛ. 2ʳ. 3ᵛ. 5ʳ. 77ᵛ: 190ᵛ. 196-243 vacua.

Integumentum constat tabellis ligneis corio rubro contectis, quarum in paginis exterioribus auro inpressae sunt imagines Iesu crucifixi, adstantibus B. M. V. et apostolo Iohanne, atque B. M. V. cum puero Iesu. Fibularum vestigia tantum conspiciuntur. Foliorum acies deaurata,

59 (olim L. VII. 1, dein 90). Saec. XVIII ante an. 1740, chart., mm. 402 × 280, ff. 160.

⟨**Aphraatis Persae**⟩ demonstrationum versio armena cum interpretatione latina auctore **Ḫačatour Arakhel**. Textum armenum, qui, ut mos est, nomen refert s. Iacobi Nisibeni, ex hoc codice edidit Nicolaus Antonelli in libro inscripto: **Սրբոյ հօրն մերոյ Յակոբայ Մծբնայ եպիսկոպոսի ճառք** *Sancti Patris nostri Iacobi episcopi Nisibeni sermones* ..., Romae, 1756. Hoc enim demonstrant signa, quae haud raro armenis columnis conspiciuntur adposita, sive haematite lapide ab editore, quotiens sectionum initia voluit determinare, sive plumbo ab opifice, paginis absolutis. Versio, ut vere loquamur, editae non omnino respondet: sed emendamenta, tum inter lineas tum in marginibus exarata, ostendunt Nicolaum Antonelli translationem auctore Ḫačatour Arakhel ut fundamentum propriae habuisse, etsi vix eum nominat in pag. 79 op. cit., nihilque in praefatione de ingenti eius labore significat. De versione armena demonstrationum Aphraatis deque eius relatione ad exemplar syriacum, cf. quae egregie disseruit Iohannes Parisot apud R. Graffin, *Patrologia syriaca,* pars I, t. I, Lutetiae Parisiorum, 1894, pp. XXXI-XXXIX. Insunt [1] (f. 2) epistula s. Gregorii Inluminatoris ad s. Iacobum Nisibenum, [2] (f. 2ᵛ) sermo I, [3] (f. 10ᵛ) sermo II, [4] (f. 21) sermo III, [5] (f. 30) sermo IV, [6] (f. 37) sermo V, [7] (f. 48) sermo VI, [8] (f. 59ᵛ) sermo VII, [9] (f. 68ᵛ) sermo VIII, [10] (f. 76) sermo IX, [11] (f. 83) sermo X, [12] (f. 87ᵛ) sermo XI, [13] (f. 95) sermo XII, [14] (f. 100ᵛ) sermo XIII. [15] (f. 106ᵛ) sermo XIV, [16] (f. 112ᵛ) sermo XV, [17] (f. 116ᵛ) sermo XVI, [18] (f. 121ᵛ) sermo XVII, [19] (f. 126) sermo XVIII, [20] (f. 132) sermo, qui extra responsivos tractatus ad s. Gregorium Inluminatorem sine numero additur et demonstrationi XIV ed. syriacae respondet, de adversitate et schismatibus, [21] (f. 159ᵛ) index sermonum.

Codex currenti calamo binis columnis exaratus, constat viginti quaternionibus signatis in mg. inf. primae et ultimae paginae litteris latinis. F. 1ᵛ manu librarii: *Sermones de uariis rebus sancti jacobi* | *Nisibensis Episcopi, ex Lingua Armena* | *traducti in linguam latinam, a Çacciaturo* | *Arachiel sacerdote, et doctore Armeno,* | *Missionnario Apostolico pro Armenis ue*|*netiis degentibus.* Sequuntur, manu saec. XVIII vel XIX in., tituli testimoniorum de s. Iacobo Nisibeno, quos, utpote parvi momenti, non iuvat referre.

Integumentum recens ex membrana et tela viridi exhibet in dorso inscriptionem *Borg. Arm.* | *59* nec non tesseras gentilicias Pii XI et Aidani Gasquet card. bybliothecarii.

60 (olim L. IV. 12). An. 1634 (Armen. 1083, cf. f. 131), chart., mm. 210 × 152, ff. XV, 252.

1 C o n l e c t i o c a n o n u m, ut in cod. Mekhitaristarum Vindobonensium 256, cuius sat-amplam descriptionem invenire habes apud Iacobum Dashian, *Catalog...* p. 133-136 et 649-657; cf. etiam cod. Berol. Ms. or. Petermann I, 34, apud N.

Karamianz, *Verzeichniss*... p. 41-43 et cod. Parisinum, Ancien fonds arménien 84, apud P. Macler, *Catalogue*... p. 95 sq. [1] (f. 1) Index canonum, [2] (f. 1v) index rerum in 286 articulos divisus, [3] (f. 6v) canones apostolici XXXIV, [4] (f. 15) canones alteri apostolorum per Clementem LXXXV, [5] (f. 20) canones Thaddei, [6] (f. 22v) canones Philippi apostoli, [7] (f. 23) canones patrum qui apostolos secuti sunt, [8] (f. 25) canones Ancyrani XX, [9] (f. 27v) canones Nicaeni X, [10] (f. 30) regis Constantini edictum ad episcopos et populum, [11] (f. 30v) canones concilii Nicaeni alterius CXVIII episcoporum 226-336, [12] (f. 33v) canones Gregorii Armenorum apostoli 337-366, [13] (f. 33v) canones Athanasii LXXXVIII, scilicet 369 (*sic*, num. 367 sq. omissis) - 459 (num. 454 sq. etiam om.), [14] (f. 40v) canones Macarii patriarchae Hierosolymitani VI sine titulo (num. 458 sq. bis repet. - 463), [15] (f. 42) concilii Constantinopolitani canones III, i. e. num. 464. 466. 467, [16] (f. 42v) praescriptiones canonicae XXII Gregorii Theologi episcopi Nazianzeni, num. 468-495, [17] (f. 45) epistulae canonicae s. Basilii ad Acacium (cod. Vindob.: Aklius) capitula L sc. num. 496-546, [18] (f. 49v) eiusdem Basilii epistula canonica ad Theodorum presbyterum Antiochenum (cod. Vindob.: ad Diodorum Ant.), num. 547, [19] (f. 50) s. Basilii epistulae canonicae de variis peccatis capitula CCLXII, num. 549-820, [20] (f. 62v) canones s. Ephrem ex homiliis de virginitate, num. 821-828, [21] (f. 63) canones XXXIII Nersetis catholici et Neršabouh episcopi Mamigoniensium, num. 829-864, [22] (f. 66) canones Caesareenses X, quos ediderunt episcopi XL, num. 865-874, [23] (f. 67v) canones Neocaesareenses XX, num. 875-894, [25] (f. 69) canones Gangrenses XXIV, num. 895-920, [26] (f. 71) canones Antiocheni XXIV, num. 921-945, [27] (f. 74v) symbolum concilii Antiocheni, [28] (f. 76) canones Laodiceni LV, num. 945 (*sic*)-999, [29] (f. 79) canones Sardicenses XXI, num. 1000-[1020], [30] (f. 83) epistula canonica s. Epiphanii, num. 1021-1024, [31] canon Elisei num. 1026, [32] (f. 83v) canones VI concilii Ephesini, num. 1027-1032, [33] (f. 84) canones Cyrilli Alexandrini V, num. 1033-1037, [34] (f. 85) canones Isaaci catholici LIII, de chorepiscopis num. 1038-1072, de clero num. 1073-1081, de episcopis num. 1082-1086, de bonis Ecclesiae num. 1087-1092, de ministris sanctae ecclesiae et de oblatione fructuum in domo Dei num. 1093, [35] (f. 95v) canones XX concilii XL episcoporum Armenorum, quod habuerunt anno septimo post mortem Isaaci, num. 1094-1113, [36] (f. 102v) epistula Sevant episcopi, num. 1114-1126, [37] (f. 103v) canones concilii Antiocheni alterius, num. 1127-1134, [38] (f. 105) canones IX Iohannis Mandakuni catholici Armenorum, num. 1135-1142, [39] (f. 106) eiusdem Iohannis sermo alter, num. [1143], [40] (f. 106v) Abraham episcopi Mamikoniensium ad Vadšagan Albanorum archiepiscopi, num. 1144-1147, [41] (f. 107v) canones XV Isaac alterius catholici Armenorum, quibus respondit ad Iohannem Stylitam seu Siunetsi, num. 1148-1162, [42] (f. 108v) canones XXXII Iohannis philosophi <Ōtznetsi> catholici Armenorum, num. 1163-1194, [43] (f. 112) canones XXII Sion catholici Armenorum, num. 1195-1217, [44] (f. 114v) statuta canonica Vadšagan

archiepiscopi Albanorum num. 1218-1239, [45] (f. 116) canones XII concilii habiti sub Nersete Šinoł catholico Armenorum, num. 1240-1250 (1246 bis script.), [46] (f. 118ᵛ) <Elisei> canones III de daemoniacis, de apostatis, de catechumenis, num. 1251, [47] (f. 120ᵛ) s. Iohannis Chrysostomi de mortuis, num. 1252, [48] (f. 121) Agathangeli de Cain, num. 1253, [49] (f. 121ᵛ) beati Mesrop magni de sortilegis, num. 1254, [50] canones XLII Nersetis catholici Armenorum num. 1255-1296, [51] (f. 122ᵛ) canones VIII Iohannis Mandakuni catholici Armenorum, num. 1297-<1305>, [52] (f. 123) eiusdem Iohannis Mandakuni de paenitentia, [53] (f. 123) confessio sacerdotis, [54] (f. 124ᵛ) s. Epiphanii Cypri episcopi canones III, [55] (f. 126ᵛ) ex canonibus Patrum fragmentum anonymon, [56] fragmentum s. Clementis Romani, ut apud Paulinum Martin in I. B. Pitra, *Analecta sacra*, t. IV, Parisiis, 1883, p. 2, sed aliquantulo longius, [57] s. Dionysii Areopagitae fragmenta duo, [58] canones IX concilii Theodosiopolitani (Karin seu Erzerūm), [59] (f. 129ᵛ) s. Hippolyti de nativitate et baptismo Christi, op. laud., p. 71, [60] Melitonis episcopi ad Euprepium (? cod.: *To*) episcopum fragmentum cf. op. laud., p. 16, [61] Manualis <de Paschate>, [62] Socratis <de Paschate> fragmenta duo, [63] (f. 130) Simeonis catholici Armenorum canones V.

2 Codex legum iudicialium ex opere **Mḫiṭar Goš** conpositus, ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 239, f. 13ᵛ-78ᵛ, et in canones CCXLIX divisus. Inc. (f. 132): *Նախադրութիւն գրոց դատաստանի ընդդիմութիւն բամբասողացն եթէ ոչ է դատաստան ... Նախադրութիւն գրոց դ(ա)տ(ա)ստ(ա)նի. Գլուխ առաջին. Յորում հա(յ) պ(ատաս)խ(ան)ի այնոցիկ որ բամբասեն զմեզ եթէ հա(յ) դ(ա)տ(ա)ստ(ա)ն 'ի Հայք ...* « Praefatio libri iudiciorum. Eversio obtrectatorum quod non sit iudicium ... Praefatio libri iudiciorum. Caput primum. In quo responsio datur iis qui nos calumniant, quod iudicium (non) sit apud Armenos ... ». Des. mutilus post titulum can. 249: *Վ͞ս որք յաւարէ վաճառողաց* « de iis qui praedam vendunt ».

Codicem exaraverunt charactere *notergir* librarii duo, quorum unus binis columnis ff. 1-131, alter vero lineis plenis ff. 132-251. Fasciculi 11, qui priorem partem efficiunt, in mg. inf. primae et ultimae paginae signati litteris armenis minoribus, foliis duodecim constant, praeter nonum qui quattuordecim et ultimum qui decem folia conplectitur. Nota anterior primi fasciculi desideratur, folio uno exciso, posterior vero ultimi numquam scripta est. Fasciculis 11 constat etiam pars posterior, item senionibus, praeter ultimum qui folia tria tantum conprehendit. Notae, ut supra, litteris armenis minoribus scriptae sunt, quarum desiderantur anterior primi fasciculi, foliis duobus excisis, et posterior ultimi minime scripta. Tituli et litterae maiores rubra. Aliquot picturae in priore parte videntur ex antiquo exemplari descriptae, quae sunt f. 8ᵛ ultima cena Domini cum apostolis, f. 16 s. Clemens Romanus, f. 23ᵛ episcopus (?), f. 35 s. Athanasius, f. 62ᵛ s. Ephrem, ut vid., in veste sacerdotali, f. 71ᵛ episcopus (?). F. I: *Ex libris Stephani Antonii Aucher | Armeni Ancyrani Alumni Sacrę | congregationis de Propaganda Fide.* F. Iᵛ: *Il presente Codice Armeno | contiene i Canoni degli | antichi Concilî antichi, | e dei Padri Greci. ed | Armeni dei primi secoli; | ed inoltre varie Re|gole per decidere le | questioni forensi. | Fu*

copiato in Rodosto | *da un certo Haciadur* | *nell'era Armena 1080.* | *Volgare 1631.* | *Dono del Sig*(nor)*e D. Stefano* | *Antonio Aucher di* | *Ancira Vescovo di* | *Claudiopoli e Coadiutore* | *del Vicario degli Armeni di C*(ostantino)*poli 1797.* Ff. II-XV continent codicis descriptionem lingua italica cum translatione indicis ff. 1-6 et indice locupletiore e codice ipso digesto nec non adnotationibus ad utramque partem. F. 131 subscriptio primae partis: Փառք անհասի և որդւոյն միա-ծ|նի և սբ հ(ո)գւոյն ճշմարտի երից | անձանցն և մի բնութեան աստուածու|թեան այժմ և միշտ և յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս յաւի(տենից)։ | Ով ընթերցօղք այսմ տառիս և | հանդիպօղք յայսմ տեղիս։ Առ | ձեզ գոչեմ արտա-ս(ո)ւալի վս մի(ո)յ|տր ողորմի։ Ով ոք յիշէ միոք | սրտի ւարժան առնէ հայր մե|ղայի։ Տրն ողորմած նմ(ա) լիցի | և ի յաւուրն դատաստանի։ | Զի յիշելոցն յիշեալ լիցի․ տրն | քս քաղցր և բարի․ ւառ հասա|րակ ողորմեսցի․ ամէն ամէն և եղ(ի)ցի։ | Ես խաչատուրս եմ լէհացի որ | սբ կանոնքս գրեցի․ Թ(ո)վականիս | Հայոց ազգի․ ռ․ձ․ ւերեգ ըր|ջականի․ զի գաւառիս ռա|տաւզի որ մականուամբ Թէ|-քիր տաղ կոչի․ ի դուռն սբ || (f. 131ᵛ) յովհաննէս նորընծա՝ աւետար|անչի։ Առաջնորդութիւն սբ | ուխտիս տէր գրիգոր քաջ|հռաէտոր *(sic)* բարունապետին այլ | և բ(ա)կ(ո)ւմ ք(ա)հ(անա)յից որ աստ կան հաւ|աքեալ։ Դ(ար)ձ(եա)լ ես խաչատուր|ս եմ մեղօք գերի․ բիւր քանքա|րո պարտականի․ մեղօք լցեալ | ազգի ազգի․ յուժ *(sic)* անպիտան | և խոտելի․ ողորմութիւ ածային, աւարտեցաւ սբ կանոն | քս․ Աւգոստոսի ամսոյ․ իգ․ | Յիշատակ տր մինաս գրոց աշա|կերտի․ և․ քարոզող տեառն | մերոյ յսի քսի․ և շնորհս տացէ | սբ հոգին ամի․ այժմ և անսպ|առ յաւիտեանս ամէն։ | Դ(ար)ձ(եա)լ ի այս ամիս ապրիլ ժգ | զատիկ եկաւ․ ազգն հոռո|մաց ծռա՝ զատիկ արարին։ | ապրիլ զ առնելով։ Զի յոյժ | աղի|ողորմ անօրէնութի արա|րին ազգիս մերոյ հայոց։ | Ոպ հրէայքն տր|ոջն արա|րին և ոպ յուդա՝ վս արծաթո | առ տէրն մեր մատնելով։ | Նոյնպ(էս) սոքա՝ մինչ որ․ ճ․ | բեռ աւելի ըստակ տալով․ ա|նօրէն ազգի հաքարացւոց․ | Թ(ա)գ(աւո)րին ու վազիրին․ ամբրար|ին մինաս անուն աւագերեց | մի և սաֆար անուն քրիստո||նեա՝ մի նահատ(ա)կեցին քաղ|աքն կօստանդինուպօլիս 'ի | մէջ դիւանին։ Յայն-ժամ | լոյս ծագեաց 'ի վ(ե)ր(այ) ն(ո)ց(ա) որ ամ(ենայն)քն | տեսան յոյժ գոհացին և փա|ռս մատուցին այ ապա հրա|մաեցին տարէք ձեր օրինօքն | թաղեցէք զի անմեղէին ս(ո)ք(ա)։ | Խիստ ուրախացան ուղղափառ քրիստոնեայքն․ և ամօ|թա՛լից եղան մատնիչ ազգն | հոռոմոց ասելո՝ թէ ս(ո)ք(ա) ղզըլ|պաշէն հայրենիք ղզըլպաշ։ | Եղբայրք ինչ երկարեմ պատմութիս խիստ բ(ա)կ(ո)ւմ ուտաղտ|կութի լսողաց․ ա խօսից մէ|կն դրեցաք փոքր ի շատէ հա|ւատացեալ քրիստոնէից | փառք այ | Հայր մեր որ յերկինս ես։

« Gloria (Patri) inconprehensibili et Filio unigenito et Sancto Spiritui veridico, tribus personis et unicae substantiae divinitatis, nunc et semper et in saecula saeculorum. O qui lecturi estis praesentes litteras et haec loca visuri, ad vos clamo cum lacrimis pro uno ' kyrie eleison '. Dominus misericors flet et in die iudicii pro illo qui ex corde memoriam (mei) fecerit et digne clamaverit ' Pater peccavi ', quia memor erit eorum qui memores fuerint. Dominus Christus mitis ac bonus et omnium miserebitur. Am.n. Amen. Fiat. Ego Ḫačatur sum Leopolitanus qui sanctos canones exaravi anno gentis Armenorum 1083 (A. D. 1633-4) in loco provinciae Rhaedesti (Rodosto) vel Tekir dagh ad portam (ecclesiae) nuper s. Iohanni evangelistae dicatae, praefectis sancti cleri domino Gregorio eximio oratore et magistrorum primo et caeteris presbyteris hic congregatis. Praeterea ego Ḫačatur sum peccatorum captivus, multorum talentorum debitor, plenus peccatorum omnis generis, prorsus inutilis et abiectus. Absolutus est Dei misericordia liber hic canonum die vicensima tertia mensis augusti in memoriam domini Minae Scripturarum |discipuli et praeconis D. N. I. C. cui gratias omnes det Spiritus sanctus nunc et in aeterna saecula. Amen. Mense aprili, die decima tertia Pascha fuit, sed Graecorum gens perperam Pascha celebravit die sexta aprilis. Adversus gentem nostram Armenorum nefandam iniuriam fecerunt, sicut Iudaei adversus Dominum et sicut Iudas qui Dominum nostrum pro triginta argenteis vendidit, nam pro ducentis oneribus pecuniae additis nos tradiderunt inpiae genti Agarenorum, regi et ministro *(vazir)*. Archipresbyter quidam Minas et christianus Saphar martyrium passi sunt Constantinopoli in medio tribunalis *(divan)*. Et tunc super eos lux effulsit, quam omnes viderunt, eximie laudantes Deum et glorificantes. Et (impii) dixerunt: tollite eos sepeliteque iuxta legem vestram, quia innocentes (erant). Valde igitur gavisi sunt ὀρθόδοξοι christiani, erubuerunt vero traditores, gens graecorum, dicentes: caput rubrum habent qui cum capite rubro *(kizil-baš)* nati sunt.

Fratres mei, narrationem nimis produxi usque ad fastidium lectorum, mille verba unum conputate, christianis enim parum valet multiloquium. Laus Deo. Pater noster, qui es in caelis ». Ff. XII^v, XIII, 8^r, 252 vacua.

Codex coopertus est in Oriente, ut vid., corio castaneo, figuris geometricis ornato in operculis et in parte qua foliorum acies contegitur. Atramento exarata sunt in dorso antiqua nota *291*, crux et crucula circulo inscripta.

61 (olim L. VII. 21). An. 1268 (Arm. 717, cf. f. 417^v), membr. mm. 300×208, ff. 439 (ff. 1-12 chart. recens addit.).

1 Lectionarium seu ⟨Ճաշոց⟩ i. e. lectiones ex utroque Testamento in ecclesiasticis synaxibus legendae, cum quibusdam homiliis psalmorumque versibus hic illic interiectis. Lectionarii editiones typographicas, inde a Venetiana a. 1686, diserte refert Arsenius Ghazikian, *Nouvelle bibliographie arménienne*... Հայկական նոր մատենագրութիւն ... fasc. III, Venetiis, 1912, p. 1678-1694. Faciem codicis mutavit a. 1319 presbyter quidam Constantinus, qui seriem festorum ad normam ecclesiae Romanae conponere nisus est, foliis novis additis, vel in locum illorum, quae avolserat, subfectis. Quae cum ita sint, ut bene codicis pateat indoles, seriem festorum adcuratius transscribimus, nomina mensium sive Romanorum sive Armenorum speciali modo observantes. [1] (f. 14) in vigilia Nativitatis D. N. I. C. titulo praemisso: ‛Նախատօնակ է քրի ծննդեանն և Ճրագալոյց « Vigilia nativitatis Christi est et accensio candelarum », cuius in principio pauca verba erasa sunt; [2] (f. 22) in festo nativitatis D. N. I. C. cum titulo: Տօն է ծննդեան քրի այ մերոյ « festum est nativitatis Christi Dei nostri », erasis verbis, ut vid., ‛Դեկտեմբերի իե « die 25 decembris »; [3] (f. 22^v) die II ⟨infra octavam Nativitatis⟩; [4] (f. 23^v) die III; [5] (f. 26^v) die IV; [6] (f. 27) die V; [7] (f. 28) die VI; [8] (f. 28^v) die VII; [9] (f. 29) die VIII, circumcisio ⟨Domini⟩; [10] (f. 29^v) die 5 ianuarii, in vigilia baptismi D. N. I. C.; [11] (f. 33^v) die 6 ianuarii, in festo baptismi D. N. I. C., subiungitur ritus benedictionis aquae; [12] (f. 40) die II ⟨infra octavam Epiphaniae⟩; [13] (f. 41) die III; [14] (f. 41^v) die IV; [15] (f. 42) die V; [16] (f. 43) die VI; [17] (f. 43^v) die VII; [18] (f. 44^v) die VIII; [19] (f. 45^v) post titulum sectionis: Տաւնք ըստ ամսոց « festa per menses », die 14 ianuarii, s. Polyeucti Պաւղոքտոսի։ [20] (f. 46) die 15 ianuarii, s. Petri patriarchae Alexandrini; [21] (f. 46^v) feria IV; [22] (f. 47) die 16 ianuarii, s. Eugeniae virginis et Philippi patris eius; [23] (feria VI); [24] (f. 47^v) die 18 ianuarii, s. Antonii eremitae; [25] (f. 48) die dominica; [26] (f. 48^v) die 21 ianuarii, ss. Athanasii et Cyrilli, Alexandriae patriarcharum; [27] (f. 49) die 22 ianuarii, Theodosii regis; [28] (f. 50) die 23 ianuarii, ss. Maruthae, Bassi et quattuor militum; [29] (f. 50^v) die 24 ianuarii, ss. quinque Eugenianorum Եւգինեանց ⟨Eugenii, Macarii, Valerii, Candidi, Aquilae⟩ et Paphi պանփոսի ascetae; [30] (f. 51) die 25 ianuarii, s. Gregorii theologi; [31] (f. 51^v) die 26 ianuarii, s. Xenophontis et filiorum eius; [32] die 27 ianuarii, translatio corporis s. Iohannis

Chrysostomi; [33] die 28 ianuarii, s. Ephrem magni Syri; [34] die 29 ianuarii, Nophriti *Նոփրիթոսի* martyris et inventio s. Ignatii theophori; [35] die 30 ianuarii, s. Pauli episcopi; [36] die 31 ianuarii, s. Sergii militis; [37] (f. 52) dominica post festum s. Sergii; [38] (f. 53) die 25 mensis margats, s. Vahap Gołtanensis; [39] (f. 53ᵛ) die 15 mensis hrortits, ss. Ciryci et Iulittae matris eius, [40] (f. 54) feria IV; [41] (f. 54ᵛ) die 25 mensis hrortits, ss. presbyterorum Leontinorum; [42] (f. 55ᵛ) feria VI; [43] (f. 56) die 30 mensis hrortits, ss. Vardanitarum; [44] (f. 56ᵛ) die dominica; [45] (f. 57ᵛ) die 1 mensis navasard, s. Iohannis Baptistae; [46] die 1 februarii, s. Tryphonis; [47] (f. 58) die 9 mensis navasard, ss. Atomianorum et Antonini martyris; [48] (f. 58ᵛ) die 15 mensis navasard, ss. *քաւ-շեց* (?); [49] (f. 59) die 30 mensis navasard, s. Isaac Parthi; [50] (f. 59ᵛ) die 2 februarii, *Ὑπαπαντὴ Κυρίου;* [51] (f. 60ᵛ) die 15 februarii, s. Onesimi discipuli s. Pauli; [52] die 16, s. Pamphili; [53] die 17, Theodoreti presbyteri; [54] die 19, Nersetis patriarchae; [55] die 22, Cornelii; [56] (f. 61) die 23, ss. Polycarpi et Pionii sacerdotum; [57] die 24, inventio capitis s. Iohannis ⟨Bapt.⟩; [58] initium bacchanalium, sabbato, ss. patriarcharum qui Constantinopoli congregati sunt, [59] (f. 62) dominica bacchanalium; [60] (f. 66) lectiones ad instructionem catechumenorum, praemisso titulo: *Ընթերցուածք վարդապետութեան ի գիր անկելոցն. ի սբ քառասներորդն. եւ հանդերձելոցն կնիք առնուլ* « Lectiones doctrinae pro his qui descripti sunt, pro sancta quadragesima et his qui sigillum accepturi sunt », cf. indicem lectionum apud Fredericum C. Conybeare, *Rituale Armenum* ... p. 518, notabis tamen duas tantum primas lectiones in hoc codice scriptas fuisse; [61] feria IV primae hebdomadae quadragesimae, praemissa rubrica, ut mos est, ex antiquo stationario Hierosolymitano; [62] (f. 68) feria V; [63] (f. 68ᵛ) feria VI; [64] (f. 71) sabbato, festum s. Theodori ducis; [65] (f. 71ᵛ) dominica II quadragesimae; [66] (f. 75) feria II; [67] (f. 77) feria III; [68] (f. 80) feria IV; [69] (f. 81ᵛ) feria V; [70] (f. 84) feria VI; [71] (f. 86ᵛ) sabbato, conmemoratio s. Cyrilli Hierosolymitani; [72] (f. 87) dominica III quadragesimae; [73] (f. 90) feria II; [74] (f. 90ᵛ) feria III; [75] (f. 91ᵛ) feria IV; [76] (f. 93) feria V; [77] (f. 93ᵛ) feria VI; [78] (f. 95ᵛ) sabbato, festum s. Iohannis patriarchae Hierosolymitani; [79] (f. 96) dominica IV quadragesimae; [80] (f. 99) feria II; [81] (f. 100) feria III; [82] (f. 100ᵛ) feria IV; [83] (f. 101ᵛ) feria V; [84] (f. 102ᵛ) feria VI; [85] (f. 104ᵛ) sabbato, festum ss. XL qui in urbe Sebastia consummati sunt; [86] (f. 105ᵛ) dominica V quadragesimae; [87] (f. 109) feria II; [88] (f. 109ᵛ) ⟨feria III⟩; [89] (f. 110) feria IV; [90] (f. 111ᵛ) feria V; [91] (f. 112) feria VI; [92] (f. 114) sabbato, festum s. Gregorii ⟨Inluminatoris⟩; [93] (f. 115) dominica VI quadragesimae; [94] (f. 119ᵛ) feria II; [95] (f. 120ᵛ) feria III; [96] (f. 121) feria IV; [97] (f. 122ᵛ) feria V; [98] (f. 123) feria VI; [99] (f. 125ᵛ) sabbato, conmemoratio resurrectionis Lazári; [100] (f. 126) dominica Palmarum; [101] (f. 128ᵛ) feria II magnae hebdomadae, ad matutinum; [102] (f. 130) feria II in ieiunio Paschae; [103] (f. 133ᵛ) feria III magna, ad matutinum; [104] (f. 134ᵛ) feria III magna, hora decima;

[105] (f. 141) feria IV magna, ad matutinum; [106] (f. 141ᵛ) feria IV magna, hora decima; [107] (f. 145) feria V magna, in veteri Paschate, ad matutinum; [108] (f. 145ᵛ) feria V magna, hora nona; [109] (f. 149) ad pedum ablutionem; [110] (f. 155) in nocte agoniae; [111] (f. 169ᵛ) feria VI, mane; [112] (f. 186) ⟨sabbato maioris hebdomadae⟩ inc. mut. folio uno avolso: *եղիցի ձեզ յամիսս տարւոյ* = Ex. 12, 2; [113] (f. 197) dominica ⟨Paschatis⟩; [114] (f. 159) feria II; [115] (f. 201) feria III; [116] (f. 203) feria IV; [117] (f. 204ᵛ) feria V; [118] (f. 206ᵛ) feria VI; [119] (f. 207ᵛ) sabbato, conmemoratio s. Iohannis Baptistae; [120] (f. 209) dominica nova; [121] (f. 211) feria II; [122] (f. 213) feria III; [123] (f. 214ᵛ) feria IV secundae ⟨hebdomadae⟩; [124] (f. 217) feria V; [125] (f. 219ᵛ) feria VI; [126] (f. 222) sabbato; [127] (f. 224) dominica II ⟨post Pascha⟩; [128] (f. 226ᵛ) feria II tertiae ⟨hebdomadae⟩; [129] (f. 228ᵛ) feria III; [130] (f. 229ᵛ) feria IV; [131] (f. 232) feria V; [132] (f. 234) feria VI; [133] (f. 235ᵛ) sabbato; [134] (f. 237) dominica IV ⟨temporis paschalis⟩; [135] (f. 240ᵛ) feria II; [136] (f. 244) feria III; [137] (f. 248) feria IV; [138] (f. 249ᵛ) feria V; [139] (f. 251ᵛ) feria VI; [140] (f. 253ᵛ) sabbato; [141] (f. 256) dominica V, festum adparitionis s. crucis (cf. f. 256ᵛ); [142] (f. 258) feria II; [143] (f. 259ᵛ) feria III; [144] (f. 261ᵛ) feria IV; [145] (f. 263ᵛ) feria V; [146] (f. 265) feria VI; [147] (f. 267) sabbato; [148] (f. 269) dominica VI; [149] (f. 271) feria II; [150] (f. 272ᵛ) feria III; [151] (f. 274) feria IV; [152] (f. 276) feria V, festum adscensionis ⟨D. N. I. C.⟩; [153] (f. 279) feria VI; [154] (f. 281) sabbato; [155] (f. 283) dominica septima temporis paschalis (**Յինանց**) floricultus ⟨alterius⟩; [156] (f. 286ᵛ) feria II; [157] (f. 288) feria III; [158] (f. 291) feria IV; [159] (f. 293) feria V; [160] (f. 294ᵛ) feria VI; [161] (f. 297) sabbato; [162] (f. 301) in magna die Pentecostes; [163] (f. 302) feria II; [164] (f. 302ᵛ) feria III; [165] (f. 303) feria IV; [166] (f. 303ᵛ) feria V; [167] (f. 304) feria VI, [168] (f. 305) die VII ⟨infra octavam⟩; [169] (f. 305ᵛ) die octava, festum ssmae Trinitatis; [170] (f. 306ᵛ) evangelia *τῶν μυροφόρων;* [171] (f. 308ᵛ) post rubricam **Տաւներ որ մտանեն Յինունքն այս է** « festa quae obcurrunt tempore paschali », sabbato primo, festum s. Iohannis Baptistae; [172] (f. 309ᵛ) feria IV secundae hebdomadae vel die 6 aprilis, festum adnunciationis Dei genetricis; [173] (f. 310ᵛ) dominica III temporis paschalis, festum universalis Ecclesiae; [174] (f. 311) die 7 maii vel dominica IV temporis paschalis, festum adparitionis s. crucis, cum epistula s. Cyrilli Hierosolymitani (f. 311ᵛ); [175] (f. 313) post titulum *կատարեցաւ կարգ յինանց : Իսկ զկնի ի սկիզբն պահոց Եղիայի* « absolvitur ordo temporis paschalis. Postea vero initium ieiunii Eliae », feria II; [176] (f. 313ᵛ) feria III; [177] (f. 314) feria IV; [178] (f. 314ᵛ) feria V; [179] (f. 315) feria VI ieiunii Eliae; [180] (f. 315ᵛ) sabbato ieiunii Eliae; [181] (f. 316ᵛ) dominica I post ieiunium Eliae; [182] (f. 317) feria II, festum ss. Rhipsimitarum; [183] (f. 317ᵛ) feria III, s. Gaianae; [184] (f. 318) feria IV; [185] (f. 318ᵛ) feria V, ss. Iohannis Baptistae et Athenogenis; [186] (f. 319) sabbato, s. Gregorii Inluminatoris; [187] (f. 319ᵛ) dominica ecclesiae; [188] (f. 320ᵛ) feria II, festum puerorum Betlehemitarum et Acacii Byzantini; [189] (f. 321) feria III, ss. Nunes et Manes;

[100] feria IV; [101] (f. 321^v) feria V, conmemoratio ss. Sergii et Bacchi; [192] (f. 322) feria VI, [193] (f. 322^v) sabbato, festum nativitatis s. Iohannis Baptistae; [194] (f. 323) dominica III; [195] (f. 324) feria II ieiunii s. Gregorii, cum monito *տաւն երկու լինի. տաւն է յում կամիս* (*մարիամու մագդաղ* suprascr.)· *զի յաւրինակս չկայր տաւն* « festum iteratur. Festum est quodcumque velis (Mariae Magdalenes suprascr.), quia in exemplari nullum festum erat »; [196] (f. 324^v) feria III, festum Constantini imp.; [197] (f. 325) feria IV; [198] (f. 325^v) feria V, festum ss. Theodoti (*Թէոդոտոսի*), Galatae et Thalelaei; [199] (f. 326) feria VI; [200] sabbato, inventio reliquiarum s. Gregorii inluminatoris; [201] dominica V; [202] (f. 327) feria II, conmemoratio s. Narsetis patriarchae et Chadi episcopi; [203] (f. 327^v) feria III, festum Danihelis et trium puerorum; [204] (f. 328) feria IV; [205] (f. 328^v) feria V, festum ss. Interpretum Isaac et Mesrobi; [206] (f. 329) feria VI; [207] (f. 329^v) depositio Zachariae prophetae, [208] (f. 330) dominica V, aestas, ieiunium salis et panis *աղուհացից*; [209] (f. 331) feria II Tiridati regis, Ašḫen mulieris eius et Ḫosrowiduḫt; [210] feria III, Aristacis (*Արիստակիսի*), Verthanis, Yusik, Gregorii et Danihelis; [211] (f. 331^v) feria IV; [212] (f. 332) feria V, Elisei prophetae; [213] (f. 333) feria VI; [214] (f. 333^v) sabbato, festum XII apostolorum; [215] (f. 334) dominica VI post Eliae ieiunium; [216] (f. 334^v) feria II, ieiunium Transfigurationis; [217] (f. 335) feria III, [218] sabbato, festum arcae Dei, quae est in Atharim *աթարիմ* (= Kiriat-yearim); [219] (f. 336) canon Transfigurationis; [220] (f. 338) feria II post Transfigurationem, Abraham, Ḫoren et medicorum ἀναργύρων Cosmae et Damiani; [221] (f. 338^v) feria III, Yiztibuzt martyris; [222] (f. 339) feria IV; [223] (f. 339^v) feria V, depositio Isaiae martyris; [224] (f. 340^v) feria VI; [225] sabbato, festum s. Thaddei apostoli; [226] (f. 341^v) dominica prima post Transfigurationem; [227] (f. 342^v) feria II, festum s. Šušanik; [228] (f. 343) feria III, ss. Cypriani et Iustinae; [229] (f. 343^v) feria IV; [230] (f. 344) feria V, ss. virginum Euphemiae et Christinae, et XLV martyrum; [231] (f. 344^v) feria VI; [232] sabbato, conmemoratio ss. patriarcharum Adam, Abel, Noe, Melchisedech, Abraham, Isaac, Iacob, Iob, Ioseph, Mosis, Aaron et aliorum ss. patriarcharum; [233] (f. 346^v) dominica III post Transfigurationem; [234] (f. 347^v) feria II, festum ss. principum Isaac et Ioseph; [235] feria III, festum XII prophetarum, Osee, Amos, Micheae, Iohel, Abdias, Nahum, Habacuc, Sophoniae, Haggei, Ionae, Zachariae: lectionibus subiunguntur vitae prophetarum, quas edidit Sargis Yowsephian, **Թանգարան հին եւ նոր նախնեաց**, vol. I, **Անկանոն գիրք հին կտակարանաց**, Venetiis, 1896, p. 208-217; [236] (f. 350) feria IV; [237] (f. 350^v) feria V, festum ss. Iohannis et Athenogenis; [238] feria VI; [239] (f. 351) sabbato, s. concilii Ephesini; [240] dominica III (sic *գ* pro *դ* = IV) post Transfigurationem; [241] (f. 352) feria II, ss. Macchabeorum; [242] feria III, s. Sophiae et trium eius filiarum; [243] (f. 352^v) feria IV; [244] (f. 353) feria V, s. Christophori; [245] (f. 353^v) feria VI; [246] (f. 354) sabbato, s. Antonini et ss. Theophilianorum; [247] (f. 354^v) ⟨dominica V post

Transfigurationem›: notatur Այս կիւրակէիս չէր գրած յաւրինակս « dominica ista in exemplari minime scripta est »; [248] feria II ieiunii Dei genetricis; [249] feria III; [250] feria IV; [251] (f. 355^{v}) feria V ieiunii Dei genetricis; [252] feria VI; [253] (f. 356) sabbato, ‹visio s. Gregorii inluminatoris› seu շողակաթ; [254] (f. 357) dominica adsumptionis Dei genetricis; [255] (f. 357^{v}) feria II; [256] feria III; [257] feria IV; [258] (f. 358) feria V; [259] (f. 358^{v}) feria VI; [260] (f. 359) sabbato, s. Georgii militis: [261] (f. 359^{v}) dominica II post ‹festum› Dei genetricis; [262] (f. 360) dominica II *(sic)*, ‹festum› s. Crucis apud Warag; [263] (f. 361) feria II, s. Tevini (= Pionii secundum Nicolaum Nilles, *Kalendarium manuale utriusque Ecclesiae*, vol. II, Oeniponte, 1897, p. 595 sq.) presbyteri et Stephani Ulnensis; [264] (f. 361) feria III, s. Andreae ducis et exercitus eius, s. Callinici et s. Diomedis medici; [265] (f. 362) feria IV; [266] (f. 362^{v}) feria V, ss. Hadriani, Anatoliae uxoris eius et Theodori stratelatae Heracleensis; [267] (f. 363^{v}) feria VI; [268] (f. 364) sabbato, s. Thomae apostoli; [269] (f. 365) dominica III; [270] (f. 366) feria II, Mesrop doctoris et Elisei; [271] (f. 366^{v}) feria III, Ezechihelis, Esdrae et Zachariae patris Iohannis; [272] (f. 367) feria IV; [273] (f. 367^{v}) feria V, ss. CCCXVIII patrum concilii Nicaeni; [274] (f. 368) feria VI; [275] (f. 368^{v}) sabbato, s. Iohannis Baptistae; [276] (f. 369) dominica IV; [277] (f. 370) feria II, ieiunium crucis; [78] (f. 370^{v}) feria III; [279] (f. 371) feria IV; [280] (f. 371^{v}) feria V; [281] (f. 372) feria VI; [282] (f. 372^{v}) sabbato, dedicatio s. crucis; [283] (f. 373) dominica s. crucis; [284] (f. 374^{v}) feria II post‹festum› s. crucis; [285] (f. 375) feria III; [286] (f. 376) feria IV; [287] (f. 377) feria V; [288] (f. 377^{v}) feria VI; [289] (f. 378) sabbato; [290] (f. 379) dominica post‹festum› s. crucis; [291] (f. 380) feria II, ss. Mamantis, Philoctemonis, Euphemiae; [292] (f. 381) feria III, ss. Eustathii, uxoris et filiorum eius; [293] (f. 381^{v}) feria IV; [294] (f. 382) feria V, s. Babylae patriarchae et trium discipulorum eius, et Gregorii Agrigentini; [295] (f. 383) feria VI; [296] sabbato, ss. Callistrati et sociorum eius; [297] (f. 384) dominica III post ‹festum› crucis; [298] (f. 384^{v}) feria II, David Dvinensis; [299] (f. 385^{v}) feria III, ss. principum Isaac et Hamazasp: [300] (f. 386) feria IV; [301] (f. 386^{v}) feria V, festum LXXII discipulorum; [302] (f. 387) feria VI^{a}; [303] (f. 387^{v}) sabbato, Phocae patriarchae; [304] (f. 388) dominica ‹IV post festum crucis›; [305] feria II, ss. Theclae et Barbarae, et s. martyris Christi Demetrii; [306] (f. 388^{v}) feria III, ss. Dionysii, Timothei, Titi et aliorum discipulorum Pauli; [307] (f. 389^{v}) feria IV; [308] (f. 390) feria V, s. Pantaleonis medici, Hermolai presbyteri, Pelagiae (պիղիգիա) et Euphrasiae (Եւպրաքսեա) virginis; [309] (f. 390) feria VI; [310] (f. 391) sabbato, s. Ananiae discipuli Damasceni et XII doctorum, et ss. apostolorum Matthiae, Barnabae, Philippi ex septem ‹diaconibus›, Silae, Silvani discipulorum Pauli; [311] (f. 391^{v}) dominica V; [312] (f. 392^{v}) feria II, Longini centurionis et Ioseph « patris Dei » et sanctarum *μυροφόρων;* [313] (f. 393^{v}) feria III, Luciani presbyteri Antiocheni, փեփրոնեա (= Febroniae ?) et միէլիգա (?): [314] feria IV; [315] feria V, inventio reliquiarum s. Gregorii, catholici Albanorum et ‹festum› ss. Antonii, Chronidis et septem

χορτοφάγων, nec non ss. Thatuli, Vari et Thomae; [316](f. 394) feria VI; [317] (f. 394v) sabbato, ss. Ḫarezitarum (*խարեզանց* = Arethaeitarum?); [318] (f. 395) dominica VI; [319] (f. 396) feria II, ss. Vari et sociorum (*վարոսեանց*), Anastasii presbyteri, Demetrii martyris, Basilii presbyteri Amaseensis et Theodoreti presbyteri; [320] (f. 396v) feria III, ss. Hypericitarum et Severiani; [321] (f. 397) feria IV; [322] feria V, ss. Barlaam Antiocheni et puerorum Ephesinorum; [323] feria VI; [324] sabbato, ss. Stephani Romani pontificis, Gennadii, Acepsimae, Ioseph presbyteri et Aeithalae diaconis; [325] (f. 397v) dominica VII post ⟨festum⟩ s. crucis; [326] feria II, ss. *ἀναργύρων* medicorum Cosmae et Damiani, Metrophanis, Alexandri, Pauli confessoris, Marciani et Martini (*Մարդինոսի*); [327] (f. 398) feria III, ss. Marciani et Martyrii (*Մարտիրոնի*); [328] (f. 399) feria IV; [329] feria V, ss. Meletii episcopi, Menae Aegyptii, Guriae et sociorum (*գուրիասանց*), Romani monachi et Hesychii militis; [330] (f. 399v) feria VI, [331] sabbato, ss. archangelorum Michahelis et Gabrihelis, nec non totius caelestis exercitus; [332] (f. 400) dominica IX (*sic*, VIII omissa) post ⟨festum⟩ crucis; [333] (f. 400v) feria II, s. Iohannis Chrysostomi; [334] (f. 401v) feria III, ss. apostolorum Iacobi et Simonis, nec non ss. virginum Iulianae et Basilissae (*վասիլուհեա*), et Infantis confessoris; [335] (f. 402) feria IV; [336] feria V, ss. Clementis et Pancratii (*բանգարատա*); [337] feria VI; [338] sabbato, s. Philippi apostoli et bacchanalia Adventus; [339] (f. 403) dominica bacchanalium Adventus; [340] (f. 403v) monitum pro hebdomada prima ieiunii, deinde sabbato, ss. Gregorii thaumaturgi et Nicolai archiepiscopi; [341] (f. 404) dominica II post initium Adventus; [342] (f. 404v) feria II, ss. Ianuarii et Silae (*շեղայի*) apostoli, Mercurii; [343] (f. 405) feria III, ss. Iacobi ⟨intercisi⟩ et *իրապափառայ* (?); [344] feria IV; [345] feria V, ss. patrum Aegyptiorum, Pauli, Macarii, Pauli ⟨simplicis⟩, Evagrii et aliorum ss. Patrum; [346] (f. 406) feria VI; [347] (f. 406v) sabbato, ss. apostolorum Bartholomei, Andreae et Iudae; [348] (f. 407) dominica III post initium Adventus; [349] (f. 402v) feria II, ss. Iacobi ieiunatoris, Menae, Hermogenis, Eugraphi et voluntariorum pauperum Iohannis et Alexandri; [350] (f. 408) feria III, ss. Nicolai thaumaturgi, Ignatii Theophori et Polycarpi; [351] (f. 408v) feria IV; [352] feria V, ss. Eustratianorum; [353] (f. 409) feria VI; [354] sabbato, ss. Iacobi Nisibeni archiepiscopi, Marugae ascetae et Meletii; [355] (f. 410) dominica IV ⟨Adventus⟩; [356] (f. 410v) feria II, Theopempti episcopi, Theonae magi et quattuor militum; [357] feria III, Addaei episcopi; [358] (f. 411) feria IV; [359] (f. 411v) feria V, Domnae et Indi, duorumque millium ⟨qui Nicomediae combusti sunt⟩; [360] (f. 412) feria VI; [361] (f. 412v) die 25 decembris, David et Iacobi, eodem die aliae nationes Nativitatem concelebrant, Armeni vero istos (sanctos); [362] (f. 413v) sabbato, s. Stephani protomartyris; [363] dominica VI (*sic*, V omissa); [364] (f. 414) feria II, ss. apostolorum Petri et Pauli; [365] (f. 415) feria III vel die quo permittitur, Iohannis et Iacobi filiorum Zebedaei; [366] (f. 416) feria IV; [367] (f. 416v) die 1 mensis ianuarii, initium anni Romanorum, festum

est s. archiepiscopi Basilii Caesareensis et fratris eius Gregorii Nazianzeni nec non s. Ephremi.

2 Ritualis partes selectae h. e. [1] (f. 419) ordo baptismi ad usum ecclesiae Romanae paululum reformatus in formula baptismi Ն.յս անուն Մ՛կրտեմ յանուն Հաւր և որդւոյ և Հոգւոյ սրբոյ «N... baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti », cf. F. C. Conybeare, *Rituale armenum*, p. 89-101; [2] (f. 424) benedictio matrimonii, ibid., p. 109-114, plerumque ut in cod. D; [3] (f. 427) ordo sepulturae laicorum, ibid., p. 119-130; [4] (f. 435) preces in altera die exsequiarum, ibid., p. 130-134.

Codicem binis columnis descriptum charactere *bolorgir* quattuor exaraverunt librarii, scilicet Cyriacus (cf. f. 417v) ff. 45v-392v in membrana subtiliori, et forsitan 393-417v, quae potius tamen videntur alterius, etsi coaevae, manus; Constantinus presbyter, de quo supra (cf. f. 438) ff. 14-45 et 435-438; Iohannes (cf. f. 424) ff. 419-426, alius vero nescio quis ff. 427-434v. Praeterea tres columnae (f. 167v sq.) manu recentiori scriptae sunt. Fasciculi sunt XLIV, plerique quiniones, praesertim in antiquiore codicis parte, seniones vero V, scilicet primus, secundus, vicensimus septimus, trigesimus et trigesimus septimus, quaterniones II, trigesimus octavus et quadragesimus secundus, terniones II quadragesimus primus et quadragesimus quartus, binio vicensimus; fasciculus decimus septimus conplectitur folia undecim, tertius, septimus, decimus octavus, vicensimus primus et vicensimus secundus novem, quadragesimus tertius septem. Notae caeruleo colore depictae in margine inf. primae unius cuiusque fasciculi paginae magna cum cura abrasae sunt a quodam librario, qui, saec. ut vid. XIV, notas ա-խա minio exaravit in primis et ultimis fasciculorum paginis. Perpaucae notae glutinatoris cultro ex parte vel totae resectae sunt; una erronea relicta est f. 164v ժդ pro ժե. Prima pagina primi fasciculi et ultima quadragesimi quarti notis carent. Recentius atramento scriptae sunt ա (f. 24v), բ (f. 25. 36v), դ (f. 37. 45v), իբ (f. 226v). Ornamenta quae frontem codicis lectionesque festorum sollemniorum commendant et ea quae in marginibus externis initia officiorum indicant, nec non litterae maximae, tum *šalagir* cum ornithomorphicae, variis coloribus et auro distinguuntur. Litterae maiores ff. 45v-392v et 427-434v auro vel caeruleo rubroque pigmento scriptae sunt, in ff. 14-44 et 393-426 initiales deauratae, aliae rubrae; in ff. 435 sq. propter pictoris neglegentiam desiderantur. In principio precum una, duae vel tres lineae in charactere *bolorgir* caeruleo vel rubro pigmento, quandoque auro, exaratae sunt, quibus saepe praemittitur linea in littera *ergathagir*, seu unciali, minio vel auro distincta. Signa musica hic illic obcurrunt e. gr. ff. 83v, 133. F. 13 notulae variis scriptae manibus, binis laterculis dispositae: ծնաւ դու<ս>տրն իմ | անդրանիկ Ալիծ պա|ղտրին մարաջախտ(ս ?) | ի Թ-ֆին (*sic*) Հայոց չկա |յամսեան փետրվարի | է աւրն . | Թ-ֆին Հայոց չկբ |յամսեան ապրիլի | ժէ աւրն ծնաւ որդին իմ | կոստինդին (*sic*) | Թ-ֆին Հայոց չկէ |յամսեան Հո(կ ?)տեմբ|երի իԹ աւր շաբաթ (*sic* pro շաբաթ) |յարևանկն փոխեցավ | առ ած աղբայրն (*sic*) իմ Վա|սակ. « Nata est filia mea maior Alix, de me Balduino duce (= mareschal) anno Armenorum 761 (A. D. 1312) mensis februarii die 7. Anno Armenorum 762 (A. D. 1313) mensis aprilis die 17 natus est filius meus Constantinus. Anno Armenorum 767 (A. D. 1328) mensis octobris die 29, sabbato, ad solis ortum ad Deum migravit frater meus Vasak ». անուն այ մրոյ . յս քս | օրհնեալ տր մեր քս | Թվ Հայոց չհե յամս|եան մայիսի ժէ աւրն | ծնաւ դու<ս>տրն իմ ֆ|իմին. « In nomine Dei nostri Iesu Christi. Benedictus Dominus noster Christus. Anno Armenorum 775 (A. D. 1326) mensis maii die 17 nata est filia mea Euphemia *(Fimi)* ». Թվն Հայոց չձձա (*sic*) յա|մսեանն դեկտեբերի | իե աւրն որ էր քի ծնըդե|ան տաւն և պատկեր աւ|ուրն շաբաթ ծընաւ որ|դին իմ սբատ (*sic*) « Anno Armenorum 781 (A. D. 1332) mensis decembris die 25, in festo nativitatis Christi, sabbato, natus est filius meus Sembat ». ի Թվականութեն Հայոց | չձէ : Թվլ . Գ. Ցամսեանն | Աւգոստոսի . ժե : Սր ած|ածնին տաւնին : ծնաւ անդ՝րանիկ որդին իմ Աւշին . ի բար|ձրբերդ : Վ_ասն որոյ ած ընդ | երկայն աւուրս տացէ կնա ած | ապարդ հաւրն իւրոյ պ(ա)ր(ո)ն

կոստան|դեա՛ բարեպաշտի։ « Anno Armenorum 787 (A. D. 1338) mensis augusti die 15 in festo s. Deiparae natus est filius meus natu maior Aušin in castello Bardzrberd, quem Deus pium diu servet patri suo baroni Constantino! ». Prima verba eiusdem notulae manu rudi scripta sunt in altera columna. Has omnes notulas legit Leontius Ališan, easque citavit, sed sine codicis mentione, in libro cui titulus: Սիսուան եւ Լեւոն Մեծագործ, Venetiis, 1885, pp. 412 et 413, n. 1; *Sissouan ou l'Arméno-Cilicie*, Venetiis, 1899, pp. 493 et 494, n. 2. F. 417ᵛ de origine codicis ab ipso principe Sembat scriptum est versibus similiter desinentibus in littera ի։ Փառք աստուծոյ՛ն ամենայնի | գոյից՝ էից՛ս արարաւղի | որ ինքէ՛ մէն՝ վայլէ լինի | որ և պարոն անփոյխելի | ի Թվականի՛ս Հայոց գրի |յիսուն Հարոյր տասն իսւԹնի | ես սմբատս, Հայկազնի | ծառայս և Հողս, քրիստոսի | եւ սպայապետ Հայոց գընդի | որ ամրոցի՛ս, պապեռաւնի | անդրանիկ Հաւ՛րն իմ կոստանդնի | եղ<բ>այր Հեթմո՛յ Թագաւորի | որ ցա՛·գացա՛ և սիրեցի | ըղմայրն իմ ըղսու՛րբ եկեղեցի | եւ զինչ ի նմա իսկ ընԹեռնի | անբողՋ ի Լ<ր>ման ի մէկ տարի | զամէնն ի սմա՛ Հավաքեցի || Հայնց (= յայնց) որով ոք որ զսա ունի | նա (նաւ. ի յայլ գիրք չանդի | բայց և զայս այլ գրել պիտի | Թէ երբ սկըսաք կամ կատրեցի | զածաի՛ն տառս ի կարգի | սկիզբն էր ի չար ժամանակի | երբ մըրցին եկնի մառի | վէսպան ըղԹորոս Թագ(աւ)որդի | և այլ ք բազու՛մք ի նոյն ըղկնի | վայրեց ըղսիս և զմսիս և զինչ որ չէն կայր ի միՋի | եւ ըզլևոն ավագորդի | ՀեԹմոյ Հայոց մեծ արքայի | տարավ ծառավէդ ի բանդի | ի քաղաքին եգիպտոսի | բայց զոր ածեմ աստ ի գրի | զառևաւար և զարոյննի | կամ ըզՀամարքն ծառայի | զորս ընդ մեղաց եՀաս երկրի | որ Թէ զամէնն գրել էի | նա չատ առնո՛յր ԹուխԹէ և չոի | բայց յաՋողմամբն քրիստո<ս>ի | ի վերոյ գրեալն Թվականի | որ զընԹերցվածքս կատրէծի | ձեղամբ գրչին կիրակոսի | զերծաւ լևո՛ն Թագվոր որդի | վերեկի յի՛ր տուն և տեղի | և զայս ձեռամբ իմով գրեցի | զի յիչատա՛կ ինձ եղիցի | տրու՛պ և տնկեղՋ մեղաւորի || (f. 418) ամբատս գունուստապլի | Հաւր իմոյ կոստանդնի | և մաւր իմոյ տամավ իծի | եղբարց և քերց նա և ազգի | զնոյն և որդոց իմում ըղկնի | ՀեԹմոյ՛ աւչնի․ և կոստնդնի | եւ մաւր սոցին Թեփանաւի | ո՛ր որ՝ զԹա՛ն վասեն բարի | կամ ըղձալի՛ց տր ողորմի | նա՝ <ա>ռատաձի՛ր տէրն ամէնի | բազմապատիկ տաիր բարի | աստին երկայս այժմ և ըղկնի « Gloria Deo omnium substantiarum, naturarum creatori, qui ipse unus est decorus dominus et princeps (*paron*) inmutabilis. Anno Armenorum scribebam septingentesimo decimo septimo (= A. D. 1268) ego Sembat Armenus, servus Christi et pulvis, equitum praefectus Armenorum, dux praesidii arcis Paperon, filius natu maximus patris mei Constantini, fratris Hethoum regis (Hethoum I, rex Ciliciae A. D. 1226-1269); cum amabam diligebamque matrem meam sanctam Ecclesiam, id quod in ea legitur per annum ex integro hic conlegi. Qui igitur cumque hunc (librum) habuerit, in alio libro ullo modo ne detruncet, nam istud oportet ita transscribere ut ab initio usque ad finem divinae litterae in ordinem (ponantur). Opus incepi tempore pessimo, cum Ægyptius (Baybars, A. D. 1266) ingressus est Marri, trucidavit Theodorum filium regis aliosque multos post eum, incendit urbes Sis et Missis et omnes pagos qui inter illas exstabant, nec non Leonem filium natu maiorem Hethoum Armenorum magni regis sitibundum duxit in carcerem in urbem Ægypti. Quomodo in scriptis adferam rapinas et strages numerumque captivorum et cito (tot mala) quae pro peccatis patriae nostrae adciderunt? Omnia si scriberem, chartas multas, inplerem. Auxiliante vero Christo, in suprascripto anno quo lectiones absolvebam manu Kirakos librarii, liberatus est Leo filius regis (A. D. 1268) reversusque in domum suam et locum. Haec itaque manu mea scripsi, ut memoria mei exstet humilis rudisque peccatoris Sembat contestabilis, patris mei Constantini, matris meae Tamavidz, fratrum sororumque, immo et gentis; pariter filiorum mei post (me), Hethoum, Aušin et Constantini, matris eorum Tephanae, atque omnium qui pietate moti sunt erga bonum vel qui salutant verbis ' Domine miserere '. Magnificus Dominus omnium misereatur, multifariam bonitatem largiatur in terra nunc et in futuro ». In columna altera f. 418 nota possessionis, manu sat rudi: Ճաշոց գիրքս այս է յաւիտե|նական յիշատակ վանից սրբյն | գրիգորի լուսաւորչին կրօ|նաւորացն Հայոց Լիբանանե|ցւոց 'ի մեծն Հռոմ. 'ի Թուին | փրկչին ռ չ կ ե. դեկտ (եմ եր) ժին « Hic liber lectionum (*gašotz*) est in memoriam aeternam cœnobii sancti Gregorii inluminatoris monachorum Armenorum Libanensium in magna (urbe) Roma. Anno salutis 1765, die 10 decembris ». F. 437 subscriptio Constantini presbyteri: Ջանասէր և զարդա|րասէր անձինքն

իրաւու|նք է որ ամենայն մարդ գո|վէ՝ որպէս և է սովորութի | և բարբ մարդոյ զի գամէն | անիրաւ ու զզարշելի մարդ | Նախատէ՛։ և այս լինի վն | երկա՛ւ ազգչաշհի և աւգտի, | զպարեսէրքն գովեն զի յար|դորի՛ն ի բարեգործութին. և պչարասէրքն Նախատեն | զի ի բաց փախչին ի չարու|թենէն և յանիրա՛ւ գործո|յն ամաչեն։ Նա վն այս ի|րաւանցս համարձակիմ | ես այժմ և գովեմ զարժան|աւորն գովելոյ զանձամբ | հոգին՝ զփառաւոր և զերև|ելի՛ իշխանն զմարաջա՛խտն | հայոց պաղտին։ Ես զգովու|թին՝ ո՛չ ըստ մարմնոյ ազգու|թե տամ, թէպէտ և մեծ է | և ի բարձրագո՛յն տոհմէ, | զի է ի թագաւորակա՛ն ազ|գէ, մերձաւո՛ր բարեպաշ|տին մերոյ քեռաւէր արքայ|ին հայոց աւշնի։ որդի գօ|լով կոստանդեա փառաւոր | իշխանին տիրոջն նղրին, | և թոռն իմաստնոյն և համ|ճարեղին կոստանդեա աւ|ագ պարոնին։ Զի այս կոս|տանդին տէր նղրին եր|ի՛ս | որդւօ ունելով որ են այժմ | ի յիշխանութե պատիւ || փառաւորագոյնք և հաւա|տարիմք, և ի յերից որդւոցն | մինն է սա՛ պաղտինն, որ է այժմ մարաջախտ հայոց | ըստ պատւոյ։ Վասն որոյ | ո՛չ ըստ մարմնոյ միայն գովեմ | այլ զառաքինութի հոգւոյ | սորա գովեմ, և զաւրինակ | բարեգործութե սորա յիշա|տակեմ։ զի թէպէտ է՛ր ի մեծ | փառք իշխանութե և ի պա|տիւ մարաջախտութե հայ|ոց, այլ զամենայն փառս իշ|խանութե, և զփարթամու|թի մեծութե աշխարհիս| սո՛ւտ և ընդունա՛յն վարկանէր։ | և ո՛չ ի յերկրաւորս ուրախու|թի բերկրէ՛ր և ո՛չ իւր սեփհա|կան և մնացական բարի հա|մարէ՛ր այլ անցաւո՛ր և ապա|կանացու։ Իսկ յաւժարու|թի հոգւոյ սորա հանապազ |յանձայինան դիմէր, և զմշտ|նջենաւոր և զմնացական բարին սիրէր։ յա՛յն փութայր | զոր այ կամացն էր հաճոյ և | ախորժելի։ յա՛յն յորդորէր | ի յոր հոգւով ուրախանայր։ | զայն գործէր զոր իւր յիշա|տակ բարի մնայր յետ կե|նաց ելից ի յաշխարհէ։ Ես տես զզանազան գործս | սորա, զի ի մեծ և ի Նշանաւ|որ քաղաքն տաքսոն յորում | էր կայանք բնակութե իւրոյ || (f. 437ᵛ) ետ շինել ի սմա տուն և տա|ճա՛ր այ յանուն սուրբ և ե՛րանելի առաքելոցն հաս|տատելով։ և էր շինուած | տաճարին ամենայն իրաւք | գեղեցի՛կ, ձևո՛վ, դրութք, | բարձրութք, խորանաւն, | դրամ|քն, և կամար (ms. կամա et ար suprascr.) յարմար | շինուածո՛վն զարմանալի։ այնպէս պայծառ զի վայե|լողացն է ի մխիթարութի, և կամացն այ հեշտութի։ Որով և ի նոյն տաճարս սահ|մանեաց քահանայս ի սպա|սաւորութի՝ զի անխափան | միշտ յաղաւթս լինելով. և | զփրկագործ խորհուրդն քի | վս փրկութե մատուցանե|լով։ այսպէս և զանազան | և բազմերանգ հանդերձս | պէսպէս մասամբք սեղա|նոյն և քահանայից պատ|րաստելով և յաւրինելով։ Նմանապէս և զգիրս սբ ած|ային կտակարանաց և պատ|գամաց ժողովելո՛վ և հաւա|քելով, զկենսալուր աւե|տարանն քի և զայլն հա|մանգամայն առ ի պէտս ե|կեղեցւոյն և յընթերցումն | տաւնից տերունականաց։ | Ընդ որս և նոյն հոգևոր սի|րովն զոր ունէր ստացաւ | և զգիրքս զայս ըղձալի։ յորում զքանս պատմութեան || գրելով յիշատակեմ։ Իսկ զգիրքս զայս՝ զանձայ|ին մատեանս, Նախ ստա|ցեալ էր գունդստապլն հայ|ոց սմպատ, որ էր նոյն պա|ղտին մարաջախտիս մար|մնոյ կենակցին հեղահո|գի և ամենապարկեշտ | տիկնոջն մարիունին մեծ|հայր։ Բայց ըստ փոփ|ոխմանց ժամանակի յետ | մահուանն նորին սմպա|տայ՝ տարաբերեալ եղև | գիրքս այս և անկեալ ի ձեռս | այլոց որ ոչ էին մերձաւորք | և ժառանգաւորք սմին սմ|պատայ։ Իսկ Նախախնա|մութին այ և արդար կամքն | ո՛չ արժանաւոր համարե|ցաւ զանիրաւն, այլ իրաւ|ամբք տնաւրինեաց դար|ձեալ՝ և յաջողելով պարգ|ևեաց զհոգևոր մասն զհայ|րենի ժառանգութեն թո|ռանց սորին սմպատայ՝ որ|դւոց մարաջախտիս պաղտ|նի, որ էր փեսայ գունդստա|պլին լւոնի որդւոյն սմպա|տայ։ Զոր և նոյն ինքն քս|աւէր և ուղղափառ իշխանս | պաղտին մարաջախտս | յորժամ ստացաւ զգիրքս | զայ՛ս ետես զսա իրաւք իր|աւք անյարմա՛ր և ան|կարգ: զի ընթերցուածք տերունա || (f. 438) կանաց տաւնից՝ ո՛չ ըստ սահ|մանի կաթուղիկէ եկեղե՛ցւոյ՝ այլ ա՛յլ ազգ՝ ընդդէ՛մ | ճշմարտութէն և աննման։ Վասն որոյ յա՛նձն առար | մեզ անպիտան և անիմաստ | սպասաւորի բանի կոստան|դեայ յորժամէ ի պաշտաւ|նեա սբ ուխտին խորնին։ Իսկ մեք առեալ յարմարե|ցաք զսա ըստ կարի ի թուա|կանին հայոց մեծաց յեւթն | հարոյր և վաթսուն և ութն, | ի ժամանակս թագաւորութեն | ուղղափառ և քսասէր արքայ|ին մերոյ աւշնի՝ և ի հայրապե|տութե տն կոստանդեա երր|որդ ըստ անուանն կոչման։ | Առեալ ի ձեռն՝ և զհինն որ ոչ | էր ուղիղ քակելով. ի բա՛ց ըն|կեցաք՝ և զթերին լնլով. ա՛|ճեցուցա՛ք և նորոգեցաք։ Այսպէս եդաք՝ զի ի դեկտ|եմբերի 'ի իե զտաւնն քի ծն|նդեանն կատարեն։ և ի մար|տն ի իե զտաւն աւետեացն | ածածնի։ և ի վեցն յուն|ա|րի զմկրտութեն առանձին։ և զտաւն քառասնաւրեա գալստեանն յերկրորդ ամ|սոյն փետրվարի։ և զայս | ըստ համաւրէն սահմանի | քրիստոնէից ազգի կարգաւո|րեցաք՝ զի ընդ նոսա միաբա|նելո|. տաւնեսցուք սիրով || ի փառս քի։ Եւ զի գիրքս այս | թերի՛ և պակասէր ի վայելչու|թենէ ծաղկի, վն որոյ սա | բարեպաշտ իշխանս պաղտին՝ | բազում ծախս հանելով առա|տապէս և զուա՛րթ կամաւք | ետ ծաղկել զսա զանազա՛ն ե|րանգով և զունով պայծառ | ոսկւով

և բազմանկա՛ր դեղովք։ | Եւ յետ մին եւ կազմել զսա | մեծի իշխանին ամպատայ | տիրոջն ամպատա-կլին՝ որ|դւոյն դաւնդատապլին Լևոնի, | որդւոյն ամպատայ, որ էր ան|եր մարաջախտիւս պաղտնի։ Եւ ա՛յսպէս վայելչացոյց զսա | ամենայն իրաւք որպէս և ունի՛ս տեսանել առաջի աչաց, | առ ի վայելու՛մն անձին իւրոյ | և որդւո՛ց իւրոց ի մարմնի, և | յետ աստի կենացս յիշատա՛կ | բարի նոցին եղիցի։ | Արդ աղաչե՛մ զամենայն մանկունս սբ եկեղեցւոյ որք վայ|ելէք ուրախութիր և ընթերցմամբ ի շնո՛րհս սորա ցնծու|թե՛ր՝ և որք պատահմամբ հան|դիպիք հրաշալի՛ մատենիս | սրբոյ տեսութե. Ցի՛շեցէ՛ք | յաղաւթս ձեր խնդրուածո|վք առ քս կոացա՛ւղ սորին՝ | զարժանաւո՛րն յիշատակի | զմեծաւէ՛ր և զարդար հոգին | զմարաջախտն հայոց պաղ|տին հանդերձ ծնաւղաւք իւր || (f. 438ᵛ) հանգուցելովքն ի քս, և եղբարբ իւրովք և համաւ|րէն ազգականաւք։ Ընդ | նմի՝ յիշատակեցէք աղաւ|թիւք՝ և զամենահամեստ | և զհեզահոգի տիկինն (իւր suprascr.) զմա|րաջալէսն մարիուն՝ հանդ|երձ ծնաւղա՛ք իւրովք հան|գուցելովք՝ և եղբա՛րբք իւ՛րովք և ամենայն զարմիւք։ Եւս առաւել խնդրեցէք և | զն երկոցունց հարազատ | և անդապարդև ծննդոցն իւրեանց (ex իւրոց), զգեղաբողբոջ և | զիմաստուն մանուկն զհան|ճարեղ պատա-նին՝ զորդին | իւրեանց զկոստա՛դին, և զդուստրն իւրեանց զհե|զահոգի և զհամեստ տա|մուժէլն (ալիծ add. al. manu in spatio vacuo rel.) | զի պահեսցէ զնոսա բարե|րարն ած ամբի՛ծ և առող|ջութիւ խա-ղաղութիւ և|երկայն աւրեաւ։ Մանաւա|նդ թէ և ամենեցուն համանգամայն ծնաւղացն և ծննդոցն տացէ մարդասէրն ած զի ատ ըստ մարմնոյ մնացեն անչա՛ր, և | յամենայն փորձութենէ որոգայթից անսասա-նելի՛ | առողջութիւ և խաղաղու|թիւ մնալով յերկար ժա|մանակաւ։ և ըստ հոգւ|ոյ արդարութե ի պատուի|րանս այ միշտ յառաջանալո՛վ, և ի պատիւ տաճարին | այ առատանալո՛վ։ Եւ յետ | ելից կենաց ի յաշխարհէ՝ | զորատ եռուն ինքեանք տա|ւրս այ՝ տացեն անդէն զփո|խարէն տուրս ի յայ հար-իւ|րապատի՛կ։ Զի ընդ տա|ճարի սյամ ձեռագործ տա|նս այ տացեն փոխարէն զլու՛սաւոր և զանձայի՛ն յարկն՝ և | զանձեռագո՛րծ տաճարն | երկնային։ Եւ ընդ հանդեր|ձից քահանայական վայելչութե և պայծառ զարդուց | տաճարիս, տացեն փոխա|րէն յայ զհանդերձն անմա՛խտ | և անապական և զծիրանին | թագաւորականն։ Եւ ընդ | դրաւորական տառից մա|տենիս՝ գրեսցի՛ն անձինք նոցա ի դպրութին կենաց, ի գի՛րն կենդանութե որ ոչ | վախճանի։ Դասակի՛ց լի|ցին հոգիք նոցա արդա|րոցն՝ և տացե՛ն զառաքելա|-կան սիրոյն փոխարէնն ի յա|ռաքելոցն գնդէ՝ միշտ ընդ | նոսա ուրախանալո՛վ ի փառս այ։ Եւ որ յիշէ զնոսա զու|արթ մտաւք յիշեա՛լ լիցի և ի|նքն ի քէ այ մերոյ որ է աւրհն|եալ ընդ հաւր և սբ հո-գւոյն յաւ|իտեանս յաւիտենիցն | ամէն։ «Cuius vis hominis officium est laudare illos qui Deum et bonum diligunt, quem ad modum usitatum est atque inter homines consuetum quem quem iniquum et inmundum inprobare. Et id propter emolumentum et commodum duplicis generis: amantes boni laudantur ut ad bona opera properent, illi vero qui malo indulgent vituperantur ut malitiam aufugiant et de opere iniusto erubescant. Qua propter nunc ausus sum laudare laudabilem animam, quae Deum diligit, gloriosum et inlustrem principem ducem (= *mareschal*) Armenorum Balduinum. Nec laudem do propter carnalem nativitatem, quamvis ex magna et sublimi prosapia sit, ex regali enim familia est proximus principis nostri pii et Christum amantis Aušin, prout filius Constantini principis gloriosi domini Nłrin et nepos sapientis et ingeniosi Constantini magni baronis. Ille vero Constantinus dominus Nłrin tres filios habuit, qui nunc sunt in dignitate principatus, gloriosi et fideles, quorum trium filiorum unus est iste Balduinus nunc in dignitate marescalli Armenorum constitutus. Hunc vero non tantum de corpore laudo, sed de nobili anima, et bonorum eius operum exemplum refero quia, etsi in maxima gloria esset principatus et in dignitate marescalli Armenorum, et totam principatus gloriam et divitias magnas huius mundi ut falsa et vana existimabat; nec cum gaudio terrena eum delectabant, quae nec propria nec bona firma considerabat sed fugitiva et caduca. Praeterea indole animae suae semper ad divina incitabatur diligebatque bonum aeternum et perpetuum; illa procurabat quae divinae voluntati iucunda erant atque grata; ad ea quae animam suam delectabant alios hortabatur, et quod post exitum animae suae ex hoc mundo permansurum erat illud faciebat. Videte igitur operum eius varietatem: in magna celebrique urbe Tarsensi, ubi locus habitationis eius erat, domum aedificavit propriam et templum Dei sub invocatione consecratum sanctorum et beatorum apostolorum. Erat vero structura templi omni modo pulchra, genere, conpositione, celsitudine, altari, portis, mira tandem concameratione, ita magnifica ut utentibus in consolationem, volun-

tati divinae in delectationem esset. Item in hoc templo constituit presbyteros in ministrationem, ut sine mora semper in orationibus essent et salutiferum sacramentum Christi obferrent pro salute nostra. Insuper multa et varii coloris ornamenta tam pro altari quam pro presbyteris praeparavit ac confecit. Similiter libros sanctorum divinorumque testamentorum conlegit et congregavit, nec non vivificans evangelium Christi cum aliis omnibus libris pro usu ecclesiae et lectionibus festorum Domini. Quos inter, eadem spirituali caritate qua pollebat, et hunc conparavit desiderabilem librum, quem verba historiae scribens conmemoro. Hunc igitur divinum codicem primum conparavit contestabilis Armenorum Sempat, avus humillimae castissimaeque dominae Marioun coniugis Balduini marescalli nostri; sed secundum varietates temporum post mortem huius Sempat, translatus est hic codex ceciditque in manus alienorum, qui nec proximi nec heredes Sempat erant. Postea vero Dei providentia iustaque voluntas dignum non existimavit iniustum (possessorem), sed recte iterum disposuit favitque transmissionem partis spiritualis paternae hereditatis ad nepotes ipsius Sempat, filios scilicet marescalli Balduini, qui gener erat contestabilis Leonis, filii Sempat. Cum autem ipse catholicus princeps et marescallus Balduinus, qui diligit Christum, codicem conparaverit, vidit eum aliter atque aliter confusum et inconpositum, quia lectiones festorum Domini non erant iuxta praeceptum orthodoxae ecclesiae sed diversae, adversus veritatem, et discordes. Qua propter (librum) tradidit nobis, inutili et insipienti ministro verbi (divini), Constantino, cum essemus in ministerio sancti cleri. Nos itaque accepimus librum quem, ut facultas tulit, conposuimus anno Armenorum magnorum 768 (A. D. 1319), regnante orthodoxo rege nostro Aušin qui Christum amat, patriarcha domino Constantino tertio nominis. Accipientes ergo manibus (librum) veterem, quod non rectum erat distraximus reiecimusque et deficienti novum subicientes auximus ac renovavimus. Ita enim disposuimus ut die 25 decembris festum nativitatis Christi celebretur, die 25 martii adnunciatio Dei genetricis, et die 6 ianuarii solus baptismus, festum vero quadraginta dierum post adventum (h. e. purificatio B. M. V.) die 2 mensis februarii. Et hoc disposuimus iuxta commune institutum Christianorum gentis, ut cum illis unanimiter festum agamus in caritate ad gloriam Christi. Et quia liber iste floreis ornamentis carebat, pius ille princeps Balduinus magno sumptu liberaliter et hilari animo curavit ut decoraretur diversis coloribus atque pigmentis nec non auro splendido atramentisque scriptoriis varii coloris. Postea vero conpaginandum eum (librum) tradidit magno principi Sembat, domino Sempatakl, filio contestabilis Leonis, filii Sempat, qui erat socer marescalli Balduini. Sic ornavit (librum) hunc omni modo, sicut habetis videre propriis oculis, ad delectationem animae suae filiorumque suorum in corpore, et ut fiat post hanc vitam in memoriam eorum. Oro itaque vos, filii omnes sanctae Ecclesiae, qui cum gaudio (hoc libro) utimini et cum delectatione in gratia eum legitis, et vos etiam qui fortuito obcursu videtis mirabilem hunc sanctum librum; recordamini in precibus vestris et petitionibus ad Christum codicis conparatorem dignum recordationis iustumque animae Balduinum, qui Deum diligit, marescallum Armenorum, cum parentibus in Christo defunctis et fratribus et proximis universis. Recordamini etiam cum eo in precibus castissimam et humilem dominam Marioun marescallam (= *marašalēs*, gallice *mareschalesse*) cum genitoribus eius defunctis et fratribus et proximis omnibus. Itemque orate pro duobus legitimis eorum pueris a Deo concessis, germine novo et sapienti ingeniosoque adolescenti, filio eorum Constantino, atque pro filia eorum casta et humili virgine (*tamoužel* = *damoiselle*) Alice, ut Deus bene volens servet eos sine macula cum salute et pace per multos annos. Deus, qui hominem amat, omnes insimul, et genitores et genitos concedet vitam praesentem agere sine malo, longo tempore manentes in salute et pace, tutos ab omni tentatione et laqueo, progredientes animo aequo in praeceptis Dei, munifici pro servitio templi Dei. Post finem vitae mundi huius, pro donis quae ipsi Deo dederunt a Deo centuplum accipient, pro templo hic manu facto fulgidam divinamque habitationem et templum caeleste non manu factum, pro vestibus presbyteralibus delicatioribus et splendido ornatu templi accipient a Deo vestem puram incorruptibilem et purpuram regiam. Pro scriptura huius libri ipsi scribentur in libro vitae, in codice aevi sempiterni; et animae

eorum inter ordines iustorum erunt et pro amore erga apostolos ab apostolorum legione recipient mercedem, gaudentes cum eis in gloria Dei. Et quicumque memor erit eorum mente hilari, erit ipse conmemoratus a Christo Deo nostro, qui benedictus est cum Patre et Spiritu Sancto in saecula saeculorum. Amen ». Ff. 13^v. 154^v 185^v. 439 vacua.

Folia chartacea duodecim initio codicis praemissa, saec. ut vid. XVIII, continent: [1] (f. 1) versionem italicam subscriptionis ff. 437 sq., [2] (f. 5) versionem italicam notarum f. 13, [3] (f. 8) descriptionem codicis, quae inc.: *Osservazioni sopra il codice Armeno in Pergamena in fol°. Questo Codice chiamato in Armeno* Giasciotz, *potrebbe tradursi in Italiano* Lezionario, *ovvero* Messale Corale...; des.: ... *trascritti da un certo Giovanni Copista, come si rilieva dal breve suo monumento recato di sopra per esteso in Italiana favella.* F. 3 manu Stephani card. Borgiae: *Il testo armeno di q*(ues)*ta Prefazione | si ha in fine del presente Codice | alla pagina segnata Lettera A* (=f. 437). F. 3^v eadem manu: *Ex Codicibus Orientalibus | Stephani S. R. E. Card*(i-nal)*is Borgię | an. 1790.* Ff. 4. 5^v. 6. 7. 12 vacua.

Tegumentum ex membrana. In schedula ex corio rubro dorso adglutinata auro inpressum exstat: *Giascioz | ossia | lezionario | god.* (sic, l. *codice*) *armeno | scritto | nell'anno | dell'era armena | 768. volgare. 1319.* Schedula chartacea paginae ant. int. adglutinata antiquiorem codicis notam praefert: *L. VII. 21.*

62. Saec. XVII, chart., mm. 192×150, ff. 115.

Glossarium anonymum vocum difficiliorum, quod, praemisso titulo: Բառգիրք է «Lexicon est», inc. (f. 2): Աբանա հօր Աղօթք։ Աբբա, հայրոց հայր ... *Abana* (syr. ܐܒܐ), «oratio Patris (i. e. oratio dominica). *Abba*, pater patrum (i. e. monachorum)»; des. (f. 112) Խուրքուրի, Պաշխա պաշխառ։ Խուր, հալոցք։ ոփոր. վերջ. «*Khourkhouri* variegatus (turc. بشقة بشقة). *Khour* (heb. כור), fornax fusoria. *Ophor*, finis». Folio uno deperdito ante f. 109, desiderantur voces incipientes a littera Փ usque ad vocem փարա.

Codex nitide descriptus binis columnis, charactere *notergir*. Litterae maiores rubrae. Fasciculi omnes, litteris armenis in margine inf. primae et ultimae paginae signati, folia duodecim continent, praeter ultimum septem foliorum, qui nullam notam habet, folio primo amisso. F. 1, *Uocabulariu*(m) *Armenu*(m) *uocu*(m) *difficilium sine Auc|toris nomine, uel scriptoris et sine loco, anno | ubi, et q*(uan)*do scriptum fuerit.* F. 112^v գիրս գր(ի)գ(ո)րին է «liber est Gregorii», et sigillum nigro pigmento inpressum տր Մինաս ծառայ «dominus Menas, servus (Dei)». F. 115 notulae duae turcicae litteris armenis. F. 115^v inter notulas parvi momenti et conscribillationes: Միխիթար քահանայ | աշակերտ երիցս երան|եալ և տր վարդապետին | գրիգորի կրկին տաթևացոյ «Mhitar presbyter, discipulus beati presbyteri et sancti doctoris Gregorii II Tatevatsi». Ff. 1^v. 113. 114 vacua.

Folia codicis incerto temporis spatio dispersa sunt, nam ff. 109-115 constituere codicem Borgianum Armenum 62; f. 12 cum fragmentis aliorum cod. codicem Borgianum Armenum 63; ff. 1-11, 12-108 codicem Borgianum Armenum 85; omnia iterum conlecta sunt mense maio 1922.

Integumentum ex membrana alba et tela viridi tesseras gentilicias exhibet Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii, quia pro codice Borgiano Armeno 85 an. 1914 est confectum.

63 (olim 91). Saec. XVIII in., chart., mm. 136×100, ff. 8.

De divinatione, quae fit per arenulam, geomanciamque seu psammomanticen vocant, expositio brevis auctore **Luca Nuridšanean**, praemisso titulo: Դուռն ռամլին . որ է տեսակ ինչ գիւթու(թ)ե(ա)ն։ «caput de arenula (رمل), qui

est modus divinationis ». In principio posita sunt nomina figurarum XVI ex quaternis signis, punctis scilicet vel lineolis suprascriptis ut sequitur (f. 2): *լահիան* ≐ 1 *ղաբզդախիլ* ∓ 2 *ղաբզխարիջ* ∸ 3 *ջամեաթ* ≣ 4 etc.; « barbatus (لاحيان) ≐ 1, conprehensum intus (قبض داخل) ∓ 2, conprehensum foris (قبض خارج) ∸ 3, congregatio (جمعة) ≣ 4 . . . », cf. Carra de Vaux, *la géomancie chez les Arabes* apud Paulum Tannery, *le rabolion* in opus cui titulus *Mémoires scientifiques*, t. IV, *Sciences exactes chez les Byzantins*, Tolosae et Lutetiae Parisiorum, 1920, pp. 311-315. Verborum coniunctio per vocalem *i* seu اضافة in nominibus signorum auctorem demonstrat opere persico usum esse, sicut de byzantinis interpretibus dicitur, ibid., p. 316. Deinde inc.: *Անուանք ձեւք և թիւք ռամլին համարով են 16 ը(ստ) որում վերոգրեցան: Որք մեծամեծք գրովք շարեցան զար և զոյգ կէտս ունին...* « Nomina, figurae et numeri geomanciae simul 16 sunt quae supra exarata sunt. Quae magnis litteris posita sunt puncta paria et aequalia habent... »; des.: *... տես զոր ինչ գրեցինք ի պատուական տոմարէ մերում որ մակագրեցաւ Համաձայնու(թ)ի(ւն) հնգեկեսակ ամսոց և տպեցաւ յամի տն ·1699· յամստր<ա>ամ քաղաքի այսքան առայս ատս և այժմ բաւեսցի: և զայս ամենայնի ճշմարիտն միայն ած գիտէ:* « ... vide quod ad hoc scripsimus in pretioso libro nostro qui inscribitur ‘ Harmonia quintuplicis mensis ’ et typis mandatus est Amstelodami anno Domini 1699. Et nunc subficit. Hic totam veritatem Deus solus scit ».

Codex uno tantum fasciculo confectus, littera *notergir* exaratus est a Luca Nuridšanean, ut conligitur e verbis supra relatis, cf. Arsenium Ghazikian, *Nouvelle bibliographie arménienne ...*, p. 1447, et cod. Vat. lat. 7262, f. 267v, ubi Ioseph Simonius Assemani libros enumerat editos: « Amstelodami, typis Thomae Golthanensis Archiepiscopi Armeni eiusque ex fratre nepotis Lucae Nurigianidae ... 9. Harmonia quintuplicis mensis, Romanorum, Azariae, Armenorum, Hebraeorum, et Muhammedanorum, in 12°. 1698 ». F. 1 quaedam alterius manus parvi momenti de paenitentia *ապա թէ ոչ դառնամք առ նա ...* « sin vero non convertamur ad illum ... ». Ff. 1v. 7. 8 vac.

Integumentum e membrana telaque viridi praebet in dorso inscriptionem *Borg. Arm. 63.* in operculo autem anteriori tesseras gentilicias Pii XI et Aidani Gasquet card. bybliothecarii.

64. An. 1711 (cf. f. 13v), chart., mm. 261 × 195, ff. 14.

Conpendium doctrinae christianae, auctore quodam Augustino Broussier (?) ut vid., per interrogationes et responsa turcice arabice italice armenice, cui titulus inponitur تعليم المسيح بالاختصار; *քրիստոնէական վարդ(ա)պ(ե)տ(ո)ւ(թ)ի(ւն)*; *dottrina cristiana*. Inc. (f. 2v-3): س(ؤال). انسانك خاص اعضالرى قجدر. ج(واب). بشدر ; س(ؤال). كم هما احواص الانسان. ج(واب). خمسة ; *Հ(արց)· Մարդոյ զգայարանաց մասունքն որքանք են· Պ(ատա)ս(խանի)· Հինգ այսինքն·* d(omanda). *Quanti sono li sensi del homo: R*(isposta) *ginque* (sic):

Des. (f. 13v-14): سـ(ؤال). انسانك باشندن قچ شى كچسه كرك. جـ(واب) دورت الم اللهن سـ(ؤال) كم حوائج عـدّ راس كل احد. جـ(واب) ; شريعتنده بولنمق جنت وجهنّم ; اربعة. ١ الموت ٢ والحشر ٣ والجنّة ٤ وجهنّم Հ(արց) Մարդոյ ներհակք քանի՞ են։ Պ(ատաս)ս(խանի). Չորս. մահ, դատաստան, արքայութիւն, և դժոխք ; d(omanda). *Quanti sono le cose ultime dell'homo cio e nouissimi:* R(isposta) *quatro: La 1 morte, 2 Il giuditio, 3 L'infe⟨r⟩no. 4 il paradiso.*

Codex binis exaratus columnis turcicum et arabicum in aversis ff. exhibet textum armenum et italicum in ff. rectis. Non nulla minio scripta in partibus arabica et turcica. F. 13v subscriptio codicis arabice: تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب | تحرير فى ١٧١١ كاتب الحروف الفقير | اغوستين بروسيا « Absolutus est liber, iuvante Deo rege largitori, conpositus anno 1711 a librario paupere Augustino Broussier (?) ». F. 14v manu recenti: *Dottrina*. Ff. 1. 2r vacua.

Integumentum ex charta spissata, charta coloris castaneae cooperta.

65. Conlectio chartarum in tegumento mm. 765×515.

I. Saec. XVII-XVIII, chart., mm. 1634×315, f. 1.

Subplex libellus monachorum monasterii s. Iohannis Baptistae ad pecunias conligendas a Iacobo *vardapet* pro refectione ecclesiae et domus a Kurdis vastatarum inc.: Նայ զարդ և մեծապայծառ. գերահրաշ և գերայ մաքուր, լուսածաւալ և գերամաքրոյց. Քերովբէախումբ և սրովբէապար։ Յոհաննու դրանէ. ամլորդւոյն սրբոյ կարապետին մն մերոյ յի քի մկրտչին ... « Ornatus et splendidissimus, optimus et purissimus, refulgens et eximius, cherubicus exercitus et seraphicus ordo (monasterii) ad portam s. Iohannis, filii sterilis (mulieris), sancti praecursoris, baptistae D. N. I. C....»; des.: և ազատարարն քս ազատեսցէ զձեզ ի պարտուց հոգոց և մարմնոց յայսմ և ի հանդերձելումն ամէն. Հայր մեր յերկինս. « ... et Salvator Christus liberet vos a debitis spiritualibus et corporalibus nunc et in morte. Amen. Pater noster qui es in caelis ».

Documentum littera *notergir* nigro colore exaratum est, litterae vero maiores minio, prima linea pigmento caeruleo super fasciam croceam. In capite folii variis coloribus, sed arte perquam rudi pictae sunt imagines s. Stephani protomartyris stantis et s. Iohannis Baptistae sedentis in portis templi, praeterea imagines s. Dei genetricis et s. Gregorii inluminatoris dextra, regis vero Tiridatis sinistra. Nomina minio scripta sunt; Աստածնի պա|տկերք է « Imago est s. Dei Genetricis », Գրիգոր լուսաւորչին է « s. Gregorius inluminator », Սբ Ստեփաննոս « s. Stephanus », [Սբ Յոհաննէս առա]ջեալ է « s. Iohannes Praecursor », Դրտատ թագաւորն է « Tiridates rex ». A tergo legitur: կոնտակ | *Gondagh, Sivè Breue, quo Armeni Vartabied, id est, Doctores* | *mitti solent à suis Superioribus ad captandas Elemosynas* (sic), *prout* | *Ecclesiarum, uel Monasteriorum necessitas* (ex *nes*...) *exigit.* | *Hoc prȩsenti missus Iacobus Vartabied Aleppinus fugerat Romam,* | *ubi fraude detecta per Stephanum Stephanouicz huius Collegij Alumnu*(m) | *pro tunc Arm*(enum) *Confessarium fraudulentię suę pęnam luit.* In ima pagina aversa, littera *C*

II. An 1674, chart., mm. 752×335, f. 1.

D i p l o m a   d o c t o r i s pro Aristace, filio baronis Iohannis, Tigranocertensi, qui, ordine sacerdotali ab episcopo Mena accepto, Romam migravit indeque reversus, Tarsi Ciliciae an. 1674 *vardapet* a catholico David consecratus est. Inc.: *Յի Քի ծառայ դաւիթ կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)ս ամ Հայոց եւ պատրիարք սբ աթոռոյն Ե(րուսաղէ)մա(յ)* « Iesu Christi servus, David, catholicus omnium Armenorum et patriarcha sancti throni Hierosolymitani ... »; des.: *Գր(ե)ց(ա)ւ իշխանական թուղթս ՚ի մայրաքաղաքս ի տարսոն, ձեռամբ սարգիս սարկաւագին ։* « Exaratae sunt litterae principales in metropoli Tarsensi manu Sergii diaconi ».

Documentum littera *bolorgir* nitide scriptum, praeter duas primas lineas, quae charactere *ergathagir* exaratae sunt, auro una, pigmento caeruleo altera. Variis coloribus pictae sunt initiales, nec non verbum Յի atque, in folii fronte, imagines episcopi baculum tradentis novo doctori ac ss. Pauli et Petri, cuius nomen scriptum est *սբ առ(ա)ք(ե)ւ պ(ե)տր(ոս)*. Sigillum catholici minio inpressum. A tergo legitur: *ես ար(ի)ստակէս եպ(իսկոպո)ս հա*[...] | *թուղթս իմ է* « Ego Aristaces episcopus [...] epistula mea est ». | *Interfui Petrus de Giambo interpres* | *su*(mp)*tus* | *Interfui ego Simeon Carapiet interpres* | *assu*(m)*ptus* | *ես արիստակէս եպ(իսկոպո)ս ։ ղայտ* (sic) *թոխս* (sic): *պատ|րաքեն քով չէ գերվել ։ այպպայ ։ մորն* | *խօրն ։ ձեռովլ ։ գոխովել ես կեանմ* (sic, | *որ ծուորա* (sic, l. *ծուռ*) « Ego Aristaces episcopus scio hanc epistulam non esse scriptam a parte patriarchae sed a matre eius subreptam; ego scio perversam esse » *Croce di + Pietro* | *Paolo Aronne Interprete* | *Io Antonio Rodosto* [interpr]*ete ho i*(n)*ter*|*p*(r)*etato che il sud*(det)*to* [... varda]*biet a recogni*[to] | *es*(sere) *falsa questa scrita* (sic) *bola* (sic) *q*(ues)*to 16 9.bre 1680.* In ima pagina *վարդապետու-(թ)ե(ան)* « doctoratus ».

III. An. 1722 (Arm. 22 april. 1171), chart., mm. 1340×312, f. 1.

Litterae quibus *vardapet* Simeon, de vico Khip in provincia Germaniciae, episcopus oppidorum Hromkla et Bireğik, testificatur Iacobum, Constantinopoli natum, Hierosolymis quondam alumnum, *vardapet* consecratum esse a Iohanne catholico Ciliciae in oppido Sis, die 22 aprilis, anno Armenorum 1171, inc.: *Յի Քի ծառ(ա)յ Սիմէոն եպիս(կո)պոս անթապու եւ աթոռակալ տանն կիլիկիայ* ··· « Iesu Christi servus Simeon, episcopus oppidi Aintab et vicarius sedis Ciliciae ... »; des.: *Գրեցաւ վկայական գիրս ՚ի մայրաքաղաքն սիս ՚ի յաթոռն սրբոյն գրիգորի մերոյ լուսաւորչին ․ ընդ հովանեաւ սբ աննա եկեղեցւոյ ։ Առաջի Յարութի վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ին որ է բիւզանդիոյ եւ առաջի ք(ա)հ(ա)ն(այ)ից եւ իշխանաց ․ եւ բազմահոյլ ժողովրդականաց ․ եւ ՚ի թուականութեան հայոց ․ ռճհա եւ ապրիլի ամսոյ իբ ։ ընդունելի լիցի ։* « Exaratae sunt litterae testimoniales in metropoli Sis, in sede s. Gregorii nostri inluminatoris sub tegmine ecclesiae s. Annae; coram Haroutiun *vardapet*, qui e Byzantio est, et coram presbyteris et principibus et multis laicis, anno Armenorum 1171, die 22 mensis aprilis. Acceptabiles sint! ».

Textus nitide exaratus charactere *bolorgir*, septus est duplici linea rubra. Litterae maiores et quinque primae lineae minio scriptae. Sigilla atramento inpressa Սիմէոն վարդապետ « Simeon *vardapet* » et Յարութիւն վարդապետ « Haroutiun *vardapet* ». In ima pagina aversa: Վկայականք ը կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ոս)աց յով(հա)ննու և գրիգորի « Testimonia duorum catholicorum Iohannis et Gregorii ». In imo folio averso littera *D*.

IV. An. 1760 (Arm. 6 dec. 1210), chart., mm. 647×460, f. 1.

Epistula qua clerus populusque Armenus Constantinopoli constitutus monachos Hierosolymitanos ad s. Iacobum certiores facit de electione in patriarcham die 6 decembris anni 1210 (A. D. 1760), Gregorii ‹Pasmaǵean›, nepotis Moysis presbyteri, et archipresbyteri ecclesiae ad s. Georgium. Inpressa exstat apud Gregorium Galemkhearean, Կենսագրութիւններ երկու հայ պատրիարքներու եւ քանի եկեղեցականներու եւ ժամանակին հայ կաթողիկեայ in Ազգային Մատենադարան, fasc. LXXVIII, Vindobonae, 1915, p. 331-333.

Scripta charactere *notergir*. Signa cleri optimatumque Armenorum Constantinopolitanorum per paroecias nigro inpressa sunt, nominibus quam pluribus infrascriptis, in marginibus sinistro et inferiore, quae videre est op. cit., p. 333-338. A tergo legitur: *Elezione in Pat*(riar)*ca di Gerusalemme del* | *fù Gregorio de' Deodati fatta dal* | *Clero, e popolo di Cost*(antino)*poli. l'An*(no) *di N*(ostro) *S*(ignore) | *1761 a di 6 Xbre.*

V. An. 1772 (Arm. 22 feb. 1221), chart., mm. 718×498, f. 1.

Instrumentum concordiae inter clerum et optimates Armenos Constantinopoli constitutos de Gregorio ‹Pasmaǵean› patriarcha, die 22 februarii 1772, a Gregorio Galemkhearean editum, op. cit., p. 342 sq.

Documentum charactere *notergir* exaratum 203 sigilla exhibet nigro colore inpressa, quorum nomina publici iuris facta sunt, op. cit., p. 344-350. A tergo legitur: *Confederazione e protesta del Clero, e* | *populo di Cost*(antino)*p*(o)*li. in favore del fù Patr*(iar)*ca* | *di d*(ett)*a citta quondam Greg*(ori)*o de Deodati,* | *contro alcuni Nazionali di lui malevoli* | *fatta l'An*(no) *di N*(ostro) *S*(ignore) *1771* (sic). *a dì 22 Feb*(rua)*r*(i)*o.*

VI. An. 1765 (Arm. 10 sept. 1214), chart., mm. 735×381, f. 1.

Litterae Simeonis catholici Edšmiadzinensis ad clerum et populum Constantinopolitanum de concordia cum eorum patriarcha servanda, quas edidit Gregorius Galemkhearean, op. cit., p. 338-342.

Epistulam charactere *notergir* nitide exaratam conmendant litterae initiales Թ et Ե nec non imago ecclesiae variis coloribus depicta. Sigilla minio inpressa sunt catholici et alterius, quem nescimus, epistulae integritatem conprobantis, cum folium ex duabus partibus constet glutine conexis. A tergo legitur: *Lettera del penultimo Pat*(riar)*ca di Ecimiazin* | *Simone, scritta al Clero, e populo* | *Armeno di Cost*(antino)*p*(o)*li in favor del fù* | *Greg*(ori)*o de Deodati Pat*(riar)*ca di d*(ett)*a città contro* | *dei malevoli di lui, a cui non essendo* | *ves*(cov)*o dà l'autorità di servirsi di Mitra* | *ep*(iscopa)*le nella Messa; l'An*(no) *di N*(ostro) *S*(ignore) *1765. 28. 7bre.*

VII. An. 1700 (Arm. 18 aug. 1149), chart., mm, 520 × 355, f. 1.

Litterae, quibus Nahapet, Edšmiadzinensis catholicus, clero populoque oppidi Gumuš-ḫane significat electionem in episcopum Gregorii vardapet, inc.: *Յի Քի ծառայ տէր Նահապետ կ(ա)թ(ո)ղիկոս ամ հայոց և պատրիարք վաղարշապատու...* « Iesu Christi servus dominus Nahapet, catholicus omnium Armenorum et patriarcha Vałarčapatensis ... »; des.: *Գրեցաւ ռճխթ թ(ո)ւին օգոստոս ժը. ՚ի բարձրափառ Սբ Աթոռս Էջմիածին վերջ* « Scriptum est anno 1149 (= 1700 A. D.), die 18 augusti, apud gloriosum sanctum thronum Edšmiazinensem. Finis ».

Epistulam charactere *notergir* nitide exaratam distinguunt litterae initiales Յի et Է nec non imago ecclesiae variis coloribus depicta. Sigillum catholici minio inpressum.

VIII. An. 1711 (Arm. 30 aug. 1160), chart., mm. 625 × 297, f. 1.

Epistula patriarchae Hierosolymitani ad Armenos Beroeenses eorumque primarium Petrum, quondam catholici Ciliciae coadiutorem, ad eleemosynas exposcendas pro ecclesia s. sepulchri, inc.: *Ի սբ և փառաւորեալ(ա)լ Ածապետիճ և Ածաբնակ հրաշալեր և հրաշակերտ... սբ ք(ա)ղ(ա)քէս յե(րու)սաղե)մ...* « In sancta et gloriosa, a Deo inlustrata et habitata, mirifica et prodigiosa, sancta urbe Hierusalem ... »; des.: *Գր(ե)ց(ա)ւ նամակս օրհնու-թե(ան) ըստ հայկազնեայց տումարիս, և ՚ի թուաբերութե(ան)ս ռճկ. ին. և օգոստոսի լ. ՚ի սբ ք(ա)ղ(ա)քս ե(րուսաղէ)մ. Առ դրան մեծահռչակ և տիեզերական քաղաքին սբ Աթոռոյս Մեծի ան եղբօրն սբյն Յ(ա)կ(ով)(բ)(րա)յ. և նախապատ վեճակին ամ հայոց ՚ի փառս այյ, և սբյ սուրբ դատաստանի (աշխարհի). ծանուցումն վայելուչ. Հայր մեր .բոլոր սրտիւ.* « Exarata est epistula benedictionis secundum kalendarium Armenorum anno 1160 (A. D. 1711) die 30 augusti, in sancta civitate Hierusalem, apud portam celeberrimi atque oecumenici loci, ubi mansit Christus, sancti throni magni fratris Domini, sancti Iacobi, principalis dioecesis universorum Armenorum, ad Dei gloriam et sanctae domus iudicii mundi. Significatio utilis. *Pater noster* ex toto corde ».

Epistula polite scripta charactere *notergir*. Littera initialis et Է in summa pagina rubro, caeruleo et croceo colore distinctae. Duae primae lineae minio scriptae. Sigilla inpressa sunt patriarchatus Hierosolymitani Armenorum minio et cuiusdam Iohannis *Քի ծ(ա)ռ(այ) Յ(ո)վ(հան)նէս ռճծդ* « Christi servus Iohannes anno 1154 » colore nigro. In imo folio averso littera *E*.

IX. An. 1680 (Arm. 2 aug. 1129), chart., mm. 427 × 251, f. 1.

Epistula Sahak catholici Ciliciae de synodo in oppido Vakhay deque concordia cum Azaria, inc.: *Յի Քի ծառայ Սահակ կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)ս ամ հայոց. և Պատրիարքդ սբ աթոռոյն յե(րուսաղէ)մ(ա)յ. և ապաստանոր սբ լու-*

սաւորչի աջոյն ... « Iesu Christi servus Sahak catholicus omnium Armenorum et patriarcha sancti throni Hierosolymitani atque minister dexterae sancti Inluminatoris ... »; des.: ... *մինչև որ պարտքն վճարվի. Գրեցաւ թվին. ՌՃԻԹ. և օգոստոսի. Բ:* « ... donec debitum solvatur. Exaratum est anno 1129 die 2 augusti ».

Epistula scripta est charactere *notergir*. Prima linea et aliquot maiores litterae rubrae. Sigillum catholici minio inpressum *Քի ծ(առ)ա(յ) Ս(ա)Հ(ա)կ Կ(ա)Թ(ո)Ղ(ի)Կ(ո)ս Հ(ա)յ(ո)ց պ(ա)տր(իար)ք ս(ուր)բ (յ)ե(րուսաղէ)մ(այ) ՌՃԻԳ* « Christi servus Sahak catholicus, Armenorum patriarcha sanctae Hierusalem (anno) 1123 (= A. D. 1673-4) ». In ima pagina aversa littera *G*.

Integumentum recens ex membrana telaque nigra stemmata exhibet Pii X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii nec non inscriptionem *Mus*(eo) *Borg*(iano) *P*(ropaganda) *F*(ide) *Armeno 65*.

66. Saec. XVIII, chart., mm. 255 × 183, ff. 250.

Pseudo-Dionysii Areopagitae opera ex latino in armenum reddita, commentarioque, praesertim secundum Maximum, aucta a Stephano Lehatsi, ut in codd. Mechitaristarum Vindobonensium 255 et 290; de hac translatione vide sis Garegin Zarphanelean, *Catalogue des anciennes traductions arméniennes*, Հայկական Թարգմանութիւնք Նախնեաց, Venetiis, 1889, p. 391-394. [1] (f. 3) Praefatio translatoris, quae edita est a Iacobo Dashian, *Catalog* ..., part. arm., p. 647, [2] (f. 7) ad Timotheum episcopum Ephesinum de caelesti hierarchia, praemissis (f. 3v) titulo et indice capitum, inc.: *Ամենայն տուրք բարիք և ամ(ենայն) պարգևք կ(ա)տ(ա)ր(եա)լք 'ի վերուստ են իջեալ առ 'ի Հօրէն լուսոյ* ... « Omnia data bona, et omnia dona perfecta desursum sunt descendentia a Patre lucis ... »; [3] (f. 57) ad Timotheum Pauli discipulum episcopum Ephesinum de hierarchia ecclesiastica, titulo et indice capitum praemissis, inc.: *Գլուխ ա: Զինչ է եկեղեցականս քահանայապետութեան աւանդութիւ, և զինչ այսորիկ դիտումն:* « Caput I. Quae sit ecclesiasticae hierarchiae traditio et quis eius scopus ... »; [4] (f. 113) ad Timotheum episcopum de divinis nominibus, praemisso (f. 112) titulo cum indice capitum, inc.: *Գլուխ ա. Զինչ դիտաւորութիւ գրոյս, և զինչ յաղագս ածային անուանց աւանդու(թ)իւք, և ասացեալքն* ... « Quis sit finis libri, et quae de divinis nominibus tradita et dicta sunt ... »; [5] (f. 215v) ad Timotheum episcopum Ephesinum de mystica theologia, praemissis titulo et indice capitum, inc.: *Գլուխ ա. Զինչ է ածային մէգ* ... *Ե(րրո)րդութիւ գերագոյ, և գերագոյնդ ած* ... « Caput I. Quae sit divina caligo ... Trinitas suprema, et supremus Deus ... »; [6] (f. 222v) epistulae X, praemisso indice, Gaio IV, Dorotheo I, Sosipatro I, Polycarpo I, Demophilo I, Tito I, Iohanni evangelistae I; [7] (f. 245v) translatoris adnotatio in epistulam ad Titum de dormitione s. Dei genetricis, quae in codicibus armenis

tantum inventa, consulto dicitur omissa; [8] (f. 246) vita s. Dionysii ut in cod. 290 supra memorato inc.: *Բազումք 'ի յունաց, և 'ի լատինացւոց վարդապետաց պատմութիւն, և վիպասանութիւն գրոշմեցին վասն վարուց և նահատակութեան սրբոյն Դիոնէսիոսի* ... « Multi inter graecos latinosque doctores historiam et narrationem scripserunt de moribus et martyrio sancti Dionysii ... ».

Codex eleganter exaratus littera *notergir*, binis columnis quae lineis caerulis auroque saepiuntur. Tituli rubri. Litterae maiores minio, maximae vero variis coloribus depictae sunt, nec non ornamenta, quae operum initia distinguunt ff. 3. 7. 58. 113v. 216. 223. 237v. F. 2: *S. Dionisii Areop. | opera*. F. 6v imago D. N. I. C. et s. Dionysii. F. 7 doctores (*vardapet*) duodecim. F. 247v sigillum nigro colore inpressum, cum imaginibus agni, D. N. I. C. cruce adfixi et cuiusdam hominis, forsitan possessoris: ՅԻ ՔԻ ծ(առ)ա(յ) տր ղազարոս եպս [....] թվին ՌՃՂ « Iesu Christi servus, dominus Lazarus, episcopus [...] anno 1190 (= 1640-1 A. D.) ». Ff. 1. 2. 4v. 5. 6r. 248. 249 vacua.

Integumentum ex velluto rubro clauditur tribus catenulis argenteis.

67 (olim 1). An 1440-1 (Arm. 890, cf. ff. 516v. 523), chart., mm. 324 × 208, ff. 534.

Lectionarium seu ⟨*Ճաշոց*⟩, (cf. cod. 61) iuxta consuetudinem ecclesiae armenae, sed non sine additamentis et mutationibus ex kalendario romano, ut significant nomina mensium. Titulos festorum referimus, prout in codice sunt, sed brevitatis causa non distinguimus quod in textu et quod in mg. inf. scribitur. [1] (f. 1) In vigilia et festo epiphaniae Dñi addito ritu benedictionis aquae (f. 15); [2] (f. 21) die II post epiphaniam; [3] (f. 24) die III; [4] (f. 26) die IV; [5] (f. 27) die V; [6] (f. 28) die VI; [7] (f. 30) die VII; [8] (f. 31) die VIII; [9] (f. 33) die 14 februarii, Ὑπαπαντὴ Κυρίου; [10] (f. 35) die 1 mensis navasard, in festo s. Iohannis praecursoris; [11] (f. 36v) die 20 mensis sahmi, ss. Petri patriarchae ⟨Alexandrini⟩ et Absalom diaconi; [12] (f. 37v) s. Antonii eremitae; [13] (f. 38) s. Theodori (in mg. Theodosii) regis et puerorum Ephesinorum; [14] (f. 39) ss. Athanasii et Polyeucti; [15] (f. 40) ss. Gregorii (theologi), Gordii et Polyeucti; [16] (f. 40v) ss. Ciryci et matris eius Iulittae et Abdelmesih; [17] (f. 41) ss. Eugeniae virginis et patris eius Philippi et matris eius Claudiae, atque duorum fratrum Serg⟨ii et Abdonis⟩; [18] (f. 42) tertia feria II (h. e. post epiphaniam), ss. Maruthae episcopi et Vahani Golthnensis; [19] (f. 42v) ⟨feria⟩ III, ss. Eugenii et sociorum eius; [20] (f. 43) feria IV; [21] (f. 44) tertia feria V, s. Gregorii theologi; [22] (f. 44v) tertia feria VI; [23] (f. 45v) sabbato, s. Barsaumae eremitae; [24] (f. 46v) dominica III; [25] (f. 47v) quarta feria II, s. Blasii episcopi; [26] (f. 48v) quarta feria III, s. Polycarpi sacerdotis; [27] (f. 49) feria IV; [28] (f. 50) quarta feria V, s. Asaph prophetae et ss. virginum et ss. martyrum; [29] (f. 50v) quarta feria VI; [30] (f. 51v) quarto sabbato, s. Cornelii centurionis et ss. Symeonis consanguinei Domini et *բագր* (?) episcoporum; [31] (f. 52) dominica IV; [32] (f. 55v) feria II, ss. Atomianorum; [33] (f. 56) feria III, ss. Suchiasitarum; [34] (f. 56v) feria IV; [35] (f. 57v) feria V, ss. Oskeanorum; [36] (f. 58) feria VI; [37] (f. 59) sabbato, s. Isaac Parthi; [38] (f. 59v) dominica VI (sic, V omissa); [39] (f. 60v) feria II,

s. Pionii presbyteri; [40] (f. 61^v) feria III, ss. Leontianorum presbyterorum; [41] (f. 62) feria IV; [42] (f. 62^v) feria V, ss. Vardanistarum; [43] (f. 63^v) feria VI; [44] (f. 64^v) sabbato, ss. patrum concilii Constantinopolitani (in mg. Nicaeni) [45] (f. 65^v) dominica praecipuorum hilariorum; [46] (f. 69) feria II abstinentiae salis; [47] feria III; [48] (f. 69^v) feria IV; [49] (f. 71) prima feria V; [50] prima feria VI; [51] (f. 73^v) primo sabbato, s. Theodori militis; [52] (f. 74^v) dominica II; [53] (f. 78) feria II hebdomadis secundae ieiunii, monitione liturgica in pag. ant. praemissa; [54] (f. 80) feria III; [55] (f. 82^v) feria IV; [56] (f. 84) feria V; [57] (f. 87) feria VI; [58] (f. 89) sabbato, s. Cyrilli Hierosolymitani patriarchae et ⟨alterius Cyrilli⟩ et matris eius Annae; [59] (f. 90) dominica III; [60] (f. 93^v) feria II hebdomadis tertiae ieiunii; [61] (f. 94^v) feria III; [62] (f. 95^v) feria IV; [63] (f. 97) feria V; [64] (f. 98) feria VI; [65] (f. 99^v) sabbato, s. Iohannis Hierosolymitani patriarchae; [66] (f. 100^v) dominica IV; [67] (f. 104^v) feria II hebdomadis quartae; [68] (f. 105^v) feria III; [69] (f. 107^v) feria IV; [70] (f. 108) feria V; [71] (f. 109^v) feria VI; [72] (f. 111^v) sabbato, ss. XL ⟨martyrum⟩; [73] (f. 112^v) dominica V; [74] (f. 116^v) feria II hebdomadis quintae; [75] (f. 117) feria III; [76] (f. 118) feria IV; [77] (f. 119^v) feria V; [78] (f. 121) feria VI; [79] (f. 122) sabbato, s. Gregorii inluminatoris ingressus in puteum; [80] (f. 123^v) dominica VI; [81] (f. 128) feria II hebdomadis sextae; [82] (f. 129) feria III; [83] (f. 130) feria IV; [84] (f. 131) feria V; [85] (f. 131^v) feria VI; [86] (f. 133^v) sabbato, conmemoratio resurrectionis Lazari; [87] (f. 136) dominica Palmarum in adventu D. N. I. C.; [88] (f. 138) feria II magna; [89] (f. 143^v) feria III magna; [90] (f. 150^v) feria IV magna; [91] (f. 154^v) feria V magna; [92] (f. 157^v) praeconium mandati; [93] (f. 160^v) ad pedum lavationem; [94] (f. 169^v) feria VI magna; [95] (f. 192^v) sabbato magno; [96] (f. 211) ⟨dominica Paschatis⟩; [97] (f. 212^v) prima feria II post sanctum Pascha; [98] (f. 214) feria III; [99] (f. 216) feria IV; [100] (f. 217) feria V; [101] (f. 218^v) feria VI; [102] (f. 220^v) sabbato, s. Iohannis Baptistae ⟨decollatio⟩; [103] (f. 222^v) domenica II; [104] (f. 225^v) feria II; [105] (f. 227^v) feria III; [106] (f. 229) die 6 aprilis (in mg. vero secunda feria IV), adnunciatio Deiparae; [107] (f. 230^v) feria IV; [108] (f. 231^v) feria V; [109] (f. 233) feria VI; [110] (f. 234^v) sabbato; [111] (f. 236) dominica III, universalis ecclesiae; [112] (f. 238^v) feria II; [113] (f. 239^v) feria III; [114] (f. 241) feria IV; [115] (f. 243) feria V; [116] (f. 245) feria VI; [117] (f. 247) sabbato; [118] (f. 248^v) dominica IV; [119] (f. 250^v) feria II; [120] (f. 252) feria III; [121] (f. 253^v) feria IV; [122] (f. 254^v) feria V; [123] (f. 256^v) feria VI; [124] (f. 258^v) sabbato; [125] (f. 260^v) die 7 maii (in mg. inf. dominica V), festum s. Lucae evangelistae et adparitionis Crucis; [126] (f. 263) dominica V; [127] (f. 264^v) feria II; [128] (f. 266) feria III; [129] (f. 267^v) feria IV; [130] (f. 268^v) feria V; [131] (f. 270) feria VI; [132] (f. 272) sabbato; [133] (f. 274) dominica VI; [134] (f. 275^v) feria II; [135] (f. 277) feria III; [136] (f. 278) feria IV; [137] (f. 281^v) adscensio Christi Dei nostri; [138] (f. 282^v) feria VI; [139] (f. 283^v) sabbato; [140] (f. 285^v) domenica VII, Floricultus; [141] (f. 287) feria II; [142] (f. 288) feria III; [143] (f. 289) feria IV; [144] (f. 291) feria V; [145] (f. 293) feria VI; [146] (f. 295) septimo sabbato Pentecostes, lectio evangelica abrupte des. (f. 296^v) in Ioh. 13, 33, *թէ ուր եսն եր[թամ]*, folio uno avolso; [147] (f. 297) dominica Pentecostes, prae-

missis precibus a **Nersete Lambronatsi** conpositis (cf. Brev. Armen. ed. Vindobonae, 1879, II, p. 575), quae raro in codd. lectionarii inveniuntur; [148] (f. 314v) die II descensus ss. Spiritus; [149] (f. 315) feria III (in mg. vero die II script.); [150] (f. 316) die III descensus ss. Spiritus; [151] (f. 316v) feria IV (in mg. die IV ieiunii); [152] (f. 317v) die IV descensus ss. Spiritus; [153] (f. 318) feria V; [154] (f. 319) die V descensus ss. Spiritus; [155] (f. 319v) feria VI; [156] (f. 320) die VI descensus ss. Spiritus; [157] (f. 321) die 1 maii (in mg. sabbato), conmemoratio Hieremiae prophetae; [158] (f. 323) die VII descensus ss. Spiritus; [159] (f. 324) dominica II, Eliae prophetae; [160] (f. 325v) die 6 hori, ss. Rhipsimitarum (in mg. feria II, s. Rhipsimes et sociarum eius); [161] (f. 326v) die 7 hori, ss. Gaianitarum (in mg. feria III, s. Gaianes virginis et sociarum eius); [162] (f. 327) feria IV; [163] (f. 328) die 7 sahmi (in mg. feria V) ss. Iohannis Baptistae et Athenogenis episcopi et martyris; [164] (f. 329) feria VI; [165] (f. 329v) die 10 sahmi (in mg. sabbato), s. Gregorii ⟨inluminatoris⟩ egressus e puteo; [166] (f. 330v) dominica II, dedicatio ecclesiae catholicae (h. e. ecclesiae a s. Gregorio aedificatae); [167] (f. 332v) feria II, puerorum Bethlehemitarum ab Herode interfectorum; [168] (f. 333) die 20 sahmi (in mg. feria III) ss. Nuniae et Maniae; [169] (f. 334) feria IV; [170] (f. 334v) die 30 sahmi (in mg. feria V), ss. Sergii et Bacchi; [171] (f. 335v) feria VI; [172] (f. 336) die 11 maii (in mg. sabbato) ss. Mocimi (*մովկիմա*) presbyteri et Codrati militis; [173] (f. 337) dominica III (sic in mg., in textu vero IV); [174] (f. 338) die 12 maii (in mg. feria II) s. Epiphanii archiepiscopi; [175] (f. 338v) die 22 maii (in mg. feria III), Constantini imperatoris; [176] (f. 339v) feria IV; [177] (f. 340v) die 23 maii, ss. Theodori Galatae, Thalelaei medici et VII virginum; [178] (f. 341) feria VI; [179] (f. 342) die 10 trē, inventio reliquiarum s. Gregorii Armenorum inluminatoris; [180] (f. 342v) dominica IV (V in textu et in mg.); [181] (f. 344) die 12 trē, (in mg. feria II) ss. Narsetis patriarchae et Chadi episcopi; [182] (f. 344v) die 15 trē, Danihel prophetae et trium puerorum; [183] (f. 345v) feria IV; [184] (f. 346v) die 10 (*sic*) trē, ss. Interpretum Isaac et Mesrob; [185] (f. 347v) feria VI; [186] (f. 348) die 20 iunii, Zachariae prophetae et patris Onuphrii; [187] (f. 349) dominica V (sic in mg., VI in textu); [188] (f. 350) die 1 (vel 21) trē, Tiridati regis et Ašḫen uxoris et Ḫosrowidouḫt; [189] (f. 351) die 2 (vel 22) trē, ss. nepotum ⟨Gregorii inluminatoris⟩, Aristacis, Verthanis, Yousik, Gregorii et Danihelis presbyteri; [190] (f. 352) feria IV; [191] (f. 353) die 14 iunii (in mg. feria V), Elisei prophetae; [192] (f. 354) feria VI; [193] (f. 355) die 2 iunii (in mg. sabbato), ss. XII apostolorum; [193] (f. 356), dominica VI (sic in mg., VII in textu); [194] (f. 357v) feria II, ieiunium Transfigurationis; [195] (f. 358) feria III; [196] (f. 359) feria IV; [197] (f. 360) feria V; [198] (f. 361) feria VI; [199] (f. 361v) sabbato, arcae ⟨Dei conmemoratio⟩; [200] (f. 363) transfiguratio D. N. I. C.; [201] (f. 375v) feria II; [202] (f. 377v) feria III; [203] (f. 378) die 2 khałots, ss. Istbuzt, Procopii et XLVIII martyrum, qui Nicopoli interfecti sunt; [204] (f. 379) feria IV; [205] (f. 379v) die 20 iunii, Isaiae prophetae; [206] (f. 380v) feria VI; [207] (f. 381v) sabbato, ss. Thaddei apostoli et Sandouḫt virginis; [208] (f. 382v) dominica II; [209] (f. 383v) die 15 khałots, s. Susannae, filia s. Vardanis, Armenorum ⟨prin-

cipis> [210] (f. 384) die 5 yarats, ss. Cypriani episcopi et Iustinae virginis; [211] (f. 385) feria IV; [212] (f. 385^{v}) die 15 yaratz, ss. Euphemiae, Christinae et XLV martyrum, qui cum eis interfecti sunt; [213] (f. 386^{v}) feria VI; [214] (f. 387^{v}) die 13 yareg, ss. patriarcharum Adam, Abel, Seth, Enos, Henoch, Noe, Melchisedech, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moysis, Aharon, Eleazar, Iosue, Samuhel et aliorum patriarcharum; [215] (f. 391) dominica II (*sic*); [216] (f. 392^{v}) die 17 arats (in mg. feria II) ss. Isaac et Ioseph, qui interfecti sunt in urbe Karin; [217] (f. 393^{v}) die 12 yareg (in mg. feria III), XII prophetarum Osee, Amos, Micheae, Iohel, Abdias, Ionae, Nahum, Habacuc, Sophoniae, <Haggei>, Zachariae, Malachiae, cum vitis uni cuique lectioni subiectis, ut in cod. Borg. Armeno 61, n. 235; [218] (f. 397) feria IV; [219] (f. 398) die 15 iulii (in mg. feria V), ss. Athenogenis archiepiscopi et X discipulorum eius; [220] (f. 398^{v}) feria VI; [221] (f. 399^{v}) die 30 yareg (in mg. sabbato), s. concilii Ephesini; [222] (f. 400^{v}) dominica IV; [223] (f. 401^{v}) die 1 augusti (in mg. feria II), s. Eleazar et VII puerorum ac matris eorum Samonae; [224] (f. 402^{v}) die 2 augusti (in mg. feria III), Sophiae et filiarum eius virginum Pisteos, Elpidos et Agapes; [225] (f. 403) feria IV; [226] (f. 404) die 4 trē (in mg. feria V) s. Christophori, qui est natione Cynocephalus; [227] (f. 405) feria VI; [228] (f. 405^{v}) die 17 yareg (in mg. sabbato), ss. Antonini, Aniceti, Photini et Theophilianorum, nec non Narsetis catholici; [229] (f. 406^{v}) domenica V; [230] (f. 407^{v}) feria II, ieiunium Deiparae; [231] (f. 408) feria III; [232] (f. 409) feria IV; [233] (f. 409^{v}) feria V; [234] (f. 410^{v}) feria VI; [235] (f. 411) sabbato, *šołakaṭ* i. e. visionis s. Gregorii inluminatoris; [236] (f. 412) dormitio s. Deiparae; [237] (f. 415^{v}) feria II; [238] (f. 416^{v}) feria III; [239] (f. 417) feria IV; [240] (f. 418) feria V, ss. Gregorii Agrigentini et Babylae episcoporum, nec non trium discipulorum huius; [241] (f. 418^{v}) feria VI; [242] (f. 419^{v}) die 20 augusti (in mg. sabbato), ss. Ioachim et Annae parentum Deiparae, item ss. evangelistarum Matthei, Marci, Lucae et Iohannis; [243] (f. 420^{v}) dominica II; [244] (f. 421^{v}) die 17 yareg (in mg. feria II), ss. Tevini (*ղիւնոսի*) presbyteri et Stephani Ulnensis; [245] (f. 422) die 18 augusti (in mg. feria III), s. Andreae ducis militum et exercitus eius, nec non ss. Callinici et Diomedis medici; [246] (f. 423) feria IV; [247] (f. 423^{v}) die 6 augusti (in mg. feria V), ss. Hadriani et uxoris eius Anatoliae, nec non Theodori stratelatae et Thyrsi martyris; [248] (f. 424^{v}) feria VI; [249] (f. 425) die 19 augusti (in mg. sabbato), s. Thomae apostoli; [250] (f. 426) dominica III; [251] (f. 427) die 3 meheki (in mg. feria II), ss. Mesropis, Elisei, Mosis grammatici, patris Davidis Anyałṭ philosophi, Gregorii Narekatsi et Thomae doctoris; [252] (f. 428) die 15 yareg (in mg. feria III), ss. prophetarum Ezechihelis, Esdrae et Zachariae patris Iohannis; [253] (f. 429^{v}) feria IV; [254] (f. 430^{v}) feria V, ss. CCCXVIII patrum concilii Nicaeni; [255] (f. 431) feria VI: [256] (f. 431^{v}) die 9 yareg (in mg. sabbato), ss. Iohannis Baptistae et Iob iusti; [257] (f. 433) dominica IV; [258] (f. 434^{v}) ieiunium Crucis; [259] (f. 435) feria III; [260] (f. 436) feria IV; [261] (f. 436^{v}) feria V; [262] (f. 437^{v}) feria VI; [263] (f. 438) die 13 septembris (in mg. sabbato), dedicatio sanctorum locorum in Hierusalem; [264] (f. 439) exaltatio s. crucis; [265] (f. 441^{v}) feria II;

[266] (f. 442) feria III; [267] (f. 443) feria IV; [268] (f. 444) feria V; [269] (f. 444^{v}) feria VI; [270] (f. 445^{v}) sabbato; [271] (f. 446^{v}) dominica II post exaltationem s. crucis; [272] (f. 447^{v}) die 24 septembris (in mg. feria II), ss. Mamantis et Philoctemonis, nec non Symeonis stylitae; [273] (f. 448^{v}) die 25 iunii (in mg. feria III), ss. Febroniae virginis atque Marinae et sociarum eius; [274] (f. 449) feria IV; [275] (f. 449^{v}) die 2 septembris (in mg. feria V), ss. Anthymi episcopi et Irenaei; [276] (f. 450^{v}) feria VI; [277] (f. 451) die 1 yahki (in mg. sabbato), s. Georgii militum ducis; [278] (f. 452) die 3 meheki (in mg. dominica III), festum s. crucis in monte Varag; [279] (f. 452^{v}) die 17 yareg (in mg. feria II), s. Davidis qui in (urbe) Dvin interfectus est; textus, qui abrupte desinit in ipso f. 452^{v}, continuatur f. 524, fasciculo XII foliorum (ff. 524-535) ex longo a glutinatore in fine codicis conposito; [280] (f. 524^{v}) die 20 septembris (in mg. feria III), ss. Eustratii, uxoris eius et duorum filiorum, nec non ss. virginum Hermiones et Nectarinae; [281] (f. 525) feria IV; [282] (f. 526) die 1 yahki (in mg. feria V), ss. principum Isaac et Hamazasp; [283] (f. 527) feria VI; [284] (f. 527^{v}) die 2 yahki (in mg. sabbato), LXXII discipulorum; [285] (f. 528^{v}) dominica IV; [286] (f. 529^{v}) die 2 septembris (in mg. feria II), ss. Phocae episcopi et Irenaei successoris apostolorum; [287] (f. 530^{v}) die 20 septembris (sic, in mg. feria III), ss. Theclae et Barbarae virginum, atque Demetrii martyris, qui consummatus est Thessalonicae; [288] (f. 531) feria IV; [289] (f. 532) die 27 iulii (in mg. feria V), ss. Pantaleonis medici et Hermolai presbyteri, nec non Euphrasiae virginis ac sociarum eius; [290] (f. 532^{v}) feria VI; [291] (f. 533^{v}) die 2⟨7⟩ septembris (in mg. sabbato), ss. Callistrati et XLIX martyrum, qui cum eo occisi sunt; [292] (f. 534^{v}) die 3 (in mg. 10) mareri, inventio s. crucis; [293] (f. 535) die 30 septembris (in mg. feria II), inventio reliquiarum s. Gregorii (patriarchae Albanorum), nec non s. patris Thatuli et Vari et Thomae; [294] (f. 535^{v}) die 20 iulii (in mg. feria III), ss. Vari, Antonii, Thomae, Chronidis et septem ⟨*χορτοφάγων*⟩, textus continuatur f. 453; [295] (f. 453^{v}) feria IV; [296] (f. 454) die 1 octobris (in mg. feria V), ss. Ananiae apostoli et XII doctorum; [297] (f. 455) feria VI; [298] (f. 456) die 10 septembris (in mg. sabbato), ss. Matthiae, Barnabae, Philippi, Silae, Silvani, Timothei et Titi, conlaboratorum (Pauli); [299] (f. 457) dominica VI; [300] (f. 458) die 5 octobris (in mg. feria II), ss. Luciani episcopi et Ioseph « patris Dei », atque Ioseph Arimathiae et mulierum *μυροφόρων;* [301] (f. 458^{v}) die 9 octobris (in mg. feria III), ss. Theodoreti presbyteri et Zenonis militis, nec non Macarii, Eudoxii et Romuli; [302] (f. 459^{v}) feria IV; [303] (f. 460) die 20 octobris (in mg. feria V), ss. decem millium et ducentorum Aretheitarum martyrum; [304] (f. 460^{v}) feria VI; [305] (f. 461^{v}) die 5 octobris (in mg. sabbato), ss. Demetrii et Basilii presbyteri Amaseae; [306] (f. 462) dominica VII; [307] (f. 463) die 2 octobris (in mg. feria II), ss. Anastasii presbyteri et Vari, nec non consummatio Theodoritae et filiorum eius; [308] (f. 464) die 20 octobris (in mg. feria III), ss. Hyperici et sociorum eius, qui Samosatae consummati sunt; [309] (f. 464^{v}) feria IV; [310] (f. 465) die 8 octobris (in mg. feria V), ss. Severiani, Sebasteni et Babylae episcopi atque LXXXIV discipulorum ⟨eius⟩; [311] (f. 466) feria VI; [312] (f. 466^{v}) die 9 octobris (in mg. sabbato), ss. Barlaam

Antiocheni episcopi et puerorum Ephesinorum, qui in monte Oglos consummati sunt; [313] (f. 467) dominica VIII; [314] (f. 468ᵛ) die 8 octobris (in mg. feria II), ss. Stephani Romani pontificis et presbyterorum, diaconorum ac populorum, qui cum eo consummati sunt; [315] (f. 469) die 3 novembris (in mg. feria III), ss. Acepsimae episcopi, Ioseph presbyteri et Aithalae diaconi; [316] (f. 470) feria IV; [317] (f. 470ᵛ) die 20 novembris (in mg. feria V), ss. pontificum Metrophanis, Alexandri et Pauli confessoris, nec non ss. notariorum (նաւտարաց) Marciani et Mar(tyrii); [318] (f. 471ᵛ) feria VI; [319] (f. 472) die 8 novembris (in mg. sabbato), ss. archangelorum Gabrihelis, Michahelis et totius caelestis exercitus; [320] (f. 473) dominica IX; [321] (f. 474) die 9 novembris (in mg. feria II), ss. Meletii archiepiscopi et Milis episcopi, nec non s. martyris Menae Aegyptii et Eborae (եբեր); [322] (f. 474ᵛ) die 10 novembris (in mg. feria III), s. Iohannis Chrysostomi; [323] (f. 475ᵛ) feria IV; [324] (f. 476) ss. Guriae et Samonae, nec non Romani monachi, qui Edessae ⟨consummati sunt⟩ (sic, lege: ss. G. et S. ⟨et Habibi⟩, qui Edessae ⟨consummati sunt⟩, nec non Romani monachi) et infantis ⟨Antiocheni confessoris⟩; [325] (f. 477) feria VI; [326] (f. 477ᵛ) die 17 novembris (in mg. sabbato), s. Philippi apostoli; [327] (f. 478ᵛ) dominica X, hilariorum Adventus: additur monitum թէ տումարն աւելի բերէ դու յայսմաւուրացն տաւնէ « si kalendarium longius est (h. e. si plures sunt hebdomades ante Adventum), age festa e menologio »; [328] (f. 479ᵛ) feria II; [329] (f. 480ᵛ) feria III; [330] (f. 481) feria IV; [331] (f. 482) feria V; [332] (f. 482ᵛ) feria VI; [333] (f. 483) die 13 novembris (in mg. sabbato), ss. Gregorii thaumaturgi et Nicolai episcopi et Myronis episcopi; [334] (f. 484) dominica II (Adventus); [335] (f. 485) die 19 novembris (in mg. feria II), ss. virginum Iulianae, Barbarae et Basilissae; [336] (f. 485ᵛ) die 20 novembris (in mg. feria III), ss. apostolorum Iacobi et Symeonis; [337] (f. 486ᵛ) feria IV; [338] (f. 487) die 23 novembris (in mg. feria V), ss. Clementis episcopi et Pancratii episcopi; [339] (f. 488) feria VI; [340] (f. 488ᵛ) die 24 novembris (in mg. sabbato), s. Andreae apostoli; [341] (f. 489) dominica III; [342] (f. 491) die 2 decembris (in mg. feria II), ss. Ianuarii episcopi et Mercurii martyris; [343] (f. 491ᵛ) die 23 octobris (in mg. feria III), ss. Iacobi (intercisi) et Iravaphara (?); [344] (f. 492ᵛ) feria IV; [345] (f. 493) die 20 octobris (in mg. feria V), ss. patrum Pauli (primi eremitae Պաւղոսի), Pauli (simplicis պաւղա), Macarii, Evagrii, Arsenii, Sisiani, Iohannis in puteo, Iohannis brevis staturae et aliorum; [346] (f. 494) feria VI; [347] (f. 495) die 11 decembris (in mg. feria III in ras. supra շաբ = sabbato), ss. apostolorum Bartholomei et Thomae; [348] (f. 495ᵛ) dominica IV; [349] (f. 497) die 12 decembris (in mg. sabbato), s. Nicolai episcopi Myrensis (զմիւռնեա = Smyrnae); [350] (f. 497ᵛ) die 13 decembris (in mg. feria II), ss. Menae et Hermogenis, Eugraphi et voluntariorum pauperum Iohannis (Calybitae) et Alexii; [351] (f. 498ᵛ) feria IV; [352] (f. 499) die 15 decembris (in mg. feria V), ss. Eustratii, Auxentii, Eugenii, Orestis et Mardarii; [353] (f. 500) feria VI; [354] (f. 500ᵛ) die 17 decembris (in mg. sabbato), ss. Iacobi Nisibeni archiepiscopi, Meletii episcopi et Marugae

ascetae; [355] (f. 501v) dominica V; [356] (f. 502) die 20 decembris (in mg. feria II), s. Ignatii patriarchae; [357] (f. 503v) die 22 decembris (in mg. feria III), ss. Theopompi episcopi, Theonae magi et IV militum Bassi, Eusebii, Eutychii ac Basilidis; [358] (f. 504v) feria IV; [359] (f. 505) die 24 decembris (in mg. feria V), s. Addaei pontificis, qui fuit in urbe Edessa discipulus Thaddei apostoli; [360] (f. 505v) feria VI; [361] (f. 506v) die 25 decembris (in mg. sabbato), ss. Indis et Domnae, nec non Glycerii presbyteri ac viginti millium qui conbusti sunt in ecclesia Nicomediensium; [362] (f. 507v) dominica VI; [363] (f. 508v) die 25 decembris, David prophetae et Iacobi fratris Domini atque festum omnium membrorum familiae Christi; [364] (f. 510) feria IV, s. Stephani; [365] (f. 510v) tertium festum, ss. principum apostolorum Petri et Pauli; [366] (f. 512) feria VI, quae inter haec festa maiora semper locum habet; [367] (f. 515) die 2 (sic pro 29) decembris, ss. apostolorum filiorum tonitrus, praemissa (f. 512v) dormitione Iohannis; [368] (f. 516v) dominica VII; [369] (f. 518) ieiunii s. epiphaniae dies I; [370] (f. 518v) dies II; [371] (f. 519v) dies III; [372] (f. 520) dies IV; [373] (f. 521) dies V; [374] (f. 521v) die 1 ianuarii (in mg. sabbato), s. Basilii pontificis et fratris eius Gregorii Nysseni, nec non Silvestri pontificis ac Ephrem abbatis.

Codicem binis columnis exaratum charactere *bolorgir* efficiunt fasciculi XLVI, primo fasciculo octo foliorum nunc in duos diviso. Hoc et tricensimo quarto quattuordecim foliorum exceptis, omnes fasciculi seniones sunt, quorum vicensimus septimus et quadragesimus sextus folium unum perdiderunt. Tituli et litterae maiores minio picta, maximae vero litterae coloribus distinguuntur rubro et roseo. Ornamenta caeruleo rubro roseo pigmento sat rudi manu expressa exstant cum in marginibus, ubi initia unius cuiusque festi indicant, tum in frontibus ff. 1. 211. 297, ubi festa solemniora designant Epiphaniam Pascha Pentecosten. In marginibus inf., quae titulos festorum continent, passim adiectae sunt invocationes, quarum non nullae librarii nomen referunt, e. g. f. 73v, ubi habetur festum s. Theodori, monasterii protectoris (cf. f. 523v): *և զիս զանիմաստ յիշեա ծնաւղիւք զՅովսէփ* « et me insipientem Ioseph conmemora cum parentibus ». Nomen Ioseph, quod etiam invenitur in ff. 108. 193. 205 (in textu columnae alterius). 230. 297, inde a f. 335v desideratur, titulo *եղկելի* « miser » nominis instar solo relicto. Duplex datur subscriptio. F. 516v: *Եկե|աւլ կացի յայս կենցաղի | ի ժամանակս որ ես Հասի || ի Թվականիս Հայոց | մեծի. պղ̅. սրտիւ խնդ̄ ես | բաղձացի. գտի զայս յոյ|ս ինձ պիտանի քան|զի | եղև ինձ յանկ բանի ի գաւառիս այս տիվրի|կի. Արդ աղաչեմ յամեն|այնի. զձեզ որդիք ս̅ք սի|ոնի և որ սիրող էք մատե|նի. և ընթերցող այսմ տա|ռի յիշեսջիք սիրով սրտի | զյովսէփ աբեղ(այ) ննջեցե|լովք իւր համայնի և ծնողաւք իւր և զարմի | ամէն.* « Constitutus sum in hac vita, tempore quo adveni ego, in anno Armeniae magnae 890 (A. D. 1440). Corde desideravi invenique hanc spem mihi proficuam, nam fuit mihi finis sermonis in hac provincia Tivrik. Oro ergo vos omnes, filii sanctae Sion, et qui librum amatis, et lectores huius scripti; conmemorate in caritate cordis Ioseph monachum, cum defunctis eius omnibus, parentibus eius et familiae. Amen ». F. 522v: *փառք անբաժանելի և | միաանական ս̅ք երրոր|դութե̅ն Հաւր և որդւոյ և* || (f. 523) *Հոգւոյն սրբոյ այժմ և միշտ | և յաւիտեանս յաւիտենի|ց ամէն. Արդ յան-դգնեալ աւ|արտեցաւ քսայհիճն և ա|ռաքելախաւս մարգարե|աչեն և Հոգխաբու<ղ>խ այս | տառ ձեռամբ յոգնայմեղ | և անարհեստ գրչի սուտա|նուն յովսէփ աբեղի. Ար|դ. գրեցաւ սա ի թվ̄ին Հայոց | . պղ̅.* (*ղ* eras. in *լ*, ut opinor, ad inveterandum codicem: 830 pro 890) *ի դառնաբեր ժամանակիս. վս̅ ծովացեալ մեղ|աց մերոց. քանզի որք մեծ|ութե ընչից ըղձանան ո՛չ | ինչ աշխատութի զմնաւ | ամեն. յայլմ յայլ անցանե|ն. դաւառս Հեռաղնաց | ուղղաւորութի որպէս | վի զչաֆն անհեցուցեալ | մարթաւ-ցեն. Նաև ընդ | Համայապատ ծովուն | ծփանս նաւարկեալք. | որք բարկացայտ ալեաւքն | լեռնացեալ կոհակած* (sic) *և | դաշտանան անդ ընդ ա|պառաժ խորոցն. թքացեալ | կուտիցն մեա առ մէա ալ|եացն*

աՀ պակուծող տե|ողացն արկանելով։ Իս՛կ արկացեալքն ստոր ի|ջիցն ի խիխս (l. խիզս) խոռոջիցն ||ի խորս խաւարային ձոր|ոցն Համարձակին ի՝քա|րաժեռս դժուարամուտ | տեղեացն։ Ի խնդիր ական|ցն զա-նազանեացն. լաւ | Համարելով զմաՀ անձա|նց քան ունայն ձեռաւք | զ՛աստացն ժառանգել | զանունն։ Եւ այլք ըստ քե|րական արուեստին Հալ|ոցաւք Հնոցն զոսկոյ՝ | գիւտ արուեստաւորել|ով զանօթն պա-տուա|կան։ Ըստ նմին աւրինա|կիս այսմ Հոգիանորոգ | լուսերանգ ծաղկաւետ | փթիթ անուշաՀոտ բու|րա-ստանիս Ստացաւ | զշարամարգարտեա. և | զանաւրիկ մեծութիւն. զը՛պայծառութիւն սրբոյ ե՛կեղեցոյ քանզի ունի սա | զբոլոր մասունս տաւնի|ց տէրունականաց զոր որ | Հարքն Հաստատեցին | զընթերցուածն զոր յակո|վբոս եղբ|այրն տն և կիւ|րեղ եմա Հայր(ապետ). Հաստա|տեցին և զդաւթեան | նուագն նշանագրով | գործովքն և կաթուղիկէ|| (f. 523ᵛ)ից թղթովքն և յոՀան|նեան աւետարանաւն | և զտաւնանամակ զսրբ|ոց առաքելոց մարգա|րեից մարտ(իրոսաց) Հայր(ապետաց)։ Արդ | դրեցի ես յովսէփ սուե|ղույս զգիրքս զայս. ընդ | Հովանեաւ սբ թէոդո|րոսի զինա. որի զոր այ|ժմ դերձկի կոչի և այլ | բա-զմայՀաւաք նշխա|րաց յառաջնորդութե | սբ ուխտիս տր Ներսէ սի պատուելի եպ(իսկոպոս)ի որ|ոյ արա-րիչն զերկնից | արքայութին տայ ժառանգել ամն։ Յիշեցէք | և զվանիցս միաբանքն | սիմէոն աբեղայն և զսա|րկաւագերն. զսարգիսն | զվարդանն. ղազարն | զտնտես յովաննէսն։ | Դարձեալ կրկին աղաչեմ զամե-նեսեան. զման կունոտ սբ եկեղեցոյ յի չեշիք ի մաքրափայլ ա ղաւթս ձեր զմեղուցեալ | գրիչս զյոսէփ. և զուս|ուցիչն իմ զարիստակէ ս վարդապետն. և զծնաւ|ղքն իմ զյակոբ ք(ա)Հ(անայ) || աւտարայ մաՀ լինելով | խարիպութի վս գնացել| եղբաւրն իմ միքայէլին. և զգովեալ եղբայրն իմ զսա|ման սարկ(աւագ) զՀանգուցեալն առ քս սուրբ էր վար|ուք և եղբարն իմ սաման | անուն և ցանկալի զինչ | զաղաւնի էր իւր Հոգին | ընդ ձայնս խառն երամ|ով|ին ձեռ.ք որ չառնէ տուր.ք աղքատի կամ բարձր ան|այ ի յաղաւթի թող | չորանայ (նման suprasc. prima, ut vid., manu) գասի որ ի ծա|ռէն անդեաւ ջախի։ Ա|գաՀութի նմա-<ն>Հրի քանի | ձգեն կու բորբոքի թէ | չատ տաս թէ սակաւ | յետոյ դառնայ ամէն փոշի։ Արդ որ զայս մեր զ|կնի և Հանդիպիք այսմ | տառի զձեզ աղաչեմ ար|տասուելի յիշմանարէ|ք զմեզ արժանի թէ տր | յս քաղցր (ր suprasc.) է և բարի թող | զանցանս զյո|սէփ կրօ(նաւոր)ի | և զմայրն (մ suprascr.) իմ զյալամխա|թուն զանազան վ|չտաւ|ք լալագին դիմաւք | տառապեալ կենաւք որ | զայնպիսի գեղեցիկ որ դ ||... « Gloria indivisibili et unicae sanctae Trinitati Patri et Filio et Spiritui Sancto nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. Hic absolutus est liber, a Christo conditus, ab apostolis declaratus, a prophetis aedificatus et a Spiritu germinatus, manu peccatoris et inperiti librarii Ioseph falso nominati monachi. Hic ergo descriptus est anno Armenorum 890 (A. D. 1380-1) temporibus luctuosis, propter adfluentia peccata nostra. Quem ad modum illi, qui ubertatem rerum desiderant, nullius pretii faciunt laborem, huc illuc transeunt diligenter per regiones remotas, ut maius lucrum obtineant, immo per undas oceani navigant, quae iratis fluctibus montium instar adtolluntur et deprimuntur profundis abyssis, acervatim procella conmotae in reciprocatione aestus, adspersis spectatoribus perterritis; vel strenui, per clivos depressos in speluncis coenosis in obscuris voraginibus vallium pericula adeunt inter scopulos locorum inaccessibilium, gemmas exquirentes variatas et mori praeoptantes quam excussis manibus nomen abiectum habere. Alii iuxta vasculariorum artem aurum repertum tractant in fornacibus ad conficiendum vas praestantissimum. Ad huiusmodi exemplum, inlustris instigator, planta pollens fragrantis paradisi, acquisivit margaritarum fila et insuperabilem thesaurum, splendorem sanctae ecclesiae. Habet enim hic (liber) omnes partes festorum dominicalium, quae sancti patres conprobaverunt, lectiones quas Iacobus frater Domini et Cyrillus Hierosolymorum patriarcha constituerunt, et Davidicos hymnos cum notis et (cantico Benedicite) opera (Domini Domino = Dan. 3, 57-88) et catholicas epistulas et Iohanneum evangelium et epistulas pro festis sanctorum apostolorum, prophetarum, martyrum, patriarcharum. Haec scripta exaravi ego Ioseph monachus, sub umbra s. Theodori militis, qui nunc dicitur de *Dertzik*, et aliarum multarum reliquiarum, praeside sanctae congregationis domino Nersete venerabili episcopo, cui Creator det possidere regnum caelorum. Amen. Memores estote coenobitarum monasterii, Symeonis monachi et diaconorum Sergii, Vartanis, Lazari, oeconomi Iohannis. Iterum obsecro vos dupliciter, filii sanctae ecclesiae, in vestris puris precibus (memores estote) peccatoris librarii Ioseph et magistri mei Aristacis doctoris, nec non patris mei Iacobi presbyteri, qui in exteris terris mortuus est peregrinando propter decessum fratris mei

Michahelis, atque laudabilis fratris mei Asman diaconi, qui ad Christum migravit; sanctus enim erat moribus, hic frater meus, nomine Asman, carissimus, animam habebat sicut columba cum pullis (cf. Is. 60, 8). Manus, quae non dat eleemosynam pauperi, et non erigitur in oratione, arescat flatque similis cortici qui cadit ex arbore et rumpitur. Avaritia igni similis est, quantumcumque in igne mittitur ardet, sive multum mittas sive parum, postremo totum in pulverem revertitur. Nunc vos qui post me venturi estis et hunc librum videbitis, ego flens obsecro, memores estote mei pauperculi, ut Dominus Iesus mitis sit et bonus et veniam tribuat animae Ioseph monachi et animae matris meae Yalamḫaṭoun, quae multos passa est dolores et vultum habuit lacrymis madidum vitamque calamitatibus adflictam, quae etiam tam pulchros pueros ... ». Finis subscriptionis desideratur propter amissionem ultimorum foliorum.

Integumentum ex corio nigro in Oriente confectum. In schedulis chartaceis dorso et paginae internae operculi anterioris adglutinatis antiqua nota codicis *1*, additis in ultima schedula verbis *Lectionarium | armenum.*

68 (olim 2). An. 1357 (Arm. 806, cf. f. 351ᵛ), chart., mm. 248×174, ff. 352, linn. 19.

Evangelia quattuor cum praefationibus, sectionum titulis canonibusque Eusebianis. [1] (f. 14) Evangelium secundum Mattheum; [2] (f. 110) evangelium secundum Marcum: inter vv. 8 et 9 cap. 16 titulus minio bis scribitur *Աւետարան ըստ Մարկոսի* « Evangelium secundum Marcum », ut saepius in codicibus nec non in editione Venet. Iohannis Zohrab an. 1805; in fine vero evangelii atramento additur *Համբարձմանն կարդա զաս* « Hoc legitur in festo Adscensionis » (cf. ed. Zohrab p. 683, ult. not.); [3] (f. 175) evangelium secundum Lucam; [4] (f. 275) evangelium secundum Iohannem: post 21, 25, titulo bis scripto *Աւետարան ըստ Յովհաննու* « Evangelium secundum Iohannem », pericope addita est de muliere adultera (= 7, 53 - 8, 11), cuius titulum in margine adposuit librarius ipse *Իրք կնոջն շնացելոյ* « De muliere adultera ». Nota sequitur de origine istius pericopes: *Զայս յիշատակ բանի ընկալաւ եկեղեցի յասորոց աւետարանէ բանիւ պապիասայ ումեմն յովհաննու աշակերտի․ որ և յետոյ հերձուած խաւսեցաւ և խոտեցաւ։ Իսկ է կարգ բանին յութսունն ու վեց համարն զկնի այնմ բանի որ ասէ քննեա և տես զի մարգարէ ի գալիլէէ ոչ յառնէ։ Եւսեբի է ասացեալս։* Traditionem hanc accepit ecclesia Syrorum in evangelio verbo Papiae cuiusdam, Iohannis discipuli, qui postea haeresim propugnavit et reiectus est. In ordine vero narrationis numerum octogesimum sextum tenet pericope, post verba 'scrutare (scripturas) et vide quia a Galilaea propheta non surgit'. Haec ab Eusebio dicta sunt ». Praemittuntur: [1] (f. 1ᵛ) **Eusebii** ad Carpianum epistula (cf. Iac. Dashian, *Catalog*... p. 39); [2] (f. 3ᵛ) canones Eusebiani; [3] (f. 11) praefatio evangelii sec. Mattheum, Zohrab, p. 647; [4] (f. 12) sectionum tituli et concordantiarum tabula, ibid., quae des. in *Մատթէոս քան տեղի երկուքն համաձայնին*; [5] (f. 107) praefatio evangelii sec. Marcum, ibid. p. 669; [6] (f. 108) sectionum tituli, ibid.; [7] (f. 170ᵛ) praefatio evang. sec. Lucam, ibid., p. 684; [7] (f. 171ᵛ) sectionum tituli, ibid. p. 683; [8] (f. 272ᵛ) praefatio evang. sec. Iohannem, ibid. p. 706; [9] (f. 273) sectionum tituli, ibid.

Codex charactere *bolorgir* nitide exaratus triginta fasciculis constat, qui sunt seniones exceptis primo et quinto, qui 10 folia continent, secundo qui 11, trigesimo qui 9. Litterae minores armenae fasciculos distinguunt in margine inf. primae et ultimae paginae, desiderantur tamen nota anterior primi fasciculi ultimique posterior. Litterae maiores rubro vel caeruleo colore distinguuntur, maximae vero roseo. Ff. 1ᵛ. 2 epistula ad Carpianum porticibus includitur, quarum in fastigiis depictae sunt variis coloribus effigies Eusebii Carpianique schedulam manu gerentium. Ff. 3ᵛ-10 canonum concordantiae item includuntur porticibus, quas commendant figurae plantarum piscium avium simiarum. F. 14 frons evangelii primi ornatur imagine B. M. V. cum puero Iesu. Simulacra exstant s. Marci (f. 109ᵛ) et s. Lucae (f. 174ᵛ) scribentium, s. Iohannis vero ad Prochorum dictantis (f. 274ᵛ); effigies s. Matthei periit, avolso folio quarto fasciculi secundi. In marginibus habentur ornamenta colore roseo depicta, quibus notantur lectiones pentecostales 42, nec non imagines aliquae: f. 93ᵛ apostoli tres, f. 95ᵛ Iesus in caelum adscendens et apostoli tres, f. 104 Ioseph ab Arimathia, f. 105 mulieres *μυροφόροι*, f. 177 archangelus Gabrihel, f. 203ᵛ Simon pharisaeus, f. 217 homo genua flectens, f. 220ᵛ sanatio caeci, ut vid., quamvis textus sit de muto daemonium habente Luc. 11, 14 sq., f. 269 discipuli duo euntes in castellum Emmaus, f. 322 Dominus docens. In marginibus quoque sectionum numeri caeruleo pigmento exarati sunt circuloque inscripti, canonum atramento, concordantiarum minio. Loca parallela in ima pagina notantur. F. 107ᵛ post praefationem evang. sec. Marcum librarius scripsit: *Զմեղապարտ գրիչս |յիշեցէք ի քս և ած զձեզ:* « Scribae peccatoris memores estote apud Christum et Deus vestri (memor erit) ». F. 171: *Աւրհնութիւն | որ կարդայ. գոհութի | որ լսէ. փառք փրկչին. | և յիշատակ բազմամե՛ղ գրչիս. ամէն.* « Benedictio legenti, honor audienti, gloria Salvatori et memoria (fiat) scribae qui multum peccavit. Amen ». F. 349 subscriptio codicis: *Փառք ամենասուրբ | երրորդութեան.* ¦ ... || (f. 349ᵛ-350) || ... *Սմին այս ած* (suprascr. pr. man.) *աւանդ | սբ աւետարանիս ¦ եռափափաք սիր|ով ցանկացաւղ ե՛ղեալ սրբասէր ք(ա)հ(անայ) | պարսեղ անուն և | մեր հոգևոր որդի | որով հեռև | և հանդիպեալ ի՛մոյ նուաստութեանս | վարդանա սուտ|(յա)նուն ք(ա)հ(անա)յ. և ես թէ|պէտ ծե՛ր և զառա|նցեալ էի և սկարա՛ցեալ յաչաց. այլ ի յոյժ սիրոյ և ի խնդ՛րոյ վերոյ գրեալ | եղբաւր և հոգոյ | որդոյն բարս(եղ) | մոռացա՛յ զծերու¦թի վասն ածասէր փափագմանն | բարսեղ ք(ա)հ(անա)յ | վստահացեալ | յայ ամենակարա¦ւղ զաւրութին | որ ոչ առնէ անտե՛ս զյուսացեալս | յինքն. ի շնորհ նո¦րա ապաւինեալ* || (f. 351) *սկսա՛յ և նա ե՛տ կա՛րողութի հասանել | յաւարտ սորա: | Այլ և գրեցաւ սա | յաւնիս՛ արինակէ | և յաշխնընտիրս | Որ, նա, նա և յար.ուեստ բանի ո՛չ յանհնչան գրչէ. այլ Լի՛ և | կատարեալ արուե|ստիւ, ի բա՛նս, ի բա՛ռս. | ի ըծո՛րդս, ի բացատս, | և ի տրոհմունս առո|գանութեանց. ի սառ՛գութի կիտից, և | ոլորակաց, և սոց՛այցն սա՛յեաց: Վասն որոյ աղաչ¦եմ զսբ դասս ք(ա)հ(անայ)ից | առ. հասարակ ըզ¦հանդիպաւղսդ. | որք վայելէք ի քաղց՛րահամակ եդեմա¦կուսի վտակացս բառա.ռաջեայ հոսանաց՝ կենդանական ած¦ախաւս սբ աւե|տարանիս. մանաւ¦անդ յորժամ բա.նայք ի ժամ սուրբ պատարագին. | յորժամ խաղան ի | վերուստ յողջո՛յն ¦ ձեր իջանելը! զաւ՛րք հրեշտակաց և | սքողեալ աչիւ խա¦ռնին ընդ ձեզ: | Յայնժամ նով|ին* || (f. 351ᵛ) *ս. աւետարանաւդ | և միջնորդական կե։նդանարար հրաշ՛իւք սբ պատարագ¦ին. յիշեսջի՛ք ի քս ըզ՛ստացաւղ սբ աւե¦տարանիս զբարս(եղ) | ք(ա)հ(անայ) և զծն(ողս) իւր և զա(մենայն) | արեան մերձաւո|րս, նա և զանդրա։նիկ որդի նորա զառ(ա)ք(է)լ | դպիր որ տղայ հաս(ա)¦կաւ փոխեցաւ ի քս | Նա և զյաքնամէդ | զծնողս վ(ա)րդ(անա) և զծն(ողս) | իմ և զեղբարսն իմ | և զա(մենայն) ազգատոհմ իմ. | և զուսուցիչսն և զա(մենայն) | երախտաւորսն իմ | ողորմութի գտան¦ել յահեղաւուրն | յամառօտի ընդ ա(մենայն) | սբս ի տ(եառն)է մերմէ յ(իսուս)է ք(րիստոս)է: | և որ յիշէ զվերոյ գրե¦ալքս ի բարին: քս | ած որ մեծն է ի պար¦գևս բարեաց զյիշ՛աւղսդ, և զյիշեցե¦ալսս, արժանի ար¦ասցէ ողորմութեն | իւրոյ որ է աւրհնե¦ա՛լ յաւիտեանս յա¦ւիտենից: ամէն: | Արդ գրեցաւ | սբ աւետարանս. | ի Թուականիս հայոց. ՊԶ. ի հայրապետութե տն յա* ||... (finis subscriptionis desideratur, folio uno avolso): « Gloria sanctissimae Trinitati ... Hoc a Deo traditum evangelium sanctum maximo desiderio cum expeteret pius Christi presbyter Basilius, filius noster spiritualis, ego humilis Vardan, nomine tantum presbyter, id ipsum sciens, quamquam senex, aetate confectus oculisque laborans, ex animo, postulante supradicto fratre et spirituali filio Basilio, senectutem oblitus sum propter pium desiderium Basilii presbyteri ac spem reponens in virtute Dei

omnipotentis, qui numquam contempsit sperantes in eo, gratia eius innixus sum, et ipse facultatem mihi dedit operis huius absolvendi. Descripsi autem (hunc librum) ex optimo codice perpolitoque, exarato quidem a librario arte dicendi haud inperito, qui, optima ac perfecta arte, sententias vocabula coniunctiones intervalla interpunctiones accentus vocis puncta prosodias conposuit. Qua propter exoro vos, sancti ordines presbyterorum omnes, qui dulcibus edenicisque rivulis utimini quadriflui omnis evangeliorum sanctorum, praesertim cum tollite (evangelium) in hora tremenda sancti sacrificii, quando, vobis devocantibus, ex alto descendunt exercitus angelorum et tremore circum dati vobis miscentur, tunc per hoc sanctum evangelium et per deprecatoria vivificaque mysteria sancti sacrificii, conmemorate in Christo possessorem sancti huius evangelii Basilium presbyterum cum genitoribus omnibusque consanguineis, nec non filium eius natu maiorem Arakhel lectorem, qui puer ad Christum migravit; item (conmemorate) me Vardan indignissimum librarium, et genitores meos ac fratres meos totamque familiam meam, et magistros et omnes benefactores meos ad consequendam misericordiam in tremendo iudicio cum omnibus sanctis in Domino nostro Iesu Christo. Quod si conmemorent supra scriptos in bonum Christus Deus, qui magnus est in gratia, et conmemorantes iuvabit et conmemoratos, (omnesque) dignos faciet misericordiae suae, qui benedictus est in saecula saeculorum. Amen. Hoc exaratum est sanctum evangelium anno Armenorum 806 (= A. D. 1356-7) patriarcha domino Ia[cobo] ... ». Cetera verba desiderantur, folio avolso. F. 352, manu recentiore: Այլ և յիշա(տա)կ է սբ յաւետարանս | սբ Աննայի վանք չաւնի որ իշխանութիւն | որ զսբ աւետարանս հանէ ի վանացս | կամ ծախէ կամ գրաւ դնէ կամ այլ | ու այլ պատճառաւ ուրիշ տեղ տանի | զայն անձն որ ուղղայ տաաւ իւր զարդ | պետանէն ամէն. գրեցաւ գիրս | թվին. ռ̃ հ̃ դ̃ դեկտեմբերի ամսոյ (*sic*) իզ̃ | առքն պետրոսի (*sic*) և պօղոսի տաւնակացն | տանն (*sic*) է. « Memoriale autem est sanctum hoc evangelium monasterii s. Annae. Nemo potestatem habet sanctum evangelium hoc e monasterio auferendi vel destruendi vel pignori obligandi vel aliis causis in alium locum transferendi. Scriptum est hoc anno 1074 die 26 mensis decembris (= 26 dec. 1624) in festo apostolorum Petri et Pauli ». Humore pessum data sunt folia omnia in marg. inf., aliqua etiam in sup. sine textus detrimento; quaedam refecta. Ff. 1r. 2v. 3r. 4v. 5r. 6v. 7r. 8v. 9r. 10v. 174r. 352v vacua. Bifolia membranacea custodiae instar adiecta sunt in principio et fine codicis, prius vero paginam alteram resectione perdidit.

Integumentum ex corio rubro crucibus, ut vid. argenteis, ornabatur septem in pagina anteriore, in posteriore vero una tantum circulisque duodecim. Corrigiae ad conprimendum codicem duae manent ex pagina posteriore exeuntes, altera inter illas abrupta est. Antiqua nota codicis legitur in schedulis adglutinatis imo dorso *2* et angulo sup. ext. custodiae anterioris *2* | *Quatuor Evangelia*.

69 (olim 3). An. 1360-1 (Arm. 810, cf. f. 353), chart., mm. 240×160, ff. II. 353, linn. 18.

Evangelia quattuor sine praefationibus sectionumque titulis et concordantiarum canonibus, adiectis tamen in marginibus sectionum numeris et concordantiis. [1] (f. 1) Evangelium secundum Mattheum; [2] (f. 102) evangelium secundum Marcum; [3] (f. 166) evangelium secundum Lucam; [4] (f. 273) evangelium secundum Iohannem.

Bifolium membranaceum, quod custodiae anterioris loco additum est, fragmentum continet evangelii sec. Iohannem cum sectionibus Ammonii, litteris uncialibus, saec. ut vid. duodecimo, binis columnis nitide exaratum. Restant, columna externa fera ex integro recisa, Ioh. 7, 26 *աւասիկ* – 8, 16 *զի չեմ միայն*, omissis 7, 53-8, 11, narratione scilicet mulieris adulterae. Paucis tantum deficientibus verbis inter folia unum et alterum, bifolium demonstratur fasciculi medium fuisse lineasque 19 continuisse.

Codex exaratus charactere *bolorgir* fasciculis constat uno et triginta. Habent fasciculus vicensimus 14 folia, octavus decimus quartus et vicensimus secundus 11, secundus 10, trigesimus primus 6, trigesimus 2 tantum, alii 12. Notae scriptae sunt a librario in margine inf. primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi, sed, non nullis glutinatoris cultro longo a tempore resectis, omnes rescripsit manus saec. ni fallor XVII. Litterae maiores maximae ornamenta marginalia rubro colore distincta. Numeri sectionum et canonum, nec non concordantiae eusebianae, in marginibus lateralibus et imis atramento scripta sunt. F. 273 effigies Salvatoris sedentis cum B. M. V. a dextera parte apostoloque Iohanne a sinistra. Tituli evangeliorum manu altera additi sunt: f. 101, in pagina vacua relicta: սրբոյ աւ(ե suprascr.)տ(ա)ր(անի)ս յս քս որ ըստ մաթէոսի (*sic*) « sancti evangelii Iesu Christi, quod (est) secundum Mattheum »; f. 102: ս.րբոյ աւետա(րա)նիս յս | քս որ ըստ մարկոսի « sancti evangelii Iesu Christi, quod (est) secundum Marcum »; f. 166: սրբոյ աւետարանիս յս քս | որ ըստ Ղուկասու « sancti evangelii Iesu Christi, quod (est) secundum Lucam »; f. 273: սրբոյ | աւետարանիս | յս քս որ ը(ստ) | յոհաննու(հ dub.) փառք քեզ տր ած « Sancti evangelii Iesu Christi, quod est secundum Iohannem; gloria tibi, Domine Deus ». F. 272ᵛ, nota possessoris: Զվերջինս տացաւղ սբ | աւետարանիս ով դասք | լուսերամից · յիշեսջիք | ի մաքրափայլ յաղաւթս | զտէր տր Մովսէսն և իւր | որդի տր սուքիաս.ն որս ստացան զայ|ս ի հալալ վաստ|ակոց իւրեանց ով որք | հան-դիպիք կարդ|ալով յիշեցէք պաղօթս | զեր զննջեցեալսն իւրեանց | և ծնողացն և որդոցն և ամ | արեան մերձաւորացն | գրեցաւ թվն հայոց թվ|ոյ անհս Ջ (forsitan ex Հ) և թ... (*sic*) և. որ յիշէք յիշեալք | ի քսէ այ մերոյ (script. in ras. inde a lin. 5). « Ultimum sancti huius evangelii possessorem memorate, o turmae splendidorum (clericorum), in vestris puris precibus, dominum Moysen eiusque filium dominum Hesychium (*Sukias*), qui hoc (libro) potiti sunt profusis eorum laboribus; vos, qui legetis, conmemorate in precibus vestris defunctos eius et parentes et filios omnesque consanguineos. Scriptum est anno nongentesimo octogesimo nono (= A. D. 1539-40). Qui conmemoratis conmemorati (estote) apud Christum Dominum nostrum ». Librarii vero subscriptio legitur f. 353: Փառք ամենայսբ երրորդութեն | Հաւր և որդոյ և սբ Հոգոյն այժմ և | միշտ և. յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։ | Բարե-խաւսութբ սբ աւետարան|չացն քի. մաթէոսի. մ[ա]րկոսի, | ղուկասու, յոհաննու, բարեխ|աւսութեն ողորմեայ գրող | ի|Ղ|ս և ստացողիս յո(վ)հ(աննու) ք(ա)հ(անայ) իս ո|ր ստացայ ի հալալ արդեա(ն)ց | իմոց։ յիշատակ ինձ և ծն|ողաց իմոց։ արդ աղաչեմ զա(մենայն) | որք հանդիպիք սմա յիշմամբ | արժանի առն|էք։ յերկնից | բացիկ (*sic*) յաղաւթս զեր և | ած յիշողացդ ողորմի ամէն։ գր(եցաւ) ի թ(վակա)ն(ին) ուժ։ « Gloria sanctissimae Trinitati Patri et Filio et Spiritui Sancto nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. Per intercessionem sanctorum evangelistarum Christi, Matthei, Marci, Lucae et Iohannis, miserere mei librarii et possessoris Ionannis presbyteri, qui laborum meorum inpendio (libro hoc) potitus sum; memoriam (facite) mei et parentum meorum; rogo vos omnes, qui ante hunc (librum) memoriam dignam facietis, ad caelum producite preces vestras et Deus vestri miserebitur, qui memores eritis. Amen. Hoc scriptum est anno 810 (= A. D. 1360-61) ». F. 353ᵛ quaedam scripta sunt, sed nunc prorsus evanida. Ff. 101ᵛ. 165ᵛ. vacua.

Ante f. I inserta est schedula chartacea, ubi saec. XIX scriptum est: *N. 1.* | *Evangelio in Armeno. Manuscritto* | *bello di carattere. e bello per l'effi|gie della Madonna, S. Giovanni. e* | *Gesu Cristo portato al principio dell'|Evangelio di S. Giovanni. Scritto* | *nell'anno 1300 di Gesu Cristo. ri|marchevole per la caligrafia e* | *per le due carte a pergamena,* | *scrittura del sesto secolo.*

Integumentum recens ex membrana et tela. Paginae internae operculi anterioris adglutinata est schedula antiquioris integumenti: *3* | *Quatuor Evangelia.*

70 (olim 4). Saec. XIV, membr., mm. 207×155, ff. II, 301, linn. 22.

Evangelia quattuor cum praefationibus, sectionum titulis canonibusque Eusebianis. [1](f. 3) Evangelium s e c u n d u m M a t t h e u m; [2](f. 84) evangelium s e c u n d u m M a r c u m, titulo ante praefationem inscripto (f. 82) Աւետարան Մարկոսի։ Աւետարանին; vv. 9-20 cap. 16 non binis columellis sed plenis

lineis f. 137v scripti sunt, quorum in fine titulus legitur: Աւետարան ըստ Մարկոսի; [3](f. 141) evangelium secundum Lucam, cuius titulus legitur (f. 232v) Աւե(տարան) ըստ Ղուկայ; [4](f. 234) evangelium secundum Iohannem, cuius in fine legitur Կատարեցաւ գլուխք Աւե(տարանի) ըստ Յովհաննու «Expliciunt capitula evangelii secundum Iohannem». Praemittuntur [1](f. 1) praefatio evangelii sec. Mattheum ut in bybliis Zohrabianis, p. 647; [2](f. 1v) sectionum tituli tabulaque concordantiarum usque ad մն գալըստեանն ան, folio uno avolso, ibid.; [3](f. 82) praefatiio evangelii sec. Marcum, ibid., p. 669; [4](f. 83) sectionum tituli et concordantiae usque ad մն Յաւուրն (*sic*) և ժամուն, folio uno exciso, ibid.; [5](f. 138) praefatio evangelii sec. Lucam, ibid. p. 684; [6](f. 139) sectionum tituli et concordantiarum tabula, ibid., p. 683, quae abrupte desinit in մն դահեկանին propter folium avolsum; [7](f. 232v) praefatio evangelii sec. Iohannem, ibid. p. 706; [8](f. 233v) sectionum tituli et concordantiae, ibid., usque ad մն ի ծնէ կուրին բժշկութեան, folio sequenti deperdito.

Codex binis columnis charactere *bolorgir* eleganter exaratus fasciculos viginti sex continet, qui sunt seniones, exceptis undecimo, decimo septimo vicensimoque quinionibus. Fasciculi primus, octavus, decimus tertius et vicensimus primus 11 folia tantum habent, imaginibus evangelistarum ante unum quodque evangelium barbare resectis. Notantur fasciculi in margine inf. primae et ultimae paginae litteris armenis minoribus, desiderantur tantum notae anteriores fasciculorum octavi et decimi tertii, folio primo deperdito, nec non posterior fasciculi vicensimi sexti, ultima pagina pura relicta. In principio codicis fasciculus videtur avolsus, qui, epistulam ad Carpianum canonesque Eusebianos continens, notis carebat. Litterae maiores depictae alterna vice purpureo caeruleove pigmentis usque ad f. 289v, dein omnes minio ab altero rubricatore, desiderantur in ultimis duabus paginis, f. 298v, 299r. Litterae maximae et ornamenta marginalia coloribus distinguuntur purpureo simul ac caeruleo pigmento in priori parte, in posteriori vero rubro, caeruleo et croceo. Frontes evangeliorum variis coloribus auroque ornantur. Imagines in marginibus habentur rosaceo croceoque coloribus distinctae: f. 4 somnium Ioseph, f. 5 Magi tres, f. 6 B. M. V. cum puero Iesu super equum (*sic*) sedens, f. 7 Iohannes Baptista, f. 23 Christus duobus caecis visum restituens, f. 29v sanatio daemoniaci caeci et muti, f. 45 pater lunatici Iesum subplicans, f. 54 Christus Hiericho egrediens duos caecos inluminans, f. 79v Ioseph ab Arimathea, f. 80v mulieres *μυροφοροί*, f. 86v Iesus genu flexus orans, f. 136 Ioseph ab Arimathea, f. 143 salutatio B. M. V. ab angelo, f. 144 B. M. V. Elisabeth deosculans, f. 147 pastor super gregem vigilans, f. 158 mundatio leprosi, f. 184v sanatio daemoniaci muti, f. 228v Ioseph ab Arimathea, f. 238 Iesus hydrias aquae in Cena benedicens, f. 268 Lazarus sudario fasciolisque ligatus. In marginibus quoque numeri exarati sunt sectionum pigmento caeruleo circulo rubro inscripti, canonum atramento, concordantiarum minio. Loca parallela aliorum evangeliorum in margine imo atramento notantur. F. 299v documentum donationis litteris *notergir* descriptum: փառք ամենայ|նի Երրորդութեան | Հօր և որդւոյ և | Հոգւոյն սրբոյ | այժմ և միշտ և յաւ|իտեանս յաւիտենից | ամէն։ ի Թ(ո)վ(ա)կ(ա)նիս Հայ|ոց Հազար ճանի | ի կոկ վարդապետ|էս որ կոչի անու|ամբ գրիգոր բաբ|ունապետ էառ | Հապըրմանցու որ|դի մկրտիչն յիշա|տակ իւր Հոգւոյն | և իւր ննջեցելոցն Հօրն մելքոնին և | մօրն սուլթանին | եղբօրն նիկողայ|ոսին որդւոյն | ովանէսին մկրտչի | կողակցոյն [..]աշ|| ութին. որդոցն | մելքոնին մարտիր|ոսին ծերունին | որ Հանգուցեալ | են ի քս տէսողք | և կարդացողք | բանիս յիշատա|կարանիս լի բեր|անով աղա<չե>ցէք | ած ողորմի մկր|տչի

ծնողաց հօ|գւոյն որ եղիր |յիշատակ արծա|թապատ սբ աւ|ետարանս ընք|ուշու սբ եկե|ղեցոյն որ անուա|նի սբ կարապե|տ. ի վայելումն. գահանայից տր | վարդանին. տր | խաչատուրին || (f. 300) տր ելէքսանին | և տր եղեային մահ|դեսի տր փիլիպոսին առաջնորդ|ութեն մինաս արք|եպիսկոպոսի տեղ|ապահ Նորին տր կար|ապետ վարդապե|տի և ովոք հանիցէ | ի դրանէ սբ եկեղե|ցւոյս կրաւ (*sic*, conrect. ex գրաւ) դնե|լով կ(ա)մ ծախելով | և կամ գողանալ|ով անէծքն յու|դայի և զպատիժն | կայենի առցէ. և | ովոք խնամք ածէ | և պահեսցէ սր|բու(թեամ)բ սբ աւե|տարանս ա(ւր)հնու|թի այ և ամ սր(ո)ց | և ի մէնջ (*sic*) ա(ւր)հնեալ | եղիցի ասցեն հ(րե)շտ(ա)կք | և մարդիկք ամէն. | եղիցի եղիցի հայր մեր որ | « Gloria sanctissimae Trinitati, Patri et Filio et Spiritui sancto, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. Anno Armenorum 1101 (A. D. 1651-2) a Kok (?) doctore, qui Gregorius doctorum praepositus nominatur, memoriale accepit Hapermantsi, filius Mkrtič pro anima eius et defunctis eius patris Melkhonis et matris Sultanae, fratris Nicolai, filii Iohannis Baptistae, uxoris [..]ašouth, filiis senis Melkonis martyris, qui dormierunt in Christo. Vos qui videbitis verba memoriae huius ore pleno orate Deum misericordem pro Mkrtič genitoris eius qui posuit memoriale argentatum sancta evangelia (in vico) Šnkouš in sancta ecclesia qui nominatur sancti Praecursoris: ad usum presbyterorum domini Vardan, domini Hačatour, domini Elekhsan et domini Eliae Mahdes, domini Philippi, sub principatu Menae archiepiscopi et vieario eius domini Karapet doctoris. Quicumque auferret ex aula sanctae ecclesiae, obpignerando vel vendendo vel furando maledictionem sumat Iudae et paenam Caïn. Et quicumque curam habuerit et sanctitatem custodierit sanctorum evangeliorum benedictionem accipiat Dei et omnium sanctorum dicantque unanimiter « benedictus sit! » angeli et homines! Amen. Fiat. fiat. Pater noster qui ... ». F. 300ᵛ. 301ʳ probationes calami. Ff. I. II. 301ᵛ vacua.

Ante f. I inserta est chartacea schedula, ubi legitur nota saec. XIX scripta: *B Altro Evangelio, di quattro Evangelisti, completo. E scritto | in Habermon, antica città dell'Armenia maggiore; | oggi giorno è distrutta e gli abitanti sono attualmente a | Cermuk città nell'Armenia. La data è dell'anno del | signore 1300, molto pregiato dagli abitanti per la sua | antichità; sono belle le sue miniature, tiene relative | immaginette ai fatti del Signore, bellissimo di carattere, | scritto in pergamena. Il valore è di franchi 300.*

Integumentum corio castaneo confectum conmendabant laminae, ut vid., argenti forsitan a donatore additae, ut intellegi potest ex nota f. 299ᵛ. Operculo anteriori interne adhaerescit schedula chartacea ubi scriptum est manu recenti: *4* | *Quatuor Evangelia.* In schedula altera imo dorso adglutinata: *4.*

71 (olim 5). An. 1504-5 (Arm. 954, cf. f. 307), chart., mm. 189×143, ff. II. 310, linn. 20.

Evangelia quattuor. [1] (f. 14) Evangelium secundum Mattheum, lacuna exstat inter ff. 76 et 77, folio uno avolso, i. e. 23, 37 առնէր - 24, 10 [գայ]թակղեսցէն; [2] (f. 96) evangelium secundum Marcum, quod desinit in 16, 8, duodecim ultimis versibus omissis; [3] (f. 149) evangelium secundum Lucam, cuius in fine praefatio legitur (f. 238) minutioribus litteris prima tamen, ut vid., manu: Այս ղուկասու եզն ասացին որպէս նա իսկ հերկեր զգիտին. կրկին անխոնջ վասն պտղին սոյնպէս յերկարեն բանք սորին. Գրեաց ղուկաս զաւետարանն իւր ի լեզու հռոմայեցի հրամանաւ պաւղոսի առաքելոյ յանտիոք քաղաքի ... « Lucam istum bovem dixerunt, nam sicut (boves) bini infatigabilesque terram colunt propter fructus, sic protrahuntur verba illius. Scripsit Lucas evangelium suum lingua romana (i. e. graeca) in urbe Antiochia, iubente Paulo apostolo ... » [4] (f. 239) evangelium

secundum Iohannem, cuius in fine legitur, nullo praeeunte titulo, pericope de muliere adultera *իբրեւ երեկոյ եղեւ գնացին իւրաքանչիւր* ... Praemittuntur [1] (f. 1ᵛ) **Eusebii** ad Carpianum epistula; [2] (f. 3ᵛ) canones Eusebiani.

Membranacea bifolia custodiae loco praefixum et subiectum ex antiquo codice excerpta sunt saec., ut vid., duodecimi binis columnis scripto litteris uncialibus inclinatis. Fragmentum continent passionis s. Eustathii, textu tamen satis diverso ab illo quem ediderunt Mechitaristae Veneti an. 1874, Վարք եւ վկայաբանութիւնք սրբոց ... vol. I, p. 426-429.

Codex binis columnis exaratus charactere *bolorgir* constat fasciculis viginti sex, qui seniones sunt praeter primum (quinionem) nec non septimum et vicensimum sextum nunc undecim foliorum, folio uno resecto. Unus quisque fasciculus inde a secundo notatur in margine imo primae et ultimae paginae litteris armenis minusculis *ա*, *բ* ... *իզ*. Paginas anteriores fasciculorum secundi et vicensimi primi minime notavit librarius cum totaliter vel partim purae relictae sint. Litterae maiores minio, maximae vero variis coloribus pictae. F. 1ᵛ. 2 epistula ad Carpianum porticibus includitur, quarum in fastigiis videres Eusebii et Carpiani effigies delineatas atramento pigmentisque tactas caeruleo rubro rosaceo. Concordantiae canonum item porticibus includuntur ff. 3ᵛ-10. Evangelistarum simulacra habes rudi arte depictas (f. 12ᵛ) s. Matthei, (f. 95ᵛ) s. Marci, (f. 148ᵛ) s. Lucae, (f. 238ᵛ) s. Iohannis ad Prochorum dictantis. Ornamenta conmendant initia evangeliorum notantque in marginibus lectiones pentecostales 42. Imagines marginales paucissimae sunt: (f. 93ᵛ) mulier ad sepulchrum properans, (f. 147) Ioseph ab Arimathea, (f. 155) pastor tibicen. Numeri sectionum, canonum et concordantiarum in marginibus lateralibus, loca parallela vero in imis atramento scripta sunt. F. 1 titulus donationis sermone rustico: *Յիշատակ է որ աւետարանս Մսըրենց | Մուրատճանին եւ իւր կողակից Աղբակ|արին եւ իւր(ո)ց որդի գեորգին եւ դօն|երուն իւր կողակից Ֆնդուղին եւ | քրոջ Ջուրիխանին եւ յիշատակ ետին | Թըլայ վանից որ խաչին և ով հանէ | կամ գողանայ* (*sic*) *ի վանիցս պատիժն* (*sic*) *կայ|ենի յուդայի սաւուղի աքար զար|եանու ասցի ամէն. Թւին ռ մ | ժ ըին յունվարի իգին գրեց(ա)ւ.* « Memoriale est sanctum hoc evangelium Msĕrents Mouratǵan et uxoris eius Ałbakar filiique eorum, Georgii et uxoris eius Fĕndouł et sororis Dšourihan; nam ut memoriale (hoc) dederunt coenobio sanctae crucis in Ṭoul. Et quicumque etiam sacerdos (hoc) eriperet e coenobio paenam obtineat Caïn, Iudae, Saul, Acharque filii Charmi. Amen. Scriptum est anno 1218 (A. D. 1568-9) (die) 23 ianuarii ». Alia manu denuo scriptum est: *Մսըրենց տօնապետ Թ(ուի)ն ռ մ ժ ը | Հասապ տվաւ որ խաչին | որ գանձապետ եր ի կ կ ռ ղ ժ գ* (*sic*) | *փր* « Msĕrents festivitatis princeps anno 1218 ... dedit s. crucis, qui aerarii custos erat ... die 13 februarii (?) ». F. 2ᵛ inventarium supelectilis sacri ecclesiae s. Theodori: *Թուին* 1876 *ապրիլ* 26 *ամսաթուով | որ Թորոս եկեղեցւոյ յին* (*sic*) *անօթներն | այս ինքն* 41 *խաչ սընտաւկի մեջըն դը|նելով. կն խ|ացինք. յիշեալ ընչից կիղեաքն | ն(ու)կ(ա)յ* 7 *տիրամ հարիւր. նա և. տր դա|ւիթին յանձնուացն.* 12 *խաչ. երկու սիկին | երկու սաղաւարտ. միայն խաչերու կի|ղեաքն* 3 *ն(ու)կ(ա)յ* 125 *տիրամ* 10 *հատ արծաթա|պատ աւետարանս. արծաթով հուսված | գօ նացմը. արծաթ* (ex *արնաթ*) *բուրվառմը* 2 *քղոց. յանձ | նըւացաւ յիշեալ տր դաւիթ քահանայ. | առաջն(ո)րդ ս(ա)ր(ա)պիոն | աւագերեց տր սարգիս | ազգապետ տնպտե Թորոս | սարգիս աֆանտի | տեմիրճի պողոս | օհաննէս աղա խաչ(ա)տ(ու)րե | յակոբե կիրակոս | չարղճի օհ(ա)ննէս | կղճի յարու(թ)ի | քասպար նահճաւե* « Anno 1876, die 26 aprilis, antiquus supellex ecclesiae sancti Theodori sic erat: cruces 41 in arca quam consignavimus, quarum pondus est *nūgay* 7 ac *dirhem* 100. Super haec dedita sunt domino David: cruces 12, calices 2, tiarae 2, pondus crucum tantum *nūgay* 3 ac *dirhem* 125; evangelia 10 folio argenti cooperta; antipendium argenteum, thuribulum ex argento, tintinnabula duo; omnia haec supra dicto domino David presbytero sunt dedita ». Nomina sequuntur cum sigillis atramento inpressis: « Praeses Serapion, archipresbyter dominus Sergius, nationis princeps, Tenpetean Ṭoros, Sargis *effendi*,

Demirdji Połos, Ohannēs aġa Ḫačatourean, Hakobean Kirakos, Ćarłdji Ohannēs, Złdji Yarouṭiun, Khesbar Nadjarean ». F. 306ᵛ Subscriptio codicis: փառք փառաւ|որեալ ամեն|ամբ երրորդու|թեն. և միաբուն | զաւրութեն. երեք|անձնեա՛ տրու|թեն. և մի կատա|րեալ իսկութեն. | Հաւր և որդւոյ և | Հոգւոյն սրբւոյ | յաւիտեանս յաւի|տենից ամէն։ | Աճ սիրոյն | Հետևումն բնաւ||որեալ է յածաեր | անձինան. զի ամ | բարութեցն սկի|զբն գոյութե 'ի նմանէ է. և այն|չափ զաւրաւոր է | եթէ ոք սուղ ինչ | ճաշակէ 'ի նմանէ | անհատ կարաւ|տի. և առաւել | ցանկայ. զի թէ|պէտ մեծեն հաւ|ատքն. և յո՛յսն. և սէրն. սակայն | 'ի հանդերձեալսն | ունին զկատար|ումն։ իսկ սէր որ | ըստ այ յերկար|աձգի յանժամ|անակ յաւի-տեանսն։ || (f. 307) վ(ա)սն այսորիկ որք | և. արդարք առա|ջինքն. զամ զկե|անսն իւրեանց. | Նեղութեք և չար|չարանաւք աւե|տարանեցին. 'ի | սէրն այ բեւեռեալքն. ընդ չորս | կողմ(ն)աշխարհի|ս. զչորեսին աւե|տարանս. նմա|նեալ չորից գետ|ոց եդեմարուխք | որ ոռոգանեն | զտիեզերս. և լը|ուցանեն հար-կ|աւոր պիտոյիւք. | այլ և գաղափար|ի չորեքկերպ|եան կենդանեա||ցն. որ միշտ յարա|չըջելիկան. և ի սպա|սու ընդդէմ արար|չին իւրեանց. և | այլ բազում աւրի|նակս ունի բանս | տրունականս. առ | 'ի յաւետարանել | որբամիտ և ածա|բնակ հոգիացե|լոց։ Արդ գրեցաւ | սբ աւետարանս 'ի | թուականութես | հայոց. ի. ջճդ | ամին. ձեռամբ յո|գնամեղ և տարտ|ամ ոգոյ մարտիր|ոսի սուտանուն | աբեղայի. 'ի գաւ|առս տարաւնոյ || (f. 307ᵛ) 'ի վանս գլակայ 'ի | դուռն սբ կարապե|տին. 'ի հոմալսա|րանս գրիգոր | քաջ բաբունոյն. | և յառաջնորդու|թի սբ ուխտիս | տր մելքսեթ | արհեպիսկոպոսին։ | Արդ աղաչեմք | զամե-նեսեան որք | վայելէք զսբ մատ|եանս յաւանդ. և կամ աւգտիք 'ի լու|սաւոր բանից սորա | և կամ գա-ղափար | առնուք. քանզի գր|եցաւ սա իլաւ և | յընտիր աւրինակէ | խոշորոնացս և ող|ալանացս անմեղա|| դիր լերուք զի կա|ր մեր այս էր։ | Արդ ո՛վ բան և լոյս՝ ճառագայթ | փառաց հաւր և | նկարագիր էու-թե | նորա. իմաստութի | և զաւրութի այ յս | քս. 'ի քո ահաւոր և սոսկալի գալըս|տեանդ յահեղ դա|-տաստանիդ. և | յանկաշառաատե|նիդ 'ի ձեռն անխօս | միջնորդիս. և անբարյառ բարե|խաւսի սբ աւետա|-րանիս. յիշեա՛ զա|ռացող սորին և | զամ արեան մերձ|աւորքն իւր. քննեա՛ || (f. 308) քաղցրութբ. և. | դատեա շնորհաւք | և ողորմութբ. Ցու|ր լսել ըղձալին երա|նաւետ. առացողի | սբ մատենիս. տր ստե-փաննոս կրաւ|նաւորին և ծնօղ | աց նորին. հաւրն | թագւորին և մաւրն | (եղիսին. alt. man. adiec. in spatio vacuo relicto) և եղ|ղարցն (sic pro եղբօրն) գրիգորին. | և որդոց նորին | (նորտնին [կ scrip. sub ն 2°] և մու|րատին։ alt. man. adiec. in spatio quinque linn. albo relicto) | և միւս եղբաւրն | պետրոսին և որդո|ց (sic pro որդւոյ) նորին (աբրահա|ամին [*sic*] || alt. man. adiec. in spatio linn. trium et dimidiae vacuo relicto) | և միւս եղբաւրն կար|ապետին և դեռաբոյս | որդոյն իւրոյ հլղաթ | սարկաւագին | (spatium linn. duarum et dimidiae) | և եղբաւր որդոյն իւրոյ | սարգսին... (quattuor litt. eras.) (իւր | որդ [litt. conplur. eras.] վ(ա)րդ(ապետ)ին | և իւր որդոյն ա[litt. duae vel tres eras.] | ին [litt. conplur. eras.] և մ|աւրն մե [litt. quattuor vel quinque eras.] պա|նին։ եւ դստերն | հեռեփսին (*sic*). և միւս | որդոյն ելէքսանին | և ստեփանոսին. և. գասպարին | վարդանին | ամէն alt. man. adiec. in spatio linn. septem et dimidiae vacuo relicto et in marg. ext.) | բազում աշխատան|աւք և ջեր մեռանդ | սիրով. և յորդառատ | սրտիւ. ստացաւ || (f. 308ᵛ) զսա՛ 'ի հալալ վաս|տակոց իւրոց յիշ|ատակ և բարեխաւ|ս իւր և ծնաւղաց | իւրոց. և ամ արեան | առու մերձաւորա|ցն։ Եւ դուք ով դասք լուսերամից և | կաճառք աստեղա|փայլ սբ հանդիսից | և ընթերցողք ածա|շունչ մատենից. որ|ք հան-դիպիք սմա | աւրինակելով կամ | կարդալով. յիշեցէ|ք ի մաքրափայլ աղ|աւթս ձեր զգծողս սո|րա զմարտիրոս և | զհայրն իմ զղազար | և զմայրն իմ զաղութ | և զամ արեան մերձ||աւորքն իմ. և դուք | յիշեալ լիջիք. յիւր միւսանգամ գալըս|տեան ամէն։ | Այլ և յիշղեսջիք 'ի մաքրափայլ յաղ|աւթս ձեր զստաց|-աւղ սորա զստեփ|անոս կրաւնաւոր|ն և զծնաւղքն | իւր և զամ արեա|ն մերձաւորքն իւր | և ած ձեզ յիշող|ացդ և յիշեցելոցն | ողորմի 'ի միւսանգ|ամ գալըստեանն. | և հատուցանէ վար|ձս վաստակոց իւր|-աքանչիւր ումեք | ըստ իւրում արժա|նեաց. և դասէ 'ի դա || (abrupte desinit, folio ultimo avolso).
« Gloria gloriosae sanctissimaeque Trinitati, potentiae unicae, trinae in personis maiestati, unae et perfectae naturae, Patri et Filio et Spiritui sancto in saecula saeculorum. Amen. Deus caritate adsuevit ad creaturam quae Deum diligit, in ipso enim bonitas omnis est ab initio naturae, et adeo potens est, ut inops in eo saporem perennem inveniat exquisitàsque epulas. Quantae cumque sint fides spes caritas, perfectionem in futuro tantum inveniunt, sed amor qui ex Deo est in aeternum manet. Propter ea sancti iustique antecessores (nostri) per totam vitam in tribulatioibus et torm entis amore Dei adfixi in quattuor terrae regionibus quattuor praedicaverunt evan-

gelia quattuor fluminibus similia quae ex Eden oriuntur, universum inrigant perque magnis necessitatibus subveniunt. Est etiam figura tetrais animalium quae semper simul incedunt, creatori suo ministrantia, aliae denique multae sunt figurae dominicorum verborum, ad evangelizandos qui Spiritu Sancto repleti sinceri Deique hospites inveniuntur. Hoc sanctum evangelium scriptum est anno Armenorum 954 (A. D. 1504-5) manu peccatoris Martiros animo fluctuantis falsum gerentis monachi nomen in provincia Taronensi et monasterio Glak ad portam santi Praecursoris in academia Gregorii optimi magistri, praeside sanctorum conventuum domino Melkheseṭ archiepiscopo. Rogamus igitur vos omnes qui utemini sanctos libros doctrinae dominicae, ut quoque fructum capiatis ex auditione verborum Iesu vel exemplum desumatis, indulgete corruptionibus omissionibusve, quia nostrae sunt, nam e bono electoque exemplari praesens descriptum est. Nunc, Verbum et lux, radius gloriae Patris, repraesentatio naturae eius, sapientia et potentia Dei, Iesu Christe, in tuo tremendo formidolosoque adventu, in terribili tuo iudicio, in sententia tua incorruptibili, per obmutescentem mediatorem et per mutum intercessorem sanctum hoc evangelium, memento illius qui idipsum fecit nec non omnium consanguineorum adfiniumque eius. Considera (eos) cum bonitate et iudica cum gratia atque misericordia. Concede ut audiantur voces beatae possessoris sancti libri, domini Stephani monachi, patris Ṭagwor matrisque Ełis, nec non fratris Gregorii filiorumque eius Nortik et Murat, alius fratris Petri et filii eius Abraham, alius fratris Karapet et neonati filii eius Hłaṭ diaconi (!) et fratris filii eius Sargis ... (5 linn. partim eras.) et filiae Rhipsimes, filiique alius Elekhsan, et Stephani, et Gaspar, (et) Vartan. Amen. Multis laboribus, et ardenti amore, et magno adfectu adquisivit hoc (evangelium) opere laboris sui, ut memoriale et intercessor pro se et genitoribus suis et consanguineis suis. Vos autem, ordines turbarum fulgidarum sidereaeque legiones sanctarum caerimoniarum et lectores divinorum librorum, vos qui hoc (evangelium) habebitis legendum vel transscribendum, mementote in puris precibus vestris librarium eius Martiros et patrem meum Lazarum et matrem meam Ałouṭ et omnes consanguineos meos. Et vos commemorati eritis in ultimo (Domini) adventu. Amen. Mementote quoque in puris vestris precibus possessoris huius (evangelii) Stephani monachi et parentum suorum atque consanguineorum suorum; et vobis, qui memoriam habetis vel habueritis Deus indulgebit in altero suo adventu et digne remunerabitur unum quemque ... ». F. 309: *յոհաննէս եղաւ ի թ(ո)ւկին ռ̃ ճ̃ յ̃* « Iohannes studuit anno 1110 (A. D. 1560-1561) ». In schedula initio codicis recens inserta: N. 2. *Codice manuscritto* (sic) *in* | *armeno. rimarchevole per le 4.* | *carte a pergamena antichissime.* | *fu scritto nel celebre Monastero di* | *S. Giovanni a Taron. (Musch) copia*|*to da un sceltissimo originale. nell'* | *anno 1400 di Gesù Cristo. Bellissimo* | *ne' simboli dipinti.*

Integumentum e corio castaneo in Oriente confectum imaginem crucis praebet in operculo anteriori, quam ornabant bullae bracteaeque ex metallo infeliciter avolsae. Fibularum remanent capita tantum. Antiqua nota codicis in schedulis adglutinatis dorso: *5* et operculo anteriori interne: *5* | *Quatuor Evangelia.*

72 (olim 7). An. 1682 (Armen. 1131, cf. f. 175), chart., mm. 219×152, ff. 175.

Rituale armenum seu ⟨*Մաշտոց*⟩, ut in cod. Borg. Arm. 17, indice capitum in f. 1 praemisso. Insunt [1] (f. 2) ordo baptismi; [2] (f. 14v) coronae nuptialis inpositio; [3] (f. 25v) coronae nuptialis depositio; [4] (f. 26) ordo communionis infirmorum, ubi oratio prima ea est quae legitur in codicibus Frederici C. Conybeare DFGIKN (*Rituale Armenum ...*, Oxoniae, 1895, p. 119); [5] (f. 28v) ritus exsequiarum parvolorum in fide Christi defunctorum, ut in cod. F (F. C. Conybeare, op. cit., p. 288 sq.) usque ad precationem Որդի այ̃ inclusive, cum nomine Matthei ante lectionem Marc. 10, 13-16, dein ut in cod. K (ibid., p. 291), lectioni

Luc, 10, 21 sq., Matth. 11, 28-30 nomine Iohannis praeposito; [6] (f. 39) ordo precum quae dicendae sunt altera exsequiarum die mane, ut in cod. K (ibid., p. 291); [7] (f. 42ᵛ) ordo sepulturae communis (ibid., p. 119-126), Ioh. 12, 24-26 pro Matth. 11 posito ut in rituali Veneto (p. 123, nota *a*), insertisque post precationem Գթած և մարդասէր ա̃ծ « Deus, misericors et hominem diligens... », quae translata longior est, lectionibus (f. 49ᵛ) Ioh. 14, 15-24, (f. 50) Ioh. 14, 25-31 titulo perperam inposito Աւետարան ըստ Ղ՝ուկասու « Evangelium secundum Lucam », (f. 50ᵛ) Ioh. 16, 33-17, 8, (f. 51) Luc. 12, 32-40; [8] (f. 55) ⟨sepulturae⟩ canticum, auctore quodam **Manuele** doctore, ut ex acrosticho adparet (cf. codd. Mechitaristarum Vindobonensium 69, f. 167ᵛ; 123, f. 7; 133, f. 42ᵛ; 200, f. 77, etc.), inc. Մ՝ինդ ի յէէն բանդ որ ի հաւրէ ... « Unum in Deo Verbum, qui es apud Patrem ... », ceterum ut op. cit., p. 126-130; [9] (f. 60ᵛ) preces pro altera die exsequiarum; [10] (f. 65) preces pro defunctis dicendae diebus septimo, quinto decimo et anniversario; [11] (f. 68) preces pro animarum requie, quarum textus illi codd. BF op. cit., p. 58-60. 64 similis est, nomine « Pauli » vice « Petri » lectioni I Pet. 4, 6-7 etiam praemisso, ut in cod. B. et Borg. Arm. 17; [12] (f. 71) ritus benedictionis agni tabernaculorum Paschatis, ut in cod. K, op. cit., p. 65; [13] (f. 71ᵛ) benededictio salis; [14] (f. 72) benedictio grani sacrificii; [15] (f. 74) benedictio ⟨oblationis⟩ dominicae, i. e. ritus sacrificii animalis, op. cit. p. 54-57; [16] (f. 79) benedictio aquae, ut in codd. C E F L N S, op. cit., p. 165-178; [17] (f. 89ᵛ) praeconium mandati quod presbyter declarat ad populum die magnae feriae quintae, op. cit., p. 214-219; [18] (f. 94) ritus pedum ablutionis, secundum translationem **Gregorii Vkayasēr,** ut refert titulus idem ac in cod. Borg. arm. 17; [19] (f. 105) benedictio crucis, precatione et praeconio ante unctionem diversis ab editis op. cit., p. 44-46; [20] (f. 119) benedictio radicis et seminis, acervi ⟨frumenti⟩ et torcularis ut in codd. P H op. cit., p. 221-223; [21] (f. 122) benedictio vestium sacrarum; [22] (f. 122ᵛ) benedictio calicis et patenae; [23] (f. 123) erectio novae portae in ecclesia; [24] (f. 123ᵛ) ordo reconciliationis ecclesiae pollutae, op. cit., p. 29-34; [25] (f. 134) ritus admissionis ad paenitentiam secundum **Iohannem Mandakuni**, ut in cod. K, op. cit., p. 190-200; [26] (f. 143) ordo absolutionis paenitentium in magna feria quinta, op. cit., p. 204-213; [27] (f. 154) carmen sepulturae anonymon, nullo titulo, ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 200, f. 85ᵛ Ով քահանայք և վարդապետք ա̃ծաբան և ժողովուրդք ... « O presbyteri et doctores, theologi ac populi ... »; [28] (f. 155ᵛ) carmen sepulturae, auctore **Arakhel** ⟨**Bałišetsi**⟩, inc. ut in codd. Mechistarum Vindobonensium 69, f. 164ᵛ, col. 2; 200, f. 77 etc., praemisso titulo: Այլ գանձ ննջեցոց թաղման յառաքել վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ի ասացեալ։ Այսաւր եհաս հրաման արարչէն ... « Aliud canticum pro mortuorum sepultura, auctore Arakhel doctore. Hodie finem attigit a Creatore ... »; [29] (f. 156ᵛ) eiusdem **Arakhel,** ⟨**Bałišetsi**⟩ ut vid., carmen alterum pro mortuis, inc: Առ ձեզ գոչեմ ձայնիւ մեղաց « Ad te clamo in voce peccatorum ... »;

[30] (f. 157ᵛ) lamentatio in mortuum, nullo auctoris nomine, inc.: *Յառաջ նոր յաշխարհս եկի* ... « Nuper ad mundum venit ... »; [31] (f. 158ᵛ) lamentatio altera, inc.: *Ես գիտէի թէ զաշխարհս ինձ մուխք էր տուած* ... « Ego noveram mundum mihi fumum daturum esse »; [32] (f. 160) lamentatio alia pro mortuo, auctore ‹**Mkrtič**› **Nałaš** (in cod. **Naḥaš**), inc.: *Արարիչն արարածոցն մեզ բարկացաւ* ... « Creator in nos, creaturas suas, ira incensus est ... » ut in ephemeride *Հանդէս ամսօրեայ*, t. X (1896), p. 54, non nullis tamen diversis; [33] (f. 162) lamentatio alia, nullo auctoris nomine, inc.: *Պոչեմ առ ձեզ ողբերական* (ms.: *աղբերական*) *ձայնիւ* ... « Ad vos clamo voce lamentabili ... »; [34] (f. 164ᵛ) carmen cui titulus *տաղ ղարիպին վերայ* « carmen super exsulem » inc.: *Ղարիպին կեանքն է լալի ողբերականք* ... « Exsulis vita est flebilis lamentatio ... »; [35] (f. 166) lamentatio sine titulo notis musicalibus instructa, inc.: *Որ ստեղծմամբ ըստ պատկերի քո տ̅ր պատուեցեր ըզմեզ ընկալ* ... « Domine, qui per creationem ad imaginem tuam honorasti nos, accipe ... »; [36] (f. 171ᵛ) **Cyriaci Erzënkatsi** exhortatio ad paenitentiam, inc. fere ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 88, f. 137: *Խրատ խոստովանութ̅ե զոր ‹ա›րարե(ա)լ* (ms. *պ̅րար̅եալ*) *է Կիրակոս վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ի երզընկ(ա)ցւ(ոյ)։ Պարտ է քրիստոնէին որ ամէն կիրակմուտի խոստովանի* ... « Exhortatio ad paenitentiam a Cyriaco doctore Erzënkatsi conposita. Necesse est christianum, qui uno quoque sabbato confitetur ... ».

Codicem charactere *bolorgir* exaratum initiales et tituli minio scripta conmendant, nec non litterae maximae croceo caeruleo rubro pigmentis distinctae ornamentaque marginalia. Fasciculi in medio marginis imi primi et ultimi folii litteris armenis signati, seniones sunt praeter ultimum, nunc octo foliorum, qui ante excisionem duorum ultimorum foliorum quinio erat. Primo folio avolso, fasciculus primus undecim folia tantum continet. In marginibus imis multae conspiciuntur calami probationes. In f. 168, primo ultimi fasciculi librarius notavit *այսաւր յուլիս ե̅* « hodie 5 iulii ». F. 175, subscriptio codicis: *Փառք ամենա(սուր)բ երրորդութ̅են Հաւր և որդւոյ և | Հոգւոյն սրբոյ ամէն։ Արդ գրեցաւ մաշթոցս* (*sic*) | *ձեռամբս յոգնամեղ և անարհեստ գրչի մեղաւ|մած և մեղաթաւալ սուտանուն արսէն աբեղ|իս ի կարմիր վանք ընդ հովանաւ ս̅բ կարապետ|ին և ս̅բ նշանին. ի յառաջնորդութ̅ի ս̅բ ուխտիս | աւետիս վարդապետին. և զ̅ անձ կրաւնաւորիս | որ կան ի յայս քարաժեռ յանապատի ամեն։ | Ովք հանդիպիք ի սմա. յիշեցէք ի ս̅բ աղաւթս | ձեր զմեղաւոր անարժան արսէն փծուն գրչակս | և զհայրն իմ զարսէնն և զմայրն իմ զկուլխատանն | որ փոխեալ են առ ք̅ս։ Թվին ռ̅ճ̅լ̅ա̅ աւարտե|ցաւ յուլիսի 'ի ը̅ աւուրն շաբաթի ժամ ճաշուն | և խոշորութ̅ը և սխալանացս մեղ մի դնէք ա(ըր)հ(ն)եալ է ա̅ծ։* || (f. 175ᵛ) *Դարձեալ յիշեսջիք 'ի մաքրափայլ աղաւ|թս ձեր զպըրեխցի տէր ղազարըն որ | յայժ լի փափագանաւք գրել ետ զայս | գեղեցիկ մաշթոցս վասն իւր վայելումն։ | և յիշատակ իւր անձին և հաւրըն | յովսեփին և մաւրն* (ն suprascr.) *եղիսին որ | յայսմ ամի փոխեցաւ | առ ք̅ս ա̅ծ ողորմի | ամէն.* « Gloria sanctissimae Trinitati Patri et Filio et Spiritui Sancto. Amen. Hoc rituale exaratum est manu peccatis obruti et sine arte librarii, peccato haerentis ac in peccatis defixi, falso cognominati monachi, Arsenii, in Rubro monasterio sub patrocinio s. Praecursoris et sancti Signi (crucis), praesidente sanctae congregationi Avetis doctore, cum sex monachi viverent in hac lapidosa solitudine. Amen. O vos qui hunc (librum) repperitis, conmemorate in sanctis precibus vestris peccatorem indignum Arsenium pollutum librarium et patrem meum Arsenium nec non

matrem meam Gulistan, qui ad Christum migraverunt. Anno 1131 (A. D. 1682) absolutus est (liber) die VIII iulii, sabbato, hora prandii. Nolite criminari inelegantiam et errores. Benedictus Deus. Amen. Iterum conmemorate in puris vestris precibus dominum Lazarum Prehtsi, qui magnis plenus desideriis scribendum curavit hoc pulchrum rituale propter propriam utilitatem, et ut memoriale esset sui ipsius nec non patris Ioseph matrisque Ełis, quae hoc ipso anno migravit ad Christum. Deus misereatur. Amen ». F. 175v nota possessoris manu saec. XIX: ‹Յ›իշատակ է այս մաշտոցըն տր Մին|ասին կողակեացան (?) « Hoc rituale memoriale est domini Menae Kołakeatsan (?) ». In schedula paginae internae operculi anterioris adglutinata: 7 | *Rituale Armenum* manu recenti.

Integumentum ex corio castaneo in Oriente confectum cruce metallica defraudatum est, quae operculum prius olim ornabat. In dorso legitur nota codicis 7.

73 (olim 8). An. 1598-9 (Arm. 1048, cf. f. 259), chart., mm. 215×157, ff. 260.

Rituale armenum seu ‹Մաշտոց›, indice capitum in f. 1 praemisso. Insunt [1] (f. 2) ordo baptismi; [2] (f. 18v) coronae nuptialis inpositio; [3] (f. 27v) coronae nuptialis depositio; [4] (f. 33) ordo matrimonii iterati; [5] (f. 36v) ordo communionis infirmorum, cum prima oratione ut in cod. praecedenti; [6] (f. 43) psalmi ad sepulturam dicendi sive pro adultis, sive (f. 50) pro pueris; [7] (f. 72v) ordo sepulturae communis, insertis post precationem Գթած և մարդասէր ած … « Deus, misericors et hominem diligens, … » (F. C. Conybeare, *Rituale Armenum...*, Oxoniae, 1895, p. 124) lectionibus (f. 82v) Matth. 13, 43-52, Marc. 13, 32-37, et lectione Ioh. 6, 35-40 pro Ioh. 12, 24-26 (f. 85v) posita; [8] (f. 95) sepulturae canticum, auctore **Manuele**, ut in cod. praecedenti, f. 55; [9] (f. 102v) ordo precum pro altera exsequiarum die mane (F. C. Conybeare, op. cit., p. 130-134); [10] (f. 110) ritus exsequiarum parvolorum ut sequitur: precatio prima Փառք քեզ թագաւոր փառաց յոյս և ակնդալութի … « Gloria tibi, rex gloriae, spes et fiducia ... », Որ ողորմած և գթած ես առ ամենեսեան քս ած … « Tu qui misericors es et clemens pro omnibus, Christe Deus, ... », precatio ԱՀաւասիկ տր ած մեր յոր յուսացեալ եմք … « Et nunc, Domine Deus noster, in quo speravimus ... » ut apud F. C. Conybeare, op. cit., p. 278, praemisso solo titulo ընթերցուածս Յեսայյա մարգարէէ « lectio Isaiae prophetae », lectio s. Gregorii ‹inluminatoris›, ibid., p. 279, deinde Արդ և դուք մանկունք լուս եղեն առագաստին … « Nunc et vos, pueri, lumina estis tabernaculi … », Heb. 12, 22-24, Luc. 7, 11-17, Տր ած թագաւոր յաւիտենից … « Domine Deus, rex aeternitatis... » op. cit., p. 279 sq., Գոհանամք զքէն ճշմարիտ ած… « Gratias agimus tibi, Deus vere, ... » op. cit., p, 281 sq., Sap. (in cod. յառակաց « Prov. ») 4, 7-17, Is. 60, 19 sq. (vers. 20 bis script.), admonitio s. Gregorii ‹inluminatoris› op. cit., p. 280 sq., exhortatio altera p. 281, Gal. 4, 1-7, Ioh. 21, 15-17 սիրեմ զքեզ, Փառք քեզ թագաւոր … « Gloria tibi, rex inmortalis, ... », op. cit. p. 281, Բարեխաւս զքեզ ունիմ… « Intercessorem te habes ... » p. 280, deinde post

praeconium, *Գոհանամք զքեն Ճշմարիտդ ած որ լուծեր 'ի հողոյ զմահ-կանացու բնութիւն մեր* ... « Gratias agimus tibi, Deus vere, qui in terra solvisti nostram naturam mortalem... », *Օրհնեալ ես տր ած ամենակալ որ ստեղծեր զմարդ հող յերկրէ* ... « Benedictus es, Domine Deus omnipotens, qui creasti hominem de terra... »; [11] (f. 123) carmen in mortem puerorum, notis musicis instructum, inc.: *Արթունք զուարթունք բանին բանաւոր ծիծռունք* ... « Vigiles angeli Verbi, rationales philomelae... »; [12] (f. 124) ordo precum, quae dicendae sunt altera exsequiarum die mane, Is. 51, 11-12 *մխիթա-րեմ զքեզ*, Eph. 2, 19-22 + <I Tim.> 5, 23, dein textus conflatus ex Matth. 11, 25-30 et <Luc.> 10, 21-22, precatio *Արդար և մանկունք էք լուսոյ առագա-ստի որդիք* ... « Iusti et pueri, lucis thalami filii estis... », *Արդ և մեզ պարտ է գոհանալ զայ* ... « Nunc et vos oportet gratias agere Deo... »; [13] (f. 127) preces pro animarum requie, ut apud F. C. Conybeare, op. cit., p. 58-60, additis precationibus *Օրհնեալ ես* ... « Benedictus es... » ut in codd. B F op. cit., p. 64, et alia *Օրհնեալ ես տր ած ամենակալ արարիչ ամենայն արարածոց որ արարեր զամենայն արարածս քո բարի և լաւ* ... « Benedictus es, Domine Deus omnipotens, creator omnium creaturarum, qui fecisti omnes creaturas tuas bonas et honestas... »; [14] (f. 133) benedictio salis; [15] (f. 142) benedictio novae portae ecclesiae; [16] (f. 143v) benedictio crepitaculi; [17] (f. 146) benedictio vestis ecclesiasticae; [18] (f. 147) benedictio calicis et patenae; [19] (f. 148) benedictio aquae in die Epiphaniae D. N. I. C., IV Reg. 2, 19-22, Is. 12, 3-6, <Ezech.> 47, 1-12 perperam Isaiae adscripto, Ex. 15, 22-27, Ios. 3, 14-4, 1 + 4, 16-18, I Cor. 10, 1-4, Matth. 3, 1-17 etc. op. cit., p. 165-178; [20] (f. 169) ordo admissionis ad paenitentiam, auctore **Iohanne Mandakuni,** catholico Armenorum, ut apud F. C. Conybeare, op. cit., p. 192-199, mutatis primis duabus precationibus, quae sunt *Օրհնեալ ես տր ած որ ընտրեցեր զխոստովանողս և զապաշխարողս յորդւոց 'ի մարդկանէ* ... « Benedictus es, Domine Deus, qui inter homines ut filios elegisti paenitentes et contritos... » et post pacem *Ած մշտընջենաւոր և ողորմած* ... « Deus, aeterne et misericors... »; [21] (f. 182) ordo absolutionis paenitentium in magna feria quinta, op. cit., p. 204-213, mutata ultima precatione sacerdotis quae inc. *Օրհնեալ ողորմութիւն քի աւրհնեալ քս որդին այ որ այսաւր խոնարհեցաւ և յանձն էառ զչարչարանս* ... « Benedicta (sit) misericordia Christi, benedictus Christus filius Dei, qui hodie humiliavit se cruciatusque excepit... »; [22] (f. 200) ritus pedum ablutionis, s. **Ephraem** syro adscriptus, quem armenice reddidit **Gregorius Vkayasēr**; [23] (f. 220) homilia in feria V magnae hebdomadae, op. cit., p. 214-219; [24] (f. 226v) ordo reconciliationis ecclesiae pollutae, op. cit., p. 29-33 additis, post Isaiae pericopen, Rom. 11,

1-5 et Ioh. 2, 12-22; [25] (f. 236) benedictio ecclesiae picturis ornatae inc.: Օրհնեալ ես տէր ած մեր որ ետուր մեզ պատուիրանս քո ՚ի լուսաւորութի անձանց մերոց ... « Benedictus es, Domine Deus noster, qui dedit nobis praecepta tua ad inluminationem voltus nostri ... »; [26] (f. 237) ritus benedictionis omnium cerealium, Prov. 3, 9. 10, Ioel. 2, 21-27, II Cor. 9, 10-12, Marc. 4, 26-29, Օրհնեալ ես տէր ած ամենակալ որ արարեր զերկինս և զերկիր ... « Benedictus es, Domine Deus omnipotens, qui fecisti caelum et terram ... »; [27] (f. 240) ritus purificationis illius qui se ignorante ciborum manducatione pollutus est, inc.: Տէր ած որ ՚ի սբ ես բնակեալ և հանգուցեալ փառաւորեալդ ... « Domine Deus, qui in sancto habitas et requiescis et glorificatus es ... »; [28] (f. 240v) ritus benedictionis ecclesiae picturis ornatae, ut apud F. C. Conybeare op. cit., p. 34 sq.; [29] (f. 243) evangelia *μυροφόρων*, de aegrotorum sanatione, de mortuis Matth. 28, 1-20; 9, 18-26; 13, 43-52: Marc. 15, 42-16, 8; 5, 21-34; 13, 32-37; Luc. 23, 50-24, 12; 7, 1-10; 12, 32-40; Ioh. 19, 38-20, 14 (in fine mut. folio uno deperdito); 5, 6 (կամիս init. mutil. folio ut supra deperdito) - 18 (զանձն այ); 12, 24-26.

Folium membranaceum custodiae loco praefixum, quod ex antiquo codice iberico excerptum est binis columnis scripto litteris uncialibus, textum Luc. 9, 27-39 continet haud completum, columna interna maiori ex parte resecta.

Codicem eleganter exaratum charactere *bolorgir* distinguunt tituli rubri, litterae maiores minio vel (in capitum indice) viridi pigmento, maximae vero ornamentaque marginalia variis coloribus depicta. F. 242v imago evangelistae. Tituli sectionum saepius in marginibus imis atramento scripti. Fasciculi duo et viginti in mg. inf. primae et ultimae paginae signati litteris armenis minusculis foliis duodecim effecti sunt, praeter quintum sexdecim foliorum et ultimum, qui sex tantum folia habet, uno folio inter 256 et 257 deperdito. Fasciculi primus et tertius decimus primo folio carent, imaginibus in principio codicis et ante benedictionem aquae in die Epiphaniae, ut vid., excisis. F. 242 currenti calamo scriptum est atramento pallidiore: գրեցաւ այս գիրս ՚ի թուին ռՄՁԵ և | յունիսի ԺԶ մեղաւորած ձեռօքս | սուտանուն (*sic*) կարգաւորս որ եմ գեր | վ(ա)րդ(ապե)տ պաղդասար յերկրէն տիգրա-նա|կերտու և ՚ի գիւղէն շըլպէու | և այժմ ծառայ սբ ածածնի | կալաշ մարդ դրամ շալակ | սէր անուն յս սիրով քոյ· « Hoc scriptum est anno 1285 (A. D. 1835) die 16 iunii manu peccatoris, falso vocati clerici, qui sum primus doctor, Pałdasar, in terra Tigranocertae in vico Šəlpē et nunc servus sanctae Dei Genetricis; homini insano ... (*kalaš mard dram šalak*) nomen excita, Iesu, amore tuo. F. 259 subscriptio codicis: Փառք համագոյ և միաս|նական սբ երրորդութե և մի ածութեան հաւր և որ|դւոյ և հոգւոյն սրբոյ յաւիտեանս յաւիտենից ամէն։ | Աւարտեցաւ սբ մաշտոցս | որ կոչի մաշտոց ձե-ռամբ սուտ|անուն յանպիտան ախմար և | փըծուն գրչի․ մինաս․ ս(ա)րկ(ա)ւ(ա)գի | ՚ի թւականութե հայոց ռԽԸ։ | ՚ի հայրապետութե տն սբ էջմի|ածնայ դաւիթ կաթ(ո)ղ(ի)կ(ո)սին որ | նստի յաթոռն սբ լուսաւորչին։ | Արդ գրեցաւ սբ մաշտոցս ի | յերկիրս կաֆէւայ որ կոչէ աս|գըրաւմ։ և ամենապաշ գեւղս || (f. 259v) թըւանճ ՚ի դուռս զանձ կա(յ) | սբ գէորքայ և այլ սրբոցն որսոս | կան հաւաք և սարքոդ|ու-թեան յերկրիս աՀրի և պան|ծալի սահակ եպ(իս)կ(ոպո)սին։ և միա|բանիցն նորա ամէն։ « Gloria consubstantiali et unius essentiae Trinitati unicaeque Deitati Patri et Filio et Spiritui sancto in saecula saeculorum. Amen. Absolutus est sanctus liber, qui vocatur *Maštots* manu falso cognominati, inutilis, stupidi (حمار = asini) et polluti librarii Menae diaconi anno Armenorum 1048 (A. D. 1598-9), patriarcha sanctae Edšmiadzin David catholico qui sedit in cathedra s. Inluminatoris.

Exaratus est hic sanctus *maštots* in terra Karin (oppidi), quod nominatur Arzĕroum et in vico a Deo custodito Ṭvanǵ, ad (cuius) portas thesaurus stat s. Georgii et aliorum sanctorum, qui hic sunt congregati, praeposito terrae Ahr, et inlustri Sahak episcopo una cum sociis. Amen ». Alia manu scriptum est: *Դարձեալ յիշեցէք բարե|միտ այրն պակին. որ մտ|աւ եած զսէրն այ և երետ | Հալալ ընչից իւրոց. և գն|եց սբ մաշտոցս յիշատակ | իւր և որդոց իւրոց։ դարձ|եալ յիշեցէք պակին և կ(ո)ղ(ակի)ցն | իւր Թանգ խաթունն և որդ|իքն իւր միտիչն. այլարն. [և կող(ակի)ց պոլայ խաթուն* suprascr.] *աւետիսն. ղարամն. և դստերքն | սորա ատի խաթուն. եզտի* || (f. 260) *խաթուն. Նռանայ։ դարձ|եալ յիշեցէք պակին և Հայրն | ս[որա] անանիկն. և կող(ա)կ(ի)ցն | Նենիֆարն. և որդիքն սորա | Հարապետն. կիրակոսն. | յովանէսն. կիրակոսն. | Դարձեալ յիշեցէք | եզտի խաթունն. և կողակ|իցն սորա մեղիտոն. որ | պատճառ սայեղաւ. Թղթ|իս գրեալս. ամէն | քս ած ողորմի առաջնոցն | միջնոցն. և վերջոցն և որ | ասէ ամէն։ Հայր մեր որ յե(րկին)ս).* « Iterum memores estote boni viri Pakin, qui consideravit caritatem Dei, eleemosynam dedit ex bonis suis, ac emit sanctum rituale in memoriam sui ipsius et filiorum suorum. Iterum memores estote Pakin et uxoris eius Ṭanghạṭoun et filiorum eorum, Mitič, Aylar (et uxoris eius Polayhạṭoun suprascr.) Avetis, Łaramn, et filiarum eorum Atihạṭoun, Eztihạṭoun, Nran. Iterum memores estote Pakin et patris eius Ananik et uxoris Neniphar et filiorum eorum Harapet, Kirakos, Yovanēs, Kirakos. Iterum memores estote Eztihạṭoun et viri (in cod. uxoris) eius Meliton, qui causa huius scripturae fuit. Amen. Christus Deus misericors (sit) primis et mediis et ultimis et cuicumque dixerit Amen. Pater noster qui es in caelis ». F. 260^{v} manu recentiori: *Թ(ուա)կն ռճկէ և էին արդուրուամ | երկիրն շարժ եղաւ ես տր կա|րապետս ի Լիծա գիւղն օր մի և | կէս օր մի ը ճլ Հոգի Թաղեցի | ձեռօքիս ուլիս ամսոյ ...* « Anno 1167 (A. D. 1718) in regione Erzrumensi terrae motus fuit, ego dominus Karapet in vico Liga intra diem et dimidium bis centum et triginta mortuos sepelivi manu mea mense iulio ... ».

Integumentum antiquum, quod constabat ex corio castaneo, recens refectum. In schedulis paginae internae anterioris operculi adglutinatis *8* et *8* | *Rituale Armenum*, et in alia folio custodiae adhaerenti: *6 - Un rituale scritto a Erzerum nell'anno del Signore* | *1600 Pregiato per le sue variazioni da rituali d'oggi* | *giorno. Il valore e di 100 franchi.*

74 (olim 9). Saec. XVI, chart., mm. 174×125, ff. 210.

Rituale armenum seu ⟨*Մաշտոց*⟩. Insunt [1] (f. 1) ordo baptismi, praemissis monitione de baptismo non differendo, atque ritu nominis inpositionis, qui tamen vix inchoatur, spatio vacuo relicto; [2] (f. 17^{v}) ritus inpositionis coronae nuptialis, praemissa benedictione vestium; textus, inde a f. 30^{v} ut in cod. I Frederici Cornwallis Conybeare, *Rituale Armenum*, p. 111, cum ultima precatione *Ո՜ծ յաւիտենական ած սբ և 'ի սբս բնակեալ ...* « Deus aeterne, Deus sancte, qui inter sanctos habitas ... »; [3] (f. 40) coronae nuptialis depositio *Տր ած մեր որ յամ ժամ ընդ մեզ ես ...* « Domine Deus noster, qui omnibus horis nobiscum es ... »; [4] (f. 41^{v}) ordo communionis infirmorum; [5] (f. 45^{v}) ordo sepulturae communis, cum lectionibus Ioh. 5, 24-30; 12, 24-26; I Cor. 15, 12-25, Matth. 11, 25-30; ante precationem *Օ(րհ)Ն(եա)լ ես տր ած մեր ...* « Benedictus es Domine Deus noster ... » (op. cit. p. 127) tria inserta sunt cantica pro mortuis (f. 62) ⟨**Manuelis** doctoris⟩, ut in cod. 72, f. 55, (f. 66) anonymon *Ով ք(ա)Հ(ա)Ն(ա)յք և վարդապետք ածաբանք և ժողովուրդք ...* « Presbyteri et doctores, theologi et populi, ... » ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 200, f. 85^{v}, (f. 68) **Mkrtič Nałaš**, episcopi Amidensis, *Ընցանէ մեծութիւ ու փառք*

աշխարհիս « Transit magnitudo et gloria mundi ... » ut in hoc eodem codice, f. 83; [6] (f. 73ᵛ) ordo precum pro altera die exsequiarum; [7] (f. 86) ritus exsequiarum parvolorum ante octavum annum defunctorum inc. ut in cod. H (op. cit., p. 286) cum lectione Is. 25, 9 + (?) pro Hier., dein Փառք քեզ Թ(ա)գ(աւո)ր յաւիտենական ած և արարիչ ըոլորից գոյութ(ե)ց ... « Gloria tibi, rex aeterne, Deus et creator omnium quae sunt ... », Որդի այ ... « Fili Dei ... » ut in cod. H (op. cit., p. 288), Matth. 18, 1-4, Marc. 10, 13-15, Is. 60, 19-20, s. Gregorii inluminatoris (op. cit., p. 280), Heb. 2, 14-18, Matth. 2, 16-18, Հոգի երեսաց մերոց ... « Anima personarum nostrarum ... », Տր ած ամենակալ բարերար և բազումողորմ ... « Domine, Deus omnipotens, beneficus et misericordissimus ... », Որ տէր ես երկնի և երկրի արարիչ ամ արարածոց ... « Tu, qui Dominus es caeli et terrae, creator omnium creaturarum ... », (f. 98) canticum ⟨**Mkrtič**⟩ **Nałaš** episcopi ⟨Amidensis⟩ propter pueros Արարիչ արարածոց մեզ բարկացաւ ... « Creator creaturarum in nos exarsit ... » ut in cod. Borgiano 72, f. 160, praemisso titulo: Տաղ ի Նղաշ եպ(իսկոպո)սէ վս տղայոց « canticum ab episcopo Nłaš propter pueros », (f. 99ᵛ) canticum alterum cui titulus Տաղ ի վր երիտասարդաց « Canticum super iuvenes »: Երէկ հողվերովն անձա հոտ առ. ի' քիմքըս կափուցի ... « Heri in sepulchro fugax odor conclusus est ab odoratu nostro segregatus ... », Ած յաւիտենական որ արժանի արար եր զծառայս քո դառնալ 'ի հող ուստի ստեղծեր զսա ... « Aeterne Deus, qui dignos effecisti servos tuos, qui revertantur ad terram unde creasti eos ... », Յոյս մեր և ապաւէն քս որդի այ ... « Spes nostra et refugium, Christe, fili Dei ... » (op. cit., p. 287). [8] (f. 103) preces pro altera die exsequiarum parvolorum, Is. 51, 11 զի 'ի այէ - 12 մխիթարեմ զքեզ, lectio conflata ex Eph. 2, 19-22 et I Thes. 5, 23 perperam inscripta: Պօղոսի առաքելոն *(sic)* Եբրայեցոց թղթոն « ex epistula Pauli apostoli ad Hebraeos », Luc. 7, 11-17, precatio Օ(ր)հնեալ ես բարեխնամող և բարեգութ ած ... « Benedictus es, providens ac misericors Deus, ... » (op. cit. p. 285), Արդ և ձեզ պարտ է գոհանալ զայ ... « Vos quoque decet gratias agere Deo ... » (op. cit., p. 286); [9] (f. 106ᵛ) ordo precum septimi diei Sap. (Յառակաց) 5, 16-17, Is. 66, 12-14, I Cor. 13, 11-14, 1, Matth. 11, 25-30, precatio Տր ած թ(ա)գ(աւո)ր յաւիտենից ընկալ զաղաչանս մեր ... « Domine Deus, rex saeculorum, accipe subplicationes nostras ... », Գթած և մարդասէր ած գթայ 'ի հոգի հանգուցելոյ տղայիս այսորիկ ... « Deus misericors, qui hominem diligis, miserere animae pueri huius defuncti ... »; [10] (f. 109) preces pro animarum requie (op. cit. p. 58-60) addita precatione Օ(ր)հնեալ ես ...

« Benedictus es ... » ut in codd. B F (ibid., p. 64); [11] (f. 113ᵛ) benedictio ⟨oblationis⟩ dominicae, i. e. ritus sacrificii animalis (op. cit., p. 54-57); [12] (f. 120) benedictio salis; [13] (f. 120ᵛ) benedictio crucis, ut apud F. C. Conybeare, p. 39-44, dein precatio *Տր ած մեր դու պատուիրեցեր մեզ եւ ասացեր. մի երկիր պագանիցէք երկնի* ... « Domine Deus noster, tu iussisti et dixisti: Nolite adorare caelum ... », precatio *Որ տարածեցեր զաշխարհաստեղծ եւ զանարատ բազուկս քո* ... « Tu qui extendisti brachia tua inmaculata, quae mundum formaverunt ... » et lectiones ut ibid. p. 46 sq., dein *Օ(րհ)նեալ ես տր ած ամենակ(ալ) արարիչ ամ արարածոց* ... « Benedictus es, Domine Deus omnipotens, creator omnium creaturarum (ibid., p. 44), *Աղաչեմք զքեզ* ... « Oramus te ... » (ibid., p. 48), *Գոհանամք* ... « Gratias agimus ... » (ibid., p. 49), *Տր ած* ... « Domine Deus ... » (ibid., p. 50); [14] (f. 138ᵛ) benedictio aquae die 6 ianuarii in festo epiphaniae D. N. I. C., ut in codd. B D op. cit., p. 165-178, *Յեսայեայ* pro Iosue et *Յոհաննու* ante Matth. 3, 13-17, in titulo perperam positis; [15] (f. 152) ordo admissionis ad paenitentiam ⟨auctore **Iohanne Mandakuni**⟩ ut op. cit., p. 190-194 (Luc., 15, 1-10), deinde *Տր ած փրկիչ մեր* ... « Domine Deus, Salvator noster, ... », op. cit., p. 200, Iohel, 2, 12-16, Hier. 3, 14-15 perperam Is. inscripta, Is. 55, 6-7, I Pet. 2, 1-10, Luc. 15, 1-6, *Օ(րհ)նութբ բարեբանեսցուք զամենակալն ած* ... « In benedictione magnificamus omnipotentem Deum ... », op. cit., p. 194, *Արդ պարտ է ապաշխարողին սրտաբեկ լինել* ... « Nunc oportet paenitentem contritum fieri ... »; [16] (f. 159) ordo ⟨absolutionis paenitentium⟩ in magna feria V, op. cit., p. 204-213; [17] (f. 172ᵛ) ritus pedum ablutionis, s. **Ephraemo** adscriptus et a patriarcha **Gregorio** ⟨**Vkayaser**⟩ armenice redditus; [18] (f. 187) benedictio seminis, acervi ⟨frumenti⟩ et torcularis, ut in codd. F H op. cit., p. 221-223; [19] (f. 190ᵛ) ritus crucis abluendae, op. cit., p. 224-226, III Reg. pro IV Reg. in titulo lectionis posito; [20] (f. 193) ritus purificationis christiani qui cibi manducatione pollutus est inc. *Տր ած մեր որ սբ ես, եւ ի սբս հանգուցեալ փառաւորեալդ յամի* ... « Domine Deus noster, qui sanctus es et in sanctis habitas ab universis glorificatus ... »; [21] (f. 194) benedictio novi libri; [22] (f. 194ᵛ) benedictio calicis et patenae; [23] (f. 195) benedictio vestium sacrarum; [24] (f. 196) ordo reconciliationis ecclesiae pollutae, ut in cod. I, op. cit., p. 34, lectione Matth. 21, 12-16 ante precationem addita; [25] (f. 198) homilia in feria V maioris hebdomadae, op. cit., p. 214-219, quam sequitur precatio *Օւրհնեալ է ամենասբ երրորդութիւն 'ի բարձունս հայր եւ որդի եւ հոգին սբ մեծ գոհութի երիցանձնաւորութեն* ... « Benedictus est sacrosancta Trinitas in excelsis, Pater et Filius et Spiritus Sanctus; gratiarum actio magna sit tribus personis ... ».

Codex charactere *bolorgir* exaratus fasciculis constat decem et octo, qui sunt seniones, praeter paenultimum quattuordecim foliorum et ultimum nunc trium foliorum, nonnullis paginis, quae librarii subscriptionem, ut vid., continebant, avolsis. Omnes signati sunt litteris minusculis armenis in margine primae et ultimae paginae praeter primum, qui folium primum perdidit et ultimum, ut diximus, in fine mutilum. Tituli et litterae initiales minio scripta. Spatium ad scripturam recipiendam dextra laevaque duplici linea rubra definitur. F. I calami probationes. F. 1 in mg. imo յիշատակ է տէր մինասու որդու դի|րացու « Memoria est domini Menae filii Dirats ». F. 45 librarius notulam inseruit post ritum communionis infirmorum: Տէր ած յս քս ողորմեա ստացողի գրոցս | մելքսեդեկին և ծնողաց նորին հօրն աղ|շիբէկին և մօրն խանումին եղբարցն | բաշարաթին. յովսեփին. նադարին. և | շահսուարին. վարդանին. եղբօրն մժ|դոյին. որդոյն պարսամին. քուերցն գու|արին. ինախին. խաթունին ամէն | և ինձ մեղապարտ գրչի կրդ(ա)ց(ո)ղիս և" « Domine Deus, Iesu Christe, miserere possessoris libri huius Melkhesed genitorumque eius patris Ałši-bek et matris Khanoum, fratrum Bašarat, Ioseph, Nadar, et Šahsouar, Vardan, fratris Mždo, filii Parsam, sororum Gouar, Inaḫ, Ḫaṭoun. Amen. Et mei peccatoris, scriptoris, praeceptoris, etc. ». F. 46ᵛ in marginibus inf. et sinistro littera *notergir*: Յ(ո)ւսումնապերճ պարոն | յակոբ մաշտոցս այս իւր է « Eruditissimi baronis Iacobi est rituale hoc » et յարգապատիւ պարոն Յակոբ « testimonium famae baronis Iacobi ». Ff. 98, 99 alia manu subpleta. F. 128ᵛ in margine sinistro, littera *notergir:* Ըն(ա)<ր>Հ(ա)|զարդ | տէր մինաս | սղըեացի | յաւուր | ծաղկա|զարդի | ի պօլիս | պատարա|գեաց և | երկու|շաբթի | վախճան<ե>ցաւ | և թաղե|ցին զնա | ի պայկօղլի | գերեզ|մանս | յառաջ քան զմահտարաժամ | ի թ(ո)վա|կան 1864 « Humanissimus dominus Menas Słettsi die dominica Palmarum Constantinopoli missam celebravit; et feria secunda mortuus est, quem sepelierunt in caemeterio Balukli (cod. *Paykołli*) ante pestilentiam, anno 1864 ». F. 159 ante ordinem absolutionis paenitentium librarius aliam memoriam possessoris posuit: Տէր ած յյս և ապաւէն խոստովա|նողաց տր երրորդութիւն. Ողորմեա | ստացողի գրոցս պարոն մելքսեդեկին | և ամ արեան մերձաւորաց նորին ամէն « Domine Deus, spes et refugium confitentium sanctam Trinitatem tuam, miserere possessoris libri huius baronis Melkhesed et omnium proximorum sanguinis eius. Amen ». F. 186ᵛ notula eiusdem modi: Քս ած | քո սր առաքելոցն բարեխօսութբ | ողորմեա ստացողի գրոցս մելքսեսե|թին և ծնողաց նորին հօրն աղշիբէ-<կի> (spatio ad recipiendas lineas quattuor vacuo relicto) « Christe, Deus, per intercessionem sanctorum apostolorum tuorum, miserere possessoris libri Melkheseṭ (*sic*) et genitorum eius patris Ałši-bek ... ». F. 1ᵛ vacuum.

Codex coopertus corio nigro exhibet in schedulis dorso et paginae internae operculi anterioris adhaerentibus notam anteriorem *9* et *9 Rituale Armenum*. Paginae internae operculi posterioris adglutinata erat, nunc disiuncta, epistula currenti calamo scripta charactere *notergir*, de codice deferendo ad quoddam monasterium. Sigillum atramento inpressum cuiusdam episcopi vel monasterii praesidis cernitur in angulo sup. sinistro epistulae քի(ի) ծ(առայ) | . ասիմ | ռնբ « Christi servus (.) asim, (anno) 1402 (?) ».

75 (olim 10). Saec. XVIII, chart., mm. 195 × 126, ff. 199, linn. 24.

1 (f. 6). **S. Iohannis Climaci** S c a l a p a r a d i s i (M. P. G. 88, 632-1161), ut in codice descripto a H. Garegin Zarphanelean, *Catalogue des anciennes traductions arméniennes,* Մատենադարան հայկական թարգմանութեանց նախնեաց, Venetiis, 1889, pp. 532-537. Translationem alteram praefert cod. Berolinensis Petermann I. 35, apud Nicolaum Karamianz, *Verzeichniss der Armenischen Hss.* in *die Hss. - Verzeichnisse der kgl. Bibliothek zu Berlin,* t. X, Berlin, 1888, p. 18 sq. Inc. post titulum: (f. 6) Նարդոյ և գերագունի բարւոյ, ամենաբարւոյ Աստուծոյ մերոյ և թագաւորի ... « Boni et optimi, omni modo boni Dei

nostri et regis ... »; des. (f. 157): ... որ է ամ բարեաց պ(ատ)ճ(առ)ու, որ այժմ էր և է, և եղիցի, անս(ա)հմ(ա)ն(ե)լի յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս լոյս: Ամէն: « ... qui est causa bonorum omnium, et erat, et est. et erit, lux infinita saeculorum. Amen ». Praemittuntur, [1] (f. 1) prologus (M. P. G. 88, 628), ut apud Zarphanelean, p. 231 sq., praemisso titulo գիրքս այս որ կոչեցեալ Սանդուխ ածային ելիցն: « hic liber sanctus vocatur scala divini adscensus »; [2] (f. 1[v]) capitum syllabus (M. P. G. 88, 629) quae titulo gradus primi omisso titulum gradus vicensimi tertii in duos dividit իբ վասն հպարտութեան: իգ վասն անմաքուր խորհրդոյ հայհոյութեան: « XXII. De superbia. XXIII. De inpura blasphemiae cogitatione »; [3] (f. 2[v]) praefatiunculae conclusio (M. P. G. 88, 629); [4] (f. 4) pars historiae s. Iohannis Climaci, quamdam relationem habentis cum historia auctore Danihele Raytuensi, quae, ex mutilo exemplari, ut vid., transscripta, inc.: և հոգին յերկնից ՚ի լեառն բնակիր ... « ... et spiritus e caelis in monte habitans ... »; des.: Քանզի արդարև անբիծ է նորին բանա-պատմութիւն: « Nam certo absque macula est eius historia »; [5] (f. 4[v]) epistula s. Iohannis Climaci ad Iohannem Raytuensem (M. P. G. 88, 625), cuius epistula omittitur ut in cod. descripto a H. Garegin Zarphanelean, p. 532. Sequitur (f. 157) index capitum alter ordine inverso, inde a trigesimo gradu, qui sat diversus est ab indice f. 1[v].

2 (f. 158) Eiusdem s. **Iohannis Climaci** liber ad pastorem (M. P. G. 88, 1165-1208) ut apud Zarphanelean, p. 537, inc.: Յառաջաբանութի Յո-հաննու, առ Յոհաննէս: Յերկրաւոր և ՚ի ներքին այս գիր ես ըզքեզ... « Prologus Iohannis (Climaci) ad Iohannem (Raytuensem). In hoc inferiori seu terreno codice ego te ... »; des.: ... և Ած սէր է: որում փառք և կարող-ութիւն այժմ և միշտ և յաւիտեանս ամէն: « ... Deus autem charitas est, cui gloria et imperium nunc et semper et in saecula. Amen ».

3 (f. 173) Vita s. Iohannis Climaci auctore **Danihele** monacho **Raytuensi** (M. P. G. 88, 596-609), quae etiam continetur in cod. Zarphanelean, ut videre habes pp. 537 et 378. Inc.: Կեանք և քաղաքավարութիւն երանելւոյ և սրբոյ հօրն մերոյ Յոհաննու հօր սինեայ որ կոչի կլէմաքս, որ գրեաց Դանիէլ կրօնաւորն միա<նա>կեաց ռաւթայ լերին: Ոչ է կարօղ բանք իմ ո՛վ սիրելի եղբարք պատմել... « Vita et institutio beati ac sancti patris nostri Iohannis abbatis Sinai, qui vocatur Climacus (*Klēmakhs*), auctore Danihele monacho inter eremitas montis Raytu. Non possunt verba mea, o dilecti fratres, narrare ... »; des.: ... և ներքոյ խրատք տեսութեան, ՚ի փառս անեղին Աստուծոյ: Որում փառք այժմ և յաւիտեանս յաւիտ(ե)ն(ի)ց Ամէն: « ... et interius contemplandi praecepta, ad gloriam increati Dei, cui gloria nunc et in saecula saeculorum. Amen ».

4 (f. 180) Scholia CXXXIV in loca difficiliora scalae paradisi auctore **Danihele Raytuensi**, ut in cod. Zarphanelean, cuius op. cit. vide sis pp. 537 et 378. Inc.: *Լուծմունք Դժուարիմաց և նուրբ բանից, որ կան 'ի Գիրքս այս կոչեցեալ կլիմաքս։ Արարեալ Դանիէլի կրօնաւորի Ռայիթեցւոյ։ Վ՟ս ելից յաշխարհէ։ Զինչ ուրացումն և ատելութիւն, այլ զայս ուսուցանէ։* Explanationes in verba difficilia et subtilia quae exstant in hoc libro Scala vocato, auctore Danihele monacho Raytuensi. De adscensu a mundo. Quid sit renunciatio et odium hoc docetur ... »; des.: *Դատարկացեալքն 'ի գործոց չարեաց, և գործօղք չարեաց։ Վերջ լուծման գրգոյս։* «... segregati ab operibus malis et ab operantibus mala. Finis explanationis libri ».

Codex nitide exaratus littera *notergir* textum praebet lineis rubris dextra laevaque comprehensum. Litterae maiores, tituli, duae primae lineae unius cuiusque capitis minio scripta; litterae vero maximae seu *šalagir* variis pigmentis et auro distinctae. Paginae signatae sunt in angulo summo externo notis numeralibus occidentalibus duplici serie, scilicet pp. 1-356 = ff. 1-178^v et pp. 1-40 = ff. 180-199. F. 3^v somnium Iacob. F. 13 ornamentum frontale in principio cap. I. Ff. 2^v. 178^v inpressa sunt tria sigilla Iacobi doctoris seu *vardapet*, quorum unum exhibet baculum doctoris cum littera Ե et annum 1809, aliud crucem cum littera Փ et annum 1810, tertium purum nomen cum titulo. Ff. 3^r. 179. 199^v vacua.

Integumentum ex corio obscuro variis ornamentis inpressis conmendatur. In schedula paginae internae operculi anterioris adglutinata *10* | *Scala Divinae* | *Ascensionis;* in altera vero, quae dorso adhaerescit, nota codicis *10* tantum.

76 (olim 11). An. 1668 (Arm. 1117, cf. f. 127), chart., mm. 183×122, ff. II. 264.

1 (f. 1^v) Tabula ⟨clavium terminorum⟩ pro annis Arm. 1052-1583 (A. D. 1603-2134) i. e. tabula dierum obcurrentium pro uno quoque anno a quibusdam diebus certis seu sedibus clavium usque ad festa mobilia quae termini dicuntur. Pagina duplex in columellas XII dividitur, ita ut nomina zodiacorum signorum habeas in principio columnarum a Geminis usque ad Taurum, et annos per lineas distributos. Verba et numeri columnarum Cancri, Scorpii et Piscium, quae annis intercalaribus respondent minio scripta sunt. Inc.: *Եկ⟨ր⟩-աւ(ո)ր(եակ)։ ուծբ։ ւ* « Gemini. 1052. 34 ... »; des.: *(Կոյս)։ ուշծդ։ ծ։* « (Virgo). 1583. 14 ». Locus paschae est vicensima prima dies mensis martii clavesque sunt diversae XXXVI.

2 (f. 5) Kalendarium perpetuum pro cyclo XXXVI annorum, qui tabulae praecedenti respondet inc.: *Ա։ Նութներեակ դ։ Յունվար լա. աւր է. Եշ(աբաթ)ի մտանէ։ Յայտնութիւն յունվարի. զ. աւրն. գշ(աբաթ)ի։ միջոց ուտիք զ աւր։ Առաջաւորի բարեկենդան. յունվարի. ճ և ա։* « (Clavis) I: littera dominicalis D. Ianuarius dies XXXI habet, incipit feria quinta. Epiphania die sexta ianuarii feria tertia. Intervallum esus carnium dies VI.

Prima bacchanalia die undecima ianuarii »; des.: Բ... փետրվար իթ աւր է կիրակի մտանէ. Տն ընդյառաջ փետրվարի ժդ աւրն շաբաթ: բուն բարեկենդան մարտի ը: Բէն հանապազ նահանջէ. Օճնացեալն 'ի փիւրն հարցիր. և զանարժանս յիշեա 'ի տր: « (Clavis) XXXVI ... Februarius dies habet XXIX, incipit die dominica. Domini ὑπαπαντή die decima quarta februarii sabbatum est. Vera bacchanalia die octava martii. Odium semper vincitur. Caetera require in (clavi) XXXV, et indignos conmemora in Domino ».

3 (f. 50ᵛ) Explicatio cycli annorum DXXXII, de quo vide sis F. K. Ginzel, *Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie,* III, Lipsiae, 1914, pp. 315. 319, sine titulo vel auctoris nomine, auctore tamen <**Anania Širakatsi**>, ut ex initio ab initio tabulae motuum lunae (f. 79ᵛ) vix diverso conici posse videtur. Inc.: Օմուտ. իը. թղթի. շ. եկի հռոմայեցւոց և հայոց ստ (ա)ր(ա)յ: կալ զմեծ թվականն հայոց. մլը. 'ի բաց երթ... « Introductionem (tabulae) in XXVIII laterculis (cf. ff. 51ᵛ-79) quingenorum Romanorum et Armenorum sic facies. Sume annum magnae epochae Armenorum, CCXXXVIII detrahe... »; des. (f. 51): Եւ են ի դմա լստ (արեգակ)անն. ամք. շլբ. Եւ լստ (լուսն)ոյ ամք. շհ: լրմունք. ցշձ: Ամիսք. ցնհբ. Շաբաթք բ". ււշխ: Աւուրք. ժթ". և ւնժզ: ամք. նկլ", և ջլք: Մասունք ժա. ռ. բիւր. և. մնէ. բիւր: Ինն և ժերեակք. իը. Լրմունք նոցին մլե. <իթ>եակք ժթ: <Լ>րմունք նոցին. յլգ. երեք տասանին. յկդ: « Et in eo (cyclo) sunt anni solares DXXXII, anni lunares DLXX, plenilunia VI millia et DLXXX, menses VI millia et CCCCLXXII, hebdomades XXVII millia et DXL, dies CXCVII millia et CCCCXVI, horae MMMMDCLX millia et DCCCCXXXII, horae sexagesimae partes XI millia et CCXLVII myriades, cycli XXVIII decemnovennales, quorum unus quisque plenilunia CCXXXV continet, XIX cycli XXVIII annorum, quorum unus quisque (duodecies sumptus) summam ex multiplicatione habet CCCXXXVI, tredecies CCCLXIV ».

4 (f. 51ᵛ) Tabula concordantiae cycli DXXXII annorum, ut supra, cum annis epochae Armenorum 742-1277 (= 1293-1828 A. D.); ubi notandum est annos repperiri in ordine 790-1277 et 742-789, ut annis cycli prioris XXIX-DXXXII et posterioris I-XXVIII respondeant. Duplici pagina in viginti columellis divisa, inc. Թ(ո)վականն հ(ռոմա)յ(եցւոց)[1] իթ: եւթներ(եա)կ: ա: վերադիր: ժա: յայսմու յ(ո)ւնվ(ա)ր: դ (sic per totam columellam): պատկեր օր: է: առաջաւոր: յ(ո)ւնվ(ար): քանիք: իդ: լրմունք նց: ապր(ի)լ: քանիք: դ: պատկեր օր: դ: թ(ո)վական հ(ա)յ(ո)ց: շղ (in

[1] In ff. 51ᵛ. 52ᵛ. 53ᵛ leges Հայոց, sed postea Հռոմայեցւոց certe distinguitur.

mg. praem ղ)։ է. երեակ։ բ։ վերադիր։ ղ։ յայտնութի նաւասարդի։ ժբ։ պատկեր օր։ է։ առաջ աւուր։ ն(ա)ւ(ա)ս(ար)դ։ .քանիք։ լ։ լըրմունք նց։ տրէ։ քանիք։ ժ։ պատկեր օր։ դ։ « Annus Romanorum (seu cycli) XXIX. Littera dominicalis A. Epactus XI. Epiphania: ianuarii die sexta (et sic semper). Dies hebdomadis septima (i. e. sabbatum). Prima dies (bacchanalium) ianuarii dies vicensima quarta. Plenilunium (Paschatis) aprilis dies quarta, feria quarta. Annus Armenorum DCCXC (in mg. interna praem. littera ղ quae est clavis XVIII). Littera dominicalis B. Epactus VI. Epiphania (mensis) navasard dies duodecima. Dies hebdomadis septima (i. e. sabbatum). Prima dies (bacchanalium) mensis navasard dies trigesima. Plenilunium (Paschatis) mensis trē dies decima, feria quarta ». In margine interno cuiusvis secundae paginae notantur claves terminorum quae minio scribuntur annis intercalaribus, in marginibus vero externis notantur anni intercalares litteris նջ (=նահանջ), initia cyclorum XIX et XXVIII annorum notis numeralibus թժ et իը, nec non pauca alia. Des.: իը։ զէ։ լ։ ղ։ ե։ փետ։ դ։ ապր։ ժե։ է։ ջ։ չձթ։ ա։ իե։ ժա։ ե։ հոռ։ ժա։ տրէ։ իա։ է։ « Annus Romanorum XXVIII. Litterae dominicales Zē. Epactus XXX. Epiphania dies sexta ianuarii. Feria quinta. Dies primus bacchanalium februarii dies quarta. Plenilunium Paschatis dies decima quinta aprilis, quae est septima hebdomadis. Clavis XXVII. Annus Armenorum DCCLXXXIX. Littera dominicalis A. Epactus XXV. Epiphania dies undecima mensis navasard. Feria quinta. Primus dies bacchanalium dies undecima mensis hori. Plenilunium Paschatis dies vicensima prima mensis trē, quae est hebdomadis septima ».

5 (f. 80) Tabula motuum lunae pro annis cycli decemnovennalis, auctore **Anania Širakatsi**, ut in tabulae explicatione (f. 79[v]) aperte declaratur. Explicatio inc. Զմուտ (լուսնի)ացուցիս. թ և ժ ամաց շրջանիս ես արա։ կալ զՀայ փոքր թուականն. ժթ 'ի բաց առ. ... Եւ ես անանիայ շիրակացի՝ ստուգիւ քննեցի զամ աւուրս ընթացից և եղակա- նաց [l. եղանակաց] (լուսնին) ... « Initium clavis lunae per cyclum XIX annorum sic facies. Sume parvam epocham Armenorum. XIX detrahe ... Ego vero Ananias Širakatsi adcurate conputavi cunctos dies motuum et articulorum lunae ... »; des.: սա յայնմ աւուր ցուցանէ զընծայումն (լուս)նին. նոյն- պէս. և զայլսն. և զիղկելի և զանարժան գրիչս յիշեա։ « ... hic, eodem die, indicat lunam primam et sic de aliis. Tu vero memento librarii miseri et indigni ». Tabulae XIX pro singulis epactis in decem columellas divisae lunas primas et plenas indicant hoc modo: Ծնունդ (լուսնին)։ յունվ(ար)։ քանիք։ ժը։ տիւ գիշ(երի)։ գիշ(երի)։ ժամք։ ժ։ մասն։ ա։ լրումն։ փետ(րվար)։ քանի։ բ։ տիւ և գիշ(երի)։ գիշ(երի)։ ժամք։ դ։ մասն։ ա։ « Nativitas lunae: ianuarii dies decima octava. Dies vel nox: nox. Horae: decima. Horae

fractio: prima. Plenilunium: februarii dies secunda. Dies vel nox: nox. Horae: quarta. Horae fractio: prima »; des.: դեկ(տեմբեր) ։ ժթ ։ ա(իւ) ։ ժբ ։ գ ։ յու(ն)վ(ար)։ գ ։ գ(իշերի) ։ գ ։ բ ։ « Nativitas lunae: decembris dies decima nona. Diei hora duodecima, horae fractio, tertia. Plenilunium: ianuarii dies tertia, noctis hora tertia; horae fractio secunda ».

6 (f. 85) Tabula in forma rotae, qua ostenditur differentia temporum lunae et solis dum signa zodiaci percurrunt. Explicatio rotae sine titulo inc.: Այս բոլորակս (լուս)նին է ընդ (արեգակա)նն են զի աւուր ե․ից և ժամուցն գ … « Hic est circulus de (relatione) lunae cum sole, quod dies sint V, horae III ... (h. e. media pars temporis, quo solaris annus lunarem superat) »; des.: … են այսորիկ յաւելուն ամի ամի յընթացից (արեգա-կ)անն աւուրք ժա, և ժամք գ, և բոլանդակ որոշմունք սոցա կարգեալ է 'ի բոլորիս ։ Որ կամի գտանէ ։ « ... quam ob rem excedunt in motu (annuo) solis, mense post mensem, dies XI et horae III. Et omnes earum partitiones in circulis disponuntur. Qui vult inveniat ».

7 (f. 85v) Anonymi auctoris de kalendariorum inventoribus sine titulo inc.: Արիս‹տ›իդէս մրրի փիլիսոփա(յ) ընկեր կոդրատեա(յ) եպ(ի)-սկ(ոպո)ս կորընթոսի ունկնդիր առաքելոցն արար տումար Հռոմայեցւոց։ և սս նմանեցուցեալ թէ առաջին աւրն ապրիլի սկիզբն արարչութեն է։ և 'ի չորրորդումն աւուր լուսնեղծեալ զլուսինն 'ի լրմանն։ Զայս ասէ լրումն առաջին․ և դնէ զսա գլուխ բոլորին։ « Aristides *Mrri* philosophus, Quadrati socius, episcopus Corinthi, auditor apostolorum, fecit kalendarium Romanorum, hos sequens, quasi primus dies aprilis initium creationis fuisset et in quarto die creata luna esset in plenitudine. Hoc dixit primum plenilunium idque posuit caput cycli ... »; des. (f. 88v): Իրոն ոմն ի ժամանակին հերձուածող ի բաց ընկէց զինն և ժներեակ ս(ր)բ(ո)յն պամփիւլեայ, և զապրիլի ․զ․ ե․ փոխե(ա)ց․ և զվերադիրն ․ը․ գրեալ է իրիոն յիւրում տումարին․ անիծե(ա)լ որ առնէ ապրիլի ․զ․ զատիկ։ ինքն նզովե(ա)ց․ և ի նզովից ոչ զերծեալ։ « Heron quidam de tempore dissentiens periodum decemnovennalem s. Pamphylii abiecit et mutavit in quintum diem sextum aprilis, inde et epactam septimam *irion* inscripta est in suo kalendario. Maledictus qui Pascha facit die sexta aprilis; ipse fuit anathema, et ex anathemate suo minime salvatus est ». Pars eiusdem tractatus, scilicet f. 86, l. 9 - f. 87v, l. 15, etiam sine auctoris nomine, reperitur in codice Bybliothecae Nationalis Parisiensis 252 (olim 114), ff. 66v-68v, unde typis mandata est cum gallica versione ab Eduardo Dulaurier, *Recherches sur la chronologie arménienne,* Lutetiae Parisiorum, 1859, pp. 58-60.

8 (f. 88v) De categoriis decem aristotelicis, sine auctoris nomine, praemisso vero titulo Արիստոտէլի . Ժ̅ . ստորոգութ̅ի « Categoriae X Aristotelis ». Inc.: Առաջին ունիմ ես անձն, որ է գոյացութ̅ի … Primum, personam ego habeo, quae est substantia ... »; des.: Ժ̅. կապիմ կամ արձակիմ, դատիմ կամ հալածիմ այս է կրել։ « X. Vincior vel solvor, iudicor vel abigor, h. e. passio.

9 (f. 89) Kalendarium iuxta usum Romanorum, in quo singulis columellis indicantur signa zodiaci cum gradibus et scrupulis, circuli stellarum, dies mensium et hebdomadarum, dies lunae cum horis et scrupulis. In ultima columna, quae largior est, non nullis diebus notulae adscribuntur sermone volgari, quae tum ad historiam, tum ad liturgiam, tum ad computum pertinent. Exempla sint: prima die ianuarii: Յունվար ամիսոր է տրէ գլ(ու)խ հռ(օ)մ(ա)յ(եցւո)ց և հռոմք սորա եանարիս կու ասեն « Ianuarius (*younvar*) mensis, qui est trē, caput (anni) Romanorum, quem Romani *ianaris* vocant »; die 4: Այսօր պատրաստութե̅ն մովսեսի մարգարէի նախս է « Hodie praeparationis Moysis prophetae vigilia est »; die 6: յայս օրս ժամ մի կայ որ լեղի ջրերն կու քաղցրանան . չէ պարտ լեղի կերակուր ուտել, և ծովք խառնակ[ին] « Hodie hora est qua amarae aquae dulces fiunt. Non licet cibum amarum edere, et aquae miscentur ». Ultima notula in fine decembris: Յայս գիշերս ՚ի բաց ամանէ ջուր չի խմեն քանզի դեւքն ի ջուր են . և ով խմէ կու դիւահարի և կու խենա, կամ կառնվլե (sic) պատրաստ և խիստ պատրաստ գիտէա « Hac nocte, ex aperto vase aquam non bibunt: daemones enim sunt in aqua et quisque bibit daemoniacus fit et delirat; quod paratum est miscetur, esto sedulo paratus ».

10 (f. 95v) Rota ventorum XII cum graecis nominibus litteris armenis. Explicatio inc.: Մս ԲԺ̅ անհողմոց որ շնչեն ի վերայ երկրի։ Շնչեալ հողմունքն զանազան . ՚ի չորս կողմանց յաշխարհս դան … « De XII ventis, qui flant super terram. Flantes venti varii in quattuor mundi regionibus sunt ... »; des. (f. 96v): … այս են հողմունք ԲԺ̅եքն, և այսքան գործ յատուկ սոցին։ « hi sunt venti XII, et tot proprietates eorum ».

11 (f. 96) Clavis lunae quae inscribitur Լուսնացոյց պարզ ստոյգ և յստակ անսղալ « clavis lunae simplex, adcurata, clara, sine errore ». Inc.: Աերպակտին Թ̅ . և լուսնագիրն Ա̅ ։ Յունվարի Ի̅ ի ծնունդ (լուսն)ի . Բ̅ սահաթին, և ՚ի Ա̅ մասունքին … « Epactus IX et lunae signum I. Novilunium die 20 Ianuarii, hora (*sahaṭ* = ساعة) II cum uno scrupulo ... »; des. (f. 107v): Դեկտեմբերի ԻԱ̅ ծնունդ լուսնի ԺԵ̅ սահաթին, ՋԲ̅ մասունքին։ « Die XXI decembris novilunium hora XV cum DCCCCII scrupulis ». Subscriptionem,

quae subiungitur (f. 108), cum quaedam de usu clavis contineat, hic referimus *‹Ա›րդ գրեցաւ լուսնացոյցս վերադրաւ և լուսնագրով. ի մայրաքաղաքս կաֆայ ընդ հովանեաւ ս̄ ածածնի յընտիր և յստոյգ աւրինակէ։ Յոր-ժամ վերադիրն իը լինի, և լուսնադիրն ժթ. վերջքն դարձեալ 'ի գլուխն սկսիր վերադիրն թ, և լուսնադիրն ա, և գնա կարգաւ մինչև 'ի կատարած աշխարհ անվրէպ, և քի փառք յաւիտեանս ամէն։* « Haec clavis lunae cum epacto et lunae littera exarata est in metropoli Kafa sub praesidio sanctae Dei genetricis ex electo et adcurato exemplari. Quando epactus XXVIII est, lunaeque signum XIX, a fine ad principium reditur, scilicet ad epactum IX et signum lunae I et progreditur (eodem) ordine usque ad consummationem mundi infallibiliter. Christo vero gloria in saecula. Amen ».

12 (f. 109) Tabula ad determinanda ieiunia, cui praemittitur (f. 108ᵛ) tabula praevia de littera anni cum explicatione (f. 108). Inc.: *Թվին հայոց ռճժբ. Գիր տարոյն. սէն է. տանուտէրն երկաւորն է։ Իսկ խեց գետինն և կարիճն և ձուկն, նա հանջեն։ երբ գիր տարոյն 'ի նոցա կարգն հանդիպի և հասանիս 'ի մարտի ամիսն, թէ քէ է, դու զփիւռն բա-նեցո,...* « Anno Armenorum 1112 (= A. D. 1663) littera anni *sēn* est; dominans est signum Geminorum. Cancer vero, Scorpius et Pisces (anni) intercalares sunt; cum littera anni in eorum seriem inciderit, adveniesque ad martium mensem, si *khē* fuerit, tu *phiur* aperias ... ». Initium explicationis tabulae ieiuniorum sic habes (f. 109): *Ջրա(ւր)հնեաց մինչև 'ի ս̄ք սարգիս պահքն այսպէս արա։ Առ զգիր տարւոյն և տես զոր ինչ յիւր դէմն գրած է, այնչափ ուտիք է մինչև 'ի ս̄ք սարգսի պահքն։* « Ab aquae benedictione (h. e. Epiphania) usque ad s. Sergii (festum) sic ieiuna: sume litteram anni et vide quod iuxta eam scriptum est, tot erunt dies esus carnis usque ad ieiunium s. Sergii »; des. (f. 110ᵛ): *... բայց թէ դշ(աբաթ)ի հանդիպի գշ(աբաթ)ի արա. և թէ ուրբաթ դու եշ(աբաթ)ի արայ։* « ... sed si est feria IV tu fac feria III, et si feria VI, tu fac feria V ».

13 (f. 112) Evangeliorum lectiones quae ‹*աւետարանք բժշկութեան* « evangelia sanationis »› dicuntur et in ritualis codicibus editionibusque saepius repperiuntur: [1] Matth. 8, 18-9, 8 praemisso titulo *Աւետարան ըստ Մատթէո(սի)* « Evangelium secundum Mattheum »; [2] (f. 113ᵛ) Matth. 15, 21-28; [3] (f. 114ᵛ) Matth. 17, 14-20; [4] (f. 115) Marc. 5, 21-6, 6 *նոցա* nullo titulo; [5] (f. 117ᵛ) Marc. 7, 31-37; [6] (f. 118) Luc. 4, 14-41, praemisso titulo *Աւետարան ըստ Ղուկասու* « Evangelium secundum Lucam »; [7] (f. 120) Luc. 11, 14-32; [8] (f. 122) Luc. 13, 10-21; [9] (f. 123) Ioh. 5, 1-18, praemisso titulo *Աւետարան ըստ Յոհաննու* « Evangelium secundum Iohannem »; [10] (f. 124) Ioh. 9, 1-38; [11] (f. 127) Ioh. 10, 22-42.

14 (f. 130) ⟨**Dionysii Thracis**⟩ grammaticae versio armena, quam e duobus codicibus bybliothecae Parisiensis, tunc Regiae, una cum textu graeco. et gallica translatione edidit Chahanus de Cirbied: *Grammaire de Denys de Thrace, en grec, en arménien et en françois accompagnée de notes et d'éclaircissements* in ephemeride cui titulus *Mémoires et dissertations sur les antiquités nationales et étrangères publiés par la société royale des antiquaires de France,* VI (1824) pp. 1-93. De hac versione praecipue disputavit Adalbertus Merx apud Gustavum Uhlig, *Dionysii Thracis ars grammatica* ... Lipsiae, 1884, pp. LVII-LXXIII. Codex noster editioni respondet usque ad pag. 84 *կոփեցին*; deinde pergit (f. 146ᵛ) *Ստորադասականին կրաւորականն. Նոյնպէս է ըստ այլոց յեղանակացդ։ Արծարծմունք խոնարհմանց բայի Յաղագս Աղաւթից։ Աղաւթական ներգործական, ներքսական ամանակի. միաւորական աղաւթեմ...* « Subiunctivus passivus est secundum alios modos. Renovatio coniugationum verbi pro deprecatione. Activus deprecativus, singulare temporis refractivi: precor... », cf. cod. 336 Mechitaristarum Vindobonensium apud Iacobum Dashian, *Catalog* ... part. arm. p. 781. Des. (f. 148) in brevi capitulo de metro lyrico: *Չափք տաղից են որ վեցթևեանքն. և են որ հինգթևեան. և են որ քարաթևեան։ և թևք որով են վեց. որոյ անուանքն են* || (f. 148ᵛ) *այս. ըհաթևն. մասն. մեծաստեղն. Նրբաստեղն. մեծառաջ. մեծավերջ։ և վեցթևեան. չորիւք. ըհաթևն. մասն. մեծաստեղն. մեծառաջն։ փառք յամենայնիփառաւոր սբ երրորդութեն ամէն։ և յամ(ենայն) ժամ։* « Metri odarum sunt senarii, quinarii vel quaternarii; pedes vero eorum sunt VI, quorum nomina sunt: spondaeus, dactylus, paeonius primus (?), tribrachus, trochaeus, iambus. Et hexameter quattuor (pedibus, qui sunt): spondaeus, dactylus, paeonius primus (?), trochaeus. Gloria gloriosissimae sanctae Trinitati. Amen et in omni hora ».

15 (f. 150) **Isaiae** ⟨**Nečetzi**⟩ commentarius in grammaticam Dionysii Thracis, ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 336, f. 14ᵛ-98, inc.: *Քերականութեն վերլուծութի բան առ բան Ձեռամբ եսայեայ հաւաքեալ։ Ի ձեռնտուութենէ հոգւոյն հանդիրձեալ եմք բուռն հարկանել առաջիկայ իրողութեանս։* ... « Grammaticae explanatio de verbo ad verbum ab Isaia confecta. Cum auxilio Spiritus (sancti) fortiter praeparati sumus ad disserendum de sequentibus rebus ... »; des.: ... *զոր մէք ցուցաք յառաջագոյն 'ի մասնէ։ գրելով զզանազան անուանս երկոտասանիցդ՝ որք են չափք գնացից ամենայն բանականութեանս։* «... quod ostendimus nos in priori parte, scribendo varia nomina XII, qui sunt metri modorum omnis intelligentiae ».

16 (f. 264). Index rerum praecipuarum manu recentiore.

Bifolium membranaceum custodiae loco in fine additum, quod e codice saec. XII, ut vid., binis columnis litteris uncialibus inclinatis descripto excer-

ptum est, continet partem sermonis Iohannis Chrysostomi de obscuritate Veteris Testamenti et de Dei benevolentia, ut in editione Veneta an. 1861: Յովհաննու Ոսկեբերանի Կոստանդնուպօլսի եպիսկոպոսապետի ճառք p. 435, l. 23 *ոչ* – p. 436, l. 8 *սանձս* et p. 436, l. 9 [*ամբարտու*]*անեալ* – l. 34 *զքեզ*.

Codex constat duabus partibus, ff. scilicet 1-128 et 129-265, quae ambae litteris *bolorgir* exaratae sunt, prima tamen crassioribus, altera elegantioribus et aliquanto minoribus. In priori parte litterae maiores minio, maximae et ornamentum f. 5 atramento coloreque purpureo depicta sunt, in posteriori vero litterae maiores atramento vel minio scripta sunt, maximae et lineae initiales pigmentis rubro et caeruleo distinctae, ornamenta in ff. 130 et 150 coloribus rubro caeruleo et roseo delineata. Librarius primam partem conposuit ex undecim fasciculis, quorum septimus et octavus quiniones sunt, alii seniones, sed primus fasciculus post f. II folia resecta duo perdidit, quorum in loco subiecta sunt folia quattuor, 1-4, modo fasciculi plicata et interposita. Fasciculi notantur in margine inf. cuiusque primae et ultimae paginae litteris maiusculis armenis; nota tamen nulla est in principio fasciculi primi et fasciculus undecimus notis caret. Pars altera undecim seniones continet, quorum primus primo folio defraudatur, et in fine quaternionem mutilum novissimis duobus foliis ademptis. Fasciculi notantur signis numeralibus armenis, ultima nota fasciculi quarti erasa, notisque posteriore fasciculi noni anterioreque fasciculi decimi per oscitationem librarii omissis. Numeri paginarum in principio operum tantum scripti sunt ab eo qui indicem ff. 264 sq. texuit. In schedula f. I adglutinata, manu saec. XIX ex.: *N. 6. Codice in armeno,* | *scritto nell'1600. È un calendario completo. Vi è pure* | *la Grammatica antica armena,* | *insigne per la spiegazione del* | *Dottore Isaia. Non è data ancora in luce.* F. I^{v} litteris *notergir:* գրեցաւ տիգրանակերտ « Scriptus est Tigranocertae ». F. 1 nota possessoris տ(իգրանա)կերտցի Չէնէսիղեան տէր Մեսրոպայ կաթողիկ վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ի ի 1875 « domini Mesropis Ćenesiłean Tigranocertensis doctoris catholici an. 1875 » et sigillum տէր | Մեսր պ | վ(ա)րդ(ա)պետ « dominus Mesrop doctor », quod conspicitur et in f. 11. F. 118 Չէնէսիղեան տէր Մեսրոպայ վ(ա)ր(դա)պ(ետ)ի է « est domini Mesropis Ćenesiłean doctoris » et f. 265^{v} nota ut in f. 1. F. 128^{v} subscriptio librarii primae partis: գրեցաւ և աւարտումն եղև բազմա՛հաւաք գրգոյս 'ի քաղաքս կաֆայ | 'ի վայելումն Թորոս արհեպ(ի)սկ(ո)պ(ո)սի, | ի թվականիս մերում. ռճժէ և էին. | զոր տէր ած բարով վայելումն | տացէ ամէ(ն)։ Եւ զանպի|տան և զանարժան | յովակիմ գրիչս | յիշեսջիք | 'ի տէր։ « Exaratum est, fuitque absolutio libri ex multis conlecti in urbe Caffa, ad usum archiepiscopi Theodori (*Ṭoros*), anno nostro 1117 (A. D. 1668), quod Dominus Deus feliciter vertat. Inutilem vero indignumque Ioachim librarium conmemorate in Domino ». Ff. I^{r}. II. 4^{v}. 48^{v}. 49. 50^{r}. 95^{r}. 111. 149 vac.

Integumentum in Oriente corio castaneo confectum. In schedula paginae internae operculi anterioris adglutinata: *11* | *Kalendarium Ecclesiae* | *Armenae.* In schedulis dorso adfixis: տոմար և | քերականու|թիւն: ձ [...] « calendarium et grammatica ... » notaque *11.*

77 (olim 12). An. 1648 (Arm. 1097, cf. f. 264^{v}), chart., mm. 176×129, ff. I. 269.

Procli diadochi Platonici Institutio theologica, cum commentariis ⟨**Iohannis Petritsi** seu **Petritsoneli**⟩, quem interpres armenus perperam Iamblichum, Atheniensium episcopum denunciat, in CCXI sectiones divisa, quam ex iberica lingua in armenam vertit Simeon monachus Płĕndzahankh monasterii. De duplici translatione armena huius operis, quod graece repperies apud Franciscum Dübner, *Plotini enneades ... primum accedunt Porphyrii et Procli Institutiones ...* Parisiis, 1855, pp. LI-CXVII, docte disseruit Iacobus Dashian in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. VI (1892), pp. 97-101; 128-133 et Մատենագրական ճանր

ուսումնասիրութիւն հետազօտութիւն եւ բնագիր, մասն առաջին, in Ազգային Մատենադարան, XVI, Vindobonae, 1895, pp. 23-48; 147-161, post Garegin Zarphanelean, Մատենադարան Հայկական Թարգմանութեանց Նախնեաց, Venetiis, 1889, pp. 666-669. Fusius vero de textu iberico et de hac versione armena antiqua locutus est Nicolaus Marr, qui auctorem commentarii Iohannem Petritsi seu Petritsoneli Iberum declaravit et praefationem, sectionesque primam et ultimam iberice armeniceque edidit in *Записки восточнаго отдѣленія императорскаго русскаго археологическаго общесшва,* t. XIX, fasc. II-III, S. Peterburgi, 1909, pp. 53-113. Inc. praefatio (f. 1): *ամիղախոսի իմաստասիրի Եւ հռետորի. աթենացւոց Եպ(ի)սկ(ոպո)սի Լուծմունք: Պրոկղի դիադոխոսի անուանեցելոյ, ածաբանութեն: Զամենայն կարգ եւ զեղանակ պարտապանեմք ճանաչ(ե)լ. զորս 'ի մ.ծ ածաբանութիւնս տեսութիւնք...* «Iamblichi (cod. *Omilaḫōs,* al. *Amelaḫōs*) philosophi et rhetoris, Atheniensium episcopi elucidationes in Procli, diadochi cognomine, institutionem theologicam. Totam seriem et formam oportet nos cognoscere earum, quae in magna theologica institutione sunt speculationum ... ». Inc. textus (f. 8) ut in cod. Edšmiadzinensi 924, apud Iac. Dashan, op. cit., p. 156: *Պրօկղի դիադօխոսի Պղատոնական իմաստասիրի Շաղկապք ածաբան(ա)կ(ա)նք. Հատորս մժա: Շաղկապք ածաբանութեն յայն սակս կոչէ մն զի բոլոր գիրք ամ իմաստ(ա)ս(ի)ր(ա)ց 'ի չորից նիւթոց ըսկսեալ...* «Procli diadochi Platonici philosophi elementa (στοιχειώσεις) theologica. Sectiones CCXI. Elementa theologiae propter ea ita vocantur, quod libri philosophorum omnes a quattuor elementis incipiunt ... ». Duplex videtur esse commentarius per totum librum, unus scilicet in mg. externo litteris *մկ* (= *մեկնութիւն* «interpretatio») notatus, alter vero plerumque intra lineas distinctus verbo *լուծմունք* vel *լծ* «elucidationes» usque ad f. 162ᵛ, dein simplici iteratione notae numeralis sectionis, cum textus ipse litteris *բն* (= *բնագիր* vel *բնաբան*) veniat conmendatus. Des. (f. 264) in verbis elucidationum Iamblichi ... *եթէ ադամ ուր ես. եթէ ուստի ուր անմտութի մոռացոյց զած եւ զհայր իւր: Ա(ւր)հ(ն)եալ ած:* «... sive Adam, ubi es? sive unde stultitia haec inmemor Dei et patris sui? ». Subscriptionem interpretis, quam publici iuris reddiderunt Garegin Zarphanelean, op. cit., p. 667 ac Iacobus Dashian, op. cit., p. 29 et *Catalog der Armenischen Hss. in der Mechitaristen-Bibliothek zu Wien* ..., part. arm., p. 826, cum interpretata non fuerit denuo transscribimus: *Թարգմանեցաւ գիրքս որ է շաղկապ եւ գլուխ ածաբանութեն, Պրոկղի դիուդոխոսի* (sic), *Պղատոնական իմաստասիրի: Ձեռամբ, Սիմէոնի, անպիտան քհ կրօնաւորի: 'Ի վրաց լեզուէ 'ի հայ լեզու: յերկիրս հայոց 'ի վանս վրաց, որ կոչի պղնձահանք յաւ(ի)տ(ե)նից*

Թուականին, ցՃԶԴ։ Աղաչեմ զձեզ ով եղբարք. զի յոյժ աշխատութբ Թարգմանեցի։ Նախ զի ոչ էի արժանի այսպիսի սպասաւորութե։ Նաև շաղախեալ գոլ մեղօք։ Երկ(րոր)դ զի յոյժ ծերացեալ էի և տկարացեալ, յաչաց և 'ի մտաց և 'ի զօրութէ։ զի զ. կ. ամեա էի, այլ զի ոչ էր սա Թարքմանեալ (sic) *'ի մեր լեզու։ Եւ սայ է մայր ածաբանութե առաջին։ Մովսէս զայս ուսեալ զդպրութի, և 'ի սորա բանիցն կարգեաց զիւրն ածաբանութի։ և Դիոնէսիոս արիսպագացին, և Երոթէոս, զիւրեանց գրեանքն բովանդակ ի սմանէ գրեցին։ Նոյնպ և գրիգոր ածաբան։ զիւրն ածաբանութի ի սմանէ խօսեալ է։ Եւ բոլորովին նորքս զամ ածաբանութիս իւր(եա)նց ի սմին ոլորմանց բանիցս բ<ղ>խեցին։ Եւ սայ է հիմն և արմատ և մայր ամի, ի սմանէ առին նոքա բովանդակ։ Իսկ այնք փոքր հատորք եղով։ և ես յայն սակս Թարքմանեցի, զի մի պակաս եղեցի սա յազգէս մերմէ* … « Translatus est hic liber, qui elementum est et caput theologiae, auctore Proclo diadocho Platonico philosopho, a Simeone inutili presbytero monacho, ex Iberorum lingua in armenam linguam, in terra Armenorum apud Iberorum monasterium [1] quod vocatur Płendzahankh, (= aeris fodina), anno mundi 6756 (= A. D. 1248). Obsecro vos, fratres, quia magno labore reddidi, primum quidem quia non eram dignus talis operis cum essem pollutus peccatis, denique quia valde senis et infirmatus sum oculis mente viribus. Sexagenarius enim eram, sed quia hic (liber) minime erat in linguam nostram translatus, et mater est theologiae primaria, (hunc transtuli): Moses hanc didicit scientiam (elementorum) et eius verbis conposuit theologiam suam; Dionysius Areopagita et Hierotheus suos libros integre ex eadem scripserunt; ita et Gregorius theologus theologiam suam ex eadem traxit cunctique recentes totam theologiam suam ex eadem verborum conpage deduxerunt. Haec enim (scientia) est fundamentum et radix et mater cuiusvis (scientiae). Ex hoc (libro) sumpserunt illi totum, hi vero breves sectiones; ego vero eum propter ea transtuli, ut nec linguae nostrae deficiat ... ».

Codicem nitide exaratum littera bolorgir efficiunt fasciculi XXIII, in margine inf. primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi notis numeralibus armenis signati. Omnes sunt seniones, duobus tantum exceptis, h. e. paenultimo, nunc tredecim foliorum post resectionem ultimi folii, quod finem subscriptionis continebat, et ultimo, cuius supersunt folia quinque folio novissimo exciso. Litterae maiores alterna vice caeruleo rubroque pigmento descriptae. Ornamenta et litterae maximae variis coloribus distincta in principio praefationis et textus ff. 1 et 8. In schedula rec. initio libri addita: *N. 7. Codice armeno. scritto* | *nell'anno 1600. del signore, È la* | *Teologia di Proclo Diadoco filosofo* | *Platonico. tradotta dalla lingua* | *Iberica* (*Ghiurgi*) *da un certo* | (*Signore* cancell.) *monaco Simeone. e la tra*|*duzione era fatta nell'anno 1200.* | *Dice che*

---

[1] I. e. monasterium fidem tenens Chalcedonicam, sicut ecclesia Iberorum (N. Marr, loc. cit., p. 60 sq.).

da questo libro Mosè im|parò, Dionigio (*d'ari* cancell.) *areopagita,* | *e Gregorio il teologo hanno preso da questo libro la loro teologia.* F. I probationes calami. In imis ff. 1. 1ᵛ. 264ᵛ notae possessionis turpiter deletae et erasae et f. 1ᵛ sigilli inpressio eodem modo abolita. F. 264ᵛ subscriptio librarii: Եւ ես .տարապեալս յոգի աղամալ երես | ի գետին աղաչեմ զմանկունսն ։ սիօնի սրբ|բազան ք(ա)հ(ա)ն(ա)յքդ և պատուական ընթերցողքդ որք հանդիպիք սմայ կարդ(ե)լ(ո)վ կամ օրինակ|ելով կամ ինչ իւիք ․ յիշեցէք ի մաքրափայլ | յաղօթս ձեր զիս պեղկելի և զծնօղսն գրիչս | աղ(ա)մ(ա)լ հանդերձ ծնօղիւք զի կարօտեմ միոյ | տր ողորմեայի․ Գրեցաւ Թ(ո)վ(ա)կ(ա)նիս․ ռ․ղէ ․ ... Et ego misero animo Ałamal humi prostratus obsecro filios Sion sanctos presbyteros et venerandos lectores, qui hoc (libro) usi fueritis, legendo vel transscribendo vel aliter, mementote mei miseri et inutilis librarii Ałamal in vestris puris precibus, nec non parentum meorum, quia unius 'Domine, miserere' indigeo. Scriptum est anno 1097 (= A. D. 1647-8) ... ». F. 265: վաճառեցի Տ․ Մեսրոպ | վարդապետս չէնէսիղեանի | 1881 հոկդ(եմբերի) 28 | Տ(իգրանա)կերդ « Vendidit dominus Mesrop doctor Cenēsiłean die 28 octobris 1881. Tigranocertae ». Altera nota eiusdem manus, cancellata.

Tegumentum orientale corii fulvi inpressionibus decoratum. Schedula paginae internae operculi anterioris adhaerescens praebet inscriptionem: *12* | *Teologia di Procle* | *Diadoco filosofo* | *Platonico.* In dorso legitur nota *12.*

78 (olim 13). An. 1537 (Arm. 986, cf. f. 267ᵛ), chart., mm. 177 × 128, ff. 268, ll. 16.

Psalterium pro usu liturgico i. e. cum canticis utriusque Testamenti in fine unius cuiusque libri dispositis, ut v. g. in editione Hierosolymitana an. 1869 Գիրք սաղմոսաց Դաւթի. Codici in principio mutilo insunt ¹ pss. 9, 28 Ընծէք և դարձնութիւն - 17, 51, ² (f. 13) canticum Moysis Ex. 15, 1-19, ³ (f. 15ᵛ) precatio Քս է իմ ած ... « Christus Deus meus est ... », ed. cit., p. 36, ⁴ (f. 17ᵛ) pss. 18-35, ⁵ (f. 48) cantici Moysis alterius pars prior Deut. 32, 1-21, ⁶ (f. 51) precatio Տուք փառս այ ... « Date gloriam Deo ... », ed. cit., p. 80, ⁷ (f. 52ᵛ) pss. 36-54, ⁸ (f. 86ᵛ) cantici Moysis alterius pars posterior, Deut. 32, 22-43; ⁹ (f. 90) precatio Դու ես տր մեր ... « Tu es Dominus noster ... », ed. cit., p. 128, ¹⁰ (f. 92) pss. 55-71, ¹¹ (f. 120ᵛ) canticum Annae matris Samuhelis, I Sam., 2, 1-10, ¹² (f. 122) precatio Բարձրացաւ եղջիւր իմ... « Exaltatum est cornu meum ... », ed. cit., p. 169, ¹³ (f. 123ᵛ) pss. 72-88, ¹⁴ (f. 156) canticum Isaiae, Is. 26, 9-20, ¹⁵ (f. 157ᵛ) precatio Խաղաղութեց տուող քս ... « Pacis dator, Christe ... », ed. cit., p. 218, ¹⁶ (f. 158) pss. 89-105, ¹⁷ (f. 186) oratio Ezechiae regis, Is. 38, 9-20, ¹⁸ (f. 187ᵛ) precatio Յոյս կենդանութե ... « Spes vitae ... », ed. cit., p. 258, ¹⁹ (f. 188) pss. 106-118, ²⁰ (f. 218ᵛ) canticum Isaiae alterum, Is. 42, 10-13; 45, 8, ²¹ (f. 219ᵛ) oratio Ionae, Ion. 2, 3-10, ²² (f. 220ᵛ) precatio Եղիցեն աղաւթք մեր ... « Adeant preces nostrae ... », ed. cit., p. 301, ²³ (f. 221) pss. 119-147, ²⁴ (f. 249) oratio Habacuc, 3, 1-19, ²⁵ (f. 252) precatio Լուր մեզ տր ... « Audi nos, Domine ... », ed. cit., p. 346, quam sequuntur initia pss. 148-150 et numerus versuum et sectionum libri psalmorum, ²⁶ (f. 252ᵛ) ps. 151 apocryphus, ut in bibliis Zohrabianis an. 1805, p. 432, ²⁷ (f. 253) carmen auctore ⟨**Gregorio Ḫlaṭetsi Dzerents**⟩ de psalterio eiusque canonibus, ut in cod. Mechitaristarum Vin-

dobonensium 159, f. 145v, apud Iacobum Dashian, *Catalog* ..., part. arm., p. 464, inc. Բանք սաղմոսիս է պատուական, լցեալ հոգովն ածական... « Verba psalmi sunt veneranda, plena Spiritu sancto... », [28] (f. 255) canticum trium puerorum, Dan. 3, 52-88, [29] (f. 259) canticum B. M. V., Luc. 1, 46-55, [30] (f. 260) canticum Zachariae, patris Iohannis Baptistae, Luc. 1, 68-79, [31] (f. 261) canticum Simeonis, Luc. 2, 29-32, [32] (f. 261v) pss. 148-150, [33] (f. 264) oratio Manasses, quam excipit (f. 265v) precatio Աղաչեմ և խնդրեմ 'ի քէն տր, թող ինձ զմեղս իմ... « Rogo et obsecro te, Domine, dimitte mihi peccata mea », ed. cit., p. 357 sq.

Codicem descriptum littera *bolorgir* sat crassa efficiebant fasciculi octo et viginti, quorum I-IX et XXI-XXVII seniones erant, alii vero quaterniones, praeter ultimum cuius remanet solum folium primum. Fasciculus primus et primum folium secundi nec non partes ff. 52. 53. 71. 103 perierunt. Notae, ut solet, conspiciuntur in margine inf. primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi, una cum textu scriptae, ut conligitur e nota Ժ (f. 96), quae minio sicut ultima pagina linea scripta est. Litterae maiores alternis vicibus rubro purpureoque pigmentis, maximae vero roseo purpureo caeruleo depictae. Ornamenta arte mediocri expressa, sive interiecta sive in marginibus posita, initia sectionum indicant. Schedula recens initio codicis addita praebet inscriptionem: *N. 3 Codice in armeno. Salmi di | Davidde, scritti nell'anno 1400. | di Gesù Cristo.* F. 2: Ջէնէսիղեան տն Մեսրոպայ վ(ար)դ(ա)պ(ետ)ի է 1875 « Est domini Mesrop Čenesiłean doctoris, 1875 », et inpressio sigilli Տր Մեսրոպ վ(ա)րդ(ա)պետ « Dominus Mesrop doctor ». F. 13 idem sigillum impressum est. F. 91v: Եւ զիս յիշեա ով երգողք դաւթեա|ն ձայնիս. զսուտանուն ալէքսիան|ոս աբեղայս. զհողս և զմոխիր զմեղ|աւք լցեալս. զծառայս ծառայից այ. և դուք յիշեալ լինիք 'ի քէ ամէն։ « Mei quoque mementote, o vos qui cantate cantica davidica, qui perperam monachus Alexianus vocatus sum, pulvis et cinis factus peccatis meis, servus servorum Dei, et vestri Christus meminerit. Amen ». F. 158: Վս Տր տընջէ (?) « Domini Toundš (?) ». F. 187v: Ով սաղմոս երգող եղբայր զանպիտան | զծաղու յիշեա զալէքսիանոս սուտանուն | աբեղայս։ Եւ քեզ մասն ընդ սրբոցն այ ամէն, « O frater qui psalmum cantas, memento sordidi librarii Alexiani falso monachi vocati et partem tibi erit cum sanctis Dei. Amen ». Manus recentior atramento pallido scripsit Վս Իգիլեթ Իգիլեթի « Pro Igileṭ (?) ». F. 264 eadem notula ac in f. 2 sine inpressione sigilli et nota anni. F. 266v subscriptio codicis: Փառք Համագոյ և միասնակ|ան սբ երրորդութեն անբա-ժա|նելի Հաւր և որդոյ և հոգոյն | սրբոյ, յաւիտեանս յ(ա)ւիտ(ե)նից ամէն։ | Արդ սկիզբն արարի ածախ|աւս քնարած և երգոյս մ(ար)գ(ա)րէին | դաւթի. և ողորմութբ որդոյն | միածնի. և աւգնակա-նութբ | հոգոյն ճշմարտի. 'ի յանկելեալ | կատարեցի. որ է պատճառ | քրիստոնէի, ամէնն սովաւ կա|-տարի. կաթուղիկէ եկեղեցի. | և ա(ւր)հ(ն)ութի սբ մեռոնի, սբ սեղ|անոյ աւազանի, մկրտութե | և պսակի. հաղորդութե մեռե|լթաղի. գիշերապաշտման պա|| (f. 267)տարագի, պատուիճանաց կղե'րի'կոսի. Ջուր ա(ւր)հ(ն)ելոյ և սբ խ(ա)չի. | և ամ կարգ որ լինի. կարգաւ|որաց ք(ա)հ(անա)յի. վանաւրէնութեն | քի. որ և կարգաւ կա 'ի գըրի. | 'ի յաւետեանց ածածնի. մինչ 'ի | գալուստն քի. դաւթի սաղմո|սսէ լա-նալի. սայ է ըսկիզբն | ամի. այլ աւարտումն սովաւ լինի։ | Արդ գրեցաւ երգս դաւթի. | քաղցրանեղեւագ մ(ար)գ(ա)րէի. որ յոր|դորէ մանկանց լինի. յա(ւր)հ(ն)երգո|ւթին քի. հասուցանէ աստիճ|անի. սարկա-ւագի ք(ա)հ(անա)յի. ե(պիսկո)պ(ո)ս | կրաւնաւորի. կաթուղիկոս վա|րդ(ա)պ(ետ)ի. զձեզ աղաչեմ ով հան || (f. 267v) դիպի. աւրինակէ և կամ աւկտի. | և որ կարդայ կամ ուսանի. յիշմա'ն առնէ զիս արժանի. որ անարժանս եմ 'ի մարմնի. անուամբս մեծ և գովելի. գործով դատարկ և անբարի։ Աւարտեցաւ 'ի | թ(ո)վ(ա)կ(ա)նի. Ջ. և. Ը. տասի. երկու | և չորս այլ աւելի. Ձեռամբս | յոգնամեղի. և անպիտան ձեր | ծառայի. ալէքսիանոս փցուն | գրչի. սուտ և ոչ ինչ կրաւնաւ|որի. հող և մոխիր յամի. խիստ | փառաւոր Ռաչս ամենի. և յիս | չունիմ գործ մի բարի. որ իմ հո|գոյս աւգուտ լինի. 'ի յոտս ան|կեալ ձեր առ(ա)ջի. երես դընեմ ձեզ || (f. 268) 'ի հողի. որ 'ի խորոց սըրտէ յոգի. | ասէք մի հետ տր ողորմի. այլ և | ծնողաց

իմ ըստ մարմնի․ մարտի|րոս ւեղիսաբեդի․ և ձեզ քս ողոր՝ մեցի․ և տայ ձեզ կեանս անդըր|դունելի։ Այլ և աւարտ եղև գրի․ | ՚ի կարմիր վանքս անապատի․ ընդ | հովանեաւ սրբոցս արի․ սբ յովա|նու կ(ա)ր(ա)պ(ետ)ի․ և հր(ե)շ(տա)կաց դասապե|տի․ գաբրիէլի միքայէլի․ և սբ|բուհոյ ածածնի․ ած ընկալ սբ | նշանի․ այլ և ասցին սպասաւոր | կիրակոս եպ(իսկոպո)սի․ և միաբան եղբ|արց բարի․ ժզ․ անձն աբեղայի | որ կան ՚ի յայս լսարանի․ և | զըստացող բուրաստանի․ հո|գէ նըւագ․ երգոյս դաւթի․ « Gloria consubstantiali et singulari Trinitati indivisibili Patri, Filio et Spiritui Sancto in saecula saeculorum. Amen. Initium quidem feci libri citharoedi a Deo inspirati ac poetae, David prophetae, et misericordia Filii unigeniti auxilioque Spiritus veritatis ad finem perduxi. Hic (liber) est fundamentum christiani et omnia per eum in catholica ecclesia perficiuntur: ad benedictionem pertinet sancti chrismatis, sanctae mensae et baptisterii, ad baptismum et ad coronam (matrimonii), ad communionem et exsequias, ad officium nocturnum et sacrificium, ad consecrationem cleri, ad benedictionem aquae et sanctae crucis, nec non ad quemvis ritum, quem conficit sacerdos, secundum dispositionem Christi, quam in scriptura posuit, inde ab adnunciatione Dei genetricis usque ad Christi adventum, psalterium David clavis est, hoc est principium universale et in eo finis est. Descriptum ergo est psalterium David canori prophetae, qui pueros acuit ad Christum laudandum praeparatque ordines diaconi, presbyteri, episcopi, monachi, catholici, doctoris. Obsecro te, quicumque (hoc psalterium) sumis ad transscribendum vel utendum, ad legendum vel ediscendum, dignam memoriam mei fac, qui in corpore indignus sum, nomine quidem magnus laudatusque, operibus vanus et nequam. Finitum est anno DCCCC et octies decem, cum II et IV aliis (986 Arm. = 1536-7 A. D.) manu peccatoris inutilisque servi Alexiani abiecti librarii, qui perperam monachus sum, non facto, pulvis et cinis universi, superbus et gloriosus coram omnibus quamvis non habeam quidem unum opus bonum, meae animae utile, procumbo ergo ante pedes vestros faciemque in humum ante vos abicio, ut ex imo corde et ex anima dicatis semel 'Domine miserere'. Item et pro genitoribus meis secundum carnem, Martiros et Elisabeth; Christus autem vestri miserebitur dabitque vobis vitam indeclinabilem. Praeter ea finis scripturae fuit in monasterio anachoretarum Karmir (h. e. rubro) sub praesidio sanctorum trium,[1] sancti Iohannis Praecursoris angelorumque ducum ordinum Gabrihelis et Michahelis, atque sanctae Dei Genetricis. Accipiat Deus sanctum monumentum, omniumque servum Kirakos episcopum, sed et bonos fratres monachos, qui XVI numero sunt in hoc auditorio, nec non possidentem hortum spiritualem canticorum David ». F. 268v subscriptio cuiusdam refectoris: Նոր[ոգ]եցաւ ձեռամբ փծուն | և անիմաստ ստեփանոսի որ | մականուամբ կարմիր ասի, ՚ի | դուռն սբ։ կիրակոսի․ ՚ի յառաջ|նորդութե ամթայ պօլի տր բար|սեղ վարդապ(ետ)ի որ ինքն ետուր նո|րոգել․ թվ ՌՀԵ որ այսմ ամի | խիստ նեղութե մեծէն, որ վազի|րն բ(ա)զ(ու)մ զօրօք դնաց ի պաղտատ | ՚ի վ(ե)ր(այ) պարսից հասարարաց, զա|խերան յամթոյ կուտանէին, խիս|տ նե[ղութեան]մէջ ենք։ « Renovatus est (liber) manu sordidi et indocti Stephani, qui cognomine Karmir (i. e. ruber) vocatur, ad portam sancti Kirakos, praesidente Amidae civitati Basilio doctore, qui ipse dedit ad reficiendum anno 1075 (= A. D. 1625-6). Hoc eodem anno magna tribulatio fuit, cum minister (*wazir*) cum exercitu multo Bagdad urbem profectus sit adversus Persas, excidium consummaverunt Amidae, in magna tribulatione sumus ». Alia manus addidit: Սաղմոսարան... (partim evanida linea minio scripta) | քաղաք մի կայր ․ը․ պարըսպի | վութսուն ու չորս բուրձներ ոսկի... « Psalterium ... Urbs quaedam fuit, quae octo septa habebat, turresque aureas octoginta quattuor ... ». Narratiunculae huius non nisi tres lineae supersunt, ultimis foliis deperditis.

Codex modo orientali contectus corio fusco rudi arte inpressionibus decorato. In schedula paginae internae operculi anterioris adglutinata: *13* | *Salmi di Davidde*, et in dorso integumenti *13*.

---

[1] Sic interpretandum videtur արի pro երից, ultima littera subpressa ut versus in ի littera desinat, ա vero pro ե ut in արկու pro երկու apud Ioseph Karst, *Historische Grammatik des kilikisch-Armenischen*, Argentorati, 1901, p. 50.

79. Saec. XVII, chart., mm. 178×136, ff. 252, linn. 21.

Conlectio carminum sacrorum seu ⟨*գանձարան*⟩.

1 (f. 4) In festo sanctorum Iacobi fratris Domini et David regis auctore **Hačatour**, inc. mutil: *...արիոսի և արտեմոնի։ ուստի ուսաք և հաստատեցաք. ըստ նախնի հարցըն սր̅ կանոնի։ 'ի քսան ու 'ի հինգն ի դեկտեմբերի, առնել ըզտօնըն եղբօրն յս̅ի։ ընդ ա̅ծահաւըրն՝ արքային դաւթի...* « ... Arii et Artemonis. Unde didicimus et ratum habuimus iuxta priscorum patrum sanctum canonem die vicensima quinta decembris festum facere Iesu fratris (Iacobi) una cum Dei patre David rege... », quae verba sunt paenultimae strophes. Idem carmen exstat in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 318, f. 14ᵛ, apud Iacobum Dashian, *Catalog* ..., Vindobonae, 1895, part. arm., p. 758 et in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 16ᵛ; 2609, f. 254ᵛ, apud Fridericum C. Conybeare, *A catalogue* ..., Londini, 1913, pp. 113, 137.

2 (f. 4ᵛ) In festo sancti Stephani protomartyris carmen, quod quartum conlectionis erat, auctore **Mkrtič** ⟨**Nałaš**⟩, ut ex litteris initialibus stropharum *Մ՛կրտիչ* dignoscitur, inc.: *Մ՛եծ և հզօր անմահ թագաւոր...* « Magne et potens, inmortalis rex ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 133, f. 196ᵛ; 318, f. 18ᵛ et Mus. Brit. Orr. 2609, f. 254ᵛ; 2610, f. 39ᵛ.

3 (f. 8) Post lacunam, unius folii ut vid., carmen ss. Petri et Pauli apostolorum mutilum inc.: ...] *ղօք պըճնեցեր։ հուր բորբոքեցեր...* « ... ornasti, igne incendisti ... ». Haec verba sunt tertiae strophes carminis auctore **Sargis**, cuius nomen significant litterae initiales stropharum [*սար*]*գիս գր*[*իչ*], in codice vero *գիգսր*, propter stropharum transpositionem quam nota ipsius, ut vid., librarii in margine imo f. 9 indicat. Eiusdem Sarkis, non Gregorii, est carmen cod. Mechitaristarum Vindobonensium 139, quod mutilum inc. apud Iacobum Dashian, *Catalog* ..., part. arm. p. 435 *զահակալ քոյն, Պետրոս հրաշալին...* « successor tuus, Petre mirabilis ... », haec enim verba initio quartae strophes inveniuntur in nostri codicis f. 8; folio uno deperdito finis strophes octavae, tota nona, initium decimae perierunt. Idem carmen exstat in cod. Mus. Brit. Or. 2610, f. 47.

4 (f. 10) In festo ss. filiorum tonitrus Iohannis et Iacobi [1] carmen **Gregorii** ⟨**Ḫlaṭetsi**⟩, cuius achrostichon est *Գ՛րիգորի է սա* « Gregorii est hoc », ut in codd. Mechitaristarum Vindobonensium 139, f. 4; 318, f. 22ᵛ. Inc.: *Գ՛եղապանծ լուսով...* « Amoeni splendoris ... »; des.: *... զի մեզ եղիցի մասն ի պարգևի ի սըրւօղէն ձըրի։ զանձիս ասողի և սըրբագըրչի աղքատ գրիգորի* « ... ut nobis pars doni sit in vestro ordine (sanctorum), qui carmen diximus, sancta dicens pauper Gregorius »; [2] (f. 14) canticum ⟨**Nersetis Snorhali**⟩,

Տն Ներսէսի Շնորհալւոյ Հայոց Կաթողիկոսի Բանք Չափաւ, Venetiis, 1879, p. 449 sq., usque ad versum duodecimum; [3] (f. 14v) eiusdem **Nersetis** ⟨**Šnorhali**⟩ canticum alterum, ibid., p. 452-4.

5 (f. 15) In adnunciationem sanctae Dei genetricis carmen **Arakhel** doctoris, cuius nomen primis litteris stropharum exprimitur simul ac titulo *Աւետեաց Առաքել վարդապետ է ասացեալ* « in Adnunciationem, ab Arakhel doctore dictum est », inc.: *Գանձ Աւետեաց ս̄բ Ա̄ծածնին։ Յառ(ա)ք(ե)լ։ վ(ա)րդ(ա)պ(ետ) է։ Այս օր իջեալ պետն վերնական...* « Canticum adnunciationis sanctae Dei genetricis. Arakhel doctoris est. Hodie descendit dux caelestis... ».

6 (f. 18v) In nativitatem Domini [1] carmen **Arakhel** inc.: *Գանձ ծննդեան ի յառ(ա)ք(ե)լ է։ Այս օր ծնաւ. ի կոյս յարգանդէ, անհսկզբնաբար ծնունդն ի հօրէ։* « Canticum Nativitatis, Arakhelis est. Hodie e Virginis utero natus est qui sine principio genitus est a Patre ... »; [2] (f. 20v) sine auctoris nomine carmen, cuius versus primam litteram habent *ա*, inc.: *Այլ տաղ ծննդեանն ք̄ի։ Այսօր նոր մեզ արարած. յարարողին տիեզերաց...* « Carmen aliud nativitatis Christi. Hodie nova est nobis creatura: creator universi ... »; [3] (f. 21) exhortatio auctore **Arakhel,** ut ex litteris initialibus dignoscitur, inc.: *Եւ այս յորդորակ սմին։ Այսօր անճառ լոյսն ի հօրէ...* « Et haec paraenesis eius. Hodie inenarrabilis lux a Patre ... »; [4] (f. 22) carmen, cuius versus omnes littera *ծ* initium habent, inc.: *Այլ տաղ ծննդեան։ Ծըծաւ* (sic pro *ծնաւ*) *նորածին. ծնեալն ի հօրէ...* « Aliud canticum Nativitatis. Natus est infans genitus a Patre ... »; [5] (f. 22v) carmen **Iohannis,** cuius nomen exprimitur primis litteris distichorum, inc.: *Այլ տաղ ծննդեանն։ Յ̄Ս միածինն որ է յաթոռ փառաց...* « Aliud carmen Nativitatis. Iesus unigenitus, qui est in throno gloriae ... »; [6] (f. 23) carmen **Stephani,** cuius nomen *ἀκροστιχὶs* et titulus ostendunt, inc.: *Գանձ ծննդեան խիստ պատուական 'ի ստ(ե)փ(ա)ն(ո)սէ։ Սարսափելի հուր անեղական...* « Carmen valde venerandae Nativitatis, auctore Stephano. Tremendus ignis ingenitus ... » Finis ultimae strophes f. 26 recentiori manu subpletus est, folio uno deperdito; [7] (f. 26) carmen sine auctoris nomine manu altera inc.: *Գ(ար)ձ(եալ)։ Արփիական* (in cod. *Ափ...*) *լոյս երկնային յ̄ս ք̄ս հօր միածին...* « Solaris caelestisque lux Iesu Christe, Patris unigenite ... ».

7 (f. 27) In festo *Ὑπαπαντῆs* carmen auctore **Arakhel**, cuius prima verba desiderantur, inc.: *...այսօր եկեալ ի տուն հայրական 'ի ս̄բ տաճար...* « ... hodie venit in domum paternam, in sanctum templum ... ». Primae manus manent tantum strophae primae quattuor, finis subpletus est (f. 28) hac eadem rudi manu, quae f. 26 exscripsit.

8 (f. 29) In honorem sancti Praecursoris [1] carmen auctore **Arakhel,** cuius nomen, ut mos est, *ἀκροστιχὶς* ostendit. Post titulum *Սբ կարապետին* « sancti Praecursoris » manu recentiori f. 28ᵛ inscriptum, inc. mut.: *[ան]ըսկիզըն արարեր. զաւազան ի խորհուրդըն բացեր ...* « ... sine principio fecisti, ad sacramentum labrum aperuisti ... »; [2] (f. 31) carmen, auctore quodam **Iohanne,** ut conligitur ex primis versuum litteris *Յովանոհ* (*sic*), inc.: *Տաղ Յոհաննու կարապետին։ Յանմահ յարքայէն ընտրեալ. 'ի յորովայնէ մաքրեալ ...* « Canticum Iohannis Praecursoris. Ab inmortali principe electus, in utero sanctificatus ... ».

9 (f. 31ᵛ) In festis ss. martyrum carmen auctore **Arakhel,** ubi notandum est *ἀκροστιχίδα* vitiatam esse, quia librarius scripsit in principio quartae strophes *Ածազարդ* « a Deo ornatus » pro *Քսազարդ* « a Christo ornatus »; inc.: *Գանձ մարտիրոսաց։ Ածայ զարդ, գունդք երանական, մարտիրոսաց հոյլք ...* « Carmen martyrum. Divinum decus, cohors felix, martyrum agmen ... ».

10 (f. 33ᵛ) In honorem s. Nicolai, carmen **Gregorii,** *ἀκροστιχὶς* *Գրիգոր*, inc.: *Գանձ Նիկողայոսի հայրապետի։ Գաւազան ծաղկեալ. գեղուղէշ փայլեալ ...* « Carmen Nicolai pontificis. Sceptrum florens, ramosum, splendens ... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 7 et 2609, f. 248ᵛ.

11 (f. 36) Carmen s. Ignatii patriarchae, auctore **Gregorio,** cuius *ἀκροστιχὶς* est *Գրիգորիոս ա[սէ ?]* « Gregorius dixit », inc.: *Գանձ Իգնատիոսի հայր(ա)պ(ե)տ(ի)ն։ Գոհաբանական. ձայնս նուիրական՝ տացուք քում անուն ...* « Canticum Ignatii pontificis. Gratias agentes, voces sanctas damus nomini tuo ... »; finis huius carminis, duo scilicet, ut vid., strophae perierunt folio uno deperdito. Idem carmen in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 14ᵛ; 2609, f. 253.

12 (f. 38) Carmen s. Petri patriarchae Alexandrini auctore **Gregorio Ḫlaṭetsi,** ut vid. ex cognomine *վարդապետ* « doctor », quod efformant primae unius cuiusque strophes litterae *[Վ]արդայպետի*. Initio primae strophes ex deperditione folii unius, ut supra, deficiente, inc.: *...]վեմք հիացմամբ։ Ահա ծագեա ըղլոյս քո փառաց ...* « ... admiratione. Pro duce nunc lumen gloriae tuae ... »; cf. codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 59ᵛ; 2609, f. 27.

13 (f. 42) Carmen s. Antonii et ss. ascetarum, sine auctoris nomine, cum *ἀκροστιχὶς* sit *բայիւ երլաա* pro (*երգել*) « ad verbum cantandum », inc.: *Բարձրեալ ահաւոր բան հօր դիմաւոր ...* « Exaltatum, terribile, Verbum Patris personale ... », cf. codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 62ᵛ; 2609, f. 29ᵛ; 2610, f. 80 et Mechitaristarum Vindobonensium 132, f. 26ᵛ; 139, f. 22ᵛ.

14 (f. 45ᵛ) In honorem ss. Regum [1] carmen anonymum inc.: *Գանձ Թ(ա)գ(աւո)ր(ա)ց Սըրբոց։ Համագոյական հաւր սահման և բան ...* « Carmen sanctorum Regum. Consubstantialis Patris terminus et Verbum ... ». *Ἀκροστιχὶς*

est Հինգետ[աս]ան « quindecim », stropha sexta fere integra, septima primisque verbis octavae deperditis, folio uno post 47 avolso. Idem canticum exstat in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 32; 139, f. 27; 318, f. 55ᵛ; Mus. Brit. Orr. 2609, f. 33ᵛ; 2610, f. 77 et 2608, f. 65ᵛ, in ultimo vero codice sub nomine **Tēr Mḫiṭar,** ut vid. ex catalogo, p. 114; [2] (f. 49) carmen alterum inc.: *տաղ թագաւորաց։ Աբգար ուռհայեցի, տրդատ վաղարշապատեցի, կոստանդիոս հռոմայեցի, և թէոդոս սպանիացի։ Այսօր տօնէ եկեղեցի յիշատակ ձեր պանծալի* ... « Carmen regum. Abgar Edessene, Tiridates Vałaršapatensis, Constantine Romane et Theodosie Hispane, hodie celebrat ecclesia memoriam vestram inlustrem ... ».

15 (f. 49ᵛ) Carmen s. Vahan Gołtnetsi, auctore **Gregorio,** cuius nomen ἀκροστιχὶς *Գրիգոր* indicat, inc.: *Գթացեալ քոյին· արքայդ երկնային* ... « Miserante te, Rex caelestis ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 41ᵛ; 139, f. 39ᵛ et Mus. Brit. Or., 2608, f. 74ᵛ.

16 (f. 52) In honorem ss. Cyrici et Iulittae matris eius [1] carmen **Gregorii** doctoris, cuius ἀκροστιχὶς est *Գրիգորի է* « Gregorii est », inc.: *Գանձ Կիրակոսի և մօրն յու(ղիտայ)։ Գեղապայծառ՝ արփիդ երկնային· խոնարհեցար յերկիր ըստորին* ... « Canticum Cyrici et matris Iulittae. Fulgore eminens, aurora caelestis, humilis adisti terram infimam ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 38; 139, f. 42ᵛ et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 76ᵛ; 2609, f. 42; [2] (f. 54) carmen anonymum inc.: *Տաղ անուշ Կիւրակոսի և մօր։ Սբ յուղիտա դուստր մեծաց* ... « Carmen dulce Cyrici et matris. Sancta Iulitta filia nobilium ... » ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 43ᵛ.

17 (f. 55) Carmen dierum praeeuntium ieiunium Ninivense auctore **Gregorio,** *Գրիգորի է* « Gregorii est », inc.: *Գանձ առաջ(ա)ւ(ո)րաց Նինուեաց։ Գոյիցըս գոյակ· գործակից էակ* ... « Canticum praeeuntium (ieiunium) Ninivense. Creaturarum essentia, creaturis cooperans ... ».

18 (f. 57ᵛ) In honorem s. Sergii militis [1] carmen, auctore **Mkrtič,** ut ἀκροστιχὶς demonstrat, inc.: *Գանձ սրբոյն Սարգսի զօր(ականի)։ Մեծապայծառ փառօք զարդարեալ· եկեղեցի պայծառազգեցեալ* ... « Carmen s. Sergii militis. Fulgore gloriae ornata, Ecclesia nitore vestita ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb., 132, f. 50ᵛ; 133, f. 207ᵛ; 139, f. 52ᵛ; 318, f. 75ᵛ et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 86; 2609, f. 48ᵛ; [2] (f. 60) carmen anonymum inc.: *Տաղն անուշ։ Վկայից հանդիսից հրաշալի* ... « Carmen dulce. Martyres certaminibus mirabiles ... », cuius primam partem invenies in libro cui titulus Տաղարան հայաստանեայց սբ եկեղեցւոյ, Hierusalem, 1907, p. 243.

19 (f. 61) In honorem s. Atom et sociorum carmen **Gregorii,** cuius nomen efficiunt primae stropharum litterae, inc.: *Գանձ սրբոց Ատոմեանց։*

Գեղապանծ լուսով. գեղազարդ փառօք ... « Carmen ss. Atomianorum. Summi splendoris luce, summi decoris gloria ... » ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 53v; 139, f. 52v; 318, f. 79v et Mus. Brit. Or. 2608, f. 88.

20 (f. 63) In honorem s. Oscanis et sociorum [1] carmen **Gregorii,** cuius ἀκροστιχὶς est *Գրիգորի է սա* « hoc Gregorii est », inc.: *Գանձ սրբոց Ոսկեանց: Գանձ սիրոյ քոյին. գանձեալ ի յոգին* ... « Carmen ss. Oscaniorum ». Carmen amoris tui, in anima thesaurizati ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 139, f. 58; 318, f. 82 et Mus. Brit. Or. 2608, f. 90v; [2] (f. 65v) carmen anonymum pro iisdem sanctis et s. Suchia, inc.: *Տաղ սրբոց Ոսկեանց և սուք(եայ): Երջանիկ հոգիահրաշ երանելի սբ Սուքիաս* ... « Carmen ss. Oscaniorum et s. Suchiae. Felicissime admirabili spiritu, beate sancte Suchia ... »; carmen iisdem verbis incipiens, sed inde a medio secundo versu diversum, vide sis in *Տաղարան* ... p. 237.

21 (f. 66v) Carmen in honorem s. Concilii Nicaeni I, inc.: *Գանձ Նիկիայ սբ ժողովուն: Երգեմք յաղթական գրբուատ գովեստիւ* ... « Carmen s. Nicaeni concilii. Cantamus triumphale praeconium cum laude ... ». Post f. 66 folium unum desideratur.

22 (f. 67v) Carmen principalium bacchanalium, auctore ⟨Mḫitar⟩ **Erivanetsi** ut cognoscitur ex titulo et ἀκροστιχίδι, *Երեւանեցին*, inc.: *Գանձ բուն բարեկենդանն երեւանեցւոյ ասացեալ: Երգ յաւերժական. երգեմք բանական* ... « Carmen principalium bacchanalium ab Erivanetsi dictum. Carmen silvestre cantamus rationale ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 71; 139, f. 93v; 318, f. 102v et Musei Brit. Orr. 1418, f. 12v; 2608, f. 108.

23 (f. 72v) Carmen s. Theodori, auctore **Arakhel,** cuius nomen indicat ἀκροστιχὶς: *Առաքելէ* (sic pro *է*) *խնդրեալ եղ* (pro *է*) « ex Arakhel petitum est », inc.: *Գանձ Թէոդոսի զաւր(ականի): Ի քէն հայցեմ աղբիւր բարութե. լոյս ի լուսոյ* ... « Carmen s. Theodosii militis. Te rogamus, fons bonitatis, lumen de lumine ... ».

24 (f. 76) Carmen s. Cyrilli (leg. Cyriaci)[1] patriarchae Hierosolymitani inc.: *Տաղ կիւրղէ հ(այ)ր(ա)պ(ե)տին: Այսօր և մեք ցնծամք տաւնիւ. յիշատակի աւուր նոցին. ընդ յուդային սբ կիւրղէին. և մօր նորին սբ աննային* ... « Canticum Cyrilli patriarchae. Hodie et nos festum celebramus conmemorationis diei eorum, s. Cyrilli, qui et Iudas, et matris eius s. Annae ... ».

25 (f. 77) In dominica tertia ieiunii seu de filio prodigo: [1] Carmen auctore **Mkrtič,** cuius nomen efformant primae litterae unius cuiusque stro-

[1] Cf. Nilles, *Kalendarium manuale* ..., 2a ed., t. II, Oeniponte, 1897, p. 576.

phes, inc.: *Գանձ երր(որ)դ կիրակէն. Յանառ(ա)կ<որդին>։ Մեծ և ահեղ խորհուրդ տիրական անճառ...* « Carmen tertiae dominicae, filii prodigi. Magnum et tremendum mysterium dominicum, ineffabile ... »; [2] (f. 78) *Աղաչանք առ հայրն։ Առ հայրդ աղաղակեմ անառակի որդւոյս ողորմեա...* « Supplicatio ad patrem. Ad patrem clamo, prodigi filii miserere ... »; [3] (f. 79) exhortatio s. **Nersetis,** inc.: *Յորդորակ ի տէր Ներսիսի(է)։ Զհետևեցայ անառակին. ի հեռաքընակտար աշխարհին ...* « Exhortatio domini Nersetis. Prodigum secutus sum in regionem longinquam ... ». Idem canon exstat in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 86ᵛ; 133, f. 210; 318, f. 120 [1] et Mus. Brit. Orr. 1418, f. 22; 2608, f. 116ᵛ; 2609, f. 75.

26 (f. 80) In honorem ss. Iohannis et Epiphanii [1] carmen **Gregorii,** ἀκροστιχίς *Գրիգոր* « Gregorius », inc.: *Գանձ Յոհաննու և Եպիփան(ու)։ Գըթութ̄թը քոյին. որդիդ միածին առեր զու մար}ր{մին ...* « Carmen Iohannis et Epiphanii. Misericordia tua, Fili unigenite, corpus tu sumpsisti ... », ut in codd. Mus. Brit. Or. 2609, f. 78 et Mechitt. Vindobb. 132, f. 89; 318, f. 123ᵛ; [2] (f. 82) carmen anonymum: *Տաղ Յոհաննու եւ Եպիփ(անու)։ Մեծ Եպիփանն կիպրացի. էր 'նոյ ազգէն իսրայէլին ...* « Carmen Iohannis et Epiphanii. Magnus Epiphanius Cyprensis, gente erat Israhelita ... ».

27 (f. 82ᵛ) In dominica quarta ieiunii seu de divite: [1] carmen auctore **Mkrtič,** ut ex primis unius cuiusque strophes litteris dignoscitur, inc.: *Գանձ չորրորդ կիր(ա)կի. Մեծատանն։ Մեծ և ահեղ խորհուրդ տիրական. որ նորոգեաց զաշխարհ}շխարհ{ս ամ̄...* « Canticum quartae dominicae, de divite. Magnum et tremendum mysterium dominicum, quod renovavit universum mundum ... », ut in codd. Mechitt. Vindd. 132, f. 92; 133, f. 212; 318, f. 126 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 119; 2609, f. 80; [2] (f. 84ᵛ) carmen **Nersetis** inc.: *Տաղ ի տէր Ներսիսէ։ Ընդ մեծատուն փափկ}կ{ասիրին ես փափկացայ առօրէին մարմնովս ...* « Carmen a domino Nersete. Cum divite luxurioso luxuriatus sum in caduca carne mea ... ».

28 (f. 86) In honorem XL martyrum [1] carmen, auctore **Arakhel,** ut adparet ex primis stropharum litteris *Առաքելի*, inc.: *Գանձ սրբոց քառասնիցն։ Անմարմնական դասք հոգեղինաց՝ այսօր տաւնեն ընդ մարմնաւորաց ...* « Incorporei ordines spirituum hodie concelebrant una cum corporalibus ... »; [2] (f. 87ᵛ) carmen alterum seu *Տաղ*, inc.: *Տէր բարերար հաւր միածին. յ̄ս ք̄ս որդի կուսին ...* « Domine benefice, Patris Unigenite, Iesu Christe, fili Virginis... ».

[1] In catalogo Iacobi Dashian, part. arm., p. 759, legendum est Մկրտիչ pro Գրիգոր.

29 (f. 88) In dominica quinta ieiunii seu de iudice, inc.: Գանձ հինգ(երորդ) կիր(ակի)։ Ի դատ(ա)ւ(ո)րն։ Մ՛եծ և ահեղ խորհուրդ անքննին. որ գթացար յազգըն մարդկային... « Carmen quintae dominicae. De iudice. Magnum et tremendum mysterium arcani: tu qui misertus es generis humani... ». Auctor huius carminis, quod mutilum desinit in quarta strophe, foliis duobus post octogesimum octavum in medio fasciculi avolsis, ille est **Mkrtič**, qui carmina conposuit dominicarum, ut supra, secundae et tertiae, cf. codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 98; 318, f. 132ᵛ et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 126ᵛ; 2609, f. 84. Sex primae lineae f. 89 ultimam partem continent alicuius hymni, forsitan **Nersetis,** ut in cod. Mus. Brit. 2608: ...զիս ըստ կարգին։ Եւ զայրա-ցեալս... զիս ի մեղաց արա ի զատ։ « ... me secundum ordinem. Et adustos... fac me a peccatis alienum ».

30 (f. 89) In honorem s. Gregorii inluminatoris [1] carmen auctore **Mkrtič**, cuius ἀκροστιχίς Մ՛կրտիչ իր « Mkrtič opus », inc.: Մ՛եծ և հզօր անմահից արքայ. Յս Քս օ(ր)հ(ն)եալ... « Magne et potens, inmortalium princeps, Iesu Christe benedicte... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 100ᵛ; 318, f. 136; [2] (f. 91ᵛ) carmen alterum inc.: Տաղ սրբոյն Գրիգորի։ Ի յելս արեւու արեւ... « Carmen sancti Gregorii. Solis exortu, dies... »; [3] (f. 92) exhortatio inc.: Բարձրացիր դշխոյ փառօք յաւուր յիշատակի... « Gloria elata esto, regina in die conmemorationis... » ut in codd. Mechitt. Vindd. 318, f. 140 et Mus. Brit. Or. 2609, f. 89ᵛ.

31 (f. 93) Canon dominicae sextae ieiunii: [1] carmen auctore **Gregorio,** cuius nomen bis datur primis litteris versuum primae strophes et ipsarum stropharum, inc.: Գանձ վեց(ե)րո(րդ) կիրակէին։ Գոյիդ կատարեալ. այդ բարձրեալ. և փառօրեալ... « Canticum sextae dominicae. Qui perfectus est, Deus exaltatus et gloriosus... »; [2] (f. 95ᵛ) lamentatio auctore **Nersete,** inc.: Ողբ ի տէր Ներսեսէ։ Յորժամ գրեալքըն կատարի... « lamentatio a domino Nersete. Cum scripta perfecit... ».

32 (f. 96ᵛ) In honorem resurrectionis Lazari [1] carmen auctore **Gregorio,** cuius ἀκροστιχὶs est գրիգորի է սա « hoc est Gregorii », inc.: Գանձ Ղազարու յարութեան։ Գոչումն ըղձական՝ կոչմանական. բանս դաւա-նական... « Carmen Lazari resurrectionis. Vox vocantis optata, verba praedicans... » ut in codd. Mechitt. Vindd. 132, f. 112ᵛ; 318, f. 145ᵛ et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 134ᵛ; 2609, f. 93ᵛ; [2] (f. 99) carmen auctore ⟨**Nersete**⟩ inc.: Տաղ ղազարու յարութեան. Ձայնն այն որ զաշխարհս արար... « canticum Lazari resurrectionis. Haec vox, quae universa fecit... » ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 137ᵛ; [3] (f. 100) carmen aliud inc.: Տաղ ղազար(ու)։ Իմ մեծ սիրելիս Յս

այսօր զիս կոչեաց ձայնիւ … « Carmen Lazari. Dilectus meus magnus, Iesus, hodie me vocavit voce sua … ».

33 (f. 100^v) In dominica Palmarum [1] carmen cuius primae litterae sunt *ա դ յ ց է ս*, inc.: *Գանձ ծաղկազարդին տաւն։ Արեւդ երկնային. առեր դու մարմին* … « Canticum festi floricultus. Sol caelestis, sumpsisti tu carnem … » cf. carmen codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 138^v; 2609, f. 96, auctore **Mḫiṭar** *vardapet,* cuius ἀκροστιχὶς est *Հայցես* « rogas »; [2] (f. 102^v) carmen auctore ⟨**Nersete**⟩ inc.: *Տաղ ծառազարդարին։ Աստ եբրայեցւոց մանկունքն զերգըս քրովբէից առեալ* … « Carmen arboricultus. Inde pueri Hebraeorum cantus cherubicos sumentes … », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 140^v; [3] (f. 103) post rubricam *փոխէ զձայն* « Mutatur tonus » inc.: *Աւրհնեալ որ եկիր և գաս բարձրեալ թ(ա)գ(աւո)ր ահզօր* … « Benedictus es qui venisti et venis, rex altissime et potens … », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 98^v; [4] (f. 103^v) carmen ad vesperum, auctore ⟨**Mḫiṭar**⟩ inc.: *Գանձ ծառազարդարին երեկոյի։ Ի տաւնըս տօնից. 'ի փառըս հրաշից* … « carmen arboricultus ad vesperum. Ad festum festorum, ad gloriam miraculorum … », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 112^v; 318, f. 150 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 141; 2609, f. 99.

34 (f. 105^v) In magna feria secunda [1] carmen auctore **Gregorio,** cuius ἀκροστιχὶς est *Գրիգորի է սա* « Gregorii est hoc », inc.: *Գանձ աւագ երկուշաբ(ա)թի։ Գերագոյն էից. գերահրաշ գոյից* … « Carmen magnae feriae secundae. Supreme existentium, summum prodigium subsistentium … » ut in codd. Mechitt. Vindobb. 139, f. 78 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 142^v; 2609, f. 101; [2] (f. 110) sine titulo inc.: *Ադամա ստեղծօղն եկեալ յիւր պատկերն ի տես* … « Adami creator sane in eius forma veniens … ».

35 (f. 110^v) In magna feria tertia [1] carmen auctore **Gregorio,** cuius ἀκροστιχὶς est *Գրիգոր* « Gregorius », inc.: *Գանձ աւագ երեքշ(ա)բ(ա)թի։ Գործարարչական. գերահրաշական գթով գոյացան* … « Actus creator, valde prodigiosa misericordia factus … », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 147; 2609, f. 105^v; [2] (f. 113^v) carmen aliud sine titulo et auctoris nomine, inc.: *Ձեզ ով տր յս ձայնեմ* … « Ad te clamo, Domine Iesu … », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 149^v; [3] inc.: *Վայ իմ մեղուցելոյ անձինս. որ բարկացուցի ըզքեզ* … « Vae mihi peccatori, qui te offendi … », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 108.

36 (f. 114) In magna feria quarta [1] carmen auctore **Mkrtič,** cuius nomen exprimitur primis stropharum litteris, inc.: *Գանձ աւագ չորեքշ(ա)բ(ա)թի։ Մեծ և ահեղ խորհուրդ անեղին* … « Carmen magnae feriae quartae. Magnum et terribile mysterium Increati … », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 109; [2] (f. 116^v) inc.: *Տաղ ազնիւ և պիտանի. Գառն անարատ պատա-*

լագ բարձօղ մեղաց աշխարհի ... « Carmen nobile et utile. Agnus innocens victima, qui tollis peccata mundi ... »; [3] (f. 117) inc. *Եւ այս յ*... (9 litt. desunt) *ական: Մեծ խորհուրդ յերկրի. այսօր յայտնեցաւ* ... « Et hoc... Magnum mysterium hodie terrae manifestatur ... ».

37 (f. 117^v) In magna feria quinta [1] carmen auctore **Mkrtič**, cuius nomen primis litteris stropharum exprimitur, inc.: *Կանոն աւագ հինգշ(ա)բ(ա)թի: Մեծապայծառ խորհուրդն. այսօր ցուցաւ* ... « Carmen magnae feriae quintae. Fulgens mysterium hodie manifestatum est ... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 111; [2] (f. 120) carmen ἀνώνυμον inc.: *Տաղ գեղեցիկ և ազնիւ: Բանըն Հօր փառաց (բնա)կեալ ի վերատուն* ... « Carmen pulchrum et nobile. Verbum Patris gloriae, habitans in excelsis ... »; [3] (f. 121) ad pediluvium inc.: *Կանոն ոտնլուային ասա(ցեալ): Աստ խորհուրդ լցաւ՝ անդ կատարեցաւ՝ և դուշակեցաւ ած մարդացաւ* ... « Carmen pediluvii dictum. Hic mysterium consummatum est, illic perfectum et praenunciatum: Deus homo factus est ... »; [4] (f. 123^v) carmen sine titulo inc.: *Երեկոյին հինգշաբաթին անտես վերնայըն խոնարհին* ... « Vespere feriae quintae ab invisibili sublimitate descendunt ... ». [5] carmen alterius toni post rubricam *փոխէ զձայնն* « tonus mutatur », item sine titulo inc.: *Պետրոս լուեալ զայն զարհուր էր* ... « Petrus, hoc videns, timuit ... ».

38 (f. 124) In magna parasceve [1] carmen, auctore **Ḫačatour**, ut ἀκροστιχίς demonstrat, inc.: *Կանոն աւագ ուրբաթ(ի): Խորհուրդ սոսկալի. անիմանալի. անքննելի և անճառելի* ... « Carmen magnae feriae sextae. Mysterium tremendum, inconprehensibile, ineffabile et inenarrabile ... », ut in cod. Mus. Brit. 2609, f. 117^v et Mechitt. Vindobb., 132, f. 118^v; [2] (f. 126^v) canticum, quod inscribitur: *Ողբ լալական և երգ չափական* « Lamentatio lacrymosa opusque metricum », inc.: *Լցան բանքն այսօր որ մարգարէիցն* ... « Conpleta sunt hodie verba prophetarum sanctorum ... »; [3] (f. 128^v) vespere, inc.: *Կանոն երեկոյին աւագ ուրբաթին ասա(ցեալ): Զանեղական ամենից ած. զարարչագործն տիեզերաց* ... « Carmen quod dicitur vespere magnae parasceves. Increatum omnium Deum, creatorem universorum ... »; [4] (f. 129) post rubricam *եկայքն հ(աւատացեալ)ք ասա(ցեալ) զպաղատանս և զտաղս:* « (post verba) ' Stemus fideles ' dicuntur preces generales et carmina », inc.: *Ածածին սրբուհի. ամէնօ(ր)հնեալ սրբուհի* ... « Dei genetrix sancta, sancta ab omnibus benedicta ... » ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 156^v; [5] (f. 130^v) carmen aliud ad vesperum inc.: *Կանոն աւագ ուրբաթի երեկոյի: Ամեալ խորհուրդին. յայտնեալ տեսողին* ... « Carmen magnae parasceves vespere. Conlectum mysterium a vidente manifestatum ... »; [6] (f. 132^v) carmen **Constan-**

tini Sirik inc.: Տաղ կոստանդինու սրկայ: Ձայնեաց յայնժամ ած որդին... « Carmen Constantini Sirik. Clamavit in illa hora Dei filius ... ».

39 (f. 133) In magno sabbato [1] canticum ἀνώνυμον inc.: Շաբաթ օր. Գանձ: Զատկի ճրագալուցի: Միակդ ահաւոր. տէր և զօրա|ա|ւոր... « Die sabbati; canticum vigiliae Paschatis. Unice, terribilis, Domine potens ... »; [2] (f. 130ᵛ) carmen **Nersetis** inc.: Տաղ ներսեսէ: Խունկ և զմուռ. նշան թաղման ... « Canticum Narsetis. Incensum et myrrha, sepulturae signum... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 120.

40 (f. 135ᵛ) In die Paschatis [1] carmen auctore **Gregorio**, ut docet ἀκροστιχὶς Գրիգոր է « Gregorius est », inc.: Գանձ զատկի կիրակէին: Գե-րակագոյին. գոյից համայնիցն գոլ պատճառէին ... « Carmen dominicae Paschatis. Supremi subsistentis, omnium creaturarum causae ... »; [2] carmen, cui titulus est մեղեդի գեղեցիկ « melos suave », inc.: Սէր առաւօտէ. սէր առաւօտէ ճեմեալ ... « Caritas mane, Caritas mane deambulat ... ».

41 (f. 138ᵛ) In feria secunda Paschatis [1] carmen auctore **Mkrtič**, cuius nomen ἀκροστιχὶς indicat, inc.: Գանձ երկրորդ(ի): Մարդասիրութբ որդին միածին եկեալ ... « Canticum secundae (feriae). Caritate erga homines Filius unigenitus adveniens ... [2] (f. 140) Carmen, quod inscribitur Մեղեդի յարութե « Melos resurrectionis », auctore ⟨**Gregorio Narekatsi**⟩, inc.: Ես ձայն զառիւ-ծուն ասեմ ... « Vocem leoninam mitto ... », ut in ed. Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի մատենագրութիւնք, Venetiis, 1840, p. 474 sq.

42 (f. 140ᵛ) In feria tertia Paschatis [1] carmen auctore **Mkrtič**, cuius nomen ἀκροστιχὶς indicat, inc.: Գանձ երրորդ(ի) աւուր յ(արութ)ե: Մեծս աւետեաց՝ ձայնս ուրախաւոր տայր կաբրիէլ ... « Canticum tertiae diei Resurrectionis. Magni evangelii laetum praeconium dabat Gabrihel ... », ut in codd. Mus. Brit. Or. 2609, f. 132 (feria V) et Mechitt. Vindobb. 318, f. 160; [2] (f. 143) melos Resurrectionis seu Մեղեդի յարութեան, inc.: Յարեաւ հաւնն ար-թուն ... « Surrexit gallus vigilans ... », ut in cod. Mus. Brit. 2608, f. 169ᵛ; [3] canticum auctore ⟨**Nersete**⟩, quod inmediate sequitur sine titulo inc.: Ցնծան այսօր երկինք. և երկնային զօրք անմարմինք ... « Exsultant hodie caeli et caelestia incorporea agmina ... », ut in codd. Mus. Brit. Or. 2609, f. 134 (feria V) et Mechitt. Vindob. 318, f. 163.

43 (f. 143ᵛ) In feria quarta Paschatis [1] carmen auctore **Mkrtič**, ut adparet ex primis stropharum litteris, inc.: Գանձ յարութե չորր(որ)դ(ի): Մեծապայծառ՝ խորհուրդ սոսկալի. այսօր ցուցաւ ամ երկրի ... « Splendens terribileque mysterium hodie toti terrae manifestatum est ... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 134ᵛ (feria VI); [2] melos Resurrectionis seu Մեղեդի

յարութեան, inc. Հաւուն Հաւուն արթնացեալ դիտելով զՀեթանոսս... « Galli, galli vigilis observantis Gentiles ... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 123.

44 (f. 146) In feria quinta Paschatis [1] carmen, cuius *ἀκροστιχὶς* est *ասաց*, pro *ասացեալ* « dictum est », ut vid., ultimis strophis omissis, inc.: Գանձ Հինգ(ե)ր(որ)դ աւուր յար(ո)ւթե։ Անեղական բանըդ Հայրական և փառակից... « Increatum verbum Patris et gloriae particeps ... » [2] (f. 148) canticum, quod inscribitur Տաղ աւետարանին « canticum evangelii », inc.: Նախ զաշակերտսըն ժողովեալ... « Primum discipulos congregans ... ».

45 (f. 148ᵛ) In feria sexta Paschatis, ut indicatur in imis ff. 149 sq. [1] carmen sine auctoris nomine, cuius *ἀκροστιχὶς* est *կիրակմուտ* « dominicae introitus », inc.: Գանձ յարութեն ասա։ Կենդանարար արքայ երկնային. Հ[օ]ր անդրանիկ... « Carmen Resurrectionis dic: Vivificans princeps caelestis, Patris primogenitus... »; [2] (f. 151) canticum, auctore **Mkrtič**, cuius nomen *ἀκροστιχὶς* indicat, inc.: Տաղ յարութե։ Մեծ հառաչանօք եկին. յայն առաւօտին... « Canticum Resurrectionis. Magno gemitu perrexerunt illo mane... »; [3] (f. 152) canticum aliud, cuius litterae initiales sunt *յարն*, forsitan pro *յարութիւն*, inc.: Այլ գանձ յարութե։ Յերկնից խոնարհեալ, բանդ յերկիր իջեալ... « Carmen aliud Resurrectionis. E caelis veniens, Verbum in terram descendit ... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 139ᵛ; [4] (f. 153ᵛ) carmen auctore ⟨**Nersete**⟩ inc.: Տաղ յարութե։ Նոր իմն աւետեաց բարբառ նորազուարճ ձայնիւ ... « Canticum Resurrectionis. Novus quidam evangelii sermo nova iucundaque voce... » ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 162.

46 (f. 154ᵛ) In decollatione s. Iohannis Baptistae i. e. sabbato Paschatis; [1] carmen auctore **Gregorio**, ut *ἀκροστιχὶς* manifestat, inc.: Գանձ Յովաննու գլխատման։ Գոյական էական՝ Հօր սահման և բան... « Carmen Iohannis decollationis. Essentialis substantia, Patris terminus et Verbum ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 318, f. 163ᵛ et Mus. Brit. Or. 2609, f. 163; [2] (f. 156ᵛ) carmen alterum inc.: Տաղ սրբոյն Յոհաննու։ Յովանէս մեծ մարգարէ երկըր պագող յարգանդէ... « Canticum sancti Iohannis. Iohannes magnus propheta, adorans ex utero ... ».

47 (f. 157ᵛ) In dominica nova [1] carmen auctore **Gregorio**, cuius *ἀκροστιχὶς* est Գրիգորի է « Gregorii est », inc.: Գանձ նոր կիրակէին։ Գաղտնի խորհրդին. գուշակեալ ի հին գունդ մարգարէայնք... « Carmen novae dominicae. Secretum mysterium innuit ab antiquo agmen prophetarum ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 131; 318, f. 166ᵛ et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 174; 2609, f. 136ᵛ; [2] (f. 160ᵛ) melos seu: Մեղեդի նոր կիրակէին, inc.: Այսօր

նոր արև հարեալ ի նորահրաշ արեգական է ... « Hodie nova aurora splenduit novi prodigiosique solis ... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 139.

48 (f. 161) In vigiliis dominicarum vespere [1] carmen auctore **Gregorio**, cuius ἀκροστιχὶς est *Գրիգորի է* « Gregorii est », inc.: *Կանոն հսկման գիշերի․ Կիր(ակ)է(ի)։ Աներանճառն արփի․ գոլ պատճառ էի․ գոյից ամիւ ...* « Carmen vigiliae ad vesperum dominicae introitus. Inenarrabilis aether, causa exsistentiae omnium creaturarum ... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 182; 2609, f. 143; [2] (f. 163) canticum, quod inscribitur *Տաղ յարութեան* « canticum Resurrectionis », auctore **Gregorio**, ut demonstrat ἀκροστιχὶς *Գրիգոր*, inc.: *Գոչէր հրեշտակն առ վիմին ...* « Clamabat angelus ad petram ... ».

49 (f. 163ᵛ) In dominica universalis ecclesiae seu *Աշխարհամատրանին եկեղեցւոյ*, ut plene habes in margine inf. f. 164, carmen auctore **Mkrtič**, ut ἀκροστιχὶς patefacit, inc.: *Մաքրեալ տաճար՝ սբ տրունական ...* « Templum purificatum, sanctum, dominicum ... », ut in cod. Mechitt. Vindobb. 139, f. 137.

50 (f. 166) In festo adparitionis s. crucis, [1] carmen auctore **Mattheo,** ut demonstrat ἀκροστιχὶς *Ի Մաթէոսէ խնդրեաց Գրիգորին* « a Mattheo petiit Gregorius », inc.: *Կանոն երեւման խաչին։ Իսկակից որդի հօր քոյ հզօրի ...* « Carmen adparitionis Crucis. Consubstantialis Filius Patris potentis ... »; [2] (f. 168) canticum, quod inscribitur *Տաղ ազնիւ և պիտանի ի խ(ա)չ(ի)ն* « canticum suave et utile in Crucem », inc.: *Խաչն ի նախնումն երեւեցաւ ծաղկեալ 'ի դրախտն ...* « Crux olim adparuit florescens in horto ... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 186.

51 (f. 169ᵛ) In festo Adscensionis carmen auctore **Mkrtič**, cuius nomen indicat ἀκροστιχίς, inc.: *Կանոն համբարձման։ Մեծապայծառ՝ տօնիւս ահագին․ եկեղեցիք մեր պայծառացին ...* « Carmen Adscensionis. Fulgentes, in augusto festo, ecclesiae nostrae claruerunt ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 134ᵛ; 133, f. 237; 139, f. 128; 318, f. 175 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 192; 2609, f. 146 (mutil.).

52 (f. 172ᵛ) In dominica magni miraculi [1] carmen auctore **Mattheo,** cuius duae primae strophae desiderantur, ut demonstrat ἀκροστιχὶς *‹Մա›թէոսի և խնդրեալ Գրիգոր* « a Mattheo petiit Gregorius », inc.: *Թագաւոր բարձրեալ․ յերկինս վերացեալ ...* « Rex excelsus, in caelos adsumptus ... »; cf. initium eiusdem carminis in codd. Mechitt. Vindobb. 139, f. 130ᵛ; Mus. Brit. Orr. 2608, f. 194ᵛ et 2609, f. 147ᵛ; [2] (f. 173ᵛ) canticum, quod inscribitur *տաղ ընտիր և գեղեցիկ* « canticum selectum et pulchrum, inc.: *Այսօր ընդրանիկ հօր միածին որդին․ յերկինս սլանայ ...* « Hodie primogenitus Patris et unigenitus Filius in caelos pervolat ... », ut in cod. Mechitt. Vindobb. 318, f. 178.

53 (f. 174) In festo Pentecostes [1]carmen auctore **Iohanne <Ṭoulkourantsi>** cuius *ἀκροστιχὶς* est *Յովհաննէս*, inc.: *Կանոն Հոգւոյ գալ(ս)ս(տեանն)*: *Յաւէտ իսկապէս • ընդ Հօր միապէս* ... «Carmen adventus Spiritus. Perpetuo subsistens, cum Patre unicus ...», ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 138 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 198ᵛ; 2609, f. 149ᵛ; [2]canticum, quod inscribitur *Տաղ ազնիւ և գեղեցկայարմ* «canticum nobile et pulchrum», inc.: *Աստանօր ծագեաց լոյս աւետաց կենաց* ... «Hic effulsit lux adnunciatrix vitae...».

54 (f. 176ᵛ) In <feria secunda Pentecostes> [1]carmen auctore **Mkrtič**, cuius *ἀκροστιχὶς* est *Մկկրտիչ* (*sic*), inc.: *Կանոն Հոգւոյն գալըստեանն*: *Մեծ և հըզօր Հոգի այ՝ անճառ մտաց* ... «Carmen Spiritus adventus. Magnus et potens Spiritus Dei, ineffabilis intellectu ...», ut in cod. Mechitt. Vindobb. 133, f. 239ᵛ; [2](f. 179ᵛ) canticum, quod inscribitur *Տաղ Հոգոյ գալըստեան* «canticum Spiritus adventus», inc.: *Ի մեծի աւուր տօնիս յիսներեկ պենտակոստիս* ... «In magno die festi quinquagesimi Pentecostes ...».

55 (f. 180) In festo ss. Rhipsimitarum [1]carmen auctore **<Mḫiṭar>**; *ἀκροστιχὶς* est *այական*, ex *վկայականաց* «martyrum» ut vid. quattuor strophis omissis, inc.: *Կանոն Հռիփսիմե(անց)*: *Արեւըն հեթիւ* (*sic*) • *առ նախնին հայի առժամայն համրի*... «Carmen Rhipsimitarum. Sol in dolore ad priscum spectat, subito obmutescit ...», cf. codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 141 (*ἀκροστιχίς*: *վկայակոնաց*, sic in catalogo, part. arm. p. 422) et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 201; 2609, f. 155 (*ἀκροστιχίς*: *Վկայականայի* «martyr mulier»); [2](f. 183) carmen, quod inscribitur *Տաղ ողբ երգական և գովասան* «canticum, lamentatio, cantilena et laus», inc.: *Ծովային շուշան ծաղիկ· բուսեալ ի տանըս Թորգոմեանց* ... «Marinum lilium, flos germinans in domo Torgomensium ...».

56 (f. 184) In festo ss. Puerorum Bethlehem [1]carmen auctore **Ḫačatour,** omissa quarta strophe, ut demonstrat *ἀκροστιχὶς* *խաչատուր*, inc.: *Կանոն Բեթղեհեմի մանկա(նց)*: *Խանդաղակաթ՝ սըրտիւ անձկալի ձեզ տօնեսցուք* ... «Studioso corde et amanti, vestri festum habemus ...», ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 204ᵛ; 2609, f. 172; [2](f. 185ᵛ) canticum, cui titulus inponitur *Տաղ սբ մանկանց բեթղեհե(մի)* «canticum ss. puerorum Bethlehem, inc.: *Արթունք զըւարթունք • բանին բանաւոր ծիծառունք* ... «Vigiles, vigilantes, Verbi rationalis hirundines ...».

57 (f. 186) In festo s. Nersetis patriarchae, et Ḫadi episcopi, in imo f. 186 *Ներսեսի հ(այ)ր(ա)պ(ե)տին և խադա(յ) ս(ա)րկ(ա)ւ(ա)գ(ի)* «Nersetis patriarchae et Ḫadi diaconis» [1]carmen auctore **Gregorio**, cuius *ἀκροστιχὶς* est *Գրիգորի է* «Gregorii est», inc.: *Կանոն Ներսեսի հայր(ա)-*

պ(ե)տին։ Գոյ մեզ ցընծալի. և ուրախախալի. հայոցս բանակի... « Carmen Nersetis Patriarchae. Exstat nobis, iucundum et alacre Armenorum agmen... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 153 et Mus. Brit. Or. 2609, f. 174; [2] (f. 189) canticum, quod inscribitur *Տաղ սրբոյն Ներսէսի* « canticum sancti Nersetis », inc.; *Հընչմամբ ձայնիւ բերկրանաց գովեմք ըզՀայրըն շնորհաց...* « Strepitu et voce laetitiae laudamus Patrem gratiae... ».

58 (f. 190) In festo filiorum et generorum Inluminatoris [1] carmen auctore **Mhitar,** inc.: *Գանձ որդւոց և թոռանց Լ(ո)ւ(սաւո)րչ(ի)ն։ Նոր թագ պետական. նոր գահ անման. նոր քեզ հարսնարան...* « Carmen filiorum et generorum Inluminatoris. Nova corona principalis, novus thronus inconparabilis, novus tibi thalamus... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 207v; 2609, f. 172 et Mechitt. Vindobb. 132, f. 156; [2] (f. 192) canticum auctore **Gregorio,** inc.: *Տաղս ի Գրիգորէ։ Գովեստ քեզ բարեաց պատճառ. Յս կենդանի...* « Canticum a Gregorio. Laus tibi, bonorum causa, Iesus vivus... » ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 179; ἀκροστιχὶs est *Գրիգորի և* (*sic*) « Gregorii est ».

59 (f. 192v) In honore prophetarum [1] carmen auctore **Mhitar,** inc.: *Գանձ մարգարէից մխիթ(արի)։ Գոգէն նախընտրեալ. հրաւիրամբ կոչեալ...* « A ventre primum electi, invitatione vocati... »; [2] canticum, cuius versus decem primas alphabeti decem litteras initiales habent, auctore **Nersete,** ut in ed. Տն Ներսեսի Շնորհալւոյ ... Բանք ւ չափ, Venetiis, 1879, p. 428.

60 (f. 196) In festo arcae Dei, seu sabbato ante Transfigurationem [1] carmen auctore **Gregorio,** cuius ἀκροστιχὶs est *Գրիգորի է* « Gregorii est », inc.: *Գանձ տապանակին այ։ Գերագոյն բարի. ած ամենի. էական գոյին...* « Carmen arcae Dei. Summum bonum, Deus omnium, essentia subsistens... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 318, f. 197 et Mus. Brit. Or. 2609, f. 188; [2] (f. 198) canticum inc.: *Տաղ տապանակին։ Մայր հաւատոյ սբ հարսնարան. և առագաստ գերայլրական...* « Canticum arcae. Mater fidei, sanctus thalamus et excellens cubiculum... », ut in cod. Mechitt. Vindobb. 318, f. 200v.

61 (f. 198v) In festo Transfigurationis [1] carmen auctore **Mkrtič,** cuius nomen demonstrat ἀκροστιχίs, inc.: *Գանձ վարդավառի. Մեծ և ահեղ խորհուրդ մեզ յայտնեալ. բարձրեալ ած...* « Carmen Transfigurationis. Magnum et augustum mysterium nobis revelatum est: excelsus Deus... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 165v; 133, f. 242v; 139, f. 141; 318, f. 201 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 219; 2609, f. 191; [2] (f. 200v) canticum, cui praefixa est inscriptio *Օ մեղեդիս ասա թէ ձայնիւ սուր է։* « Melodem dic voce acuta », inc.: *Երփիական լոյսն...* « Caelestis lux... »; [3] canticum alterum, auctore **Nersete,** inc.: *Տաղ ի տէր Ներսեսէ սիրուն։ Խաւսի բանիւ տր Հայրական. ընդ*

աշակերտսն երկոտասան... « Canticum a Domino Nersete amabili. Verbo loquitur Dominus interrogans discipulos duodecim ... ».

62 (f. 201[v]) In festo ss. Patrum concilii Ephesini [1] carmen sine auctoris nomine inc.: *Գանձ Եփեսոսի ու՛ր Հ(այ)ր(ա)պ(ետա)ցն ։ ՙՆեստոր նազարանի. Նոր հերձուած խօսի սրբուհոյ կուսի ...* « Carmen ss. Archipatrum Ephesinorum. Nestorius Nazaraeus novus haereticus de sancta Virgine loquitur ... »; [2] (f. 203[v]) canticum quod inscribitur *Տաղ ի ՙՆերսիսէ դաւանութիւն* « Canticum. Professio fidei Nersetis » ut in ed. Veneta, p. 210 *ՙԼոյն Բանն* (v. 1061) – p. 211 *զի ու՛յ է արարչի* (v. 1076).

63 In festo quod dicitur Šołakat, i. e. visionis s. Gregorii inluminatoris, [1] carmen, cuius litterae initiales *տաւեցի* auctorem demonstrant **Mḫitar Ayrivanetsi**, inc.: *Գանձ Շողակաթին ։ Տաճար* (sic) *երկնային . տուն քա՛յլին...* « Carmen Fulgoris. Templum caeleste, domus Christi ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 147 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 203 (in princ. mutil.); 2609, f. 169, ubi auctor in titulo nominatur; [2] (f. 206) melos, quod inscribitur: *Մեղեդի եկեղեցւոյ* « melos ecclesiae », inc.: *Քրիստոս եկեալ. քահանայապետըն ուրբ ...* « Christus adveniens, sanctus pontifex ... ».

64 (f. 206[v]) In festo transitus Dei genetricis [1] carmen auctore **Mkrtič**, cuius nomen indicat ἀκροστιχὶς *Մկրտիչ* (sic), inc. *Մեծապայծառ՝ Հրաշակերպ վեհին. սաւառնացեալ տեսլեամբ ահագին.* « Splendidissimus, admirabilis, sublimis, penniger, adspectu terribilis ... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 222 (initio mutil.); 2609, f. 198 et Mechitt. Vindobb. 132, f. 171[v]; 139, f. 143 (initio mutil.); [2] (f. 210) canticum, cui titulus *Տաղ փոխման տիրամօրն* « canticum transitus matris Domini », inc.: *Մեծացիր այսօր. ս՛ուրբ ա՛ծածին ...* « Magnificata esto hodie, sancta Dei genetrix ... ».

65 (f. 211) In altera die Dormitionis [1] carmen, auctore **Stephano**, ut ostendit ἀκροστιχὶς *Ստեփաննոսի* « Stephani », inc.: *Գանձ փոխմանն Երկրո(րդի)։ Սուրբ մայրդ լուսոյ. բնակարան որդւոյ ...* « Carmen alterius diei Dormitionis. Sancta mater luminis, habitaculum Filii ... »; [2] (f. 214) canticum, auctore **Aristace**, ut indicat ἀκροստιχὶς *Արստակեսի* « Aristacis », inc.: *Տաղն է. Ըզքեզ աղաչեմք ածածին. զ[քեզ] դիտեմ ի հող գետին ...* « Canticum est. Te rogamus, Dei genetrix, te considero in terra fluminis ... ».

66 (f. 214[v]) In festo exaltationis s. crucis [1] carmen auctore **Iohanne** ⟨**Ṭoulkourantsi**⟩, cuius ἀκροστιχὶς est *Յովաննէս*, inc.: *Գանձ ու՛ր խաչի վերացմանն ։ Յայն եդեմական. տընկոյն օ(ր)հնութեան. դու փայտ փրկութե...* « Carmen sanctae crucis exaltationis. Illius paradisiaci fruticis benedictionis, tu lignum salutis ... », ut in codd. Mechitt. Vindobb. 132, f. 175[v]; 139,

f. 144; 318, f. 208 et Mus. Brit. Orr. 2608, f. 232; 2609, f. 208; [2] canticum auctore **Nersete**, cuius nomen indicant titulus *Տաղ ի տէր Ներսեսէ* « Canticum domini Nersetis » et ἀκροστιχὶς *Ներս[ի]սի է* « Nersetis est », ut in ed. cit., p. 412 sq. stropha una addita; [3] exhortationis seu *յորդորակ* eiusdem **Nersetis**, ibid., p. 413-5, strophae I-IX, quarum ακροστιχὶς est *կաթողիկոս*.

67 (f. 218) In festo s. Georgii militis [1] carmen auctore **Ḫačatour**, cuius nomen exprimunt primae stropharum litterae, inc.: *Գէորգեա զօրավարին։ Խընդագահրաւէր՝ մանկունք սիոնի. ձեզ աւետիս՝ ձայնիւ բերկրալի*... « Georgii militis. Invitatio ad gaudium, pueri Sion, vobis datur voce laeta... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 235v; 2609, f. 218 et Mechitt. Vindobb. 132, f. 182v; 139, f. 146v; [2] (f. 220v) melos auctore ⟨**Constantino Sirik**⟩, inc.: *Մեղեդի գէորգեայ զօրավա(րի)ն։ Ի հանդիսական տօնիս. երգելով զերգս հեշտալիս*... « Melos Georgii militis. In solemni festo cantantes carmina dulcia... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 237v; [3] (f. 221) canticum auctore ⟨**Gregorio**⟩, inc.: *Բաժնեալ ընկալիր սանջ[անաց զեր]կուսն հանուր ընդ քո վշտաց*... « Passiones duas suppliciorum aufers, una cum doloribus tuis... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 237v.

68 (f. 222v) In festo s. crucis apud Varag [1] carmen auctore **Gregorio**, ut demonstrat ἀκροστιχὶς *Գրիգորի է սա* « Gregorii est hoc », inc.: *Գանձ վարագայ որ նշանի։ Գլուխն եկեղեցւոյ. վէմն հաւատոյ՝ և հիմունքն յուսոյ*... « Carmen s. signi Varagensis. Caput ecclesiae, petra fidei et fundamentum spei... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2609, f. 220v; [2] (f. 224) canticum, cui titulus *Տաղ Վարագայ սբ Խ(ա)չին։ Այսօր մեծ զարմանք հրաշից. յայտնեալ ի յերկրի մարդկան*... « Canticum s. crucis Varagensis. Hodie magnum admirabileque prodigium in humana terra revelatum est... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 243; 2609, f. 223v.

69 (f. 225) In festis ss. discipulorum LXX [1] carmen auctore **Gregorio**, cuius ἀκροστιχὶς est *Գրիգորի է* « Gregorii est », inc.: *Գանձ Եօթան(ա)սու-ն(ի)ցն։ Գերազանցն գոյ է. գերիմաստ վեհ է. գոյից պատճառ է*... « Carmen Septuaginta (discipulorum). Praecellens essentia est, sapientissimus, sublimis, creaturarum causa est... », ut in codd. Mus. Brit. Or. 2609, f. 226 et Mechitt. Vindobb. 132, f. 189; [2] (f. 228) canticum, cui titulus est *Տաղ եօթա-նասնիցն ասա* « Canticum LXX dic », inc.: *Աղաչանօք մաքուր դասին [առ]ա-քելոց փոքու հօտին*... « Precibus puri ordinis apostolorum, pusilli gregis... »; [3] exhortatio, cui praemittitur *յորդորեակն է* « exhortatio est », inc.: *Նիկոդիմոս մեծերանեալ. գամաղիէլ հըմտավարժեալ*... « Nicodemus beatissimus, Gamalihel doctissimus... ».

70 (f. 229) In festo inventionis s. crucis [1] carmen auctore **Ḫačatour,** cuius nomen exprimunt primae stropharum litterae, inc.: *Գանձ խաչգիւտին։ Խաչի քո Քս երկիր պագա[նեմք]. զտնօրէնութիւնդ փառ[աւո]րեմք...* « Carmen inventionis crucis. Crucem tuam, Christe, adoramus, oeconomiam tuam glorificamus... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 241^{v}; 2609, f. 223 et Mechitt. Vindobb. 132, f. 192^{v}; 133, f. 246^{v}; 139, f. 152; [2] (f. 231^{v}) canticum *ἀνώνυμον* inc.: *Տաղ խաչին։ Այսօր խաչափայտն սբ յայտնեաւ ձեռամբ յուդայի...* « Canticum crucis. Hodie Crucis arbor sancta adparuit manu Iudae... »; [3] exhortatio seu *յորդ(ո)ր(ա)կն*, inc.: *Օրհնեալ ես փայտ շնորհօք լցեալ...* « Benedicta es, arbor gratiis plena... ».

71 (f. 232) In festis ss. virginum carmen, cuius *ἀκροστιχὶς* est *ի փառս* « ad gloriam », auctore **Mḫiṭar,** inc.: *Գանձ սրբոց կուսանաց։ Ի սկզբանէնիդ իսկական բանիդ ի լուսոյ լուսիդ ...* « Carmen sanctarum virginum. Quod es in principio, verum Verbum in luce lucis... » ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 244^{v}; 2609, f. 228^{v}.

72 (f. 235) In festis ss. martyrum [1] carmen, cuius *ἀκροστιχὶς* est *տեա[ռ]ն* « Domini », auctore **Mḫiṭar,** inc.: *Գանձ մար[տիրոսաց]։ Տի նայ առաւել տար[մքք] բարձրացեալ...* « Carmen martyrum. Iam vero potius, agmina excelsa... »; [2] canticum auctore **Nersete,** ut in ed. Veneta an. 1879, p. 443-445 l. 8 *Հրամանին*; inter strophas quintam et sextam monitio inscribitur *փոխէ զձայնն և ասա* « muta tonum et dic ».

73 (f. 238) In honorem ss. archangelorum [1] carmen auctore **Mkrtič,** cuius *ἀκροστιχὶς* est *Մկրտիչ*, inc.: *Գանձ հրեշտակապետ(աց)։ Մեծապայծառ խորհուրդ հրաշազան...* « Carmen archangelorum. Splendens mirabileque mysterium... », ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 253; 2609, f. 240^{v} et Mechitt. Vindobb. 132, f. 202; [2] (f. 240^{v}) melos **Gregorii Narekatsi,** ut in titulo notatur *Մեղեդի Հր(ե)շտ(ակապետաց) ի գր(ի)գ(ո)ր(ի) Նարեկեց(ի)* (*sic*) « Melos archangelorum a Gregorio Narekatsi », inc.: *Գովեստ բերկրական. քաղցրաձայնեալ երգեմք...*, Laudem laetam suavi voce canimus... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 255, sed in nostro codice duae tantum strophae transscriptae sunt, i. e. quae duabus primis litteris nominis *գր<իգոր>* « Gregorii » initium habent; [3] exhortatio, praemisso titulo *Յորդորէակն ազնիւ* « exhortatio pretiosa », inc.: *Զօրք երկնային զուարթնոցն. դասք հրեշտակաց անմարմնոց...* « Agmina caelestium vigilum, ordines angelorum incorporeorum... ».

74 (f. 241) In festis ss. apostolorum XII [1] carmen auctore **Ḫačatour,** cuius nomen efformant primae stropharum litterae, inc.: *Գանձ երկոտասան առաք(ե)լ(ո)ց։ Խորհրդազգած քո մարդեղութեդ ...* « Carmen XII aposto-

lorum. Mysterio initiati tuae humanitatis...», ut in codd. Mus. Brit. Orr. 2608, f. 238; 2609, f. 245ᵛ et Mechitt. Vindobb. 133, f. 252ᵛ; [2] (f. 244ᵛ) canticum κατ᾽ἀλφάβητον auctore ⟨**Nersete**⟩, ut in ed. cit., p. 423-4, ult. lin. *իմաստութեան*.

75 (f. 245) In festis ss. ascetarum carmen, cuius ἀκροστιχὶς est *Ճգնա-ւորք* « ascetae », inc.: *Կանոն ճգնաւորաց։ Ճըգնաւորք ընտրեալ. ճըշմար-տագործեալ...* « Carmen ascetarum. Ascetae electi, vere agentes... »; non videtur idem esse atque in cod. Mechitt. Vindobb. 132, f. 198.

76 (f. 248ᵛ) In ordinatione presbyteri carmen auctore **Gregorio**, cuius nomen indicat ἀκροστιχίς, inc.: *Կանոն [ձեռնա]դրութե ք(ա)հ(անայ)ի։ Գթա ի մեզ տր ամենակալ և լուր բանից մեր...* « Miserere nostri, Domine omnipotens, et exaudi verba nostra... », ut in cod. Mus. Brit. Or. 2608, f. 261ᵛ; carmen mut. des. in strophe sexta (f. 249ᵛ): *տր լոյս և կեանք մեր յայսմ աշխարհի. տր...* « Domine, lux et vita nostra in hoc mundo, Domine [...] ».

Initio et fine codicis adiecta sunt ab antiquo bybliopega bina folia chartacea codicis saec. XII, mm. 260×175 olim superantis, litteris uncialibus inclinatis, quas medias Mesropianas vocant, binis columnis lineisque plusquam viginti tribus exarati. Haec folia lectiones Quadragesimae IX. X. XI partim continent, easdem ac lectionarium Hierosolymitanum, de quo vide sis Frederici Cornwallis Conybeare *Rituale Armenum*, p. 518, scilicet (f. 251) Iob, 38, 31 [*ք*]*ո բացեալ* - 14 *լինի հող*[*ով*]; (ff. 2. 1 + 3) Iob, 39, 15 [*Տոռա*]*ցաւ* - 35; I Cor. 8, 5 - 9, 11 *ի ձեզ զ*[*հոգեւորսն*] et (ff. 250 + 252) I Cor. 9, 11 [...] *սեր-մանեցաք* - 23, Heb. 1, 1-2 *արար*.

Codex nitide exaratus est charactere *bolorgir*, atramento flavescente usque ad paginam rectam f. 169, inde vero a pagina versa eiusdem folii pigmento nigro, ita ut verbum *տարա* || *ծեալ* habeas colore divisum, una tamen manu. Fasciculi, qui omnes erant seniones, XXI remanent ex XXIII, ut videtur, primo et ultimo deperditis. Nunc folia decem tantum habent primus, quartus, octavus, bifolio ex uno quoque avolso. Notae, quas atramenti diversitas prima manu una cum textu descriptas esse demonstrat, constanter inveniuntur in prima et ultima pagina ima unius cuiusque fasciculi, inde a f. 59ᵛ, ubi *դ* scripta est littera in fine fasciculi. Dispiciuntur etiam *ա* in f. 25ᵛ et *բ* in f. 37ᵛ; unde patet duos primos fasciculos in integro statu codicis notis caruisse, qua de causa nescimus. Tituli, litterae maiores, prima linea unius cuiusque carminis minio scripta, litterae vero maximae secundaeque lineae carminum purpureo pigmento. Carmina seu melius festa numerantur *դ* - *ձգ* (4-83) in margine externo alia manu. F. 76ᵛ invocatio librarii: *արժան առնէ ած զ(ամենայն) հաւատացեալս և զմեզ* « Dignos faciat Deus omnes fideles et nos ». F. 189ᵛ, nota a librario scripto: *Ով ըսյսարամից* (lege *լուսարանից*) *դասք որք հանդիպիք* | *գանձարանիս՝ կարդալով կամ օրինա|կելով՝ յիշեսջիք ի մաքրափայլ յաղօթըս* | *ձեզ* (l. *ձեր*) *զստացող սորին, զմելքեսէդ ք(ա)-հանայն.* | *և զծնօղսն իւր զփիլիպոս՝ և զջօհարն* | *և զքւերսն, զմըլքանն. զուղիտայն. և* | *զաննայն։ Եւ զմայր պեսոն զմրուխտն։* | *և ած զձեզ յիշէ յարքայութի։* « O ordines baptizatorum, quicumque invenietis hunc thesaurum (*gandsaran*), legendo vel transscribendo, conmemorate in vestris puris precibus eius possessorem presbyterum Mełkhesēd nec non genitores eius Philippum et Dšoharn, sororesque Mĕłkhan, Iulittam et Annam, atque matrem superiorem (aviam) Mrouẖt. Deus autem memor erit vestri in regno (caelorum) ». F. 213ᵛ: *Գանձիս ստացողին. տր մեղքեսեդին. և իւր ծընի|ողին.*

և քըւերց նորին. և իւր մայր(ա)գրին Մեղքխանն յիշեսցին։ «Possessorem hymnarii conmemorent (legentes), dominum Mełkhesēd eiusque genitores et sorores, nec non eius matrem adoptivam Mełkhan ».

Integumentum ex membrana telaque confectum in dorso exhibet tesseras gentilicias Pii X et Alfonsi Capecelatro, card. bybliothecarii. In schedulis paginae internae operculi anterioris adglutinatis: *N. 4. Codice manuscritto in | armeno. forse scritto nell'anno | del Signore 1500. È una colle|zione di melodie antiche pregiata per questo genere.* et: *14 | Thesaurus melodiarum | Ecclesiae Armenae.*

80 (olim 15). An. 1631-2 (Arm. 1080-1, cf. ff. 344 et 450), chart., mm. 148×98, ff. 454, linn. 25.

1 (f. 2) Hymnarium seu *շարական*, cuius hymnorum seriem videre est in adpendice I. Carmen **Cyriaci Erzënkatsi** in honorem B. M. V. inter ferias II et III post adsumptionem (f. 215[v]) inseritur, cf. cod. 8, f. 62.

2 (f. 348) Kalendarium seu **Տօնացոյց**. Praemittitur (f. 345) ordo festorum B. M. V. Titulus est in f. 347[v]: *Տաւնացոյց և աւետարանացոյց եւ կարգաւորութիւն և հրահանգ տէրունական Տաւնից, Զոր եդեալ և սահմանեալ Սրբոյն Սահակայ հ(այրա)պ(ետա)ի։ Զոր առեալ 'ի նմանէ նախնիքն մեր հասուցին առ մեզ.* « Kalendarium indexque evangeliorum, nec non ordo et directorium festorum Domini, quae disposuit et praecepit s. Sahak patriarcha, quae secuti sunt maiores nostri nobisque transmiserunt ». Inc.: *Ընծայ յայտնութեան Ճրագալուցի առաջի աւուրն առաջին կանոնին գլխին փառք։ Հաւատամք։ Եւ զգենուն փիլխոնփայքն* « Theophania, primo die luminum, canonis primi terminatio. Gloria. Credo. Et induuntur presbyteri ... »; des. (f. 409[v]) in monitis de evangeliis *μυροφόρων* et de aegrotorum sanatione: *Յոհան(նու)․ լթ․ ճդ․ ձայնն․ ա՛ձ․ գձ․ Աւահդործեալ եր* « Iohannis . 39 . 104. Toni primus et tertius: Iter faciebat ».

3 Indices variorum cantuum quorum prima tantum verba citantur: [1] (f. 410) antiphonarum ad vespertinam horam seu *Մեսեդիք* (cf. Brev. Venet. p. 213-217) pro diebus nativitatis D. N. I. C. et festis B. M. V., pro festis resurrectionis Christi eiusque adventus in Hierusalem, pro festis ecclesiae, pro sabbatis, pro festis martyrum, pro feriis abstinentiae, pro magna feria quinta et magna Parasceve, pro festis s. crucis, pro hebdomadis ieiunii; [2] (f. 411[v]) cantuum qui ad officium matutinum dicuntur post ' Gloria in excelsis ' in feriis quadragesimae et maioris hebdomadae,[1] ibid., p. 139-142; [3] (f. 412) versuum alleluiaticorum officii nocturni, secundum festa distributorum pro festis nativitatis, resurrectionis et adscensionis D. N. I. C., pro festo adventus Spiritus sancti, proque festis ecclesiae et Crucis, ibid., p. 82-104.

4 (f. 414) Preces in principio missae seu **Ժամամուտք**, apud I. Catergian et I. Dashian, *Sacrae Armenae ecclesiae liturgia*, **Սրբազան պատարա-**

---

[1] Cantus pro sabbato Lazari errore ponitur in fine maioris hebdomadae.

ըսպասաւորաց ձայնից…, Vindobonae, 1897, p. 638-649. Insunt preces pro feriis temporis ieiunii, pro festis martyrum et ascetarum, proque diebus dominicis, in honorem s. Stephani preces duae, in honorem nativitatis D. N. I. C. tres, quarum prima inscribitur Ծն(ն)դ(եա)ն, աւ(ե)տ(եա)ց, փ(ոխ)ման « Nativitatis, Adnunciationis, Adsumptionis », in honorem senis (Simeonis), in festo Ὑπαπαντῆs, in honorem ss. regum, in honorem ss. militum, in honorem ss. Vartanianorum, in honorem ss. XL, in honorem s. Lazari preces duae, in festo ingressus Domini Hierusalem, pro sancto Paschate, pro tempore paschali duae, in festo Adscensionis tres, in die adventus Spiritus sancti, in honorem ss. Rhipsimitarum, in honorem ss. Gaianitarum, in festis ss. virginum, in honorem s. Iohannis (Baptistae), in honorem ss. prophetarum, apostolorum, filiorum tonitrus, patriarcharum, in festis s. ecclesiae, s. crucis, in festo Transfigurationis, in honorem ss.·archangelorum, s. Gregorii inluminatoris, denuo ss. archangelorum.

5 (f. 420ᵛ) Hymni duo **Nersetis Klayetsi** qui ad nocturnum officium cantantur, in brev. Ven. p. 11.

6 (f. 423) Proclamationes pro nocturno officio inc.: Ածածին մայր քր· տր ողոր(մեա) · իմ՝ յոյսն դու յաւուր մեծի · տր ողոր(մեա)… Dei genetrix, mater Christi: Domine miserere. Mea spes es tu in die magna: Domine miserere … ».

7 (f. 424ᵛ) Hymnus **Nersetis Klayetsi** Յիշեսցուք ի գիշերի « Memores simus noctu … », ibid., p. 7-8, l. 22.

8 (f. 425ᵛ) Canonum terminationes ordine tonorum dispositae, ibid., p. 15-23.

9 (f. 430ᵛ) Cantus qui Թագաւորք dicuntur, quia semper incipiunt verbis Թագաւոր յաւիտեան « Rex aeterne », pro diebus abstinentiae, pro festis martyrum, pro s. Stephano, ibid., p. 105-117.

10 (f. 436) Versus alleluiatici, ut supra, ff. 412-414, sed ordine tonorum dispositi.

11 (f. 438ᵛ) Monita de cantu hymnorum auctore **Luca Keletsi,** de quo vide sis apud Suchiam Somal, *Quadro della storia letteraria di Armenia*, Venetiis, 1829, p. 146. Titulus est: Խրատք և կարգ շարական քաղելու ի Լուկաս վ(ա)րդ(ա)պ(ե)տէ կեղեցւոյ· Inc.: գկ· Երգեցէք որդիք՝ էակից Հօր: « Tonus) III obliquus. Cantate filii consubstantialis Patris … ».

Schedulae membranaceae litteris uncialibus exaratae, saec. XI ut vid., quae paginis internis tegumenti nuper adhaerebant continent Luc. 21, 14 […]պատաս[խան]ի - 27 տ[եսցեն] et 22, 46 կացէք - 57.

Codex littera *bolorgir* satis minuta perscriptus et signis rhythmicis ornatus XXXVIII fasciculis constat 12 foliorum, in margine imo primae et ultimae paginae signatis, praeter primum qui ff. 10 tantum conplectitur notaque anteriore caret. Tituli et litterae initiales minio picta. Litterae vero grandiores et ornamenta marginalia purpureo et roseo colore distincta. Duae pri-

mae lineae unius cuiusque hymni purpureo pigmento et minio alterne scriptae sunt, in festis vero praecipuis una praecedit litteris uncialibus deauratis vel una litteris grandioribus et altera uncialibus. Imagines variis coloribus et auro depictae repraesentant (f. 128ᵛ) resurrectionem D. N. I. C., (f. 173ᵛ) adventum Spiritus Sancti, (f. 222ᵛ) Iesum cruci adfixum et angelos tuba canentes. F. 1ᵛ: ի վա(յ)ելումն տէր մինասա | և որդի նորա յակոբ | քս յս ի տէր ամէն | ի թվականիս Հայոց 182 (*sic*) « ad usum domini Menae et filii eius Iacobi. Christus Iesus Dominus. Amen. Anno Armenorum... ». Subscriptio hymnarii in f. 344: Ես արդ գրեցաւ եղանակաւոր տաղս. և աւետարան կտակս. և խնկալի տուփս. և ծաղկաւէտ բուրաստանս. և պտղալի դրախտս. և քաղցրաճաշակ հո|գեղէն կերակուրս, որ կոչի շարակնոց. | ի լաւ և յընտիր աւրինակէ. որ է խլիկ | կոչեցեալ. ձեռամբ բազմամեղ և անիմաստ գրչի. յոհան հիզանցոյ. գրեցաւ | ի սբ քաղաքս եմ. ի դուռն սբ յակոբա(յ) | գլխաւորիս. ի թվ. ռ. Ձ. ի յառաջնորդու|թե սբ աթոռոյս Տէր գրիգոր Հայր(ա)պ(ե)տին || (f. 344ᵛ) Արդ՝ ցանկացաւղ եղեալ սմա | մահդասի կիրակոս երեցն՝ որ ստա՛ցաւ զցանկալի բուրաստանս յիշա|տակ հոգւոյ իւրոյ՝ ծնաւղացն՝ | միքայելին. և ալթընին. և եղբարցն | և ամ արեան առու մերձաւորացն | կենդանեացն և ննջեցելոցն. Դ(ա)րձ(եա)լ | յիշեա՛ջիք զուսուցանողն իմ զմինաս | սրբասնունդ կրաւնաւորն որ բ(ա)զ(ու)մ | աշխատանք ունի ի վր իմ 'ի յուսու՛ցանելն զիս՝ որոց թողցէ քս զյան|ցանս իւր, ամէն: Ոչ ոք իշխան|ութի չունի ծախելու կամ գրաւելոյ | թէ յիմոցն և թէ յօտարաց՝ զկնի | փոխելոյ իմոյ մարմնաւոր կենացն | վայելեսցէ զսա՝ եղբայր իմ հարազատ | խաչատուր կրաւնաւորն՝ և այլ ոք | մի յիշխեսցէ ձեռնամուխ լինելոյ | սմա. եթէ ոք յանդգնի՝ նզովեալ ե|ղիցի: Ա(մէն). « Itaque descriptus est rhythmicus liber, testamentum divinum, turibulum subfumigans, hortus florens, pomarium fructiferum dulcisque cibus spiritualis, qui vocatur *Šarakan*, ex bono et probato exemplari, quod *Hlik* vocatum est, manu peccatoris et indocti scribae Iohannis Hizants. Exaratus est in urbe sancta Hierusalem ad portam domus maioris s. Iacobi anno Armen. 1080 (A. D. 1630-1) praesidente in s. throno domino Gregorio patriarcha. Cum vero cupiisset eum (librum) *mahdasi* [1] Kirakos presbyter qui possidebat hortum desiderabilem, in memoriam animae suae (describi iussit nec non) genitorum Michahelis et Altën, et fratrum, et omnium cognatorum masculorum vivorum et mortuorum. Denuo recordamini eius qui me docuit Menae sancti monachi, qui multum laborem habuit ut doceret me; remittat Christus peccata eius. Amen. Nemo potestatem habet (libri) vendendi vel obpignerandi, sive meis, sive alienis, post transitum meum e vita corporali. (Librum) possideat frater meus germanus Ḫačatour monachus nec quis conetur eum subripere. Si quis ausus fuerit, anathema sit. Amen ». F. 450 subscriptio partis alterius: Զմեղապարտ ներսէս գրիչ յիշ(եսջիք): « Scribae peccatoris Nersetis memores estote ». Deinde manu altera, ut vid.: Այլ և յիշեսջիք ի մաքրափայլ յա|ղաւթս զվերոյ գրեալ յիշատակեալքս | ի սմա զկիրակոս երեցն որ բաղում | փափագանաւք ետ գրել զընտիր աւրի|նակ տօնացոյցն ի մէջ շարակնոցիս | որք հանդիպիք սմա ուսմամբ կամ | գաղափարաւ. յիշեսջիք ի տէր մեր | քս զյիշատակեալս ի սմա. և դուք | յիշեալ լիցիք ի քէ այ մերոյ. ամէն: | հայր մեր որ յ(երկին)ս: | թվլին՝ ռձա: « Item et recordamini in puris precibus supra nominati Kirakos presbyteri, qui maximo studio scribi iussit probatum exemplar kalendarii inter hymnos. Vos, qui hunc (librum) repperietis ad eum examinandum vel transscribendum, conmemorate apud Dominum nostrum Christum eos qui in eo recordati sunt, et vos conmemorabimi a Christo Deo nostro. Amen. Pater noster, qui es in caelis. Anno Arm. 1081 (A. D. 1631-2) ». F. 450ᵛ: Հանգաւ մայր իմ ղարիպխ | հոկտեմբեր (*sic*) ամսոյ ի ժթ ի թվակ(անին) | Հայոց ռ Ճ խ բ ի փառս քսի այ « Mortua est mater mea Łaripi mense octobri, die 19, anno Armenorum 1142 (A. D. 1692) »; eadem, ut videtur, manus: Հանգօ տր մահտեսին | յապրիլի իը օրն ուրբաթ | յերեկոյն մոտն թվլին | ռ Ճ խ դ. « Mortuus est dominus *Mahtesi* die 28 aprilis, die parasceves, vespere, anno Arm. 1144 (A. D. 1695) »; Հանգաւ մահտեսի տր | աբրահամ օգոստոս|ի ե ի թվլին ռ Ճ ծ ա « Mortuus est *mahtesi* Tēr Abraham die 5 augusti, anno Arm. 1151 (A. D. 1702) »; sequitur nomen possessoris: Ես ղարիպ որ տր բարսեղ կոչ|եցայ. ի թվլին ռ Ճ ծ բ: ի փետրվար իը « Ego Łarip, qui Tēr Barseł vocatus sum, anno Arm. 1152 (A. D.

[1] *Mahdasi* vel *mahtesi* h. e. *maqdasī* مقدسی, qui Hierosolymas peregrinatus est.

1703) die 28 februarii ». F. 451: Յիշատակ է այս շարակ[նոցս Ղարիպին որդի Սար|կիսին որ բազում փափաք|ա-նաւք շինեց պկարմու|նջըն տր Եհնայ (leg. Եղինայ?) գեղին | միջինն և եառ ի տր Մին|ասէն ըղշարակնոցս | պայս ի վայելումն որդ|ոյն Ղարիպին ի ԹՎին ՌՃԽԸ ի փառս քսի այ մերոյ « Memoriale est hoc hymnarium Łarip, filii Sergii, qui multo labore aedificavit... (*karmundš*?) loci medii s. Helenae (?) et accepit a domino Mena (cf. notulas ff. 1ᵛ et 451ᵛ) hymnarium hoc ad usum filii Łarip, anno Arm. 1148 (A. D. 1698-9) ». F. 451ᵛ eadem manu qua notula f. 1ᵛ: ի վա(յ)ելումն տր Մինաս | և ծընող իւր տր Մինայ « ad usum domini Menae et patris eius domini Menae ». F. 452 notulam pigmento fulvo exaratam et partim deletam sic legimus et intelleginus: յիշատակ է այս . Նան... | ր ... ցըս ... Հանգուցայլ | լուսայ Հոգի օհանի որդի | տծ.... ան տիր|ու <ս>տեփաննոսին Նախնայց | կենդանայց և Նջեցելայց (*sic*) Հոգ|ուն Հօր Նազարին Հօգուն | իմ(?) ծերացող մար. (?) յիշ|եք ըղյիշըսլ ամէն։ « Hoc est memoriale... defuncti fulgidae recordationis Iohannis filii ... domini Stephani. Mementote animarum avorum viventium et mortuorum, animae patris Nazari et matris (?) meae senescentis. Amen ». Ff. 452ᵛ-453ᵛ conscribillationes et nota depositionis cuiusdam Ǵalal, de quo fusius agitur f. 454: Հեղայ Հոգի ճելել ողլի | լուսայ Հոյգին Նազարին | որդին օհանէս պապան որ | Հանգուցեալ (և vid. postea addit.) է առ քս և | ի Հայ կոյզմու|մ|Թի Թըվայկան | մերում ՌՄԻ ին ձըմըռմըռւն | ի օրըն Գրվեցաւ Գիբըս որդի նորայ Ածայտուր ճըլըլըն | գրիգորըն սարգիսը | Նազարին որ և Հան|դիպիք պտի մեղայիւ|մեղ յիշեցէք և | դուք յիշեալ լինիք (*sic*) | ի քսէ փառ |յաւիտանս (*sic*) | Ամէն։ « Spiritum reddidit Ǵalal oğlou Nazarin, fulgidae recordationis, filius Iohannis Baban, qui in Christo requievit anno epochae nostrae Armenae 1220 (A. D. 1770) secunda die hiemis (?). Hoc scriptum scripsit filius eius Astuadsatour Ǵalal Gregorius Sergius Nazarin. Vos qui repperietis, possessoris peccatoris mementote, et vos conmemorabimini. Christo gloria in saecula. Amen ». Ff. 1ʳ. 128ʳ. 454ᵛ vacua.

Integumentum ex corio nigro, cuius in pagina anteriore interna exstat schedula praeferens notam saec. XIX: *16. Hymnarium Armenum.*

81 (olim 16). Anno 1592-3 (Arm. 1042, cf. f. 351ᵛ), chart., mm. 146 × 101, ff. I. 351, linn. 23.

1 (f. 1) Hymnarium seu Շարական cuius hymnorum series in adpendice I conspicitur. Pauca tantum notanda sunt: [1] (f. 43ᵛ) hymnus sine titulo inc.: Հայր երկնաւոր անկանիմ առաջի անոխակալդ քո... « Pater caelestis, procumbo ante te, clementem... »; [2] (f. 77ᵛ) post hymnum sabbati V quadragesimae ad nocturnum officium, ut in ed. Veneta, t. II, p. 271, verbis զի մաքրեսցէ ըզմեզ ի մեղաց մերոց desinentem, inseritur hymnus alter **Ioannis Ploytš Erzěnkatsi** in honorem montis Sepuh, ubi vixit s. Maria: Նորին յոհաննէս վ(ա)րդ(ա)պետին Պլույցոյ եզնկացոյ (*sic*) ի սեպոհոյ։ Լերինք ամ այսաւր ցընծաց ընդ մեծապայծառ փառսն սեպոհու գերազանց լերին... « Eiusdem Iohannis doctoris Ploytš Erzěnkatsi de Sepuh: Montes omnes hodie exsultant propter splendidam gloriam Sepuh eximium montem... »; [3] (f. 117ᵛ) hymnus feriae quartae post dominicam novam et [4] (f. 120) hymnus festi omnium ecclesiarum titulo carent nullo spatio vacuo relicto; [5] (f. 173) titulus hymni s. Sanduchtae neglegentia miniatoris omissus est, linea ad eum recipiendum vacua relicta; [6] (f. 230) hymnus s. Theodori militis inc. Որ ի հանդէս մեծ ճըգնութի արիաբար պատերազմեալ... « Qui in certamine eximio viriliter pugnavisti... »; [7] (f. 231ᵛ) canon s. Gregorii Narekatsi inc.: Երեգական լոյս անքն-

նին յս քս… « Solis lumen inscrutabile, Iesu Christe… »; [8] (f. 233) canon s. Thaddei (*Թաթէոս*) apostoli inc.: Այսօ(ր) ցնծա խնրախճանապէս եկեղեցիք Հայաստանեայց… « Hodie laetamini cum gaudio, ecclesiae Armenorum… »; [9] (f. 242ᵛ) hymnus ss. Tarachi et Probi, Տարակ(ա)ն տարակո⟨սի և⟩ Պրոպոսի, inc. Տենչալի տաւնիւ սրբոց զուարճանային… « Desiderabili festo sanctorum laetantur… »; [10] (f. 293) carmen **Cyriaci** ⟨**Erzënkatsi**⟩ de B. M. V. (ut in codd. 8, f. 62 et 80, f. 215ᵛ).

2 (f. 315ᵛ) Kalendarium divini officii seu Տօնացոյց inc.: Յայտնութի յունվարի զ: Աստուածայայտնութեն ճրագալուցի գիշերին առաջի կանոնագլուխին… « Epiphania. Ianuarii die 6. Theophaniae lucernarii nocte: prima canonis conclusio… ».

3 (f. 350) Tabulae variorum cantuum quorum prima verba tantum exscribuntur [1] երգ տապաշխարու(թ)ե(ան) seu cantuum ad officium matutinum, ut in cod. 80, f. 411ᵛ; [2] antiphonarum ad horam vespertinam (cf. cod. 80, f. 410), in festo nativitatis D. N. I. C. etc.

Frustulum membranaceum initio libri adiunctum continet Matth. 9, 27 [աղաղէ]ին - 29 առեն et 31 զնա ընդ - 32 այր մի litteris uncialibus saec. X, ut videtur.

Codex littera *bolorgir* currenti calamo exaratus signis rhythmicis instruitur. Exstant XXX fasciculi in imo margine primae et ultimae paginae Ա, Բ, …Լ signati, quorum singuli 12 ff. habent praeter decimum quintum 14 foliorum et ultimum qui duo tantum folia eademque admodum lacera conplectitur. Tituli ac litterae initiales minio picta. Litterae grandiores, quae avium formas referunt, et ornamenta marginalia variis coloribus distinguuntur. Duae primae lineae unius cuiusque hymni purpureo et rubro colore alternis vicibus scribuntur. F. I probationes calami et quaedam, ut vid., de tonis cantus ecclesiastici manu rudi scripta. F. Iᵛ conscribillationes et notula: Հայոց Հազար թուին և ձե | տէր վարդան և տէր սմէոն | ասեն մարտ իթ ձեռն դեր|եցին… « Anno Armenorum 1085 (A. D. 1636) dominus Vardan et dominus Simon dicunt (die) vicensima nona martii… ». Subscriptionis mutilae et lacunosae, quae incipit in f. 351ᵛ, sequentia verba tantum legimus: փառք ամե(ն)ասր երրորդ|ութե Հաւր և որդոյ և Հոգոյն սրբոյն | ամէն. Արդ գրեցաւ շարակնոց… | աւառն յակըլաւ. ի գիւղն որ կոչի .. պն է ընդ Հո[վա]նեե[աւ սր] Աստածածնին և սար|գիսին և […]սին նոց.. սր | բարեխօ[սի…]սեալ անարժանիս | և ղմեղա[…]ւոր սրապոնիս | որ գրեցաւ [… ի թ]վն Հայոց | ռ. խբ. յու[…] և անարժ|ան սրապոն […]ն քհնյի …իմ | և զգործս ոչ[…] շարակնոցս սղալանացս. և խոշորութե բանիս. անմ|եղադիր լերուք զի կարն մեր այս է։ | Եւ անարժան նկարողս (vid. նկատողս) յիշեցէք ի մ|աքրափայլ յաղաւթս ձեր և ամ ողոր|(մի ասցէք al. man. add.)… « Gloria sanctissimae Trinitati Patri et Filio et Spiritui Sancto. Amen. Hoc descriptum est hymnarium… in pago qui vocatur … pnē sub praesidio s. Dei genetricis et s. Sergii… sancti intercessoris… (manu) indigni et peccatoris… Serapionis, qui descripsit …anno Armenorum 1042 (A. D. 1592-3) … et indigni Serapionis presbyteri… et operibus non …, hymnorum erroribus, linguae rusticitati indulgete, quia hoc est quod potuimus. Indigni vero pictoris mementote in vestris puris precibus et ‘Domine, miserere’ dicite… ».

Codex conpactus est in Oriente tabellis ligneis corio rubro contectis. Paginae internae operculi anterioris adglutinata est schedula in qua legitur: *16* | *Hymnarii Armeni.*

82 (olim 17). An. 1575 (Armen. 1024, cf. ff. 139ᵛ et 364ᵛ), chart., mm. 128×90, f. 367, linn. 21.

Hymnarium cuius seriem hymnorum in adpendice I repperies. Hic pauca tantum notanda sunt: [1] (f. 223) carmen ⟨**Cyriaci Erzënkatsi**⟩ in honorem B. M. V. de quo vide sis codd. 8, 80, 81; [2] (f. 227) in titulo feriae III post adsumptionem B. M. V. legitur *երկրորդ* pro *երրորդ*; [3] lineae quinque ultimae f. 264 et sex primae eiusdem folii aversi turpiter atramento cancellatae sunt; [4] (f. 365ᵛ) pauca ex officio nocturno, praemisso titulo *երգ գիշեր պաշ(տ)ման* « hymnus officii nocturni », inc.: *Ես ասացի ի վերանալ յինէն աւուրց իմոց*... « Ego dixi de recedentibus a me diebus meis... ». Foliis conpluribus avolsis, haec desiderantur: [1] (post f. 12) canonis diei I Theophaniae conclusio et initium canonis sequentis ut in hymnario Constantinopolitano an. 1710, *Ճաշակնոց*..., p. 30, l. 9, *տաւնեսց[ուք]* - p. 32, l. 3 [*խոհք*]*երգով*; [2] (post f. 45) ibid., p. 98, l. 1 *Հրնչեց[ին]* - 101, l. 7 *Որք առէք*; [3] (post f. 101) ibid., p. 199, l. 21 *լուսօ[րեցեր]* – 201, l. 18 [*ամոկս*]*ածընին*; [4] (post f. 139) initium canonis s. Paschatis usque ad p. 276, l. 11 *Այսաւր Հրեշտակք*; [5] (post f. 179) 18 foliis forficibus excisis, desunt hymni qui canuntur ab adscensione Domini usque ad feriam IV post Pentecosten, ibid., p. 344, l. 5 [*ի Հօրէ*] - 373, l. 23 [*Տեսան*]*ողն*; [6] (post f. 340) pars canonis defunctorum, qui cum editis non nisi inperfecte consentit, a verbo *սղր*[*ոյ*] (ibid., p. 650, lin. ult. etc.) usque ad verba [...]*իոս անուն արթուն նըման խաչին մահուամբ որդոյն չարչարանաւք իւր որ մարմնոյն.*

Folia bina principio et fine codicis modo custodiae adsuta continent evangeliorum frustula saec. XI, ut vid., exarata, pauca scilicet verba Matth. 27, 23. 24. 27; Ioh. 1, 28. 29. 38. 40.

Codex, charactere *bolorgir* satis nitide exaratus et signis rhythmicis ornatus, constat XXV fasciculis, ut plurimum 16 foliorum, in imo margine primae et ultimae paginae signatis. Foliis aliquot deperditis fasciculi primi, qui notis caret, et ultimi 12 ff. tantum supersunt, fasciculorum vero quarti, septimi, decimi, vicensimi tertii et vicensimi quarti, quindecim, decem duodecimi, decimi tertii quattuor. Fasciculus decimus octavus integer 12 ff. conplectitur, vicensimus 18. Tituli et litterae initiales minio, ornamenta marginalia et litterae grandiores variis coloribus distincta. Imagines rudi arte pictae in margine ff. 192ᵛ. 200. 248ᵛ hymnos ss. Gregorii Inluminatoris, Rhipsimes et prophetarum indicant. F. 139ᵛ ante dominicam Resurrectionis subscriptio librarii: *Զանարժան մեղաւոր սուտանուն հողս | Զանտոնի գծողս մելտենցի գողս. յիշեցէք | ի յարժանաւոր աղաւթս ձեր և մեղացըս թողութիւն խընդրեցէք. ած զձեզ ազատէ|ի ձեր մեղացն. գրեցաւ տառս ի թվին. ի | ՌԻԴ. մայիս ամսոյ ԺԴ. զի այս ամիսն խի|ստ սաստիկ անձրև եկաւ և յատուեր. | արար ի խարբերդ. և այն ի բարին կատարի.* « Indigni peccatoris, qui falsum nomen gerit et pulvis est, Antonii, qui lineas duxit, latronis Meltentsi mementote in dignis precibus vestris et peccatorum eius remissionem exposcite. Deus vos liberet a peccatis vestris. Exaratus est liber anno 1024 (A. D. 1575) maii (die) 14. Hoc enim mense vehemens valde pluvia veniebat et abundabat. Fecit in Ḥarberd et vero ad bonum finem ». F. 364ᵛ: *փառք անսահման անուն և անզ|ուգական անձնաւորութեան Հայր և | որդի և սբ Հոգի յայժմ և միշտ և յաւի|տեանս յաւիտենից. ամէն. Ար(դ) գր|եցաւ եղանակաւոր տառս որ կոչի | շարակնոց. Ձեռամբ սուտանուն ան|տոն եպ(իս)կ(ոպո)սիս ի յերկիրն խարբերդու ի վա՛նքն որ կոչի անձղունեկ ի դուռն սբ գէո|րգայ ի յառաջնորդութեան վանից տր յ|ո|Հաննէս եպ(իս)կ(ոպոս)իս և Համշիրակ եղբաւրս |*

և այլ մնացեալն ուխտիս որ աստ կան հաւ|աքեալ. գրեցաւ ի Թվ.ին ռիդ և կատ|արեցաւ անմեղադիր լերուք խոշորու|թ(ե) և սղալանաց գրիս. Զքեզ աղաչեմ| որք հանդիպիս. կամ թէ սակաւ ինչ | բան ուկ-տիս (sic) ընդ քո ծառայս իսկ պի | ջանիս. յիշել ի տր ըղպատուէրս ի գի|րս. նայ ․ր առատն էի բարիս. տացցէ || (f. 365) քեզ վարձ որ դուն ուկոտիս. ինձ եղկելի | անձնցաւորիս (ց post ն infrascript.). ձեր աղաւթիւքն հաշտի | ընդ իս. զի գործ բարի չունիմ ի յիս. որ ինձ | աւգնէ ահէղ աւուրն. ի ձեզ անձին ուն|իմ պհօղիս. դուք ողորմած լերուք առ իս. | ո/. հանդիպիք յայսմ տառիս. տծայլին | տր կրաակիս. զիս որ մեղաւքս <յ>ոլով գեր|իս. յիշման առնէք զիս արժանիս. անտ|ոն երեա անկեալ. կըրկին գերիս. և պա'ղատիմ ձեր առաջինս. խոշորութե և սղալանաց յայս գրիս. մի մեղադրըրել ինձ | գըրողիս. զի այսչափ սէր իմ կարիս և չ'ի հըմուտ յայսմ արուեստիս. փառք ար'արչին մերոյ կենա<րա>րին. և անպրաւ յոփ-տենին ամէն։ «Gloria infinito nomini et inconparabili personae Patris et Filii et Spiritus Sancti, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. Hic scriptus est rhythmicus liber, qui vocatur *šaraknots*, manu falsum nomen gerentis Antonii episcopi in terrà Ḫarberd in monasterio quod vocatur Antsłounek ad portam s. Georgii, dum praesides monasterii dominus Iohannes episcopus et Hamširak frater erant unanimisque congregatio ibi adunata. Scriptus est (liber) anno 1024 (A. D. 1575) et perfectus est. Indulgete inperitiae et mendis scripturae. Te deprecor, qui obcurris, etiam si parum profeceris cum servo tuo laborans, memento coram Domino praeceptorum scripturae; qui bonis abundat tibi dabit mercedem, qua fruaris. Mihi misero bene volens esto in precibus tuis, quia opus bonum non habeo in me, quod me sustineat in die tremenda. Ad vos animam habeo, vos estote misericordes in me, qui hoc scriptum inveneretis, sanctum testamentum divinum; mei, qui multis peccatis obnoxius sum, memoriam facite indigni Antonii in facie prostrati, bis captivi, rogo (vos per) vestros maiores. Inperitiam et menda huius scripti nolite mihi librario inferre, quia sic potest studium meum, cum non sim huius artis peritus. Gloria Creatori nostro vivificanti, sine fine et in saeculo. Amen».

Integumenti sola durant opercula lignea corio fusco contecta. Paginae internae tabellae anterioris adhaerescit schedula notam praebens manu saec. XIX: *17. Hymnarium Armenum.*

83. Saec. XVI, ut vid., chart., mm. 302 × 204, ff. 254, coll. 2, linn. 23.

1 (f. 1) Psalterium ad usum liturgicum in canones octo divisum, adiectis, post unum quemque canonem, canticis ex V. T., nec non praeconiis cum orationibus ut in breviario Veneto an. 1898, p. 77-82; cf. cod. Borg. 5. Codex in principio mutilus inc. [1] in canone tertio, ps. 38, 3 [լուռ եղէ և խոնար]հեցայ. Folio uno inter ff. 10 et 11 avolso, desideratur ps. 50, 14 և հոգով [պետութեամբ քով] - 52, 14 Ասէ ոք է որ առնէ զբարի. [2] (f. 15) canon IV = ps. 55, [3] (f. 30ᵛ) canon V = ps. 72, [4] (f. 48ᵛ) canon VI = ps. 89, [5] (f. 63ᵛ) canon VII = ps. 106, [6] (f. 80ᵛ) canon VIII = ps. 119. Cantica sunt: [1] (f. 12ᵛ) Moysis, Deut. 32, 22-43, [2] (f. 28ᵛ) Annae, I Sam. 2, 1-10, [3] (f. 47) Isaiae, 26, 9-20, [4] (f. 62ᵛ) Ezechiae, Is. 38, 10-20, [5] (f. 79ᵛ) Isaiae, 42, 10-13; 45, 8, [6] (f. 80) Ionae, 2, 3-10, [7] (f. 93ᵛ) Habacuc, 3, 1-19.

2 (f. 98ᵛ) Horologion seu ⟨Ժամագիրք⟩. Praeeunt [1] (f. 95) ⟨oratio⟩ Հրաժարիմք ի սատանայէ և յամ(ենայն) խաբէութենէ նորա «Renunciamus Satanae et omnibus dolis eius...», [2] (f. 95ᵛ) ⟨professio fidei Dathevensis⟩ et [3] (f. 96ᵛ) ⟨confessio⟩ Մեղա(յ) ամենայսուրբ երրորդութե(ան) «Peccavi adversus sanctissimam Trinitatem...», quas in principio horologii Armenorum monophysitarum repperies inpressas, v. g. in ed. Hierosolymitana an. 1895, p. 5-10.

[1] (f. 98v) Ad nocturnum: inc. ut in brev. Ven., p. 4-11, omissa tamen alternatione ultima hymni Nersetis *Զարթուցեալքս* « Evigilantibus nobis... » *և ընդ մեծ ողորմութիւն* « ...ac magnam misericordiam »; hymni duo p. 11-14 ordine habentur inverso *Աշխարհ համ(ենայն)* « Orbis universe... » et *Առաւօտ լուսոյ* « Mane ad lucem... »; sequitur hymnus *Ա(ստուա)ծածին մայր ք͞ի* « Dei genetrix, mater Christi... » ut in cod. Borg. arm. 2, cuius finis deperdita est post verba *Ուր ամ(ենայն) բանք ըսպառին և գործք* « ubi verba omnia transeunt operaque... » folio avolso; resumitur in oratione *Նայեա տէր* « Respice, Domine... », p. 15, verbis [*երկնից*] *արքայութե(ան)դ քո* « ... regnum tuum caeleste ». Canonum conclusionibus, quae in psalterio continentur, omissis, hymnus sequitur Nersetis catholici, quem in die Sabbati Sancti ac festis s. crucis dicendum exhibet horologion Hierosolymitanum p. 63-77, breviarium vero Venetum in parte altera, p. 164-170, *Այսաւր անճառ լոյս(ոյ)ն ճառագումն* « Hodie ineffabilis lucis splendor... » cum evangeliis de passione Domini, Matth. 27, 1-56 et Marc. 15, 1-18 *և ասել ողջէլ* (sic pro *ողջէր*) [*արքայդ հրէից*]. Deinde, tribus avolsis foliis, cantus alleluiatici quos legere est in ed. Ven. p. 82 sq. [2] (f. 117) Ad matutinam horam: inc. ut in ed. Ven. p. 119-126, paucis mutatis ordine scilicet orationum *յօղեա* in diebus abstinentiae et *յօղեա* martyrum, p. 122-123, nec non orationis *Հզօր* pro diebus dominicis p. 122 quae post orationem *ընկալ* p. 124 est translata. Evangeliis *μυροφορῶν* omissis, sequitur ut in p. 132-137 inde a verbis *ի գիշերի համբարձէք ըզձեռս ձեր* « In noctibus expandite manus vestras... », sed omittuntur cantus pro festis s. crucis et *Ὑπαπαντῆς* p. 133 mutaturque ordo orationum *Ողորմութեամբ* « Misericordia... » et *Բարեխօսութեամբ* « Intercessione... » p. 136; psalmis 148-150 iungitur apocryphus 151; responsoria post « Gloria in excelsis » habentur pro diebus quadragesimae et hebdomadis magnae, ed. Ven. p. 139-142, pro mortuis, ed. Hierosol. p. 263, pro ecclesia, pro festo arcae foederis, pro festo Transfigurationis, ed. Ven. p. 145, pro Nativitate Domini, pro s. cruce, pro festis angelorum, p. 146, pro festis martyrum, p. 147, pro Epiphania, p. 146. Sequuntur praeconia et ps. 112, p. 148-155, deinde, evangeliis de aegrotorum salute omissis, praeconium et oratio *Սուրբ ես Տէր* « Sanctus es, Domine... », p. 161, psalmi, praeconium et orationes in diebus festis, p. 162 sq. et 173-175, oratione *Պսակիչ սրբոց* « Coronator sanctorum... » post orationem *Բարերար* « Propitius... » translata; praeconium absolutorium pro diebus dominicis, p. 158; ps. 5 sq. pro diebus abstinentiae, p. 165-167, cum oratione et praeconio, p. 175; oratio Manasses regis cum praeconio et oratione p. 163-165. [3] (f. 139v) Ad solis ortum, praemisso titulo, ut in ed. Venet. p. 176-185. [4] (f. 146) Ad horam tertiam, praemisso titulo, p. 186-191. [5] (f. 150) Ad horam sextam, praemisso titulo, p. 191-195. [6] (f. 153v) Ad horam nonam,

praemisso titulo, p. 196-204, hymnis omissis p. 200-203. [7] (f. 137ᵛ) Preces seu *Ժամամուտք* in principio missae a presbytero dicendae, apud Ioseph Catergian, *Sacrae Armenae ecclesiae liturgia,* p. 638-649, omissis priore in die Ascensionis et in honorem trium puerorum precibus, translata vero prece Vartanianorum ante illam angelorum; sequuntur praeconium universale p. 654-656, alleluia in s. liturgia. cf. horolog. Hierosol., p. 450-466, symbolum fidei, Catergian, op. laud. p. 658-661, preces de pace p. 661-664. [8] (f. 167) Ad horam vespertinam, praemisso titulo, ut in brev. Ven. p. 209-225: habentur responsoria seu *մեսեդիք* Nativitatis, Resurrectionis, martyrum, paenitentiae, magnae quadragesimae; hymnus sabbati *Լոյս զուարթ* « Lumen exhilarans... » p. 212 cum proprio praeconio ponitur (f. 171ᵛ) ante precationem *Լուր ձայնից մերոց* « Exaudi preces nostras... » p. 218; omittuntur praeconium et oratio de pace p. 224 sq. [9] (f. 176ᵛ) Ad horam pacificam, titulo praemisso, p. 226-249: hymnum *Սրբուհի Մարիամ սափոր ոսկի և տապանակ* « Sancta Maria vas aureum et arca » post haec verba rumpens librarius posuit hymnos pro feria secunda *Երկնաւոր հաւտ* « Caeleste agmen... » p. 247, pro feria tertia *Լերին ամենայն այսաւր ցընծան* « Montes omnes hodie exsultabunt... », pro feria quarta *Աստուածածին գերագոյն* « Dei genetrix excelsa... », pro feria quinta *Առաքեալք աստուծոյ* « Apostoli Dei... » p. 246 sq., pro feria sexta *Պարունակեալ պահէին* « Adcinti custodiebant... ». [10] (f. 193) Ad horam quietis, p. 250-263: post ps. 4 evangelia inseruntur Matth. 11, 25-30, Marc. 13, 32-37, Luc. 21, 34-38, Ioh. 12, 24-25 *ինքն* [*միայն*], folio post f. 198 avolso; sequitur inde a verbis [*Ա՛քրես*]*ցես ի հաղէից* « Immunem fac a periculis... » orationis *Ընկալ* p. 257, post orationem ⟨**Nersetis**⟩, precatio, praeconium et oratio de B. M. V. et precatio finalis, p. 262 sq., dein praeconium et oratio de Cruce, p. 257. [11] (f. 203ᵛ) ⟨Officium pro defunctis⟩, quod officio horae quietis nulla distinctione, nullo titulo iunctum est, continet precationem *Հոգոցն հանգուցելոց* « Defunctorum animabus... », praeconium cum oratione *Քս որդի այ անոխակալ* « Christe, Fili Dei, benigne... », cantus pro variis diebus hebdomadae inde a die dominica *Հայր անըսկզբն և գըթածական* « Pater aeterne et misericors... ». [12] (f. 205ᵛ) Monita de evangeliis legendis pro myrophoris, pro aegrotorum salute, pro defunctis, titulo praemisso *Խրատք իւղաբերից բժշկութե(ան) հան(գ)ստեան աւետարանաց·* [13] (f. 206) Preces ante liturgiam a diacono dicendae inc. *Իբրև յորժամ զընծայն ի խորհրդանոցէն առնու յ(ա)ռ(ա)ջք այլ է ս(ա)րկ(աւա)գն և բ(ա)րձր ձայնիւ գոչէ։ Յարեւու եհար զխորան իւր* « Cum oblationem in ecclesia accipit, dicit diaconus voce mediocri: In sole posuit tabernaculum suum... »; des. *Ք(ա)հ(անայ)։ Օ(ր)հ(ն)եալ եկե(ա)լ անուամբ տն·*

Դպ(իր)։ Ալէլուիա « Presbyter: Benedictus qui venit in nomine Domini. Lector: Alleluia ».

3 (f. 206ᵛ) Kalendarium seu Տօնացոյց, titulo praeeunte ut in cod. 80, f. 348. Inc.: Ա̃ծայայտնութե առաջի աւուրն գիշ(ե)րն առաջին կանոնա- գլխին փառ(ք) (ի) բ(ար)ձ(ունս)։ Հաւատամ(մք)։ Եւ զգենուն փ(ի)լ(ո)ն(ս)- ս(ո)փայքն « Primo die theophaniae, nocte, primi canonis conclusio. Gloria. (Tonus) secundus. Credo. Et induuntur sacerdotes... »; des. in monitis de evangeliis μυροφόρων: գ̃ձ. ա̃ձ. աւ(ետարան) յոհան(նու) կարդայ « tonis tertio vel primo: evangelium Ioannis legit ». Foliis duobus inter 208 et 209 sublatis, textus deest inde a verbis episcopi in die Epiphaniae aquam benedicentis Օ(ւր)- հ(ն)եսցի և ս̃րբեսցի ջուրս այս նշանաւ ս̃ր խ(ա)չ(ի)ւս « Benedicetur et sanctificetur aqua ista signo sanctae crucis... » usque ad festum s. Sylvestri papae հ(այ)ր(ա)պ(ետ)ին. և յիշ(ա)տ(ա)կ կոստանդիանոսի թ(ա)գ(աւո)րին « ... patriarchae, et conmemoratio Constantini regis... ». Inter f. 218 et 219, folio exciso, desideratur e descriptione officii magnae Parasceves ps. 117, 19 բացէք ինձ դրու(նս) « Aperite mihi portas... » usque ad ps. 37, 23 ա̃ծ փրկո(ւթեան) « ... Deus salutis ⟨meae⟩... ».

4 (f. 246ᵛ) **Nersetis** ⟨**Šnorhali**⟩ constitutiones ecclesiae et administratio templorum, seu monita de divino officio ad monachos conventus Makhenikh. Inc. ut in cod. Mechitt. Vindobonn. 270, f. 3ᵛ: կարգաւորութի(ւն)ք եկ(ե)ղ(ե)ց(ւ)ո(յ) եւ արարողութի(ւն) ժամատեղաց տ̃ն Ներսեսի հայոց կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)սի զի եա բարեւ (l. բերել) ի ս̃ր և ի հռչ(ակա)կ(ա)ւ(ո)ր ա̃ծարանակ և ի հր(ե)շտակակրօն ս̃ր հարցն մեծ ուխտից մաքենեացն... Զի յառաջ քան զամենեսեան պարտ է յառնել փականակալին և զա̃մ ջահք և զկանթեղք լուցանել « Constitutiones ecclesiae et administratio templorum domini Nersetis catholici, quas pro sancta et celebri Dei domo et angelicis sanctis patribus magni monasterii Makhenikh praeparavit... Ante omnes surgere oportet ostiarium et omnes lampades et candelas adcendere ... »; opus des. mutilum (f. 254ᵛ) in cap. Իսկ այլ արարողութի(ւն) երեկոյն ժամուն ըստ ս̃ր հարցն Թեղենեացն « Sed altera exstat horae serotinae distributio apud patres Ṭeɫenianos » verbis Իսկ յորժամ տ̃ն ընդ առ(ա)ջ(ի)ն յաղուհացին մտանէ ճ(ա)շ(ո)ւ զողորմեան.

Codex charactere *bolorgir* nitide exaratus signisque rhythmicis instructus maiores litteras exhibet minio vel purpura depictas, maximas variis coloribus tinctas. Tribus fasciculis in principio, uno vel duobus, ut vid., in fine deperditis, fasciculi 12 foliorum exstant duo et viginti in imo margine primae et ultimae paginae litteris armenis signati. Fasciculi quartus, vicensimus primus et vicensimus secundus primum et ultimum folium perdiderunt, decimus vero tertius, qui nunc

artificio glutinatoris quaternionis speciem praebet, primum et ultima tria. Fasciculus undecimus in f. 94v numero arabico signatus est, duodecimus vero in f. 95, primo scilicet, nota caret. Ornamenta marginalia variis coloribus depicta sunt, pariterque (f. 93v) imago D. N. I. C. librum tenentis. Numeri psalmorum atramento scripti sunt in margine 41 (f. 3), 50 (f. 10), 62 (f. 19v), 65 (f. 21), 66 (f. 22), 90 (f. 49), 91 (f. 50), 103 (f. 57v), 110 (f. 68), 111 (f. 68v), 112 (f. 69), 126. 127 (f. 81v), 128 (f. 82) litteris armenis, 106 (f. 63v), 109 (f. 67v), 113 (f. 69) notis quas arabicas vel melius indicas diceres nisi numerum centum exprimeret signum quoddam litterae ج simile. Ornamenta pleraque in marginibus psalterii ad numeros recipiendos adposita vacua relicta sunt. Pars marginis f. 47 ornamentum praebens scissa videtur consulto. F. 150, post officium horae sextae nulla distinctione facta: Հոգի սբ ողորմեա գծողի և ստացողի | սբ և ընթերցողի զգործս ձեռաց մե|րոց աջողեա « Spiritus sancte, miserere scriptoris iussorisque eius et lectoris, opera faveas manuum mearum ». F. 193 post titulum horae quietis: զանարժան գրիչս պարսաւեցէք | միով ողորմեայիւ ամէն. « Indignum librarium arguite uno '(Domine) miserere'. Amen ». F. 205: փառք փրկչին և յիշատակ գրչին « Gloria Salvatori conmemoratioque librario ». Aliae notae recentiori manu in marginibus scriptae ad liturgicam materiam pertinent. F. 205 in parte vacua col. 2 probationes calami.

Ligneae tabellae corio fusco coopertae integumentum efficiunt, cuius in operculis cruces rudi arte inpressae exstant, in dorso autem admodum lacero saec. XIX adglutinata est schedula chartacea, in qua legitur: ժամագիրք | սաղմոս | խորհրդատետր | Տօնացոյց | (պակասաւոր, անթուական) « Horologion, psalterium, missale (*sic*), kalendarium (mutilum, sine anno) ».

84. An. 1325 (Arm. 774, cf. f. 379), mm. 245×163, ff. 413, linn. 30.

Nersetis Lambronatsi opera et vita.

1 (f. 3) Oratio synodalis in synodo Tarsensi, quam una cum italica versione publicavit Paschalis Aucher, *Orazione sinodale di S. Nierses Lampronense...*, Venetiis, 1812. Titulus inponitur: Սբ և տիեզերական ժողովոյն որ եղև 'ի շրջան ընթացից ժամանակի. ոիզ. թուականէ. Հրամանաւ Գրիգորիսի. Յաջորդի առաքելական Աթոռոյ սրբոյ Գրիգորի: Համաձայնութիւն ՙՆերսէսի ՙՆուաստ նոցին Պաշտաւնակցի: « De sancta et oecumenica synodo quae fuit in cursu temporis anni 626 (= A. D. 1177) iussu Gregorii (VI) successoris in throno apostolico s. Gregorii (inluminatoris). Conpositio Nersetis, ministerii eorum humilis socii ».

2 (f. 32) Propositiones Graecorum IX et Armenorum responsa in eadem Tarsensi synodo, a Clemente Galano editae et latine redditae in libro, qui inscribitur *Conciliationis Ecclesiae Armenae cum Romana...* pars prima, Romae, 1690, p. 331-344.

3 (f. 37) Propositiones Armenorum VIII, ibid., p. 344 sq.

4 (f. 37v) Dissertatio de fide orthodoxa Ecclesiae in sanctam Trinitatem et oeconomiam (Incarnationis) Christi, quam ediderunt Mechitaristae in Սրբոյն ՙՆերսէսի Լամբրոնացւոյ Տարսոնի եպիսկոպոսի խորհրդածութիւնք... Venetiis, 1847, p. 1-21. Subscriptionem auctoris ex parte in rasura scriptam, quam editores omiserunt, placet referre (f. 49v): Զկանխաւ լռութեան պտուղն 'ի թուին ոիէ. տես վերստին շարադրեալ թողի զինի եկելոցդ նուաստ ներսէս

'ի Թուականիս ոխ և բ յորում ամի տարբերի եկեղեցի քի 'ի պաղեստին շուրջ զածակոխ քաղաքաւն Եմի. և տակաւին ևս վրիպեալ են 'ի զնոյնս ժառանգելոյ: Որոց զունկն ածային իմաստից ընդունակ անպատրուակ յաջողմամբ պատրաստեալ իցեն. Թեթևացեալք յայն ցկրից ոյք խնուն զնոյն. Նոքա ամենայն իրաւք անստուերաբար ունին յառել առանց ամենայն ինչ ընդ միջաւ կարծեաց առ կերակրաւղս ըստ այ զէնքեանս: յորոց մաղթեմք զՀամանուն արբեցելոյն և արբուցանողին (in mg. add.: կերողին և կերակրողին). մի' վարկպարազի ընդունայնութի առանց յիշատակի թողուլ որով և դուք կեցջիք: « Fructum anterioris otii anni 627 (= A. D. 1178-9) hic denuo redactum relinquo eis qui postea venturi sunt, ego humilis Nerses, anno 642 (= A. D. 1193-4), quo anno passa est ecclesia Christi in Palaestina prope civitatem a Deo calcatam Hierusalem, et gradatim defraudantur (christiani) sua haereditate; qui habeant aurem intentam ad divina consilia in virtute accepta manifestaque, et sic adlevabuntur a passionibus quae (aurem) obserant. In omnibus negotiis lucidi, habent intueri ad eum qui opinionis (eorum) est particeps, apud eos qui Deo aluntur. Quos inter, vos obsecramus, qui eodem nomine vocamini, bibentem et qui potum inpertitur, manducantem et qui cibum praestat, nolite vivere et vos in ignava vanitate, nullum relinquentes memoriale ».

5 (f. 50) Examen de ordinibus Ecclesiae et iudicium de novitatibus, quae extrinsecus in eam penetrant, ibid., p. 21-40.

6 (f. 62) Altera distinctio novitatum, quae in ecclesiam penetrant atque examen liturgiae et graduum cleri, nec non responsiones ad obiecta, ibid., p. 41-53.

7 (f. 70) Confirmatio e codicum inspectione traditionis Patrum qui omnibus Christianorum regionibus praeceperunt ut episcopi sedeant in civitatibus nec in monasteriis; responsa ad eos qui causam sacrificii obiciunt, ibid., p. 54-79.

8 (f. 85v) Distinctio novem ordinum graduum Ecclesiae et proprietates actionum eorum et vestium; refutatio illorum qui haec sacramenta deminuunt, ibid., p. 80-92, cum adpendicula de vestibus sacerdotalibus, p. 92.

9 (f. 94) Explicatio philosophica mysterii sacrificii divini, ibid., p. 93-109.

10 (f. 98) De virtute precum disquisitio philosophica: confirmatur quod oporteat festinare in operatione mentis, ibid., p. 109-120.

11 (f. 111) Quid significet ecclesiam vocare domum Dei, ibid., p. 120 sq.

12 (f. 112) Quid significet vocare ecclesiam nomine feminino eamque nominare novam nuptam, Christum vero sponsum, sicut ab apostolo discimus mysteria, ibid., p. 121-123.

13 (f. 113) Quo modo et quam ob rem vocatur nostra ecclesia filia Sion caelestis et Hierusalem, ibid., p. 123-125.

14 (f. 114) Quod oporteat fidere ecclesiae Dei, quae est caelum in terra, ibid., p. 125 sq.

15 (f. 115) Cum intramus in templo sancto, oportet protinus se credere Deo, sicut faciunt angeli, ibid., p. 126 sq.

16 (f. 115v) Quid significet dispositio sancti templi ecclesiae, ut altare separetur a communi spatio, ibid., p. 128.

17 (f. 116) Quid significet sancta mensa, ibid., p. 128 sq.

18 (f. 116v) Quid significet serica vestis quam explicamus supra sanctam mensam, ibid., p. 130.

19 (f. 117) Quid significent gradus sedilium circa sanctam mensam ab invicem distinctorum deque trono archipresbyteri, ibid., p. 130 sq.

20 (f. 117v) Quid manifestent lumina lychnorum et lampadarum nec non odor incensi in ecclesia, ibid., p. 131-133.

21 (f. 118v) De hierarchia ecclesiastica simili dignitatibus saecularibus, ibid., p. 133-135.

22 (f. 119v) Quid indicent nomina episcopi et presbyteri quibus seniores vocati sunt inspectores populi, ibid., p. 135.

23 (f. 120) Qua re sacerdotes vocentur presbyteri, ibid., p. 135 sq.

24 (f. 120v) Quam potestatem demonstret nomen episcopi, ibid., p. 136 sq.

25 (f. 121) Quae sit vere potestas sacerdotalis, ibid., p. 137-139.

26 (f. 122v) Qua aetate deceat ordines accipere, ibid., p. 139 sq.

27 (f. 123) Quo modo varii ordines distinguantur in ecclesia, ibid., p. 140 sq.

28 (f. 123v) Quid significet nudo capite clerum in domo Dei stare hora precum, ibid., p. 141-145.

29 (f. 126) Quae sint vestes quibus ornantur clerici in divina liturgia, ibid., p. 145-153.

30 (f. 131) Quid significet nomen mysterium quo vocatur sacrificium, ibid., p. 153 sq.

31 (f. 132) Quid indicet nomen sacrificium quo vocatur hoc mysterium, ibid., p. 155 sq.

32 (f. 133) Quid demonstret nomen Eucharistia quo vocatur sacrificium, ibid., p. 156 sq.

33 (f. 133v) Qua re Eucharistia vocetur communio, ibid., p. 157 sq.

34 (f. 134) Quo modo oporteat nos credere Christum vere esse id quod sumimus in communione et corpus Christi non exemplar corporis Christi, ibid., p. 158-162.

35 (f. 136) Quo modo possimus credere in omnibus tot gentium ecclesiis unum Christum esse et unum corpus Christi in sacrificio, ibid., p. 162-165.

36 (f. 138^v) Utrum oporteat credere sacrificium perfici ab indigno presbytero tam quam a sancto, ibid., p. 165 sq.

37 (f. 139) Quanta gratia sit in visione sacrificii a longinquo sine communione, ibid., p. 167.

38 (f. 139^v) Unde venit ritus conmemorationis mortuorum in missa, et quaenam sit eius causa, ibid., p. 168-170.

39 (f. 141^v) Consideratio de eodem ritu, ibid., p. 171-180.

40 (f. 147^v) Conlatio constitutionum ecclesiarum Christianorum, Graecorum, Francorum (in cod. suprascr. *լատինացւոյց* « Latinorum ») Armenorum, ibid., p. 180-192.

41 (f. 155) Ordo missae ut in ed., p. 193-226, melius vero apud Iosephum Catergian et Iacobum Dashian, *Sacra Armenae Ecclesiae liturgia,* Vindobonae, 1897, p. 519-556.

42-126 (f. 179) Monitum et praeceptum de suprascripto opere i. e. de liturgia recta ordinata, seu 〈explicatio missae〉 ut in ed. Veneta, p. 227-516.

127 (f. 349^v) Disquisitio de praeceptis Christi: confirmatur quod oporteat in ordine ecclesiastico cognationem corporalem relinquere, p. 517-532.

128 (f. 359) Confirmatio capituli praecedentis ex historia patrum nostrorum: quod dignitas praesidis non transeat ad haeredes naturales, ibid., p. 532-543.

129 (f. 365^v) Denuo de eodem mysterio et quod nostrum populum possimus iudicare, minime vero alios, ibid., p. 544-555. Sequitur (f. 373) auctoris subscriptio, quae desideratur in editione: *Նորին սրբոյ։ Գրեցաւ 'ի թուականիս ոի և զ· յանապատս սբ գէորգ(այ), 'ի մէջ լերինն տաւ-րոսի· 'ի կաՀ կիւլիկիոյ· և 'ի սկզբն պամփիւլեայ· 'ի կաթողիկոսութե-ան գրիգորի· և իշխանութե Հեթմոյ սեւաստոսի։* « Eiusdem sancti. Scriptum est anno 626 (= A. D. 1177-8) in eremo s. Georgii in monte Tauro, in praepuptis Ciliciae et ingressu Pamphyliae, catholico domino Gregorio principeque Hetoum sebasto ».

130 (f. 373) Subscriptio generalis auctoris, anni 626 (= A. D. 1177-8), ibid., p. 556 sq.

131 (f. 374) Expositio de conlectione operum s. Nersetis Lambronatsi seu subscriptio codicis exarati anno 1205 iussu Nersetis, illius presbyteri ut vid., sancto episcopo homonymi et proximi, qui a Gregorio Skevratsi petiit sermonem panegyricum de quo infra. Partem quae ad historiam conlectionis pertinet referimus, omissis ceteris de librariis eorumque proximis: *Յիշատա-կարան մատենիս գրութեան։ Յամի վեցՀարիւրորդի յիսներորդի չոր-րորդի թուականութեն Հայոց· Ես նուաստ և անարժան ծառայ այ Ներ-սէս· փափաքեալ անձայնոյ տառիս· նորագոյն մեզ պարգեւեցելոյ 'ի*

Հոգւոյն սրբոյ: 'ի յետին և յանբարի ժամանակիս. յորում ըստ 'նախագուշակ բանին տն. կարապետ Նեռինն այսինքն յանաւրինաց բազմանալոյ. սիրոյն ցամաքութի երեւեալ: և ոտու գծագրել զսա առ 'ի մխիթարութի վշտագնեալ և թշուառական ողւոյ իմոյ: ոչ 'ի զբաւսանս կատարման գործոյ սորայս խրատու. այլ առ 'ի գիտել ճշմարտութե.... (f. 378) *Արդ ի սկզբանն 'ի վերոյն մեզ պարգեւողէ սրբոյն. գրեցաւ սա յերիտասարդականն հասակի. 'ի քսան և չորս ամացն լինել: որպէս զի քեզ հաստատեցի բան իմաստնոյն որ ալիս զիմաստութիւն. և հասակ ծերութե զանարատ կեանս կոչէ: Եւ եղև այս... մինչերն 'ի լռութե, և 'ի միայնութե կրաւնս: 'ի հայոց թուականութեն ոի և զ. իսկ առ 'ի մէնջ 'ի նախ գրեալդ. Յամի եւթներորդի փոխման սրբոյս...* « Memoria conpositionis libri. Anno 654 (= A. D. 1205-6) epochae Armenorum, ego infirmus et indignus Dei servus Nerses, voluminis divini cupidus recenter nobis a Spiritu sancto dono dati, his novissimis et infaustis temporibus, cum iam secundum propheticum sermonem Domini, praecursor Antichristi ipse, iniquorum numero aucto caritateque arescente, manifestatus est, describi illud feci ad consolationem adflictae infelicisque animae meae, non ad fruendum huius propositi effectu, sed ad veritatem cognoscendam... Primum igitur liber scriptus est ab illo sancto viro, qui nobis eum largitus est, tempore adulescentiae, cum annorum XXIV esset; qua re tibi confirmatur verbum sapientis qui canitiem sapientiam et senectutem vitam inmaculatam vocat. Et hoc fuit... dum erat in silentio vitaque solitaria anno Armenorum 626 (= A. D. 1177-8). A nobis vero prima vice opus exaratum est septimo post obitum sancti viri anno... ».

132 (f. 381) Laudatio Nersetis Lambronatsi, auctore <**Gregorio Skevratsi**> ut in *Bibliotheca hagiographica orientali*, n. 793, edd. Mechitaristae Veneti in collectione **Հայկական Սոփերք**, vol. XV, Venetiis, 1854, p. 5-90. Subscriptio eiusdem panegyrici sermonis, quae in ed. desideratur inc. (f. 408): *Բանք յիշատակի մատենիս: Տնաւրին մարդասիրութե 'նախախնամութի...* (f. 409ᵛ) *... Եղև վերափոխումն սորա 'ի ոխէ թուաբերութե տումարի Հայոց. 'ի վերոյ գրեալ ամսեանն: Իսկ գրութի ճառիս ի ոծգ: Ապաստ լերուք և մեզ աղաչեմք աղաւթիւք ով ժողովուրդ այ...* « Verba recordationis libri. Divinae providentiae beneficio... Fuit transitus eius (Nersetis Lambronatsi) anno Armenorum kalendarii 647 (= A. D. 1198) mense supra scripto. Scriptio autem sermonis anno 653 (= A. D. 1204-5) ... »; des. (f. 410ᵛ): *...այլ եղեցի արժանի լինել հաստատել զանձինս որպէս զսա 'ի վերայ ամրագոյն վիմի. անվրդով յամենայն յարուամանց ծնալով, 'ի փառս այ. ամէն:* « ... sed dignus fuit fundari sicut supra firmam petram, inconcussus manens omnibus exundationibus, in gloria Dei. Amen ».

Folia membranacea (nunc 1. 2. 412. 413) mm. 315 × 240, binis columnis exarata, quae in principio et fine codicis bybliopegus per transversum disposuit, litteras exhibent *erkaṭagir* saec. ut vid. XI, continent autem (ff. 1. 2), prima linea partim excisa, Matth. 7, 2 [*չա*]*փեսցին* – 15 *ոչ*[*խարաց*] nec non (ff. 412. 413) Matth. 5, 3 *Հոգւով* – 17 *լնուլ*. Sectiones Ammonianae, ut mos est, notantur in mg. interno, concordantiae Eusebianae in mg. imo.

Codex adcurate descriptus littera *bolorgir* fasciculis XXXV conficitur, qui fere omnes seniones sunt, in prima et ultima pagina signati notis numericis Armenorum solitis. Fasciculi primus, decimus tertius et post excisionem duorum foliorum, quae vacua relicta erant, trigesimus secundus folia decem habent. Fasciculus trigesimus quintus, qui folia octo conprehendebat, primo et ultimo deperditis nunc tamen folia amplectitur septem, primo enim folio chartam puram substituit ille, ut vid., doctor Iohannes, cuius memoria exstat f. 411, quique notam fasciculi (f. 405) et (f. 404ᵛ) *Թուխթ է անկե*[*ալ*] « folium concisum est » exaravit. Nota posterior fasciculi vicensimi primi excisa. Tituli litteraeque maiores minio scripta. Litterae maximae seu *šaṭagir* nec non ornamenta, quae ff. 3. 155. 179. 381 frontes operum distinguunt, et quae in mg. externo initium dissertationum sectionumve demonstrant, purpureo flavoque pigmentis singulari artificio perfecta sunt. Variis coloribus et auro depicta sunt (f. 3) clypeata imago Nersetis Lambronatsi nec non (f. 349ᵛ) littera initialis et ornamentum praefixum. Quaedam marginalia insignia ea figurant quae argumentum sectionis efficiunt: templum ff. 112. 113. 114. 115. 203, altare f. 116, thuribulum lychnusque pendens f. 117ᵛ, clericus f. 123ᵛ, presbyter ad liturgiam conficiendam paratus f. 155, diaconus efferens acerram et thuribulum f. 189, thuribulum f. 200, pontifex librum gerens f. 233ᵛ. Praeter ea vides angelum f. 231, Spiritum Sanctum in columbae specie f. 321ᵛ, caput D. N. I. C. f. 329, s. Nersetem librum gerentem f. 373, capita Nersetis Lambronatsi Danihelque Skevratsi f. 381. Librarius subscriptiones multiplicavit: f. 70: *Որք արբենայք զովացուցիչ արբմամբ զոր 'ի սմա | զա̄ծասէր պ(ա)ր(ոն)ն զպ(ա)ր(ոն) կոստանդին զստացող գրոցս և. | զբարեպաշտ հայրն իւր զպ(ա)ր(ոն) Հեթում ջամբռլայ Հայոց | և զամենայն ազգատոհմ իւր զկենդանիսս և. զհանգու|ցեալսն յիշեցէք աղաւթիւք 'ի տ̄ր. նաև զիս զմեղաւոր | գրիչս գրիգոր յիշման արժանի աղաչեմ առնել. և ա̄ծ | ձեզ և մեզ ողորմեսցի. և նմա փառք յաւիտեանս ամէն.* « Vos qui refocillanti potu in hoc (libro contento) inebriamini, principem Dei amatorem, baronem Constantinum possessorem libri, et pium patrem eius baronem Heṭoum cubicularium Armenorum et cunctam eius stirpem, vivos et mortuos, precibus vestris conmemorate in Domino. Et me quoque peccatorem librarium Gregorium, ut conmemorare dignemini obsecro. Et Deus vestri et nostri miserebitur, cui gloria in saecula. Amen ». F. 98: *Զստացաւղ կենսունակ մատենիս զա̄ծասէր իշխանն | զպ(ա)ր(ոն) կոստանդին և զբարեպաշտ Հայրն իւր զպ(ա)ր(ոն) Հե|թում Համդերձ ամենայն զարմիւք յիշեցէք 'ի ք̄ս. | Ընդ սոցին և զանարժան գրիչս գր(իգոր) յիշեցէք աղաչեմ.* « Possessorem vivificantis libri, principem Dei amatorem, baronem Constantinum et pium eius patrem baronem Heṭoum cum tota stirpe conmemorate in Christo. Et cum illis indignum librarium Gregorium ut conmemoretis obsecro ». F. 111ᵛ: *Զա̄ծասէր և զբարեպաշտ իշխանն զպ(ա)ր(ոն) կոստանդին ըզ|ստացաւղ գ̄րոյս և զք̄սասէր Հայրն իւր պ(ա)ր(ոն) Հեթում ջամբը|ռլայ Հայոց յիշեսջիք 'ի ք̄ս Համդերձ ամենայն զարմիւք. | Եւ զախմար գրիչս գրիգոր անարժան երէց յիշման արժանի առ|նել աղաչեմ. և ա̄ծ ձեզ և մեզ ողորմեսցի. ամէն.* « Dei amatorem et pium principem baronem Constantinum possessorem libri nec non patrem eius Christum diligentem baronem Heṭoum cubicularium Armenorum conmemorate in Christo cum tota familia. Et stolidum librarium Gregorium, indignum presbyterum, ut conmemorare dignemini obsecro. Deus autem vestri et nostri miserebitur. Amen ». F. 147: *Որք արբենալք զովացուցիչ արբմամբ զոր 'ի սմա | յիշեցէք 'ի ք̄ս զբարեպաշտ պ(ա)ր(ոն)ն զպ(ա)ր(ոն) կոստանդին | ստացաւղ սորին և զամենայն ազգատոհմ իւր. | Նաև զիս զմեղաւոր գրիչս գրիգոր յիշման արժանի ա|րարէք աղաչեմ. և ա̄ծ զձեզ յիշէ.* « Vos qui reficienti potu hic (contento) inebriamini, conmemorate in Christo pium principem, baronem Constantinum, possessorem huius (libri) et totam eius stirpem. Et me quoque peccatorem librarium Gregorium

ut conmemorare dignemini obsecro. Et Deus vestri meminerit ». F. 154v: Զմահացեալս 'ի մահուանէ որ ոչ ունի զկենդա|նութի. մահուամբ. որոյ պտուղ կենացն ժառանգու|թիւն. մահու սրբոյ. զի զոր դուռն լինել կարծէի | մտօք յորինքն նախ կփութացաւ. ախեաց ամրու|թեամբ դիմակ մեզ մեղացն ախտ բազմադիմի։ | Որոյ ներումն խնդրել մաղթեմ. և սմա բացող լինի. զի | և մեզ յիշաւղաւքդ լիցի բացեալ։ | Նաև ստացողի գրոյս քրիստոսէր իշխանին պ(ա)ր(ոն) կոս|տանդեայ և ծնողաց նորին բացցի դուռն ողորմու|թեան քրիստոսի այ մերոյ աւրհնելոյն ընդ հաւր և սուրբ հոգւոյն։ « Vos qui mortui estis morti quae resurrectionem non habet, morte cuius fructus vitae haereditas est, i. e. morte sancta, quam quidem in cogitationibus (mei) portam ad quam festinandum erat aestimabam, sed quae ante nos fortiter clausa est multiplicibus peccatis, oro ut veniam (mihi) obtineatis; et (haec porta) aperta erit et aperienti et nobis, ab illis qui memoriam facient. Sed et possessori libri, Christum diligenti principi, baroni Constantino et genitoribus eius aperta erit porta misericordiae Christi Dei nostri benedicti cum Patre et Spiritu Sancto ». F. 178v: Որք մաքուր սրտիւ հանգիստանայք 'ի կատարումն սուրբ պատարագիս | յիշեսջիք առաջի զենլոյն քրիստոսի զստացաւղ սորա զբարեպաշտ իշխան պ(ա)ր(ոն) կոս|տանդին և զհայր իւր պ(ա)ր(ոն) հեթումն և զմեղաւոր գրիչս գր(իգոր). և զծնողսն իմ։ « Vos qui corde puro eminetis, in sancto sacrificio perficiendo memores estote ante Christi inmolationem possessoris huius (libri) pii principis baronis Constantini et patris eius baronis Heṭoum nec non peccatoris librarii Gregorii et genitorum eius ». F. 349: Զբարեպաշտ իշխանն զպ(ա)ր(ոն) կոստանդին և | զաստուածասէր հայրն իւր պ(ա)ր(ոն) հեթում տէր նղրին յիշ|եցէք 'ի քրիստոս և զամենայն ազգատոհմ իւր զկենդանիսս և զհանգուցեալսն։ Նաև զբազմամեղ | գրիչս գրիգոր յիշման արժանի առնել աղաչեմ։ « Pium principem baronem Constantinum et patrem eius Dei amatorem baronem Heṭoum, dominum Nłrin conmemorate in Christo cum tota stirpe eorum, vivis et mortuis. Sed et multum peccantem librarium Gregorium ut conmemorare dignemini obsecro ». F. 379: Փառք երից անբաւից և անհասից անձանց և | միարուն անքակ տրութե և անբաժանելի աստուածու|թեանն հաւր անծնին և որդւոյ նորին անճառ 'ի | նմանէ ծնեցելոյն և 'ի նոցունց էութենէ բղխեցե|լոյ հոգւոյն. այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւի|տենից. ամէն։ | Գրեցաւ շնորհապաշխ աստուածապարգև մատեանս | որ մեկնութի է բանի աղաւթից պատարագին քրիստոսի | արարեալս տեառն ներսէսի լամբրունեցւոյ սրբազան | եպիսկոպոսին տարսոնի. ի թուաբերութեանս | հայոց չհդ. ի ժամանակս թագաւորութե | հայոց Լեւոնի որդւոյ աւշին թագաւորի. եւ | 'ի հայրապետութե տեառն կոստանդեայ լամբրունե|ցւոյ. ի մայրաքաղաքս սիս. ընդ հովանեաւ | սրբոյն գրիգորի հայոց լուսաւորչի. Ձեռամբ | յոքնամեղ (sic) և անարժան երիցու գրիգորի. Հրա|մանաւ և ծախիւք քրիստոսասէր և վեհիմաստ իշխա|նին պ(ա)ր(ոն) կոստանդեայ. ի վայելումն ընթերցասէր || (f. 379v) և իմաստափափաք անձին նորա. և արձան | անջինջ յիշատակի իւր և ծնողաց իւրոց և ամե|նայն զարմից։ Արդ աղաչեմ զամենեսեան | որք լուսաւորիք 'ի սմանէ ընթերցմամբ կամ գա|ղափարաւ յիշեսջիք 'ի սրբամատոյց աղաւթս ձեր | զստացաւղ գրիս զուսումնասէր և սրբասէր մեծ | ազգի իշխանն զպ(ա)ր(ոն) կոստանդին. և զբարեպաշտ | հայրն իւր զիշխանաց իշխանն և ջամբռլայ | հայոց պ(ա)ր(ոն) հեթում. և զքրիստոսասէր եղբարսն իւր | զպ(ա)ր(ոն) պաղտին մարաջախտ հայոց. և զպ(ա)ր(ոն) վասակ | տէր ճանճւոյն. զի անփորձ կենաւք վայելել 'ի գրոյս և առաքինութի կեցցեն 'ի կեանս և 'ի | հանդերձեալն արքայութեան քրիստոսի արժանի լիցին ամենայն զարմիւքն իւրեանց։ ընդ նոսին և ձեզ | յիշողացդ լիցի պարգևել 'ի քրիստոսէ զոր խնդրէք։ | Յիշեսջիք և զանպիտան գրիչս գրիգոր և զուսու|ցիչսն իմ և զծնաւղսն իմ 'ի քրիստոս աղաչեմ. և դուք | յիշեալ լինիջիք յառատ ողորմութեն քրիստոսի այ մերոյ | որ է աւրհնեալ ընդ հաւր և սուրբ հոգւոյն. այժմ | և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից։ ամէն։ « Gloria tribus infinitis inconprehensibilibusque personis, concordi indissolubilique potestati, indivisibili divinitati, Patri ingenito, Filioque eius ineffabili ab eo genito nec non Spiritui ab eis procedenti, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. Descriptus est hic liber a Deo donatus, gratiam praestans, qui commentarius est textus precum sacrificii Christi, conpositus a domino Nersete Lambronatsi reverendo episcopo Tarsensi, anno Armenorum 774 (= A. D. 1324), rege Armenorum Leone, filio Aušin regis, patriarcha vero Constantino Lambronatsi in metropoli Sis, sub praesidio sancti Gregorii Armenorum inluminatoris, manu multum peccantis indignique presbyteri Gregorii, iussu et expensis diligentis Christum ac doctissimi principis Constantini baronis, ad ipsius utilitatem, qui lectionem amat sapientiamque adpetit, et in monumentum indelebile conmemorationis eiusdem, genitorum eius et totae stirpis. Obsecro

ergo vos omnes, qui inluminabimini lectione vel transscriptione huius (libri), memores estote in vestris sanctis precibus possidentis librum studiosi pii nobilisque principis baronis Constantini, piique patris eius principum principis et cubicularii Armenorum baronis Heṭoum nec non Christum diligentium fratrum baronis Pałtin marescalli Armenorum et baronis Vasak domini Ǵanǵi castelli, ut libro fruentes per integritatem vitae virtute instent in hac vita, et in futura digni inveniantur regno Christi cum tota stirpe eorum. Cum istis et vobis conmemorantibus hoc detur a Christo, quem rogatis. Mementote etiam (mei), inutilis librarii Gregorii, magistrorum meorum et genitorum meorum, vos obsecro in Christo. Et vestri memor erit superabundans misericordia Christi Dei nostri qui benedictus est cum Patre et Spiritu sancto nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen ». F. 410ᵛ: *Անմարմնոցն ի մարմնի նմանողին 'ի յերկրի ա|րեգակնափայլ առաքինութբ և համաքատակ նը|մին ամենայն սրբոց բարեխաւսութբ քս անճառ բա|րեացն իւրոց հաղորդս արասցէ նոցին պարե|պայծռ և զածասէր իշխանն պ(ա)ր(ոն) կոստանդին ստա|ցող գրոցս և զքաջասէր հայրն իւր պ(ա)ր(ոն) հեթում ջամ|բըռլայ հայոց և զամենայն ազգատոհմ իւր զկենդանիս | և զհանգուցեալս։ մասնակից արասցէ իւրոց բարեացն | նոյն ինքն քս ածն մեր և զբազմամեղ գրիչս գրիգոր | և զծնաւղսն իմ և զուսուցիչսն իմ. և ինքն աւրհնեալ եղիցի | յաւիտեանս։* « Per virtutem, quae solis instar in terra fulget, eius qui in corpore incorporeis similis est, perque intercessionem omnium sanctorum (Deo) similium, Christus abundanter bonorum suorum participes faciat pium Deique amatorem principem baronem Constantinum possessorem libri atque patrem eius diligentem Christum baronem Heṭoum cubicularium Armenorum, nec non omnes eorum proximos, vivos et mortuos. Participes quoque faciat bonorum suorum ipse Christus Deus noster (me) multum peccantem librarium Gregorium et parentes meos et magistros meos. Ipse (Christus) benedictus sit in saeculum ». Notae breves, possessionis ut similius vero est, nunc ex toto erasae, exstabant ff. 62. 70. 94. 111. 111ᵛ. 178ᵛ. 349. 379. 410ᵛ. Nota octo linearum littera *notergir* exarata forsitan eadem manu, turpiter abluta est f. 379ᵛ. Codex refectus est a quodam Iohanne, qui tunc diaconus ff. 349 et 410ᵛ nomen suum subscriptioni librarii atramento pallidiore addidit: *եւ զկազմող սորայ զյովհաննէս սարկաւագս* « et refectorem eius (libri) Iohannem diaconum », refectionis vero tempus modumque exposuit f. 411: *Ընդ առաջին և ընդ միջին գրաւղացն և | ստացաւղացն ածեղէն տառս և | սբ կտակիս։ Եւ զվերջին և զնուա|ղեալ ծնունդս եկեղեցւոյ։ Յովհաննէս | վարդ(ապե)տս անթպցի սնմամբ և վարժմամբ | կիւլիկեցի որ և շնորհաւք ամենապաւր սբ հոգւ|ոյն կարգեալ վերատեսուչս կաթողիկոս այսմ | նա հանգիս ածապահ մայրաքաղաքիս սըս|ոյ տեսեալ զսբ մատեանս զայս առ մեզ հա|սեալ ի յառաջին հարցն մեր ի սրբոյն ներսէսէ | լամբրոնացւոյ և ընդ նոյն ժամանակս եղե(ա)լ | ածապսակ թ(ա)գ(ա)ւ(ո)ր(ա)ցն մեր բագրատունեաց | և խաչիւ պաւրացեալ. իշխանացն մեր մինչ | և ցառ. մեզ հասեալ և մեք տեսեալ զսա սը|րբատառոր անձկութբ. իբրև զհայր և զեղ|ղ|բայր ի տարաշխարհի եղեալ աշխարհացն առ | մեզ հասեալ և մեք նուաստացեալքս ի յոգ|ունցս եկեղեցւոյ եսու գաղտարաւ* (ս ex փ ut vid.) *աւրհն|ակեալ երկու գրչաւ հոգւոր որդւոցե|լովքս | մեր։ Տր խաչատուր եպ(իս)կ(ոպոս)իւ զեթունցոյ և | սբ ղազար քահ(ա)ն(ա)յիւ և ետ աւրինակեալն | տեսաք զսայ որ թուխտն ծերացեալ և թո|ւլացեալ էր վասն որոյ ես նուաստ յովհաննէսս | տկար ձե|ռամբս և մատամբս առաջնմանէ մինչև ցվերջն նոր նշայելով* (sic) *և կոկելով կազմել|ով և կազմելով նորո|գեցի զսբ մատեանս հանդ|երձ աշ(ա)կ(ե)րտ(եա)լ մանկամբքս ի փառս վերնոյն սի|ովնի և ի պտղածանս սբ եկեղեցւոյ մի որոյ արտ*|| (f. 411ᵛ) *աստուածոր աչաւք աղաչեմք զգասքդ սբ պըւէ|տիկոսացդ սբ եկեղեցւոյ և զսր երամբսդ աշ(ա)կ|երտեալ մանկանցն որ ի ընթեռնուլն կամի | վայելելն ի յայսմ ածապարգև սբ սեղան|ոյս յիշեսջիք և մեղաց թողութեն խնդրելով | ողորմի ասացէք ինձ հող և մոխիր եղեալ յով|աննիսիս և ին<ձ> ձեռնտու եղեալ աշակերտեալ | մանկանցն այլ և թախանձանաւք պատճառ | եղեալ որդւոցս մեր լի սրտիւ ածն ողորմի ասել|ո|վ յիշեսջիք ի մաքրափայլ աղաւթս ձեր և սբ | ածն մեր ձեզ յիշողացդ և ողորմի ասողացդ | ողորմեսցի իւր միւսանգամ գալըստեանն ամ|էն. Հայր մեր որ յերկ(ինս)։ Եղև նորոգումն սբ կտա|կիսի։ Ռ։ ԿԷ։ թ(ո)վ(ա)կ(ա)նիս մեր ի մայրաքաղաքն | ի հալապ ձեռամբ և հրամանաւ նուաստիս | Յովհաննէս կ(ա)թ(ողի)կ(ո)սի յիշողքդ և ողորմի ասողքդ | յիշեալ լիջիք և ողորմութեն գտջիք ի քէ այ մեր|ո<յ> որ է ա(ւր)հնեալ անպատ յաւիտենիս ամէն։* « In principio et in medio, librariorum et possessorum scripta sunt divina, sanctaque testamenta. Ultimus et debilis filius ecclesiae, Iohannes doctor Aintabensis (*Anṭpsi*), educatione et institutione Ciliciensis, qui gratia omnipotentis Spiri-

tus sancti constitutus est praeses catholicus,[1] dum requiescebat in metropoli Sis a Deo custodita, vidit hunc sanctum librum, antiquis patribus nostris a sancto Nersete Lambronatsi traditum, qui regum nostrorum a Deo coronatorum Bagratunensium nec non principum nostrorum cruce corroboratorum fuit illis temporibus. Hunc ergo (librum), cum ad nos pervenisset, tenerrimo animo vidimus, tamquam patrem vel filium a longinquis plagis ad nos revertentem, debilitatique ecclesiae laboribus ipsum dedimus exemplar transscribendum duobus librariis, qui nostri filii sunt spirituales, domino Ḫačatour episcopo Zaytunensi et domino Lazaro presbytero. Vidimus autem, post descriptionem, ipsius chartam obsoletam laceratamque; qua de causa, ego humilis Iohannes manu digitisque debilibus a principio usque ad finem sanctum librum refeci denuo... disponendo ligando ornando, auxiliantibus iuvenibus discipulis, ad gloriam supernae Sion honoremque sanctae ecclesiae. Qua propter cum lacrymis rogamus vos, ordines poetici (ποιητικός) ecclesiae sancteque iuvenum discipulorum coetus, qui legendo vultis hac sancta mensa frui a Deo donata, memores estote mei ac dicite ' miserere ' veniam peccatorum petendo pro me, pulvere et cinere, Iohanne, et pro iuvenibus discipulis mihi auxilium praestantibus nec non pro nostris filiis qui supplicationibus occasionem dederunt; toto corde dicendo ' Deus miserere ' mementote nostri in vestris puris precibus et Dominus Deus noster vestri memorum et ' miserere ' dicentium miserebitur in novissimo suo adventu. Amen. Pater noster qui es in caelis. Fuit renovatio huius sancti monumenti anno epochae nostrae 1067 (= A. D. 1617-8) in metropoli Halab auctoritate et iussu humilis creaturae Iohannis catholici. Utinam conmemorantes et dicentes ' miserere ' conmemorentur et misericordiam inveniant in Christo Deo nostro, qui benedictus est in saeculo aeterno. Amen ». Ff. 380. 405 vacua. Initio codicis adglutinatum est exemplum epistulae Ioseph Ferahian, episcopi Armeni Amidensis qui anno 1890 codicem dedit S. C. de Propaganda Fide, inc.: *Brano di lettera di Mons. Giuseppe Ferahian Vescovo | di Diarbekir diretta al Card. Prefetto di Propaganda Fide | in data Costantinopoli li 27 Sett. 1890. | Ho consegnato a Mons. Giovanni Hupelian due codici | Armeni...;* des.: *Anche | questo* (nunc cod. Borg. arm. 88) *è pregevole, ed ha qualche valore d'antichità di suo genere.*

Integumentum corio obscuro modo orientali confectum, crucem inpressam exhibet in pagina anteriori. Acies foliorum rubra.

85 (olim 6, deinde 89). Ann. 1636-7 (Arm. 1086, cf. f. 211), membr., mm. 155 × 107, ff. I. 214, linn. 25.

Evangelia quattuor: [1] (f. 3) evangelium sec. Mattheum; [2] (f. 62) evangelium sec. Marcum; [3] (f. 101) evangelium sec. Lucam, inde a I, 13 *զաքարիա*, folio uno reciso; [4] (f. 163) evangelium sec. Iohannem. Tabularum concordantiarum, quas librarius se digessisse adfirmat (cf. f. 211), nulla exstant vestigia. Praefationes sectionumque titulos nunquam scriptos fuisse, docet foliorum fasciculorumque series, nec primitiva sunt praefationum fragmenta, quae ante imagines ss. Marci et Lucae leguntur, scilicet [1] (f. 61) praefationis evangelii secundum Marcum inde a verbis [*զփորձու*]*թին 'ի լերինն* (ed. Zohrab, p. 669) et [2] (f. 100) praefationis evangelii secundum Lucam inde a verbis [*յ*]*ա-ղամ: Պատմէ սայ* ... (cf. Zohrab, p. 684).

Codex charactere *bolorgir* nitidissime scriptus perque eleganter ornatus, senionibus constat decem et octo bifoliisque duobus, quorum paginae extremae operculis ligneis adhaerescunt. Fasciculi primus nonus et decimus quartus folia 11 tantum habent, excisis imaginibus ss. Matthei et

[1] Iohannes IV ex oppido Aïntab, Ciliciae catholicus, 1602-1622.

Iohannis et ornamento quod initium evangelii secundum Lucam distinguebat. Fasciculi notantur in margine imo primae et ultimae paginae litteris armenis minusculis; notam vero anteriorem primi fasciculi et posteriorem extremi omisit librarius. Litterae maiores deauratae, maximae vero variis pigmentis auroque distinctae. Perierunt evangelistarum imagines et tabellae concordantiarum quo tempore nescimus; ex alio codice desumptae sunt imagines (f. 61^{v}) s. Marci et (f. 100^{v}) s. Lucae. Ornatus initia evangeliorum et lectiones pentecostales distinguunt. Notandae sunt imagines in marginibus: (f. 3) arbor Iesse cum subscriptione recentiori *Յակովբ նահապետ և բժան որդիք նորին, և մարիամ յազգէ նմին. ունելով զտրն ի գրկին* « Iacob patriarcha et XII filii eius et Maria ex eius progenie Dominum habens in ulnis », (f. 59^{v}) mulieres *μυροφόροι*, (f. 85) sanatio Bartimei caeci, (ff. 98 et 160) Ioseph ab Arimathea, (f. 101^{v} et 102) angelus adnuncians et B. M. V., (f. 165) benedictio hydriarum in Cana, (f. 181^{v}) sanatio caeci nati. Atramento scripta sunt numeri sectionum et loca parallela, minio vero concordantiae. F. 1 *լուր որդեակ* « Audi, fili ». F. 208^{v} librarii subscriptio: *Յիշատակարան | սբ աւետարանիս. | փառք Այ | լուսոյն մեծի. | արարողին ամե. եր¦եակ անձանց ան|ճառելի. միակ բնու|թեն անքննելի. Հաւր | այ ծնօղին բանի. որդւ¦ոյն ծնընդեան անպատ|մելի. Հոգւոյ բղխման | անսպառելի. յանցե¦ալն յայժմուս ապա¦գայի։* (usque huc litteris aureis, sqq. usque ad finem colum. in ras. script.) | *Ամենազօր տրն էական | առեղծեալ զմարդն յիւր | կերպարան եդ ի դրախ¦տին անմահութե, պա¦տուէր տուեալ հնազ¦անդութե. Զոր նա չկա¦ցեալ ի պատուիրանն եղև | մահումեղաց կոխան, | վեց հազար ամ տան¦ջիլ նորայն. ծնընդե||ալք իւրովք ի չար|չարանս։ իսկ բարե|գութ կամք հայրե¦նին. ամենազօր մար¦դասիրին. ոչ հան|դուրժեաց իւր պատ¦կերին. թողուլ ի ձե¦ռըս բանսարկուին։ | ի վեց դարուն աւու¦րս հասեալ. զգաբ¦րիէլ պետն առա¦քեալ. մարիամու | կուսին աւետեաւ. զու|րախութեն ձայնըն | տուեալ։ Յորժամ | սբ կոյսըն հաւա¦նեալ. բանն այ առ | նա իջեալ. ի յարենէ | կուսին առեալ. ան|ճառապէս միաւո¦րալ։ Ծնանի յայ րին աղքատաբար, | բայց կուսութբ անա|բար. յեր¦ր¦կրի շրջեալ | խոնարհաբար. այլ* || (f. 209) *սքանչելեօք իշխանա¦բար։ ի չարչարանս | գայ մարդկաբար. մեր¦ով բնութբս ճշմար¦տաբար, պնդեալ ի | փայտըն մահարար. | զոր մեզ եղև կենդա|նարար։ իջեալ ի գուբ | ստուերաբար։ զոր մարգարէն նախ ազդարար, | յարեաւ փառօքըն տի¦րաբար, զմահկանացու|քս անմահարար։ Երևե¦ցաւ մետասանին. յետ | յարութեն անձային. պա|չըն մեկնեալ ա(ւր)հ(ն)եաց զնո¦սին. և վերացաւ փառօք | յերկին։ իսկ ի լըման յոբե¦լինին. էջ առ նոսա անձ | հոգին, անճառ շնորհօք | լեզուց վնոսին. և ամրացոյց | ընդ դէմ չարին։ իսկ յետ | եաւթն ամացն անցեալ, | մատթէոսի սկիզբն արա¦րեալ, զաւետարան տըն || գրեալ եբրայեցաց բա|ռւին յայտնեալ։ ի մարդ|կութի տն սկսեալ, յաբ|րահամէ ազգաբանեալ. | մինչ յարութին իւր սւար|տեալ աշակերտացն որ | առաքեալ։ Այլ և անուն | սըմա կոչեալ խորհրդաւար | է ծանուցեալ. զոր երգ | կենաց մեզ քարոզեալ, | ի մահուանէ ըզմեզ փըր¦կեալ։ Երից հնգից անցեալ | ամաց։ մարկոս հոգւով | զիւրըն գըրեաց, որ պետրո¦սի աշակերտեաց. և հրամանաւ նորին գրեաց։ | Զոր կարճառօտ բանիւ | ճառեաց, առիւծաբար | յառաջ խաղաց, եգիպտա¦ցւոց ազգին պատմեաց | նոցին լեզուովն շարադը|րեաց։ Բարձր աշտա¦րակ սա անուանած, քա¦ղաք չինեալ ապաստա¦նաց, զի որք փախչին յայ* || (f. 209^{v}) *սոց շարաց, սովաւ լինին ամրափարաց* (*sic*): *Քը|սան ևերկու ամաց յետոյ. | մեծըն ղուկաս կըրկին | գրելոյ, 'ի բերանոյ տն ա¦նօթոյ, առաքելոյն տար¦սոնացւոյ։ Երկար բանիւ ¦մեզ պատմելոյ, եւլին նը|ման մեղմով գնալոյ, ի յով¦սեփայ սկիզբն առնելոյ, մինչ ի յադամ զազգն ա|սելոյ։ իսկ յետ յիսուն ամաց անցման. փրկչին մե¦րոյ սր համբարձման, չոր|րորդ գըրէ զիւրըն յոհան այն որ կոչի անձարան։ ի | յեփեսոս իւր սեփհա|կան, որ է և անդ իւր գե¦րեզման, ի յոյն լեզու հո¦ռոմական, զարմանալի | բանիւ սկ(ը* infrascr.)*ման։ Արծու | անման ամբարձական։ | սկըսեալ յանեղ բանն | իսկական, որդի կոչի սա | որոտման։ այլ և հնազ¦անդ պատշաճական։ | Եւ թէ վասն || երէ չորեսին աւետարա¦նս տն յսին, ,ազուամ խոր¦հուրդ աստուածանին | թէ միտ դնես յաւժարա¦գին։ Նախ 'ի յաթոռն | անձային. որ քառադէմ | կերպիւ կոչին, որպէս է | այն հանգիստ բանին, | սոյնպէս և այս քարոզ | նըմին։ Այլ և ի գետն | ադենական, որ 'ի յերկրի | իջեալ գնան, նոքա մարմնոյ զաճումըն տան, | սովաւ հոգիք կենդա|<նա>նան։ Նըշան յաղթող | անձական քառեակ թու¦ով* (*ն* eras.) *դրոշմեցան, նովաւ | հոգիք մեր փրկեցան,* (*սորին շնորհօք հաստատեցան։* in mg. add. pr. man.) | *Եզեկիէլ զկառքն տեսեալ, | նոյն և իսա աւրինակեալ, | նորա քառեակ շաւղօք | գնացեալ, սոյն սա ի չորս | կողմ ընթացեալ։ Այլ | և չորից կողմանց երկրի, | աւրինակեալ զտառս* || (f. 210) *քի, յարեւելից յարեմտի, | 'ի հիւսիսի և հարաւի։ | Նա և գետոցն յադենի, | փիսոն գ¦հոն ընդ տիգ¦րանի, և եփրատէս մըշ¦տահոսի, աւրինակէն | զտառս քի։ Այլ և անու¦անք երրորդութե.*

դ. ռ. | գիրք երեքեան, Հայր որ|դի Հոգի միաստական, | յայտնեն զխորհուրդ | անուն|թեւ ի Հեռ չաւ|զաց այսց քարոզման, | Թուեալ յոլորտս աւե|տարան վարդապետք | լեզու եղան, միշտ քարո|զեն պանծըն բան Յորոց | և միոն այս որբազան, | և քարոզող ճշմարտու|թեն, (տր յովաննէս in ras. script.) քաջ ախոյեան և վ(ա)րդ(ա)պ(ետ) անա|բան: Սա է պատճառ | գրոյս ստացման, որ | յորդորեաց ի բարու|թեն (Թորոս in ras. script.) անուն || այր մոտական, էր յազ|գէն իւր մարմնական: | Նա սա տեսեալ յոյժ բղ|ձալի, պաւե|տարանս | այս գովելի, փափագե|ցաւ սրտովիլի, ստա|ցաւ զգանձս անջրելի: | Վասն իւր Հոգւոյն եա|մէն զարմի, զոր Թուես|ցուք առա ի կարգի, | նախ ծնօղացն որ ի մար|մնի, Հայրն պալի, մայրն | ոսկի, (և Թագուհի | մեծ մօրն նա|պաթին և | մարիամին | և սաքար մե|լիքին, և նա|նույ սաքար | մելիքին: in mg. add. pr. man.) և որդեկին աւետի|քի, ուստ՝ մնաւէր ա(ար)կ(աւա)գի, | և կենակցին այլ՛ի կարգի, | ղարիպ սուլթանէ տան | միջի, և Հանգուցեալ | միւս ամուսնի, գոհար | Հաւխանեն պնացեալ | առ տրն երկնի, նաւ մա|րիամ կին աւետիքի, | որ է Հարսն Թորոսի, և | մեծ Հայրն Թորոսի խ(ո)ճ(ա)յ | յոհաննսի փոխեալն | աստի, խ(ո)ճ(ա)յ մախսուտ || (f. 210ᵛ) եղբայրն զկնի խ(ո)ճ(ա)յ յո|հաննէս որդին նմի, այժմ (ը infrascr.) | կայ 'ի մարմնի, և դստե|րացն Թորոսի, ոսկի լու|սիկն ըծակի, և Հօր քվե|րն պաղտասարի, որ է ծը|նօղ վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ի, այլ և եղբօ|րն պօղոսի, նա և քվեր|ցն որ ի կարգի, մովսէս | և սաֆար մելիքի, և | Հօր եղբարցն գասպա|րի և մելքոնի, Հանգու|ցելոյն եղիայի, և մօր | քվերցն մարանի, դիվ|մաթի և գօհա|րի, և տմ | զարմից սորի, թէ կեն|դանեաց թէ ննջելի. | որ յս ողորմեսցի: | Փառք այ Հօրն էա|կան, անեղ որդւոյն Հա|ման ման, Հոգւոյն որ|բոյ (ը eras.) նոյն էութեւ այժմ | և յաւէտ և անվախճան (inde a verbo փառք litteris aureis script.): Ըստ տեսեալ զսո|րբոյս անճառ փրկագոր|| ծութե. և զանճողոպ|րելի գանձն, և զհոգե՛որ փարթամութիւն, անասէր այրն և կնրո|վասիտ ընթերցողն| պարոն Թորոսն, և ետ | գրել զքառաղաչեան և զքառավ|տակ աւ||ղ|րիւրն. և զպարծրա|գոյն աւետարանն. և | զարդարել ոսկենկար | անկաւածով ներքս | և արտաքս, և պատճառ սորա այսպէս: եղև ինձ մեղապարտ | և Թարմատար գրչի | միսասի Հանդիպիլ | յածապաՀ և 'ի տիրախնամ գիւղաքա|ղաքն (չենքուշ in ras.) որ սուու|գարանի չենքօշայ | որ և այնպէս է. առ | սիրելի և բազմագութ | երախտաւորն իմ տէր | յովանէս որբազան || (f. 211) Հ(այ)ր(ա)պ(ետ)ն և անարան վար|դապետն. յորդորեաց | զքեռու որդին իւր բղ|Թորոսն. և Հարկեաց | 'ի վ(ե)ր(այ) իմ գրել զաւետա|րանս, և ես յանձնա|ռեալ շնորհօք տն և | ողորմութե նորին ե|սոու գրել զգիրս աւե|տարանիս աշակերտո|աց իմոց շնորհալի | գրչաց եղիայի և եղի|ազարի, և իմ ծաղկեալ | զսա աւարտեցի ոսկիակայմ բազում ող նօրինականօք և խոր|Հրդաբար Համա|բար բառով .ժ. խորանքն | ազգի ազգի կենդանե|օք և գոյն գոյն Թռչնօք | և երփն երփն Թփերով | և երկնագոյն լաջուար|դով. և .դ. գլուխն խորանով. և աւետարանչաց | պատկերօք. և կենդա||կան կերպովն և ցրուա|ծաղկով քազմաթփե|րով ոսկով և ազգի ազ|գի որակով զարդարեալ 'ի փառս և ի գովեստ տն | մերոյ յի քի. շնորհօք և ողորմութե նորին աւար|տեցաւ սբ տառս քսեան | 'ի դառն և ի նեղ ժամանակիս. | և յորժամ սկիզբն արա|րաք սբ աւետարանիս | թվին .ռձդ. զի եւ թ(ա)գ(աւո)րն սուլթան մուրատն ի | կոստանդնուպօլէ և | գնացեալ բազում Հե|ծելազօրօք 'ի վ(ե)ր(այ) պար|սից ի յայրարատեանն | 'ի վ(ե)ր(այ) երեւանու. և խառ|բեալ (sic) պաշարեաց զնա, | և յետ .թ. աւուր առեալ | զքաղաքն անցգնաց 'ի | դավրէժ. և ոչ յամեաց | անդ. այլ շուտով դար|ձաւ յետս. և եկն 'ի քա|ղաքս Համիթ. և կեցե(ա)լ || (f. 211ᵛ) աւուրս. ժե. եւ գնաց | դարձեալ ի կոստանդ|նուպօլիս. Թողեալ զեր|կրորդն իւր զի գնասցեն | այլ վի ի պարսկաստան | զի այսպէս երերմանի են | և ոչ դադարեն յերթ և | եկութէ. յորոց փրկեսցէ | զհաւատացեալս | անուան իւրոյ և տացէ | Թագաւորաց Հաշտու|թիւ: Նա յայսմ ամի եկն | 'ի չնքուշայ տէր յովա|նէս անարան վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ն | 'ի քաղաքս Համիթ և | նստեալ ի սբ սարգիս | յեկեղեցին դասսե|լով. և լուսաւորելով | զքաղաքս անխմաստ | վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ութբն իւրով. և | Հարկեալ ի վ(ե)ր(այ) մեր տար|աւ առ ինքն և նստեալ | անդ ծաղկեցաք զսբ | աւետարանս շնորհօք | և կարողութբ ամենա||զօրին այ. Արդ եղև | զրաւ գրութե սորա | 'ի աշխարհս միջագե|տաց ի մայրաքաղաքն | տիգրանակերտ որ այժմ | ասի Համիթ ընդ Հո|վանեաւ սբ կիրակոսի | և սբ սարգսի, 'ի յանցե|լոց ժամանակաց Թուաբերութեա յեւանելոյն | ադամայ 'ի դրախտէն | ամք .ցոլզ. և 'ի մար|դանալոյն յի քի այ մեր|ոյ .ռոլը. և ի շարա|մա|նութե Հայոց մեծաց | ռձգ. ի Հայրապետու|թե սբ էջմիածնայ | տէր փիլիպոս սրբա|սընեալ և առա|քինի | վարուք խարազնազ|գեստ երանաշնորհ | անարան Հ(այ)ր(ա)պ(ետ)ի և մեծ | պատրիարգի ընդ|Հա|նուր կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կոսի, և ի յա|ռաջնորդութե յայսմ || (f. 212) նահանգիս տէր բար|սեղ ծերացեալ Հ(այ)ր(ա)պ(ետ)ի | և անարան վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ի, և ի | Թ(ա)գ(աւո)րութե տաճկաց | վերոյ ասացեալ սուլ|-

թան մուրատի յաղթ|ող և Հզօր Թ(ա)գ(աւո)րի․ Արդ |յիշեցէք ի քս զյիշման | արժանիին զստացօղ սբ | և կենսաբեր սբ կտա|կին զածասեր այրն զ|պարոն Թորոսն. և զծը|նօղսն իւր զՀայրն զմղ|ցի պալին և զմայրն զոս|կին. և զկողակիցն իւր | զղարիպ սուլթանն և | զորդին իւր զաւետիք | ս(ար)կ(աւա)գն․ և զայլ ամ ազգ|այինսն զոր վերոյ յիշե|ցաք զկենդանիս և զզ|Հանգուցեալսն զի միշտ | և Հանապազ ընթերց|ցի սբ աւետարանս ի | ժամ սոսկալի ս․ պատ|արագին յուսկն կենդա||նեաց և յիշատակ ան|ջնջելոց. Այլ և մաղ|թեմ զգաստ ընթերցո|ղացդ և վայելողաց սբ | աւետարանիս յոր|ժամ գաղափարէք յի|շեսջիք ի մաքրա-փայլ|յաղօթս ձեր զմեղու|ցեալ Թարմասար մի|նաս դրիչս. և զորդեա|կն իմ զյուսան նորա|Հաս դրիչն որ ոսկեց | զսբ աւետարանս և աշ|խատեցաւ ընդ իս 'ի ծաղ|կելն. որ ամն մեր ձերով | սբ և արժանաւոր աղօ|թիւքն զշնորՀք սորա | առատացնէ. Նա և զ|ծնօղս իմ զծերացեալ | ստեփանոս ք(ա)Հ(ան)այն և զ չի-նարն. և զաշակերտ|քն իմ զգրող սբ աւետա|րանիս. և զայլ ամ երախ|տաւորսն մեր զկենդա|նիս և զՀան-գուցեալս․ || (f. 212v) Այլ և մնացէ սբ աւե|տարանս յիշատակ ան|ջնջելի 'ի գիւղաքաղաքն | չնքուշ 'ի դուռն սբ կարա|պետի որ միշտ և Հ(անա)պ(ա)զ | ընթերցցի 'ի ժամ սոսկա|լի ս․ պատարագին մե|ղաց թո-ղութի և յապայս | փրկութի մարմնական | կրից և փորձութեց պա|տաՀարից ստացօղի | բարեսէր Թորոսի. և | Համեստ ամուսնոյն | իւրոյ ղարիպ սուլթա|նին. և որդւոյն աւետիք | ս(ար)գ(աւա)կի․ և միոք իշխեսցէ | Հանել 'ի դրանէ սբ կարապետոս․ այլ լաւ պա|Հօղքն և խնամ տան|օղքն և ստացօղքն և աշ|խատօղքն վարձս բարի | ընկալցին 'ի քէ այ մերոյ մի|այն Հարիւրապատիկ Հա|զարապատիկ առցեն աստ | և 'ի Հանդեր-ձեալն ամէն․ || Այլ և զայժմու ժամա|նակիս վայելօղք սբ աւե|տարանիս, նախ զածա|բան յովանէս վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ն, և | զօրբաղան Հ(այ)ր(ա)պ(ետ)ն որ եղև | պատճառ ստացման | սբ աւետարանիս, նա | և դասուց ք(ա)Հ(անայ)իցն տէր | մեսրոպին, տէր Թորոսին, | և վանից միաբանից մեծ | տէր խաչատուրին փոքր | տէր խաչատուրին, տէր | կիրակոսին տէր յովանէս|ին, տէր մարկոսին, տէր | սարգսին, և այլ ս(ար)-կ(աւա)գացն | որ Հանդերձեալ են լինել | կրօնաւոր և ք(ա)Հ(անայ)․ Դ(ար)ձ(եա)լ կր|կին անգամ աղաչեմ | մոխրամած դիմօք զդ|սըդ սրբական ընթերցո|ղացդ որ լաւ Հոգեբար|ձութբ խնամք տանիք | սբ աւետա-րանիս, 'ի | Հրոյ և 'ի ջրոյ, և 'ի տը|գիտաց ձեռս չտայք որ || (f. 213) ապականեն զլուսա|նցք սբ աւետա-րա|նիս և զծաղիկքն, և }զ{|զպատկերքն, այլ շո|րով լռնեն, և բաղում | զգուշութբ պաՀեն, | զի վարձս բարիս ընկ|ալցին ի քէ այ մերոյ | ստացօղք և աշխա|տաւորք և լաւ պա|Հօղք միոյն Հարիւրա|պատիկք Հազարա|պատիկք որ է ա(ւր)Հ(ն)եալ | յաւիտեանս ամէն. ու. ամէն․ « Ad perpetuam sanctamque memoriam. Gloria Deo, lumini magno, creatori universi, trino in personis ineffabilibus, uno in natura inscrutabili, Deo Patri genitori Verbi, Filio genito modo inenarrabili, Spiritui iugiter procedenti. Peccator, qui nunc sum, ad posteros: Omnipotens substantialisque Dominus, qui hominem creavit ad suam effigiem, in paradiso inmortalitatis posuit eum, ut obedientiam custodiret. Homo vero, cum in obsequio non permansisset, lethalibus peccatis conculcatus est; sex millibus annorum fuit afflictio eius per generationes turbatas in vexationibus. Tunc misericors et paterna voluntas Omnipotentis, qui hominem diligit, minime toleravit effigiem suam in manibus diaboli relinqui. Epocham sextam aetas attigit, Gabrihel ducem Deus misit ad Mariam virginem nunciare gaudiique verbum ei dare. Cum audivisset sancta Virgo, ad eam descendit Verbum Dei, e virginis sanguine sumpsit, ineffabili modo (naturae humanae) se univit. In spelunca natus est sicut pauper, sed e virgine sicut Deus; terram lustravit humiliter, sed cum prodigiis sicut princeps. In adflictionibus fuit sicut homo, naturam habens vere nostram, suspensus in ligno mortuus est, qui nobis vitam protulit. Ad inferos descendit sicut umbra, praeco ad antiquos prophetas, surrexit in gloria sicut rex, qui mortales inmortales facit. Undecim (apostolis) adparuit post resurrectionem divinam, dexteram aperuit et benedixit eis, adscenditque gloriose in caelos. Tunc in fine iubilei (i. e. post 49 dies) descendit super eos Spiritus Dei, qui donis inenarrabilibus inluminavit eos et roboravit adversus malum. Post annos septem primus Mattheus evangelium Domini scripsit, lingua usus Hebraeorum. Ab humanitate Domini incipiens, genealogiam descripsit ab Abraham, usque ad resurrectionem et missionem apostolorum prosecutus. Altero quoque nomine mystico vocatus est, significans quod praeconium vitae nobis nunciavit nosque e morte redemit. Ter quinque annis elapsis Spiritu scripsit et Marcus qui, Petri discipulus, eiusdem iussu scripsit. Brevi (verbo) narravit, sicut leo progrediens; Aegyptiorum genti locutus est scripsitque lingua eorum. Turris parva cognominatus est, qui arcem refugii aedificavit, ut qui malignos

spiritus effugiunt certiores fiant praesidii. Post duos et viginti annos, bis scripsit magnus Lucas e verbis Vasis Domini, Tarsensis apostoli. Fusa oratione nobis narravit, lente sicut bos ambulans, a Iosepho incipiens genusque dicens usque Adamum. Tandem, quinquaginta annis post Redemptoris nostri adscensionem sanctam, quartus (evangelium) suum scripsit Iohannes, theologus qui vocatur, in nobili Epheso, ubi et sepulcrum habet, graeca lingua mirabilique exordio. Sublimis abit ut aquila, a Verbo increatae naturae incipiens, filius tonitrus vocatur, et obediens et iustus. Symbola multa hic demonstrant evangelium Domini Iesu, animalia scilicet quattuor diligenter consideranda, nam apud thronum Dei sunt et *τετράμορφοι* dicuntur et, sicut ille requies Verbi est, isti praedicatores eius. Flumen paradisi e terra scaturiens progreditur, incrementum dat corpori, a fame animae reviviscunt. Signum Dei triumphans (h. e. crux) quadruplex inprimitur, eo salvabuntur animae nostrae, eius dotibus roborabuntur. Figuratur quoque (evangelium) curru, quem vidit Ezechihel per quattuor vias procedentem, in quadruplicem partem ambulantem. Nunc et quattuor terrae regionibus exprimitur scriptura Christi, oriente scilicet occidenteque, septentrione et meridie. Scripturam quoque Christi referunt flumina edenica, Phison et Gihon cum Tigri et perenni Euphrate. Sed et tria nomina Trinitatis singula quattuor litteris scribuntur uno et eodem modo *hayr. orti. hogi.* mysterium divinitatis declarantia. Per vias illas praedicationis processit evangelium, doctores locuti sunt, assidue praedicant verbum Dei. Uni ex istis, sancto praeconi veritatis (domino Iohanni in ras. script.), propugnatori potenti doctorique et theologo, occasio fuit possidendi praesentis libri, quippe qui provocavit in bonitate virum spiritualem nomine (Theodorum in ras. script.), e cuius stirpe eram secundum carnem. Ipse vero (Theodorus), videns valde optabile evangelium hoc laudabile, magno amore desideravit adquisivitque thesaurum hunc perspicuum, propter animam suam omniumque cognatorum quos ex ordine memorabimus. Primum parentes secundum carnem: patrem Pali, matrem Oski (et Ṭagouhi avam [= matrem magnam] Napaṭ et Mariam et Sakhar Melikh et Nana Sakhar Melikh in mg. script. ut vid. pr. man.); et filium Avetikh studiosum diaconum; et coniugem alteram Łarip Soulṭan (quae nunc est) in medio domus et defunctam coniugem alteram Gohar Rhipsimen, quae ad Dominum caeli abiit; et nurum Mariam uxorem Avetikh, h. e. nurum Theodori; et avum (= magnum patrem) Theodorum (*Ṭoros*) ḫoǵa Yovasaf, qui ex hac vita migravit: ḫoǵa Maḫsout fratrem iuniorem; ḫoǵa Iohannem filium eius adhuc viventem; et filiam (eiusdem) Theodori, Oski uxorem Ldzag; et patris sororem Pałtat, quae mater est doctoris (h. e. Iohannis, ut vid.); nec non fratrem Paulum; item sorores per ordinem: Movaṭ et Saphar Melikh; et patris fratres Gaspar et Melkhon, et defunctum Eliam; et matris sorores Maran, Łiymat et Gohar, et omnes adfines eiusdem (Theodori) sive vivos sive mortuos. Dominus Iesus misereatur (eorum). Gloria Deo Patri substantiali, Filio increato aequali, Spiritui Sancto consubstantiali, nunc et semper et in aeternum. Videns ergo ineffabile eius (evangelii) salutiferum opus, nec non perennem thesaurum, et spirituales divitias, homo diligens Deum lectorque perspicax, baro Theodorus hoc evangelium sublimia praedicans, (quod) lampas est quadruplex fonsque in quattuor rivos divisus, transscribi iussit imaginibusque aureis decorari intra et extra. Occasio fuit haec: evenit ut ego, Menas, vituperabilis inutilisque librarius, oppidum petierim a Deo custoditum et a Domino adservatum Šenkhouš, quod vero nomine Šənkhošay dicitur, apud amatum et misericordem benefactorem meum dominum Iohannem, venerabilem pontificem, theologum et doctorem; qui filium sororis suae hortatus est, i. e. Theodorum, ut a me describerentur evangelia. Ego igitur gratiae misericordiaeque Dei confidens imperavi discipulis meis librariis iucundis Eliae et Eleazaro ut evangelia describerent. Ego vero idipsum floribus ornavi multasque addidi deauratas imagines ad (incarnationis) oeconomiam pertinentes nec non arcanum consensum decem tabularum, quas varia conmendant animalia, versicolores aves et frutices, (colorque) caerulei lapidis. Item (evangeliorum) quattuor initia porticibus insignivi evangelistarumque imaginibus, figuris scilicet vivis, auro multis venis diffuso variisque coloribus, in gloriam et laudem D. N. I. C., cuius gratia et misericordia perfectae sunt sanctae haec christianae litterae in tempore amaro et aspero. Cum enim initium fecerimus sancti

huius evangelii anno 1084 (= A. D. 1634-5) rex Soulṭan Mourat Constantinopoli profectus Persas adgressus est cum multis equitibus in provincia Ayrarat apud oppidum Erivan, quod declinando obsedit atque cepit intra dies IX. Inde Tabriz petiit, ibi vero minime mansit, sed cito conversus ivit in urbem Amidam (*Hamiṭ*) ubi dies XV versatus est. Denique reversus est Constantinopolim, legato relicto. Et sic in Persidem denuo ingressi sunt ut tribus ab annis non cessent proficiscentes nec discedentes, e quibus servet (Deus) fideles nomini suo atque det pacem regibus. Hoc ipso anno, ex (oppido) Šenkhouš advenit dominus Iohannes theologus et doctor in urbem Amidam, sedensque in ecclesia s. Sergii scholam habuit multosque inluminavit divina sua doctrina. Is vero coegit me ut ad se adcederem ibique considentes ornaremus sancta haec evangelia gratia et virtute Dei omnipotentis. Finis transscriptionis evenit in provincia Mesopotamia in metropoli Tigranocerta quae nunc Amida vocatur, sub praesidio ss. Cyriaci et Sergii, elapsis ab Adamo e paradiso expulso annis 6636, ab incarnatione Iesu Christi Dei nostri 1638 (conrigendum in 1637), in kalendario Armeniae magnae 1086, patriarcha in sancto Edšmiadzin domino Philippo, qui in sanctitate optimisque moribus edoctus, cilicio vestitus, plenus gratia theologus, patriarcha est magnus et universalis catholicus, praeside vero huius provinciae domino Basilio pontifice senescente et theologiae doctore, imperatore Turcarum supradicto Soulṭan Mourat rege victore et potenti. Nunc memores estote coram Christo illius qui memoriae dignus est, possidentis sanctum et vivificans testamentum Deumque diligentis, baronis Theodori, nec non parentum eius patris Pali Młtsi et matris Oski, uxoris quoque Łarip Soulṭan et filii Avetikh diaconi, et omnium aliorum proximorum, quos supra memoravimus, vivorum et mortuorum; semper vero et sine intermissione legatur sanctum hoc evangelium in hora tremendi sancti sacrificii, ad aures vivorum et in memoriam dormientium. Sed et precor ordinem lectorum et (vos) qui utemini sancto hoc evangelio, cum transscripseritis, memorès estote in puris vestris precibus peccatoris inutilis Menae librarii et filii mei Younan tironis, qui auro ornavit sanctum hoc evangelium et exercuit se mecum in depingendis floribus. Dominus Deus noster vestris sanctis dignisque precibus tribuat gratiam suam! Item parentum meorum senescentium, Stephani presbyteri et Činar; discipulorumque meorum qui sanctum hoc exaraverunt evangelium, nec non omnium aliorum benefactorum meorum vivorum et mortuorum. Maneat igitur sanctum hoc evangelium ut monumentum aeternum in oppido Šenkhouš apud portam s. Praecursoris, ut semper et sine intermissione legatur in hora tremendi sancti sacrificii in remissionem peccatorum et deinde in salutem corporalem a doloribus, temptationibus et casibus domini benevoli Theodori et verecundae uxoris eius Łarip Soulṭan et filii Avetikh diaconi. Nec audeat quis (hoc) abstrahere a porta s. Praecursoris, sed qui bene custodient vel curabunt vel in manibus habebunt vel defatigabuntur (ad transscribendum), bonam retributionem accipient a Christo Domino nostro, pro uno centum et mille recipient nunc et in aeternum. Amen. Nunc vero, vos qui utemini sancto hoc evangelio, (memores estote) inprimis theologi Iohannis doctoris et reverendi patriarchae, qui causa fuit exsecutionis sancti evangelii, nec non ordinis presbyterorum domini Mesropis, domini Theodori, et monasterii coenobitarum, domini Ḫačatour maioris, domini Ḫačatour minoris, domini Kirakos, domini Iohannis, domini Marci, domini Sergii, et aliorum diaconorum, qui flent monachi et presbyteri. Iterum reverendum precor lectorum ordinem, ego pulverem amplexus, ut bona sollicitudine caveant ne sanctum hoc evangelium in ignem vel in aquam incidat, nec tradant in manus ignorantium, qui in marginibus sancti huius evangelii inquinent flores et imagines, sed ipsi id linteo adprehendant magnisque curis custodiant ut retributionem bonam accipiant possessores, opifices et boni custodes, centum vel mille pro uno, a Christo Deo nostro, qui benedictus est in saecula. Amen, millies amen ». F. 213 eadem forsitan manu, sed pallidiore atramento: *Հայր անսկզբն և ան|քնին տուր պարգև քո | զերկնային տեր յովանէս | վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ին. և Թորոսի ստա|ցողին. և կենակցի իւր Հա|մեստին. ղարիպ սուլթան | տան չինուԹի. կի խորհե|ցան ի միասին. ըղձաս|ցեալն մարգարէին. Թէ | երանի է այն մարդին. որ || ունիցի զաւակ բարին | 'ի սիոն որ է յեկեղեցին. փո|խան աւցեն զկայն բա|րին. զայն որ սաաց տար|սոնացին. զոր չէ տեսեալ | մարդ հողածին. կամ մի|տք ճառեալ բանականին։ |յաջակողմեան դասն դա|սին. հոգւով ընծան դրախ|տի միջին.*

և վայելեն զան|ճառ բարին. անապառ |յաւիտենին. ամէն ամէն | և եղիցին. « Pater aeterne et inscrutabilis, da bona tua caelestia domino Iohanni doctori et Theodoro possessori et uxori eius verecundae Łarip Soulṭan, quae domum aedificat, ut consentiant in unum sicut dictum est a propheta: Beatus vir qui uxorem bonam habet in Sion, hoc est in ecclesia. Pro retributione hoc bonum recipient, quod homo non vidit natus e terra, sicut dicit Tarsensis (s. Paulus), nec spiritus intellegens narravit. A dextris, in paradiso, catervatim spiritu exsultabunt perpetuo et fruentur bono ineffabili in aeternitate perenni. Amen, amen et fiat ». Item f. 213: *Դարձեալ յիշեցէք զծաղ|կող տէր աւ(ե)տ(ա)ր(ա)նիս զսէր | մինաս գրիչն, զի յաւար|տել աւ(ե)տ(ա)ր(ա)նիս. բ օր ի | մէջ անց(եա)լ եղեւ զրաւ | կենաց սորա զի ի կոչո|ղէն հրաման եղեալ ցաւ | մահու պատեալ զան|ձամբն, ճանապարհոր|դեալ եկն եհաս ի ջերմուկ | վ(ա)ս(ն) առողջութե ժարմնոյն* || (f. 213ᵛ) *այլ նայ ի սպանդ վա|րէր ոչ գիտելով պապա|գայն. և փութայր իջան(եա)լ | ի ջուրն, և ընդգացն յորդ | արիւն հոսէր և ոչ ժու|ժեալ շուտով ելանէր ի ջրոյն. և ոչ կարաց ամե|նևին խօսակցել և ոչ | բան մի. և ոմանց եղ|բարց բարձեալ տա|րան զնա ի չէնն որ կոչ | իւր ջերմուկ. և ուրբա|թի թերորդ ժամ(ո)ւն վճա|րեաց զհ(ա)ս(ա)ր(ա)կ(ա)ց զպարտ|սն. փոխեցաւ յաստի | կենացս և եղաւ ի ս. | աբդլմսեհ եկ(ե)ղ(ե)ցին ի | թվին ռձզ. օգ(ո)ստ(ո)ս. իե | որք հանդիպիք ած ողոր|մի ասացէք ամէն | Եւ ես յովանէս վ(ա)րդ(ա)պ(ետ) | ինձէն եղեալ ակնատ(ե)ս | շարադեցի զկտակ սո|րին, և իմ ծնօղացն ած | ողորմի ասացէք և ձեր ||ննջեցելոցն ողոր|մեսցի միւսանգ|ամ գալստեան | իւրոյ ամէն.* « Iterum memores estote illius, qui floribus vestivit sanctum hoc evangelium, domini Menae librarii, qui die altera post absolutum evangelium vitam reliquit. Iusserat enim qui vocat (homines ad mortem): malum mortale corripuit eum, in balineum se contulit ad sanandum corpus, sed ad mortem ibat, futurum ignorans; et properavit in aquam descendere, sed, copioso sanguine ex naribus eiecto, nec valuit ex aqua adscendere nec potuit omnino loqui verbum ne unum quidem. Aliquot e fratribus levaverunt eum et tulerunt in aedificium quod hypocauston vocatur. Et sic debitum commune reddidit die parasceves hora nona; e vita praesenti decessit et depositus est in ecclesia s. Abd al-Masiḥ (*Abdlmseh*) anno 1086 (= A. D. 1637) die 25 augusti. Vos qui legitis, dicite ' Deus, miserere '. Amen. Et ego ipse doctor Iohannes oculatus testis fui atque testamentum eius scripsi. Pro parentibus meis etiam dicite ' Deus, miserere '; et (Deus) proximorum vestrorum miserebitur in altero eius adventu. Amen ». F. 213ᵛ: *Դ(ա)րձ(եա)լ յայտնի լիցի | ընթերցասիրացդ | զի ես շնքուշցի սար|գիսս և այլք ոմանք | ընդ իս, վ(ա)ս(ն) պ(ա)կ(ա)սութե | մերոյ եկ(ե)ղ(ե)ցւ(ո)յն. Որ | ի մէջ սովու և հարկա պահանջութե գոլ(ո)վ | բերաք զայս բ աւե|տարանքս ի յամիթ, | և ի սուլթան մէզատն | ծախեցաք զսոսա. կե ղ(ու)ռ(ու)շ. Եւ գնօղք եղեն | ս. սարգսա եկ(ե)ղ(ե)ցւ(ո)յ | երեսփոխան խ(ո)ճ(ա)յ | սարգիսն և այլ տօլ|վաթ(ո)ւրք վ(ա)ս(ն) եկ(ե)ղ(ե)ցւ(ո)յն իւր(եան)ց, ի թուին ռճլը. իսկ յետ ժա ամաց | անցելոց, ի ռճխթ | թուին, թախանձ(եա)լ* || (f. 214) *և յաղթեալ ի խղճէ մտաց | մերոց, առեալ ի ձեռս մեր | զգին աւ(ե)տ(ա)ր(ա)նացս դիմե|ցաք կրկին ի յամիթ. Եւ ր(ա)կ(ու)մ| միջնորդս և բարեխօսս | ձգելով, նպաստութբ և | հրամանաւ մայրաք(ա)ղ(ա)քիս | առ(ա)ջնորդին տն խ(ա)հ(ա)կայ | Ածապան վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ին. առե(ա)լ| զկե ղ(ու)ռ(ու)շն. վերստին շնոր|հեցին մեզ ամթա' տօլա|թաւորքն զերկոսին աւե|տարանքս. Եւ եղաք պայ|ման և եղաք դաշնագիր վը|կայութբ առ(ա)ջն(ո)րդին ամթա', առ(ա)ջի երկուց եկ(ե)ղ(ե)ցեաց ք(ա)հ(անա)յից | և տօլաթ(ա)ւ(ո)ր(ա)ց, որ այլ մի և ս | իշխեսցէ ոք զսբ աւ(ե)տ(ա)ր(ա)նքս | շորթել կ(ա)մ գրաւ դնել. կ(ա)մ | վաճառել. և կ(ա)մ իւրացու|ցանել և հանել ի դրանէ | շնքշու սբ կ(ա)ր(ապե)տու եկե|ղեցւոյն. ոչ ի մերայնոց և | ոչ յօտարաց. Այլ մնաս|ցէ անջինջ յիշատակ և || անկողոպտելի մինչև 'ի յաւի|տեան ի տ(ա)ճ(ա)ր սրբոյ կ(ա)ր(ա)պ(ետ)ին, | որ է ի շնքուշ. Եւ թէ ոք | յանդգնի ի կարգաւ(ո)ր(ա)ց կ(ա)մ | ի ժ(ո)ղ(ո)վրդ(ա)կ(ա)նաց, և կ(ա)մ ի մերայ|նոց, հանել և գրաւել | կ(ա)մ վաճառել զսբ աւ(ե)տ(ա)ր(ա)նքս. զպատիժն կայենի, և զբորոտութիւն գէեզի, և զաի|րանենգութիւն յուդայի | և զխաչահանուացն ժա|ռանգեսցէ. Եւ լաւ պա|հօղքն. և խնամ տանօղքն, | զվարձն ի քէ ընկալցին, | ամէն.* « Iterum notum sit litterarum studiosis quod ego Sergius Šenkhušensis et alii mecum in ecclesiae nostrae inopia propter famem et exactiones duo haec sancta evangelia Amidam tulimus et Soulṭan cuidam diviti venum dedimus sexaginta quinque libris (*ġuruš*). Emptores fuerunt s. Sergii ecclesiae delegatus *Hoǵa* Sergius et alii *tōlvaṭour* pro ecclesia sua anno 1138 (A. D. 1688-9). Elapsis vero annis undecim, anno 1149, conscientiis nostris compuncti et victi, evangeliorum pretium in manibus ferentes Amidam reversi sumus et multis intervenien-

tibus intercedentibusque, iuvante et iubente praeside metropolis domino Isaac theologo doctore; accipientes libras sexaginta quinque isti *tōlvaṭour* reddiderunt nobis Amidae duo haec evangelia. Condiciones constituimus et pacti sumus coram praeside Amidae, duarum ecclesiarum presbyteris et *tōlvaṭour*, ne quis audeat haec sancta evangelia subripere vel obpignerare vel venum dare vel sibi vindicare et tollere de porta Šenkhouš et s. Praecursoris ecclesia, nec inter nos nec apud advenas; sed manebit ut indelebile monumentum et inviolabile usque in aeternum apud templum s. Praecursoris, quod est in oppido Šenkhouš. Si quis, ausus fuerit sive clericus sive laicus, etiam inter nos, subripere et obpignerare, vel venum dare haec sancta evangelia, poenam Caïn, lepram Giezi, proditionem Iudae et crucifigentium hereditatem obtineat. Sed qui bene custodient et curam habebunt mercedem accipient a Christo ». In schedula chartacea initio codicis recens adglutinata: *D. 1 quattro Evangelisti completi. E scritto in Amida | (diarbekir) da celebri Artisti e Scrittori, come noto | nella Memoria, recando altre notizie accadute al | tempo della scissione come per esempio la venuta | del Sultano Muratte a Diarbekir etc cet* (sic) | *Questo codice è pregiato per le sue lettere nitidissime, | scritto in pergamena, porta analoghe immagini à fatti | del Signore, ed è una vera niniaturo* (sic) *Il valore è di 200 | franchi.* Ff. I. 1ᵛ. 2. 214ᵛ vacua.

Integumentum ex tabellis ligneis pannoque caerulei coloris. Paginae internae operculi anterioris adglutinata est schedula chartacea: *6 | Quattuor Evangelia.*

86. Saec. XVIII vel XIX in., chart., mm. 146 × 100, ff. 122, coll. 2.

G l o s s a r i u m armeno-italicum in quo tamen verba italica charactere armeno scripta sunt. Inc.: **Ա՜ծ** *դիօյ* « Dio » **Աբբայ** *աբաթէ* « abate » **Աբեղայ** *ֆռադէ* « frate »; des.: *օրինաւոր · լէճիթիմօ* « legitimo » *օրհնիչ · պէնէդիչէնթէ* « benedicente ». Ff. 20ᵛ-22ᵛ prima verba continent litteris latinis: *Appa Abatte* (sic) ... *Asdercan Astracan.*

Codex exaratus litteris *notergir* non uno ductu. F. 83ᵛ Իօ վօկլիօ իմբարարէ լա լինկուա Առ|մէնա ինճիօ « Io voglio imparare la lingua Armena in gio... ». F. 14 et 120ᵛ nota possessoris: *Don Giorgio di Pietro Crmisi Cuiumgiian | Armeno Ancirano* et figura quadrata in quattuor partes divisa cum litteris պ. գ. ղ. մ. F. 122ᵛ *Chi fù colui che nacque innainzi il Padre | La terza parte degl'uomeni | unisce | E ritornò di poi nel grembo | della madre.* Ff. 35ᵛ. 36ʳ. 39ᵛ. 45ᵛ probationes calami. Ff. 15. 16. 23. 28-31. 42-44ʳ. 46. 47. 56-59ʳ. 63ᵛ. 71. 74ᵛ-75ᵛ. 98ᵛ-99ᵛ. 121. 122ᵛ vacua.

Integumentum membranaceum exhibet in schedulis ex corio rubro tesseras gentilicias Pii PP. X et Alfonsi Capecelatro card. bybliothecarii. Vetus tegumentum ex charta spissata in principio codicis conservatum exhibet titulum: *Calepino* (ex *Calebino*) | *In* | *Armeno* | *et* (ex *ed*) | *Inttaliano* (sic) et Բառգիրք իտալական | եւ Հայկական | Բառից « Glossarium italicorum et armenorum verborum ».

87 (olim 4). Saec. XVIII, chart., mm. 137 × 89, ff. I. 67.

D e f e n s i o r i t u u m L a t i n o r u m adversus Armenos monophysitas.

1 (f. 1) D e c o m m u n i o n e s u b u n a s p e c i e, praemisso titulo **Պա**-*տ(ա)սխ(ա)նատրու(թ)ի(ւն).ք բանից ոմանց, թէ վ՟ն էր լատինացիք զմար*-*մինն ք͞ի առ(ա)նց տեսակի արեան տան ժ(ո)ղովրդեանն* « Responsa ad verba quorumdam (dicentium): qua re Latini corpus Christi sine specie sanguinis dant populo? ». Inc.: **Ո**րոց *պ(ա)տ(ա)սխ(ա)նեմ նախ այսու, թէ նաև*

դուք զմարմինն ք(րիստոս)ի առանց տեսակի արեան տայք ժողովրդեանն, նաև հիւանդաց ... « Quibus primum respondeo ita: vos etiam corpus Christi sine sanguinis specie populo datis, i. e. infirmis ... »; des. (f. 20ᵛ): ... մեղաց ։ յորոց զերծուսցէ և փրկեսցէ ինքն տ(է)ր(ն) մեր յ(իսու)ս ք(րիստո)ս զամենեսեանսն, որք ընթեռնուն և որք օրինակեն առ ՚ի յընթեռնուլ զտետրակս զայս ։ ամէն ․ վերջ ։ վերջ ։ « ... peccata a quibus liberabit et salvabit ipse Dominus noster Iesus Christus omnes, qui legunt vel ad legendum transscribunt hunc fasciculum. Amen. Finis . Finis ».

2 (f. 21) De celebratione nativitatis D. N. I. C. die 25 decembris, praemisso titulo Ջատագովութիւն ուղիղ աւանդու(թ)ե(ան) սր(բոյ) եկ(ե)ղ(ե)ցւոյն Հռոմէականին ։ Յաղագս տօնելոյն նորա զսր(բ) տօն ծննդեան տն մերոյ յի քի ՚ի դեկտեմբերի 25 ։ Արարեալ յուսումնասէր բանասիրէ ընդդէմ հակառակողի այնմ ։ « Apologia rectae traditionis sanctae Romanae ecclesiae, de celebratione sancti festi nativitatis D. N. I. C. die 25 decembris, a quodam φιλολόγῳ confecta contra adversarium ». Inc.: Քանզի ոմն ՚ի վ(ա)րդ(ա)պ(ետա)ց հայոց իմաստուն համարեալ յաչս ոմանց, ջանայ ցուցանել, թէ ՚ի վեցն յունվարի եղեալ է ծնունդ տն մերոյ յի քի ... « Quia unus e doctoribus Armenis, qui coram quibusdam ut doctus reputatur, nisus est docere nativitatem D. N. I. C. die 6 ianuarii fuisse ... »; des. (f. 32): ... թէ մարդ նաև ընդ թշնամւոյն պարտ է սիրով և յարգու(թե)ր խօսել, զի այս գործ իմաստնոյ է, և թշնամանելն անմտին ․ և այսչափս զոր գրեցի բաւ է իմաստնոց վերջ ։ « ...quia homini etiam adversario oportet loqui cum amore et reverentia, et hoc est opus sapientis, dum contumeliam dicere stulti est, ita quod scripsi sapientibus subficit. Finis ».

3 (f. 32) De conputo paschali capitula duo, praemisso titulo Համառօտ բացայ(այ)տութի զատկաց ․ Եւագ լրմանց, ուղղու(թ)ե(ան)ց և խանգարմանց նոցին ։ « Brevis expositio de paschate, de magnis periodis, de iustificationibus et perturbationibus eorum ». Inc.: Նախքան զամ առ ՚ի պարզաբանել զպ(ա)տճառս և զպատաշխարկու(թ)ի(ւն)ս զատկի, և ուսայ լրման նորին ... « Priusquam omnia explicentur de causa et problemate paschatis et de eius magno cyclo ... »; des. (f. 49); Եւ այսչափս բաւ լիցի ․ յաղագս վերանորոգման նոր(ո)յ տօմարին Հռոմայեցւոց ։ վերջ ։ « ... et sic satis sit de reformatione novi kalendarii Romanorum. Finis ». Sequitur (f. 49ᵛ) index sectionum eiusdem dissertationis de conputo paschali.

Codex currenti calamo exaratus littera *notergir*, octo fasciculos chartarum scriptarum continet quorum tres primi litteris armenis et latinis ա-գ a-c, quattuor sequentes a-d signati sunt in mg. imo primae et ultimae paginae. Primus quintus septimus quaterniones sunt, secundus

tertius quartus sextus terniones, ultimus binio nulla nota distinctus. F. I antiqua nota *N°. 4* et *Apologia della Com*(m)*u|nione sotto una spe|cie scritta contro gli | Armeni*. F. 50ᵛ nomen possessoris *D. Giorgio di Pietro Chr|misi Guiumgijan Arme|no Anciriano:* Ff. Iᵛ. 51-67 vac.

Integumentum e corio nigro sine ornamentis.

88 Anno 1476-7 (Arm. 926, cf. f. 105), chart., mm. 69×166, ff. 107, linn. 21.

1 (f. 3) Kalendarium seu Տօնացոյց inc.: Ա̃Ծ յայտնութեն ճրագալուցին գիշերին առաջին կանոնագլխին։ փառ(ք)ն բ̃ձ. հաւատա(մք). Եւ զգեցուցանեն զփիլոնփայք ... « Theophaniae nox prima. Canonis conclusio. Gloria toni secundi. Credo. Et induuntur presbyteri... »; des. (f. 48): կիր(ակէ)։ Թէ ի պա(հ)ք հանդիպի. ղու. հ(արց) դ̃ձ ասա. միածին որդի աստուծոյ « Dominica. Si in ieiunio obcurrerit, dic (canticum) patrum (= Dan. 3, 29-34) quarto tono. Unigenitus filius Dei ».

2 (f. 48ᵛ) Responsoria seu մեսեդիք, quae ad vespertinam horam dicuntur nativitatis D. N. I. C., Resurrectionis, martyrum, paenitentiae, feriae quintae in cena Domini, ⟨magnae Parasceves⟩, ecclesiarum, adventus Domini, in brev. Ven. p. 213-217.

3 (f. 50) Lectiones utriusque testamenti divino in officio dicendae. [1] Evangeliorum lectiones *μυροφόρων*, de aegrotorum sanatione, de mortuis Matth. 28, 1-28; 8, 5-17; 11, 25-30; Marc. 15, 42-16, 8; 7, 31-37; 13, 32-37; Luc. 23, 50-24, 12; 5, 12-16; 21, 34-38; Ioh. 19, 38-20, 18; 5, 1-18; 5, 24-30. [2] (f. 54ᵛ) In festis Zachariae prophetae et aliorum prophetarum Zach. 8, 3. 7. 8; I Cor. 12, 28-31 որ լաւն են; Matth. 23, 34-39. [3] (f. 66) In festis s. Thaddei apostoli et aliorum apostolorum, Sap. (in cod. Prov.) 1, 1-7 զտիեզերս; Luc. 9, 1-6, lectione epistulae omissa. [4] (f. 67ᵛ) In festo Isaaci Parthici patriarchae, Is. 61, 3 եւ կոչեսցին նոքա - 7; Heb. 13, 17-21; Ioh. 10, 11-16. [5] (f. 69ᵛ) titulo in f. 69 praemisso, in festis s. Antonii eremitae et aliorum eremitarum, Is. 19, 18-21; Heb. 11, 32-40; Matth. 10,.37-40. [6] (f. 71) In festis Theodosii imperatoris et aliorum regum, Sap. (in cod. Prov.) 6, 2-10; I Tim. 2, 1-7; Luc. 7. 1-10. [7] (f. 74) In festis s. Sergii et filii eius martyrum et omnium martyrum militum, Is. 41, 1-3 ոտից իւրոց; Eph. 6, 10-17; Luc. 21, 10-19. [8] (f. 76) In festis s. Cypriani episcopi et Iustinae virginis nec non aliorum episcoporum: Is. 46, 12-13; Gal. 3, 13-14; Luc. 15, 2-7. [9] (f. 77) In festis s. Hadriani et uxoris eius aliorumque martyrum: Lam. 3, 22-26; Rom. 8, 18-21; Ioh. 16, 1-3. [10] (f. 78) In festis sanctarum Rhipsimitarum et aliarum virginum: Prov. 31, 29-31; Is. 61, 10. 11; 62, 3; Rom. 15, 30-33; Matth. 10, 26 զի ոչ ինչ - 32. [11] (f. 80) In diebus ieiunii: Rom. 8, 28-34; Matth. 13, 16-23 և է որ երեսուն. [12] (f. 81ᵛ) In diebus dominicis: Is. 2, 2. 3; II Thes. 2, 12. 13; Matth. 13, 24-30. [13] (f. 83) In festo ecclesiae: Prov. 9, 1-6 զհանճար; Zach. (in cod. Is.) 3, 7-10; Heb. 9, 1-5 ի վերայ քաւութեան; Ioh. 10, 22-28. [14] (f. 85) In

festo adscensionis D. N. I. C., mane et in missa: Act. 1, 1-14; Luc. 24, 41-53. [15] (f. 88) In die Pentecostes: Act. 2, 1-21; Ioh. 14, 15-24. [16] (f. 91) In festo Transfigurationis: Eccle. (in cod. Prov.) 11, 9-12, 1 *յաւուր(ս) մանկութե քո(յ)*; Is. 33, 20-22; II Pet. 1, 14-19 *մարգարէականս*; Luc. 9, 27-35 + ⟨Marc.⟩ 9, 7-12 sine intermissione. [17] (f. 94) In festo dormitionis B. M. V.: Is. 7, 10-15; Gal. 3, 29-4, 7; Luc. 1, 26-38. [18] (f. 97) In festis sanctae crucis: Sap. (in cod. Prov.) 14, 1-7; Gal. (in cod. Heb.) 6, 14-18; Matth. 24, 27-35.

4 (f. 99) Preces in principio missae seu *ժամամուտք*, cf. Ioseph Catergian et I. Dashian, *Sacrae Armenae ecclesiae liturgia,* p. 638-649, titulo praeeunte *կարգ ժամամտերուն*. Adsunt preces in diebus abstinentiae, in festis martyrum, in festis eremitarum, in diebus dominicis, in festo s. Stephani (prior tantum), in die nativitatis Domini (prima falso nativitatis Dei genetricis inscripta), in honorem Simeonis senis, in festis sanctorum regum, in festo s. Theodori militis, in festo XL martyrum, in honorem Lazari resuscitati, pro festo ingressus (Domini Hierusalem), in festo resurrectionis tres, in die adscensionis, in adventu Spiritus Sancti, in festis sanctarum Rhipsimitarum, s. Iohannis baptistae, prophetarum, apostolorum, patriarcharum, ecclesiae, Vartanianorum, transfigurationis D. N. I. C., s. crucis.

Folia I, cuius vix particula exstat, 1. 106 et 107, ad custodiam addita, unius eiusdemque folii e codice membranaceo mm. plus quam 360 × 280, columnis duabus linearum 22-24, litteris uncialibus, circa saeculum XI vel XII exarato avolsi partem ne dimidiam quidem efficiunt eamque exteriorem, in qua columellae secunda et tertia continebantur. Supersunt (ff. 1ᵛ + 106) Ioh. 4, 38 [*սեր-մանե*]*ցէք* - 39 [*Հ*]*աւատացին* et (ff. 1 + 106ᵛ) 4, 41 *Հաւատացին* - 42 *լուաք ի* [*զմանէ*].

Codex nitide exaratus charactere *bolorgir* lineis transversis. Notae singulorum fasciculorum armenae summo primo folio et imo folio extremo adpictae plerumque in chartarum suturis abduntur. Facile tantum leguntur *ա* (f. 13ᵛ), *բ* (f. 14 et 24ᵛ), *դ* (f. 25), *է* (f. 84ᵛ). Tituli et initiales litterae minio scripta. F. 1 manu haud lepida: *սբ կոյս ածածինն որ | յԵմ նստէ(ի)ր ի սբ վերնայ(ին)|տուն առաքելաւքն | Հանդերձ որ էին ի նեղ|ութի չար լեզուացն Հրէ|ից ե(ր)կին առ (զ)նա յայլ աշակերտքն և առեալ սբ կոյսն | նարուտ գունով և անուն*. « Sancta Virgo Dei Genetrix, quae Hierosolymis in sancto cenaculo una cum apostolis habitabas, qui maligno populo Iudaeorum vexati sunt, in caelis accipe illum cum aliis discipulis cumque iam rapta sancta virgine Narod versicolori vultu et nomine ». F. 1ᵛ eadem manu: *գիր ք|ն|նոյ. մաքսիմիանոս. մարտինիան|ոս. ամղուիանոս. դիոնէսիոս. կոս|տանտիանոս. ոհաննէս. ես ննջեցի | և ի քուն եղէ զարդեայ* (pro *զարթեայ*) *և տր աւգնակ|ան իմ է. պահապան ամ(ենայն)ի ալ քո հով|անի լիցի ի վ(ե)ր(ա)յ իմ. ի տուէ և գիշեր(ի) նստել | ի տան ի գնալ ի ճանապար(հ) ի ննջել | և ի առնել զի մի յերբէք սասանեցայց. | բարեխաւսութի սբ ածածնին սբ մա|նկանցն եփէսոսի պահայ. զծառայս տյ ամէն չարաչքն խաւարի*... « Liber somni: Maximianos, Martinianos, [1] Amluianos, [2]

[1] *Μαρτῖνος*, in cod. Vat. graec. 1673: *Μάρτιμος*. Cf. Michahelem Huber, *Beitrag zur Siebenschläferlegende des Mittelalters*, part. II, p. 1.

[2] *Ἰάμβλιχος*.

Dionysos, Constantianos,[1] Iohannes. Ego dormivi et somnum cepi; evigilavi et Dominus mihi adiutor. Custos universi, dexterae tuae umbra sit super me. Die ac nocte, sedens in domo vel ambulans in via, quiescens vel agens, numquam contremiscam; intercessione sanctae Dei Genetricis sanctorumque puerorum Ephesinorum custoditus sum. Servos Dei omnes malignus umbra contegit... » Eodem folio, alia manu littera *notergir:* *Գէորգէն գրեցաւ գիրս այս մի | շարքս ոնսողք* (*ո* suprascr. pr. manu) *ասացէք զողո|րմին որ և քս ի ձեզ ողորմես|ցի. Ամէն.* « A Georgio scripta est huius libri linea una. Vos qui legitis ' Miserere ' dicite et Christus miserebitur vestri. Amen ». F. 2 Invocatio ad B. M. V. partim abluta. F. 2ᵛ: *Ած ողորմի խտրին հոգ(ու)ոյն | Ած ողորմի մարգրտին հոգ(ու)ոյն | Եւ իւրեանց որդ(ու)ոյն տր կիր(ա)կ(ո)սին | է յիշ(ա)տ(ա)կ սոցայ. Ած ողորմի ասէք | Ամէն. | Տր կիր(ա)կ(ո)սն աւրհնեցաւ ըստամբօլ | ի դուռն սբ ածածնին. ի ՌԼ. ու. | մարտ ե* (*ե* infrascr.) *օրն կիրակի* « Deus, miserere animae Ḥidr, Deus, miserere animae Margaritae et filii eorum domini Cyriaci. Conmemoratio est eorum, dicite: ' Deus, miserere '. Amen. Dominus Cyriacus Constantinopoli (*Stambūl*) consecratus est ad portam sanctae Dei genetricis anno 1030 (A. D. 1581) die quinta mensis martii dominica ». Prima huius notulae verba bis exarata sunt manu diversa in principio paginae, alia vero manus in inferiore parte paginae haec scripsit de tono cantando uno quoque die: *Ձայնագիտութն այս|պէս արայ կալ ի զատկէն | մինչև ուր ես և երթ. խ. խ. զոր մնա երթ. ը. ը. թէ. | ա. մնա. ան է. թէ. բ. մնա. | ակ է. թէ. գ. մնա. բծ է. | և այնպէս գնա. և զիս | յիշայ.* « Tonorum cognitio haec est: sume quod est a Paschate usque ad diem praesentem et divido in quadraginta partes, quem superest numerum in octo partes divide, si superfuerit unus, tonus primus est, si duo, primus obliquus, si tres, secundus, et sic deinceps. Memento mei ». F. 105 librarii subscriptio: *Զմեղաւոր յոհաննէս գրիչն առ տր յիշ(եցէք) | ի թվին. Չիզ. գրեցաւ.* « Peccatoris librarii Iohannis mementote in Domino. Descriptus est (liber) anno 926 (A. D. 1476-7) ». F. 105ᵛ sq. invocatio eiusdem manus ac f. 2. F. 106ᵛ scriptura partim deleta... (7 linn.) *մարիամ ածածին | բարձրելոյն զաւրու|թին հովանաւորեալ | և սբ հոգ(ու)ոյն եկաւ|որութբն լուսաւոր|եալ որ զամ դոյութե | ըզստեղծիչն յղաց|եալ ծըն(ե)այ անճառ|ապէս մարմնացելոյն | առ ի քսէ* (?) *այ բարե-խ(ա)ւ|սեաց փրկել քան ծինո(յ) | մեր. տր թաւթալին | տր դաւթին տր կիր|ակոսին է յիշատակ | սոցայ ած ողորմիա* (*sic*) *մեզ.* « ... Maria Dei genetrix, quae, Altissimi virtute obumbrata et Spiritus sancti adventu inluminata, rerum omnium creatorem concepit et genuit, apud Christum Deum ineffabiliter incarnatum pro salute nostra intercessit ante nativitatem nostram. Conmemoratio est domini Ṭauṭal, domini David, domini Cyriaci (cf. notulam f. 2ᵛ). Deus, nostri miserere ». F. 107 probationes calami. Codicem S. Congregationi de Propaganda Fide donavit Ioseph Ferahian episcopus Armenus Amidensis, ut docet epistula an. 1890 de qua vide sis in descriptione cod. Borg. Arm. 84 ad calcem.

Integumentum ex simplici corio fusco. Dorsum libri, qui suspendendus erat, in gibbam prominet.

---

[1] Ἐξακουστωδιανός.

CODICES VATICANI ARMENI

---

1 (olim 17). Anno **1625** (= Arm. 1074, cf. f. 580), chart., mm. 254×183, ff. 581, linn. 49.

Sacra byblia, cum praefationibus et capitulis ut in editione Zohrabiana an. 1805, paucis, quae infra notantur, exceptis.

1 (f. 2) Genesis, omissis praefatione et capitulis. **2** (f. 22ᵛ) Exodus. **3** (f. 42) Leviticus. **4** (f. 55) Numeri. **5** (f. 72) Deuteronomium. **6** (f. 87ᵛ) Iosue. **7** (f. 99ᵛ) Iudicum. **8** (f. 111) Ruth. **9** (f. 113) I Regnorum, praemissa (f. 112ᵛ) prima praefatione *Յառաջաբանք նախակարգեալ թագաւորութեանցն։ Վասն ի յերկուս գիրս առ. ի Հեբրայեցւոց...* « Prolegomena praeposita (libris) Regnorum. De duobus libris apud Hebraeos, ... », ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 55, f. 132. **10** (f. 128ᵛ) II Regnorum. **11** (f. 140ᵛ) III Regnorum. **12** (f. 153ᵛ) IV Regnorum. **13** (f. 166) I Paralipomenon. **14** (f. 177) II Paralipomenon. **15** (f. 191) I Esdrae. **16** (f. 198) II Esdrae. **17** (f. 202) III Esdrae, ut in ed. Zohrabianae adpendice, p. 13. **18** (f. 212) Nehemias. **19** (f. 218) Esther. **20** (f. 223) Iudith. **21** (f. 229ᵛ) Tobias. **22** (f. 234) I Macchabaeorum. **23** (f. 250) II Macchabaeorum. **24** (f. 263) III Macchabaeorum. **25** (f. 268ᵛ) Testamenta XII patriarcharum, praevio titulo *Գիրք Մնացորդաց խօսք Ռուբենի կտակ առաջնոյն։* « Liber Paralipomenon. Verba Ruben. Testamentum primum », cf. **Անկանոն գիրք հին կտակարանաց**, Venetiis, 1896, p. 27-151. **26** (f. 283) Historia Aseneth, ibid., p. 152-186, cum laudibus Aseneth ad Deum (f. 288ᵛ), ibid., p. 187-198. **27** (f. 291) Typi et antitypi veteris et novi testamenti, nullo titulo, inc.: *Երկինք Եկեղեցի։ Արեգակն Ք͞ս և աւետարան։* « Caeli: Ecclesia. Sol: Christus et evangelium »; des. post typos II Mac., *այլ ուստ(էք)։ Պտողոմէոս գրասէր Միտ գիր ընթերց(ա)մխ(իթարեալ)։ Եւթանասուն և երկու թարգմանքն. Ա͞ծաբանք վարդապետք։* « Alibi: Ptolemaeus Scripturarum amator: Animus lectione Scripturarum consolatus. Interpretes LXXII: theologi doctores ». **28** (f. 293) ultima verba testamenti Beniamin, ut in f. 283, unde patet librarium primum historiam Aseneth elenchumque typorum omisisse. **29** (f. 293) Iob, addito post praefationem scholio **Iuliani ⟨Halicarnassensis⟩** episcopi, quod a Petro Ferhat editum repperitur e duobus codd. Mechitaristarum Vindobonensium 55 et 71 in conmentatione cui titulus *Der Jobprolog des Julianos von Halikarnassos in einer armenischer Bearbeitung,* in ephemeride *Oriens Christianus,*

nova ser., I (1911), p. 26-31. **30** (f. 304^{v}) Psalmi, omissis capitulis in principio libri. **31** (f. 332) Proverbia Salomonis. **32** (f. 343) Ecclesiastes. **33** (f. 347^{v}) Cantica canticorum. **34** (f. 350) Sapientia Salomonis. **35** (f. 357) Ecclesiasticus, praemisso titulo *Գիրք Սիրաքա որ կոչեցօ Յեսու* « Liber Sirach, qui dicitur Iesu », ut in adpendice ed. Zohrabianae, p. 1-12 (i. e. 1, 1-43, 36). **36** (f. 364^{v}) Isaias. **37** (f. 385^{v}) Prophetae minores, sub unica praefatione, ut in ed. p. 526, sed capitulis uni cuique prophetae praemissis, [1] (f. 386) Osee, [2] (f. 389^{v}) Amos, [3] (f. 392) Micheas, [4] (f. 394) Iohel, [5] (f. 395) Abdias, [6] (f. 395^{v}) Ionas, [7] (f. 396) Nahum, [8] (f. 397) Habacuc, [9] (f. 398) Sophonias, [10] (f. 399) Haggeus, [11] (f. 400) Zacharias, [12] (f. 403^{v}) Malachias. **38** (f. 404^{v}) Hieremias. **39** (f. 429^{v}) Baruch. **40** (f. 430^{v}) Threni. **41** (f. 432^{v}) Danihel. **42** (f. 440^{v}) Ezechihel. **43** (f. 465) Evangelium secundum Mattheum sine praefatione et capitulis, quae desunt et in aliis evangeliis. **44** (f. 480) Evangelium sec. Marcum. **45** (f. 489) Evangelium sec. Lucam. **46** (f. 503) Evangelium sec. Iohannem. **47** (f. 516) Actus Apostolorum, cum praefatione breviore tantum et capitulis ed. p. 724, nec non tabula lectionum XVI quae in ed. Zohrabiana desideratur. **48** (f. 532^{v}) Epistulae catholicae, quarum seriem antecedit praefatio generalis, dum uni cuique sola capitula praemittuntur, praefatiunculis propriis ex toto omissis, [1] Iacobi, [2] (f. 534) I Petri, [3] (f. 535^{v}) II Petri, [4] (f. 537) I Iohannis, [5] (f. 538^{v}) II Iohannis, [6] III Iohannis, [7] (f. 539) Iudae. **49** (f. 539^{v}) Oratio Euthalii, ut in adpendice ed. Zohrabianae, p. 29. **50** (f. 539^{v}) Apocalypsis Iohannis, sine praefatione, capitulis, titulo, vv. 1-3 cap. 1 solummodo minio scriptis; subiungitur (f. 546) testimonium **Eusebii Caesareensis** de visione Iohannis quod Hist. eccl. III, 18 non respondit inc.: *Իսկ զինչ ասասցուք վս յովհաննու այնոր անկաւ զլանջաւքն յի...* « Dicamus igitur aliquid de Iohanne, qui supra pectus Iesu recubuit... ». **51** (f. 547) Epistulae s. Pauli sine praefationibus, capitulis tantum uni cuique, excepta epistula ad Romanos, praemissis, [1] ad Romanos, [2] (f. 552^{v}) ad Corinthios I, [3] (f. 558) ad Corinthios II, [4] (f. 561^{v}) ad Galatas, [5] (f. 563^{v}) ad Ephesios, [6] (f. 565^{v}) ad Philippenses, [7] (f. 567) ad Colossenses, [8] (f. 568) ad Thessalonicenses I, [9] (f. 569^{v}) ad Thessalonicenses II, [10] (f. 570) ad Hebraeos, [11] (f. 572^{v}) ad Timotheum I, [12] (f. 574^{v}) ad Timotheum II, in qua perperam (ff. 574^{v}, col. 2, l. 5-576^{v}, col. 2, l. 28) inter verba cap. 1, v. 9 *շնորհաց* et *որ տուաւ* Heb. 8, 13, - 12, 23 loco suo omissa inclusit librarius, propter foliorum seu fasciculorum in exemplari perturbationem, [13] (f. 577^{v}) ad Titum, [14] (f. 578^{v}) ad Philemonem, quam sequitur notula de transscriptione ex codice Pamphili, ut in catalogo codd. Mechitt. Vindobb., part. arm., p. 258 sq.: *Գրեցի և կարգեցի ... ազնիւ աւրինակ քո փոխանակ առից:* « Scripsi et constitui ... excellens exemplar tuum conmutando accipiam ». **52** (f. 579) Navigatio Pauli, apud Kherowb Črakhean, Անկանոն գիրք առաքելականք, in Թանգարան հայկական հին և նոր դպրութեանց, t. III, Venetiis, 1904, p. 123. **53** ⟨Dormitio Iohannis⟩ ut in ed. Zohrabianae adpendice, p. 27-29 vel melius

apud Iosephum Catergian, *Ecclesiae Ephesinae de obitu Ioannis apostoli narratio ex versione armeniaca saeculi V nunc primum latine prodita*... Յանգիստ Երանելւոյն Յովհաննու... Vindobonae (in ed. Viennae), 1877, pp. 33-51, ubi lectiones nostri codicis distinguuntur litteris Վ Տ. Des. ... *ի ձեռն տն* «... in manibus Domini ».

Codicem descripsit Iohannes Miskhǵean in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 212-214.

Codex eleganter exaratus binis columnis littera *bolorgir* sat minuta fasciculis constat novem et quadraginta, qui sunt fere omnes seniones. Fasciculus primus nunc 9 ff. habet, tribus primis deperditis, quae pura erant vel praefationem et capitula geneseos continebant; tertius 11 ff. est, decimo absciso sine textus damno; vicensimus quartus 22 ff. continet, foliis decem inter paenultimum et ultimum a librario insertis ad historiam Aseneth elenchumque typorum V. T. recipienda; vicensimus septimus 14 ff. habet, quadragesimus 4, ultimus 6. Notae, atramento a librario scriptae in margine imo primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi, servatae sunt usque ad f. 306 (իզ), prima tantum primi fasciculi deperdita. Deinde repperiuntur aliae fasciculorum notae, quas, etiam a librario adpositas, magna ex parte culter glutinatoris recidit, scilicet, minio scriptae, ff. 344. 355ᵛ բ, f. 403 զ, ff. 428. 439ᵛ թ, f. 440 ժ, atramento autem f. 476ᵛ ա et f. 477 բ; unde patet ss. byblia in tres tomos primitus divisa fuisse, quorum primus viginti septem fasciculos continuerat usque ad finem psalmorum, secundus undecim pro reliquis V. T. libris, tertius item undecim pro N. T. Manus altera, ante recentiorem conpaginationem, primam notarum seriem produxit littera *notergir* minutiore; vestigia aut notae dignoscuntur ff. 428. 439ᵛ լզ, f. 440 լէ, f. 464 լթ, f. 511ᵛ խբ, ff. 512. 515ᵛ խգ, ff. 540. 551ᵛ խդ, ff. 552. 563ᵛ խէ, ff. 564. 575ᵛ խը, ff. 576. խթ. Tituli, litterae maiores, primae librorum vel sectionum lineae minio scripta sunt, nec non litterae maximae et ornamenta, quae in marginibus externis vel intra columnas initia librorum vel sectionum demonstrant. Quandoque vero variis pigmentis et auro conmendantur litterae maximae, vel solae (ff. 366. 539ᵛ), vel cum ornamentis (ff. 89. 115. 518. 547), praesertim cum illis quae in forma portarum plus quam mediam paginam inplent in principio Geneseos (f. 2), Psalmorum (f. 307), evangelii sec. Mattheum (f. 465). Imagines non nullas habes, item auro et variis coloribus distinctas, in margine externo ff. 366 Isaiae, 465ᵛ B. M. V., 466 s. Ioannis Baptistae, 514 Ioseph ab Arimathaea, 539 s. Iohannis evangelistae, et, non plene depictas, ff. 502 Ioseph ab Arimathaea, 509 Lazari resurrectionis. Aliae imagines totam paginam inplent ff. 1ᵛ creationis et historiae Adam cum Heva, 89ᵛ Iosue, 114ᵛ Heli cum matre Samuhelis, 306ᵛ David regis, 464ᵛ evangelistarum quattuor, 517ᵛ s. Lucae Actus Apostolorum scribentis, 546ᵛ s. Pauli. Nomen pictoris legitur in formula precationis quam ipse descripsit ff. 1ᵛ. 306ᵛ. 464ᵛ litteris *notergir* minutissimis *պգրող սորին յ(ո)վ(հաննէ)ս վ(ար)դ(ապետ)ն յիշեցէք ի տր* « Ioannis doctoris, qui hoc scripsit, mementote apud Dominum ». F. 1 notae codicis *17* cancell. et *N° 1.* F. 463ᵛ subscriptio librarii erasa: *Աւարտեցաւ հին կտակարան 'ի ձեռն | թերավարժ և յոգնամեղ*[... (7-9 litt. non leguntur) *գր*]*չի* | [... 6-7 litt. cancell. et eras.]. *աղաչեմ պ*[*քեզ*] *մի*[*ով տր ողոր*]*մեա* | *ես մի յիշել. ևած ...յիշ*[*եսցէ*] *ի*[*ք*]*եզ ամէն*: « Absolutum est vetus testamentum manu inperiti et valde peccatoris ... librarii ... Rogo vos ut uno ' Domine miserere ' mei recordemini et Deus vestri memor erit. Amen ». F. 580 librarii subscriptio: *Փառք քեզ քս որ ազատեցիր զիս 'ի բազում | գրոցս: Ահա՝ ազատեցար շլացած աչքո|ւնք, կոտրած ծնէկունք. կկացած մջկունք. | կրմցած ոտկունք*: « Gloria tibi, Christe, qui me liberasti a multis libris. Ecce nunc liberatus es, (o homo) oculis caecis, ...(?) fractis, maxilla muta, pedibus torpentibus ». Deinde: *Փառք անսկզբան. սկզբնաւորաց սկզբան: | փառք անվախճանին, վախճանաւորաց վ(ա)խճ(ա)նի: | փառք անմահին, մահկանացուացս անմահ(ո)ւ(թ)ե: Այժմ և միշտ և յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս յ(ա)ւ(ի)տ(են)ից ամէն: | Ամ գոյիցս. որք միանգամ 'ի գերագոյ են. | և սկզբնատիպագոյն* (pro *ի*, *ը* add. in marg.) *պատճառէն բազմաց | անհիասքանչ. և զարմանալի արարչակեր|տու(թեամ)բ*

պանծալի երեւեցաւ մարդկայինս | անէա, չքեղացեալ բանական շնորհիւ. և | պատկերաւ զարդարեալ ակի-զբնատպին. | զի տունկ երկնաւոր է. ո(ր)պ(էս) և կերպարանքն | ըստ եղծուածոյն, իւրով յայտ առնեն, զի | առ ըստ եղծիչն նայիցի. այսպէս և շունչ մար|դոյ՝ և արարն մեծարգոյ պատուական է. | Իսկ 'ի կամակոր լինելն ադամայ՝ և 'ի պտղոյն | ճաշակել լուծաւ պատիւ փառաց նր և կո՛րոյս ը(ստ) անմահութ և զբանին շնորհ. ն(ոյն)պ(է)ս և | զսպլ գ(որ)ծարանաց կատարեալ զօրութ. | Նւ արդ. զի թէպէտ կորոյս նա. բայց բա|նականութ և իմաստութ կայծակն շնոր|հի ոչ բարձաւ, և մնաց և կամակցութ | ընդունակ գոլ ճանաչել զբարի և զչար. | Այլ զի թէպէտ անկեալ եղաք 'ի փառաց | սակայն ոչ է թող ածային իրագ(որ)ծութ. | Այլ ամ(ենայն)ի խնամ արկեալ առատապէս | լընուլ զա(մենայն) պէտս. Ոմանց ողորմութ շնոր|հելով առ աղքատս. | Զքաղցեալսն կե|րակրելով. Զմերկսն զգեցուցանելով. | Իսկ ոմանց զեկեղեցի այ կարդարելով | զգեստիւք, և ածային կտակարանաւ.ք | Ես այսմ իրի. և ես նուաստ յ(ո)վ(հա)ն(նէ)ս վ(ար)-դ(ա)պ(ե)տս | կոստանդինուպօլսեցիս. վաղհետէ փա|փաքէի այս կտակարանացս, դեռ ևս մտա|ժաւանս կայի որպխութ ելս իրացս նա՝ | յանկարծ աւրէն բարեմիտ յակոբ կրաւ|նաւորի մահն առգեցին թէ (աշխարհ)էս հրա || (col. 2) ժարեցաւ. և մենք յետ պատշաճաւոր | թաղման և ոգոյն. բերին այս ածաշունչ | կտակա-րանս. թէ այս է զոր արարն. և իմ | տեսեալ թէ դեռևս պակաս՝ տեղ շատու|ներ. Է 'ի ծաղկանց. և է 'ի բանիցս. և եռու | ը(ստ) իմում մարմնաւոր գանձուցս. ժգռ դր(ա)մ | . որ այժմ որ առ և տուըք են. և առ ի ր(ա)զ(ու)մ աշ|խատանս արարի (ex *արի*, *ար* add. in mg.). *մինչի յայս կերպս բերի և | կատարեցի. զի եղիցի սա մեզ ածագոյթ | մերում որդութ. Լուսաքարբոք առատեղք | խաւարեալ սրտից մերոց, բժշկ կօրեղ | պէսպէս հիւանդու(թ)ե(ան)ց մերոց. Ծածկո|յթ զաւրաւոր ամութալից յերեսաց մե|րոց. Աղբիւր 'ի տանէն ան առոգեալ 'ի լուացումն պասգեալ յոգոց մերոց. Հմբե|լի անոյշ քաղցրահամ քաղցեալ լնուես | մերոյ. Դղեակ ամուր. և աշտարակ հովա|նի հանգստարան յաւէտ սարսեալ և | ասասանեալ, և տատանեալ անձանց մերոց. Եղիցի մեզ ապրիլ. և ի ապա սահիլ ի ծու|լասայ* (sic, pro *ծովազազ*) *յարե-կագնասույլ յերկրախարժ. | 'ի կայծակնատարափ. 'ի տարտարոսայ|նինն. 'ի բոցակեզ յահարէկ գալստեանն | որդոյն այ. Նւ հեշտավերծ լինել 'ի խա|ւարաշաւշափ արքելարանէն. մեզ և մերոցն | ամենեցունցս կենդա-նեաց. և մեռելոցս | ամէն. Վա որոյ աղաչեմ հանդիպողք սո|րին աւրինակելով և կամ ընթեռնելով | յիշեսջիք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զվերո(յ) | ասացեալ զյ(ա)կ(ո)բ կրօնաւորին որ աշխա՛տեց և գրելեր եւ. հանդերձ ազգակայ|նաւք թողութ շնորհեսցէ. և գրողի սորա | (միքաէլի թոխաթցոյ* eras.) *որքան զայս .գ. ածա՛-շունչ գրած եր և ինձ անարժան յետի ըս|տացողի և նորոգողի. և կատարողի դրոյս | յով(հաննէ)ս վ(ար)-դ(ա)պ(ե)տի. հօրն իմոյ մուրատ շայի. և | մօրն իմոյ ալնաւի. և միւս հոգեւոր մօրն | իմոյ մենենտ խաթունի. և այլ ամ ազգային | իմոյ որ հանգուցեալ են առ քս, ձեզ յիշո|ղացդ և մեզ յիշելոցդ առ հասարակ թո|-ղութ շնորհեսցե. այնոր առաւն է 'ի տուրս | բարեաց. և նմ(անէ) փառք յա(ւիտեա)նս ամէն. | Բայց գրեցաւ սա 'ի թվականիս հայոց ռհդ | 'ի ապրիլ ամսոյ եղև աւարտումն սմա. 'ի թ(ա)գ(աւո)ր(ո)ւ(թ)ե(ան) | տաճկաց սուլթան մուրատին. 'ի հ(այ)ր(ա)պ(ե)տ(ու)թ(ե)ան | տր էջմիածնա(յ) մելքիսեթ կ(ա)թ(ո)ղ(ի)-կ(ո)սին. և ինձ* || (f. 580v) *մեղաւոր անարժանիս. և եմ պատրիարք | սյսմ նահանգիս. որ վերստին վ(ա)րդ(ա)ր(ե)ցի զգի|րքս. և զյիշատակարանս գրեցի. և զոտա|նաւորքս սահի.* ... « Gloria illi qui ipse sine principio principium est illorum quae principium habent; gloria illi qui ipse sine fine finis est illorum quae finem habent; gloria inmortali, qui est mortalium inmortalitas, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen. Omnibus creaturis, quae simul sunt in supersubstantiali et archetypi speciem exhibent in multis iniucundis, mirabili creatione gloriose apparuit humanum genus, rationabili gratia ornatum et prototypi sui imagine decoratum. Et quia (homo) planta caeli est, sicut imagines factorem manifestant, quia ad factorem adspiciunt, ita hominis anima pretiosa honorabilisque facta est. Adam vero, cum declinasset et pomi manducatione honorem gloriae suae amisisset, inmortalitate gratiaque rationabili privatus est, una cum viribus vario modo confirmatis. Verumtamen, quamvis tanta perdidisset, scintilla ei relicta est intellegentiae atque sapientiae, ita ut ingenii acumine et discursu idoneus manserit bono ac malo discernendis. Si vero ad gloriam adcedimus, non est tamen sine Dei operatione, sive qui curam habent omnibus necessitatibus subveniendi, sive qui misericordiam exhibent in pauperes, esurientes alendo vel nudos cooperiendo, sive qui ecclesiam Dei exornarunt vestibus librisque sacris, eodem consilio. Ita ego, humilis Iohannes, doctor Constantinopolitanus, haec sacra byblia iam dudum desideraveram, nuper tandem viam repperi, nam derepente ex hoc mundo raptus est a morte Iacobus

humanissimus monachus; et nobis, post decentes exsequias et funus, tulerunt haec testamenta divinitus inspirata, dicentes ' hoc est quod ipse fecit '. Ego vero videns multa loca vacua relicta sive ornamentorum sive verborum, dedi e thesauro meo materiali drachmas mille et tredecim, quae re vera et tam quam eleemosyna sunt; deinde multos labores expertus sum ut ad praesentem statum haec perduxerim et perfecerim, quae mihi concilient Dei misericordiam in mea orbitate. Stella micans caligantium cordium nostrorum, probatus medicus multorum morborum nostrorum, tegumen praecipuum obprobrii faciei nostrae, fons e domo Domini scatens, quae rigat ad lavacrum animas nostras siti exustas, potio suavis, quae naturam nostram iucunde satiat, arx firma turrisque tutelaris, recreatio nostrarum mentium semper nutantium vacillantium fluctuantium, sint nobis (testamenta haec) salus in transitu, quando mare siccabitur, sol obscurabitur, terra contremiscet, fulmina defluent, Tartarus movebitur, in ardenti atque terribili adventu Filii Dei, et expedite a caliginoso carcere salvent nos omnesque nostros vivos atque defunctos. Amen. Quam ob rem obsecro vos qui haec (testamenta) sumetis sive transscribenda, sive legenda, conmemorate in vestris puris precibus supra nominatum Iacobum monachum, qui laboravit scribique fecit, una cum proximis, ut (Deus) illis veniam concedat, nec non librarium eius (Michahelem Ṭohaṭtsi *eras.*), qui scripsit hos tres (libros) [1] a Deo inspiratos, meque indignum, qui novissime librum possedi refeci perfecique, Iohannem doctorem, nec non patrem meum Mourat Šay et matrem meam Azniu, item matrem meam spiritualem Menent Ḥaṭoun ceterosque proximos meos, requiescentes in Christo. Hic vobis conmemorantibus una cum nobis conmemoratis veniam concedat, qui est locuples bonis donis, cuique gloria in saecula. Amen. Hoc ergo scriptum est anno Armenorum 1074 (= 1625 A. D.) perfectumque mense aprili, imperante Turcis Soulṭan Mourat, patriarcha sanctae ecclesiae Edšmiadzin Melkhiseṭ [2] catholico. Ego vero indignus peccator patriarcha sum huius dioeceseos, [3] qui codicem denuo adornavi, subscriptionem scripsi versusque conposui ». Sequuntur rhytmi quorum primae litterae nomen auctoris efformant Յովհաննէս վարդա-պետի ասացեալ զայս բանս « Iohannes doctor dixit haec verba ». Ff. 1^r. 40^v. 306^r. 464^r. 515^v. 581^v vac.

Codex eleganter coopertus corio fulvo tesseras gentilicias exhibet in operculis Pii PP. VI et Francisci Xaverii de Zelada card. bybliothecarii.

2 (olim 9). Saec. XVI ex., chart., mm. 303×210, ff. II. 60 (+35*).

1 (f. 3) Foedus Constantini imp. et s. Silvestri cum Tiridate et s. Gregorio inluminatore, cuius fragmenta edidit Clemens Galanus, *Conciliationis ecclesiae Armenae cum Romana* part. I, Romae, 1650, p. 31-35, cf. G. Chahnazarian, *Réfutation de la prétendue alliance entre s. Grégoire et s. Sylvestre*, Lutetiae Parisiorum, 1862, p. 11 sq. Des.: Զսկ զայս գիրս աւան-դեցաք ի ձեռն ատենադպրին Հայոց արքային մեծին իմաստնոյն ա<կա>-թանգեղոսի ի փառս այ… « hunc libellum accepimus a notario magni Armenorum regis Agathangelo philosopho, in gloriam Dei … ». Testimonium de antiquitate codicis ex quo textum descripserat Gregorius diaconus Aleppensis, addidit ut sequitur: Ես գր(ի)գ(ո)ր ս(ա)րկ(աւա)գ Հայոց ի Հալապ առնեմ վկայութի ո(ր)պ(էս) զայս գիրս գրեցի ի յօրինակէ և ի հին գրոց ի կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)ս(ու)թէն սիսոյ և է նման օրինակին և ողորդապան և

[1] Cf. quae diximus supra de triplici notarum serie fasciculis adpositarum.

[2] Melkhisedekh I Garnetsi, coadiutor (1593-1628) David IV Vaļaršapatetsi.

[3] Iohannes III sedem patriarchalem Constantinopolitanam Armenorum tenuit annis 1600-1, 1610-1, 1621-3, 1631-6.

ի }ի{ վկայութ այսմ բանիս գրեցի ձեռօք իմով։ « Ego Gregorius Armenorum diaconus in (civitate) Halab testificor me hunc libellum descripsisse ex antiqui characteris exemplari apud catholicatum Sisensem. Est originali similis ac recte scriptus, in cuius fidem haec verba manu propria scripsi ».

2 (f. 14) Brevis notitia conciliorum quae Armeni recipiunt inc.: Յ(ա)ղ(ա)գս ժող(ո)վ(րդա)ցն որ եղեն։ Հ(ար)ց(ուած)։ Յորում ամի եղեն ժող(ո)վ(ուրդ)ք և ուր։ և վ(ա)ս(ն) էր. պ(ատաս)խ(անի)։ Առ(ա)ջին. ժող(ո)վ(ուրդ)ն ի Նիկի(ա)յ սրբոց Հարց ... « De conciliis quae fuerunt. Quaestio: Quibus annis fuerunt concilia, ubi et qua re fuerunt. Responsum: Primum concilium sanctorum patrum Niceae ... »; des. (f. 18v): ... ոչ հն(ա)զ(աւան)դ(ե)ցան չ(որրո)ր(դ) ժ(ո)ղ(ո)վ(րդ)ոյն քաղկ(ե)դ(ո)նի։ « ... non obtemperaverunt quarto concilio Chalcedonensi ».

3 (f. 21v) Professio fidei **Azariae** ⟨**Dšulayetsi**⟩ Armenorum Sisensis catholici (1584-1601), quam ipse subscripsit papae Romano tradendam sabbato primo mensis maii, h. e. die ut videtur, 18/8 huius mensis, anno Armenorum 1034 (= A. D. 1585), praemisso titulo Դաւանութիւն սբ հաւատոյ « Professio sanctae fidei », additisque testimoniis armene Lazari Aleppensis episcopi et Gregorii diaconi item Aleppensis, latine fr. Pacifici Ophidani (*sic*) ordinis Minorum in civitate Halab commissarii apostolici delegati et Leonardi Abel episcopi Sidoniensis nuncii apostolici in Oriente. Professionem fidei et testimonia armena edidit Alexander Balgy in Պատմութիւն կաթողիկէ վարդապետութեան ի Հայս... Vindobonae, 1878, p. 302-308, eadem vero latine reddidit iurisque publici fecit cum testimoniis latinis in opere cui titulus: *Historia doctrinae catholicae inter Armenos unionisque eorum cum Ecclesia Romana in concilio Florentino,* Vindobonae, 1878, p. 339-347.

4 (f. 32) Epistula die decima aprilis 1585 ab eodem **Azaria** ad Gregorium PP. XIII data de unione cum ecclesia Romana et de ss. bybliis, quae ad Pontificem mittit typis volganda. Textum invenies apud Alexandrum Balgy, Պատմութիւն ... p. 308-312, versionem vero latinam in eadem *Historia* ..., p. 347-351. In hac epistula pro ss. bybliorum editione Azarias summo pontifici conmendat illum Marcum Antonium Abgari filium, de quo vide sis Vahan Zartarean, Յիշատակարան, part. I, Constantinopoli, 1910, p. 254-267.

5 (f. 37) Testimoniales litterae de electione Azariae in catholicum ad Papam missae ab episcopis Martyrio Ašotensi, Iohanne Zaytunensi, Lazaro Aleppensi, nec non praecipuis civibus Msĕršah, Liparid, Yanuš, Młtsi Poutaḫłaripi et Iohanne presbytero, die decima mensis aprilis 1585. Textus adest in Պատմութիւն ... p. 312 sq., versio vero in *Historia* ..., p. 351-353.

6 (f. 39v) Conmentarius apologeticus de fide Armenorum ad Iulium Antonium card. Santorio ab eodem **Azaria** missus die decima mensis aprilis 1585,

cui titulus inponitur (f. 39) Պատասխանիք ազարիա կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)սին քանի մի բանից որ ի դաւանութ՟ն « Responsa Azariae catholici paucis verbis de confessione (fidei) », inc.: Առ պայծառազան և պատուական պարոն տ՟ր Ճուլիօ անդօնիօ գարտինալ սանդա' սէվէրինա'. վերակացու մեզ և ա՟մ ազգիս մերոյ Հայոց։ Ծանուցանեմք այս գրովս քո պայծառան տրու-թ՟եդ քանի մի բան ... « Ad inlustrem et honorabilem baronem dominum Iulium Antonium cardinalem Sanctae Severinae protectorem nostrum et totius gentis nostrae Armenorum. Scripto hoc declaramus inlustri Dominationi tuae paucis verbis ... »; des. (f. 41) ... ողջ լերուք ի տ՟ր ողջունեալք ի Հոգւոյն ս՟ր(ո)յ։ « ... Valete in Domino a Spiritu sancto salutati ».

7 (f. 43) Eiusdem **Azariae** epistula ad Iulium Antonium card. Santorio de Iohanne doctore et episcopo, quem procuratorem suum declarat, et de confirmatione sua in patriarcham, praemisso (f. 42) titulo: Առ պայծառազան տ՟ր գարտինալ սանդա՛ սէվէրինա « Ad inlustrem dominum cardinalem Sanctae Severinae », inc.: Ի մարմնի անմ(ա)րմին և կենարար բանին կամարար. սիրող ս(ր)բութ՟ե. ... Ճուլիօ անդօնիօ սանդա սէվէրինօ (sic) գարտինալ... « Ad eum, qui in corpore benevolus est verbo incorporeo atque vivificanti, sanctitatis amatorem, ... Iulium Antonium Sanctae Severinae cardinalem ... »; des. (f. 44v): ... և զմեզ յիշեա' ի ս՟ր և ի մաքրափայլ աղօթս քո: Գրեցաւ թուղթս ի սիս. ի թվին Հայոց: ռ՟։լ՟դ։ ի ապրիլ .ժ՟. շ(ա)բ(ա)թ։ « ... et nostri memor esto in sanctis et puris precibus tuis. Epistula scripta est in (urbe) Sis anno Armenorum MXXXIV die sabbati decima mensis aprilis ».

8 (f. 46) Fragmentum de historia regni Ciliciae post med. saec. XII, quod videtur e cuiusdam codicis subscriptione desumptum: Ի թվականիս Հայոց .չ՟լ՟ե. յանկեալ կատարեցաւ ա՟ծայխաւս մատեանս հրամանաւ ա՟ծասէր իմաստ բարեպաշտ և հանճարեղ պարոնին Հեթմոյ որդւոյ քրս-պսակ ս՟ր արքային Լևոնի ... « Anno Armenorum 735 (= A. D. 1286) absolutus est liber divine loquens iussu baronis Deum diligentis, sapientis, pii et ingeniosi, Hēṭoum filii sancti regis a Christo coronati Leonis... »; des. (f. 50v): ... և եգիտ շնորհս առաջի գլխաւորի մուղալ զաւրուն մինչ զի պարգևս և պատիւս յոլով շնորհեաց նմայ։ « ... et invenit gratiam coram duce Mongolici exercitus, ita ut dimiserit eum cum donis et honoribus ».

9 (f. 51) Epistula ad summum pontificem, qua **Ḫačatour** Armenorum Sisensis catholicus (1560-1584) obedientiam erga Edšmiadzinensem catholicum profitetur et doctorem Azariam episcopum conmendat, inc.: Ծանուցումն լեցի վէհ իմաստութ՟ե քո մեծ փափ. և պարծանք ա՟մ քրիստոնէից ... « Cer-

tior fiat Summa Sapientia tua, maxime papa, honor omnium christianorum ... »; des.: ... *հաստահիմն արասցէ և նմայ փառք յաւիտեանս ամէն*։ « ... bene fundatus sit, cui gloria in saecula. Amen ».

10 (f. 53ᵛ. 54) Epistula, qua **Ḫačatour** catholicus Sisensis summo pontifici gratias agit propter episcopum et doctores quos miserat, inc.: *Ի սբ գրիգոր լուսաւորչի աջէն և ի սբ սեղբեստրոս հռոմայ հայրապետի աջէն*... Per dexteram sancti Gregorii Inluminatoris et per dexteram sancti Silvestri Romani pontificis... »; des.: ... *Քեզ արարողին տամ փառք ահնութի յաւիտեանս ամէն*։ « ... Tibi, o Creator, do gloriam et benedictionem in saecula. Amen ». Benedictio et conmendatio pro Azaria doctore, eadem manu qua f. 51 scriptae, marginem imum partemque sinistri marginis inplent.

Codicem efficiunt fere tot fasciculi quot documenta, scilicet senio (ff. 19-30), quiniones duo (ff. 3-12, 46-52 + 55-57), quaternio (ff. 31-37 + 60), triniones duo (ff. 13-18, 39-44). Numeris 53. 54 notatum est folium mm. 438 × 258 per transversum positum; f. 51 chartula est mm. 117 × 141 undique marginata. Bifolia 38. 59 et 45. 58 pro custodia documentorum 7 et 8-10 ab antiquo adiecta. Charactere *bolorgir* exarati sunt nn. 1. 3-7 una eademque manu et 10, alii charactere *notergir*. NN. 1. 3-8. 10 litteras habent maiores ornithomorphicasque initiales minio pictas. Spatium ad scripturam recipiendam lineis rubris terminatur, simplici in margine interno, duplici in externo nn. 3-7, quadruplici vero ab utraque parte in n. 10. Sigillum Azariae catholici rubro pigmento exstat inpressum in margine imo paginae rectae ff. 22-28. 32. 35. 40. 41. 44, quod legitur: Տր Ազ(ա)ր(իա)յ կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)ս ամ հայ(ո)ց պ(ա)տրի(ա)րք եմ (ut vid.) ծ(ա)ռ(այ) այ։ « Dominus Azarias, catholicus, omnium Armenorum, patriarcha Hierosolymarum, servus Dei ». Idem catholicus propria manu subscriptionem addidit, sive ex utraque parte sigilli distributam ff. 22. 32. 35. 40, sive producta linea dispositam (f. 41). Placet referre subscriptiones f. 22: Ես ազ(ա)ր(իա)յ վ(ա)րդ(ապետ) ընդրեալ կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)ս փոքր հայոց ընդունիմ և | հաստատեմ զամ ասաց(եա)լս լուծելօքն հանդերձ ի ձեռագրով « Ego Azarias doctor, catholicus electus Minoris Armeniae recipio et teneo omnia quae cum interpretationibus dicta sunt in manuscripto »; et f. 32: Ես ազ(ա)ր(իա)յ վ(ա)րդ(ապետ) ընդր(եալ) կ(ա)թ(ո)ղ(ի)կ(ո)ս փոքր հ(այո)ց աղքատ և խոնարհ | ծառայ քո երանելի սրբութ(եան)դ ի կարգէն սբն անդոնի։ Ego Azarias doctor, electus catholicus Minoris Armeniae, pauper et humilis servus beatae Sanctitatis tuae, ex ordine s. Antonii ». Eiusdem Azariae ante electionem in catholicum sigillum habes una cum sigillo Ḫačatour catholici atramento inpressa ff. 51 et 53, quae leguntur Տր խա|չ(ա)տ(ու)ր կ(ա)թ(ո)ղ(իկո)ս | ծ(ա)ռ(ա)յ այ « Dominus Ḫačatour catholicus servus Dei » et Տր Ազ(ա)ր(իա)յ վ(ա)ր(դա)պ(ե)տ | ծ(ա)ռ(ա)յ յի քի « Dominus Azarias doctor servus Iesu Christi ». Alia sigilla sunt (f. 29) Lazari Aleppensis: Տր խազար (sic pro Ղազար) | արհեպ|իսկ(ո)պ(ո)ս ծ(ա)ռ(այ) | Յս քս « Dominus Lazarus archiepiscopus, servus Iesu Christi », (f. 29ᵛ) fratris Pacifici, (f. 37ᵛ) Martyri Ašotensis Մարտիրոս եպ(իսկոպո)ս | ծառայ այ « Martyrus episcopus, servus Dei », Ioannis Zaytunensis Յ(ո)վհ(ա)ն(է)ս (ubi է pro հ exstat) | եպ(իս)կ(ոպո)ս ծ(ա)ռ(այ) « Iohannes episcopus servus », Lazari Aleppensis ut supra, Msĕršah ծ(ա)ռ(այ) այ | Միսեր|շահ « Servus Dei Miseršah », Lipariti տղտ սի ա | պ(ա)ր(ի)տ ծ(ա)ռ(ա)յ. Manus saec. XVI ex. titulos notavit f. 1: *Historia unionis Tiridati Regis Armenior*(um) | *ac s*(anc)*ti Gregorij Archiep*(iscop)*i et Illuminatoris Armeniae* | *tempore Magni Constantini Imperatoris* | *et s*(anctissi)*mi Siluestri Papae;* f. 13: *Concilia, quae ab Armeniis recipiuntur;* f. 36: *l*(itte)*rae testimoniales;* f. 45: *Historia Leonis Ottonis filij,* | *Ultimi Armeniorum Regis*. Altera manus saec. XVI-XVII scripsit f. 2: *Armenior*(um) *Regis et* | *Gregorii Illuminatoris* | *primi Armenior*(um) *Patriarchę* et in f. 13ᵛ inverso: *Concilia q*(uae) *recipiu*(n)*t Armenj*. Alia eiusdem tem-

poris manu tituli armeni italicam translationem scripsit f. 31: *A sua santità et Sig*(no)*re nostro Gregorio Papa XIII*, quae conrecta est: *Alla santità del Sig*(no)*r* ... Emmanuhel Schelstraete, Bybliothecae praefectus, quosdam titulos addidit, f. 13: *incipit a Niceno, cui interfuit* (*api* cancell.) *Aristages patriarcha* | *Armenorum;* f. 19: *professio fidei Azarię;* f. 36: *martini episcopi, Joannis episcopi ac Professio fidei;* f. 38: *Antonii Card. S. Seuerini electio in patronu*(m) *Armenoru*(m); f. 54v: *epistola de reliquiis S. Gregorii missis ad Siluestru*(m). Notulae marginales Angeli Mai f. 3: *Agathan*|*gelus* et f. 35v: *epistola Patriarchae Armeni ad Summum* | *Pontificem anno 1585* | *ex urbe Sis metropoli Ciliciae*. Numeri documentorum, tum ab Emmanuhele Schelstraete, tum ab aliis scripti atque emendati et deleti conspiciuntur f. 1: *1;* f. 13: *2* fere resect. et *6* cancell.; f. 19: *3* et *12* cancell.; f. 31: *4* ex *5* et *14* cancell.; f. 36: *5* ex *6;* f. 38: *5* cancell., *6* et *7* superpos.; f. 42: *8* ex *7* cancell. et *7;* f. 45: *4* ex *5* cancell. et *8;* f. 54v: *9*. Antiquae notae codicis f. 1: *9* et *Arm. II* cancell. Ff. I. II. 1v. 2v. 12v. 19v. 20. 21r. 30v. 31v. 35a. 36v. 38v. 41v. 42v. 45v. 51v. 52. 55-60 vacua.

Integumentum ex membrana viridi exhibet in dorso aquilam cum duplici capite unaque corona et gladios decussatos coronae inscriptos cum stella crinita quae Alexandrum PP. VIII indicant atque Laurentium Brancati de Laurea card. bybliothecarium.

3 (olim 302). Ante an. 1287 (cf. f. 326), membr., mm. 227×166, ff. II, 466 (+ 314a), linn. 25.

Opera varia, quorum praemittitur index, nunc mutilus titulosque XXXVIII-LI (f. 1r) tantum continens.

1 (f. 3) Epistula **Eusebii** ad Carpianum cum canonibus X; epistulam edidit Nicolaus Karamiantz, *Verzeichniss* ..., p. 6.

2 (f. 15) Capitula evangeliorum et praefatiunculae de evangelistis ut in editione ss. bybliorum Zohrabiana, Venetiis, 1805, p. 647, 683 sq., 706, omissa prefatiuncula evangelii sec. Marcum.

3 (f. 23) Capita psalmorum, quae **Davidi** quidem **philosopho** inscribuntur, at minime respondent praefationi eiusdem auctoris in catalogo codicum Mechitaristarum Vindobonensium relatae, part. arm. pp. 216 sq. Titulus praemittitur: *Դաւթի փիլիսոփա ի Նախերգան Ընակութիւն սաղմոսացն ըստ առ ի նոր կտակս թարգմանութե՛, զոր որումն ի Հարցն է աշխատեալ։ Ոմանք ասեն թէ աբայի որումն մեկնչի, եւ ոմանք թէ Եւսեբի պամփիլեա։* «Davidis philosophi in translatione praefationis ' Tenor psalmorum in relatione ad novum testamentum ' a quodam ex Patribus elucubratae, quem alii dicunt patrem quemdam interpretem, alii Eusebium Pamphilum». Inc.: *ա․ Յորդորումն յած պաշտութի եւ հրաժարումն ի հակառակորդէն։ Երանեալ է այր որ ոչ գն(աց)։* «(Psalmus) primus. Exhortatio ad pietatem erga Deum et adversarii adspernationem. Beatus vir qui non abiit»; des. in argumento psalmi CXXXVI, etsi nullum codex detrimentum est passus: *Գոհութի զկնի մարգարէութեանն։ Առ գետս բաբելաց։ Եւ քի այ մարգասիրին փառք յաւիտեանս։* «Gratiarum actio post prophetiam. Super flumina Babylonis. Et Christo Deo gloria in saecula».

4 (f. 27) Capita libri Isaiae, ut in ed. Zohrabiana, p. 493 sq., non nullis vero mutatis.

5 (f. 29) Actuum Apostolorum capitula, ed. laud. p. 724 sq.

6 (f. 32^{v}) Epistularum catholicarum capitula: [1] Iac. ed. laud. p. 750, [2] (f. 33^{v}) I Pet., p. 753, [3] (f. 34) II Pet., p. 756, [4] I Ioh., p. 758, [5] (f. 34^{v}) II Ioh., p. 761, [6] III Ioh., p. 762, [7] (f. 35) Iudae, p. 763.

7 (f. 35^{v}) Epistularum s. Pauli capitula: [1] Rom., p. 766, [2] (f. 36) I Cor., p. 776 sq., [3] (f. 37) II Cor., p. 786, [4] (f. 37^{v}) Gal., p. 793, [5] (f. 38) Eph., p. 797, [6] Phil., p. 800, [7] (f. 38^{v}) Col., p. 802 sq., [8] (f. 39) I Thes., p. 805, in fine notantur origo et numerus versuum II Thes., ut in ed. p. 809, capitulis ipsis vero huius epistulae omissis, [9] (f. 39^{v}) Hebr., p. 809, [10] (f. 41) I Tim., p. 817, [11] (f. 41^{v}) II Tim., p. 820, [12] (f. 42) Tit., p. 822, [13] Philem., p. 823.

8 (f. 44) Ordo liturgiae, quem ex hoc codice ediderunt Ioseph Catergian et Iacobus Dashian, *Sacra Armenae ecclesiae liturgia*, Սրբազան պատարա-գամատոյց Հայոց, p. 503-507.

9 (f. 55) Ordinarium missae Romanae, ut in ed. laud. p. 455-466, ordine tamen diverso, nam librarius noster primum posuit canonem missae inde a praefatione, deinde ordinem missae ab orationibus ad paramenta usque ad rubricam Եւ ապա ասէ զսայքրէթն « Deinde dicit secretam (*sayk̇hrēṭ*) », exceptis orationibus pro sabbato sancto, quae in ed. habentur p. 460.

10 (f. 60^{v}) Ordo experimenti iudiciarii, cf. F. C. Conybeare, *Rituale Armenum,* p. 296; des. in fine ultimae orationis missae ...շնորհաւք տն մերոյ յի քի « ... per gratiam D. N. I. C. ».

11 (f. 66) Ordo liturgiae praesanctificatorum sat diversus ab illo quem ediderunt I. Catergian et I. Dashian, op. laud. p. 414-427. Titulus praemittitur: Ածային պատարագ նախասրբեցելո(ց) որ կատարի ի քառասնե-րորդն « Divinum sacrificium praesanctificatorum, quod per quadragesimam celebratur ».

12 (f. 73) Missalis Romani proprium de tempore a feria quarta cinerum usque ad dominicam II post Pascha, titulo praemisso: Կարք (*sic*) ի սբ Քառասներորդն հռովմա մեծի եկեղեցոյն և ամենայն լատինացւոց ազգին յառևմուտս ի գրիգորէ սրբոյ հայրապետէն հռոմա հաստատեալ. « Ordo pro sancta quadragesima ecclesiae magnae Romanae et totius populi Latinorum in occidente, a sancto Gregorio patriarcha Romae constitutus ». Adsunt tantum orationes et lectiones, omnino omissis partibus quae a populo vel choro cantandae sunt; nulla fit mentio stationum. In officio sabbati sancti (f. 156-164) ritus baptismi et confirmationis ab episcopo administrandae, cum litaniis in tres partes divisis, ut videre est apud Edmundum Martène, *de antiquis Ecclesiae ritibus,* t. III, Antuerpiae, 1737, p. 455. In epistula dominicae in albis'

I Ioh. 5, 4-12, desideratur versiculus trium testium caelestium. Nomina sanctorum Dionysii, Rustici et Eleutherii, nec non verba *սաքրէթ* (*sakhrēṭ*) vel *սայքրէթ* (*saykhrēṭ*) « secreta », *օֆրանթ* (*ophranṭ*) « offertorium », *բրոսցուսիոն* (*brostsousion*) « processio » originem Gallicam huius liturgiae sat ostendunt.

13 (f. 183) Ordo consecrationis episcoporum iuxta ritum Byzantinum, cuius graecum textum vide sis in *Εὐχολόγιον τὸ μέγα*, Romae, 1883, p. 137-139. Titulus praemittitur *Կարգ ձեռնադրութեան եպիսկոպոսաց ըստ Հռոմոց սրբոյ եկեղեցոյն բարեկարգութե* « Ordo inpositionis manuum episcoporum iuxta disciplinam s. Ecclesiae Romaeorum ».

14 (f. 185) Ordinatio presbyteri ⟨iuxta ritum Byzantinum⟩, graece in op. laud. p. 134-136.

15 (f. 186) Ordinatio diaconi ⟨iuxta ritum Byzantinum⟩, graece in op. laud. p. 131-134.

16 (f. 187v) Ordinatio lectoris ⟨iuxta ritum Byzantinum⟩ (*անագանոսի* = *ἀναγνώστης*), graece, ibid., p. 129.

17 (f. 188) Ordinatio subdiaconi ⟨iuxta ritum Byzantinum⟩, graece, ibid., p. 130 sq.

18 (f. 188v) Consecratio sancti chrismatis (*μύρον*) in die magnae feriae quintae ⟨iuxta ritum Byzantinum⟩, graece in op. laud. p. 325 sq., omissis praeceptis ad s. chrisma conficiendum.

19 (f. 190v) Consecratio ecclesiae e pontificali Romano. Titulus praemittitur *Սկիզբն կարգի եկեղեցոյ աւրհնութե ըստ Հռովմա եկեղեցոյն սահմանադրութեան* « Initium ordinis benedictionis ecclesiae iuxta disciplinam Romanae ecclesiae ». Notanda sunt alphabeta graecum et latinum (f. 195) signaque musica in partibus cantandis.

20 (f. 213) Lectiones e S. Scriptura atque vitis prophetarum, auctore ⟨**pseudo-Epiphanio**⟩, recitandae die XX mensis arats in festo XII prophetarum minorum; vitae, quae armenice *մահ* « mors » dicuntur, critice editae sunt in libro cui titulus Անկանոն գիրք հին կտակարանաց, Venetiis, 1896, p. 208-217. [1] Os. 10, 11 sq. [2] Vita Osee, loc. cit. p. 208, [3] Am. 5, 10-14, [4] (f. 213v) Vita Amos, p. 209, [5] Mich. 7, 7-10, [6] (f. 214) vita Micheae, p. 209, [7] Iohel, 2, 12-14, [8] vita Iohelis, p. 210, [9] (f. 214v) Abd. 17-21, [10] vita Abdiae, p. 210, [11] (f. 215) spatio ad recipiendam S. Scripturae lectionem puro relicto, vita Ionae, p. 211 sq., [12] (f. 215v Nah. 1, 7-9, [13] (f. 216) vita Nahum, p. 212, [14] Hab. 1, 2-5, [15] vita Habacuc, p. 213 sq., [16] (f. 217) Soph. 1, 7-8, [17] vita Sophoniae, p. 215, [18] Hagg. 2, 7-10, [19] (f. 217v) vita Haggei, p. 215 sq. [20] Zach. 7, 9 sq., [21] vita Zachariae, p. 216, [22] (f. 218) Mal. 1, 6, [23] vita Malachiae, p. 217.

21 (f. 218v) Testimonia prophetarum V. T. de passione et crucifixione Christi, inc. *Օվի ժողովեցան քահանայապետքն խորհուրդ*

առնել զի կալցեն զՅս ի մահ։ Երեմիաս. Ես իբրև զգառն անմեղ... « De eo quod convenerunt principes sacerdotum ad deliberandum quomodo Christum occiderent. Hieremias: Ego quasi agnus innocens... (= 11, 19) »; des. Սոփոնիա. Սպասեա ինձ ասէ տր յաւուր յարութեան իմոյ ի վկայութիւն. « Sophonias, Exspecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meae in testimonium (= 3, 8) ». Sequuntur [1] (f. 226) decem plagae Aegypti, [2] decem praecepta decalogi.

22 (f. 226v) Kalendarium byzantinum, cui titulus Տաւնք սրբոց վկայիցն քի ըստ հոռոմի ամսոյ որ կատարին ի փառս քի « Festa sanctorum martyrum Christi, qui mortui sunt ad gloriam Christi, iuxta menses Romaeorum ». Inc. Յունուարի ա. Սրբոյն բարսղի կեսարացոյ... « Ianuarii (die) I. S. Basilii Caesareensis ... ». Translationem anglicam edidit Fridericus Cornwallis Conybeare, *Rituale Armenum,* p. 529-532.

23 (f. 229v) Kalendarium armenum, cui titulus Տաւնք ըստ հայ ամսոց որ կատարին ի փառս քի « Festa (sanctorum) qui mortui sunt ad gloriam Christi, iuxta menses Armenos ». Inc. Նաւասարդի ա. Յովհաննու մկրտչի... « Navasard (die) I. Iohannis Baptistae ... ». Translationem anglicam habes loc. cit. p. 527 sq.

24 (f. 230v) Kalendarium Armeno-francicum, cui titulus Տաւնք ըստ հոռոմ ամսոց և յիշատակք սրբոց որք կատարին ի փառս այ ընդ որս և ֆռանգայն յարմարեցաւ. « Festa iuxta menses Romanos et conmemorationes sanctorum qui mortui sunt ad gloriam Dei, cum illis qui Francis proprii sunt ». Inc.: Ամիս սեկտեմբեր աւուրս ունի լ. տիւն ունի ժամս . ժբ . գիշերն . ժբ . ա . Վարուք երանելոյն սիմէոնի սիւնակեցի։ Յայսմ աւուր յեսուա որդոյ նաւեայ։ և (in mg. notatur ֆռանգն) բիցիոսի մարտիւրոսի, և ճլի հաւր։ « Mensis september dies XXX habet. Dies habet horas XII. Nox XII. (Dies) I. Vita beati Simeonis Stylitae. Eodem die, Iesu filii Nave. Et... (*bitsiosi*) martyris et patris Iulii (*ģli*) ». In margine externo notantur atramento litteris ֆռ (ֆռանգաց) nomina sanctorum kalendarii francici, pigmento vero roseo dies mensium Syrorum, sed pro nominibus syriacis tišrīn II, kanūn I et kanūn II hebraica habes մեշրու (= מרחשון), քասլև (= כסלו) et տեբէթ (= טבת). Praeterea hic annus conplectitur more aegyptiaco menses duodecim triginta dierum, et dies quinque epagomenos inter menses adar et nisan notatos verbis աւելիքն է և աւուրք արարչութեն « superabundant et sunt dies creationis ».

25 (f. 246) Catalogus imperatorum Romanorum, Byzantinorum et sacri Romani Imperii ab Augusto usque ad Philippum, fratrem Henrici VI.

Hunc catalogum ex latina in armeniacam linguam translatum esse a quodam Helia demonstrat clausula (f. 249), quam referre placet: *Փիլիպն եղբայր սորա, և աւդ ընդանի և հակառակ սորա ամն. դ. ի սոյն ամի սպանաւ Փիլիպն յիշխանէ ումեմնէ. և մնաց իշխանակալութիւն աւդին, առ որ ճանապարհորդեմ, ես նուաստ հեղի, հրեշտակութբ ի թագաւորէն մերոյ լեւոնէ, առ վերոյ գրեալ կայսրս աւդ, և ի վերայ ծովուս ի նաւարկութես մերոյ թարգմանեցի զսա ի հռովմականէն ի մերս ի թու(ականի) հայոց. ռծթ. Իսկ արարեալ մեր առ ոտս նորա. ամ. ա. և ամիս. գ. դարձոյց զմեզ հարկաւք առ թագ(աւորն) մեր արձակելով ընդ մեզ և թագ արքայական բազմածախս և բազմագին յականց պատուականաց և ի մեծագին մարգարտից ընդ ելուզել զոր բերեալ մեր մեծաւ ուրախութբ ընկալաւ թագաւորն մեր և պսակեաց ընդիր պսակաւն գեղեցիկ զռուբէն որդի դստերն եղբաւրն իւրոյ և որդի բրինձին անտիոքոյ ռէմդին ի թու(ականի) հայ(ոց) . ռկ. ի տաւն սբ. ածածնին յաւգոստոսի ժե, և թագաւորէ ընդ իւր հայոց ի կամս այ.* « Philippus frater eius (Henrici) et Otto familiaris eius et adversarius: annis quattuor. Eodem anno trucidatus est Philippus a principe quodam, imperiumque stetit Ottoni, ad quem iter facio ego humilis Helias, legatione fungens regis nostri Leonis ad supradictum imperatorem Ottonem. Mare vero transiens navi nostra hoc opus e Romana lingua in nostram reddidi anno Armenorum 659 (= 1210-1). Conmoratos vero ad pedes illius (imperatoris) per annum et menses tres coegit nos regredi ad regem nostrum, per nos mittens coronam regalem eximiam et magni pretii, lapidibus pretiosissimis et margaritis ornatam; quam a nobis adlatam gaudens accepit rex noster coronavitque illa eximia corona Ruben, filium filiae fratris sui et filium principis Antiochiae Raymundi, anno Armenorum 660 (= 1211 A. D.) in festo s. Dei genetricis die decima quinta mensis Augusti, et regnat cum eo in Armenos, per voluntatem Dei ».

26 (f. 249) Catalogus summorum Pontificum, cui titulus *Հարապետութի հայրապետացն հռովմա, որք ի սբ առաքելոյն պետրոսէ մինչև ցայժմ հովվէն զաթոռն.* « Series patriarcharum Romae, qui a s. Petro apostolo usque nunc thronum habuerunt ». Huius catalogi translatio e lingua latina facta est ab eodem Helia, regnante Innocentio III, ut dicitur in clausula (f. 254): *ճձբ. Իննուցանց երորդ. Որ այժմ հովուէ առ որ յառաջեալ երթամք հրեշտակութբ ի թագաւորէն հայոց լեւոնէ. Ես նուաստ հեղի որ և թարգմանեցի զսա ի հռովմայականէն ի մերս. յորժամ էաք նաւարկեալ մերձ յաշխարհն բոյլաց որ կոչին լունկուպարտք, յաւուր պենդակոստէիս ի յունիսոյ ի*

հինգն և ի Թուականից հայոց ․ոծԹ․ ի փառս ք՟ի ա՟յ որ է աւրհնեալ յաւիտ(ենեան)։ « CLXXXII. Innocentius III, qui nunc regnat, ad quem festinamus legatione fungentes pro rege Armenorum Leone. Ego humilis Helias, qui hoc e latina lingua in nostram transtuli, cum navigaremus prope terram Apuliae (*բոյլաց* = *Puglie*), quae vocatur Longobardorum, in die Pentecostes, quinta mensis iunii anno Armenorum 659 (= 1211 A. D.) ad gloriam Christi Dei ».

27 (f. 254v) Series patriarcharum Armenorum. Hic catalogus, qui primum in nomine Gregorii ⟨VI⟩ (1194-1203) desinebat, a librario, ut vid., breviter protractus est usque ad Iacobum I. Inc.: *Գրաւունս համարեցայ զայս ես յովհաննէս հայոց կաթողիկոս դրոշմել զանուանս հայրապետաց հայոց զարանց ա՟յ որք արժանի գտան աթոռոց սրբոց առաքելոց մերոց բարթաղիմէոսի և թադէոսի․ որք վիճակեցան ի տ՟է և հետևողինոցին սրբոյն գրիգորի և որք զկնի նորա։ Յետ սրբոց առաքելոց բարթաղիմէոսի և թադէոսի որք եղեն աւետարանիչք ասքանազեան զրոհի, և վարդապետք ք՟ի ած(ա)պաշտութե՟ն․ զկնի․ մկզ․ ամաց անցելոց ի վերայ կատարման նոցա։ Նախ փոխանորդ է զառաքելական աթոռն երիցս երանեալ լուսաւորիչն գրիգորիս* … « Pignus (vitae aeternae) reputavi hoc, ego Iohannes catholicus Armenorum, nomina scribere patriarcharum Armenorum, viros Dei, qui digni inventi sunt throno sanctorum apostolorum nostrorum, Bartholomei et Thaddei, quique electi sunt a Domino et successerunt s. Gregorio et illis qui post eum fuerunt. Post sanctos apostolos Bartholomeum et Thaddeum, qui fuerunt evangelistae populi Askhenazitae et doctores religionis Christi, annis CCLXVI inde a morte eorum elapsis, primus successor in throno apostolico fuit ter beatus inluminator Gregorius ... »; des.: (*կդ*․ in mg.) *Տ՟ր գրիգորիս… կացեալ յաթոռ հայրապետութե՟ն ամս ․է․ և ամիս ․ժ․։* (*կե* in mg.) *Զ՟կնի սորա տ՟ր յոհաննէս։* (*կզ* in mg.). *Եւ զկնի տ՟ր դաւիթ, և այլ վայր նստաւ տ՟ր յոհանէս* (sic): *և զկնի տ՟ր կոստանդին։ Եւ զկնի սորա տ՟ր յակոբ․ ի թուակ(անի) հայ(ոց) ․չժէ․։* « (64 in mg.) Dominus Gregorius (VI Abirad) stetit super thronum patriarchatus annos VII et menses X. (65 in mg.) Post eum dominus Iohannes (VI Sisensis). (66 in mg.) Et postea dominus David, et denuo sedit dominus Iohannes. Et deinde dominus Constantinus (Bartzerberdtsi), et deinde dominus Iacobus (I Klayetsi), anno Armenorum DCCXVII (= A. D. 1268-9) ».

28 (f. 258) Tractatus anonymus de septem conciliis, quem e codice Edšmiadzinensi 1654 apud Karenean, postea 1696, saec. XIV in., edidit Franciscus Nicolaus Finck, *Kleinere mittelarmenische Texte* in ephemeride *Zeitschrift für armenische Philologie,* t. I (1903), p. 100 et 185-189. Titulus est: *վ՟ն տիեզերական սիւ⟨ն⟩ոդոսացն թէ երբ և վ՟ն որո և յորում տեղւ⟨ո⟩ջ ժողովե-*

ցան և զովոքն զովլեցին « De conciliis oecumenicis, quando et qua re, et ubi congregata sunt et qui (ea) congregaverunt ». Inc.: *Պարտ է գիտել եթէ եւթներորդ ժողովք եղեն։ Առաջին որ և տիեզերական սիւնհոդոսն եղև ի Նիկիա...* « Oportet scire septem fuisse concilia. Prima sancta et oecumenica synodus Nicaeae fuit... »; des.: *... և երիցս երանելիք ամենեքեան,... որք և պահեն զա̄ծային ձայնսն. և որք հրաժարեն յորոց ի նոցանէ դատա-պարտեցաւ շաղախեալ հայհոյութիւնք* « ... ter beati omnes, ... qui custodiunt verba divina et vitant foedas blasphemias, quae damnatae sunt ».

29 (f. 270) Notitiae ecclesiarum principalium praemisso titulo: *Կարգաւորութիւն ա̄վ սրբոց մայրաքաղաքաց և մետրապաւլտաց և արհեպիսկոպոսաց սահմանեալ ըստ առաքելական և պատրիարգական աթոռոց. և եդաւ այս կարգ աստիճանացս քահանայապետից ըստ տիե-զերական ժողովոց աւրինաց* « Ordo cum Deo sanctarum *μητροπόλεων* et metropolitarum nec non archiepiscoporum secundum apostolicos et patriarchales thronos. Et sancitus est hic ordo dignitatis pontificum decretis conciliorum oecumenicorum ». Analysin e nostro codice edidit Fredericus Cornwallis Conybeare, *On some Armenian Notitiae* in ephemeride *Byzantinische Zeitschrift*, t. V (1896), p. 118-136. [1] Descriptio quinque sedium patriarchalium, quam e cod. Edšmiadzinensi publicavit Franciscus Nicolaus Finck, loc. laud. p. 101 et 198 sq. Inc. sine titulo *Առաջին աթոռ երեցն* (*sic*) *Հռոմ գլխաւոր և նախապատիւ առաքելոյն պետրոսի...* « Primus thronus, antiquior, Roma est principalis et praecipuo honore Petri apostoli... »; des.: *Հինկերորդ* (*sic*) *Առաքելական աթոռ որ քաղաքն է̄մ, սրբոյն առաքելոյն յակոբեայ եղ-բաւր տ̄ն, որ ունի զամենայն պաղեստինացոց աշխարհն մին չև յարաբիա:* « Quintus thronus apostolicus urbs sancta Hierusalem, sancti apostoli Iacobi, fratris Domini, quae habet totam terram Palaestinensium usque ad Arabiam ». [2] (f. 271) Brevis notitia ecclesiarum magnae Armeniae et Cypri insulae, quae paucis mutatis ultimae sectioni proximae *ἐκθέσεως* respondet, inc.: *Իշխանութիւն Հայոց մեծաց։ Գիտելի լիցի այս զի սոքա ինքնա-գլուխ են ...* « Principatus Magnae Armeniae. Sciatur (Armenia) *αὐτοκέφαλος* esse ... »; des.: *... Տրիմիթուս, Կարպաթին։* (*sic*) « ... Trimiṭous, Karpasin ». [3] (f. 271v) **Pseudo-Epiphanii** *Ἔκθεσις πρωτοκλησιῶν πατριαρχῶν τε καὶ μητροπολιτῶν*, quam graece et armenice edidit Franciscus Nicolaus Finck, *Des Epiphanios von Cypern Ἔκθεσις πρωτοκλησιῶν τε καὶ μητροπολιτῶν armenisch und griechisch*, [1] **Նոդէփան Վէդրայո–** *ἔκθεσις πρωτοκλησιῶν πατριαρχῶν τε καὶ μη-*

---

[1] Sic in ephemeride *Byzantinische Zeitschrift*, t. XII (1903), p. 417.

τροπολιτῶν Հայերէն եւ յունարէն հրատարակեց Ֆրանց Նիկոլաոս Ֆինկ, Marburgi, 1902.[1] Inc.: Եպիփանու եպիսկոպոսի կիպրացոյ վասն նախապատւու եկեղեցեաց իւրաքանչիւր աթոռոց մայրաքաղաքաց. Նախաառաջին պատրիարգ Հռովմա... « Epiphanii episcopi Cypri de praecedentia ecclesiarum unius cuiusque μητροπόλεως, Primus patriarcha Romae... »; des.: ...Տասներորդ. Տրիմիթուս: Մետասաներորդն առաջներորդ. Կարպասին: « ... Decimus: Trimitous. Undecimus: Karpasin ».

30 (f. 284) **Nili Doxopatris** notitia patriarchatuum, quam armenice reddiderunt Nerses episcopus et Constantinus metropolitanus anno 1179-80, ut dicitur (f. 298): Թարգմանեցաւ ի թու(ականի) · ՈԻԸ · ներսեսի եպիսկո(պոսի), և կոստ(անդի)նոսի մետրապաւլտի ի փառս այ « Translatum est anno 628 (= 1179-80) a Nersete episcopo et Constantino metropolitano in laudem Dei ». Textus inpressus exstat a F. N. Finck, *Des Nilos Doxopatres Τάξις τῶν πατριαρχικῶν θρόνων, armenisch und griechisch herausgegeben*, Նեղոս Դոքսապատրէ Կարգաւորութիւն պատրիարքական աթոռոց... Vałaršapat, 1902.

31 (f. 298) De dignitatibus in ecclesia Byzantina, conmentatio a **Nersete Lambronatsi** e graeco translata. Titulus praemittitur Արժանապատւութիւն ի կաթողիկէ եկեղեցոյ զոր կալցին ժառանգաւոր սարկ(աւագք) « Dignitas quam in ecclesia catholica habent clerici diaconi », inc.: Էպիտոնարխոնտոս: Սա զպատիւ անուանն միայն ունի առանց գործոյ և կանգնի առ ընթեր արքեպիսկոպոսին ի վերոյ ամենեցուն: *Epitonarhondos* (= ἐπὶ τῶν ἀρχόντων). Hic solum honorem nominis habet sine munere statque apud archiepiscopum supra omnes »; des.: Կուկլիսիոս լատին է: Սա ի գալն ի արքեպիսկոպոսին և ի մտանելն յեկեղեցին գնա առաջի և յայս կոյս և յայն կոյս ուղղէ զժողովուրդն և սգացուցեալ (sic) ճանապարհ առնէ: « *Kouklisios* latinum est: Hic cum venit archiepiscopus et intrat in ecclesiam primus incedit et utraque ex parte am populum moderatur siamque aperit ». Textus e cod. Edšmiadzinensi apud F. N. Finck, *Kleinere mittelarmenische Texte*, loc. cit., p. 102 et 200-204.

32 (f. 300ᵛ) De ponderibus scholion breve, quod repperies editum a Francisco N. Finck, loc. cit., p. 205. Inc. sine titulo, linea tamen ad titulum recipiendum vacua relicta: Քանքարն թռ. դահեկան է ... « Talentum novem millibus denariorum constat... »; des.: ... որ լինի բ լիտրն հբ դ(ահ)ե(կա)ն: « ... quae sunt duae librae, LXXII drachmae ».

---

[1] Ex ephemeride *Zeitschrift für armenische Philologie*, loc. cit., p. 101.

33 (f. 301) Conmentariolus de conpositione evangeliorum, apud F. N. Finck, loc. cit., p. 104 et 218. Inc.: *Յաղագս աւետարանացն գրութեանն։ Մատթէոս աւետարանիչ ի կոչմանէ փրկչին երթեալ զհետ քի* ... « De scriptione evangeliorum. Mattheus evangelista a Salvatore vocatus post Christum incedit ... »; des.: ... *որ բովանդակէ յինքեան թիւս ՄԼԲ․ աւետարանագլխաւորս․ ԾԶ․ տունս ՌՅ։* « quod conprehendit sectiones CCXXXII, capitula evangelica LVI, versiculos MMCCC ». Continuo sequitur sine paragrapho notaque marginali opusculum de formatione ritualis Armeni, quod e nostro codice anglice reddidit Fredericus C. Conybeare in opere inscripto *Rituale Armenum,* p. XXVIII-XXXI, Franciscus N. Finck armenice edidit e codice Edšmiadzinensi, loc. cit., p. 218 sq.

34 (f. 303) Fragmentum cosmographiae **Mosis Ḥorenatsi,** ut in ed. Veneta an. 1865, Սրբոյ Հօրն Մերոյ Մովսէսի Խորենացւոյ Մատենագրութիւնք, p. 607, l. 10-616, praemisso titulo *Աշխարհաչափութիւն Աղեքսանդրի և նշանք գաւառաց և տիեզերաց* « Alexandri cosmographia et notitiae regionum et universi ».

35 (f. 308) Mensurae itinerum per milliaria, praemisso titulo: *Մղոնաչափք աշխարհաց* « mensurae regionum per milliaria », inc.: *Ի դւնայ մինչև ի կարնոյ քաղաք ․Մ․ մղոն է* ... « A Dvin usque ad urbem Karin sunt CC millia passuum ... ».

36 (f. 309) Mensurae intervallorum astronomicorum, titulo inposito *Յաւղաչափութիւնք* « mensurae coniunctionum » inc.: *Իսկ ի մերմէ բնակութենէս մինչև ի շրջանն արեգական․ պարասանգք․ ՎԶ․ բիւր․ Ժ․* ... « A terra enim a nobis inhabitata usque ad orbem solis parasangae MMMVI χιλιάδες et X <millia?> ... ».

37 (f. 309) Scholion de quattuor fluminibus paradisi, praevio titulo *Յաղագս չորից գետոցն որ ի դրախտէն ելանեն։* « de quattuor fluminibus, quae e paradiso egrediuntur », inc.: *Անուն միոյն փիսոն, նա է որ ի Հնդկացն և յեթեովպացոցն գանգէս գետ կոչի* ... « Nomen primi Phison, hoc est quod apud Indos et Aethiopes Ganges flumen vocatur ... ». Textum fere aequalem repperies apud F. N. Finck, loc. cit., p. 191.

38 (f. 309v) De XLII celeberrimis fluminibus deque eorum cursu, praevio titulo *Գետք և գնացք նոցա մեծք և անուանիք* inc.: *Նաբթայ և փարփայ ի դամասկոսէ ելանեն և անցանեն ընդ բուժան քաղաք*... « Nabṭa et Pharpha egrediuntur e Damasco et dividunt civitatem Bužan... »; des.: *և մտանեն առ ծնաւղ մայրն իւրեանց համատարած ծովն։* « ... et ingrediuntur in matrem genetricem eorum, mare universale ». Textus e cod. Edšmiadzinensi, loc. cit., p. 191-195.

39 (f. 311) De arboribus, praemisso titulo Յաղագս ծառոց որ յաշխարհի են և անուանց նոցա « de arboribus quae in mundo sunt et de nominibus earum », inc.: Ձիթենիք կանաչատերևք և կարմրաբեր խնձորիք... « Oleae viridibus foliis et mali rubris fructibus... »; des.: ...միահամարէն ծառք . Կ։ « ... simul arbores LX ».

40 (f. 311ᵛ) De montibus, praevio titulo Յաղագս անուանի լերանց աշխարհի « de celebribus montibus mundi », inc.: Լիբանոն, ի փիւնիկեցւոց ելանէ և ձգի մինչև ի բուժան քաղաք... « Libanus incipit a regione Phoeniciorum et pertinet ad civitatem Bužan... »; des.: Տաւրոս լեառն . ողն շար կոչի աշխարհի յարևելից մինչ ի մուտս արևու « Taurus mons vocatur spina mundi ab oriente usque ad occidentem ».

41 (f. 312ᵛ) Index lectionum evangelicarum, quae singulis diebus hebdomadis et in officiis communibus dicuntur, praevio titulo շաբաթական աւետարան « evangelia hebdomadaria », inc.: Կիւրակէին աւետարան Մատթէոս . Հդ . Մինչդեռ նա զայն խաւսէր ընդ նոսա ահա իշխան մի մատուցեալ երկիր « Dominica: evangelium Matth. 74: Cum hoc dixisset illis, ecce adcedens princeps unus... (= Matth. 9, 18) ».

42 (f. 315ᵛ) Varia iuridica: [1]de gradibus cognationis, post titulum: Վասն աստիճանաց ազգականութեան յերրորդ գրոցն տիտղոս երրորդ « de gradibus cognationis ex libro tertio, titulo tertio », inc. Ազգականութիւն ծննդականութեան անունէ և բաժանի յերիս կարգ... « Cognatio nomen genericum est, et dividitur in tres ordines... », ut in libro XXVIII Basilicorum, tit. V, sed enumeratio graduum schemaque cognationum (f. 317) ex editione graeca Iustiniani institutionum lib. III, tit. VI, desumpta sunt, cf. E. C. Ferrini, *Institutionum graeca paraphrasis Theophilo Antecessori vulgo tributa,* pars posterior, Berclini, 1897, p. 287, 290 et 498 sq.; [2](f. 318) de hereditate post iteratas nuptias, praevio titulo Ի քաղաքական աւրինացն Լևոնի և կոստանդիանոսի « ex legibus civilibus Leonis et Constantiani » inc.: Եթէ որդիս ունիցին երկրորդ ամուսնացեալքն և պատահէ մեռանել առանց երկրորդին որդոց... « cum filios habent, qui secundum matrimonium contraxerunt, et adcidit (virum) mori sine filiis secundi (matrimonii)... »; [3]de dote nuptiali et donatione, praemisso titulo Ի քաղաքական աւրինացն « de civilibus legibus », inc.: Պարգև պռուգացն ի ծնողաց կնոջն զոր ընծայեցին յաւժարութեմբ. արասցեն դ. մասն. և համասար միոյ մասինն ի չորիցն այրն առ կինն դարձուցէ պարգևս, որ կոչի տուար և մահր... « Donum mulieri datum a genitoribus, qui eam sponte dederunt, in quattuor partes dividetur, et similiter una pars in quattuor; vir mulieri reddet donum, quod vocatur

dotalitium et *mahr* (= arab. مهر) ... », cf. tractatum iuris, auctore Mḫitar Goš, apud Wahan Ds. Batsamiants, Մխիթարայ Գօշի դատաստանագիրք հայոց, Vałaršapat, 1880; [4] (f. 319ᵛ) de hereditate mulieris, notula in margine posita *լեոն թագաւոր* « Leo rex », inc.: *Եթէ մեռանի այր որ ոչ ունի որդիք առնու կինն զպռոյգն իւր և զաուարին կեսն...* « Cum mortuus est vir qui non habet filios, mulier sumit dotem suam et dimidiam partem dotalitii ... », cf. § 90 armenae legis apud Carolum Georgium Bruns et Eduardum Sachau, *Syrisch-römisches Rechtsbuch aus dem fünften Jahrhundert,* Lipsiae, 1880, p. 126 et 138, et adnotationes, ibid., p. 200 sq.

43 (f. 320) De gradibus cognationis, praemisso titulo *Պատճառ աշտիճանացս ազգականութե ի փաչաձև դրոշմածն ի բոլորս փոփխելոյ։* « Expositio graduum cognationis per imaginem clipeatam cruce divisam in orbem sinuatam », inc.: *Ընթեռնլով տխմարիս զկրատ աշտիճանաց ազգականութե ի նաւմաւսս թագաւորացն, և զի ոչ ունի ներածաւղ զոք և առաջնորդ, մեծապէս տրտմէի յոչ հասանելն...* « Cum legerit indoctus praecepta de gradibus cognationis in legibus (νόμος) imperatorum, nec habuerit qui eum introduxerit direxeritque valde contristabitur quia non intellexerit ... ». Schema graduum cognationis in f. 321 continetur.

44 (f. 322) Tabula ad inveniendum plenilunium paschale, cum interpretatione, quae inc. (f. 322ᵛ) *Խրատք տաւմարիս այսպէս է մուտ տաւմարիս այսպէս արայ։ Կալ զլուսնին շրջանն,* « Praecepta kalendarii haec sunt: ad kalendarium sic adcedes: sume cyclum lunarem ... ». Sequitur sine numero marginali tabula epocharum praecipuarum praemisso titulo *Թուականութիւնք։ և միջոց թուականութեանց։* « tempora et intervalla media », inc. *ի ջրհեղ եղեն որ է սկիզբն ի հինգշաբաթի տարիք սյծզ և օր լգ...* « a diluvio, cuius initium fuit feria quinta, anni fuerunt MMCCCLVI et dies XXXIII ... ».

45 (f. 325) Tabella initii ieiunii panis et salis pro annis 1570-1960, secundum epocham, ut vid., Seleucidarum h. e. 1258-1648 post Christum natum, quae pro unoquoque anno numerum (inter I et XXIX) tantum exhibet. Sequitur (f. 326) kalendarium perpetuum pro toto cyclo solari, quod inc.: *Օ մուտ կարճ ամսամտիս այսպէս արա։ կալ զարեգականն շրջանն...* « ad conpendium initiorum mensium sic adcedes: sume cyclum solarem ... ». Hoc kalendarium tempore regis Leonis conpositum est, ut aperte dicit subscriptio, quae cum ad historiam codicis pertineat, infra refertur.

46 (f. 327ᵛ) <**Samuhelis Aniensis**> chronici summarii pars altera inde a Nativitate D. N. I. C., quam ex hoc codice latine redditam publici iuris fecerunt Iohannes Zohrabus et Angelus Maius in opere cui titulus *Samue-*

lis presbyteri Aniensis temporum usque ad suam aetatem ratio..., Mediolani, 1818, p. 32-80; textus armenus sine epocharum concordantiis exstat apud Aršak Ter-Mikhelian, Սամուէլի քահանայի անեցւոյ հաւաքմունք ի գրոց պատմագրաց... Vałaršapat, 1898, p. 52-139. Notitiae annorum 1180-1280 in nostro codice differunt ab editis. Specimen concordantiarum epocharum, ut inveniuntur in codice nostro legere est, op. laud. p. իղ sq.

47 (f. 369) ⟨**Vardan Areveltsi**⟩ quaestiones de evangeliis, nullo titulo inc.: Մատթէոս թարգմանի երգ կենաց. և աւետարանն բանակ աւետեաց... « Mattheus interpretatur canticum vitae et evangelium campus nuntii boni... », ut in codice Mechitaristarum Vindobonensium 116, f. 50, apud Iacobum Dashian, *Catalog*... Vindobonae, 1895, p. 67 et part. arm. p. 398 nec non in cod. Parisiensi arm. 42 [olim 12] (f. 1-49v). Des.: Մահ կենաց. որում հանդիպեսջիք ա̄յ և բարւոյ: « ... mors vitae, qua invenietis Deum et bonum ».

48 (f. 395) Breves enarrationes in varia argumenta, ut plurimum ex operibus **Vardan Areveltsi** confectae, praemisso titulo Համառօտ մեկնիչ արարածոց Վար⟨դ⟩ան վարդապետի ժողովեալ « Brevis enarratio de rebus creatis a Vartan doctore conposita ». De libro Vardani in quaestiones Sacrae Scripturae vide quae scripsit Evaristus Prudhomme, e cod. Parisiensi 12 (nunc 42), non pauca summatim in gallicam linguam transferens *Extraits du livre intitulé solutions de passages de l'Ecriture Sainte* in ephemeride *Journal Asiatique*, ser. VI, t. X (1847), pp. 147-204. Inc.: Գործք ա̄յ: առաջին աւուրն: Ի սկզբանն է արար ա̄ծ զերկինս և զերկիր: Ամենայն ա̄ծաշունչ գիրս զոր ետ թարգմանել գրասէր թագաւորն պտղոմէոս ... « Opera Dei in die primo. In principio fecit Deus caelum et terram. Omnis scriptura a Deo inspirata, quam vertere iussit βιβλιόφιλος rex Ptolomaeus... » cf. gallicam versionem operis sex dierum, loc. cit., p. 172-186. Tituli capitum sunt: գործք ա̄յ առաջին աւուրն « opera Dei die primo »; [2] (f. 398) գործք ա̄յ երկրորդ աւուրն « opera Dei die secundo »; [3] (f. 399) գործք ա̄յ երրորդ աւուրն « opera Dei die tertio »; [4] (f. 400) գործք ա̄յ չորրորդ աւուրն « opera Dei die quarto »; [5] (f. 402v) գործք ա̄յ հինկերորդ (*sic*) աւուրն « opera Dei die quinto », [6] (f. 403) գործք ա̄յ վեցերորդ աւուրն « opera Dei die sexto »; [7] (f. 404) վասն լինելութեան մարդոյն « de creatione hominis »; [8] (f. 414v) վասն մահուանն աբելի արդարոյ « de morte Abel iusti », p. 188; [9] Յոբէլ և թուբաղ յորդւոցն կայենի էին « Iobel et Tubal ex filiis Caïn erant », p. 189; [10] (f. 415) վասն հսկայիցն « de gigantibus » cf. p. 89 sq. (hucusque consentit codex cum cod. Mechitaristarum Vindobonensium 324, p. 100-115); [11] (f. 416) թիւք ամաց « ratio annorum » ab Adam usque ad Noe, p. 190-192; [12] (f. 417v) վասն շինութեան աշտարակին « de aedificatione tur-

ris », p. 192 sq.; [13] (f. 418) *ածաշունչ գրոյն համարքն թէ քանի է* « de numero librorum a Deo inspiratorum », p. 193 sq.; [14] (f. 419) *համառաւտ տեսութիւն ի յերգ երգոցէն* « brevis expositio in cantica canticorum » ex expositione illa, ut vid., excerpta quam continent codd. Mechitaristarum Vindobonensium 45 et 83, Parisiensesque 32 (f. 281) et 304 (f. 211); [15] (f. 420) *վասն հնազանդելոյ Սողոմոնի զդեւսն* « de potestate Salomonis in daemones », p. 194; [16] (f. 420v) *վասն թէ էր խորտակեաց Մովսէս զտախտակսն* « quam ob causam Moyses tabulas confregit », p. 194; [17] (f. 421) *վասն որդւոցն Մովսեսի թէ ինչ եղան* « de filiis Moysis, quid fuerint », p. 194 sq.; [18] *վասն սնուցաւղին զՄովսէս* « de nutrice Moysis », p. 195; [19] *վասն վիմին որ շրջէր զկնի իլի* « de rupe quae sequebatur Israhel » (et populo potum praestabat); [20] (f. 421v) *վասն Մարիամու քուրն Մովսեսի* « de Maria sorore Moysis », p. 195; [21] *վասն Յեսուայ որդոյ Նաւեայ* « de Iesu filio Nave », p. 195; [22] *վասն Երեմիայի բանին թէ խաբեցեր զիս և խաբեցայ* « de verbo Hieremiae: Fefellisti me et fallebar », p. 195; [23] (f. 422v) *վասն եղիայի մարգարէի* « de Elia propheta »; [24] *վասն եզեկիելի տեսլեանն ի բաբելոն* « de Ezechihelis visione in Babylonem »; [25] (f. 424) *վասն համառաւտ տեսութեի ի դաւթայ* « de brevi visione Davidis » (in Ps. 11); [26] (f. 424v) *վասն էր ասի երեկոյն խոնարհեցո և ապրեցո* « qua re dicitur vespere: Descende et salva »; [27] (f. 425) *վասն էր ասի ի վերայ մեռելոցն ամբիծք* « qua re dicitur super mortuos: Inmaculati » (Beati inmaculati, ps. 118); [28] (f. 426) *յաղագս ձայնից թէ քանի են* « de tonis quot sint », armenice et gallice p. 195-198; [29] (f. 427v) *վասն թէ որ է տասն ազգն որ դպրութի գիտեն* « de gentibus decem quae litteras cognoverunt », p. 198 sq.; [30] *վասն թէ ոչ են գրերն զոր երետ ած* « de litteris (armenis) quas Deus praestitit », armenice et gallice p. 199-202; [31] (f. 428v) *վասն թէ զի արդ բաժանեցան լեզուք* « qua re divisae sunt linguae », p. 202 sq.; [32] (f. 429) *վասն առաքելոցն թէ զի արդ ընթացան ի քարոզութիւնն* « de apostolis, ubi incesserunt ad praedicandum », p. 203 sq.; [33] (f. 429v) *վասն թէ յոր ձայն պարտ է կարդալ զաւետարանսն* « de tono quo legenda sunt evangelia », p. 204; [34] (f. 430) *վասն թէ էր կարդան յինանցն չորս աւետարանսն* « qua re per quinquaginta dies (temporis paschalis) leguntur evangelia quattuor »; [35] (f. 430v) *վասն աստիճանին որ կայ յեկեղեցի* « de gradibus ecclesiae »; [36] (f. 431) *վասն թղթոյն պիղատոսի դատաւորի, զոր գրեաց յաղագս տն մերոյ յի քի և առաքեաց առ տիբերիոս կայսրն ի հռոմ* « de epistula Pilati iudicis, quam scripsit de D. N. I. C. et misit Romam ad Tiberium Caesarem », ut apud Isaiam Tayetsi, Անկանոն գիրք Նոր Կտակարանաց, Venetiis, 1898,

p. 359-371, l. 12 (col. sinistra); [37] (f. 434) *Վասն տանելոյն զպիղատոսն ի Հռոմ* « de deductione Pilati Romam, ibid., p. 371, l. 12-375, l. 24; [38] (f. 435v) *Թուղթ տիբերեայ կայսեր առ լիկիանոս կողմնակալ արևելեց աշխարհին* « epistula Tiberii Caesaris ad Licinium praefectum regionis orientalis », ibid., p. 375, l. 25–377, l. 13; [39] (f. 436) *Վասն մահուն պիղատոսի* « de morte Pilati », ibid., p. 377, l. 14-378; [40] (f. 436v) *Վասն հարցմանն դշխոյին հարաւոյ և սողոմոնի արքային իլի* « de quaestionibus reginae austri ad Salomonem regem Israhel », apud Sergium Yowsepheants, **Անկանոն գիրք հին կտակարանաց**, p. 229-232, l. 17, [41] (f. 438v) *Վասն բարեին մասնայց ի Վարդ(անայ) աղանեց(ոյ) կարճ* « de partibus sermonis breviter a. Vardan Ałanetsi »; [42] (f. 439) de Spiritu sancto, nullo titulo, inc.: **Իսկ հուրն զոր եկն տէրն արկանել յերկիր. զոր համառաւտ ասեմ. որ հոգին է...** « Ignis quem Dominus venit mittere in terram, ut breviter dicam, sanctus Spiritus est... », vide sis quae scripsit Placidus Sukias Somal de scriptis Vardanis in Spiritum sanctum, *Quadro della storia letteraria di Armenia,* Venetiis, 1829, p. 110; [43] (f. 440) de diversis baptismatibus, nullo titulo inc.: **Մկրտեաց Մովսէս յամպն և ի ծովն զԻէլ...** « Baptizavit Moyses Israhel in nube et in mari... », cf. *Journal Asiatique,* loc. cit., p. 163; [44] (f. 441) polemicus libellus adversus Chalcedonenses, sine titulo, inc.: **Արտաքին իմաստասէրքն այսպէս ասացին. բնութիւն. տեսակն է, որ երևի. այսինքն մարդոյն տեսակն մարդոյն բնութիւն է...** « Philosophi alieni ita dixerunt: Natura species est, quae adparet; sic hominis species, hominis natura est... » disserit auctor de definitionibus naturae, monophysitismum propugnans, dein de sacrificio quod vocantur *matał,* de agno paschali, de usu panis fermentati in missa; [45] (f. 450) *յաղագս աստուածաբանութեան* « de theologia » inc.: **Թէ որպէս իմանի ած. պատ(ասխանի). Ած անբովանդակելի է...** « Quo modo intellegatur Deus. Responsum: Deus inintellegibilis est... »; [46] (f. 452) de notis scripturae armenae, praemisso titulo: *Վասն նշանագրաց* « de signis scripturae », inc.: **Աբրահամ...** « Abraham... »; hoc opusculum e cod. Parisiensi 42 (tunc 12) Paulinus Martin lucis sole expressum primo conventui internationali Orientalistarum praesentavit, *Congrès international des orientalistes, Compte-rendu de la première session, Paris 1873,* p. II, Lutetiae Parisiorum, 1876, p. 456-462; [47] (f. 453v) *յաղագս բնութեան* « de natura » inc.: **Բնութիւն է սկիզբն շարժման և դադարման...** « Natura est principium motus et quietis... »; [48] (f. 455) *իմաստասիրաց հարցմունք* « quaestiones philosophorum » inc.: **Երկիւղ կամ անգիտութիւն ի մասանց բաց որոշին...** « Timor vel ignorantia in partibus evidentibus distinguuntur... »; [49] (f. 455v) de sex diebus creationis scholion breve ex opere ⟨Iohannis⟩ **Erzënkatsi,** praemisso titulo **Ե⟨ր⟩զնկայ**

Թարգմանչի յաղագս վեցաւրեայ արարչութեան։ « Interpretis (oppidi) Erzĕnk de sex diebus creationis », inc.: Եթէ յառաջնում աւուրն, արարաւ երկին վերին և երկիր... « Cum primo die facta sunt caelum supernum et terra ... »; [50] de mulieribus apostolorum, praemisso titulo Յաղագս թէ ոյք յառաքելոցն ամուսնացեալ էին և կամ ոյք ոչ։ « de apostolis, quinam uxores habuerunt et qui non », inc. Պետրոս և անուն կնոջ իւրոյ գուգիա... « Uxoris Petri nomen est Gugia ... », cf. *Journal Asiatique,* loc. cit., p. 163 sq.; [51] (f. 456) **Sarkavag** doctoris praecepta, quibus praemittitur titulus Բանք խրատու ուսումնասիրաց սարկաւագի աշխարհականոյս վարդապետի « Verba consilii eruditorum a. Sarkavag saeculari doctore, inc.: Պանձու իմաստութեան ոչ է գտանել ումեք գովեստ զուգական... « Neminis est invenire laudem parem sapientiae thesauro ... ».

49 (f. 456) <Pseudo-> **Aristotelis** περὶ ἀρετῶν ad Alexandrum, Դաւթի Անյաղթ փիլիսոփայի Մատենագրութիւնք... Venetiis, 1833, p. 629-635; huius codicis conlationem cum textu graeco invenies apud F. C. Conybeare, *A collation with the armeniam versions of the greek text of Aristotle's Categories...* in *Anecdota Oxoniensia, classical series*, vol. I, part. VI, Oxonii, 1892, p. xxxv et 72-75.

50 (f. 461) **Iacobi** episcopi de Trinitate, praemisso titulo Յակովբայ եպիսկոպոսի թէ որպէս գիրք ասեն վասն որ երրորդութեան խորհրդո<յ> « Iacobi episcopi de modo quo scriptura loquitur de mysterio sanctae Trinitatis », inc.: Գրէ Մովսէս հայեաց ի քեզ զի՞նչ մեք այն է երրորդութիւն յորոց պատկեր ստեղծաք... « Scribit Moyses: Respexit te. Quare nos? Hoc est Trinitas, ad cuius imaginem creati sumus ... »; des.: զի թէ որդի հաւր երկրորդ. հոգի հաւր Երրորդ. և եթէ երրորդ հոգի ապա որդւո՛ է երրորդ. որպէս որդի հաւր երկրորդ։ « Quia si Filius secundus fuerit Patris, Spiritus tertius Patris est et si Spiritus tertius, ergo tertius Filii est ».

51 (f. 462v) De categoriis X aristotelicis libellus, cui titulus inponitur Արիստոտէլի տասն ստորոգութիւնք « Aristotelis decem categoriae », inc.: Գոյացութի։ Որակք։ ... գոյացութի, արարած։ իսկ որակն, գոյն։... « Substantia, qualitates... substantia, creatura, qualitas vero color ... ». Subditur (f. 464v) de gradibus philosophiae, praemisso titulo վեց են աստիճանք իմաստասիրութեան « sex sunt gradus philosophiae »: Առաջին. իմաստասիրութի է, գիտութի գոյից քան որում՝ գոյք... « Primus: philosophia est scientia substantiarum prout substantiae sunt ... ».

Codicem ex delicata membrana, modo Francorum elaborata, nitidissime perscriptum littera *bolorgir*, fasciculi efficiunt quadraginta tres, qui omnes seniones fuerunt praeter ultimos tres.

Nunc vero, quamquam plerique integri repperiuntur, 11 folia tantum habent quartus et nonus, 10 quintus, septimus, decimus septimus et ultimus, 9 vicensimus tertius et vicensimus nonus, 8 tertius, antepaenultimus et paenultimus, 6 vicensimus et trigesimus quartus, 4 primus. Deperditionem excisorum foliorum, quae omnia vacua fuerant relicta praeter unum indicis initium continens, minio notavit manus antiqua in margine summo paginarum lacunas inmediate praecedentium vel sequentium, dialecto ciliciana; sic legis in f. 2v, fasciculi ultimo primi: աւղի (sic) տետրէնս կտ<ր>ած է ութ· թուխթ· ընդ գրածն անգիր | նզոված է կտրողն որ ի յայս ցեղ գրոցն թուխթ կտրէ ամմէն (*sic*): « Primi fasciculi excisa sunt folia octo scripta et non scripta. Maledictus est excisor qui in hoc libro folium excidit. Amen »; f. 22v ultimo fasciculi tertii: ի յայս որ կտրած է· դ̄· թուխթ· նզոված է կտրողն· ժ̄բ̄· « Hic IV folia excisa sunt. Maledictus est excisor. (summa 8 + 4 =) XII »; item f. 23 excisionem indicavit unius folii in principio fasciculi quarti, f. 43v duorum foliorum in fine fasciculi quinti, f. 63v duorum foliorum post octavum fasciculi septimi, f. 179v duorum foliorum post septimum fasciculi decimi septimi, f. 212v foliorum sex in fine fasciculi vicensimi, f. 245v trium foliorum in fine fasciculi vicensimi tertii, f. 314v duorum foliorum post nonum fasciculi vicensimi noni, f. 367v foliorum sex post quintum fasciculi trigesimi quarti, f. 465v trium foliorum post nonum fasciculi quadragesimi tertii: ի հաւս կտրած է· գ̄· եղաւ ամէն ջումըն· որ կտ<ր>ած է· լ̄թ̄· թուխթ· ընդ գրած | մնաց ի գիրքս· դ̄ծ̄զ̄· թուխթ· նզոված է կտ<ր>աւղն ով կարդա թող ասէ եղիցի· « Hic excisa sunt III. Fuit totus numerus (foliorum) excisorum XXXIX folia. Scripta remanent in libro CCCCLVI folia. Maledictus est excisor. Qui legit, dicat: Fiat ». Notula eiusdem formae f. 466v: մնաց դ̄ծ̄զ̄ թուխթ· կտրած է ընդ գրած ընդ անգիր թուխ|թ· լ̄թ̄· քանի կու առնում զգիրքս ի կերք նա կու նզովեմ զկտ<ր>ողն· « Manent folia CCCCLVI; excisa sunt, sive scripta, sive non scripta, folia XXXIX. Quotienscumque librum in usum sumo, excisori maledico ».

Appositae sunt notae in margine imo ultimae paginae unius cuiusque fasciculi, vel a librario ipso vel a coaevo qui etiam opusculorum seriem in mg. externo notavit indicemque in principio codicis exaravit, certe non multo post libri scriptionem, post tamen excisionem foliorum ut vid., a fasciculo secundo, qui primus numeratur, ad quadragesimum secundum nota խ̄ա̄ instructum. Sed anteriores exstiterunt notae, quas fere omnes aut glutinatoris ferrum resecuit aut manus erasit nescio quam; has tantum perspeximus: f. 43v լ̄բ̄, f. 55v ի̄դ̄, f. 56 ի̄ե̄, ff. 149. 160v ի̄ա̄, f. 172v ի̄բ̄, ff. 173. 182v ի̄գ̄, ff. 183. 194v ի̄զ̄, f. 207 ի̄է̄, f. 213 [լ]գ̄, f. 225 լ̄դ̄, ff. 237. 245v լ̄ե̄, f. 314av ժ̄գ̄, f. 404v ա̄, ff. 405. 416v բ̄, f. 417 գ̄, ff. 429. 440v դ̄, ff. 441. 448v ե̄, f. 456v զ̄, f. 457 է̄.

Inde restauratur series antiquior fasciculorum et operum hoc modo:

fasciculorum series ant.	fasc. series nova	folia	opuscula
1-8	37-43	393-466	48-51
9-14	25-30	258-326	28-45
15-25	8-17 + 6-7	66-182 + 44-65	11-12 + 8-10
26-28	18-20	183-212	13-19
29-32	2-5	3-43	1-7
33-36	21-24	213-257	20-27

Ff. 327-392, quae opuscula 46. 47 continent, vel extra seriem fuerunt, vel fasciculorum notas 37-42 habebant, nunc penitus excisas. Manus, quae foliorum interitum, ut supra, declaravit, imo f. 2v, primi fasciculi ultimo, quod nota carebat, ա̄ minio adpinxit. Ff. 369-464, praeter ff. 392-394 per neglegentia, ut vid. omissa, numeris latinis I-XCIII signata sunt saec. XIII/XIV. Litterae maiores ac tituli minio scripta sunt, quandoque vero litterae maiores, sicut primae lineae opusculorum, auro distinctae. Litterae maximae seu *šałagir*, nec non ornamenta, quae in fronte operum praecipuorum aut in marginibus externis haud raro conspiciuntur, eximia arte diversis pigmentis et auro distinguuntur. Notandae sunt ff. 5-13 portae, quae Ammonianas tabulas concor-

dantiarum evangelicarum continent, ff. 44. 66. 180. 213. 246. 258. 270. 395 fasciae, ff. 317. 321 schemata cognationum. F. I leguntur antiquae notae codicis ·*302*·, *4* cancell. *3, III.* et variae notulae: manu saec. XIII/XIV: *epistole tra*(n)*slate de latino in ermeno* (sic); manu illius qui deperditionem foliorum notavit, rubro pigmento: ┼ ի սր Հոգւոյն, ը. աւրէիցն ի մէկ այլ շաբա|թն. եշ. տաւն է տր մարմնոյ և արեանն. « in hebdomada (quae incipit) dies VIII post (festum) s. Spiritus, feria quinta, festum est s. Corporis et Sanguinis »; manu saec. XVII: *Officia ecclesiastica,* dein: *Masctuaz. est nomen libri, ubi continentur officia* | *ecclesiastica, et omnia quae ad officiu*(m) *sacerdotale* | *spectant: item historia ecclesiastica more* | *Eusebij Caesariensis, in qua est Veteris ac noui* | *testamenti celebriu*(m) *uiroru*(m) *uitae, gestoru*(m)*q*(ue) | *enarratio, Item Geographiae, et Philosophiae* | *quaedam excerpta: In principio su*(n)*t* | *Canones Evangelici Eusebij, et circa* | *Medium libri Catalogus Regum Armeno*|*rum* [*Persaru*(m) add. in mg. pr. manu] *ac Romanorum* [*cu*(m) *olympiadibus* suprascript. pr. manu] *omnia ut conij*(sic)|*citur, ex latino in Armena*(m) *lingua*(m) *tra*(n)*slata.* Angelus Mai haec addidit, post verbum *Caesariensis* inserenda: *Nimirum est* | *pars altera* | *Samuelis Aniensis* | *sive Chronicus eius* | *Canon usque ad Christianum MCCLXXX.* F. 326 ad calcem kalendarii perpetui, quod non est prima manu scriptum: Հրամանաւ թագազարմ իշխանին իշխանաց՝ բարեպաշտին և աստուածասէ|րին Հեթմոյ, տն կոռիկոսոյ, շինեցաւ և գրեցաւ ամսամտիկս այս ձեռամբ ստեփանոսի՝ | նուաստ քահանայի. ի ժամանակս Հայրապետին Հայոց տն կոստանդեայ. Եւ ի թագաւ|որութեն Հայոց, բարեպաշտին և աստուածասիրին լեւոնի. ի թուականիս Հայոց յ. չլզ. ն. | Եւ ի փոքր թուին, ի յընդիքտիոնին Հոռոմոց ի. ժե. ն. Եւ ի մեծ թուին Հոռոմոց յ. չղե. ն. | Եւ է յայսմ ամի արեգականն. շրջանն. ժթ. Եւ լուսնին շրջանն. ժբ. Արդ աղաչեմ զամ|ենեսեան, խնդրեցէք յայ, զի զվերասացեալ տեարսդ մեր՝ պահեսցէ խաղաղութբ, և առո|ղջութբ, և ուղիղ վերակացութբ՝ երկայն ժամանակօք. ընդ նոսին և զիս զաշխատողս ի սմա. « Iussu regii principis principum pii et Deum diligentis, Heṭoum, domini Coryci, instructa est scriptaque (praesens tabula) initiorum mensium manu Stephani humilis presbyteri; tempore patriarchae Armenorum domini Constantii,[1] rege vero Armenorum pio Deumque diligente Leone (II); anno Armenorum 736 (= A. D. 1287); et anno parvi cycli, id est indictione Graecorum 15, magni cycli Graecorum 795 (i. e. A. M. 6795). Hic annus est decimus nonus cycli solaris, cyclique lunaris duodecimus. Nunc, oro vos omnes, invocate Deum ut supra dictos dominos nostros custodiat in pace salute et aequo regimine diebus multis, meque cum illis pro eo laborantem ». F. 465 brevis subscriptio librarii: Զմեղաւք դատապարտեալս, զռուբէն գրիչս | աղաչեմ յիշել ի տր. « Oro ut memineritis ante Dominum librarii Ruben, peccatis condemnati ». Ff. Iᵛ. II. 1ᵛ. 2. 5ᵛ. 6ʳ. 7ᵛ. 8ʳ. 9ᵛ. 10ʳ. 11ᵛ. 12ʳ. 13ᵛ. 14. 22, 42ᵛ. 43. 61ᵛ. 62-65. 178ᵛ. 179-182. 210ᵛ. 211. 212. 245. 268ᵛ. 269. 314ᵘ. 315ʳ. 317ᵛ. 323ᵛ. 324ʳ. 325ᵛ. 327ʳ. 367ᵛ. 368. 392ᵛ. 393. 394 vacua.

Codex corio rubro conpactus aureisque lineis ornatus exhibet in dorso numerum *3* auro inpressum et in paginis externis operculorum tesseras gentilicias Gregorii XVI et Ioseph Albani card. bybliothecarii. In summa foliorum acie ┼ Փռանգ ընթերցուածք « Lectiones Francorum ».

4 (olim 6, dein 10). An. 1226-7 (= Arm. 675, cf. f. 349ᵛ), chart., mm. 176 × 125, ff. 350.

Gregorii Narekatsi sermones, qui saepius inpressi sunt inde ab anno 1673, ut est videre apud Arsenium Ghazikian, Հայկական նոր մատենագիտութիւն եւ հանրագիտարան հայ կեանքի, t. I, pp. 471-495. Haec est conlatio codicis cum editione Mechitaristarum Venetorum an. 1840 inter opera omnia sive Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկայ վանից վանականի մատենագրութիւնք։ [1] (f. 2) titulus longior fere ut in ed., [2] (f. 2ᵛ) sermo I, ed. p. 1, [3] (f. 4ᵛ) II, p. 3, [4] (f. 9ᵛ)

---

[1] Constantinus Gadougetsi, patriarcha ann. 1286–1289.

III, p. 6, [5] (f. 14^v) IV, p. 10, [6] (f. 16^v) V, p. 12, [7] (f. 20) VI, p. 14, [8] (f. 23) VII, p. 17, [9] (f. 25^v) VIII, p. 19, [10] (f. 27) IX, p. 20, [11] (f. 29^v) X, p. 22, [12] (f. 32) XI, p. 24, [13] (f. 36) XII, p. 27, [14] (f. 38^v) XIII, p. 29, [15] (f. 40^v) XIV, p. 31, [16] (f. 43) XV, p. 33, [17] (f. 46^v) XVI, p. 36, [18] (f. 48) XVII, p. 37, [19] (f. 51) XVIII, p. 39, [20] (f. 56) XIX, p. 43, [21] (f. 59^v) XX, p. 45, [22] (f. 64) XXI, sine numero in cod., ed. p. 48, [23] (f. 67) XXII, notatus XX in cod., ed. p. 51, [24] (f. 69^v) XXIII, p. 51, [25] (f. 74) XXIV, p. 55, [26] (f. 77) XXV, p. 57, [27] (f. 82^v) XXVI, p. 61, [28] (f. 86) XXVII, p. 63, [29] (f. 91) XXVIII, qui parti priori tantum sermonis XXVIII ed. respondet, p. 67-69, l. 34, [30] (f. 95) XXIX, quae est pars posterior sermonis XXVIII ed., p. 69, l. 35 - p. 71, [31] (f. 97) XXX, ed. XXIX, p. 71, [32] (f. 101^v) XXXI, ed. XXX, p. 74, [33] (f. 105^v) XXXII, ed. XXXI, p. 77, [34] (f. 109^v) XXXIII, ed. XXXII, p. 80, [35] (f. 114^v) XXXIV, ed. XXXIII, nn. 1-3, p. 88-86, l. 11, [36] (f. 118) XXXV, ed. XXXIII, nn. 4. 5, p. 86, l. 12-88, [37] (f. 121^v) XXXVI, ed. XXXIV, p. 88-89, l. 4 ante finem, [38] (f. 123) XXXVII, ed. XXXIV, p. 90-94, tribus ultimis lineis p. 89 post titulum p. 90 positis, [39] (f. 131) XXXVIII, ed. XXXV, p. 95, [40] (f. 134^v) XXXIX, ed. XXXVI, p. 97, [41] (f. 136^v) XL, ed. XXXVII, p. 99, [42] (f. 139^v) XLI, ed. XXXVIII, p. 101, [43] (f. 142) XLII, ed. XXXIX, p. 103, [44] (f. 144) XLIII, ed. XL, p. 104, [45] (f. 146) XLIV, ed. XLI. p. 106, [46] (f. 146^v) XLV, ed. XLII, p. 107, [47] (f. 148) XLVI, ed. XLIII, p. 108, [48] (f. 149^v) XLVII, ed. XLIV, p. 109, [49] (f. 151^v) XLVIII, ed. XLV, p. 110, [50] (f. 156^v) XLIX, ed. XLVI, p. 114, [51] (f. 159^v) L, ed. XLVII, p. 116, [52] (f. 161^v) LI, ed. XLVIII, p. 117, [53] (f. 169^v) LII, ed. XLIX, p. 123, [54] (f. 173) LIII, ed. I, p. 126, [55] (f. 177) LIV, ed. LI, p. 129, [56] (f. 182) LV, ed. LII, p. 132, [57] (f. 184) LVI, ed. XCIV, p. 265, [58] (f. 185^v) LVII, ed. XCV, p. 266, [59] (f. 187) sub num. LVII perperam iterato, ed. LIII, p. 134, [60] (f. 191^v) LVIII, ed. LIV, p. 137, [61] (f. 194) LIX, ed. LV, p. 139, [62] (f. 198) LX, ed. LVI, p. 142, [63] (f. 201) LXI, ed. LVII, p. 144, [64] (f. 203) LXII, ed. LVIII, p. 146, [65] (f. 205^v) LXIII, ed. LIX, p. 148, [66] (f. 207^v) LXIV, ed. LX, p. 149, [67] (f. 214^v) LXV, ed. LXI, p. 154, [68] (f. 219) LXVI, ed. LXIII, p. 159, [69] (f. 223^v) LXVII, ed. LXII, p. 158, [70] (f. 225^v) LXVIII, ed. LXIV, p. 162, [71] (f. 228) LXIX, ed. LXV, p. 164, [72] (f. 232^v) LXX, ed. LXVI, p. 167, [73] (f. 239^v) LXXI, ed. LXVII, p. 172, [74] (f. 241^v) LXXII, ed. LXVIII, p. 174, [75] (f. 245^v) LXXIII, ed. LXIX, p. 177, [76] (f. 248) LXXIV, ed. LXX, p. 179. [77] (f. 251) LXXV, ed. LXXI, p. 181, [78] (f. 257) LXXVI, ed. LXXII, p. 257, [79] (f. 260^v) LXXVII, ed. LXXIII, p. 260, [80] (f. 263^v) LXXVIII, ed. LXXIV, p. 190, [81] (f. 267) LXXIX, ed. LXXV, nn. 1-4, p. 193-194, l. 22, [82] (f. 267^v) LXXX, ed. LXXV, nn. 5-8, p. 194, l. 23 - p. 196, [83] (f. 271) LXXXI, ed. LXXVI, p. 203, [84] (f. 273) LXXXII, ed. LXXVII, p. 205, [85] (f. 276) LXXXIII, ed. LXXVIII, p. 207, [86] (f. 279^v) LXXXIV, ed. LXXIX, p. 209, [87] (f. 284) LXXXV, ed. LXXX, p. 213, [88] (f. 287) LXXXVI, ed. LXXXI, p. 215, [89] (f. 289^v) LXXXVII, ed. LXXXII, p. 217, [90] (f. 295) LXXXVIII, ed. LXXXIII, p. 220, [91] (f. 300) LXXXIX, ed. LXXXIV, p. 224, [92] (f. 302) XC, ed. LXXXV, p. 225, [93] (f. 304) XCI, ed. LXXXVI, p. 227, [94] (f. 305^v) XCII, ed. LXXXVII, p. 228, [95] (f. 308) XCIII, ed. LXXXVIII, p. 230, [96] (f. 310) XCIV, ed. LXXXIX,

p. 232, [97] (f. 310ᵛ) XCV, ed. XC, p. 232, [98] (f. 316) XCVI, ed. XCI, p. 236, [99] (f. 320) XCVII, ed. XCII, p. 239, [100] (f. 330ᵛ) XCVIII, praemisso titulo in eodem folio recto, ultima pars sermonis LXXV ed. p. 197-203, l. 4, [101] (f. 341) XCIX i. e. preces in oleum sanctum, ed. XCIII, p. 246, omissis tamen (f. 345ᵛ post l. 5) sectionibus XIX, XX editionis p. 261, l. 3 - 262, l. 22 et in linea prima f. 346 ed. p. 263, l. 1 'ի սոյն - l. 31 դրեմք, quod videtur librarius indicavisse, cum scripsisset in mg. imo f. 341 պակաս է ճառս « sermo est deficiens ». Sequitur (f. 347ᵛ) Gregorii Narekatsi vitae summa, quae, praemisso titulo վարք սրբոյ առն այ գրիգորի նարեկացոյ « Vita sancti viri Dei Gregorii Narekatsi », inc. et des. ut in *Bibl. hag. or.*, n. 351.

Codicem recensuit Iohannes Miskhgean in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 273 sq.

Codicem littera *bolorgir* exaratum a librario nomine Thaddeo quaterniones efficiunt XLIV, notis numeralibus armenis signati in margine imo cuiusque primae et ultimae paginae. Primum folium fasciculi primi et ultimum ultimi perierunt. F. 1 manu saec. XVI: *scritto in lingua Armen*[a] et manu saec. XVII: *edit*(ae) *Constantin*(opoli) | *et Amsteroda*(mi) | *ora*(tion)*es mirabiles* (?); item antiquae notae codicis *6* cancell, *nov. X* et *VI* cancell. *IV, Armeno 4* et in schedula adglutinata *Arm. 4*. F. 1ᵛ manu librarii: Ով պատուական եղբայր ուրինակն | Թիւր էր որ գրեցի այլ գիրք առի և | տեսա շատ պակաս գտայ յառ|աջին ուրինակն։ և որչափ կարի խորդեց|ի։ « O venerabilis frater, exemplar e quo descripsi mendosum erat; alium librum cepi et adspexi; defectus plurimos inveni in primo exemplari et quantum potui conrexi ». In mg. imo f. 2, manu Angeli Mai: *Gregorii Narichiensis soliloquia*. Librarius invocationes multiplicavit fere post unum quemque sermonem, e. gr. f. 9: Տր ած ողորմեա թադոսի (sic) գծողի։ « Domine Deus, miserere Thaddei scribentis »; f. 16ᵛ: տր ած ողորմեայ թադեոսի գծողին և իւր ննջեցելոցն։ « Domine Deus, miserere Thaddei scribentis et defunctorum eius »; f. 20: Տր ած ողորմեայ թադեոսի գծողին և թող զնորա մեղս։ « Domine Deus, miserere Thaddei scribentis et dimitte eius peccata »; f. 40: Սր երրորդութի անբաժանե<լ>ի ողո|րմեայ թադեոսի գծողի և իւր ննջեցել(ոց) « Sancta Trinitas indivisibilis, miserere Thaddei scribentis et eius defunctorum »; f. 55ᵛ: Տր ած ողորմեա ամե<ն>այն հաւատացե|լոյ և գծողին թադեոսի։ ամէն։ « Domine Deus, miserere omnium fidelium et scribentis Thaddei. Amen »; f. 77: տր ած ողոր|մեա թադեոսի գծողի և ամենա|| ա|յն հաւատացելոց ի քեզ « Domine Deus, miserere Thaddei scribentis et omnium credentium in te »; f. 121: տր ած ողորմեա թադեոսի գծողին | և իւր ննջեցելոցն ամենեցուն։ « Domine Deus, miserere Thaddei scribentis et omnium defunctorum eius »; f. 131, forsitan alia manu: Զթադեոս և զծնաւղսն իմ աղաչեմ յիշել ի տր « Thaddeum et genitores eius precor ut conmemoretis in Domino »; f. 139ᵛ: տր ած ողորմեա մեղաւր գծողին։ « Domine Deus, miserere peccatoris scribentis ». Idem librarius scripsit in margine f. 341: Այս իմ հաւատ յերրորդութիւն և այս իմ այրն ի մըր|ւսաւիառ խոստովանեալ դաւանութի։ « Haec mea fides in Trinitatem et haec coram matre mea evidenter professa confessio ». F. 349 librarii subscriptio: Փառք ամենասուրբ երրորդութեն որ | զաւրացոյց զտկարութիս աւարտել | զսա։ Արդ ես թադեոս ցանկացող ե|ղեալ սբ հաւրս գրոցս անյագ ըղձ|իւ և ոչ ունէի ինչս զի գրեալ տայի․ և | անյագ բաղձանաւք սկսա գրել զս|ա թերևս աւգտեցայց ի սմանէ և | ի զղջումն ածից զանձն իմ եղկելի | և զմիտս և զխորհուրդս սահեցող|յածմամբ նանրութբ սուս ժաման|ակիս, որ ի մերում աւուրս հան[դիպ]|եցաւ մերոց աշխարհին արե[ւելեաց] | վս մեղաց մերոց բարկացաւ[...] | կանայլին և խրատե[...] || (f. 349ᵛ) մերոց և եհաս աշխարհին սուր անպատ|մելի զոր տեսաք աչաւք մերով զի զհա|մարն ած միայն գիտէ զկոտորելոցն | սրով և զգերելոցն ի ձեռս անաւրինաց | և յետ այնր մահ և սով սաստիկ և այս ամ|ենայն եղև վս բազմանալոյ անաւրէնութ|եանց զի ոչ գտանի ոք որ զթիւն պատ|մե քանզի անճառ է։ բայց գրեցաւ սա | ի թուիս։ ոՀէ։ ձեռամբ թադեոսի | անարժան քահանայի որ անուամբ | և ձեռով միայն երևի մարդկան և գ|ործովք

մեռեալ. և անկակեալ ողորմ|ութեն այ և սրբոց աղաւթից։ Արդ ա|ղաչեմ և յերեսս անկեալ պաղատիմ դեռն|աքարշ դիմաւք թողութի հայցեցէք | [...] եցոց մերոց ծնողացն և անմեղադ | [...] աւք խաչարութե քանզի ոչ եր գր|[...] դրա[·]եր գրեցաւ ի սբ մենաս ա|... « Gloria sanctissimae Trinitati, quae roboravit infirmitatem meam ut hoc absolveretur. Ego vero Thaddeus cupiens librum sancti patris insatiabili desiderio non habebam quid darem pro (codice) scripto; cum insatiabili ardore hunc coepi transscribere ut inde quaestum traherem et ad contritionem ducerem animam meam miserabilem nec non intellectum et consilium a futilitate et vanitate falsi saeculi, cum in diebus nostris castigata sit regio nostra (a Deo) delictis nostris indignato... et terram adflixit gladius inenarrabilis, ut ipsi oculis nostris vidimus, quia Deus solus scit numerum gladio occisorum et eorum qui captivi inciderunt in manus iniquorum. Postea evenerunt mors et fames vehemens, et haec omnia fuerunt propter multitudinem iniquitatum, nemo enim invenietur qui eas enarrabit, quia indicibiles sunt. Hoc exaratum est anno DCLXXV manu Thaddei indigni presbyteri, qui nomine tantum et specie talis adparet hominibus, actibus vero mortuus est et sperat in misericordiam et sanctas preces. Precor ergo et in facie prostratus obsecro, ad terram in facie provoluti petite absolutionem... parentum meorum et... Scriptum est in monasterio s. Menae... ». F. 350 nota donationis ab eodem librario scripta: Ես թաթեոս տուի զիմ | գիրգս ի Հռոմայ ոսպեթ|ալս և որ հեռացուցանէ | զսայ յայս յաղաւթից տան|էդ զվարձս ուդայի առցէ | Զ.... (5 litt. ablut.) անխս կերկու | ... (10 litt. ablut.) աշխատեց|աք և (բերաք ք ablut.) գծողս յ[·] | եւս արժանի արարէք և | կձեզ յիշէ և զմեզ ամ։ « Ego Thaddeus dedi librum meum Romae hospitio (*ospeṭal*). Qui vero eum abstulerit ex illa precum domo mercedem Iudae accipiat!... labores sustinuimus et toleravimus, librarium... dignum efficite et vos conmemorabit et nos omnes ».

Integumentum membranaceum in schedula ex corio rubro dorso adglutinata inscriptionem praebet *Vat.* | *4* | *Arm.* praeterea tesseras gentilicias Leonis XIII et Iohannis Baptistae Pitra card. bybliothecarii.

5. Saec. XVI, chart. (ff. 161-174 membran.), mm. 45×129, ff. I. 174, linn. 18.

1 (f. 1) Kalendarium seu Տօնացոյց. Titulus est: Տաւնացոյց եւ աւետարանացոյց և կարգաւորութի եւ հրահանգ ա(է)րունական տաւնից. Զոր արարեալ է սրբոյն սահակա(յ) հայր(ա)պե(տին) « Kalendarium et index evangeliorum, ordo et ratio festorum Domini, quae fecit s. Isaac patriarcha ». Inc. Յունվար Ե։ Ծն այայտնութեանն առաջին աւուրն գիշերն. առաջին կանոնաշլխին. փառ(ք). քծ. հաւատա(մք). և զգենուն փիլիսոփայքն ... « (Die) V ianuarii. Theophaniae primi diei nocte ». Primi canonis conclusio; Gloria toni secundi. Credo. Et induuntur presbyteri... »; des. (f. 95v): զաւրհնեւն կերեկոյին զեւ առ ած կարդացին ի յաշակերտին դասն տուր, որ զխոնարհ ձայնին ասին սկսնու և այս է։ « Discipulum doce benedictionem serotinam h. e. 'ego ad Deum clamavi' voce minori a magistro incipiendam esse ».

2 (f. 95v) Responsoria seu Մեսեդիք ad vespertinam horam dicenda, temporis paschalis, Adscensionis, nativitatis D. N. I. C., Resurrectionis, martyrum, paenitentiae, ieiunii (cf. brev. Ven. p. 213-217).

3 (f. 98v) Lectiones utriusque testamenti divino in officio dicendae. [1] Evangeliorum lectiones μυροφόρων, de aegrotorum sanatione, de mortuis Matth. 28, 1-20; 4, 23-25; 13, 43-52; Marc. 15, 42-16, 8; 2, 1-12; 13, 32-37; Luc. 23, 50-24,

12; 7, 11-18; 21, 34-38; Ioh. 19, 38-20, 18; 5, 1-18; 14, 15-19. [2] (f. 118) In festis apostolorum, Sap. (in cod. Prov.) 2, 23-3, 3; Is. 40, 9-11; Act. 1, 12-14; Marc. (in cod. Matth.) 3, 13-19. [3] (f. 120ᵛ) In festis prophetarum, Ezech. 18, 30 *դար-ձարուք* - 33 *մեղաւորին*; I Cor. 2, 6-9; Matth. 23, 34-35 *յերկիր*. [4] (f. 122) In festis patriarcharum, Prov. 11, 3. 4 *ի մահուանէ*; Is. 61, 3 *եւ կոչեսցին նոքա* - 6; Heb. 13, 7-9; Luc. 10, 16. [5] (f. 124) In festis martyrum, Prov. 4, 20. 21 (textus ab edito multum differt); Is. 56, 6. 7; II Cor. 5, 1-3; Luc. 6, 20-33 *յերկինս*. [6] (f. 125ᵛ) In diebus ieiunii, Heb. 6, 9-12; Luc. 7, 1-10. [7] (f. 128) In feriis sextis, I Cor. 12, 8-11; Matth. (in cod. Luc.) 10, 19-22. [8] (f. 129) In diebus dominicis, Sap. (in cod. Prov.) 4, 7-10 *սիրեցաւ*; Is. 40, 9-11; Heb. 12, 1. 2; Matth. 5, 14-16. [9] (f. 131) In die Pentecostes, Act. 20, 25-28; I Pet. 4, 10. 11; Ioh. 16, 1-3. [10] (f. 132ᵛ) In festis s. crucis, titulo in f. 132 praeeunte: Prov. 3, 18-20; Is. 66, 22 *քան աւուրց* - 25; Gal. 6, 14-18; Matth. 24, 27-31. [11] (f. 135) In festo Transfigurationis, Eccle. 11, 9-12, 7; 2 Pet. 1, 12-19; Marc. 8, 26-9, 12. [12] (f. 142) Die 15 augusti, in festo adsumptionis B. M. V., Is. 7, 10-15; Gal. 3, 29-4, 7; Luc. 1, 26-38. [13] (f. 145ᵛ) In dedicatione ecclesiae, I Tim. 3, 14-16; Ioh. 10, 22-26. [14] (f. 147) In festis s. crucis, Sap. (in cod. Prov.) 14, 1-7; I Cor. 1, 18-24; Ioh. 3, 13-21. [15] (f. 150ᵛ) In die adscensionis Domini, titulo in f. 150 praemisso, Act. 1, 1-8; Luc. 24, 41-53. [16] (f. 153) In die Pentecostes, Act. 2, 1-21; Ioh. 14, 15-24. [17] (f. 157) In festo ss. archangelorum Michahelis et Gabrihelis nec non omnium caelestium virtutum, Is. 6, 1-7; Luc. 15, 1-10.

4 (f. 159ᵛ) Benedictio salis, ut in Rituali Ven. an. 1840, p. 686 sq. sine proclamationibus et ultima presbyteri oratione, cf. anglicam translationem Friderici C. Conybeare, *Rituale Armenum,* p. 57.

5 (f. 160ᵛ) Preces in principio missae seu *ժամամուտք*, apud Ioseph Catergian, *Sacrae Armenae ecclesiae liturgia,* p. 638-649, titulo rubro paene evanido. Adsunt preces dicendae in diebus abstinentiae, in festis martyrum et eremitarum, in diebus dominicis, in festo s. Stephani posterior tantum, in die nativitatis Domini tres, in honore Simeonis senis, in festis sanctorum regum, s. Theodori martyris, s. Vartanianorum, XL martyrum, s. Lazari redivivi prior tantum, in die dominica adventus, in festo Resurrectionis prima tantum, tempore paschali, in die adscensionis Domini duae ut in ed. cit., sed in tres divisae, in die Pentecostes, in festis Rhipsimitarum, Gaianitarum, virginum, s. Iohannis Baptistae, prophetarum, apostolorum, patriarcharum, ecclesiarum, transfigurationis D. N. I. C., s. crucis, sanctorum *Βοανηργές*, angelorum prior, ⟨Lazari⟩ altera inde a verbis *ի գերեզմանէն յարեաւ* (op. cit. p. 643).

Descriptio codicis a. Iohanne Miskhǵean exstat in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 274.

Codex eleganter exaratus lineis transversis, titulos litterasque initiales praebet minio picta. Ff. 161-172 manu altera sed, ni fallor, coaeva, ff. 173. 174, manu haud ita eleganti ac forsitan recentiori, scripta sunt. Fasciculi sunt XVIII, seniones a secundo usque ad octavum nec non decimus

septimus subpletorius, qui membranaceus est, quiniones decimus et decimus tertius, quaternio decimus quartus, duodecimus 14 folia conplectitur. Fasciculus primus, qui nunc quinio videtur, senionem opinor fuisse, cuius duo prima folia perierunt. Fasciculus nonus 11 folia tantum conprehendit, undecimus 9, cum librarius folia singula exciderit post ff. 95 et 121, sine textus detrimento. Fasciculus decimus quintus in fine mutilus 5 folia habet, decimus octavus 2. Litteris armenis unusquisque fasciculus notatur in summo margine primae paginae et in imo ultimae; notae desiderantur prima fasciculi primi et ultima decimi sexti. Fasciculi nonus, decimus septimus et ultimus notis carent. F. I titulus ut in f. 1 minio exaratus, verbis եւ Հրա ante եւ կարգաւորութի perperam praemissis et a librario ipso expunctis nec non զոր առաՀմանեալ է positis pro զոր արարեալ է; sequuntur litterae ԱԾԱ quae prima sunt verbi ածայպայանութեան. F. 129 perperam 229 signatur. F. 173ᵛ subscriptio alt. man.: ավկաւ | դ(ի)րս. նորեցե (sic). յիշ|եցէք. անար-ժ|անիս. յիշեալ. | ըցէք ի ք(րիստոս)ի. | ամէն. « Parum scripturae renovatum est. Mementote indigni (librarii). Conmemorabimini in Christo. Amen ». F. 174ᵛ: *1* (ut vid.) | *Kalendarium eccle|siasticu*(m) *pro festis* | *et officiis divinis*, et antiquae notae codicis *4* et *7* cancell.

Codex, ita conpactus ut dorso suspenderetur, integumento nullo in praesenti coopertus, capsula includitur ferrea corio rubro obducta, cuius in dorso conspiciuntur tesserae gentiliciae Pii VI et F. X. de Zelada card. bybliothecarii, nec non numerus *4* auro inpressa. Atramento scripti sunt numeri *5. 6. 7. 8.* cancellati vero *4. 6. 7.* ablutus *8.*

6 (olim 7. 8). An. 1590-1 (= Arm. 1040), chart., mm. ca. 8660×97, f. 1.

Preces variae, quas volgo Cypriani preces vocatas sub titulo Ուրբաթագիրք « liber feriae sextae » primum Abgarus prelo tradidit Venetiis an. 1513, cf. Հանդէս ամսօրեայ, t. VIII (1894), p. 360. Editiones refert Arsenius Ghazikian, *Nouvelle bibliographie arménienne* ..., t. I, col. 1288-1292.

1 Evangelicae sectiones, quae mut. inc. Ioh. 1, 11-17; Matth. 9, 27-34; Marc. 1, 21-34; Luc. 7, 1-10.

2 Precationes e libro precum **Gregorii Narekatsi**, qui celeberrimus inter Armenos pluries typis mandatus est inde ab an. 1673, Oscano primae Massiliensis editionis auctore; Arsenius enim Ghazikian, op. laud., col. 473-491, plus quam triginta editiones recenset. [1] Precatio prima, inc. Որդի այ կենդանոյ... « Fili Dei viventis ... », ut in ed. Veneta an. 1807 Սրբոյ Հօրն Մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ Գիրք աղօթից..., p. 160 sq.; [2] precatio altera adversus daemones, ibid., p. 106-108.

3 Confessio s. Cypriani, quam multo longiorem graece ediderunt socii Bollandiani, *Acta SS. septembris*, t. VII, p. 222-245, inc.: *Աղաւթք սր(բոյ) կիպրիանոսի զոր որ կ(ա)րդ(ա)ն յամ աւր: Ես կիպրիանոս ծառա անտիոք քաղաքէ ազգաւ հելենացի. աոն որդի հեթանոսի, անուն հաւր իմոյ եդեսիա և մաւր իմոյ կղաւդեա...* « Precatio Cypriani, quam legunt uno quoque die. Ego Cyprianus, civis Antiochiae urbis, natione Graecus, filius hominis gentilis; nomen patris mei Edesias et matris meae Claudia ... »; des.: ... *ծառ և տունք, դալարնք և անասունք, [ս]ողունք և թռչունք, ծով և գետք ի գնացս իւր(եան)ց: Արդ ով իմ յս ք⟨րիստոս⟩, ուր յիշեսցի անուն*

ս̅բ խաչի քո, և սրբոյն կ<ի>պրիանոսի, ոչ մերձեսցի ինձ դիւական պա-տահմունք ի ծառաէս ա̅յ : « ... arbores et domus, belluae et animalia, reptilia et aves, mare et flumina in cursu suo. Nunc, Domine mi, Iesu Christe, dum conmemoro nomen sanctum crucis tuae et sancti Cypriani, non adpropinquabunt diabolica fata mihi servo Dei ».

4 Historia s. Iustinae, inc.: Պատմութ̅ի ս̅բ կուսին Յուստիանէ: Յորժամ կայր ի քաղաքին յայնմիկ. կոյս մի գեղեցիկ. դուստր մեծա-տուն որում անուն էր <Յ>ուստիանէ: Ես տեսեալ զնա պատանի մի ագաղաւիդոս անուն... « Historia sanctae virginis Iustinae. In illo tempore erat in urbe illa virgo pulchra, viri cuiusdam nobilis filia, nomine Iustina. Et vidit eam iuvenis nomine Agladius (*Agaławidos*) ... »; des.: ... աղաչեմ զքեզ տ̅ր զոր յառաջն կապէի կախարդութբ և արարիչ առաջի (ար suprascr.) քո, ողորմեա և ազատեա զծնունդ ս̅բ աւազանի քո, և զա̅մ կապս արձակեա ի դիմաց ծառախս ա̅յ: ի կիրակոսէս և ի գուհարէս ամէն: « ... precor te, Domine, quem antea arte magica vinciebam; creator, (adsum) coram te; miserere sobolis sancti fontis tui et libera eam; et omnia vincula solve pro servis Dei, Kirakos et Gouhar. Amen ».

5 Obsecratio s. apostoli de benedictione et felicitate, praeeunte titulo դարձեալ մաղթանք ի ս̅բ առաքելէ ասացեալ վ̅ս ա̅հութե և երկա-խտութե և սիրոյ և յաւագաց և քաղցրութե (cod. ի) ծառայինց (sic) ա̅յ և ընդ անցաց (sic) նոցա : « Iterum obsecratio a s. apostolo dicta de benedictione et felicitate, deque magnanimitate atque de mansuetudine servorum Dei et pro animabus eorum ». Inc.: Տ̅ր որ ա̅հեաց զնախնին ադամ, զե-նովք զնոյ և զաբրահամ նոյն ա̅հութբն անանցնական ծաւալեսցի զան-ձամբ նոցայն... « Domine, qui benedixisti maiores nostros Adam, Enoch, Noe et Abraham, eamdem benedictionem aeternam effunde circa animas eorum ... »; des.: Այսպէս ա̅հի սա ա̅վ այս : (կիրակոսս և գուհարս : al. man.) հայր և մայրովն, տամբ և գոյիւք բսա ացուածովն (sic) զոր աստ գրեցաք ամէն, մէն կարգովն կատարեսցէ ա̅ծ փութով: « Sic benedicantur a Deo hi (Kirakos et Gouhar al. man.), pater et mater, domus et opes, quae hic scripsimus. Amen. Uno tantum modo Deus festinatim finiet ».

6 Epistula D. N. I. C. ad Abgarum regem, cuius editiones recenset Arsenius Ghazikian, op. cit., col. 927-934, praemisso titulo Այս է գիր զոր առաքեաց ք̅ս աբգարու թագ(ա)ւ(որ)ի « Haec est epistula quam misit Christus ad Abgarum regem ». Inc.: Երանելիդ աբգար ա̅հեալ եղիցիս... « Beate Abgare, benedictus es... »; des.: ...քանզի մնանեաւ իմով կնքեցի

զոս եւթնեքումս (sic) զոր աստ կան: Հրամանաւն .քսի .քի (sic) հեռացեալ և խափանեալ եղիցի ամ կախարդութի և չար ի ծառաէս այ (ի կիրակոսէս և ի գոհարէս: al. man.) «... in introitu enim meo baptizabit vos omnes septem, qui hic estis. Iussu Christi removeatur et inpediatur quodlibet fascinum atque malum a servis Dei (a Kirakos et a Gohar add. al. man.) ». Textus epistulae multum differt ab illo quem Venetiis ediderunt Mechitaristae an. 1868 Լաբուբնեայ դիւանագիր դպրի Եդեսիոյ Թուղթ Աբգարու..., p. 5 sq.

7 Precatio s. Sergii, quae inscribitur Աղաւթք և աղաչանք սուրբ սարգսի զաւրաւարին: « Precatio et rogatio s. Sergii ducis »; inc.: Իբրեւ եկեալ ի տեղի կատարման սբ սարգիս աղաւթեաց առ ած և ասաց. ով տր քս ածդ ամի որք խնդրեն զանուն իմ ի նեղութե իւրեանց... « Cum venisset s. Sergius ad locum mortis, precatus est ad Deum, dicens: Domine Christe, Deus meus, omnes qui nomen meum invocaverint in tribulatione sua... »; des.: ... և աղաւթիւք սրբոյ սարգսին և ամ սրբոցն ծառայիս այ: (կիրակոսիս և գուհարիս: al. man.) ողոր<մ>եսցի անուամբ հաւր և որդոյ և հոգոյն սրբոյ յաւիտեանս ամէն: «... atque precibus s. Sergii omniumque sanctorum misereatur servorum Dei (Kirakos et Gouhar al. man. add.) in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti in saecula. Amen ». Haec precatio minime repperitur in passione s. Sergii auctore Nersete Šnorhali, quam Venetiis ediderunt Mechitaristae an. 1854 Պատմութիւն վարուց սրբոյն Սարգսի in Սոփերք Հայկականք t. XVI, pp. 11-53.

8 De insignibus s. crucis ubique terrarum erectis inc.: Ս պատուական սբ խաչի նշանացն որ պահեն զծառայս այ զ... (spatio ad nomina recipienda puro relicto) Բարեխաւսութբ սբ և ածային նշանացս քի անբարբառ. բարեխաւսացոն սբ խաչափայտին քի... « de pretiosae sanctae crucis insignibus, quae custodiunt servos Dei NN. Intercessione sanctorum et divinorum insignium Christi, ineffabiliter intercedente sancto ligno crucis et Christi... »; post nomina locorum, ubi specialiter crux veneratur, des.: ... ամենեցուն բար-(cod. բ)եխաւսութբն պահեա քս ած զծառայս քո (զկիրակոսս և զգաւհարս և զորդիքն զստեփանոսն al. man.): «... horum omnium (s. crucis insignium) intercessione custodi, Christe Deus, servos tuos (Kirakos et Gauhar et filium Stephanum al. man. add.) ».

9 Historia apocrypha de s. Iohanne Baptista sanato a D. N. I. C., titulo inposito Գիր գլխացաւ և ամ ցաւոց բժշկութե }ծռ{ « Libellus sanationis pro hemicranio et omnibus doloribus », inc.: Այնժամ գնաց ի գալիլէ

ի յորդանան առ յովհաննէս մկրտիլ ի նմանէ ... « Deinde incedit a Galilea ad Iordanem apud Iohannem, ut baptizaretur ab eo ... »; des.: ... *զվայրի ակն եւ զտանու ակն եւ զամ՟ ազգ գլխացաւ նոր ոչ ունիք իշխանութիւն մեր*(cod. *մ՟*)*ձենալ ի ծառայս այ* (*ի՟ կիրակոս եւ ի գոհարն* al. man.) « ... ocule fere oculeque domestice et cephalalgiae omne genus, mox non habetis potestatem adpropinquandi servis Dei (Ḳirakos et Gōhar al. man. add.) ».

10 Inprecationes, plerumque brevissimae, ad morbos sanandos: [1] pro rabioso, inc.: *Գ․իր կատաղածի գրէ․ խ՟․ աւր ի վերա հացին եւ անաւթից տուր ուտել անա ա՟լ անա ա՟լ ։ Ագս մագս բագս* ... « Libellum rabiosi scribe: XL diebus super panem et catinas da edere: Ana, per Deum, Ana, per Deum. Ags, mags, bags ... »; [2] pro vitio mammarum et fermentatione, inc. *Օ․ի կասիր արար ի կատակ արար սա կեղ՟ք անգամ կրկնէ* ... « Tu enim cessas opus, in ludibrio est opus, ulcus meum, XXXIX vicibus itera ... »; [3] ad sanguinem ligandum, inc.: *քաւն մաւն թիթրակ պակլայ կապի արիւն* ... « Khaun, maun, ṭiṭrak paklay ligatur sanguis ... »; [4] pro horrore febris inc.: *Ասէ մինաս թող վս՟* (circa 10 litt. ablut.) *այ՟ ասէ մինաս թող վս՟ քի՟ կուսէ մինաս թող վս՟ն սբ՟ կուսին մարիամու* ... « Dicit Menas: exi utique propter ... Dei; (dicit) Menas: exi propter Christum; dicit Menas: exi propter sanctam virginem Mariam ... »; [5] ad sanguinem ligandum, ut supra; [6] dum foenum minime crescit, inc.: *Տր՟ մեր յս՟ քս՟ եմուտ յէմ՟ մտանեան առ նա հարիւրապետ մի ի ծունր իջեալ աղաչէր զնա եւ ասէր․ տ՟ր իմ եւ ա՟ծ իմ անասուն իմ չարեաց ականէ ի չար լեզուէ եւ ի դիւէ։* « Cum intraret D. N. I. C. in Hierusalem, adcedit ad eum centurio et dixit illi: Dominus meus et Deus meus, iumentum meum male habet a mala lingua et a daemone ... »; des.: ... *եւ ի խաշանց եւ պահեսցէ զծառայս ա՟յ անուամբ հաւր եւ ո(րդւոյ ...)* « ... et ovibus atque custodiat servos Dei in nomine Patris et F(ilii ...) »; [7] pro dolore dentium, inc.: *Միքայէլ, գաբրի․ երիչամղալաւնիեա․ եւալահ․ գրէ զայս ․գ․ անունս* (cod. *անււ ւսն*) *ի վ՟ր քարտիզին* ... « Michahel, Gabri(hel), Eričamłalauniea, Evalah, scribe tria nomina haec super chartam ... », [8] pro lingua, inc.: *Անուամբն էմանուէլի եւ մարիամու* ... « In nomine Emmanuhelis et Mariae ... ».

11 Invocationes ad B. M. V., praemisso titulo *Մաղթանք ի ս՟բ ածածին որ ա՟հէ զծառայս ա՟յ ի չարաչից ի չար լեզ<ո>ւէ եւ յա՟մ չար պատահմանց* « Invocationes ad sanctam Dei genetricem, quae benedicit servos Dei in tribulationibus e mala lingua et in omni malo eventu », inc.: *Ով ամե-*

նայոքհի ածածին պարծանք կուսութեն (sic)... « O sanctissima Dei genetrix, honor virginitatis ... »; des.: ... պահեայ յամ չարէ և յամ պատուհասէ զծառայս այ. զգասպր էրցն (sic), անուամբ հօր և որդոյ և հոգոյն սբյ յօիտեանս ամէն « ... custodi ab omni malo et ab omni poena servum Dei, Gasparum presbyterum, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti in saecula. Amen ».

12 Precatio propter pericula praelii, praeeunte titulo Այլ գիր պատերազմի և չար սահաթի, սրի և թրի, նետի և խանչարի, նիզակի և դանակի « Libellus alius pro bello et hora (ساعة) mala, adversus ensem et gladium, sagittam et pugionem (خنجر), lanceam et cultrum », inc.: Յիշեայ զյովէլ հրեշտակն, զմի(cod. խ)քայէլ հրեշտակն, զգաբրիէլ, զսաղաթիէլ... « Conmemora Yowiēl angelum, Michahelem angelum, Gabrihelem, Salathihelem ... »; des.: ... բանայ զդուռն ողորմութեն իւրոյ ի մր ծառ(ա)յիս այ. գասպ(ա)ր երցն. անուամբ հաւր և որդ(ւո)յ և հոգ(ւո)յ. սբյ յաւիտեանս ամէն։ « ... aperit portam misericordiae suae servo Dei, Gasparo presbytero, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti in saecula. Amen ».

13 Precatio s. Sergii ducis, ut supra n. 7, exceptis nominibus quorum loco legitur prima manu scriptum գասպր երցն « Gasparus presbyter ».

14 Libellus pro morbis vel ulceribus, ut vid., Թպղայ et ալք (cod. այլք) vocatis (Sahak Amatouni, Հայոց բառ ու բան, Vałaršapat, 1912, pp. 8, 220), inc.: Սբ Նանաս և սբ Շիղաթ երթային ի ճանապարհի անջրդին տեղի... « Sanctus Nanas et sanctus Šiłaṭ ibant in itinere per desertum locum... »; des.: ... սբ Նանաս և սբն Շիղաթ կապտնաւք տրարին զպեղծս (sic) զայն առաքեցին յանդունդս որ ոչ մերձենայ ի ծառայս այ .:. (ի կիրակոս և ի գաւհարս և իւր(եա)նց որդիքն իստեփանոսն al. manu) « ... sanctus Nanas et sanctus Šiłaṭ vinciant hos inmundos (spiritus) mittantque eos in abyssos ne adpropinquent servis Dei (Kirakos et Gauhar atque filio eorum Stephano al. man. in spatio vacuo relicto add.) ».

Codex descriptus est a Iohanne Miskhǵean in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ t. 6 (1892), p. 274 sq.

Rotulus utraque ex parte ornatur fascia crocea binisque lineis rubris. Nomina possessorum, ut supra notatum est, in fine plurium precationum addidit manus altera in spatiis ad ea recipienda puris relictis. Librarii subscriptio in fine legitur: Գրեցաւ կիպրիանոս ի քռն|աւս ի դուռն սբ կարապետին | ձեռամբ աբրահամ ս(ա)րկ(ա)ւ(ա)գին | ի թՎ. ռխ. « Scriptus est (liber) Cypriani in Khrni ad portam sancti Praecursoris manu Abrahami diaconi anno Armenorum 1040 (A. D. 1590-1) ». Notae conspiciuntur in capite folii aversi *7. 8* cancell. et *VI*.

Capsa lignea corio rubro cooperta, quo rotulus continetur, auro praebet inpressa, et tesseras gentilicias Gregorii XVI Josephque Albani card. bybliothecarii, et numerum codicis *6* corona circum datum tum in superiore cum in anteriore parte.

7 (olim 9). Saec. XIV in., chart., mm. 171×121, ff. I. 250, linn. 20.

1. Epistula de fide, auctore **Stephano,** ni fallimur ⟨**Siunetsi**⟩, ut intellegitur ex litteris *ստեփ* (= *ստեփաննոս*) in margine inf. aliquot paginarum scriptis, sed textus et nomina ss. Patrum in codice relata, ex. gr. Epiphanii in ps. 15 (f. 8), Gregorii Nysseni et Basilii (f. 8ᵛ), Gregorii Nazianzeni (f. 9) haud repperimus in epistulis ad episcopum Antiochiae vel ad Germanum patriarcham Constantinopolitanum, ut exstant in libro cui titulus Գիրք Թղթոց, Սահակ Մեսրոպեան մատենադարան, t. 5, Tiphlis, 1901, p. 323-334, 373-395. Inc. mut. (f. 1) *...անե[...] զսոցայն խոստովանիմք հաւատ յոր դաւանեցաք և մկրտեցաք, և պաշտեմք զգեղեցիկ աւանդութիւն հայրենատուր աւանդութեցն ։* «... confitemur fidem, in qua professi et baptizati sumus, et custodimus bonam traditionem paternarum traditionum »; des.: *... պահեսցես սբն [...]թեն և փառաւորեսցես զորդի և զՀայր հանդերձ Հոգւովն սրբ[ով] որ է աւրհնեալ* «... servabis sanct[...] et glorificabis Filium et Patrem cum Spiritu Sancto, qui est benedictus ».

2 (f. 22) **Pseudo-Gregorii thaumaturgi** anathematismi XII, quorum textus graecus versioque latina exstant M. P. G. t. 10, col. 1127-1136, interpretatio verso armena recensetur a Garegin Zarphanelean, *Catalogue des anciennes traductions arméniennes,* Մատենադարան հայկական թարգմանութեանց նախնեաց, Venetiis, 1889, p. 377. Inc. a duodecimo ed. graecae: *Եթէ ոք ասէ [կար]ծիւք երևեալ զՔս աշխարհի և ոչ խոստովանեսցի զնայ մարմնով եկեալ...* « Si quis dixerit Christum ficte mundo adparuisse, et non confessus fuerit eum in carne venisse ... »; des.: [*... միաւ*] *որութիւն* [...] *եալ որպէս գ[րեալ է նզովեալ ե]ղիցի ։* « [...], sicut scriptum est, anathema sit ».

3 (f. 23ᵛ) Anathematismorum XII **Pseudo-Gregorii thaumaturgi** explicatio, cuius textus graecus anathematismis ipsis interponitur in M. P. G. loc. cit., incipiens a primo anathematismo numerationis graecae, quem duodecimum vocat librarius noster: *Որպէս արդ[իւ]ք անստացական ասէ զմարմին աներղն անխոցելի է ։* « Quomodo ergo quis dixerit corpus increatum, cum increatum vulnerari nequiverit ... »; des.: *յաղագս ձեր յամենայն ժամ անուն իմ հայհոյեսց[ի] ի մէջ մարդկանն հեթանոսաց* « propter vos semper blasphemabitur nomen meum inter ethnicos homines ».

4 (f. 29) **S. Cyrilli Alexandrini** anathematismi, quorum textus graecus cum versione latina exstat apud M. P. G. t. 79, col. 295-312, armena autem

interpretatio in libro inscripto Գիրք Թղթոց, p. 404–406; sed in nostro codice tredecim anathematismi habentur, uno ante communem seriem a monophysitis praemisso. Inc.: *Սրբոյն Կիւրղի Աղեքսանդրու հայրապետին բան հաւատոյ ասացեալ։ Որ ոք ոչ խոստովանի մի ած յս քս և մի բնութիւն. և ածածին սբ կոյսն մարիամ, նզովեալ եղի(ցի)։* « Sermo fidei dictus a sancto Cyrillo Alexandriae patriarcha. Si quis non confitetur unum Deum Iesum Christum esse et unam naturam et Dei genetricem sanctam virginem Mariam, anathema sit »; des.: ... *ըստ որում կեանք և կեն, անարար, որպէս գրեալ է, նզով(եալ եղիցի)։* « ... quatenus vita est et vivificans, sicut scriptum est, anathema sit ». Sequitur (f. 31) alterum breve testimonium eiusdem **s. Cyrilli Alexandrini** de incarnatione Verbi inc.: *Նորին ասացեալ։ Ոչ* (*ու* suprascr.) *ասեմք* [...] *մարմնոյն միայն, որպէ[ս] ոչ ասեմք եթէ կեանք բանին միայն* ... « Dictum eiusdem. Nec dicimus [...] corporis tantum, quem ad modum minime diximus vitam Verbi tantum ,.. »; des.: *զոր հաւ[ատ ...]տան ի կաթողիկէ առաքելակա[ն] եկեղեցի փառաւորելով զամենասուրբ զերրորդութիւնն այժմ և միշտ (և յաւիտեանս յաւիտենից)։* « ... quod cred[...] in catholica et apostolica ecclesia, glorificando sanctissimam Trinitatem nunc et semper (et in saecula saeculorum) ».

5 (f. 31ᵛ) Epistula regis **Gagik** de fide ad Romanum imperatorem Byzantinum, in Գիրք Թղթոց, p. 295-301, inc.: *Թուղթ Գագկայ թագաւորի Վասպուրականի առ թագաւորն յունաց Ռոմանոս վասն հաւատոյ։ Հով<ու>ապետի հանդարտի և զգաւնացելոյ* ... « Epistula Gagik, regis Vaspourakan, ad Romanum imperatorem graecorum, de fide. Principi pastorum, placido et sapienti ... ». Ultima editionis verba, quae exstant f. 41, l. 14, inmediate et sine titulo sequitur professio fidei: *Այլ մեք խոստովանիմք զորդին այ, զբանն ած* ... « Nos vero confitemur Filium Dei, Deum Verbum ... »; des. mut. in fine folii aversi: *և համբարձեալ առ հայր և գալոց է* (*sic*) *նովին մարմնովն պսակել զուղղ* [...] « et ascendit ad Patrem, atque venturus est in sua carne ad iustos coronandos ... ».

6 (f. 42) Post lacunam trium foliorum, quae opusculum Pauli Taronensis continebant, ut videtur, eiusdem **Pauli Taronensis** disputatio adversus Chalcedonenses. Inc.: *Նորին Պաւղոսի տարոնեցոյ յայլում գրոց նորին որ ընդդէմ հերձուածոյն քաղկեդոնի։ Ածայինն և մեծն առաքելոյ պաւղոս գրէ առ կորնթացիսն ասելով. զիմաստութի խաւսիմք ընդ կատարեալս։* « Eiusdem Pauli Taronensis in alio suo libro, qui est adversus haeresim Chalcedonensem. Divinus et magnus apostolus Paulus scribit ad Corinthios: sapientiam loquimur inter perfectos (I Cor. 2, 6) ... »: des.: ... *անա-*

ժպրհութք մի՛ հաղորդել մեծի խորհրդոյն. և մի՛ լինել յուդայ և խաչող քի, զոր հռոմք պոռնկաց և չարագործաց համարձակ տարին: Այս ա[.]ղ ի բազմաց առ ի պետս տուարտեց ու։ « ... nolite magnum mysterium indigne inpertire, Iudas esse et crucifigere Christum, sicut Latini audacter faciunt cum meretricibus et malefactoribus. Hoc [. . .] in multis, ut oportet, retribuetur ». Utrum opusculum hoc et sequentia in editione Constantinopolitana Pauli Taronensis an. 1752 adsint nescimus, quippe qui nequivimus eam conspicere.

7 (f. 65ᵛ) Eiusdem **Pauli Taronensis**, ut notatur in mg. inf., de schismate Iberorum et Armenorum, inc.: Թ՛է որով ժամանակ[աւ ...]ծաւ չար և անաւրէն ժողով[..] քաղկեդոնի, և բա[ժ]անումն վրաց և հայոց։ Թուական[որդ և] երրորդ ամ էր թուականին հռոմոց յորժամ լուսաւորեցան հայք ի հաւատս։ և աղուանից լուսաւորութեանն հ[.] ամ յառաջ... « Quo tempore [....] malum et inlegitimum concilium Chalcedonense, atque separatio inter Iberos et Armenos. Annus quadragesimus tertius epochae Romanorum (?) erat, cum fide inluminati sunt Armeni, sexaginta [...] annis ante inluminationem Albanorum ... »; des. (f. 69): ... սակս այնր ոչ գրեցին ի ծառայէ. արգելին և նոքա զհոգևորն։ Այսպէս է ստուգութի իրացդ։ « ... quam ob rem non sunt scripti apud servum, inpediunt et ipsi spiritualem. Sic indubitate sunt res gestae ».

8 (f. 69ᵛ) Eiusdem **Pauli Taronensis** adversus usum fermenti et aquae in ss. Eucharistia inc.: Նորին ընդդէմ այնոցիկ որ ապականեն սբ խորհուրդն ի ձեռն խմորոյ և ջրոյ։ Ահա յառաջագոյն ծանուցեալ առաքելոցն զապստամբութի հերձուածոյն ի ճշմարիտ հաւատոյն ... « Eiusdem adversus eos, qui conrumpunt sanctum mysterium fermento et aqua. Iam pridem exhibui discessionem haereseos a vera fide apostolorum ... »; des.: զի թէ աւրինակն անխմոր էր, զիարդ ճշմարտութիւնն խմորեալ լինի այժմ յանհանճարից։ քի այ մերոյ պատիւ և փառք յաւիտեանս։ ամէն։ « cum exemplar azymus fuit, qua re nunc foret a stultis fermentata veritas. Christo Deo nostro honor et gloria in saeculum. Amen ».

9 (f. 76ᵛ) **Iohannis Mandakouni** de ieiunio, praemisso titulo (Նորին eras.) յոհաննու մանդակունոյ. հայոց կաթողիկոսի « (Eiusdem eras.) Iohannis Mandakouni Armenorum catholici », ut in Գիրք Թղթոց, p. 239 sq. vel cum alio titulo in ed. Veneta eiusdem auctoris operum, Տեառն Յովհաննու Մանդակունւոյ Հայոց հայրապետի ճառք, 1836, p. 204–206.

10 (f. 80) **Iohannis Sarkavag** adversus Chalcedonenses inc.: Յոհաննու սրբոյ վարդապետի մականուն սարկաւագի ընդդէմ քաղկեդոնակա-

նայ ։ Զինչ է անպատեհութի կարծեաց այդոցիկ ձերոց, ով իմաստողք, անկարութիւն ասել խառնիլ կամ միանալ անմարմին բանին ընդ մարմնոյ թանձրամասն ագունի … « Sancti doctoris Iohannis cognomine Sarkavag adversus Chalcedonenses. Quae est absurditas opinionum vestrarum, o sophistae, cum dicitis inpotentiam mixtam seu unitam incorporeo Verbo in corpore crassiore … » ; des.: …վս որ[ոյ] ասի, մի քս, ի վերայ ամենեցուն ած աւրհնեալ յաւիտեանս « … quam ob rem dixi : unus Christus, super omnia Deus benedictus in saeculum ».

11 (f. 96) Epistula **Gregorii** 〈**III Pahlavouni**〉, Armenorum catholici, quam scripsit frater eius **Nerses** 〈**Klayetsi**〉, ad presbyteros Armenos in districto Yamaykh in Mesopotamia degentes, saepius inpressa inter opera Nersetis, latine apud Iosephum Cappelletti, *Sancti Nersetis Clajensis… opera,* t. 1, Venetiis, 1833, p. 25-79, lingua vero armena in edd. Edšmiadzinensi an. 1865, Թուղթ ընդհանրական … Ներսէսի Շնորհալւոյ, p. 333-400 vel Hierosolymitana an. 1871 Ընդհանրական Թուղթ սրբոյ Ներսէսի Շնորհալւոյ, p. 240-289.

12 (f. 162) Professio fidei auctore **Nersete** 〈**Klayetsi**〉, tunc archiepiscopo, ad Alexium *πρωτοστράτορα* imperatoris Manuhelis, cum Orientem petiit an. 614 Arm., ut in ed. Edšmiadzinensi, p. 117-144, l. 7; latine apud Iosephum Cappelletti, op. cit., p. 173-194. Editio Veneta epistularum s. Nersetis Տն Ներսէսի … Թուղթք, 1873, p. 296 sq. litteras transmissionis, h. e. usque ad f. 162ᵛ l. 5 tantum continet. Titulus, qui inc. f. 161ᵛ, dat nomen loci ubi scripta est professio fidei, ut vid. […բե]րդն անառ[..] կոչեցեալ կլայ « in castello (F. C. Conybeare : Anarhik) – klay nominato ».

13 (f. 188) Professio fidei altera **Nersetis** 〈**Klayetsi**〉, Armenorum catholici, ad Manuhelem imperatorem, ut in ed. Edšmiadzinensi p. 163-196, l. 2; latine apud Iosephum Cappelletti, loc. cit., p. 205-230. Codex noster vero omittit titulum medium Նորին յաղագս աւանդութեանց եկեղեցւոյ « eiusdem circa Ecclesiae traditiones », qui in opp. laudatis legitur p. 177 et 216. Titulum, qui praemittitur f. 187ᵛ, prout longior est edito, integre referimus: Թուղթ խոստովանութե հաւատո դարձեալ նոյն ինքն հայաստանեայց եկեղեցւո, գրեալ տն ներսեսի հայոց կաթողիկոսի զոր խնդրեաց ի նմանէ սիրով թագաւորն յունաց մանիլ (sic) հանդերձ պատրիարգաւն, և բոլոր պալատաւն • իբր առ ի վկայութի և հաստատութի վերստին առաջին թղթոյ առ նոսա հասելոյ ։ « Epistula professionis fidei altera eiusdem Armenorum ecclesiae, auctore domino Nersete Armenorum catholico, quam petiit pro eius amore imperator Graecorum Manuhel cum patriarcha et toto palatio, ut testimonium et confirmatio ultimae praecedentis epistulae ab eis acceptae ».

14 (f. 216ᵛ) Eiusdem **Nersetis** ⟨**Klayetsi**⟩ responsio ad epistulam Iacobi doctoris Syri, ut in edd. Edšmiadzninensi, p. 318, l. 6 - 333, l. 2 (perperam in duas epistulas divisa) et Hierosolymitana, p. 230-240, l. 6; latine autem apud Iosephum Cappelletti, loc. cit., p. 80-91.

15 (f. 228) Scholia in S. Scripturam, auctore **Vardan** doctore, quibus praemittitur titulus Լուծմունք ի սբ̅ գրոց վարդանա վարդապետէ ի խնդրո բարեպաշտ թագաւորին Հայոց Հեթմո։ « Explicationes Vardan doctoris in sanctos libros, rogante pio rege Armenorum Heṭoum ». De hoc opusculo scripsit Evaristus Prud'homme, qui partem gallice reddidit in ephemeride *Journal asiatique*, ser. VI, t. 9 (1867), p. 147-204. Inc.: Հրամանն պատկառեցուցիչ՝ զոր պատուիրեցիք գրել զանունս խնկարկու կանանցն … « Iuxta venerabile mandatum, quod dedistis, ut scribamus nomina mulierum *μυροφόρων*… », ibid., p. 156-159, l. 2, deinde transit ad quaestiones de capite ecclesiae, de nativitate Creatoris e Maria, de Deo fonte virtutis et fiduciae; des.: … աւրհնեալ է քո սէրդ զոր ունիս առ մարդիկ, որպէս մեք ասեմք, մեծ ես դու տ̅ր։ կարող ես տ̅ր։ յաղթող ես ա̅ծ, նմա պատիւ յաւիտեանս։ « … benedictus est amor tuus, quem habes erga homines, sicut dicimus: magnus es tu, Domine; potens es, Domine; victor es, Deus. Ipsi gloria in saecula ».

16 (f. 231ᵛ) Eiusdem **Vardan** doctoris de sacrificio missae inc. primis verbis tituli instar minio scriptis: Լուր սուղ ինչ և ի̅ խորհրդոյ պատարագին զոր ջերմ̃ սիրեա։ Նշխար կազմի, հին կտակաւք սաղմոսին, աստիճանաւորաց ձեռաւք։ « Audi paululum et de mysterio sacrificii, cuius ardorem dilige. Hostia praeparatur manibus clericorum, cum (cantibus) psalmorum Veteris Testamenti… »; des. mut.: …սբ̅ եղիցի անուն քո․ ի վարս կենաց իմոց, որպէս զի տեսցեն զբարի գործսն, և փառաւորեսց[են…] « … sanctificetur nomen tuum in moribus vitae nostrae, ut videant opera nostra bona et glorificent [...] ».

Iohannes Miskhǵean codicem descripsit, nn. 2. 3 omittens et inlegibilia non pauca declarans, in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 339 sq.

Codicem exaraverunt charactere *bolorgir* duo saltem librarii, unus inde a f. 42, l. 3, alter vel alii ff. 1-42, l. 2. Fasciculi exstant viginti duo, quorum plerique sunt seniones, paenultimus tamen conplectitur ff. 14, vicensimus 11, duodecimus decimusque octavus 10, quartus ac sextus 9, primus et ultimus 8. Notae conspiciuntur prima manu scriptae in marg. inf. primae et ultimae paginarum unius cuiusque fasciculi, inde a f. 42, primo fasciculi quinti; perierunt nota prima fasciculi vicensimi et ultima ultimi, foliis deperditis. Manus paulo recentior nec perita notas exaravit բ̅, գ̅, դ̅ in ff. 9. 21. 33. Nomina auctorum conpendiose haud raro scripta sunt, non prima manu, atramento pallidissimo in mg. inf. foliorum rectorum; conspeximus ստեփ(անոս) « Stephanus », գր(իգոր) « Gregorius », գագ(իկ) « Gagik », պաւղ(ոս) տար(ոնեցի) « Paulus Taronensis », յոհ(աննէս) « Iohannes (Mandakouni) », յոհ(աննէս) սար(կաւա)գ « Iohannes Sarkavag », Տ̅ր ներս(էս) « dominus Nerses », վարդ(ան) վարդապ(ետ) « Vardan doctor ». Tituli atque litterae initiales inde a

f. 42, l. 3 minio distincta. F. I: *Ex codicibus Ill*(ustrissi)*mi et Excell*(entissi)*mi D*(omi)*ni* | *Ioannis Angeli Ducis ab Altemps* et eiusdem manus: *Lingua Armena;* praeterea notae codicis *Arm. IX* cancell., *VII, N° 7, Arm. 7.* F. 28ᵛ manu librarii: *Ողորմեսցի քսած ստացաւղի* (expunct.) *սորայ և գրողի* (expunct.). *ամէն* « Misereatur Christus Dominus possessoris (expunct.) eius et scriptoris (expunct.). Amen ». F. 79ᵛ: *Ստացողաց գրոցս ողորմեսցի տր յս, և նախնեաց նոցա։* « Possessorum huius libri misereatur Dominus Iesus, atque avorum eorum ». F. 216ᵛ: *Ստացողաց գրոցս և ծնաւղաց իւրեանց ողորմեսցի տր քս, և գծողին։* « Possessorum libri et parentum eorum misereatur Dominus Christus, eiusque qui lineas exaravit ». F. 237ᵛ librarius, qui verbum *վթա||դաւորեալ* in med. linea 3 scribere intermisserat oscitationeque resumpserat f. 238, notulas posuit in media et ima pagina scilicet *ի միւսյլ դեհն գրած է ընկեր բանին* « in altera pagina scriptum est verbum proximum », atque: *Աղաչեմ անմեղադիր լինել զի երկու անգամ գրեցաւ, և մն այսորիկ այսպէս եղև։ և քի այ մերոյ փառք յաւի(տեանս)* « Rogo ut excusatus habear, quia bis scriptum est; quam ob rem res ita est. Christo autem Deo nostro gloria in saecula ». F. Iᵛ vac.

F. 248 puro casu codici nostro adiunctum subscriptionem alicuius psalterii continet, quam iuvat referre: *Փառք համագոյ և միասնակ|ան սբ երրորդութեն և միածու(թ)ե(ան) | հաւր և որդ-յ և հոգոյն սրբոյ ամէն։ | Գրեցաւ սբ երգարանս դաւթի ի | յերկիրս հնդկաց, ի ծովահայեաց | արքա՛անիստ քաղաքս եքպարապա|տ որ կոչի եկրայ, որ է աթոռ թ(ա)գ(աւո)ր(ա)ցն | հնդկաց, բազմամարդեան և անթըւելի | յորում Նմա միայնոյ վայելէ գիտել | զթիւ համարոյ սոցին որ դոյացոյց զ|սոսայ արարիչն համուրց. ի թ(ա)գ(աւո)րու|թեան Շահ Ջհանին որ է սայ ի ցեղէ | արեան արբու գազանին* (ex *կ*) *լանկիթա|մուրին, այր կորովամիտ և բազմահմ|ուտ. յոյժ ագահ և ընչասէր և ան|յագ որ և բազումս և անթիւս ի խու|ժադուժ և ի գազանաբարոյ ինքնա|գլուխ իշխանսն. և բազում մեծա|մեծ ի հնազանդութի յինք|եան նուաճեալ ունի բռուն պաւրու|թբ. առաւել ահարկու երևեալ յաչս* || (f. 248ᵛ) *մեծամեծաց և ռամկաց, որ և առա|նց հրամանի սորին ոչ ոք կարէ դանկ | ի միո դաւ կորել։ Եւ պարսից թ(ա)գ(աւո)ր'ին. դեռաբոյս մանկանն Շահ աբաս|ին, որ է սայ տիեաւք և հասակաւ փոք|ր. դժն. ամեայ. Նման նորաբոյս ծաղ|կի բողբոջեալ. ի նմանութի կորեան ա|ռիւծու, զի սկիզբն նստելոյն յաթոռ | թ(ա)գ(աւո)րութե. համբաւ սորայ տարա|ծեցաւ ամ երկիր. քանզի բազում դա|տ և իրաւունք որ յաւուրս հաւր սոր|ին առանց դատմա-կային տարակոյ|սեալք. իսկ սա պամ(ենե)ց(ու)ն իրաւանցն վր | հասու լեալ. ուղղապէս իրաւունս | արար ամ(ենե)ց(ու)ն ոչ ի ինքենէ այլ ի վերին | խնամոցն շարժեալ։ Եւ ի հ(ա)յր(ա)պ(ե)տու(թեն)է տն Փիլիպոսին սրբազան և մաք|րամիտ հ(այ)ր(ա)պ(ե)տին։ Եւ ի յառաջնոր|դութե գեաւղաքաղիս* (*sic*) *մերոյ ջուղ|այոյ Տր խաչատուր քաջ բաբու|նապետին և արհիեպ(իսկոպո)սին․․ր է տես* [...] « Gloria consubstantiali et unicae Trinitati et Unitati Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Exaratum est sanctum psalterium Davidis in terra Indorum, in regia urbe ad mare sita Ekhparapat, quae Ekray vocatur, ubi est thronus regum Indiae, cuius populus multus est et innumerabilis, cum nemo possit hunc numerum cognoscere praeter universalem creatorem, qui eos efformavit; regnante Šah Dšihan (I), qui oriundus est e stirpe ferae sanguine ebriae, Timurlenk (*Lank-i-Ṭamour*). Hic est vir acutus atque doctissimus, valde avarus, divitiarum amator et insatiabilis, qui plures et innumeros principes autonomos, e barbaris et ferocibus, pluresque potentes ad obedientiam magna vi subiecit. Praesertim terribilis videtur oculis magnorum et volgi, quia illo invito ne obolum quidem falso quis potest caedere. Persarum rex novus puer est Šah Abbas, qui aetate ac statura parvus est annorum quattuordecim; veluti novellus frutex floret catuli leonis instar. Fama eius adcessionis ad thronum regni diffusa est in omni terra: pluria enim iudicia et iura in diebus patris eius sine iustitia erant et incerta, ipse autem iura omnium conprehendit atque leges iustas et rectas omnibus facit, haud de suo, sed superna providentia motus. Patriarchatum tenet dominus Philippus (1633-1655), sanctus purusque patriarcha. Episcopatum tenet civitatis patriae nostrae Dšoulfa dominus Ḫačatour eximius cleri praeses et archiepiscopus ... ».

Codicis folia, quae propter madorem atramentumque inter se adhaeserant, infelicissime annis 1878-89 disiunxerunt Bybliothecae Vaticanae refectores chartaque translucida cooperuerunt. Mense vero ianuarii an. 1926 magno labore folia quam plurima hac charta iam flavescenti et

infuscata liberata sunt, frustula plus quam centum ad proprium locum reducta, omnia tandem velo serico tenuissimo conroborata, scripturae detrimento quam minimo. Fragmenta quindecim quorum locus incertus remansit in ff. 249 sq., ne quid pereat, conposita sunt, inscripto numero foliorum, quibus antea adhaerebant.

Tegumentum membranaceum in dorso exhibet tesseras gentilicias Leonis XIII et Iohannis Baptistae Pitra card. bybliothecarii, nec non in schedula corii rubri *Vat. 7* et infra *arm.* auro inpressa.

8 (olim Petri a Valle 5, dein 9). An. 1630 (= Arm. 1079), chart., mm. 189 × 137, ff. I. 16, linn. 18.

Historia s. Gregorii inluminatoris, cuius titulus inscribitur *Պատմութիւն սրբոյն Գրիգորի մեր լուսաւորչին։ Ծնընդեան եւ սնընդեանն։ Եւ տանն չարչարանացն ելանելոյն ․ի վիրապէն։* « Historia sancti Gregorii inluminatoris nostri, eius nativitatis et educationis, habitationis eius in tribulationibus et liberationis a fovea ». Inc.: *Յետ մահուանն աղեքսանդրի մակեդոնացոյ արշակ քաջ յազգէն պարթեւ(ա)ց յինքն գրաւեաց զարեւելս ամ̄։* « Post mortem Alexandri Macedonis, Aršak, fortissimus ex populo Parthorum, totius orientis potitus est ... ». Sic incipit vita Gregorii in synaxario, sub die 21 hori, in *Patrologia orientali*, t. VI, p. 309-316 [341-348]; sed hic, post multas discrepantias, sequitur narratio itineris ad imperatorem Constantium et Silvestrum papam, atque translatio reliquiarum Constantinopolim. Eiusdem argumenti est codicique nostro, ut vid., similior codex Mechitaristarum Vindobonensium 224, ff. 320v-327v, cf. I. Dashian, *Catalog...*, p. 580. Des.: *Իսկ զաջն թողել մեզ ՚ի պահպանութիւն եւ ի պարծանս ազգիս Հայոց․ եւ քի փառք յաւիտեանս ամէն։* « Dexteram vero nobis reliquit ad praesidium et tutelam gentis Armenorum. Christo gloria sit in saecula. Amen ».

Codex nitide exaratus charactere *bolorgir* uno tantum fasciculo constat. Titulus ac duae primae lineae minio picta. F. Iv, manu saec. XVII: *Vita s. Gregorii Illuminatoris;* manu alt. saec. XVIII *Petri de Valle V. nov. IX* (super *III* ut vid. script.) cancell.; deinde *Arm. IX* cancell. et *Arm. VIII* manu saec. XIX. F. 14v subscriptio librarii: *Գրեցաւ ձեռամբ սուտանուն | ուն եւ անարհեստ գրչի սիմէոն երիցու․ փետրուարի․ ժը․ ՚ի | թվկնիս․ Հայոց․ ռհ․ թ․ ամէն։* « Scriptum est manu hypocritae et inperiti librarii Simeonis presbyteri die 18 februarii anno Armenorum 1079 (= 18 februarii 1630). Amen ». F. 15: *Scripta a Simeone Presbytero | 18. Febr. an, 1089.* (sic) *ch*(risti) *1630*. F. 16v: *Vita di San Gregorio Lusauerio tratta | dal Legendario delli Armeni la qua*[le si] | *deue dare al Ill*(ustrissi)*mo Sig*(no)*r Pietro della Valle | dal N*(ost)*r*(o) *R*(everendo) *P*(ad)*re Visitatore G*(enera)*le*.

Integumentum membranaceum, cuius in dors legitur nota codicis atramento scripta *Arm. 8*.

9 (olim 11). Saec. XVIII in. (circa an. 1719), chart., mm. 231 × 162, ff. I. 135.

⟨**Aphraatis Persae**⟩ sermonum versio armena ex codd. Mechitaristarum Venetorum transscripta rogante Ioseph Simonio Assemani, ut videre est in opere cui titulus *Bibliotheca Orientalis Clementino-Vaticana,* t. I, Romae, 1719,

p. 557, col. 2. Vacillavit Iohannes Parisot, putans Nicolaum Antonelli ad editionem Romanam an. 1756 praeparandam codicem hunc adhibuisse, apud R. Graffin, *Patrologia Syriaca,* pars I, t. I, Lutetiae Parisiorum, 1894, p. XXXII, n. 1; cf. quae diximus supra, p. 87, de codice Borgiano Arm. 59. Insunt [1] (f. 2) epistula s. Gregorii inluminatoris ad s. Iacobum Nisibenum, [2] (f. 2ᵛ) sermo I, [3] (f. 8) sermo II, [4] (f. 15) sermo III, [5] (f. 21) sermo IV, [6] (f. 26) sermo V, [7] (f. 35) sermo VI, [8] (f. 44) sermo VII, [9] (f. 51ᵛ) sermo VIII, [10] (f. 57ᵛ) sermo IX, [11] (f. 63) sermo X, [12] (f. 66ᵛ) sermo XI, [13] (f. 72ᵛ) sermo XII, [14] (f. 77) sermo XIII, [15] (f. 82ᵛ) sermo XIV, [16] (f. 87ᵛ) sermo XV, [17] (f. 91ᵛ) sermo XVI, [18] (f. 96ᵛ) sermo XVII, [19] (f. 100ᵛ) sermo XVIII, [20] (f. 107) sermo extra numerum, de adversitate et schismatibus, [21] (f. 133ᵛ) index sermonum.

Codex diligenter exaratus binis columnis littera *notrgir*, constat fasciculis sedecim, quorum plerique quaterniones sunt, primus tamen, nonus et undecimus terniones, quartus decimus senio. Notae fasciculorum signis armenis numeralibus expressae sunt in margine imo primae et ultimae paginarum unius cuiusque fasciculi, prima et ultima tantum codicis exceptis in ff. 1ʳ et 134ᵛ, quae pura sunt. F. I, manu Ioseph Simonii Assemani: *S. Gregorii Illuminatoris epistola* | *S. Iacobi Nisibeni responsio* | *Item S. Iacobi Nisibeni Sermones* et nota codicis *Arm. X* postea mutata in *XI* et cancell., praeter ea *Arm. IX*. Ff. Iᵛ. 1. 134. 135 vac.

Integumentum, quod corio castaneo constat, auro inpressa exhibet in dorso ornamenta et titulum *s. Iac*(obi) *Nisib*(eni) | *Resp*(onsio) *ad. lit*(teras) | *s. Greg*(orii) *Arm*(eni), in operculis vero scutum Clementis PP. XI. In schedula, saec. XVIII ut vid., summo dorso adglutinata legitur nota codicis *9*. Acies foliorum deaurata.

10 (olim R. 2. 8 [Ottob.]) An. 1301 (= Arm. 750, cf. f. 90), chart., mm. 313 × 222, ff. II, 151 (+ 1ᵃ)

Actus Apostolorum et epistulae catholicae.

1 (f. 1ᵃ) Actus Apostolorum. Praemittitur monitio liturgica de usu primae pericopes Actuum: *Առաւաւտուն ի ժողովրդենն* (sic) *ի սբ կիրակեի զատկին ժողովին ի նմին սբ մատրանն. Եւ այս կանոն կատարի. Սաղմոս ԿԴ: կցուրդ: քեզ վայելէ աւրհնու(թի): Ընթերձուած ի գործոց առաքելոց սկիզբն:* « Mane in synaxi sanctae dominicae Paschatis congregantur in idem sanctum Martyrium, et hic canon perficitur. Ps. LXIV. Antiphona: Te decet benedictio. Lectio ex initio Actuum Apostolorum ». Post v. 14 (f. 2): *Ալէլուիա. ճխե: աւետ(արան): ըստ մարկոսի: Եւ ընդ առաւաւտս ... և ոչ ումեք ինչ ասացին զի երկնչէին:* « Alleluia. (Ps.) CXLV. Evangelium secundum Marcum (16, 2-8) ». Inde patet librarium lectionarium exarare voluisse, verumtamen inde ab I, 15 textum continuum libri exscripsit, numeris sectionum in margine externo tantum adpositis usque ad *էէ* ut videre est in ed. Zohrabiana an. 1805.

2 (f. 91) Epistulae catholicae. [1] Praefatio ⟨**Euthalii**⟩ in epistulas VII catholicas ut in ed. cit. p. 750, numero stichorum in fine addito:

տունք լէ » Versus XXXVIII ». [2] (f. 92)[v]) Epistula Iacobi, praemissis capitulis, quae sine praefatione (f. 92) inc.: Նիր գլխոց իւրաքանչիւր թղթոյն կաթողիկեայց։ Թղթոյն յակովբայ։ ընթերցուածք ը... « Series capitulorum unius cuiusque epistulae catholicae. Epistulae Iacobi lectiones VIII... »; capitula fere ut in ed. p. 750; in fine ep. additur: Տունք մլէ։ գրեցաւ յեմէ առ Հեբր‹ր›աեցիս։ « versus CCXXXVII. Scripta Hierusalem ad Hebraeos ». [3] (f. 100[v]) Epistula I Petri, praemissis capitulis, ed. p. 753. [4] (f. 110) II Petri, capitulis praemissis, ed. p. 756; [5] (f. 116) I Iohannis cum capitulis, ed. p. 759; [6] (f. 126) II Iohannis cum capitulis, ed. p. 762; [7] (f. 127[v]) III Iohannis cum capitulis, ed. p. 762; [8] (f. 129) Iudae cum capitulis, ed. p. 763; in fine legitur (f. 132[v]) Միահամուռ ամենայն կաթուղիկէից թղթոցս տունք։ ռժգ։ ընթերձուածք․ Ժ։ վկայութիք (sic) ․ իդ։ « Omnium simul epistularum catholicarum versus MXIII, lectiones X, testimonia XXIV ».

3 (f. 132[v]) Supplicatio **Euthalii**, ut in adpendice ed. Zohrabianae, p. 29, addito stichorum numero տունք իե « versus XXV ».

4 (f. 134) Ritus pedum ablutionis in Cena Domini, auctore s. **Ephrem**, quem e syriaca lingua transtulit **Gregorius Vkayaser**, fere ut in adpendice Breviarii Veneti an. 1898, p. ա․ժգ, omissa monitione Ա՜ծ սէր է, p. Է sq. Inc.: Կանոն ոտնալւա (sic) առնել ըստ որում ասաց տր մեր յս քս թէ աւրինակ մի ետու ես ձեզ և այլն։ Զոր արարեալ է տն եփրեմի խորին ասորւոյ և թարգմանեալ որ գլխապետն հայոց մեծաց Տր գրիգորիս վկայասէր (sic) որոյ յիշատակն աւրհնութեամբ։ ի մեծի աւուր հինգշաբաթին ի հին զատկին զկնի կատարման ոբ պատարագին... « Ritus, quo perficitur pedum ablutio, secundum quod dixit Dominus Noster Iesus Christus 'Praeceptum ego do vobis etc.'; conpositus a domino Ephrem Magno Syro, translatusque ab archiepiscopo magnae Armeniae Gregorio Vkayaser, cuius memoria sit in benedictione. Magna feria quinta, in antiquo Paschate, post absolutionem s. sacrificii... »; post orationem super aquam (p. ժգ, l. 10) invenitur oratio super oleum, quae, praemissa rubrica Եւ ապա ասի ի վերա ձիթոյն մեկուսի « et postea dicitur super oleum seorsum », inc.: Տր ած մեր․ որ վասն բազում ողորմութե քո ընկալա զաւծութն իւղոյն ի պոռնիկ կնոջէն... « Domine Deus noster, qui propter magnam misericordiam tuam, accepisti olei unctionem a muliere meretrici... » et des. mut. (f. 148[v]) ... Որպէս զի յամենայնի․ և ամենայնիւ[...] « ... quoniam in omnibus et ab omnibus... ».

5 (f. 149[v]) Non prima manu, sed eodem tempore scripta sunt initia psalmorum, qui canendi sunt per hebdomadam paschalem, nec non in festis Adscensionis, Pentecostes et Transfigurationis.

Codex binis columnis exaratus est charactere *bolorgir* magno et crasso, non tamen rudi, in charta italica, quae signa officinae chartariae exhibet cruculam graecam et litteram *G* in uno eodem folio, apud Briquet, *Les filigranes*..., t. 2, 1907, n. 5427. Ff. I. II. 249. 250 membranacea, modo custodiae inde a prima conglutinatione addita. Fasciculi sunt tredecim, quorum plerique seniones, primus vero, nonus et decimus undecim tantum folia habent sine textus detrimento; octavus quaternio est in fine libri Actuum Apostolorum. Notae, prima manu adpositae in margine imo primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi, ordinem alphabeti sequuntur ա-ի; omissae sunt notae anteriores fasciculorum primi et ultimi, posteriores tertii quarti octavi duodecimi. Titulos librorum quandoque adposuit librarius in margine foliorum imo. Numeri sectionum in marginibus externis rubro vel nigro circulo cum simplici tum duplici atramento inscripti sunt. Monitiones liturgicae, tituli, primae sectionum litterae vel lineae minio depicta. F. II antiqua nota *R. 2. 8*, qua codex in bybliotheca Ottoboniana signabatur. F. 1 Act. 4. 23 պատմեցին - 29 ծառա[յից] continet, post f. 10, primi fasciculi ultimum, perperam scripta propter falsum bifolii flexum. F. 89ᵛ librarii subscriptio: Եւ քի այ մերոյ | փառք յաւիտ|եանս ամէն։ | Արդ գրեցաւ գործք առ|աքելոցն. և կ|աթողիկէք] | ձեռամբ յոգն|ամեղ դաւթի || (f. 90) ի թուիս ՉԾՆ | ի մայրաքաղ|աքիս փերուժ | կոչեցեալ։ ընդ | հովանեաւ սբ | առաքելոցն | մաթէոսի և | բառնաբայ։ | Արդ աղաչեմ | զամէնեսեան | որք կարդայք | կամ աւրինակ|էք յիշեսջիք | և մեղաց թող|ութի խնդրեց|էք ինն (l. ինձ) մեղաւ|որիս դաւթի | և ծնողաց իմ|ոց։ Այլ և | յիշեսջիք զյ|ակոբ քահան|ա, և զգրիգոր | միայնակեց | պկօտն կոչեց|եալ (*sic*) որք են առաջ|նորդ տանս | ընդ նմին և | զսպասաւորք | սբ եկեղեցոյս | զմեծ յակոբ և | զմաթէոս որք | են քահանայք։ | յիշեսջիք զգործաւորքս զյով|աննէս սարգաւ|ագ (*sic*): և զպարոն|ին միակեց։ | և տր ած յիշողաց|դ ողորմեսցի։ | ընդ նմին և զներսէս | սարկաւագ։ (ultimae duae lineae postea scriptae): « Et Christo Deo nostro gloria in saecula. Amen. Haec scripta sunt sc. Actus Apostolorum et Catholicae (epistulae) manu peccatoris David, anno 750 (= A. D. 1301-2) in magna urbe quae vocatur Perusia, sub praesidio sanctorum apostolorum Matthei et Barnabae.[1] Et nunc obsecro (vos) omnes, qui legeritis vel transscripseritis, memores estote et veniam peccatorum petite mei peccatoris David et parentum meorum. Sed et memores estote Iacobi presbyteri et Gregorii monachi Pkot vocati, qui sunt superiores domus, cum quibus et ministrorum sanctae ecclesiae presbyterorum Iacobi Magni et Matthei. Item memores estote opificum, Iohannis diaconi et baronis insimul. Et Dominus Deus memorum miserebitur. Et cum eis Narsetis diaconi (memores estote) ». F. 90ᵛ litteris *notergir* saec. XVII, ut vid.: իա. օրն. դեկդեմբերի առի մէկ ֆաքս | ուըդկէր (?) ի լվր կս հոգոյ ոմն անուչայ ես տր պետրոս վկ(այ)։ « die vicensima prima decembris accepi un(... ?): libras (*lvr*) duas pro anima cuiusdam Anouč; ego dominus Petrus testis ». F. 134 in fine epistularum catholicarum librarii invocatio: Զմեղապարտ | գծողս յիշեա՛ աղ|աչեմ. և ած յիշ|ողացդ ողորմեսցի։ « Sontis scribae memor esto, quaeso, et Deus conmemorantium miserebitur ». F. 150 manu saec. XVII: *Ex codicibus Joannis Angeli | Ducis ab Altaemps | Acta Apostolorum et epistolae Canonicae | Lingua Armena.* Codex olim signatus est D. III. 9 in domo Ottoboniana,[2] ut docet descriptio saec. XVIII, quae legitur in cod. Ottob. lat. 2544, f. 9: « Altro, scritto à due colonne in lingua Armena, con titolo fuori, Acta Apostolorum, et Epistole Canonicę ». Eiusdem temporis eiusdemque originis videtur esse codex epistularum s. Pauli bybliothecae Dominici, nunc apud capitulum Perusinum, cf. quae scripsit Alexander Bellucci, apud G. Mazzatinti, *Inventari dei manoscritti delle Biblioteche d'Italia*, vol. II, Foro Livii, 1892, p. 172.

Integumentum membranaceum tesseris gentiliciis ornatur Leonis XIII et Iohannis Baptistae Pitra card. bybliothecarii auro inpressis.

---

[1] I. e. apud ecclesiam nationalem armenam, cui Leo II rex Armeniae dono dedit an. 1279 codicem liturgicum, postea s. Blasii in Urbe, de quo vide sis A. Mai, Vat. lat. 9566, f. 152.

[2] Codex sine nota citatur inter Ottobonianos a Bernardo Montfaucon, *Bibliotheca bibliothecarum nova*, t. I, Parisiis, 1737, p. 184: « Liber Armeniacus antiquus bombycinus ».

11 (olim 16, 3, 13). Saec. XVII, chart., mm. 270×208, ff. II, 74.

1 Horologii pars prior usque ad officium horae nonae. [1] (f. 1) Ad nocturnum psalmi 3, 87, 112, 142 ut in brev. Ven. p. 3. 7, praeconium *Զարթուցեալքս* « Exsurgentes nos ... » p. 10, hymnus *Առաւօտ լուսոյ* « Mane ad lucem ... » p. 11, oratio *Զքէն գոհանամք* « Gratias tibi agimus ... » p. 14, orationes quattuor ad finem officii noctis ut in ed. p. 118, notandum tamen primam legi orationem in officio tonorum primi ac tertii, secundam in officio tonorum primi tertiique obliquorum et sic deinceps. [2] (f. 4[v]) Ad matutinam horam, praemisso titulo *ամկից զլցայք առաւաւտու :* inc. ut in brev. Ven. p. 119, deinde, omisso trium puerorum cantico, oratio *Ա(ւր)հնեցէք* « Benedicite ... » p. 122, praeconium *Ո՛կեալքս ամենեքեան* « Qui hic omnes convocati sumus ... » ibid, oratio pro martyrum festis *Ցաւղեայ Տէր* « Effunde, Domine ... », oratio pro diebus dominicis et festis Domini *Հզաւր յաղթող* « Potentem, victricem ... » ibid., praeconium post magnificat pro diebus dominicis cum oratione *Դու ես թագաւոր* « Tu es rex ... » p. 125, cantus ante s. evangelii *μυροφόρων* lectionem p. 125, praeconium post eamdem lectionem *Զուարճացեալքս* « Exsultantes ... » p. 133, oratio *Ամենապայծառ ճշմարիտ* « Perinlustrem, veram ... » p. 134, praeconium *Սր զածածինն և զամ(ենայն) սրբ բարեխաւսս արասցուք* « Sancta Dei genetrix et omnes sancti intercedant ... » et orationem *Ընկալ տր* « Suscipe, Domine ... » p. 124; praeconium post ps. 50 *Երկիր պագեմք քեզ* « Adoramus te ... » in brev. Ven. p. 135, precationes pro festo Resurrectionis *Ողորմած գթած* « Piam, misericordem ... » ibid., pro diebus abstinentiae *Ողորմութբ և գթութբ* « Misericordia et clementia ... » p. 136, pro festis martyrum *Բարէխոսութբ* (*sic*) *և աղաւթիւք* « Intercessione precibusque ... » ibid., hymnus *Փառք ի բարձունս այ* « Gloria in excelsis Deo ... » p. 137, proclamationes invitatoriae de pace *Ասասցուք ամենեքեան* « Dicamus omnes ... » p. 148; praeconia in festis apostolorum, prophetarum et Rhipsimitarum *Ած մեծ հզաւր փառաւորեալ* « Deus magne, fortis et gloriose ... » p. 149, in festis patriarcharum et doctorum *Առաջնորդք եղեն մեզ* « Duces nostri fuere ... » p. 150, in festis martyrum *Ընճրգնութի(ւն) սրբոց մարտիրոսացն* « Passionem sanctorum martyrum ... » ibid., in festis nativitatis (D. N. I. C.) et dormitionis s. Dei genetricis *Մայր ս(ուր)բ լսքանչելի լոյսոյն* « Mater sancta mirabilis lucis ... » p. 152, pro diebus abstinentiae *Փառաւորեցուք զամենակալն ած* « Deum omnipotentem glorificemus ... » p. 153, oratio *Գոհանամք զքէն տր ած մեր* « Gratias agimus tibi, Domine

Deus noster...» ibid.; deinde, post mediam paginam vacuam, praeconium Վ̃ս լսելի լինելոյ տ̃ն ա̃յ ձայնի աղաչանաց մերոց «Ut exaudiatur a Domino Deo vox precum nostrarum...» p. 154; praeconium post ps. 112 Վ̃ս խաղաղութե(ան) ա̃մ աշխարհի «De totius mundi pace...» p. 161 cum oratione sequenti; pss. 5, 89, 129, 142, 153 et duo ultimi vv. ps. 85 ut in ed. p. 165-167; precatio seu մաղթանք pro diebus abstinentiae Խաչ քո եղիցի մեզ ապաւէն տ̃ր յ̃ս «Crux tua nobis sit refugium, Domine Iesu...» p. 175 cum praeconio et oratione sequentibus; psalmi pro festis sanctorum 114, 115, 116, 53 et duo ultimi vv. ps. 85; precatio pro festis sanctorum Վ̃ս խաչի քո պատուականի «Propter venerandam crucem tuam...» p. 173 cum praeconio et orationibus duabus in ed. sequentibus; denique, pro dominicis diebus, ps. 112, praeconium absolutorium Խնդրեսցուք հաւատով միաբանութ̃բ ի տ̃նէ «In fide unanimiter quaeramus a Domino...» p. 158 et oratio Զքում ամենազօր և հրաշալի յարութ̃են «Omnipotentem tuam ac mirabilem resurrectionem...» p. 159. [3](f. 13) Ad solis ortum p. 176-185, canticis tantum omissis. [4](f. 16v) Ad horam tertiam, p. 186-191, solo hymno omisso. [5](f. 18v) Ad horam sextam, ut in ed. p. 191-195, ps. 50 plene scripto, omissis vero cantibus p. 191 sq. et ps. 40. [6](f. 21) ad horam nonam ut in ed. p. 196-204, iterato ps. 50, omissis ut supra hymnis et cantibus pp. 196, 198, 200-203.

2 (f. 24) Liturgia missae. Additur (f. 43) evangelium sec. Ioh. I, 1-14.

3 (f. 44) Missae de tempore secundum missale ordinis Praedicatorum a prima dominica Adventus usque ad diem nativitatis D. N. I. C., ut videre est in libro cui titulus *Missale sacri ordinis Praedicatorum*... Մ՝էսալ որ է պատարագամատոյց սրբազան կարգին եղբարց քարոզողաց..., Romae, 1728, p. 1-17, non nullis tamen diversis. Ex orationibus solae insunt conlectae propriae; introit., gradualia non semel inperfecta sunt, post evangelium nihil additur, uno excepto offertorio. [1] Dominica I Adventus, introitus omittitur post titulum Կամամուտ, Rom., grad., Matth. 21, 1-19, benedictio in fine missae «Benedictio Dei omnipotentis...» [2](f. 44v) Dominica II Adventus, intr., oratio post verba Զարթոյ զօրութիւս քո և եկ ի կեցուցանել «Excita potentiam tuam et veni ad salvandum», Rom., grad., Luc. ex dom. prima; [3](f. 46) Dominica tertia, intr., oratio, I Cor. 4, 1-5, grad., Matth. 11, 2-10; [4](f. 46v) feria quarta IV temporum, in qua indicat codex conmemorationem s. Luciae virginis, intr., oratio, Is., grad., oratio, Is., grad., Luc., offert.; [5](f. 48) feria sexta IV temporum, intr., Is., grad., Luc.; [6](f. 48v) sabbato IV temporum, intr., Is., grad., Is., grad., Is., grad., Is., grad., Dan., grad., oratio, II Thess., grad., Luc.; [7](f. 51) dominica quarta, titulo praeeunte Ծնընդեան et in margine կիրակի, Philip. 4, 4-9 ex dom. tertia

lectione tamen longiore, grad., Ioh. ex dom. tertia; [8] (f. 51^v) in vigilia Nativitatis, cum titulo *վեճիլ ծնընդեան*, Is., Rom., grad., Matth.; [9] (f. 52^v) <In die Nativitatis, ad primam missam>, intr., Is., Ti., grad., Luc.; [10] (f. 53^v) <ad secundam missam>, Is., 61, 1-7; Ti., grad., Luc.; [11] (f. 54^v) ad tertiam missam, praemisso titulo *ճաշոյ* « ad prandium », Ps. 97, 1; 96, 1; Is. 52, 6-10; Heb., grad., all., sequentia, Ioh.

4 (f. 57) Evangelia *μυροφόρων*, Matth. 28, 1-20; Marc. 15, 42-16, 8; Luc. 23, 50-24, 12; Ioh. 19, 38-20, 18.

5 (f. 60^v) Lectiones in missis pro defunctis e missali ordinis Praedicatorum, op. laud. p. 67-71: Apoc. 14, 13; Ioh. 6, 54 sq.; 1 Thess. 4, 13-18; Ioh. 11, 21-27; II Macch. 12, 43-46; Ioh. 5, 25-29.

6 (f. 62) Missa s. Stephani protomartyris secundum missale ordinis Praedicatorum, ibid., p. 236 sq.: intr., oratio, Act., grad., Matth.

7 (f. 66) Horologii pars posterior [1] Ad horam vespertinam: omittuntur precatio *Օրհնեալ Տէր* « Benedictus Dominus ... » p. 213, antiphonae seu *մեսեդիք* p. 213-218, cantus *Սուրբ Աստուած* « Deus sancte ... » p. 219; praeconia duo p. 220 sequuntur oratio *Հայր գթած* « Pater clemens ... » praeconium *Եկեալքս ի խոստովանութիւն* « Nos qui ad confessionem ... convocati sumus ... » et oratio *Տէր Աստուած փրկութեան մերոյ*, « Domine Deus salutis nostrae... » quae post orationem Manasse dicuntur in feriis magnae quadragesimae, cf. Brev. Ven. p. 165, precatio, praeconium et oratio p. 222 sq., orationes *Թագաւոր խաղաղութեան* « Rex pacis ... » et *Պահպանեա զմեզ* « Custodi nos ... » p. 224. [2] (f. 71) Ad horam pacificam hymnus *Շնորհեա մեզ տէր* « Concede nobis, Domine ... » p. 231, precatio, praeconium, orationes p. 232 sq., precatio, praeconium, oratio p. 236. [3] (f. 72^v) Ad horam quietis, post psalmodiam paucis tantum vv. partibus indicatam, precatio, praeconii prima verba et oratio p. 255.

Codicem recensuit Iohannes Miskhǵean in ephemeride *Հանդէս ամսօրեայ*, t. 6 (1892), p. 342 sq.

Ff. 44-56 binis columnis exarata. Monita liturgica minio scripta, initiales litterae rubro vel caeruleo pigmento distinctae. Fasciculi novem, omnes quaterniones praeter octavum decem foliorum, litteris cursivis maioribus latinis A-I notantur in angulo inf. int. primi folii; aliae notae in imo margine: ա f. 7^v, բ f. 8. 15^v, գ f. 16. 23^v, Ա f. 47^v, Բ f. 48. 55^v. F. I manu Angeli Mai: *Breviarium,* | *Missa,* | *cum aliquot lectionibus* et antiquae notae codicis *3, 16* bis script. et semel cancel. *Arm*(eno). *XIII* cancell. *Arm. XI.* Ff. I^v. II. 43^v. 56^v. 63^v. 64. 65. 73^v. 74 vacua.

Integumentum membranaceum, cuius in anteriori pagina scriptum est atramento pallido *Offic*(ium) *divinu*(m) *et Misse* (sic).

12 (olim 14 et 13). Saec. XVI, chart., mm. 195×111, ff. I. 25, linn. 20.

Formulae medicinales, quas interpretari non valemus, post titulum rubrum fere evanidum inc.: Փասլ (= فصل) ծգ ումն: ովրմուլ հաղեկայն քամիայ: որ կու ուռցանի: կոքին [..]սկրքըն: ծընդերն: ուռի: միսն թափվի: է սայ դեղն: հաճոյ մանթառի կուլի տակէն: իեայ դ̃ արակն: des: մարդի որ տալման նինիս ա̃ թօլայ նահար դուր ա̃ թօլ(ա)յ: փ ուն նըման. չաղն: սուր չուրի գլխվի.

Brevem codicis notitiam dedit Iohannes Miskhgean in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 343.

Codex charactere *notergir* mediocriter exaratus est. Margines exterior et interior unius cuiusque paginae linea rubra definiti. F. I, manu saec. XIX: *Scriptus est in Armeno vulgari* | *constat 60 pagg.* F. 1 in margine inferiore: *Arm.* (*XIV* et *XIII* cancell.) | *XII* et manu saec. XVII: *videntur medica quaedam* cancell. F. 25ᵛ probationes calami. Ff. 10ʳ. 22ᵛ vac.

Integumentum membranaceum, cuius in dorso legitur *Armeno. 12* super frustulum corii rubri auro inpressum.

13 (olim 4). An. 1592 (cf. f. 30), chart., mm. 236×183, ff. 48. linn. 18.

1 (f. 10) Professio fidei, quae primum an. 1595 latine et arabice, deinde vero an. 1596 armenice tantum, iussu Clementis VIII typis mandata est Romae, duplici titulo praeeunte ut sequitur: Ամառօտս է դաւանութենէ (sic) որ հաւատոյ ճշմար|տէ որ վասն հաւանական առաջէ աթոռ|ոյն յառաջ արկեալ վասն կա|թուղիկէ եկեղեցւոյ յարելինելոց | վասըն միաբանելոյն | որ հռոմա եկեղե|ցւոյն: *Breuis Orthodoxae fidei professio, quae ex praescri|pto Sanctae Sedis Apostolicae ab Orientali|bus ad Sacrosanctae Romanae Ecclesiae | vnitatem venientibus facienda | proponitur.* Textus armenus bis repetitur in lineis parallelis alterna vice litteris latinis et armenis, insuper latina translatio de verbo ad verbum decem primis lineis supra scribitur. Inc.: *Credo toto corde et confiteor ore quòd unus e*(st) *Deus uerus... hauadam pòlòròu sérdiu jéu Hostuanim piranòu vr miê Astuaz gesmarit...* Աստուած (sic) բոլորով սրտիւ. և խոստովա-նիմ բերանով որ մի է ա̃ծ ճշմարիտ...; des.: *hostouanim ieu hauadà*(m) *Astuaz ieu ertenum ieu aispes Astuaz ins Aracnuertiesse ieu ais surp auedarancs Astazu...* Խոստովանիմ և հաւատամ ա̃ծ (յ praemisso alt. man.) և երդընում (sic) և (cancell., զե infra script. alt. man.) այսպէս ա̃ծ ինձ առաջ-նորդեսցէ և այս սր̃ աւետարանքս աստուծոյ: « ...Confiteor, credo in Deum et iuro; sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei evangelia ». Codex videtur exemplar, quo usi sunt ad editionem praeparandam, multas enim parvas conrectiones praebet, quae inpresso textui respondent, exceptis tantum ulti-

mis lineis, post nomen papae, in cod. տր գրիգոր ողորմութբն այ. բաբ. դժան « Dominus Gregorius misericordia Dei papa XIV », in editione vero տր կղեմենթոս ողմբ այ ը․րդ փափին « Dominus Clemens misericordia Dei VIII papa ». Subscriptio professionis habetur (f. 30) Ես (*sic*) մարտոս (*sic*) արհիպկոս աղթամարցի (*sic*), եկի․ ի յռոմ (*sic*) | քաղաք․ կարդայիցի, և ունինցի, և դաւանայ | սբ․ դաւանութի որպ(էս) ի վերն․ առաջ տն մեր սանդն սրևին․ ի թ(ուական) ռեճղբ։ յունիս ամսունն էժ « Ego, Martos, archiepiscopus Ałtamarensis, in urbem Romam veni, legi et secutus sum (?) et professus sum sanctam professionem, quae supra est, coram domino nostro (Cardinali) sanctae Severinae, anno 1592, die 17 mensis iunii ». Sequitur adnotatio latina: *Die 15 Junij 1592 Mardarius Archiep*(iscop)*us Actamar supradictam s*(anct)*ae* | *fidei professione*(m) *in manibus Ill*(ustrissi)*mi et R*(everendissi)*mi Car*(dina)*lis S*(anct)*ae Seuerinae Armenior*(um) | *Protectoris Interprete Bartholomeo Abagaro, et Alexio et Jacobo Scand*[ar] | *Armenis, et R*(everendissi)*mo Ep*(iscop)*o Sidoniensi et aliis testibus p*(raese)*ntib*(us), *emisit, et*... (ultima verba cultro glutinatoris resecta perierunt).

2 (f. 30v) Professio fidei ⟨Tridentina⟩, apud Denzinger-Bannwart, *Enchiridion symbolorum*... ed. 10, Friburgi Brisgoviae, 1908, nn. 994-1000, disposita ut supra, litteris armenis et latinis armenice bis scripta, cum textu latino n. 994 tantum, h. e., confessionis Nicaeno-Constantinopolitanae. Inc.: *Professio sanctae fidei. Tauanitiun surp hauadüe.* Դաւանութի սբ հաւատոյ։ *Ego Nominatus N... Jes anun ais...* Ես, անուն այս ...; des.: ... *zi zaisuesig araxnuertiesse ins astuaz ieu ais Astazusurp Auedaranes Amen.* ... զի զայսոսիկ առաջնորդեսցէ ինձ ած և(ւ) այս Ացսբ (*sic*) Աւետարանս։ Ամէն։

Codicem descripsit Iohannes Miskhǵean in ephemeride Հանդէս ամսօրեայ, t. 6 (1892), p. 343.

Codex exaratus est litteris *notergir* reclinatis. F. 10 nota in marg. sup. *Vide infra p. 21* h. e. f. 30v. F. 2 nota codicis *Arm.* (*IV* cancell.) *XIII.* Ff. 1. 2v-9. 36-48 vacua.

Integumentum e corio rubro confectum in paginis externis operculorum exhibet tesseras gentilicias Pii VI et Francisci Xaverii de Zelada card. bybliothecarii.

14. Saec. XVII, chart., mm. 189×128, ff. I. 55. lin. 20-22.

⟨Commentarius in Danihelem⟩, praesertim ex Ephremo Syro et Hippolyto in modum catenae, ut vid., conflatus, inc.: Մերձաւորք մեր եղբարք և որդեակք յաւժարեցին զհեռաւորութիւնս մեր մերձ առնել մերձաւորաց հոգոյն այ և զտկարութիւս մեր զաւրացուցանել տր զաւրացելովքն. և զհիւանդութի մեր բժշկել վարժելովքն ի բժշկայպետէն յի այն մերոյ։

մ̃ս որոյ եղբարք որ ը(նդ) մեզ են կամեցան վաստակել մեզ մեծ յուսով ի բաղձալին ամենաս̃բ հոգւոյն և ի ցանկալին հոգեղէն զուարթնոցն ի յարդար և ի մեծն դանիել։ Առաջնորդ ունելով և ճրագ ճ(ա)ն(ա)պ(ա)րհի․ զա̃ծ ընկալ լուսաւորիչքն այսմ մատենի․ զսքանչելին ասո՛րին զեփրեմ․ և զհիպողիտայ զհռոմայ հայր(ա)պ(ե)տն․ և զարդուզաւակն հայաստանեայց․ եկեղեցոյ զպսակեալն ստեփանոս սիւնեաց առընթեր միմեանց դնել․․․ « Proximi nostri, fratres et filii, desideraverunt discessus nostros propinquos fieri pro iis qui Spiritu Dei proximi sunt, et inbecillitatem nostram conroborari per eos qui a Deo confortati sunt, et infirmitatem nostram sanari remediis principis medicorum Iesu Dei nostri. Quam ob rem fratres qui mecum sunt voluerunt nos cum magna spe in desiderabili sanctissimo Spiritu et in optabilibus spiritualibus angelis laborare in iustum et magnum Danihelem. Duces habuimus et luces in via, inluminatores Deo adceptos in hoc libro, mirabilem Syrum Ephrem, Hippolytum Romanum patriarcham et decoram prolem Armeniae, ecclesia coronatum Stephanum Siunetsi, quos ordine disposuimus ... ». *Λήμματα* conspiciuntur *եփ(րեմ)* « Ephrem » ff. 8. 18ᵛ. 25. 26. 40ᵛ. 41. 41ᵛ; *յ(ո)հ(աննէս)* « Iohannes (Chrysostomus) » f. 18ᵛ; *հ(ի)պ(ողիտ)* « Hippolytus » ff. 25ᵛ. 26ᵛ. 30 bis. 39ᵛ. 42; *յպ̃*, ut vid., etiam « Hippolytus » f. 25ᵛ; *ստ(եփանոս)* « Stephanus (Siunetsi) » f. 26; *մ̃եդ* « Methodius » f. 26ᵛ. Titulos habent visio II f. 6, IV f. 13, <V> f. 18ᵛ, VI f. 37. Des. in clausula, quae vel auctoris est, vel antiqui librarii: *․․․ և հաճոյ երևեալ ա̃յ և ս̃բ եկ(ե)ղեցոյ ամօթով և անհաճոյս որքան յինէնէ։ Այլ և եղբայրքն որ ը(նդ) մեզ շատ հարկեցին զմեզ ․․․ և սկսաք ի ․չ․ ժզ․ թուկն․ ի* (*վ* delet.) *ս̃բ վերապին և կատ(ա)րեց(ա)ւ ի ․չ․ ժէ․ առ(ա)ջի ս̃բ և փառաւոր նահ(ա)տ(ա)կի ս̃բ ըստ(ե)փ(ա)ն(ո)սիս․ ի ս̃բ ուխտ(է) աղջոց վանիցս յառ(ա)ջնորդու(թ)ե̃ հրեմիայ գովելի աստնջականի և գոհանալի և եղբ(ա)րց․ Արդ աղ(ա)չեմ զամ(ենե)ս(ի)ն սիրովն ք̃ի զպատահե(ա)լսդ ներել սղալանաց մեր յա̃մ իրս․ և զորս ի գիրքս այս ի խնդրել ա̃յ մեզ ող(ո)րմ(ու)թ(ե̃)ի և թողու(թ)ե̃ի մեղ(ա)ց և յա̃մ երախտաւոր պանտոն(ա)ր(եա)ց սաղունին սմպատայ քրթին պռաւշոյ և ա̃մ բնակչաց երկրիս․ և եղբօր մերոյ ներսէս վ(ա)րդ(ա)պ(ե)տին որ և զնայ աշխատեցաք ի գիրս․ և ա(ւր)հ(ն)եալ է ք̃ս ա̃ծ ի ս̃բս իւր և յ(ի)լ(ագո)րծս ի բոլոր և ի մասն(ա)ւոր ընդ* (cod. *հնդ*) *հաւր և ամենայս̃բ հոգոյն յաւիտենի՛ն՛անս յօիտենից ամէն։* « ... et adparens tantum Deo et sanctae Ecclesiae amabilis quantum coram se sordidus et iniucundus. Fratres vero nostri, qui fortiter coegistis nos ... Incepimus anno 716

(= A. D. 1267-8) in (monasterio) sanctae Fossae (*sourb Virap* i. e. fossae s. Gregorii inluminatoris) et finitum est (opus) anno 717 apud sanctum et gloriosum athletam Stephanum in conventu Ałdšikh, praesidente Hieremia qui pro hospitalitate laudandus est, dum fratribus quoque gratiae persolvendae sunt. Nunc rogo omnes per caritatem Christi ut indulgeant obviis erroribus nostris in omnibus rebus atque in hoc libro, et ut a Deo petant pro nobis misericordiam et veniam peccatorum ac pro benefactoribus Panonarikh, Sadoun, Sĕmpat (*sic*), Khĕrt, Prauš et omnibus habitantibus terrae, nec non pro fratre meo Nersete doctore, quem occupavimus in libro. Benedictus sit Christus Deus in sanctis suis et in operibus suis, generatim et singillatim, cum Patre et sanctissimo Spiritu in saecula saeculorum. Amen ».

Codicem charactere *notergir* mediocriter exaratum efficiunt fasciculi quinque, quorum primi tres continent folia 12, quartus 14, ultimus 4. Duae primae lineae et tituli minio picta. Numeri capitum manu recentiore adiecti sunt in marginibus atramento pallido noni f. 31ᵛ, decimi f. 37, undecimi f. 42, duodecimi f. 47, decimi tertii f. 49ᵛ. F. 1: *Codicetto in lingua ar|mena, e carattere corsivo,* | *Commentario delle setti|mane del Profeta Da|niele, offerto dal sig. Luigi* | *Volta, della Parrocchia* | *di S. Maria Draperis in* | *Pera di Costantinopoli, a* | *SS. Leone XIII, e dal S.* | *Padre trasmessa alla Bi|blioteca Vaticana, nuova* | *memoria del suo Giubileo* | *sacerdotale.* | *V. Album della predetta* | *Parrocchia f°. 64, n. 9.* [1] | *I. Carini Pref*(ett)*o.*

Integumentum, quod corium castaneum nigro pigmento maculatum cooperit, conmendant ornamenta in operculis et in dorso auro inpressa.

15 (olim S. Officii). Saec. XVIII post med., chart., mm. 272 × 195, ff. 135.

I Tractatus de divinatione, in principio mutilus, ubi geomantia vel ars punctatoria perpetuo astrologiae miscetur. Cum materia valde abstrusa sit et parum cognita, pleniorem descriptionem damus, difficultatibus tamen non omnibus superatis, cum menda orthographica saepe interpretationem dubiam reddant verbaque arabica persica turcica litteris armenis translata non semper dignoscere liceat.

1 (f. 1) Tabula, forsitan mutila certe omni explicatione carens ob prima folia deperdita inc. distributione sedecim signorum geomantiae quaternorum: ≐ ≐ ≐ ≐ *այս դ̃ կերպս ձայնաւորք են* « haec quattuor signa sunt vocalium ». In ima pagina nomina quattuor elementorum numeris conparantur: *ա* | *հուր · Ժ* || *օդ · Ճ* ||| *ջուր · Ռ* |||| *հող* « I: ignis. X: aër. C: aqua. M: terra ».

2 (f. 1ᵛ) Tabula 160 loculorum, per 16 lineas et 10 columellas, in quibus notae numericae armenae *ա-ժբ* (1-12) varie disponuntur. Praecedunt in margine sinistro numeri, quos dicimus arabicos, 1-16, et signa astronomica, h. e. stellarum

[1] Loc. cit. legitur: *Luigi Volta* | *Domenica Volta* | *offrono, al Santo Padre Papa* | *e Re Leone XIII,* | *un libro « Commenta|rio sopra le Settima|ne del Profeta|Daniele », scritto* | *in Caratteri Arme|ni circa l'anno* | *1400.*

errantium et nodorum, adscendentis scilicet et descendentis. In duabus columellis praeviis habentur signa geomantica et notae numericae Arabum communiores ١-١٦. Tituli inponuntur signis geomanticis: *կերպարանք են* « figurae sunt » et *նշանք է* « signa sunt ». Columellae, quae numerantur *ա-ժա* titulos habent turcicos superius, inferius armenos, quos non omnes intellego: *Ամենի վար* ։ *Ամէն* ։ « ... Unus quisque » i. e. numerus; *Սահառի վար* ։ *Խուզածս* ։ « ... Quaesitor »; *Ղուվաթի վար* ։ *Ոռժ* (l. *ոյժ*) *ունի* ։ « Vim (قوّة) habet. Vim habet »; *Սապպաթի վար* ։ *Խօսք զրուց* ։ « Conversationem (? صحبت) habet. Verba conversationis »; *Քահրահի վար* ։ *Ուրախութի* ։ « Infaustum (قره) habet. Gaudium »; *Թարապի վար* ։ *Զէն* « Gaudium (طرب) habet. Arma »; *Շարաֆի վար* ։ *Ի՛ զաս մուրատ հասըլ* ։ « Honorem habet. Mourat paratus est ut emergat »; *Հուպուտի վար* ։ *Ցացուի* (*sic*): « Humiliationem (هبوط) habet. Humiliatio »; *Զապալի վար* ։ *Մեղք ունի* ։ « ... habet. Peccata habet »; *Խրատի վար* ։ *Հազիզ. զինչ մուրատ ունի* ։ « ... habet. Mourat aliquid... habet »; *Սաիելի վար* ։ *Զի այս մուրատ հասըլ լինի* ։ « Voluptatem (*վայելք*?) habet, quia Mourat hoc obtinuit ». Tabella videtur pertinere ad significationem signorum geomanticorum in singulis duodecim loculis communis astrologorum schematis.

3 (f. 2) Tabella per 16 lineas et 12 columnas disposita. In columna praevia, titulo inposito *Նշաւլնելըն* « signa (اشکال) », geomanticas figuras habes et geometricas ✳ □ △ ☍ ☌, quarum significatio in columella undecima exprimitur *Թասախս* (*sic*, alias *Թասաթիս* et *Թասդիս*) « hexagonum (تسديس) », *Թարպիհ* « tetragonum (تربيع) », *Թաթլիթ* « trigonum (تثليث) », *մուղարին(այ)* « coniunctio (مقارنة) », *մուղապիլ(ա)յ* « obpositio (مقابلة) ». In columellis vero 1-10 et 12 numeri scribuntur 1-16, qui videntur esse loculorum schematis. Tituli sunt: *Պօզուն տուրով* ։ *Օճի վար* ։ « Culmen (اوج) habet »; *Ղուվաթի վար* ։ « Vim (قوّة) habet »; *Կալամկի վար* ։ *Մուղի վար* ։ *Սիթըւկի վար* ։ *Նըըն-մակի վար* ։ *Հապուտի վար* ։ « Humiliationem habet »; *Սախիֆի վար* ։ *Խրատի վար* ։ *Նուլատի վար* ։ Haec tabella ad schema astrologorum spectat, i. e. circulum cum trigono, tetragono et hexagono inscriptis, cuius forma repperitur tum infra, f. 9v, cum apud Franciscum Iunctinum, *Speculum astrologiae*, Lugduni, 1581, p. 39.

4 (f. 2v) Tabella de interpretatione figurarum in explorando anno, mense, hebdomada, die, hora, praemissa monitione *Խիստ լաւ է եթէ որ գիտանաս* (cod. *գիսանս*) *ով եղբայր իմ՛ տես զինք և իւր գիմացն* « Optime erit, o frater meus, si sciveris hanc figuram et quod continet ». Tabellae explicatio inc. (f. 3): *Վասն աւուրն շաբթուն . ամսոյն . և տարուն շաքլերն ÷ աւուր*

շաքլին սաաթն · ա̄ · ≡ բ · տան աւուրն շաքլին սաաթն բ̄ ... « De figuris (شكل) diei, hebdomadae, mensis et anni: ÷ ut signum diei numerus (عدّة) I; ≡ in secunda domo, ut signum diei, numerus II ... ».

5 (f. 3v) Tabella de significatione stellarum errantium, ut vid., per sedecim lineas et septem columellas disposita: in columna prima notae Arabum numerales indicant domus seu loca figurae divinatoriae, praemisso titulo *Տունն է* « domus est », in aliis vero columellis signa geomantica conspicies inpositis titulis *Տալիպն է* « quaerens (طالب) est »: *Մատլուպն է* « quaesitum (مطلوب) est »; *Նազարն է* « adspectus (نظر) est »; *Նութքին է* « conloquium (نطق) est »; *Իթթիսալ* « coniunctio (اتّصال) est »; *Ինֆիսալն է* « separatio (انفصال) est ».[1] Ad dexteram partem tabellae quaedam de diebus faustis et infaustis in mense lunari; ad inferiorem vero partem signa stellarum errantium et quaedam turcice litteris tamen armenis.

6 (f. 4) Capitulum de quaesito ex arabico opere, ut demonstrat initium: *Դուռ. վ̄ն մատլուպի: Յանուն ա̄յ գթածին և ողորմածին: տես թէ մէկ մատլուպ թէ ուր նստէր եթէ մատլուպն իւր տեղն նստինէ գիտասցես որ ուղածդ քովդ կու գայ ...* « Porta (= caput, cf. باب) de quaesito. In nomine Dei clementis misericordis. Vide quod una quaeque quaestio habet ubi sedet. Si cognoscis locum sedis quaesiti, tendis ad partem ubi est ... ».

7 (f. 4v) Tabula significationis singulorum sedecim signorum pro quaestionum diversitate; tituli columellarum sunt: *կերպարանք են* « signa sunt », *Անուանք է այս* « nomina (signorum) », *Գուներն է այս* « de coloribus », *Ձևք և կերպարանքն է այս* « de speciebus et adspectibus », *Համն է այս* « de gustu », *էքն* (*sic*) *և որձ է այս* « de masculo et femina », *կողմանքն է այս* « de finibus (regionis) », *չարն և բարին է այս* « de malo et bono », *Տախիլ է և խարիճ է այս* « de ingrediente (داخل) et egrediente (خارج) », *Քաղաքին է այս* « de civitate », *Կեցուածքն է այս* « de habitu (corporis) », *Ծեր է կորիճ և տղայ է* « utrum senex an vir an puer sit ».

8 (f. 5) Tabula de relatione signorum cum quattuor temporibus anni inc.: ≡ *Ամռան վերքն* (*sic*, pro *վերջն*) *է* « ≡ aestatis finis est ». Iungitur tabula de tempore et spatio, quae signis indicantur, inc.: *Դուռ. որ գիտանաս թէ մատլուպն 'ի քանի սաէթն կու գայ. թ̄. սանն կերպն. ծբ̄. սան կերպ տես թէ որնէ* (l. *որմէ*) *լանէ այն է: ≡ Այս ե̄ օր ե̄շբթ ե̄ ամիս կ(ա)մ բ̄ ամիս: ա̄ թիւ է:* « Caput quo cognosces quem numerum (عدّة) habeat

[1] Cf. Carra de Vaux, *la géomancie chez les Arabes*, apud Paulum Tannery, *Mémoires scientifiques*, t. IV, Lutetiae Parisiorum, 1920, p. 308.

quaesitum in domo IX vel in domo XII, speciemque quantae longitudinis sit. ⩦ significat dies quinque, feriam quintam, quintum mensem vel octavum mensem; est una palma ».

9 (f. 5ᵛ) Tabella secundum menses per columnas distributa, per lineas vero secundum signa stellarum errantium et signa geomantica, quae bina bina illis iunguntur, omissis ∸ et ⁝, inc.: ♈ *մարտ ։* ♄ ⩦ ÷ *հպուլթ այ(ս) ընկա-ծ(ութիւն)։* ♈ (aries) martius; ♄ (Saturnus) ⩦ ÷ lapsus (هبوط) ».

10 (f. 7) Tabula per sedecim columellas et sedecim lineas distributa secundum signa geomantica et numeros domorum, in qua numeri continua serie per lineas scribuntur, ita tamen ut primus numerus unius cuiusque lineae idem sit atque in primo loculo post diagonalem lineam in linea praecedente. Haec tabula adhibetur ad numeros inveniendos, quos in quacumque domo significant singula signa.

11 (f. 7ᵛ) Caput de stellis errantibus sine titulo inc.: *Այսպ(է)ս գիտելի զի առ բայց յայտնութիւն սոցայ պարտ է գիտել զընթհանուրսն* (sic). *այսինքն· զսեռ (աստեղա)ցն զտեսակս զտարբերութիւնս զատուկս* (?) *և զպ(ա)տ(ա)հ-մունս ։* « Ad cognoscendam adparitionem earum, oportet scire generalia (?), h. e. genera stellarum, species, differentias, ... (?) et concursiones earum ... »; des. ... *զի յանժամ* (sic) *զօրութի մօլորականացն առաւապէս ազդէ 'ի ստորայինսն հովէ և գեջ ընթանալն (արեգ)ական նուազի և ը(նդ) հետեւին աճէ կարաահոսութիւն և զանդրահոսութիւն ծովուն պատճառ է յամեն կենդա-նակերպ կենայ ՚բ օր և լնու զնթացս իթ օր իւրաքանչիւր ամսոյ ը(ն-թ)անա ամ կենդանակերպն ։* « ... quia virtus stellarum errantium abundantius operatur in inferiora frigido et humido (elemento), sol decrescit et consequenter crescit effluvium et superabundantia maris. Qua de causa uni cuique zodio duo dies maneant, cum adimpletur numerus (?) dierum novem et viginti unius cuiusque mensis (lunaris), in progressu omnium zodiorum ». Exstat (f. 8) figura conplectens circulos octo cum signis et nominibus zodiorum ac stellarum errantium, nominibusque dierum hebdomadae apud congruentes planetas. Sequuntur (f. 8ᵛ) paucae lineae de characteribus annorum in periodo annorum duodecim et divisio zodiorum in masculina et feminina.

12 (f. 9) Caput de zodiis mobilibus et fixis (cf. v. gr. *Opus geomantiae completum,* Lugduni, 1625, p. 10-14) inc.: *Յաղագս շարժուն և անշարժ (նշան)ից ։ Խոյն, խեցգետին, կշիռն, Այծեղջուր շարժուն* (sic) *են սոքայ ։* « De signis mobilibus et fixis. Aries, Cancer, Libra, Capricornus mobilia sunt ... »; des.: ... *մազմզուկ զօհալին* ♄ *փուշն ու կեղևըն ու ճղերն մարիխին է* ♂ *ծաղիկն* ♀ *զօհրային է պտուղն մուշթարուն* ♃

տերևն ☽ին լուսնին կուտն օտարիտին ☿: « ... radicellae Saturni (زحل) spina vel cortex vel rami Martis (مرّيخ), flos Veneris (زهرة), frutex Iovis (مشترى), folium Lunae, acinus Mercurii (عطارد) ». Sequitur in eadem pagina series signorum geomanticorum quaternorum, quibus significantur dies, menses, hebdomadae, anni.

13 (f. 9ᵛ) Figura orbiculata, cuius circulus interior formas triangularem, quadratam hexagonalemque includit, exterior vero fert nomina septem planetarum quinquies scripta, zona vero media in XII sectiones dividitur, quae zodia continent et numeros XXVIII mansionum lunae, ut vid. Supra rotam stant signa XVI geomantica, infra vero brevis legitur explicatio quae ad hanc paginam an ad sequentem pertineat nescio, inc.: *Մ՟ս իրաց որ ի ձեռն պահէ և ասէ թէ զինչ է դու զարկըրման և զանազան կերպիւ քն‹ն›եա...* « De rebus, quas tenet (quaerens) in manu (sua), et dicit ‘quid sit’, tu et variis figuris require ... ».

14 (f. 10). Tabula in sex columnas et sedecim lineas distributa, de quaerenti, de quaesito, de conspectu, de conloquio, de unione, de separatione, ut in f. 3ᵛ.

15 (f. 10ᵛ) Tabula de significatione signorum geomanticorum secundum quasdam circumstantias; hi sunt columellarum tituli, quos non omnes intellego: *իր անձին և օմրին։ մալին և ընկերոջ գալ ու իրաց։ ազգի և սիրելեաց ճանապարհ եր(ա)ցի։ մուլքի հօր և թա։ղածի։ աղէ սիրողի խապարի։ հիվանդի և կորուստ ծառայի։ գողի կնկան ընկերոջ չար կամի։ վախու մահու և գողածի։ ճանապարհի հաւատոյ էջ մի երազի։ պարտի ման֊սուպի չար* (in cod. *չար*) *բանի։ ումռաի* (?) *սիրելեաց և սիրողի։ չար կամի չորքոտանեաց գնտ(ա)նի։ տալեպի և իր նաֆսի։ մատլուպի ղայիպի գալ ու իրաց։ միզան տարման դատաւորի։ աղապեթի ճանապարհի։*

16 (f. 11) Rota in octo sectiones divisa ad diem mensis inveniendam, cuius explicatio inc.: *Օ՟այս բոլորակիս մէջ կայ հեսապներն ճալալըւ ղայիպին հեսապներն որ ՚ի ամէն ամիս ...* « In hoc circulo sunt numeri (حساب) magnitudinis (? جلائل) absconditae (غائب), numeri qui sunt in uno quoque mense ... ».

17 (f. 11ᵛ) Tabulae vitae et mortis ad cognoscendum exitum aegritudinis; explicatio inc.: *Եթէ կամիցիս գիտել զհիւանդն թէ մահու է թէ կենաց...* « Quando scire vis utrum aeger vixerit vel moriturus sit ... ».

18 Tabella de peregrinationibus utrum bonae sint an malae inc.: *Մ՟ս ճ(անա)պ(ա)րհի բարիոյ և չարոյ կալ զանուն ճանապարհորդի ...* « De itinere bono vel malo; sume nomen viatoris ... ».

19 (f. 12) De sanguine detrahendo inc.: *Յորժամ կամենաս արիւն առնել տես որ (լուսն)ին ՚ի փո(խե)լ լինի...* Cum volueris sanguinem mit-

tere, vide an luna in mutatione sit ... ». Sequitur tabula dierum et planetarum, additis nominibus arabicis *Շէմս* « sol » (شمس) etc.

20 (f. 13) Praemissa (f. 12ᵛ) tabella de cursu lunae per duodecim zodia secundum duodecim menses anni solaris, caput de significatione astrologica zodiorum inc.: *Խոյն ունի 'ի մարդ գլուխ. զերեսն. և զոր ի նմայ այգվանծք. Իսկ (աշխարհ)է ունի զպարսիկս ...* « Aries in homine habet caput, faciem, et quod ei evenit mane; in mundo habet Persas[1] ... »; des. *Փառք մարդասիրաւէրին այ որ յայտնեաց զայս ամ ազգաց և ամ մարդկանց. Ամէն:* « Gloria Deo hominem diligenti, qui haec revelavit omnibus gentibus et omnibus hominibus ».

21. Rotae tres in schematibus quadratis inscriptae, quorum in angulis leguntur nomina quattuor elementorum persice (ff. 14 et 15) *խաքի* « terra (خاك) », *աբի* « aqua (اب) », *պատի* « aër (باد) », *նարի* « ignis (نار) » vel armenice (f. 14ᵛ) *Հող, չուր* (*sic*), *Հօդ, կրակ.* Praecedit (f. 13ᵛ) formula introductoria: *Իսկ կայ բազում ըսքանչելի 'ի այսմը բոլոր(ա)կներս եթէ կարօղանաս իմանալ զայս բոլորակներս և այս պուրճն և զխանա և զթարպիհն և զմապալն և զթաթլիթն և այլ որ ինչ գրած կայ բովանդակ. իմանն(ա)ս(?) այ կարօղանաս բազում ըսքանջելիս* (*sic*) *առնել և փառք յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:* « Sunt quoque multa mirabilia in his circulis. Si vales hos circulos intellegere et zodia (برج) et domus (خانة) et tetragonum et ... et trigonum et alia scripta, adest utilitas. Si intellexeris per Deum, poteris multa mirabilia facere. Gloria autem (Deo) in saecula saeculorum. Amen ». [1] (f. 14) Rota quattuor circulorum in duodecim sectiones divisa, quarum una quaeque continet figuram zodii, unius cuiusque stellae errantis, qualitatem climatis, nomen mensis et signa geomantica bina inc: ♂ ♈ *Ջերմն: Մարտ:* ∵ *ա* ☰: *պ(ու)րճ:* « Mars. Aries. Martius. ∵ ☰. Primum zodion ». Sequitur in ima pagina explicatio quaedam: *Օսի այս ցուցանէ կամիսն զպուրճն և զիւրեանց եղանակն եւ զկենդանակերպ եւ ըզմոլորակաւորն թէ որ ըզորն տիրէն դու եւս կարգաւ* (*sic*) *իմացիր:* « Hoc demonstrat menses, zodia (برج) et eorum tempora, zodia et stellas errantes, quomodo dominantur. Tu quoque per ordinem intelleges ». [2] (f. 14ᵛ) Rota, qua recapitulantur adspectus astrologici, in qua scil. scribuntur schemata hexagona duo, tetragona tria, trigona quattuor, diametri sex, ut videre est apud Augustum Bouché-Leclercq, *l'Astrologie grecque*, p. 173. Rota duodecim semicirculis circumscribitur, quorum unus quisque continet signum unius zodii uniusque stellae errantis nec non binas figuras geomanticas. E duodecim radiis

---

[1] Indicationes chorographicae e Paulo Alexandrino derivare videntur, cf. A. Bouché-Leclercq, *l'Astrologie grecque*, Lutetiae Parisiorum, 1899, p. 332.

sex dextri inscriptionem ferunt *մուղ(ա)պիլ(ա)յ* « faustum (اقبال) », sex sinistri *որ է չար կամ* « quod malae voluntatis est ». Explicatio notae in ima pagina inc.: *Եռանկիւն. △ այ(ս) մեկէն ՚ի տուն հայի. կ(ա)տ(ա)ր(եա)լ սէր:* « Trigonum pertinet ad quintam domum cuiusvis. Amor perfectus ».

[3] (f. 15) Rota novem circulorum in duodecim sectiones divisa, quibus inscribuntur notabilia astrologica zodiorum, praesertim domicilia, altitudines et deiectiones stellarum errantium [1] inc.: *Խորան կոչի զ̄լ պատրէ ա̄ աէլ էճէ և մի տաքիքէ: Խոյն* ∴ ♂ ☰ *լ̄ աէրէճէ որ է հրային:* ♄ *իա ա(է)ր(է)ճ(է) որ է հ(ու)պո(ւ)տ: Խասիս:* ☉ ԺԹ *ա(է)ր(է)ճէ:* ♀ *ո(ւ)սապալն: խանայ* ☽ *խ(ա)րիպ:* ♀ *շ(ա)ր(աւ) տուն:* « Tabernaculum vocatur XXX... I gradus (درجة) et I momentum (دقيقة), Aries, ∴ Mars [2] ☰, XXX gradus, qui est igneus. [3] Saturnus: in gradu XXI deiectio (هبوط). ... Sol: in gradu XIX <altitudo>. Venus... Domus (خانة) Lunae aliena. Veneris domicilium per ordinem (?) ». Explicatio schematis in ima pag. inc.: *Մէն մէկ պուրճ Լ. աէրէճէ է և ամէն աէրէճէ Կ. տաքիքէ է որ է մոտն և ամէն ա(ա)խ(իխա)յ* (sic) *Կ̄ թմ̄էն է որ է մասանց մասըն...* « Unum quodque zodium (برج) XXX graduum (درجة) est et unus quisque gradus LX momentorum (دقيقة), i. e. *motn* (vid. legendum *masn,* « pars ») et unum quodque momentum LX scrupulorum est, i. e. pars partium ... ».

22 (f. 15v) Series significationum signorum geomanticorum inc., ∴ ∵ ∴ *այս ձիու կնկան կերպ է...* « ∴ ∵ ∴ hoc figura est equi, mulieris...; des.: ☰ ∴ (sic) ∴ *այս մաղարաներու կերպ է: Փառք այ արարչին յամենայնի յաւիտեանս յաւիտենից Ամէն:* « ☰ ∴ ∴ hoc est figura cribellorum. Gloria Deo creatori in omnia saecula saeculorum. Amen ».

23 (f. 16) Explicatio significationum unius cuiusque signi geomantiae inc.: *ա* ☰ *Լահեան անձին է և նէֆսին է և իրէն կու հարցն է կորուստի է որձէ նիաթն բարի է դ̄ օրն կատարի նահան խարիճ: կրակ* (sic) *է:* « I. ☰ Barba (لحيان): personae et animae (نفس) est, et rei, de qua fit questio, destructio est. Est masculinum (signum). Bonae naturae (نهاد) est. Die quarto terminatur. Secretum (? نهان). Exiens. Ignis est ». Maculae pigmenti flammei purpurei vel

[1] Cf. A. Bouché-Leclercq, op. cit., p. 192-199.

[2] Domicilium habet in ariete, A. Bouché-Leclercq, op. cit., p. 188.

[3] Cf. Carra de Vaux apud Paulum Tannery, op. cit., p. 305.

rosei ut videtur ad quattuor elementa dignoscenda additae sunt, sed scripto male respondent.

24 (f. 16ᵛ) Capitulum breve de foetu concepto inc.: *Եթէ կամիցիս գիտել թէ մարդ յորժամ ստեղծաւ* ... « Cum vis scire quo tempore homo conceptus sit ... ».

25 (f. 17) Caput de mutationibus (انقلاب) inc.: *Ինղիլապ վ՟ն քաղաքի և բերդի զ՟ ա՟ տունի* ... « Mutatio de civitate et castello in sexta vel prima domo (schematis geomantici) ... ».

26 (f. 17ᵛ) Caput de praecipuis significationibus unius cuiusque geomantici signi inc.: *Ա՟ն այն որ այսօր զամէն է հվալն ճամ առնէս յետև այս֊ որ ամէն տանն շարս դրաք դրմներ որ հետ մեկ մեկի մէհիլ ունենան 'ի մաղն. եթէ 'ի մուփեղն տեսնուս գիտենաս որ յայնմանէ 'ի խեր կամ շառ է։* « ... scis quia ab eo bonum (خير) vel malum est ». Sequuntur consilia de variis quaestionibus, quorum primum (f. 20ᵛ) d e s o m n i i s inc.: *Ա՟ն երազ տես Թ տուն կ(ա)մ գ՟ կ(ա)մ իւրեանց թեքրար թէ բարե* (sic) *է թէ չար* ... « De somnio vide nonam domum vel tertiam vel earum repetitionem (تكرار) utrum bonae sint an malae ».

27 (f. 23) Figura humana signorum relationes demonstrans cum partibus corporis humani, sine titulo.

28 (f. 23ᵛ) Caput de significationibus signorum, praemisso titulo *պատմուի ԺԶ. մշաքլին* « Commentarius XVI signorum (مشكل) ». Inc.: *ա* ≐ *Լահեան որ է առաջին տան տ՟ր ի յարեստայ ունի մեծամեծքն ի կարդացողացն զեպիսկոպոսքն և վ(ա)րդ(ա)պետք* ... « I. ≐ Barbatus, qui est dominans primae domus, inter mirabilia habet maiores inter lectores (melius videtur corrigendum in *կարգացողաց* 'ordinatos'), i. e. episcopos et doctores ... »; des.: *Լաւ ի մտի քում պահեայ զայս այլ ով սիրելի իմ։* « Bene in spiritu tuo serva hoc aliud, o dilecte mi ».

29 (f. 25) Folio uno deperdito, caput aliud de proprietatibus signorum inc. mut. in paragrapho de tertio signo seu ∸: *երկր(որ)դ չոր է. համ դառն և դէշ իրք* ... « secundum aridum est, sapor amarus et res malae »; des: *փառք անճառելին ա՟յ իմ(ա)ստ(ո)ւի շնորհողին մ(ա)րդոյն ա՟յ։ Ամէն։ առաջի տունն անձին է երկրորդն մահլի է։* « Gloria Deo ineffabili, Deo qui dat sapientiam homini. Amen. Domus prima personae est, secunda loci (? محل) est ».

30 (f. 29) Schema astrologorum commune, ut v. g. in libro cui titulus *Opus geomantiae completum*, Lugduni, 1625, p. 38. Praemittitur series numerorum I-XVI

per quattuor columellas dispositorum, praecedentibus titulis *հարցանօղն* « quaesitor », *խորհրդի* « mysterii », *եղբարց* « fratrum », *հայրենեաց* « patriae ».

31 (f. 29ᵛ) Distributio signorum XVI quaternorum secundum elementa et qualitates climatum, binorum secundum stellas errantes et dies hebdomadis, inc.: **Այս դ̄ ջրային** ∸ ⩪ ÷ ⋮ « Haec quattuor aquosa sunt ∸ ⩪ ÷ ⋮ ».

32 (f. 30) De variis quaestionibus per geomantiam solvendis capitula quaedam inc.: *Դուռ որ գիտանաս զկուսութիւն մարդոյ։ Էւ կնոչ* (*sic*) *զկուսութի աւերացէ թէ ոչ դու տես առաջի տանն այս* ÷ *նստի. կ(ա)մ այս* ≣ *կ(ա)մ այս* ⩪ ... « Caput quo scies virginitatem viri et mulieris. Virginitas est perdita si videris sedens in primo loculo hoc ÷ vel ≣ vel ÷ ». Tituli sunt: *դուռ վ̄ս երազ հանելոյ* « Caput de explicatione somnii »; *դուռ վ̄ս հեռաւորի քալոյ* (*sic*) *համար* « caput de praevisione longae peregrinationis »; (f. 30ᵛ) *դուռ վ̄ն կին առնելոյ։* « caput de uxoris ductione »; *դուռ վ̄ս զաւակի լինի թէ ոչ։* « caput de foetu, utrum sit an non ».

33 (f. 31) Tractatus de significatione stellarum errantium in praevisione mortis, inc.: **Ա**ղագս (*sic*) *մարդոյ թէ որով մահու մեռանիցին։ ☉ ի ծնունդ առնու և մեռանի* « De homine qua morte morietur. Sol: nascitur et moritur ».

34 (f. 31ᵛ) Tractatus brevis qui Abdah prophetae tribuitur, praemisso titulo **Այս** *ըռ(ա)մն աբտ(ա)հին է* « Hoc est geomanticum (رمل) Abdah », inc.: *Դուռն Աբտահին բան իմանալոյ։* ≐ *Օառողջութիւն* (*sic*). *իր անձին* ... « Caput verbi Abdah intellegendi. ≐ Salus. Res personae ... ». Sectiones distinguuntur (f. 32) *Վ̄ն ճանապարի* (*sic*) *չար թէ բարի* « de itinere bono aut malo »; *դուռ վ̄ն տղայի լինի թէ ոչ։* caput de puero, utrum sit an non »; *դուռ վ̄ն երազի* « caput de somnio »; *դուռ վ̄ն գողի* « caput de latrone »; (f. 33) *վ̄ն ճանապարհորդաց* « de itinerantibus »; *դուռ վ̄ն կործանման* « caput de destructione »; *դուռ վ̄ն հ[ի]ւանդի* « caput de aegroto ». Notanda est tabula (f. 32ᵛ) in qua litterae arabicae cum signis geomanticis conponuntur tum singulae cum binae inc.: ≐ \ *ֆ ունի ա̄։* \: ∸ *պէ բ̄ ուսաս ունի Ղ̄* ب س ... « ≐ *alif* habet I. \. ∸ *bê* II et *sas* habet XC. ب س ... »; des.: *ըռամլս այս աբտահ մարգարէին է։* « Hoc geomanticum (رمل) Abdah prophetae est ».

35 (f. 33ᵛ) Caput aliud sine titulo inc.: **Յ**որժամ *ըռամլ զարնես. ըռամլն մարէրի. այսմպս* ⋮ ⩪ ⋮ ⩪ *գայ* ... « Cum arenam (رمل) percutis, arenae ... ⋮ ⩪ ⋮ ⩪ sic est ... ».

35 (f. 34v) Distributio signorum XVI secundum non nullos auctores, qui sunt Abdah propheta, Bēsdah propheta, Danihel propheta; Iacobus *nahapet,* pater Abraham, rex Zorobabel, Sahak *nahapet,* Melchisedech presbyter, Isaias propheta, Aharon presbyter, Ionas propheta, Moyses propheta, Iosue propheta, Salomon propheta, Saray (?), Idris. Explicatio brevis in imo f. 36v inc.: *Ոպ որ ըռամնոր տան եւ վեց տուն է նման ա(յս)պ(է)ս եւս վարժապետք սորայ ժզ էն...* « Sicut geomantici loculi sunt sedecim, ita quoque magistri (geomantiae) XVI sunt ... ».

36 (f. 37) Figurae hominis duae ad interrogationes de aegritudinibus, quarum figurarum explicatio inc.: *Եթէ կամիցիս գիտել զհիւանդին ուր տեղն կու ցաւի...* « Si velis scire ex quo loco laboret aegrotus ... ». Des. tractatus de geomantiae (f. 38): *Օրի այս ըռամլս 'ի մէջ վարժապետաց գովելի է եւ դու ի մտի քում հաւաքեայ* « Cum haec geomantia (رمل) apud magistros conmendatur, tu quoque in spiritu tuo conlige ».

II Tractatus de astrologia, praemisso titulo *մաս մի երկրաչափութեան* « pars una geometriae ».

1 (f. 49) Sectio de stellis errantibus inc.: *Ասեն իմաստասերք ոպ պղատոն. և կ(ա)մ արիստոտէլ. և ոպ մովսէս. կ(ա)մ սոկրատես. կ(ա)մ դէօնիսիոս արիսպագացի և թէոդորոս սամոստացի և որպէս իմաստունն սօղոմոն կ(ա)մ աղէկսանդր թագաւորն և այլ բազում փիլիսոփայք զի կամեցան ասել թէ այսպ(է)ս պարունակ է յերկինք* (sic) *և յերկիր* (sic)... « Dicunt philosophi, sicut Plato et Aristoteles, sicut et Moyses, vel Socrates, Dionysius Areopagita, Theodorus Samosatenus, et sicut sapiens Salomon vel rex Alexander et multi alii philosophi, quod oportet dicere caelum et terram orbes esse ... ». Tituli capitum sunt: *վս ☽ և ☉ խաւարելոյ* « de eclipsibus lunae et solis »; *դուռ բ զոր յիշեցեալք են իմաստունք վսն լուսնին* « caput II in ea quae memorant sapientes de luna »; *գ դուռն զոր յիշեալ են վս ♂ին* « caput III in quo agitur de Marte; *չորր(որ)դ դուռն զոր յիշեալ են վսն ☿ին* « caput quartum in quo tractatur de Mercurio »; *հինգերր(որ)դ դուռն զոր յիշեալ են վս ♃ոյն* « caput quintum in quo agitur de Iove »; *վեցերր(որ)դ դուռն յիշեալ են վսն ♀ին* « caput sextum (in quo) agitur de Venere »; *եօթներր(որ)դ դուռն յիշեալ են վս ♄ին* « septimum caput (in quo) agitur de Saturno ». Sequuntur [1] (f. 53v) benedictio in honorem ss. angelorum inc.: *Սբ և սիրեցեալք ամենայսբ երրորդութեն հոգիք հարկ(ա)ւորք Գաբրիէլ. Միքայէլ...* « Sancti et a sanctissima Trinitate dilecti, spiritus ministratores, Gabrihel, Michahel ... »; [2] (f. 54v) formulae magicae, ut vid., de una

quaque stellarum errantium inc.: Եթէ կամիս բան մի առնել յառաջ արե-գականն ասէմ (*sic*) զափրան. չամչախունկ… «Cum volueris verbum facere coram sole, dices *zaphran. čamčaḫounk*…»; [3] (f. 55) alia de septem stellis errantibus inc.: Դ(ա)րձ(եա)լ ցուցանէ զմօտաւորիլն (*sic*) ամ աս(տե)ղէն… «Iterum ostendit adpropinquationem omnium stellarum…»; [4] (f. 55ᵛ) tabula conpendiorum astronomicorum et aliquot aliorum inc.: Յաղագս (*sic*) նշանայ գրոց: Յերկինք (*sic*) ♀ք: Յերկիր (*sic*) ♁ր… «De signis scripturae: caeli ♀, terra ♁…».

2 (f. 56ᵛ) Auguria secundum XII horas dierum hebdomadis in septem tabulas distributa, auctore, ut fertur, **Anania Širakatsi.** Explicatio inc.: Եւ գայս սա-հաթլամէն անանիեայ (*sic*) շիրակացուն է որոյ բազում իրաց պիտոյ է… «Haec est tabula (?) horarum (*sahatlamēn* ساعت نامه) Ananiae Širakatsi, quae multis rebus utilis est…». In principio unius cuiusque tabellae conspiciuntur signa, quae forsitan e scriptura arabica derivantur, ibique leguntur quaedam arabica litteris armenis, ut plurimum male transscripta. Sequuntur sectiones duae de amuletis conficiendis.

3 (f. 61ᵛ) Tabulae mensium astronomico-astrologicae duae: [1] tabula decem columnarum, quae inc.: Ամիսկ Հո(ռոմայեցւո)ց: Մարտ: «Menses Romanorum. Martius». (կենդանակերպ)ք: ♈ «Zodia. Aries». գոտիք (*sic*) (արեգա-կ)ան են: ☉ ♂ ♀ «Sunt zonae (?) solis: Sol. Mars. Venus». (աշխար)հագրոյցն է: Պարսիկ գլուխ «Chorographia est (secundum Paulum Alexandrinum): Persae primum». ☉ ք(նդ)պ(է)ս անցանէ: Խոյն եղջուրին: «Sol: quomodo transit. In Ariete: per cornua»; h. e. loca zodiorum per quae transit sol. ☉ ք(նդ) որում գոտիք են: Ճ. Մ. Յ. Ն. Շ. Ո: «Sol: quomodo sunt zonae (?) ĝ. m. y. n. š. o. (sequuntur litterae senae senae ordine directo, postea inverso)». ☉ն. քանի (աստիճա)ն բարձրանայ: ԻԴ ո: «Sol quot gradibus exaltatur. XXIV». տիւն քանի ժ(ա)մ եւ գիշերին քանի ժամ: տիւն ԺԲ և գիշերն ԺԲ: «Quot horae sunt diei, et quot horae noctis. Diei XII et noctis XII». ☉ քանի թա-ւալում առնու: ՅԿ: «Sol quot revolutiones habet. CCCLX». ☉ քանի պատերազմանայ: ՃՁ ո: «Sol quantum obponitur. CLXXX» (numeri huius columnae dimidiam partem efficiunt numerorum columnae anterioris)». [2] (f. 62) Tabula octo columnarum, quae inc.: Ամիսկ: Մարտ: «Menses. Martius». Աւուրք: 21: «Dies. 21 (sic per omnes menses, februario excepto cui 19 adscribuntur)». ժամք գիշ(եր)ի: 12: «Horae noctis. XII». Մասունք ժամուց: 720: «Partes horarum (sexagesimales): 720». Մասունք որոց տիրէն մոլո-րականք: 60: «Partes (horarum sexagesimales) in quas dominantur (stellae) errantes: 60». ժամք տիւնչական: 12: «Horae diurnae. 12». Մասունք ժա-

մուց: 720: « Partes horarum (sexagesimales): 720 ». *Մ՞ոլորականք որոց տի-րէն հրայհայելիք*: 90 « (Stellae) errantes, in quas diurnas (partes horarum) dominantur: 90 ».

4 (f. 63) Tabulae duae dominationis stellarum errantium in horas diurnas pariter et nocturnas unius cuiusque hebdomadis diei. Praeit (f. 62ᵛ) explicatio quae inc.: *Շղագս* (*sic*) *ժամուց որոց իշխէն մոլորականք: զմի ժամն ունի մասունս ունի զժամս Դ երբ գիշեր կամ տիւն ունի (որպէս) տիրէն իւրա-քանչիւր մոլորականք ԽԵ մասանց* ... « De horis in quas dominantur (stellae) errantes. ... cum nox vel dies sex horas habent (?), dominatur una quaeque (stellarum) errantium in XLV partes (sexagesimales) ».

5 (f. 64) Tabula ad inveniendum locum lunae in orbe signifero. Explieatio inc.: *Եթէ կամիցիս գիտել թէ ☽ին որում* (*կենդանակերպ*) *է և տեսանես զ☽ինն թէ քանի* (*աստիճան*)*աւ հեռէ է ☉նէն* ... « Dum scire cupis quo in zodio sit luna, vide quot gradibus luna distet a sole ... ».

6 (f. 64ᵛ) Tabula in qua dies mensis lunaris ter deni scribuntur una cum nominibus regionum caeli octo et verbis *յանդուգն է* « audax est » et *երկինք է* « caelum est ». Explicatio inc.: *Ով եղբայր եթէ կամիս գիտել զայս խա-ռնակիչ* (*աստե*)*ղն որ անուանեալ է շիքիր եըլտզի և հայքն քօմէշ կլան ասեն* ... « O frater, cum vis scire hanc stellam turbatricem, quae vocata est *šikir eëltzi* quamque Armeni dicunt *khomēš klan* ... ».

7 (f. 65) De uno quoque zodio astrologica et geomantica pauca inc.: *Խոյն որ է ♂ ÷ եւ կամ կարիճ օրն Գ շաբ*(*ա*)*թի* ... « Aries, qui ad Martem pertinet ÷ pariter et scorpio; pro feria tertia ... ».

8 (f. 67) Rota duorum circulorum in decem sectiones divisa ad sciendum utrum vir primum moriturus sit an mulier. Inc. explicatio: *Եթէ կամիցիս իմանալ թէ այրն առաջ մեռանի թէ կինն. կալ զերկուսին անուանն* (*sic*) *որ ի մկրտութի եդեալ է* ... « Si vis cognoscere utrum maritus primum moriturus sit an mulier, sume duo nomina, quae in baptismo inposita sunt ... ».

9 (f. 67) De diebus nefastis unius cuiusque mensis inc.: *Յունվ*(*ա*)*ր Ը ԻԴ Չար է*: « Ianuarii (dies) octavus (et) vicensimus quartus mali sunt ».

10 (f. 68) Tabella quadrata loculorum LXXXI in quibus scripti sunt bini numeri, i. e. numerus columnae et unus novem priorum numerorum ordine inverso dispositorum. Explicatio huius tabulae, quae ad multas interrogationes responsum praebet, (f. 67ᵛ) inc.: *Օ՝այս թագաքիրըս* (*sic*) *բազում անքամ* (*sic*) *փորձեալ եւ ապ*(*ա*)*յգրեալ զայս քիրս* (*sic*) *ունելով յինքեան զշնորհս ցուցանելով վս մին եւ մին պատերազմողաց եւ կռողաց ը*(*նդ*) *միմեանց* ... « Hoc (est) regium scriptum, saepius probatum et transscriptum. Hoc scriptum

habenti ostenditur favor unius vel alterius adversariorum et invicem pugnantium ... ».

III Kalendarium cui titulus praemittitur (f. 76) *Ամսայցոյց եւ ա՟մ բան կու ցուցանէ. ամիսս ա՟մ կու ցուցանէ զինչ ուտելու է եւ կամ զինչ ըմպելու է. ամէնը կու ցուցանէ խիստ աղէկ բան մի է սայ 'ի մտի քում հաւաքեայ. Ամէն:* « Ostentator mensium, qui omnia ostendit, pro uno quoque mense, quid manducandum et quid bibendum, omnia certo ostendit. Hoc est verbum bonum, hoc recipe in mente tua ». Annus kalendarii in ima pagina notatur *Թվին ռմժ. ին սկիսբն* (*sic*) *քրքիս* (*sic*) *Ամէն:* « Anno 1212 (A. D. 1762-3) initium scripti. Amen ». Pro uno quoque mense librarius imaginem aere inpressam posuit, addito brevi commentario, in paginis aversis et in paginis rectis tabulam octo columellarum, quae continent dies zodiorum, errantes stellas dominantes (*զօտիք աստեղաց* « zonae stellarum »), dies mensis, litteras dominicales, epactas (? *լուսնայարիր*), horas lunae, partes (horarum sexagesimales), notabilia dierum. Commentarius ianuarii inc. (f. 76ᵛ): *Յունվար եւ ասորիքն այս ամսուս քիսանունին* (*sic*) *ասեն. Այս ամսուս պ(ա)ղղամն 'ի մարդոյ յանձն կու յաւելանայ...* « Ianuarius mensis, quem Syri vocant *kanūn at-tānī*. Hic mensis gelum addit coram homine ... »; notabilia mensis inc.: *Այսօր տ(ա)րեմուտ է հռոմայեցոց եւ յոյնք այս ամսուս եանարիս ասեն...* « Hic dies initium anni Romanorum est et Graeci hunc mensem vocant *ἰανουάριον* (*eanaris*) ... ». Imagines supersunt mensium iunii, iulii, octobris et decembris, quarum duae litteras praebent *P. S. C. M.* nomen incisoris, ut videtur, referentes.

IV Conlectio formularum magicarum, cuius proboemium (f. 88ᵛ) placet referre: *Խուրուսզլամէն աւարտեցաք եւ այլ բան ես կայ իւր դիմացը. քրած* (*sic*) *քանձ* (*sic*) *գտանելոյ. տաւէթ անելոյ. քիմեայ շինելոյ. մուհապէթ անելոյ. ատելութիւն անելոյ. հարս փեսայ կապելոյ. կապանը արձակելոյ. բան գործ աչողելոյ* (*sic*)*. սաղմոս պատոյ* (*sic*) *չանկանելոյ. այր եւ կնոչ* (*sic*) *սէր տալոյ. մարդը տեղացը փախցնելոյ. չար կամըլ կորուսանելոյ. հացին սուղուն աժնութիւն իմանալոյ. մարդը փողէն կ(ա)տ(ա)րելոյ. հիւանդը իմանալոյ թէ մեռանալոց է կ(ա)մ կենդանի. սողոմօն իմ(ա)ստ(ու)նին մատանին որ նովաւ շատ բան լինի. անծնունդն ծննդական առնել սաղմոսի խորհուրդըն. վ՟ս կորուստի եւ պահըստի. վ՟ս ծաղկանց* (*sic* l. *ծածկանց*) *գիտանելոյ գողութին գտանելոյ եւ այլ բան բազում ոմանք լինին ոմանք ոչ եւ ես որպէս գտայ այնպէս գրեցի: ամէն:* « Kalendarium (leg. نوروزنامه) absolvimus, nunc aliud quoque verbum, quod ex adverso stat (schema f. 89) ad inveniendum thesaurum absconditum, ad invitationem (دعوت) faciendam, ad alchimiam exercendam, ad humilia-

tionem (مهبط) procurandam, ad odium creandum, ad sponsam et sponsum conligandos, ad vincula solvenda, ad faciendum ut verbum opusve fausta fiant, ad impediendum per psalmum (' Beati immaculati ', cf. f. 93) lapsum ab honoribus, ad amorem dandum viro et mulieri, ad fugandum hominem a (certis) locis, ad malam voluntatem delendam, ad intellegendam panis vilitatem vel caritatem, ad mutuum dandum (?) alicui, ad sciendum utrum aegrotus moriturus sit an vivat, ad utendum sigillo Salomonis quo multa fiunt, ad sterilem fecundam faciendam per mysterium psalmi, ad destruendum vel conservandum, ad abscondita cognoscenda, ad res subreptas inveniendas, tandem (ad sciendum) de multis rebus utrum sint an non, sicut inveni sic scripsi. Amen ». Notanda sunt schema XVI domorum cum signis geomanticis (f. 89) ac non nullae formulae ad ligaturas conficiendas, in quibus vestigia scripturae arabicae vix suspicantur.

V (f. 108) Medicamenta non nulla inc.: *Այս է դեղ գլխացաւու. կշտացաւու. մջացաւու. Առ....* (?) *զօփչինի. Թ. տրամ։ ղարանֆիլ. Զ. տրամ։ հնտիստան ջէվիզի. Զ. տրամ...* « Hoc est remedium contra dolores capitis, lateris vel cordis. Zingiberi (زنجبيل), drachmae IX; caryophyllon (قرنفل), drachmae VI; nux (جوز) indica, drachmae VI ... ».

VI (f. 113) Quaedam de geomantia et astrologia altera manu et in altera charta scripta: [1] de geomantia inc.: ≐ *առ..ջի տուն իրէն համար կը հարցնէ ղայիպ եղած բանի կու հարցնէ Դ. օր կատարի։ կրակ* (sic) *է։* « ≐ in prima domo (ostendit) rem de qua interrogatur praesentem (غائب) esse, verbum de quo agitur quarto die conpleturum. Igneum est »; [2] (f. 114) astrologica inc.: ☉ *օրն է կիրակի առաջի սահաթն և է ինքն կռապաշտից թագաւոր ...*. « Sol est dies dominica et hora prima, ipse est rex paganorum ... ».

VII (f. 116) Tractatus de sphaera, qui, praemissa (f. 115ᵛ) imagine orbis et instrumentorum geometricorum, sine auctoris nomine inc.: *Սկիզբն արարացուք Ած.յայտնութեն և իմաստութեն (գունտ)ի արհ(ա)ստիս. որ է գործիք ե<ր>կրաչափութե. աս<տ>ղաբաշխութե* (sic) *եւ է մեծ իմաստութիւն ուսումնասիրաց։ Դուռն առաջին։ վս ցուցանելոյ զգործարանսն որք կան 'ի վր ն(ո)ր(ա) արտ(ա)քոյ կ(ա)մ 'ի ներքոյ. Եւ վս խ(ա)ղեցն և բոլորակացն. և զաւսերուն որ է կեսբոլորակին։ Յայտատայն այն է, որ 'ի (գունտ)ին յետան կողմնէ երկու ծայրն սուր է...* « Incipimus per Deum revelationis et sapientiae, de statu sphaerae, quae est instrumentum geometriae et astronomiae et est magna sapientia pro scientiae amatoribus. Caput I. Demonstratio partium quae ad eam foris intusque pertinent, de lineis et circulis, nec non de .... quod est medium circuli. Hoc a parte posteriore adparet sphaerae duo acumina esse ... »; des. mut. in titulo cap. XXXIV: *Դուռն լդ վս գիտելոյ*

պպ(ա)հ ծագման փածրին « Caput XXXIV. De cognitione horae ortus aurorae (فجر) ».

VIII (f. 126) Tabula conpendiorum e f. 55ᵛ sq. descripta.

Librarius, qui codicem plane ineleganter exaravit charactere *notergir*, minio et variis pigmentis usus est, tum ad litteras maiores distinguendas, cum ad haec fingenda ornamenta, quae parvolorum ludos diceres. Scriptura lineis rubris continetur dextra laevaque deductis. Paginae numeratae sunt in ang. inf. sin. notis numericis, quas vocant arabicas, 89-322 (= ff. 1-112ᵛ), unde intellegis folia quadraginta quattuor periisse. Pars superior foliorum madore satis pessum data. Subscriptio librarii in f. 56ᵛ: Եւ իւր դիմացն գրեալ կայ մի ըստ միոյէ 'ի | կիրակէից մինչեւ ցշաբաթ գրեալ եմ (*sic*) {մ}եռ ձեռամբ | խմոլ այսինքն · ղազարու որդի անարժան ծ(ա)ռ(ա)յ | այ դպիր մեղօք սեւաց<ն>եալ և ան<ո>ւամբ չնջացե(ա)լ | այ(սինքն) զօրապապել· որ և բազում աշխատեալ եմ | մինչև որ չիտակը քտայ (*sic*) և գրեցի (*sic*) և որք հանդիպիք յայամ գրքիս (*sic*) օրհնեցէք զհայրն իմ և ըվարժապ|ետ իմ և դուք օրհնեալ լինիչիք (*sic*) 'ի քսէ · Ամէն · « Quod (hic) continetur scriptum est diebus dominicis, uno post alterum, diebus ferialibus exceptis; scripsi mea propria manu, ego indignus Dei servus, peccatis obfuscatus et vilis (?) nomine Zorobabel, filius Lazari, qui multum laboravi ad iuste inveniendum et scribendum. Vos, qui inveneritis hunc librum, benedicite patri meo et magistro meo et vos benedicemini a Christo. Amen ». Annus codicis 1212 (A. D. 1762-3), ut supra memoravimus, f. 76 in principio kalendarii legitur. Ff. 38ᵛ-48ᵛ. 55ᵛ-66ᵛ. 71-75ᵛ. 107. 110-112ᵛ. 113ᵛ. 115ʳ. 125ᵛ. 126ᵛ-135 vac.

Integumentum membrana telaque nigra constans, stemmata exhibet Pii XI et Aidani Gasquet card. bybliothecarii.

16 (olim S. Officii). Saec. XVII circa med., chart., mm. 151 × 87, ff. 256 (+ 229ᵃ).

Miscellanea.

1 (f. 2) Series psalmorum secundum tonos octo distributorum inc.: ած ի քեզ տր յո[ւսացա]յ ··· « Primus rectus. In te, Domine, speravi ... (ps. 70, 1) »; des.: Դու ած իջուսց<ես> (գնոսա ?) « Tu, Deus, deduces eos (ps. 54, 24) ».

2 (f. 3) Nomina librorum utriusque Testamenti inc.: Ծնունդք « Genesis »; des.: յ(այ)տն(ո)ւթի յ(ով)հ(աննո)ւ « Apocalypsis Iohannis ».

3 Series cantuum ad hymnum 'magnificat' pro diversis hebdomadae diebus et tonis inc.: Մեծացո(ւ)ս(ց)է կ(ի)ր(ա)կի աւուրն ասա կ(ա)րգ(ա)ւ: Մեծացուցանեմք զքի: ած··· « Magnificat diei dominicae iuxta ordinem sume: Magnificamus Christum. (Tonus) primus rectus »: des.: ըզքեզ ածածին դկ « Te, Dei genetrix. (Tonus) quartus obliquus ».

4 (f. 3ᵛ) Remedia: [1] Inc.: դեղ հազի սա արա առ. գծոր մեղր··· « Remedium tussis fac ita: sume mel fluens ... ». [2] (f. 4) Դեղ աչացաւի « Remedium ophthalmiae » inc.: Առ Ռեզենհան արմատովն և ռեհան արմատովն··· « Sume radicem foeniculi (? pers. رازيانة) et radicem basilici ... ». [3] Դեղ քոսի « Remedium scabiei » inc.: Առ զքուխուրիկի այ(սինքն) ճաղի մուրն և դեղին քուքուրթ ··· « Sume fuliginem camini et flavum sulfur (كوكورت) ».

5 (f. 5) Kalendarium seu ⟨Տօնացոյց⟩ inc.: Ը̃ծայայտնութե̃ Ճրագալուցին առաջի աւուրն գիշերն կանոնագլուխի փառ(ք)ն հաւատամ(ք)։ Եւ զգենուն քահանայք միաբան … « Epiphaniae lucernarii dies prima, nocte. Canonis conclusio. Gloria. Credimus. Et simul presbyteri induuntur … »; des.: … զի տերունի են․ և զս(ո)ց(ա) Ճ(ա)շ(ո)ւն ն(ո)ց(ա) խրատովն արա․ և անպիտան գրչիս ող(ո)րմի ասա։ « … quia dominicales sunt, et lectiones illarum iuxta earum monitionem fac. Pro scriba vero sonte dic: (Domine,) miserere ».

6 (f. 61) **Thomae Medzophetsi** de officio ut in cod. Mechitaristarum Vindobonensium 270, f. 264, apud Iacobum Dashian, *Catalog* …, part. arm., p. 682, col. 2, inc.: Ա̃ր(ա)ր(եա)լ և ս(ա)հմ(ա)նե(ա)լ ս̃ր վ(ա)րդ(ա)պ(ետ)ին Թումայի Մեծոփեցոյ 'ի պ(ա)յծ(ա)ռ(ո)ւթի մ(ան)կ(ա)նց եկ(ե)ղ(ե)ցւ(ո)յ խրատ յ(ա)ղ(ա)գս պ(ա)շտմ(ա)ն եկ(ե)ղ(ե)ցւ(ո)յ հ(ա)յ(ա)ստ(ա)ն(եա)ց․ զի ս(ո)ս(ա) լեցի կ(ա)րգ պաշտմ(ա)նն։ Գիտելի է զի աւուր հսկմ(ա)ն գիշերային։ Ողնի տ̃ր եթէ շրթանցն ասի երգ տ̃ն Ներսէսի … « Consilium a sancto doctore Thoma Medzophetsi dictum et ordinatum de splendore puerorum ecclesiae propter servitium ecclesiae Armenorum. Talis enim est ordo servitii. Sciendum est quod in die vigiliae, nocte, post ' Domine, si labiis ' cantatur hymnus domini Nersetis … »; des.: … և տուն մի 'ի Ա̃ր(ա)ր(ի)չէ ասա և ք(ա)ր(ո)զ վ̃ս հոգւոց և տ(ա)ղ ք̃ս որդի․ և հ(ա)յր մեր։ Եւ այս է Ճ(ա)ն(ա)պ(ա)րհ արքունի զոր կանոնեաց Թումայ վարդապետն։ « … et dic ' Domus una a creatore ', et praeconium propter animas, et canticum ' Christe, fili ', et ' Pater noster '. Haec vero via est regia, quam conposuit Thomas doctor ».

7 (f. 64) De kalendario iuliano commentatio, praemissa (f. 63v) tabella, qua indicatur quot dies unus quisque mensis habet, quot dies (կրկնակ) numerum integrum hebdomadarum excedunt in prima die unius cuiusque mensis, quot diei dimidiis partibus (կիսակ) menses solares anni Armenorum menses lunares superant. Inc.: Տումար հռոմայեցւոցն է։ Կրկնակ ամսոց ս(ո)ս(ա) արա կ(ա)լ զյունվարի ամիսն և երթ է̃ է̃ … « Kalendarium Romanorum est. *Krknak* mensium eorum sume v. g. mensis ianuarii: septimum quemque diem numera … »; sectiones sunt: (f. 66) de festis inmobilibus, (f. 68) ⟨de conputo paschali⟩, (f. 70) brevis chronologia inde ab Adamo, (f. 71) kalendarium solis et lunae cum tabellis, quibus indicantur pro singulis mensibus dies zodiorum, stellas dominantes per dies denos, dies mensium, litterae dierum hebdomadis, numeri lunares, horae lunae, momenta temporis, (f. 78) tabula qua significantur pro uno quoque die mensis lunaris gradus et divisiones graduum, nec non praecipuae positiones lunae in mense cum numero graduum harum positionum,

(f. 79) nomina stellarum errantium latine armenice arabice, litteris tamen armenis; des. in nominibus zodiorum... ‹Ձ›ուկն։ « ... Pisces ».

8 (f. 79ᵛ) De quattuor temporibus anni inc.: *Յաղագս դ̄ եղա- նակաց տարւոյն և բնութե̄ց նորին։ Գարնան բնութի̄ն մուհթան...* « De IV temporibus anni deque eorum natura. Veris natura tenebrosa (?) ... ».

9 (f. 80) ‹Ordo ministerii liturgiae armenae› inde a primo praeconio diaconico. Sequuntur cantica duo: [1] (f. 85ᵛ) canticum Circumcisionis, cuius *ἀκροστιχὶς* *Գրիգոր* « **Gregorius** » repetitur, tum in nota praevia, tum in ipso hymno, qui inc.: *Գանձեմ համեղես և գունով...* « Cano suaviter ego et splendide... »; [2] (f. 86) canticum auctore **Hačatour,** cuius *ἀκροστιχὶς* est *բան ւ արոզից խաչատուր* « verbum praeconiorum Hačatour », inc.: *Բարձրեալ անքնին· բնաւից լրութի̄...* « Excelse, inscrutabilis, perfecta plenitudo ... ».

10 (f. 87ᵛ) De phlebotomia secundum dies mensis lunaris, inc.: *Ա̄ս երակ առնելու և հաճամաթա և բանքոյ որ է շիշայ։ Լուսնին· Ա̄· Առաջին օրն ոչ է բարի բորոտութի̄ կու բերէ...* « De detractione sanguinis et inpositione cucurbitularum (حجامة) et de... quae est lagena. Lunae (dies) I. Primus dies lepram confert... »; des.: *Ժ̄Ը և Ժ̄Թ· Ոչ է բարի մի առնուր ոչ ըղունկ կ(ա)տ(ա)րէ· ոչ դեղ խմէ· ոչ դեղք ամէ ոչ այր և ոչ կին։* « XVIII et XIX. Non est bonus (dies): noli (sanguinem) detrahere, non ... facit; nec remedium sitis, nec remedia famis, nec viro, nec mulieri ».

11 (f. 89) De lectionibus liturgicis iuxta praecepta s. Iacobi apostoli inc.: *Սկզբն և պ(ա)տճ(ա)ռ ընթերց(ո)ւ(ա)ծ(ո)յն ի յ(ա)կ(ո)բ(ա)յ աս(ա)ց(եա)լ։ Յետ համբառնալոյ տն̄ մերոյ յի̄ քի̄ · կ(ա)րգեցին (ա)ռ(ա)ք(եա)լքն հրամանաւ հոգւոյն սրբոյ զյակոբոս որ էր ըստ մ(ա)րմ(նո)յ կոչ(ե)- ց(եա)լ եղբայր տն̄ ե(պիսկո)պ(ո)ս առ(ա)ջին և ք(ա)հ(անա)յ(ա)պ(ե)տ յե̄մ...* « Principium et causa lectionis secundum verbum Iacobi. Post adscensionem Domini nostri Iesu Christi, iussu Spiritus Sancti, apostoli constituerunt Iacobum, qui vocabatur frater Domini secundum carnem, primum episcopum et pontificem Hierusalem ... »; des.: *Եւ պ(ատաս)խ(ա)նի Մովսէս հայոց քեր- թողի· և դաւթի յանյաղթ փիլիսոփայի։ Էակք են երկու բնու̄ե* « Et responsum Moysi Armenorum poetae nec non Davidis Anyałṭ philosophi: Entia sunt duplicis naturae ».

12 (f. 96ᵛ) Canticum in honorem B. M. V. stantis apud crucem Domini; sine titulo inc.: *Ա̄ծածին կոյս̄ն Մարիամ կայեալ առ խաչըն իւր միա- ծնին...* « Dei genetrix, virgo Maria, stans apud crucem unigeniti sui ... »;

des.: ...հայցմամբ առ տրն աշխարհաց որում պատիւ սրբասաց։ «...oratione ad dominum universorum cui honor sanctificans».

13 (f. 101) De conpositione hymnorum, auctore ⟨**Stephano** presbytero⟩, ut in codd. Mechitaristarum Vindobonensium 142. 334. 346. 347. 515. Textum edidit Iacobus Dashian e cod. 334, f. 345ᵛ in catalogi part. arm., p. 779. Inc. ut in ed.; des.: և աւելին խոտանք են։ Զայնագիւտ արա՛. կալ զ(ա)տ(ի)կէն մինչև ուր ես և երթ ըը. որ ի խոնարհ մնայ. սկիզբն ա ձ(այն)է արայ. թէ ա մնա ա ձ(այ)ն է։ և այլն այդպ(էս) արա։ Et caeteri sunt mediocres. Modum (musicum) sic invenies: Sume a Paschate usque ad (diem) quo stas et quod superest post octavum quemque (diem) subputa. Initium sume a primo modo; si unum superest, primus modus est, et alios sume similiter».

14 (f. 103) Opus typis impressum, cui titulus est *Arithmeti|ces erotemata | puerilia | ... Luca Lossio Lunae|burgensi Auctore*, Francofurti, 1610.

15 (f. 142) Conlectio carminum seu տաղ։ [1] in rosam et philomelam, praemisso titulo Տաղ գեղեցիկ պաւնան (*sic*) 'ի վ(ե)ր(այ) վ(ա)րդի եւ պլպլոյ ասացեալ է։ «Carmen de vere pulchro, quod dictum est super rosam et philomelam», inc.: Ականջ(ա)դրէք բանիս, որ պատուական է. հոգւոյ այլ և մարմնոյ ուրախութէ ... «Aurem praebete verbo meo, quod pretiosum est, spiritui et corpori gaudium ...»; [2] (f. 144ᵛ) in adnunciationem B. M. V. inc.: Տաղ աւետեաց Ածածին։ Անճառելի բանն ի հօրէ թէ ինչ աննմանէ լոյս ծագեաց մեզ ի համար խիստ գեղեցիկ է։ «Carmen adnunciationis Dei genetricis. Ineffabile Verbum a Patre nulli simile, lux orta est propter nos, valde pulchra ...»; [3] (f. 145ᵛ) carmen, cui titulus praemittitur Տաղ անուշ վս գարնան եղանակին։ «Carmen dulce propter vernum tempus», inc.: Գարուն է բացվել վարդն ի բաղչային ... «Ver adest, rosa sese pandit in horto (بغچه)...»; [4] (f. 146) in Francos inc.: Տաղ վս արիական ֆռանկ ազգին գալստեանն և արձակելոյն ի վ(ե)ր(այ) մահմետականաց։ Յորժամ՝ ֆռանկաց ազգն շարժին կամօք անմահ թագաւորին ... «Carmen in adventum intrepidi populi Francorum eorumque incursionem adversus Mahumetanos. Cum mota est gens Francorum per voluntatem regis inmortalis ...»; [5] (f. 147ᵛ) carmen Nativitatis inc.: Ցնծացէք ուրախացէք աւետիս Այսօր ծնունդ քի։ «Laetamini, gaudete de bono nuncio: hodie nativitas Christi (est) ...»; [6] (f. 148ᵛ) carmen, cui titulus: Տաղ և աւետիս ծննդեան և յայտնութեն քի այ մերոյ «Carmen et bonus nuncius nativitatis et epiphaniae Christi Dei nostri», inc.: Այսօր տօն է ծննդեան աւետիս տն մերոյ և յայտնութեն... «Hodie est festum nativitatis, adnunciationis Domini nostri et Epiphaniae ...»; [7] (f. 150ᵛ) carmen

de vere inc.: *Տաղ գարնան խիստ գեղեցիկ։ Մարտն կու գայր ծաղկներով երկնից հաւերն կարդալով...* « Carmen veris valde pulchri. Martius adest cum floribus, clamitant aves caelorum ... ».

16 (f. 151ᵛ) Eccli. 20, 29-22, 37, praemisso titulo: *Բանք առակաց* « verba proverbiorum », ut in adpendice bybliorum Zohrabianorum an. 1805, p. 7 sq.

17 (f. 154ᵛ) Sententiae veterum philosophorum, praemisso titulo *Բանք իմաստասիրաց* « Verba philosophorum », ut in cod. Borg. Arm. 9, ff. 25-36. Sententiae, quas nulla divisio discernit, hoc ordine leguntur: Platonis, ut in libro cui titulus Բանք իրաստաց իմաստասիրաց in Սոփերք Հայկականք, vol. I, Venetiis, 1853, p. 21, linn. 8-10, deinde ut in principio cap. I, p. 9, usque ad p. 10 lin. antep., effatum Socratis de Corinthiis, et eiusdem nomine p. 11, linn. 22-23, postea sententia Alexandri, p. 23, linn. 3-10, p. 11, linn. 4-20, p. 16, lin. 2-19, lin. ult., paucis mutatis omissisque p. 18 linn. 10-12, p. 19 linn. 6-13, 16-20.

18 (f. 158) Tractatus polemicus adversus Latinos de die festo nativitatis D. N. I. C., de forma baptismi, de aqua in sacrificio missae non miscenda, de numero sacramentorum, nullo titulo inc.: *Յակ(ոբո)ս, որ եղբայր տ֊ն կոչեցաւ* (*sic*) *և վկայ, որ ականատեսէր ք֊ի ծննդեանն ՚ի բեդղեէմ...* « Iacobus, qui frater Domini vocatur et testis, quique propriis oculis vidit nativitatem Christi in Betlehem ... »; des.: ... *ցանկութի յղացեալ զմեղս ծնանի և մեղքն կատ(ա)ր(եա)լ զմահ ծնանի (որպէս) ասէ յակոբոս։* « ... concupiscentia parit peccatum, et peccatum, cum perfectum fuerit, generat mortem, sicut dicit Iacobus ».

19 (f. 162) Eccli. 25, 3-29, 35, praemisso titulo *Իմ(ա)ս(տ)ութի և խրատ* « Sapientia et consilium », ut in adpendice bybliorum Zohrabianorum, p. 8 sq.

20 (f. 164ᵛ) Nomina sacramentorum vitiorumque capitalium, et praecepta decalogi e quodam libro doctrinae christianae, ut vid., excerpta inc.: *Մկրտութի. դրոշմ. հաղորդութի...* « Baptisma, confirmatio, eucharistia... »; des.: ... *մի սուտ վկայեր* « ... noli falsum iurare ».

21 (f. 165) Sententiae philosophorum de divinitate, ut in cod. Borg. Arm. 9, f. 25 sq., quas adiecta Italica versione edidit Almus Zanolli, *Frammenti di un florilegio di autori Greci in un codice Armeno-Borgiano della Vaticana*, in *Rendiconti della R. Accademia dei Lincei, classe di scienze morali, storiche e filosofiche,* ser. V, vol. XXII (21 dec. 1913), p. 638 et 645-664. Prima sententia omissa, inc. in effato Homeri, quod in cod. Borg. secundum obtinet locum, p. 652: *Հոմերոս նշանաւոր փիլոսոփայ ասէ գ. զօրութիք երկնից...* « Homerus inlustris philosophus ait: Tres (sunt) virtutes caelorum... »; des. in effato Platonis altero, p. 652: ... *այլ մշտնջենաւորակից ընդ նմ(ա)։* « ... sed aeternus cum eo ».

22 (f. 166, l. 21) Sentententiae morales e libro Ecclesiastici excerptae, quae inc. nullo titulo in medio vers. 29 cap. 1, post prima verba quae in cod. Borg. Arm. 9, f. 26ᵛ, effatum Platonis supra relatum inmediate sequuntur: Յայլ ումն գետ‹նակոչ› կայ ամ ուրախութե... « Alteri quodam hariolo ‹...› est omnis iucunditatis... », unde patet folium exemplaris a librario omissum fuisse. Textus biblicus pergit, ut in adpendice bybliorum Zohrabianorum p. 2-6, versibus non paucis omissis; fragmentorum ordinem pro viribus hic recensemus: 1, 29-5, 3; 5, 12-15; 6, 5-18; 6, 33-7, 6 անիրաւէն; 7, 9 զպ(ա)տ(ո)ւի(րա)նս – 12; 8, 1-16; 8, 19-9, 7; 9, 14-10, 6 ունիցիս; 10, 8; 11, 18-23; 11, 31-34; 12, 2-12; 12, 16-13, 4 մռնչէ; 13, 12-22; 13, 26-32; 14, 3-5; 14, 9-10; 18, 15-23; 18, 27-29; 18, 32-19, 9; 19, 16-20, 28 ի նոյն.

23 (f. 173ᵛ, l. 8) Conlectio sententiarum praesertim veterum philosophorum, ut supra, ff. 154ᵛ-156ᵛ. 165 sq. Sententiae videntur ut plurimum dispositae iuxta conlectionem an. 1675 Massiliae editam ab Oskan episcopo; hanc tamen editionem non nisi e conmentatione Aemilii Teza cognoscimus sc. *Delle sentenze morali di filosofi Greci scelte e tradotte da Armeni,* in *Rendiconti della R. Accademia dei Lincei, classe di scienze morali, storiche e filosofiche,* ser. V, vol. II (18 iunii 1893), p. 392. Capita ed. Massiliensis, paginas vero ed. Venetae Սոփերք հայկականք, vol. I, referimus. [1] Inc. sine titulo in cap. VII ‹de fortuna bona et adversa›: Արիստոտէղ ասէ։ Ոչ հիւանդաց բազմական ոսկի... « Aristoteles ait: Aegrotis non est mensa nec aurum... », cf. p. 39, l. 5; sequuntur duae sententiae, quae in ed. Veneta desiderantur, una ἀνώνυμος, altera Heronis (? Հերոն ex Հերիպոն, պ cancell.) fere ut p. 39, l. 8 sq., deinde Plutarchi effatum ut p. 39, l. ult. - p. 40, l. 2 et dictum Socratis, quod desinit ut p. 40, l. 3-6; eiusdem ut p. 39, l. 19-21; Alexandri, p. 40, l. 7-16. [2] (f. 174, l. 12) Sententiae ‹de peccatis› nullo titulo, cap. VIII ed. Massiliensis, in ed. Veneta, p. 53, l. 5-8; 52, l. 19-22; 53, l. 1-4. [3] ‹cap. IX› յ(ա)ղ(ա)գս բ(ժ)շկ(ա)ց « de medicis », p. 50 sq., omissis p. 50, l. ult. - 51, l. 2. [4] (f. 174ᵛ) Յ(ա)ղ(ա)գս դ(ա)տ(ա)ստ(ա)ն(ա)ց « de iudiciis », cap. X ed. Massiliensis, ut vid., quod in ed. Veneta desideratur et nullum nomen philosophi continet, inc.: Ած ի սկզբանէ ետ գիտութի ի բնութի մ(ա)րդ(ո)յն... « In principio Deus posuit scientiam in naturam hominis... »; des.: այսպ(էս) և բանք իմաստնասիրականք հարցաքննութբ պայծառանան։ « ... sic et verba philosophica consideratione refulgent ». [5] (f. 175) Յ(ա)ղ(ա)գս դատ(ա)ւ(ո)ր(ա)ց « de iudicibus » inc.: Վեց իրք պիտոյ են դատ(ա)ւ(ո)ր(ա)ց։ Առաջին որ գիտենայ զհ(ա)ս(ա)րակ(ա)ց օրէնք... « Sex necessaria sunt iudicibus: primum ut cognoscant leges communes... »; des.: ... և ասել զբանն կարճ և հասկանալի ամ մ(ա)րդ(ո)ց « ... atque dicere verbum

breve et planum omnibus hominibus». [6] (f. 175ᵛ) *Յ(ա)ղ(ա)գս քաղ(ա)ք(ա)կ(ա)ն օրէն(ա)ց* «de legibus civilibus», ut in cap. XI ed. Massiliensis; inc.: *Դեմոսթենէս հոգի ք(ա)ղ(ա)ք(ա)ց ասէ զօրէնս գոլ...* «Demosthenes dicit leges animam esse civitatum...» et pergit ut in ed. Veneta p. 46, l. 9-47, l. 15 ultimo effato sub nomine Archelai posito, et, sub nomine Epicteti (? *Եպիքտոս*) p. 47, l. antepen. et ult. [7] (f. 176) *Յ(ա)ղ(ա)գս ան(ա)ռ(ա)կ(ո)ւթե* «de libidine», cap. XII ed. Massiliensis, in ed. Veneta p. 48, l. 3-14. [8] *Յ(ա)ղ(ա)գս նախախնամութե* «de providentia», cap. XIII, p. 53, l. 19-54, l. 10. [9] (f. 176ᵛ) *Յ(ա)ղ(ա)գս արծաթսիրութե և իմ(ա)ստ(ո)ւթե* «de avaritia et sapientia», capp. XIV et XV ed. Massiliensis, inc.: *Պղետարքոս ասէ (որպէս) որ պատերազմի երկաթ լաւ է քան զոսկի...* «Plutarchus ait: Sicut in die certaminis ferrum melius est quam aurum...», deinde eiusdem, ed. Venetae p. 26, l. 3-10; Pisidionis (*Պիսիտոն*), p. 26, l. 13-17; Aristotelis, p. 27, l. 11-13; eiusdem p. 26, l. 11 sq.; Socratis, p. 24, l. 15-18; Aristotelis, p. 24, l. 7-9; Democriti, p. 25, l. 17-22; Socratis, p. 25, l. 6-16; Simonidis, p. 27, l. penult. - 28, l. 3; Aristidis (*Արիստէս*), p. 27, l. 18 - antepenult.; Hieronymi (? *Երենիմոս*), p. 27, l. 1-5; Socratis, p. 24, l. 19-23. [10] (f. 177ᵛ) *Յ(ա)ղ(ա)գս աղօթից* «de precibus»: Biantis (*Բիանեղոս*) ut in ed. Veneta p. 54, l. 11-22; Demadis (*Դիմաթոս*), p. 15, l. 15-21. [11] (f. 178) *Յ(ա)ղ(ա)գս արբեցութե* «de ebriositate», cap. XVI ed. Massiliensis, in ed. Veneta p. 40, l. 19-41, l. 4, addito responso Callisthenis; Anacharsidis (*Անաքարսէս*), p. 41, l. 12-15; Xenophontis, p. 41, l. penult. - 42, l. 3. [12] (f. 178ᵛ) *Յ(ա)ղ(ա)գս պատւոյ հարց և որդոց* «de honore patrum et filiorum», cap. XVII, p. 43, l. 15-44, l. 6; Socratis, p. 45, l. 5-7; Euripidis, p. 44, l. 11-15; Epicuri, p. 45, l. 11-13. 19 sq. 16-18. 14 sq. [13] (f. 179) *Յ(ա)ղ(ա)գս փ(ա)ռ(ա)ց և հեզ(ո)ւթե* «de gloria et mansuetudine», cap. XXII ed. Massiliensis: Alexandri, p. 30, l. 6-22; Theophrasti, p. 30, l. 23-26. [14] *Յ(ա)ղ(ագ)ս մահուան և փոխելոյ ի կ[ենաց]* «de morte et transitu a vita», cap. XXIII: Aristotelis, p. 31, l. 4-11; Socratis, l. 15-17; Plutarchi, l. 12-14; Ramessis regis, p. 31, l. antepen. - 32, l. 3; Euripidis, p. 32, l. 9-12; Epicuri, l. 13-17; Secundi, l. 22 - ult.; Sexti (*Սեքտոս*), p. 33, l. 18-20; Philistonis (? *Փիլիստոն*), p. 34, l. 4 sq. et p. 33, l. 21 sq. [15] (f. 180) *Յ(ա)ղ(ա)գս չ(ա)ր(ո)ւթե և անզգամութե կանանց* «de malitia et perversitate mulierum», cap. XXIV ed. Massiliensis: Pythagorae, p. 55, l. 17 sq.; Democriti, p. 56, l. 23 - ult.; ⟨Menandri⟩ de Lucio, l. 3-9; effatum Menandri alterum, quod minime repperimus; Diogenis, p. 59, l. 7-10, p. 57, l. 9-14, et post effatum eiusdem in ed. Veneta desideratum, p. 58, l. 24-59, l. 2; Secundi, cf. in adpendice conlectionis Venetae

p. 67, l. 12-21; Philistonis, p. 56, l. 10-18; *ἀνώνυμα*, p. 59, l. 11-16, p. 58, l. 6-8, p. 59, l. 22-25; Secundi de matre sua dictum quod non invenimus; Menandri, p. 57, l. 20-58, l. 2; Diogenis, p. 57, l. 15-19; sequuntur effata, unum sine nomine et Biantis (*Բիանդոս*) duo. [16] (f. 182) *Յ(ա)ղ(ա)գս բարեբարոյ և իմ(ա)ստ(ու)ն կանանց* «de bonis et honestis mulieribus» nomine in mg. addito *Սիրաքա է* «Sirac<idis> est», cap. XXV ed. Massiliensis, inc.: *Կին բարի (արեգական) ծագեալ ի բարձանց տեառն իւրում...* «Mulier bona sol oriens in excelsa domini sui...», cf. Eccli. 26, 21-23, quae non exstant in adpendice bybliorum Zohrabianorum, p. 9; sequuntur Prov. 12, 4 usque ad verbum *իւրում*, et post pauca verba Prov. 31, 10-15. [17] (f. 182v) *Յ(ա)ղ(ա)գս համեստութե̄ն կենցաղավարութե̄ն* «de temperantia in modo vivendi», cap. XXVI ed. Massiliensis, inc.: *Ըկոս̄* (*ղ* script. sub *կ*) *կամ պարտ է մեծ լինել կ(ա)մ մեծահարուստ* «... oportet vel magnum esse vel divitem valde»; sequuntur effata duo, quae tribuuntur regi Nectanebo (*‘Նեքտանիփոս*) patri Alexandri, et Dimadis unum, quod des.: ... *սոյնպ(էս) և խրատ իմ(ա)ստ(ու)ն արանց* «... ita et consilium virorum sapientium». [18] (f. 183) Sententiae variae, nullo titulo forsitan quia excisus, inc.: *Աղեքսանդրոս ասէ բարիոք է մահկանացուի ոչ գիտել երբ վախճանեսցէ...* «Alexander ait: Bonum est mortales nescire quando morituri sunt...»; sequuntur sententiae Darii regis et Alexandri altera, quae des.: ... *և նա չըւեալ գայս գովեաց զիմ(ա)ստ(ո)ւթի̄ ն(ո)ր(ա)։* «... et ipse profectus laudavit illum de sapientia sua». [19] (f. 183v) *Յ(ա)ղ(ա)գս բարեպ(ա)շ(տո)ւթե̄* «de religione», inc.: *Պղատոն ասէ իմ(ա)ստասէրս կոչեմ ես ոչ զայն որ զշատն գիտէ և ոչ որ բ(ա)զ(ու)մ ինչ ’ի միտս առնուլ կարող է։* «Plato ait: Philosophum non voco, qui multa cognoscit nec potest multa in mentem tenere...»; praeter nomen Platonis, quod adhuc citatur in f. 185v, Pythagorae tantum vidimus in f. 185 et Salomonis in ultima sententia (f. 186v): *Ս(ո)ղ(ոմոն) գրէ սողոմոն և ասէ ոչ յագեսցի ակն տեսանելով և ոչ լցցի ունկն լսելով և քի̄ փառք յ(աւի)տ(ենան)ս ամէն։* «Sicut scribit Salomon et dicit: Non saturabitur oculus visu nec auris auditu inplebitur (Eccl. 1, 8); Christo autem gloria in saecula. Amen».

24 (f. 187) Praecepta moralia quae inscribuntur *’ի բանից Թ(ա)գ(աւո)րին Նոշորվանի* «e verbis regis Nošorwan (Khosrau Anuširvan)», ut in cod. Musei Britannici Or. 6987, cf. F. C. Conybeare, *a Catalogue of the Armenian Mss. in the British Museum,* Londini, 1913, p. 227, col. 2. Inc.: *Ասա̄՛ մ(ար)դ որ գիտէ զշափս անձին իւրոյ յինէն ողջոյն մատուցէք...* «Dicite salutem meam omni homini, qui suas vires noscit...»; des.: *’ի բարկացող արանց*

պատրաստ կայէք։ տգիտաց և արբեցողաց և դիւահարաց խրատ մի տայք։ «Coram iracundis hominibus parati estote; ignaris, ebriosis et daemoniacis nolite consilium dare».

25 (f. 189) Quaestiones exegeticae in N. T.: [1] de muneribus magorum, inc.: *Երր(որ)դ ոսկին անապական մարմին 'ի կուսէն առնուլ և կնդրուկն անուշահոտ հոգին սրբութե...* «Tertio. Aurum incorruptibile (est) corpus e virgine sumere, thus fragrans spiritus sanctitatis...»; des.: ... *զմուռն պահք է պահապան յամ չարէ։* «... myrrha ieiunium est, quod custodit ab omni malo». [2] In effatum Domini, Matth. 6, 22, Luc. 11, 34, inc.: *Հ(ար)ց։ Ակն է որ ասէ ճրագ մ(ա)րմ(նո)յ ակն է։ Պ(ատասխա)նի։ յ(ա)ռ(ա)ջ քան* (bis repet.) *զայս խրատեաց տրն թէ չողորմութի մի առնել...* «Quaestio. Quid est quod dicitur: oculus lucerna corporis est? Responsum: Priusquam Dominus suadeat ne asperi sint...»; des.: ... *այլ խաւար մեղաց գործոց ինչ պիտի ասել* «... sed haec opera tenebras peccatorum oportet dicere». [3] (f. 189v) In Matth. 13, 8, inc.: *Հ(ար)ց։ Որ է հարիւրաւոր ․կ․ և երեսնաւոր։ Պ(ատասխա)նի։ Որ 'ի քրիստոնեայ հարցն է ծնեալ և մկրտեալ...* «Quaestio. Quid est centesimum, sexagesimum et trigesimum. Responsum. Qui e parentibus christianis natus est atque baptizatus...»; des.: *ո(ր)պ(է)ս ասէ մ(ա)րգ(ա)րէն։ դարձուցից զերեսս իմ ի ն(ո)ց(ան)է* «sicut dicit propheta: Avertam faciem meam ab eis (Ezech. 7, 22)».

26 (f. 190) De opera sex dierum a. **Eznik** ⟨**Gołbatsi**⟩, inc.: *Եզնկանն* (*sic*) *ասացեալ վս արարչութե աւուրց։ ա։ Յառ(ա)ջնումն աւուրն արարչութե երկին վերին․ և երկիր...* «Ab Eznik dictum (est) de creationis diebus: I. In primo die creationis caelum superius et terra...»; des.: *է։ Որն հանգիստ ամենայն գործոց զոր ար(ա)ր ած։* «VII. Dies requiei ab omnibus operibus quae fecit Deus».

27. Sententiae philosophorum, ut supra, ff. 173v-187. [1] *Յաղագս իշխանաց* «de principibus», cap. IV ed. Massiliensis, ut in ed. Veneta, p. 20, l. 9-21, l. 18, omisso Platonis effato, quod f. 154v repperimus inscriptum». [2] (f. 190v) *Յաղագս երդմանց* «de iureiurando», cap. V ed. Massiliensis, in ed. Veneta, p. 51, l. 20-52, l. 6. [3] *Յաղագս կանանց* «de mulieribus», ut in ed. Veneta, p. 55, l. 8-16; dictum Secundi, cuius pauca sunt verba cum quaestione p. 67 communia; Philaxii, p. 55, l. 19-56, l. 2; effatum ἀνώνυμον quod inc.: *Բռնադատեցաւ ոմն կին առնուլ...* «Mulier quaedam vi superata est...». [4] (f. 191) *Վս լաւազգութե* «de generis claritate», cap. XIX, ed. Massiliensis, ut in ed. Veneta, p. 34, l. 13-36, l. 6. [5] (f. 191v) *Վս լռութե* «de

silentio», cap. XX ed. Massiliensis, ut in ed. Veneta, p. 36, l. 8-38, l. 8, omisso effato Pittaci, p. 37, l. 24-38, l. 4. [6] (f. 192) *Վս փառաց* «de gloria», cap. XXII ed. Massiliensis, in ed. Veneta, p. 29, l. 18-30, l. 5. [7] *Վս իշխանաց* «de principibus» iterum, p. 21, l. 19 - ult. et p. 22, l. 5 - ult., haud paucis mutatis.

28 (f. 192ᵛ) Praecepta moralia e libro Ecclesiastici, 30, 1-42, 14, ut in adpendice bybliorum Zohrabianorum disposita p. 9-12, col. 1, l. antepenult., omissis 36, 1-13 et 31, 1-18 *ոչ գիտէ*, p. 10, col. 2, l. 21-11, col. 1, l. 1.

29 (f. 198) De categoriis Aristotelicis, inc.: *Վերլուծութի արիս-տոտելի ի տասն բանից ։* (*Ստորոգութիք* cancell.) *այ(սինքն) զներքինն քննել կ(ամ) իմանալ ։ Իսկ տասն յաղագս տասն բանի հ(ա)ստ(ա)տել ․ և հիմնանալ ամենից ․ կենդանեաց* (*և ոչ կենդանեաց* suprascr.) *որ են այսո-քիկ ։ Առաջին ․ գոյութի ։ Երկր(որ)դն ․ քանակ ։ Երր(որ)դն ․ որակ ․ … Տասներ(որ)դն ․ կրել ։ Առաջին ասին ը(ստ) բանու լուծման գոյութին էութի ինչ ։ Իսկ քանակ թիւ, որչափութի …* « Analysis Aristotelis in X verba. (Categoriae cancell.) h. e. interna cognoscere vel intellegere; decem enim positae sunt et constitutae propter decem relationes universorum, viventium et vita carentium. Hae sunt: prima, existentia; secunda, quantum; tertia, quale; ... decima, pati. Primam vocant vocabulo explicativo substantia, essentia, quid; quantum vero numerus, quantitas ... ». Des.: *Իսկ կրելն աշխատութի կամ հալածականք ․ կ(ա)մ վտանգ ․ կամ տարապանք ։ վիշտք կ(ա)մ չարչարանք ․ ուրախութի կամ տրտմութի ․ մխիթարութի ․ կամ հանգիստ ․ և քի փառք յաւիտեանս ամէն ։* « pati vero: lassitudo, persecutio, periculum, adflictio, tribulationes vel iniuriae, gaudium vel tristitia, consolatio vel requies: Christo autem gloria in saecula. Amen ».

30 (f. 203ᵛ) Confessionum fidei fragmenta: [1] praemisso nomine *Ներ-սէսի* « **Nersetis** », inc.: *Հ(ա)ւ(ա)տ(ա)մք եթէ բան, որ եղև մ(ա)րմին ը(ստ) յովհաննու ոչ ի մ(ա)րմին փոխեց(ա)ւ զբուրն կորուսանելով բնութիւնն…* « Credimus Verbum, quod caro factum est secundum Iohannem, non mutavisse in carnem naturam suam per conruptionem ... »; des.: *այլ մի էութի և մի անձն(ա)ւորութի ի յերկուց բնութե(ան)ց ի մի քս միացելով անշփոթելի և անբաժանելի միաւորու(թեամ)բ ։* « sed una existentia et una persona in duabus naturis in uno Christo iunctis speciali et indivisibili unione ». [2] (f. 204) *Հ(ա)ւ(ա)տ զոր ծունկս ունկ(եա)լ ասէ սարկա(ւա)գն ։* « Professio fidei quae, genibus flexis, dicit diaconus », inc.: *Հ(ա)ւ(ա)տ(ա)մ զմի յերր(ո)րդութեւնէն զորդի եղեալ մ(ար)դ ճշմ(արի)տ առ(ա)նց մեղ(ա)ց …* « Credo unum

e Trinitate Filium factum hominem verum sine peccatis...»; des.: *ոչ լոկ մի այլ միաց(եա)լ յերկ(ո)ւց անշփոթ խառնմամբ։* «...non tantum unus, sed iunctus unione inperturbata».

31 Fragmentum encomii cuiusdam mulieris, inc.: *Ջուր մանր ..յ ծաւալ և ծիծաղագաց խ(ա)թ(ու)նի ծոցածին. տունկ ադամածին. պարծանք Եւայի...* «Effusio aquae..., nata ex utero dominae gaudiosae, suboles generis Adamitici, gloria Evae...»; des.: *... համեստ. և կարկևոր* (*sic*). *տիկին. և օրհնութեց արժան։* «... domina verecunda et conposita, et benedictione digna».

32 (f. 205) Praeceptum medicinale, inc.: *Դեղ քամոյ։ Առ զայս իւղն, որ ֆռանկերէն կոչի օլիօ* (*d* cancell.) *դի ըսպիկայ. Թուրքերէն ըզպի եալի...* «Remedium inflationis. Sume hoc oleum, quod francice vocatur *olio di spica* (i. e. oleum lavandulae spicae), turcice *ezpi iali* (یاغی) ...»; des.: *և օծ այս իւղովս .բ. օրն մէկ անգամ այսպ(էս) արա. .գ. արա զայս աստցեալ խրատս ազատիս այ* «et unge hoc oleo per duos dies, age sic semel. Ter fac iuxta hoc consilium et liberaberis a Deo».

33 (f. 205ᵛ) Nomina leguntur *Ջերօնիմոս օգոստինոս. ամբրասիա սկօթն խիկարն* «Hieronymus (*Dšēronimos*), Augustinus (*Ōgōstinos*), Ambrosius (? *Amrasia*), Scotus, Ahikar (*Ḫikar*)».

34 (f. 206) De unione naturarum in Christo, sine titulo inc.: *Ամենայն միաւորութին է բազմաց ի մի։ Միաւորութիւնք գլխաւորք չորս են։ Բնական. գործական. գոյացական. պատահական։ Եւ լինի բնականն ո(ր)պ(էս) բ(ա)զ(ու)մ անդամք 'ի մին մարմին։ Եւ գործնականն ո(ր)պ(էս) բ(ա)զ(ու)մ քարևցեխ և փայտ 'ի մի պատ։* «Omnis unio est plurium in unum. Uniones principales sunt quattuor: naturalis, practica, substantialis, adcidentalis. Est autem naturalis sicut plurium membrorum in uno corpore et practica sicut multarum petrarum et ligni in muro uno»; des. post mentionem s. Gregorii inluminatoris eiusque consecrationis Romae per papam Silvestrum: *ո(ր)պ(էս) ասեն իգնատիոս եպ(իս)կ(ոպո)ս և երիցունք իւր։ տէր կիրակոս. և տէր յովհաննէս. և ես ականջալուր իսկ եղայ ի բերանոյ նոցին։* «sicut dixerunt Ignatius episcopus eiusque presbyteri, dominus Cirycus et dominus Iohannes. Ego enim testis auricularis, qui accepi ab ore eorum».

35 (f. 219ᵛ) Scholion de natura et essentia, inc.: *զինչ է զանազանութի ի մէջ բնութեն և էութեն։ Էութի իրին է գործ մտաց...* «Quid sit differentia naturam inter et essentiam. Essentia rei est actio intelligentiae...»; des.: *... և տեսակ մ(ար)դ(ո)յ այ(սպէս) մարմին և հոգի որոց մ(ար)դն գոյանայ։* «... et idea hominis, sicut corpus et spiritus quibus homo constat».

36 (f. 220) De beneficiis peculiaribus, quae a Deo Armenia adcepit, inc.: *Իսկ Հայոց առանձնակիբարութի պարգեւալ յայ }յ{այսոքիկ են ։ Առ(ա)ջի դարձն հրաշիւք*... « Beneficia specialia, quibus donata est Armenia, sunt haec. Prima prodigiosa conversio... »; des.: *գալոց է ը(նդ) ան բանին, ո(ր)-պ(էս) փայլակն* « ... venturus est cum verbo Domini, sicut fulgur ».

37 (f. 221ᵛ) Arithmetica quaestio, inc.: 100 *բեռնակիր անասուն որն ձի․ որն ջորի և որն էշ ։* 100 *լիտր ապրանք բառնամ* (*sic*) *ձիուն ․դ․ լիտր*... « Iumenta oneraria C, equi, muli et asini; C pondera mercium. Singuli equi portant pondera IV... »; des.: 52 *էշուն բեռն ։* 13 *լիտր կանէ որջամն* (*sic*) 100 *լիտր ապրանք* 100 *դաւաղի* (*sic*) *բառեա(ւ) ։* « Onera asinorum LII faciunt pondera XIII. Summa C ponderum mercium C iumentis (دوّاب) ablata est ».

38 (f. 222) Epistulae de persecutionibus, quas passi sunt an. 1637 Armeni catholici in Romana fide a Paulo Piromalli constituti. ¹ Ad Urbanum VIII, die 8 maii 1637, inc.: *Գլուխ ընդհանուր կաթուղիկէ և առաքելական եկե-ղեցոյ ։ Յաջորդ և փոխանորդ և աթոռակալ սր և երջանիկ գլխաւոր առաքելոյն պետրոսի ։ Նա սրոյն սեղբեստրոսի ։ Մանաւանդ թէ և քի յի ։ Այցելու* (ex *Այլելու*, *ց* suprascr.) *և խնամածու ընդհանուր ազգաց և ազանց ։ Նա ևս առաւել պարթևաց տն(ան)կ(ա)ց տ(ա)ռ(ա)պ(եա)լ արմէնիցս և ազգիս հայոց ։ Տր մեր ուրբանոս սրբազան և երիցս եր(ա)-ն(եա)լ պապ ։ Ստրուկ և գերի քրիստոնեայս ։ և զաւակացս հոգևոր լուսաւորչի արևելեանս նահանգի*... « Caput ecclesiae oecumenicae, catholicae et apostolicae; subcessor et vicarie, qui thronum tenes sancti et beati Petri, apostolorum principis, nec non sancti Silvestri, immo (vicarie) Christi Iesu, episcope et curator omnium gentium et populorum, sed praesertim Parthorum pauperum, miserorum Armenorum gentisque Haicanae, domine noster, Urbane, sancte et ter beate papa. Servi et captivi, christiani, spiritualis suboles Inluminatoris in provinciis orientalibus... ». Post narrationem praedicationis Pauli Piromalli et persecutionum, quas passi sunt eius sectatores ex Armenia Constantinopolim fugientes, des.: *Զի զկարիս մարմնաւոր եթէ ո(ր)պ(ի-ս)ութբ և աղքատութբ անցուցանէ ած միայն է գիտակ ։ Զչափաւորս ես գրեցի․ զքաւանդակն սրութիդ գիտասցէ ։ և քի այ մերոյ փառք ։ Գրեցաւ թվ ռ․ձզ․ հայոց ։ և մայիսի ամսոյ ․ը ։* « Deus enim solus scit necessitates corporales, conditionem paupertatemque (nostram). Moderate scripsi, Sanctitas tua satis sciet. Gloria autem Christo Deo nostro. Scriptum est anno 1086 Armenorum, (die) 8 mensis maii (= 8 mai. 1637). Auctor epistulae non memoratur, sed in mg. f. 222 legitur: *փոք[րէ] առ մ[եծ] այսի[նքն] եպ(իս)-*

կ[ոպոս] կ(ամ) վ(ա)րդ[ապետ] առ մ[եծ] « Parvi ad magnum, i. e. episcopi vel doctoris ad magnum ». [2] (f. 223ᵛ) Ad Paulum (Piromalli) et quemdam Cirycum epistula, in urbe Erzroum, ut vid., scripta, cuius initio legitur nota marginalis: *և այս ես փոքրէ առ մեծս ։ այս փոքր ք(ա)հ(անա)յ է առ մեծ* « Haec quoque parvi ad magnum. Hic parvus est presbyter; ad magnum ». Inc.: *Գերապատիւ տեառն իմոյ և պատուական նազելոյդ Պօղոս վ(ա)րդ(ա)պ(ե)տիդ և տէր կիրակոսիդ նուաստ և տառապ(եա)լ ոսկնէ հասցէ ողջոյն բազմատենչ սիրով և համբոյր երկնագնաց գարշապարանց ձերոց արտասուաթոր աչօք ը(ստ) կնոջն պոռնկի...* « Ad summum magistrum meum et venerandum excellentemque doctorem Paulum (Piromalli, ut vid.), atque ad dominum Cirycum ab humili et misero Oscan perveniat salutatio cum obsequentissimo amore; osculum vero pedibus vestris, qui ad caelos ducunt, dum lacrimae ab oculis (nostris) profluunt cum muliere adultera... ». Des.: *Աս այ զ(ա)մ(ենայն) ո(ր)պ(իս)ութիս ձեր աղաչեմ փուտով* (sic) *յուշ առնել զի և ես եթէ պատշաճէ փութով գայցեմ աղաչեմ աղաչեմ անտես չառնել զաղաչ(ան)ս իմ։ Նաև զայս աղաչեմ պալասանին հ(ա)մ(ա)ր ։* « Rogo (vos) per Deum ut cito totius conditionis vestrae me certiorem faciatis, praesertim si oportuerit me cito venire. Quaeso, quaeso, nolite praetermittere preces meas. Amplius etiam hoc rogo propter balsamum ». [3] (f. 224) Epistula ad Urbanum VIII, feriae quartae 23 decembris 1637, praemissa in mg. nota *նոյն* « eiusdem », inc.: *Սրբոյ հօրդ ամենունակ և յաջորդօղ սրբոյ աթոռոյդ վիմականի. որ ի տէ շնորհել անուն և իշխանութի ուրբանոսի տիեզերահռչակ պապի վս որոյ* (*տառապել* cancell.) *և տառապե(ա)լ և նուաստս յամենեցունց արտաքսեցեալս յամ ուրախութեց որ ի տէ շնորհե(ա)լ այս անուն...* « Sancto patri universali et herede sancti throni Petraei, qui accepit a Domino nomen et principatum, Urbano, papae celeberrimo, propter quem et miser humilisque inter omnes pauperes, in omnibus gaudiis quibus Dominus donavit hoc nomen ... »; des.: *Նաև զայս ինչ խնդրեմ ի քէն հայր սբ. մի համարք* (?) *. բժ . օ(ր)հնութբ օ(ր)հնե(ա)լ մին գեղեցիկ ածածնի պատկեր ի վր մագաղաթի նկարե(ա)լ. մի խաչ զի ընդ իս ունիցիմ ի յիշատակի քո ։ Գրեցաւ թվին ռ . ձէ . ի դեկտեմբերի ամսոյ իգ յաւուր չորեքշաբաթի ։* « Hoc etiam peto a te, Pater sancte, unum... XII benedictionibus benedictum, unam imaginem pulchram Dei genetricis in membrana depictam, crucem unam quam mecum habeam in tui memoriam. Scriptum anno 1087, mense decembri, die 23, feria quarta (= 13 dec. 1637) ». [4] (f. 229) Epistula, cuius titulus margini adpictus cultro resectus est, inc.: *Պատու(ա)կ(ա)ն և նազելի եղբօրդ իմոյ այս անուն ։ Նուաստ և տառապ(եա)լ այս, հասցէ ողջոյն տըրն ձեռ և համբոյր*

սրբասնել տպիդ... « Venerando excellentique fratri meo N. Humilis et miser N. mittit salutem domino suo cum manuum iunctione et osculo sancto... »; des.: *...սիրելի զի աղօթիւք քովք եղե(ա)լ:* « ... dilectum, quia precibus tuis fuit ». [5] (f. 225[v]) Epistulae prima verba tantum: *Պերապոյն և Նազելի տն իմոյ տր այս. նաև նազելի որդոց քոց և համաշունչ եղբարց իմոց, այս անուն:* « Venerando et excellenti domino meo, domino N., nec non excellentibus filiis tuis et concordibus fratribus meis, N. ». Notula in mg.: *փոքրէ առ մեծ* « parvi ad magnum ». [6] Epistulae breve fragmentum, inc.: *Յուսաստ և սսա-ռապ(եա)լ այս. հասցէ ողջոյն բ(ա)զմատէնչ և համբոյր յոգնեռանդ...* « Humilis et miser N. Perveniat salutatio obsequentissima et osculum fervidissimum... ». Notatur in margine *համաշիրակ* « eiusdem ordinis ». [7] Fragmentum epistulae aliquantulum longius, inc.: *Պնեռապոյն և պ(ա)տ(ուա)կ(ա)ն, ամենից և բոլորովին տօշորիչ նազելի եղբարց այս, տր տր և այլոց եղան-կաս և համաշունչ եղբարցդ...* « Excellentibus et venerandis, omnibus ex toto fervidis et bonis fratribus N., domino, domino et aliis concordibus et unanimibus fratribus... ».

39 (f. 226) Series litterarum armenarum *ergaṭagir, bolorgir, notergir* et denuo *ergaṭagir* duplici tenuique linea.

40 (f. 228[v]) Epistulae ad diversos: [1] Litterae conmendatitiae consilii civitatis Leopoliensis ad populum Armenorum pro quodam monacho, inc.: *Ի համագո<ւ>մար գնդէ և ի համագամ ժողովոյ երկոտասան դատաւորացս ի Լով քաղաքի անձաղարդ և թագաւորապերճ ի մասնապաճոյճ և հրա-շափառ դեղի. հասցէ գիր սիրոյ և նամակ գրգուական առ. ամ հայկասեռ ազգդ վն բարեբարոյ և քահերթ աբեղայիդ տր այս անուն...* « A conlecto coetu et a congregato consilio duodecim iudicum in civitate Leopoliensi, a Deo ornatae et a rege nobilitatae, in loco praecipue egregio et splendido; perveniant ad universum populum Haicanum epistula amoris blandaeque litterae de probo monacho, sciente in Christo, domino N... ». [2] Epistula ad doctorem quemdam Stephanum nomine, inc.: *Երջանկապատուի* (*sic*) *և ամենաշնորհի, գերու-նակի և ազնուականի. տն ակոչի և անձամեծարի անդրանիկ եղբօր և բանիբուն հռետորի, և յարանունաբար զտիպս 'նախնւոյն* (ւ suprascr.) *ստեփաննոսի 'ի քեզ ցուցողի, տր ստեփաննոս վ(ա)րդ(ա)պ(ե)տի հասցէ ողջոյն...* « Valde honorato et humanissimo, excellenti et honesto fratri natu maiori, vocato a Domino evectoque a Deo, diserto oratori, nuncupato exemplar primi Stephani, quem exhibet inter nos, domino Stephano doctori, salus adveniat... »; des.: *... զի Թերևս գոնէ տացէ ած պհայցուածս մերոյ սրտի ըստ*

Հաճոյից կամեայ աստ և ի հանդ⟨եր⟩ձ}լ{ո⟨ւ⟩մն և հեշտացուք առ⟨ն⟩մամբ զկամն մեր ի փառս փառաւոր(եա)լ անուան իւրոյ։ « ... quia forsitan dabit Deus petitionem cordis mei iuxta beneplacitum voluntatis (suae) hic et in futuro; et gaudebimus effectu voluntatis nostrae in gloria gloriosi nominis sui ». [3] (f. 228ᵛ) Epistula, ad Oskan [1] presbyterum, qui a monophysitis discesserat, ut vid., a metropolita Iohanne scripta, qui ante consecrationem Karapet nominabatur, dum catholicus erat Philippus I Albaketsi (1633-1655), inc.: *Երջանիկ և երանաշնորհ ցանկացօղ և բաղձալի սիրելի սիրեցելոյն և ցանկալի մերայոյս, և հոգևաշունչ եղբօրդ մերոյ տէր Օսկանիդ. Նուաստ յեղեռնագործ և սատարակ յեղբօր}ց}է քումմէ տր յոհաննէսէ հայրապետէ որ և յաւուր օծմանն եւ անուանեցաւ տր կարապետ ...* « Felici et beato, cupido et desiderabili amico, dilecto et expetendo (viro), qui spem nostram dividit, ... et quem Spiritus sanctus inspirat, fratri nostro domino Oskan, ab humili et scelesto operario (?), fratre tuo domino Iohanne metropolita, qui in die consecrationis suae nominatus est dominus Karapet... »; des.: *վն այ կու աղաչեմք սիրելի եղբայր մեր տէր ոսկան, ահա այսչափ ժամ(անա)կս բաւական իմն է, դարձ առ քո հոգևոր հայր և եղբայրս մեր, իբրև անառակ որդոյ դարձն ուրիցէ մեղաց անդևիցէ թողութի, ողջ լեր ի տր ողջոյնեալդ ի հոգւոյն սրբոյ ամէն։* « Propter Deum te rogamus, dilecte frater mi, domine Oskan, ecce tot dies, re vera satis est, convertere ad patrem tuum spiritualem et fratres nostros, sicut filius prodigus: conversio undecumque sit peccatorum remissionem obtinebit (?). Vale in Domino, salutatus in Spiritu Sancto. Amen ». [4] (f. 229ᵛ) Epistula ad eumdem Oskan (cod. Oski), inc.: *Հետևօղ ս(ր)բոյն գրիգորի տաթևացւոյն, և աշակերտ եռամեծին խաչատրոյ Նուաստ սիմէոն առաքեմ ողջոյն սիրալիր և համբոյր անկեղծ, ծառայիդ սրբոյն գրիգորի տաթևացւոյն, և եղբօրդ իմոյ տէր ոսկւոյնդ ի ձեռն եղբօր քում աւետեացդ ... բայց վն քո և վն տէր Կիրակոսին յոյժ տրտմութիի ունէաք, մեք, և ծնօղք ձեր. այլ վն տր կիր(ա)կ(ո)սն սակաւ մխիթարեցաք, իսկ վն քո ոչ ...* « Sectator sancti Gregorii Taṭevatsi et discipulus ter magni Ḫačatour, ego, humilis Symeon, mitto amantissimam salutationem candidumque osculum tibi famulo sancti Gregorii Taṭevatsi et fratri meo, domino Oski, per manus fratris tui Avetikh... propter te enim et propter dominum Cirycum [2] magnam tristitiam habuimus, nos et parentes tui. Attamen propter dominum Cirycum satis consolati sumus, propter te vero non... »; des.: *... զի դժուարագոյն է*

[1] Idem, ut vid., discipulus Pauli Piromalli, qui litteras ff. 223ᵛ et 224 scripserat.

[2] Cirycus, discipulus Pauli Piromalli, qui nominatur in f. 223ᵛ, ut vid.

զամ՛ ՚ի թղթի պարունակել. արդ աղաչեմ եթէ զմեզ մոռ(ա)ց(ա)ր, վն մօր քո եկ, եկ, եկ. ոչ է բաւ. գրեցաւ ձեռամբ իմով սագնապաւ, ի մարտի ՚ի քսան և հնգին, ՚ի թուականիս մերում ի ռձը. « quia difficilius est omnia in epistula conprehendere, te rogo, et si nostri oblitus fueris, propter matrem tuam, veni, veni, veni. Nonne satis est? Raptim scriptum est mea manu, (mense) martio, (die) decima quinta, epochae nostrae 1088 (= 8 mart. 1639) ». [5] (f. 229[av]) Epistula Zachariae doctoris ad eumdem, inc.: *Տն յի քի նուաստ ծառայ Զաքարիա վ(ա)րդապետէ. Յորմէ ժամանեսցի գիր սիրոյ և տենչն(ա)ց աղերս(ա)ն(ա)ց* (*ե* suprascr.) *և հ(ա)ռ(ա)չ(ա)ն(ա)ց. Առ սիրամնունդ և հոգևածին ի միտք իմ ն..եալ* (?) *բուծե(ա)լ հարազատ որդե(ա)կդ իմ տէր ոսկանդ* ... « A Domini Iesu Christi humili servo Zacharia doctore perveniat (haec) epistula amoris et desideriorum, subplicationis et gemitus, ad filium meum germanum, dominum Oskan, qui cum amore nutritus est et sicut filius spiritualis spiritu meo... (?) educatus est... »; des.: ... *դարձիր դարձիր և եկ այսր զի զամ ցանկութի քո լցուցի աստ. և լիցիս որդի զօրութե շնորհօ[ք] տն ամէն. բաւեսցի այսչափս. Գրեցաւ ի թուականութե մերայինս ազգի ռձը յապրիլ իթ.* « ... convertere, et veni, quia hic omnia plena sunt amoris tui; et eris filius fortis per gratiam Domini. Amen. Hoc satis est. Scriptum est (anno) epochae gentis nostrae 1088, (mensis) aprilis (die) 29 (= 29 april. 1639) ». Sequuntur lineae quattuor, forsitan ad hanc epistulam pertinentes. [6] (f. 231) Epistula de eodem Oskan ad coetum quemdam presbyterorum vel saltem christianorum, inc.: *Առաքեալ պատիւ, և գերաթիւ, երջանիկա* [...] *և քրընկալ դասուդ որք զերկնաւական տպաւորութին որ ի քէ փրկչէ* ... « Ordini fraterne observato, praestanti, felici, a Christo accepto, eorum qui signo caelesti notati sunt in Christo salvatori... »; des.: ... *և դուք խաղաղութի և անդորր գտջիք յիւ քիւ այժմ և յապայն և ի հանդերձելումն որ է օ(ր)հ(նեա)լ յ(ա)ւ(ի)տ(եա)նս.* « ... vos autem pacem et quietem invenietis nunc et in finem in (mundo) futuro per Iesum Christum, qui est benedictus in saecula ».

41 Inter varias conscribillationes, grammaticae (f. 242[v]) et arithmeticae (ff. 232-242[r]) exercitationes, latinaque numerorum nomina (f. 255[v]) diversa conspiciuntur parvi momenti, latinas scilicet voces cum armena versione (ff. 243. 251-255[r]. 256) et armenas sententias cum latina interpretatione (ff. 244-250[v]).

42 (f. 256[v]) Fragmentum, quod inscribitur *բայ անց(եա)լ և ներկ(ա)յ* « verbum praeteritum et praesens », inc.: *պարտիմք յիով դրոշմել և հրամա<նա>կան ոչ այսու օրինակաւ. օգնեա տր բարերա<ր> տր.* « Oportet nos... inprimere et necessarie haud ex hoc exemplari. Adiuva, Domine, benigne Domine ».

Titulus deinde legitur վս համօրէն Անուանց մ(ար)դ(ա)կ(ա)ն « de omnibus nominibus humanis ».

43 (f. 257) Frustulum chartae in quo leguntur pauca de anni 1657 kalendario, inc.: Թվին ռ ճզ. Առ(ա)ջ(ա)ւ(ո)րի բ(ա)ր(ե)կ(ե)նդ(ա)ն յունվ(ա)րի ժա եղև... « Anno 1106 (Arm. = 1656-7), prima bacchanalia die undecima ianuarii fuerunt... ».

Codex, quem plures efficiunt particulae, sex saltem manibus videtur exaratus, ut plurimum charactere *notergir*. Praecipuae divisiones sunt ff. 5-62, 63-102, 142-156, 158-204 (librarius utitur saepe ղ̌ pro ւ), 206-219. Littera *bolorgir* solus librarius secundus usus est inde a f. 63ᵛ, abrupte tamen ad litteram *notergir* transiens f. 80ʳ medio. Fasciculi signati sunt ab illo qui particulas conlegit notis numeralibus armenis et nostris communioribus seu arabicis, libro, quem diximus typis inpressum, ut fasciculo nono conputato. Notae leguntur in ultima pagina fasciculi primi et in primis paginis aliorum fasciculorum, armenae in mg. inf., aliae in sup., praeter 12 et 14, quae cum ժբ et ժդ in ima pagina scriptae sunt. Notae fasciculorum noni et decimi quinti desiderantur, quae numquam, ut vid., exstiterunt; a glutinatore vero resectae sunt ժա ex toto perdita atque 11, ժգ et ժդ, quarum vestigia vix remanent. Quinque primi fasciculi (ff. 3-62) et septimus seniones sunt, alii continent: sextus ff. 10, octavus ff. 18, decimus (ff. 142-157) duodecimus et decimus tertius ff. 16, undecimus ff. 32, decimus quartus ff. 22, decimus quintus ff. 15. Minio scripti sunt tituli et litterae maiores in ff. 5-88, 142-150. Adnotationes multae sunt tum in marginibus cum inter lineas, latinae vero, ut plurimum de grammaticis rebus, ad textum minime pertinent. Notulas perspeximus f. 1ᵛ: *falegname* hematite et atramento scriptum, *D. Jacinto Piromalli* | *Arciprete* (ex *Arce* ...) *della Gioiosa*[1] | *Diocesi di Jerace* (sic); *Virginius ursinus* (card. S. R. E. 1641-1676 et protector Armenorum); *patron Arcucio: qui dedit* | *32 diamanti a Cardinal* (*Ro* cancell.) | *orsino*. F. 2 in mg. ext. *Fausto Sisti ma*(nu) *p*(ro)*p*(ria) et *Francesco Rossi m*(anu) *p*(ro)*p*(ri)*a*, in mg. imo: չիթախի որդի զալն՝ զոհրապ իւր եղբայրն | Թիֆլիզեցի եկաւ ի Հռոմ Թվին ռճգ։ Čiṭaḫi filius Zal, (cum) Zohrap fratre suo, Tiphlisetsi, Romam venit anno 1103 (= 1653-4) ». F. 71ᵛ notula ad kalendarium pertinens cancellata: Յամի ծննդեան տն՝ յի ռ ո ժէ ։ և Հռոմայեցւոց Թուին | ռ յ կէ. և Հայոց Թուին ռ կ դ (դ cancell. *6* suprascr.): լուսնագիրն (մէկ cancell. et *4ta* suprascr.) էր | և լրման գիրն՝ ժը գիր շաբաթուն (մէկ էր cancell. et *5* add.): | Եւ ի նահանջի ամին Թիւ մի յաւելանայ շաբաթա|գիրն. վս զի փետրվար ամիսն. իԹ. օր լինի և այն է | որ փոխէ զգիր շաբաթուն։ « Anno a nativitate Domini Iesu 1617, Graecorum (?) 1367, Armenorum 1066 (ex 1064): cyclus lunaris I (conrect. in 4) erat, nota plenitudinis XVIII et littera sabbati prima (conrect. in 5). In anno vero intercalari littera sabbati numero uno crescit, quia mensis februarius XXIX dies habet et hic mutat litteram sabbati ». Quae f. 89ᵛ scribenda erant librarius f. 88ᵛ perperam scripsit, postea cancellavit. F. 102ᵛ subscriptio in fine particulae secundae nescio an librarii: Զաքարիա մեղօք մեռեալ սիւնեցի՝ | զձեզ պաղատիմ (ով սիրելիք in mg. script.) որք Հան|դիպիք այսմ տառի. յիշման | առնէք զիս արժանի՝ | ծնողօք զարմիւք մերովք նախնի | և ամ արեան առուի. Բանիւ ասել | տր ողորմի՝ յաւէտ և ձեզ նոյնն լիցի։ | Զի միաբան յօրն վերջի. յանփոխանորդն | առաւօտի միում բնութեն եռան|ձնէի երեք սրբեան փառսն երգես|ցի՝ | Զոր և զսա շարագրեցի. յամսեան | մարտին ի ցանկ Հանի. ի Թվականիս | Հայոց զարմի. ռ. ղ. ը(ստ) չորրորդի։ « Zacharias Siunetsi peccatis mortuus vos rogo, o dilecti, qui hoc scriptum invenietis, ut dignemini conmemorare me cum genitoribus, familia prisca omnique sanguine meo, nec non verbo dicere ' Domine, miserere '. Vobis quoque hoc

[1] Primum obcurrit die 13 dec. 1649, vita excessit post d. 5 dec. 1663; Romae vixit a m. februario an. 1655 ad m. februarium an. 1659, ut nos certiores fecit R. D. Pasqualis Sansotta, eiusdem paroeciae archipresbyter.

semper flat, ut unanimes in ultimo die, in matutino cui nullus subditur, cantemus gloriam (Deo) ter sancto in una natura tribusque personis. Hoc vero scripsi in mense martio, qui pertinet ad annum gentis Haicanae millesimum nonagesimum quartum (= 1645) ». F. 182ᵛ nota sine nomine: *Թարգմանէ մեզ տիրաբար. զհոգւոյն բղխումն անքննաբար. թէ 'ի հօրէ յատկաբար. առնու յորդւոյ անճառաբար։* « Nos docet in potestate effusionem Spiritus qui conprehendi nequit, quia e Patre proprie est atque sumit e Filio ineffabiliter ». F. 197 leguntur verba *Վեսպիանոս կայսր* (*sic*) « Vespasianus Caesar », quibus inc. in cod. Borg. Arm. 9, f. 44 historia de excidio Hierusalem, inde haud absurde conicienda est aliqua relatio inter duos codices, qui habent etiam communes non nullas philosophorum sententias. Ff. 1ʳ. 4ᵛ. 63ʳ. 157. 220ᵛ. 221ʳ vac.

Codex, cuius olim scriptura glutinatoris vitio detrimentum aliquod acceperat recens conpactus est membranaque et tela viridi coopertus. Tesserae gentiliciae Pii XI et Aidani Gasquet card. bybliothecarii conspiciuntur in operculo ant., in dorso autem nota *Vat. Arm. 16.*

17 (olim S. Officii). An. 1585 (et an. Arm. 1035, cf. f. 71ᵛ), chart., mm. 227 × 164, ff. I. 87, linn. 20.

1 Rituale seu ⟨*Մաշտոց*⟩: [1] (f. 1ᵛ) ordo communionis infirmorum, ubi praemittitur oratio quae legitur in codd. Frederici Conybeare DFGIKN, *Rituale Armenorum...*, p. 119; des. in fine lectionis Ioh. 6, 45-58; [2] (f. 4ᵛ) ordo sepulturae communis, ibid., p. 119-126, lectione Ioh. 12, 24-26 pro Matth. 11 posita additaque Ioh. 14, 25-31 post precationem *Գթած և մարդասէր ած...* « Deus, misericors et hominem diligens... »; [3] (f. 24ᵛ) coronae nuptialis inpositio, ut in op. cit. p. 199 sq., sed post *Խաղաղութիւն ամենեցուն* « Pax omnibus » sequitur precatio *Ած որ միայն բարերարդ ես...* « Deus, qui solus es bene volens... », ut in codd. DN Frederici C. Conybeare pro depositione coronae, p. 112-114, deinde I Cor. 14, 34-40, *Փառք ⟨ք⟩եզ թագաւոր յաւիտենից...* « Gloria tibi, rex aeterne... », ut in cod. D, ibid., p. 111; [4] (f. 30ᵛ) depositio coronae nuptialis, ut in cod. Borg. arm. 74, f. 40; [5] (f. 31) evangelia *μυροφόρων*, de aegrotorum sanatione, de mortuis Matth. 28, 1-20; 15, 21-28; 13, 43-52; Marc. 15, 42-16, 8; 7, 31-37; 12, 32-37; Luc. 23, 50-24, 12; 7, 1-10; 12, 32-40; Ioh. 19, 38-20, 19; 5, 1-15; 14, 15-21; [6] (f. 43) ritus exsequiarum parvolorum inc. precatione *Որ ի քրէական և յանպատուամ հանգուցեալ ես յաթոռ գթեա ի ծառայս քո զոր ստեղծեցեր անարատ ձեռաւք քո...* « Qui inter sceleratos (homines) despiciendosque mortuus es, e throno (tuo) miserere servi tui, quem manibus puris tuis efformasti... », *Տր ած մեր արարիչդ ես մարմնոց...* « Domine Deus noster, tu creator es corporum... », Is. 25, 9, ut apud F. C. Conybeare, op. cit., p. 278 sq., lectio s. Gregorii ⟨inluminatoris⟩, ibid., p. 279, lectio Heb. 12, 22-24 perperam *ի կորընթաց(ւոց)* « ad Corinthios » inscripta, Matth. 2, 16-18, *Տր ած թագաւոր յաւիտենից...* « Domine Deus, rex aeterne... » ibid., p. 279 sq., post pacem *Որդի այ և բան հօր...* « Filius Dei et Verbum Patris... », p. 288, Sap. 5, 16-18 *զսպառազինութի նախանձ*, Is. 66, 12-14, I Cor.

13, 11-14, 1, Matth. 11, 25-30, Յոյս մեր և ապաւէն քս ած և որդի այ ... « Spes nostra et refugium, Christe Deus et Filius Dei ... » p. 287 sq., post pacem Զքեզ երկիրպագեմք և զքեզ աղաչեմք ... « Te adoramus et te rogamus... », Luc. 7, 11-17, Is. 60, 19, lectio s. Gregorii <inluminatoris>, p. 280 sq., Heb. 2, 14-18, Marc. 10, 13-16 + 9, 36, oratio Հայր երկնաւոր քաղցր ... « Pater caelestis, suavis ... », p. 286, post pacem Տր ած յաւիտեն<ակ>ան որ կոչեցեր զծառայս քո ... « Domine, Deus aeterne, qui vocabas servos tuos ... », deinde post praeconium precatio Աւրհնեալ ես բար<ե>խնամող ած ... « Benedictus, es, providens Deus ... », et post pacem Քս ած թագաւոր յաւիտենից և յոյս որ գթալով զազգս մարդկան խոնարհեցար ... « Christe Deus, rex aeterne et spes, qui misericordia tua motus ad populos hominum humiliasti te ... »; [7] (f. 55) ordo precum quae dicendae sunt altera die exsequiarum mane, Is. 51, 11 sq. մխիթարեմ զձեզ յամ տրտմութեց ձերոց « consolabor vos in omnibus tribulationibus vestris » perperam Յ(ա)ռ(ա)կ(աց) « Proverb. » inscript., Eph. 2, 19-22 + I Thess. 5, 23, Matth. 11, 25-30, oratio Ա(ւր)հնեալ ես բարեխնամող ած ... « Benedictus es, providens Deus ... », quae tamen diversa est a supra relata, post pacem Ելեր ի խաչ բարձրեալ ի քերոբէս ... « In cruce exaltatus a cherubim ... », [8] (f. 57) preces quaedam, quae in sacra liturgia dicuntur a diaconibus et lectoribus: trisagion, Հայր երկնաւոր ... « Rex caelestis ... » apud I. Catergian et I. Dashian, Սրբազան պատարագամատոյցք Հայոց, p. 681, Յամենայնի աւրհնեալ ես ... « In universis benedictus es ... », p. 682, Որդի այ որ պատարագեալ հաւր ... « Fili Dei, qui sacrificatus (es) Patri ... », p. 684, Հոգի այ որ զփառակցի քո խորհուրդս ... « Spiritus Dei, qui sacramentum conglorificati tui... », p. 686, Առաքելոց սրբոց ... « Apostolorum sanctorum ... », p. 688, Սբ և փառաւորեալ ... « Sancti et gloriosi », p. 689, Առաջնորդաց մերոց ... « Praesidum nostrorum ... », p. 699, Միանձնացելոց սրբոց ... « Monachorum sanctorum ... », p. 691, Թագաւորաց հաւատացելոց ... « Regum credentium ... », p. 691, Ընդհանուր ամ հաւատացելոց ... « Omnium fidelium ... », p. 692, Գոհութի և փառաբանութի ... « Gratiarum actionem et laudem ... », p. 693, Ամենայն սրբովք ... « Cum omnibus sanctis ... », Վասն մատուցեալ ... « Propter oblatum ... », <Ո>ր(պէս) զի տր ած մեր ընկալաւ ... « Ut Dominus Deus noster accipiat ... », p. 698, <Զ>մնացուածս ժամանակաց ... « Reliqua tempora », Զքրիստոնէական կատարումն ... « Christianam consummationem ... », Զմիաբանութի հաւատո ... « Unitatem fidei ... », p. 699 in nota, Ընկալ ... « Accipe ... », Զամենասուրբուհի ... « Sanctissimam ... »

ut ibid. in textu, « Pater noster... », p. 701, sequntur *սրբասացութիւնք* seu hagiologiae <pro diebus dominicis festisque Ecclesiae et angelorum>, p. 667, <pro tempore paschali>, p. 666 sq., <pro festis Nativitatis, Adnunciationis et festis B. M. V.>, p. 666, praeconium diaconale *վասն խաղաղութե...* « Propter pacem... » etc. p. 654 sq., <Ե>*ւ եւ հաւատով աղաչեցուք...* « Praeter ea oremus cum fide... », p. 661, cum sequente praeconio *Օ ժամ...* « Horam... » etc., p. 662; [9] (f. 61) benedictio salis, [10] (f. 62) benedictio novae portae ecclesiae, [11] (f. 62v) ordo baptismi, in quo lectio Ez. 36, 25-28 perperam Isaiae inscribitur; [12] (f. 70v) ritus praesentationis pueri post XL dies in ecclesia; [13] (f. 79v) ordo purificationis templi polluti vel reaedificationis altaris translati, Is. 63, 18-64, 12, Rom. 11, 1-5, Matth. 21, 12-17, post praeconium de pace oratio *Յոյս կենաց ընդունող աղաւթից քս ած...* « Spes vitae, qui preces accipis, Christe Deus... », Is. 55, 2 *լուարուք ինձ* « audite me » - 5, Rom. 11, 25-35, Luc. 19, 1-10, oratio *Որ ընդունողդ ես աղօթից ժողովրդեան քում քս ած...* « Qui accipis preces populi tui, Christe Deus... », *Բարեբանեմք զամենա(ւր)հ-նեալ անուն քո...* « Benedicimus valde benedicto nomini tuo... »; [14] (f. 83) benedictio novae portae ecclesiae; [15] (f. 83v) benedictio vestium sacerdotalium; [16] (f. 84) benedictio calicis et patenae; [17] (f. 84v) benedictio crepitaculi; [18] (f. 85v) benedictio seminis, acervi et messis;

2 Miscellanea quae ff. 72-79r variis manibus scripta sunt: [1] (f. 72) cantus brevis prima manu scriptus et notis musicis instructus inc.: *Այսաւր երեւումն մեծի ճառագայթի...* « Hodie adparitio magni splendoris... »; [2] cantus in honorem s. Nicolai inc.: *Հիացան անմարմինք տեսանելով զերանելին նիկողայոս...* « Mirati sunt spiritus beatum Nicolaum videntes... »; [3] (f. 72v) brevis consideratio de homine inc.: *Առաջի մարդոյն նման ես զոր տնկեաց հայրն անեղական...* « Primo homini similis sum, quem plantavit Pater increatus... »; [4] (f. 73v) itineris descriptio a Venetiis in Lusitaniam per diversas civitates Italiae et Hispaniae, quas inter Loretum, Roma et Compostella praecipuae esse videntur, inc.: *Մտանել մեր ի բատվայ լուսացաւ աւր սբ կիրակին. չունէաք գիր ի վանատկոյ. չթողին զմեզ ներս մտ(ա)նելոյ...* « Nobis attingentibus Patavium, albescebat dies sancta dominica; nullum habebamus a Venetiis documentum, non permiserunt nobis intrare... »; [5] (f. 77v) elenchus gratiarum spiritualium concessarum confraternitati ss. Trinitatis Romae a summis pontificibus Gregorio XIII et Xysto V, lusitanice, inc.: *Gracas conçedidas a Confraia da santiss*(im)*a Trindade* (sic) *em Roma pellos santos Papas Gregorio 13. e xisto quinto. Que*(m) *rezar hu*(m)*a Croa aonde estiver hu*(m) *grão des tes lentos...;* [6] (f. 78) series litterarum latinarum adscriptis nominibus

litteris armenis, sequentibus verbis Արքաւսէլ մանաստիրին (ult. ն cancell.) սանդակոստին թէ թ(ա)գ(աւո)րն ըսպանիի Հաց տա: գամ ի սբ եկեղեցին: Ֆռա պետրէ ըռամիրին *F. P*(edr)*o Ramires*. « In monasterio *Arkhausel* (?) s. Augustini, quod (?) rex Hispaniae dat Armenis, sum in sancta ecclesia. Frater Petrus Ramir »; [7] (f. 78v) alia de itinere supra descripto et breve inventarium ut vid.: վանատիկ թողի . Ժ . դաստիմալ . գ . շապիք (*sic*)... « Venetiis reliqui X *dastimal* (?) III indusia... »; [8] Hebdomadis dies italice litteris armenis բշի լունէտի ... « feria secunda: *lunedì*... »; [9] (f. 79) praeconium, quod dicit diaconus in liturgia, postquam presbyter manus lavavit Եւ Հաւատով և սրբու(թեամ)բ ... « Cum fide et sanctitate... », apud I. Catergian et I. Dashian, op. cit., p. 661.

Codex constat duabus partibus, quarum alteram efficit quaternio (ff. 79-86) nota ա in margine imo ultimae paginae signatus. Pars prior quattuor fasciculos conplectitur, quorum primi tres viginti foliorum sunt, quartus vero decem et octo tantum, sed hic quoque, recens a bybliopego male consarcinatus, viginti foliorum erat, duo enim folia ante f. 78 desiderantur. Ff. 1-71 non una videntur manu scripta, sed res valde incerta est, cum ff. 58-60 et tres ultimae columnae f. 57 littera *notergir* exarata sint, cetera vero charactere *bolorgir*. Diversitas ff. 79-86 charta atramento scriptura manifestatur. Officinarum chartariarum signa sunt in ff. 1-78 stella sex radiorum in scutula et circulo inscripta, ut apud Carolum Briquet, *Les filigranes...* n. 6097, in ff. vero 79-86 ancora circulo inscripta cum stella sex radiorum extra circulum, quae valde communis est. Maior pars ff. 1-78 duabus scribitur columnis, ff. tamen 31-35r, 57v-60 plenis lineis exarantur. Monita liturgica ac plurimae litterae maiores minio picta. F. Iv inpressio alicuius scripti sat pallida. F. 1: *Pontificale. e Rituale armeno* et oratio dominica latine, armenis litteris pessime transscripta: Պատր նաւստէռ գուի ին | սեռլիս սանդիֆիկյաէյթու | նաւմին դուայ վէնիան ինի|ուն դուուոմ ֆի(ե suprascr.)ար պոլոլընդաս | դուայ սիկուդ ըն ձսելաւ էն թեռա | բանին նաւստրաւ գաւդեըլըն|եանում. դաւ. նիվ(է cancell. ի suprascr.)ս աւդիէ | իդ դմիդայ նաւվիս դէպ|իթայ նաւստրա սիկուդ | իդի նաւս դիմիթիմօս. դայ|ապիդաւըռիպաւս նաւստ | իդ նաւս էնտուկաս էն թենդէ|սիոնէ սիդի ըլիպըրիա նօս | ա մալէ ամէն յս քս. F. 1v inter varias conscribillationes nomina personarum ss. Trinitatis, qua dialecto nescio պատր ֆիլ ու իսպիրդու սանդի et rubra inpressio sigilli: տէր թ(ո)|մ(ա) արքեպս | ծ(ա)ռ(այ) քի « Dominus Thomas archiepiscopus, servus Christi ». F. 42v notula librarii: և քի փառք և պատիւ |յաւիտեանս ամէն: | Գրեցաւ ի վանէտիկ « Christo autem gloria et honor in saecula. Amen. Scriptum est Venetiis ». F. 71v subscriptio primae partis codicis: Փառք զրութե և | ¦ և¦ միածութե Հաւր | և որդոյ և Հոգոյն | սբոյ }և միածութե | Հաւր և որդոյ} այժմ | և միշտ և յաւիտեան¦ս ամէն: | Արդ գրեցաւ ած|աբուխ սբ մաշտոց¦ս ձեռամբ. թումա. || (col. 2) անարժան եպ(իս)կ(ոպո)ս(ի)ն: | ի մայրաքաղաքն ի վ¦անատիկ առ (add. ա eras.) դ|րան սբ մարկոս աւ|ետարանչին. գրեց¦աւ թ(ո)վ(ա)կ(ա)ն Հայոց. | ռլե: ի մարդեղու|թե քի . ռ . ե. (ճ. ձե. man. alt. atramento pallidiore add.) | խոշորութե և սղա|լանացան մեղադի|ր լերուք զի կայր մեր այս է: « Gloria potentiae et unitati divinae, Patri et Filio et Spiritui Sancto, nunc et semper et in saecula. Amen. Hoc rituale a Deo emanatum, exaratum est manu Thomae indigni episcopi in metropoli Venetiis ad portam s. Marci evangelistae. Scriptum est anno Armenorum 1035, incarnationis Christi 1585. Rusticitati et erroribus indulgete, quia haec est nostra facultas ». Sequitur nota alt. man.: Ի քաղաքն կռմաւ|նա. յունվար ե. | կարտինարին | տուն մի (ex նի) էրեցաւ (*sic*). | ռ. ոսկու պարար | եղաւ « In urbe Cremona, (die) quinta ianuarii, Cardinalis domus... ». F. 75v precatio cuiusdam pos-

sessoris, cuius prima et ultima tantum verba referimus: Որ զգեցեալ զլոյս ո(ր)պ(էս) հանդերձ տ̅ր մեր յս̅ | քս̅ ... | Զի դու ես սրբութի̅ | անձանց մերոց և քեզ բարերարիդ այ̅ վայելէ։ « Qui luce amictus es sicut vestimento, Dominus noster, Iesu Christe, ... Quoniam tu es sanctitas animarum nostrarum et te decet Deum (esse) beneficum ». F. 87 aliqua ad iter, de quo supra pertinentia pallido atramento scripta et probationes calami. Ff. 73r. 76. 77r vacua.

Integumentum e simplici membrana (sine tabulis) recens refectum.

18. Saec. XV-XVI, chart., mm. 220×162, ff. 324 (+134a), linn. 36-37.

1 **Gregorii Taţevatsi** sermones teologici, praesertim ex altera parte, quae « liber aestivus » dicitur. Cum solus textus armenus typis inpressus sit, praeter paginas editionis, titulos breviter conceptos latine referimus. Titulus praemittitur (f. 1) aliquantulum per paginae mutilationem inconpletus: Գրիգորի Աշ(ակեր)տի Յով[... Որո]տնեցւոյ Երկ(րոր)դ հատոր Ք՚ա[րոզ Գրոց], « Gregorii discipuli [... Iohannis Oro]tnetsi sermonum liber posterior »; cf. Գիրք քարոզութեան որ կոչի Ամառան հատոր Արարեալ սր̅բոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Տաթեւացւոյն ..., Constantinopoli, 1740, p. 9. [1] (f. 1) De bona et mala via, p. 9; [2] (f. 4) de praeceptis decalogi sermo I, p. 13; [3] (f. 8v) sermo II, p. 20; [4] (f. 17) de plagis Aegypti X, p. 39; [5] (f. 21) de visione et somniis, p. 45; [6] (f. 23v) monitio ad omnes homines, p. 49; [7] (f. 28) in adscensionem Domini sermo I, Գիրք քարոզութեան որ կոչի Ձմեռան հատոր ... Constantinopoli, 1739, p. 675; [8] (f. 30v) sermo II, p. 679; [9] (f. 35) sermo III, p. 685-686, col. 1, lin. paenult. յերկինս et, folio uno avolso, inde a p. 687, col. 2, lin. 4 ante finem չ(ա)րչ(ա)ր(եց(ա)ւ; [10] (f. 37v) sermo IV, p. 690; [11] (f. 41v) de adventu Spiritus Sancti sermo I, p. 696; [12] (f. 44v) sermo II, p. 700-703, col. 2, l. 33 կոր(ն)թ(ացւ)ոցն; [13] (f. 47) sermo III, inc. mut. p. 708, col. 1, l. 12 'ի սկզբանէ; [14] (f. 50) sermo IV, p. 712; [15] (f. 53) sermo V, p. 717; [16] (f. 56) sermo VI, p. 729-730, col. 2, l. 28 զա̅մ; [17] (f. 57) de ss. Trinitate, inc. mut. Գիրք քարոզութեան որ կոչի Ամառան հատոր ..., p. 56, col. 1, l. 7 ante finem յայս բանս; [18] (f. 58v) de oratione dominica sermo I, p. 59; [19] (f. 61) sermo II, p. 63; [20] (f. 62v) sermo III, p. 66 ad col. 2, l. 3 զպ(ատ)ճ(ա)ռն; [21] (f. 63) de caritate sermo alter, inc. mut. p. 92, col. 1, l. 7 ante finem միաբանութի̅ սիրէ; [22] (f. 64) de virtute, p. 94; [23] (f. 66) de discretione, p. 98; [24] (f. 68) de sapientia, p. 101; [25] (f. 69v) de fortitudine, p. 105-107, col. 1, l. 23 զեա[նախշաութիւն]; [26] (f. 71) de bonis operibus, inc. mut. p. 112, col. 2, l. 13 և մոլախոտի; [27] (f. 72) titulo in pag. antecedenti praemisso, de pigris, p. 114; [28] (f. 75) de somno, p. 120; [29] (f. 77) de matrimonio, titulo in f. 76v praeeunte, p. 123; [30] (f. 79) de iustitia sermo I, p. 127-130, col. 1, l. 5 ante finem այնպիսին; [31] (f. 81) sermo II, inc. mut. p. 134, col. 1, l. 9, արդ(ա)ր(ո)ւթ̅ն; [32] (f. 82) sermo III, p. 136; [33] (f. 83v) de iustis negotiis, p. 138;

[34] (f. 85) de iniustitiis, p. 141; [35] (f. 86ᵛ) de septem sacramentis Ecclesiae et de baptismo, p. 143; [36] (f. 89ᵛ) de baptismo, p. 149-152, col. 1, l. 10 *Հոգին*; [37] (f. 91) de sacramento Eucharistiae sermo I, inc. mut. p. 155, col. 2, l. 30 *պա-տիժն*; [38] sermo II, p. 156; [39] (f. 93) de sancto sacrificio, p. 160; [40] (f. 95ᵛ) de ordinatione, p. 164; [41] (f. 97ᵛ) de sacerdotio, p. 168; [42] (f. 100ᵛ) titulo in pag. antecedenti praemisso, de monachis, p. 173-174, col. 2, l. 20 *մարմնով և*; [43] (f. 101) de gradu presbyteratus sermo I, inc. mut. p. 178, col. 1, l. 12 ante finem *զի արձակէ*; [44] (f. 102ᵛ) sermo II, p. 181, qui des. in p. 184, col. 2, l. 9 ante finem *այ̄* nullo codicis detrimento; [45] (f. 104) de corona (nuptiali) sermo I, p. 192; [46] (f. 106) sermo II, p. 195; [47] (f. 107ᵛ) sermo III, p. 198; [48] (f. 110ᵛ) de peccatis sermo I, p. 204, omissis p. 204, col. 2, l. 30 *և պայթակ* - 206, col. 2, l. 17 *խնդրէ* propter unum folium deperditum; [49] (f. 112) sermo II, p. 208; [50] (f. 113ᵛ) sermo III, p. 211; [51] (f. 114ᵛ) de peccatis originali, mortali et veniali sermones tres pp. 213. 214. 216 in uno conpositi; [52] (f. 116ᵛ) de intentione peccandi, p. 217; [53] (f. 118) de lingua, p. 220; [54] (f. 120ᵛ) de peccatis linguae, p. 224; [55] (f. 122ᵛ) de lingua maligna, p. 227-228, col. 2, l. 9 *մարդ*; [56] (f. 123) de calumnia inc. mut. p. 230, col. 1, l. 24 [*բա*]*նբ*(*ա*)*սողքն* (ed. *բամբ*...); [57] (f. 125) de lingua irae, p. 233; [58] (f. 128) de patientia, p. 237; [59] (f. 129) de risoribus, p. 239 - col. 2, l. 32 *աւելորդ* nullo codicis detrimento; [60] de superbia, p. 242; [61] (f. 131ᵛ) de invidia, p. 246-248, col. 1, l. 11 ante finem *զընկերին*; [62] (f. 133) de avaritia, p. 251; [63] (f. 135ᵛ) de amore pecuniae, p. 257; [64] (f. 138ᵛ) de gula, p. 263; [65] (f. 140) de ebrietate, p. 265; [66] (f. 141ᵛ) de seductionibus diaboli et fornicatione, p. 268, omissis p. 268, col. 2, l. ult. *և Հրեշ-տակաց* - 272, col. 1, l. 28 *ջեռաւ* propter duo folia deperdita; [67] (f. 142) de culpis meretricum, p. 272; [68] (f. 143) de fornicatione sermo alter, qui in ed. non numeratur, p. 274; [69] (f. 144) de onere legum, p. 275; [70] (f. 145ᵛ) de idololatria, p. 278; [71] (f. 147ᵛ) de subitanea morte, p. 281; [72] (f. 150) de die malo, p. 284-288, col. 1, l. 16 ante finem *արտաքին*; [73] (f. 153) de tribulatione inc. mut. p. 289, col. 2, l. 23 [*կրկ*]*ին է*; [74] (f. 153ᵛ) de poena, p. 290; [75] (f. 157ᵛ) de satisfactione sermo I, p. 297; [76] (f. 160) sermo II, p. 300-304, col. 1, l. 14 ante finem *աւ*[*ազանաւն*]; [77] (f. 163) de contritione, inc. mut. p. 306, col. 2, l. 15 ante finem *այ*(*սպէս*); [78] (f. 164) de confessione sermo I, p. 308; [79] (f. 167) sermo II, p. 311; [80] (f. 170) sermo III, p. 315, omissis p. 318, col. 2, l. 22 ante finem *մին՝ թէ* - 321, col. 1, l. 10 ante finem [*դՀիւ*]*անդն*, foliis duobus avolsis; [81] (f. 173ᵛ) de precibus sermo I, p. 322; [82] (f. 176ᵛ) sermo II, p. 326; [83] (f. 180ᵛ) sermo III, p. 331; [84] (f. 182ᵛ) de ordine precum, p. 334-337, col. 1, l. 7 *առ*(*ա*)*ջ*(*ե*)*լոցն* ubi librarius finem sermonis posuit, omissis praeter ea p. 334, col. 1, l. 27 *դասուց* - 336, col. 2, l. 24 *աստիճանաց* propter duorum foliorum

amissionem; [85] (f. 183) de precibus sermo alius, p. 338; [86] (f. 185ᵛ) de precatione matutina sermo I, p. 341; [87] (f. 187) sermo II, p. 342; [88] (f. 189ᵛ) de hora prandii, p. 346; [89] (f. 191) de benedictione mensae, p. 348; [90] (f. 192ᵛ) de vesperis, p. 349-350, col. 1, l. 21 Թշ(նա)մ[եաց]; [91] (f. 193) de precibus cantatis (sermo II edit.) inc. mut. p. 352, col. 2, l. 34 վեց(երոր)դ; [92] (f. 193ᵛ) de precibus, p. 353; [93] (f. 194ᵛ) de lacrimis sermo brevissimus, qui hic in editione desideratur, inc.: (Ա)րտասուքն վ͞ս մեղաց բ(ա)զ(ո)ւմ աւգնութ͞իս ունի... « Lacrimae de peccatis multam utilitatem habent... »; des.: ... և ապա պտղաբեր է զարդինքն ի հ(ա)նդ(ե)րձ(եա)լ կեանքն։ « ... et ipsae sunt fructuosum ornamentum in vitam futuram »; [94] (f. 195) de laetitia et tristitia, p. 355; [95] (f. 196ᵛ) de ieiunio, p. 357; [96] (f. 198ᵛ) de pauperibus, p. 359; [97] (f. 201) de misericordia sermo I, p. 363-365, col. 1, l. 25 լինիցի; [98] (f. 203) sermo II, inc. mut. p. 367, col. 2, l. 23 ա͞մ et des. mut. p. 371, col. 2, l. 18 Ն(ա)խպկի; [99] (f. 206) sermo IV, p. 377, titulo simul cum sermone III in lacuna quattuor foliorum deperditis; des. mut. p. 380, col. 2, l. 2 ante finem Երրորդ; [100] (f. 209) de ecclesia, inc. mut. p. 383, col. 2, l. 11 ante finem պէորս (in cod. զ · դ̅ ·); [101] (f. 211ᵛ) de nova porta ecclesiae, p. 387; [102] (f. 214) de ecclesia gentium, p. 390; [103] (f. 217ᵛ) de ecclesia et sanctis, p. 398; [104] (f. 221) de ecclesia sermo alius, p. 400; [105] (f. 224ᵛ) de virginibus, p. 405; [106] (f. 228ᵛ) de virginitate sermo I, p. 411; [107] (f. 230) sermo II, p. 413-416, col. 2, l. 38 զառաջինն, omissis monitionibus ad virgines, ad viros, ad auditores; [108] (f. 232ᵛ) sermo in honorem sancti Gregorii inluminatoris, p. 417; [109] (f. 235) de regibus et principibus, p. 422; [110] (f. 237ᵛ) de divitibus, p. 426; [111] (f. 239ᵛ) de opulentia et paupertate, p. 428; [112] (f. 241) de diabolicis deceptionibus deque divitibus et pauperibus, p. 431-433, col. 2, l. 13 ante finem ինչ; [113] (f. 243) de divitibus et pauperibus, inc. mut. p. 435, col. 1, lin. ult. ոչ; [114] (f. 244) de pontificibus et praesidibus, p. 437; [115] (f. 248) de doctoribus et consilio, p. 443; [116] (f. 250ᵛ) de doctoribus et consilio deque oboedientia audientium, p. 448; [117] (f. 252ᵛ) de iuvenibus et pueris, p. 451; [118] (f. 254) de institutione puerorum, p. 454; [119] (f. 256ᵛ) de iudicibus saecularibus, p. 458; [120] (f. 259) sermo in festo ss. Petri et Pauli, p. 462; [121] (f. 261ᵛ) de LXXII discipulis, p. 466; [122] (f. 263) in honorem s. Bartholomei, p. 469; [123] (f. 265ᵛ) de tabernaculo foederis, p. 474 – col. 2, l. 11 աւուրս; [124] (f. 266) in Transfigurationem sermo I, inc. mut. p. 479, col. 2, l. 10 Ասեմք; [125] (f. 267) sermo II, p. 481; [126] (f. 270) sermo III, p. 486-492, col. 2, l. 14 Թ(ագաւո)րէ; [127] (f. 274) de cruce, inc. mut. p. 541, col. 1, l. 37 [յանց]անս; [128] (f. 274ᵛ) sermo coram ecclesia, p. 543; [129] (f. 276) de cruce sermo alter, p. 545; [130] (f. 277) in honorem martyrum et s. Georgii, p. 547; [131] (f. 279ᵛ) in honorem martyrum sermo II, p. 553; [132] (f. 281) sermo III, p. 556;

[133] (f. 282^{v}) in honorem omnium martyrum, p. 560; [134] (f. 284) de angelis, p. 564; [135] (f. 287^{v}) de angelis deque daemonibus, p. 570; [136] (f. 292^{v}) de archangelis, p. 580; [137] (f. 294) de morte sermo I, p. 583; [138] (f. 295) sermo II, p. 586; [139] (f. 296^{v}) sermo III, p. 588; [140] (f. 297^{v}) sermo IV, p. 590-591, col. 1, l. 9 *Մեռ(եա)լ*; [141] (f. 298) de mortuis sermo I, inc. mut. p. 592, col. 2, l. 5 ante finem [*Մեղաւ-որ*]*աց*; [142] (f. 298^{v}) sermo II, p. 594; [143] (f. 300) sermo III, p. 598; [144] (f. 301) de consolatione sermo I, p. 600; [145] (f. 301^{v}) sermo II, p. 601; [146] (f. 302^{v}) sermo III, p. 602; [147] sermo IV, ibid., [148] (f. 303) sermo V, p. 603; [149] (f. 303^{v}) sermo VI, p. 604; [150] (f. 304) sermo VII, p. 605; [151] (f. 304^{v}) sermo VIII, p. 606; [152] (f. 305) sermo IX, p. 607; [153] (f. 305^{v}) sermo X, p. 608-609, col. 1, l. 10 ante finem *տիւ*; [154] (f. 306) de resurrectione inc. mut. p. 614, col. 1, l. 14 *դ(ար)-ձ(եա)լ Հ(ո)գին և մարմինն* (*դարձեալ հոգին* desunt in ed.); des. p. 622, col. 1, l. 5 *վարդապետ*·, cum librarius scribere desierit in fine paginae rectae f. 309.

2 Fragmenta diversa alt. manu scripta: [1] (f. 310) pars sermonis de fiducia in Deum inc. mut.: *ի տկարս զշնորհս իւրոյ զաւրութեան ներգործէ. լուեալ հաւատացի ո(ր)պ(էս) ի վ(ե)ր(այ) ոչ ընչի զերկիր հաստատէ. և չընչին աւազաւն զբռնութիւն սաստհակ ծովուն սանձե(ա)լ նախանձէ*... « [...] per infirmos exercuit gratiam roboris sui; qui audivit credidit quo modo super nihilum terram fundavit et inani arena vehementiam maris indomiti et trementis cohibuit... »; *Արդ այն աջողական և բազուկն ամենազաւր և լոյսն ճշ(մարի)տ աւ(ր)հ(ն)եսցէ զա(ւր)հ(ն)իչդ մեր և զհայրդ հոգևոր ։ ամէն ։* « Haec fortunata dextera et omnipotens brachium, lumenque verum benedicant glorificatori nostro et patri spirituali. Amen »; [2] (f. 320^{v}) cuiusdam encomii pauca verba inc.: *Մ(ի)ւս այլ ա(ւր)հ(նու)թ(ի)ք ։ Այժմ դարձուք զմակուկ լեզուիս մերոյ ի բանս յորդորականս*... « Aliae benedictiones. Nunc versi sumus scapham linguae nostrae ad verba exhortatoria... »; des. abrupte: ... *և իմանալի ի խոկմունս. Ած և արարիչ իմանալեաց և*[...] « ... intellegibilis in meditationibus, Deus, creator intellegibilium... »; [3] (f. 321) de dignitatibus ecclesiasticis, inc. mut.: [...]*ի շն(ո)րհ(ա)ց Հոգ(ւո)յն Սրբոյ ք(ա)հ(ա)ն(այա)-կ(ա)ն կ(ա)րգ(ո)վ սր(ո)ւ(թ)ե(ան)*... « [...] per gratiam Spiritus sancti in sacerdotali ordine sanctitatis... », sequuntur sectiones de philosophis (*փիլի-սոփայ*) vel presbyteris, de scribis (*վսն գրայգրի*), de doctoribus, de episcopo, des.: ... *և անմխիթար սրտիւ հարցանեմ զքեզ, ով սբ հայրապետդ այս անուն ։* « ... et inconsolabilis corde, te interrogo, o sancte pontifex N. N. »; [4] (f. 322) quaedam exegetica titulo inposito *բանք ս(ա)ղ(ո)մ(ո)նի* « verba

Salomonis », inc. in Cant. 2, 3: *Իբրև խնձորի ի մէջ անտառաց․ Անտ(ա)ռ նշ(ա)ն(ա)կէ զմարդկային բնութիւն ըս̄ չորից․ ն(ա)խ զի անպտուղ է…* « Sicut poma in silva. Silva significat naturam humanam quadruplici (modo): primum qui sterilis est… »; sequuntur scholia in Iob 28, 5; 38, 19; Ps. 20, 2; 22, 4. 5; 92. 1; 73, 12; des.: *Զինչ է մէջ որ արար զփրկ(ո)ւթի̄… Չ(ո)ր-ր(որ)դ․ մէջ է․ զ̄․ ժամն որ ել տ̄րն ի խ(ա)չ․* Quid est medium in quo fecit salutem… Quarto: media est hora sexta in qua Dominus adscendit in crucem… ».

Pars prior codicis, i. e. ff. 1-309, longis lineis minuto charactere *bolorgir* exarata, fasciculos continet unum et triginta, qui omnes ut vid. fuerunt seniones praeter ultimum quattuor foliorum. Notae, quarum paucae supersunt, in prima et ultima pagina ima singulorum fasciculorum prima manu inscribuntur. Nunc dispiciuntur binae notae fasciculorum secundi tertii duodecimi (olim 13 = ժ̄գ) vicensimi tertii (ի̄դ = 24) vicensimi quinti (ի̄զ = 26) vicensimi octavi (olim 31 = լ̄ա) vicensimi noni (լ̄բ), prima nota tantum fasciculi vicensimi sexti (ի̄է = 27), ultima fasciculorum primi, decimi quinti (ժ̄զ = 16) et vicensimi secundi (ի̄գ = 23). Fasciculi desiderantur unus post quintum, duo post vicensimum septimum. De cetero conplura folia, praesertim extrema fasciculorum, perierunt, unde factum est ut folia undecim tantum habeant fasciculi 1. 4. 15. 22. 24. 26, decem 5. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 16. 17. 18. 19. 20, octo 7. 27. 30, sex 6 et 21. Tituli et litterae maiores minio picta. Litterae maximae ornamentaque atramento descripta indicant principium sermonum, sed non nullae desiderantur litterae initiales propter librarii oscitationem. Numeri sermonum in margine externo scripta, ut plurimum conrecta sunt quandoque non semel, post amissionem foliorum. Pars altera codicis (ff. 310-324) fragmentum est, sine fasciculorum vel foliorum notis, cuiusdam libri littera *notergir* binis columnis exarati. Codex, qui haud parum madore pessum datus erat, recens refectus est. In folio custodiae ant. scripsimus nomen illius, qui codicem Summo Pontifici obtulit: *d. d. Paulus Awad* | *archiep*(iscopus) *Cypren*(sis) *Maron*(itarum). F. 3^v: *Ես մեղ[աւոր] և անա<ր>ժան* (*ժ* ex *ն*) *ս<տե>փաննոս սարկա<ւա>գ* (sic vid.) ‥ *Հնէ* (?) | …*զել ք…ք ի վա<ն>քն որ կոչի աւեդ թվին․ ռճհզ․* « Ego peccator et indignus Stephanus diaconus… in monasterio quod vocatur Avedš anno 1176 (A. D. 1726-7) ». F. 309^v vac.

Integumentum e membrana telaque tesseras gentilicias exhibet in dorso Pii XI et Aidani Gasquet card. bybliothecarii.

19 An. 1607 (cf. f. 248), chart., mm. 200 × 152, ff. 249.

1 S. Pauli epistulae cum capitulis uni cuique epistulae praemissis, ut in bybliis Venetis an. 1805. Praeeunt [1] (f. 4) Euthaliana praefatio in omnes epistulas s. Pauli (*Bibliotheca hagiographica orientalis,* n. 883), op. cit., p. 764 et [2] (f. 13^v) epilogus Euthalianus de martyrio Pauli (cf. *B. H. O.* sub n. 885), ibid. p. 766. Epilogum excipit clausula introducens capitula epistulae ad Romanos, quae in bybliis editis minime est inpressa: *Բովանդակութիւք ընթերցուածոյ․ և որոց ի նոսա գլուխք․ և վկայութիւք ըստ իւրաքանչիւր թղթոյն առաքելոյ․ և որչափ 'ի նոցանէ իւրաքանչիւր տունք իցէն․* « Summaria lectionum et eorum capitula et testimonia secundum unam quamque apostoli epistulam et quot sunt versiculi in una quaque (epistula) ». Epi-

stulae inveniuntur [1] (f. 14) ad Romanos, [2] (f. 41) ad Corinthios I, [3] (f. 65ᵛ) ad Corinthios II, [4] (f. 83) ad Galatas, [5] (f. 92ᵛ) ad Ephesios, [6] (f. 101) ad Philippenses, [7] (f. 107ᵛ) ad Colossenses, [8] (f. 114) ad Thessalonicenses I, [9] (f. 119ᵛ) ad Thessalonicenses II, [10] (f. 123) ad Hebraeos, [11] (f. 146) ad Timotheum I, [12] (f. 154) ad Timotheum II, [13] (f. 159ᵛ) ad Titum, [14] (f. 163) ad Philemonem. Sequitur (f. 165) scholion Euthalianum de navigatione Pauli (*B. H. O.* n. 884, II), apud Kh. Črakhean, Անկանոն գիրք առաքելականք, Venetiis, 1904, p. 123.

2 (f. 156) Transitus s. Iohannis apostoli, cuius editiones indicantur in *Bibliotheca hagiographica orientali,* n. 474.

3 (f. 171) Apocalypsis s. Iohannis apostoli textus breviatus inque LXXII sectiones divisus, quas inter additus est perbrevis conmentarius. Titulus est: *Վկայութիւնք վս տն մերոյ յի քսի 'ի տեսլեան գրոցն յոհաննու աւետարանչի. Ընդ նմին և բան բան լուծումն մեկնու(թ)ե(ան)։* « Testimonia de Domino nostro Iesu Christo e visione ab evangelista Iohanne scripta, cum explicatione commentarii de verbo ad verbum ». Inc.: *Յայտնութիւն յսի քսի. ի ձեռն որոյ ետ ած ցուցանել ծառայից իւրոց որ լինելոց է վաղվաղակի։ Վկայութիւնն յի քի զոր ետես։ և որ էրն։ և որ լինելոց էր յետ այնորիկ... Ասէ տր ած որ էն. և որ է<ր>. և որ գալոցն է տրն ամենակալ։ մեկ(նութիւն)։ Յայտնութիւն. ծածուկ խորհրդոցն երևումն ասի։ Որ էն. զՀայր յայտնէ։ որ ասաց մովսէսի. ես եմ՝ որ էն...* « Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quae oportet fieri cito. Testimonium Iesu Christi, quaecumque vidit, quod erat et quod futurum est post haec... Dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, Dominus omnipotens (= 1, 8). Explicatio Apocalypsis dicitur mysteriorum absconditorum. 'Qui est' Patrem ostendit, qui dixit Moysi: ego sum qui sum ». Des. commentarius: *... և 'ի պարծանս հաւատացելոց։ Եւ նմա ընդ Հաւր իւրում. և ամենասուրբ Հոգոյն. փառք և երկրպագութիւն յաւիտեանս ամէն։* « ... ad gloriam fidelium, cui cum Patre suo et sanctissimo Spiritu gloria et adoratio in saecula. Amen ».

4 (f. 190) Tractatus de matrimonio inc.: *Եւ առ մի 'ի կողիցն և ելից ընդ այնր մարմին. և շինեաց տր ած զկողն 'ի կին։ Գիտելի է զի յամենայն իրս զչորս զայս քննել արժան է ո(ր)պ(էս) ասէ փիլիսոփայն։ նախ թէ է և զինչ է և թէ որպիսի ինչ է և թէ վասն էր։ Եւ զայս ի վերա մարդոյս քննել պիտանացու է...* « Et tulit unam de costis et adscendit super eam caro. Et aedificavit Dominus Deus costam in mulierem (Gen. 2, 21 sq.). Pro quaque re quattuor considerare oportet, ut dicit philosophus: primum quod est, et quid est, quale est et quare. Et hoc necessarium est de homine

scire... »; des.: Եւ այս մի ազգաւ և ոչ երկնի · զի այլ ոչ նման հանդու- նակ իւրոյ · և քի փառք յ(ա)ւ(ի)տ(եան)ս · ամէն ։ « Et hoc uno populo et non duobus, quia non est altera pars priori similis. Christo autem gloria in saecula. Amen ».

5 (f. 204) Tractatus de divinatione in sedecim capitula divisus, quae nominibus apostolorum et quorumdam discipulorum nominantur, inque decem paragraphos distribuuntur decem primis litteris ա – ժ incipientes. Inc.: Պետրոս ։ Արա զբանդ քո · լինի վաճառ. ակնիւ քեզ աջողի · շնահաւոր (sic) և բարելի · յամէն տարի քեզ կատարի ։ « Petrus. Fac rem tuam negotiationem tuam pretiosam felicem facit, gratiosus et beneficus, quoque anno te ad exitum perducit »; des.: Ժանտամարդ և խոզամիտ · հարստութեան քո ուզողիտ (sic). գնա թող առւր քո բանիդ · և ժահահոտ աստնկորիս ։ « Homo malus cum mente suina, divitiarum tuarum scrutator; discede, derelinque rem tuam et foetorem hunc ». Praecedunt [1] (f. 202ᵛ) rota sedecim radiis divisa, cuius circulus exterior nomina divina ած, հայր, որդի, հոգի « Deus, Pater, Filius, Spiritus », cum uno quoque adiectivorum Ճշմարիտ, անըսկիզբն, անեղ, արդար « verus, aeternus (a parte ante), increatus, iustus » continet, interior vero nomina angelorum Մանուէլ, գաբրիէլ... « Manuhel, Gabrihel... »; [2] (f. 203) tabella nominum divinorum et adiectivorum quae exstant in praevia rota cum significationibus divinatoriis inc.: Անեղ ։ Զաւակ լինի ։ բախտ փորձել ։ գերին գայ ։ կեանս երկար ։ « Increatus: progenies adest, fortunam tentat, captivus est, vita protracta »; [3] (f. 203ᵛ) tabella relationis nominum circuli interioris cum nominibus capitulorum tractatus inc.: Մանուէլ հարց՝ Յոհան ։ Manuhel, interroga Iohannem ».

6 (f. 217ᵛ) De diebus quibusdam observandis inc.: Այս են աւուրք պապահնութեան զոր յայտնեաց ած յեսուայ որդոյ նաւեա ։ Յունվար · բ · և ժդ ։ « Hi sunt dies observandi, quos revelavit Deus Iesu filio Nave. Ianuarii II et XIV ».

7 De coniectura anni, nullo titulo, inc.: Առ ռդճխ · ռդճխ · ռդճխ · ռդճխ · և զհայ թվական 'ի վերա բեր · և երթ ժբ · ժբ ։ թէ ա մնա սղութիւն յաշխարհի ։ « Sume MCCCCXL. MCCCCXL. MCCCCXL. MCCCCXL et adde annum (epochae) armenae, deinde duodenos annos diduce; si manserit unus, caritas erit in regione ».

8 (f. 218) De infirmis auguria, inc.: Աստ հիւանդին և կորուսի, և մարդ որ փախչի · այս է հաշիւն ։ Առ 'ի փետրվարի ժե էն · մինչև ուր եւ օրն որում հիւանդացաւ մարդն ։ Եւ թէ իրք կորեաւ · կամ փա-

խեա․ Հաշուէ և երթ լզ․ լզ։ « De infirmo et ruina, et de homine qui fugit, haec est subputatio. Sume a die XXV februarii usque ad diem quo infirmatus est homo; et si res perierit, vel mutata erit, conputa et perge XXXVI XXXVI.

9 (f. 219) Tabellae divinationis per zodia: [1] Tabella positionis lunae in zodiis per dies mensium XII, quae f. 220ᵛ repetitur; in mg. f. 219 de usu tabellae brevis directio scripta est, quae inc.: *Եթէ կամիցես գիտել զընթացս լուսնին ընդ կենդանակերպք ...* « Si volueris scire cursum lunae inter zodia ... »; [2] (f. 219ᵛ) Tabella effectus zodiorum in actiones XL, inc.: *Թուղթ գրելու։ Խոյ։ բ(արի)։* « ad epistulam scribendam, Aries bonus »; alii effectus indicantur *չ(ա)ր* « malus » vel *մ՝(էջ)* « medius »; [3] (f. 221) Tabella consiliorum de faciendis iuxta zodia in LXX circumstantiis diversis, inc.: *Թէ երդամ* (*sic*) *՚ի ճանապարհ։ Խոյն։ գնա ՚ի կորուստէ պ(ա)տր(ա)ստ կաց։* « Si proficiscar⟨is⟩ in viam. Aries: I, abis a perditione imminenti ».

10 (f. 227) Coniecturae variae inc.: *Թէ կամիցիս գիտել թէ հիւանդն մեռանի թէ ապրի։ Կալ զանունն մկրտութեանն․ և զպատկեր աւուրն յորում՝ հիւանդացաւ ...* « si noscere volueris utrum infirmus moriturus sit an non: Sume nomen baptismi et figuram diei quo infirmatus est... ».

11 (f. 228ᵛ) Kalendarium Polonorum Latinorum lingua polona, litteris tamen armenis, inc.: *Յունվար․ լա․ օր՝ է։ ա։ ա։ օկտավա սվէտօ շչէփանա ...* « Ianuarius dies XXXI habet. (Dies) I. (Littera dominicalis) a. Octava Sancti Stephani (*okatawa swętago Szcztefana*) ». Minio notantur dies ieiunii verbo *բոստ* « ieiunium (*post*) » et nundinae, v. g. die 6 ianuarii *եար(մարք) բրէմշլու․ Թորուն* « Nundinae (*Jahrmarkt*) in Przemyśl, Toruñ ».

12 (f. 234ᵛ) Kalendarium Russorum inc.: *Յունվար․ լա․ գունտըր։ ա։ ա։ սվՀօ վասիլէյի։ եար (մարք) սադանովդա․ վիննիցադա։* « Ianuarii dies XXI sunt (turcice: كوندر). (Dies) I. (Littera dominicalis) a. (Festum) s. Basilii (russice: святаго Василія). Nundinae (*Jahrmarkt*) in Satanow et Winnica ».

13 (f. 240ᵛ) Tabellae de cognitione cursus lunae inc.: *Վերադիր։ Թ։ Լուսնագիր։ ա։ Յունվար։ ի։ Ժամք։ բ։ Մասունք։ ա։* « Epacta: IX. Cyclus lunaris: I. Ianuarii (dies) XX. Hora: II. Momenta: I ».

14 (f. 243ᵛ) Rota septem circulorum in qua notantur pro uno quoque mense zodion, regio in quam zodion dominatur secundum chorographiam Pauli Alexandrini, [1] senae litterae armeni alphabeti iuxta ordinem directum in men-

[1] A. Bouché-Leclercq, *L'astrologie grecque*, Lutetiae Parisiorum, 1899, p. 332.

sibus hiemis et veris, iuxta ordinem inversum in mensibus aestatis et autumni, dies mensis Romani quo sol novum zodion ingreditur, nomen mensis hebraici, horae diei et horae noctis. Inc.: *Գարուն։ Խոյն։ Պարսիկք։ Ճ՛ մ յ ն շ ո։ մարտ իբ։ նիսան ա։ տիւ ժբ։ գիշ(երի) ժբ։* « Ver. Aries. Persae. ǵ m y n š o. Martii (dies) XXII. Nisan (dies) I. Dies: (horae) XII. Nox: (horae) XII. Explicatio rotae inc.: *Եթէ կամիցես գիտել թէ արեգակն քանի աստիճան բարձրացեալ է*... « Si volueris scire quot gradibus sol elevetur... ». Interpretationes nominum regionum *Պարսից։ որ է խորասան* « Persae h. e. Ḫorasan », quae in folio averso leguntur, ad eamdem rotam pertinent.

15 (f. 244ᵛ) Quibus diebus sanguinem detrahere conveniat inc.: *Վասն երակաց որդոց մարդկան երակ բանալ և արիւն առնել։ Առաջին օրն լուսնին. չէ լաւ. մի առնուլ. քոսոտիս* (*sic*): « De venis filiorum hominum, de apertura venarum et sanguinis detractione. Dies I lunae non est bonus; noli (sanguinem) tollere; scabiem haberes ».

16 (f. 246) Tabella ad cognoscendum ieiunium s. Petri iuxta usum Graecorum, cuius explicatio (f. 245ᵛ) inc.: *Գիտել եթէ կամիս պհոռոմ ազգին պասն* (*sic*) *սբ պետրոս առաքելի. թէ քանի օր կու գայ։ Գիտացիր տարուն բռնալի գիրն թէ որն է։* « Si volueris scire de ieiunio gentis Graecorum in honorem s. Petri apostoli, quot dies habeat. Scito litteram dominantem anni quaenam est... ».

17 (f. 247) Tabella ad diem paschatis inveniendam, quam praecedunt [1] (f. 246ᵛ) notula turcica inc.: *Իսդան սոնկրա ռշծ եըլտա. մայիս գ. Զամանընտա պօլունուր*... « Anno post Christum (natum) MDL, (die) III maii, in tempore suo invenitur... », [2] de epacta invenienda, inc.: *Վերադիր ս(ո)ս(ա) առ. կալ զթվականն մեծ. ջղը. ի բաց երթ. և տես թէ քան զժթ ի վերէ*... « Epactum eorum sume. Si habueris annum magnum DCCCCXCVIII, rationem puta et videbis quantum superat XIX... ».

Initio et fine codicis adiectae sunt a bybliopego mediae partes folii membranacei cuiusdam antiphonarii saec. XIV binis columnis exarati, cum notis musicis gothicis, scilicet (ff. I. II) pars superior folii, (ff. 250. 251) pars inferior. Inc. (f. II) in ultimis verbis sexti responsi ad matutinum adnunciationis B. M. V., ut videtur: [...] *domo Iacob in aeternum.* ℣. *Et regni.* Sequuntur antiphonae tertii nocturni quae sunt: *Dixit autem Maria*..., (f. 250ᵛ) *Ideoque et quod*..., *Dixit autem Ma*|| (f. Iᵛ) *ria ad angelum: ecce ancilla*..., responsa tertii nocturni: *Quomodo fiet istud re*|| (f. 251) [spondit...], (f. I) 〈D〉*ixit autem*..., (f. 251ᵛ) *C*〈h〉*riste virgo dilectissima*..., (f. 250) antiphonae ad laudes: *Quando venit*..., *Verbum supernum a Patre*...

Codex nitide exaratus charactere *notergir* fasciculos conplectitur unum et viginti, qui omnes seniones sunt praeter decimum septimum novem foliorum, duobus foliis inter se conglutinatis

ad abscondendam oscitationem librarii, qui paginas duas puras reliquerat. Notae conspiciuntur imo in margine primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi, exceptis ultima fasciculi quinti primaque sequentis, quae utrum perierint cultro glutinatoris exsectae, an per neglegentiam librarii omissae sint plane nescimus. Tituli et litterae maiores rubra, litterae maximae ornamentaque, cum in forma fasciae ante praecipua opera, tum in marginibus, variis pigmentis simpliciter sed non sine arte distincta. F. 1 nota inpletur non prima manu scripta charactere *notergir* de monte igneo in medio pelagi: ... *թվին. ռղթ. հոկտեմբեր. իբ. աւրն. կիրակի. | գիւտ. խաչին. ուխտին. աւրն. այսպէս. մեծ. | զարմանք* (ex *զահրմաք*, *հ* cancell. *ն* suprascr.) *մի. եղաւ. որ մարդ. ոչ. տեսեր ոչ լսեր | ի ծովէն. մեծ. զարմանալի. ձայներ. թաւփի. եկաւ | ո(ր)պ(էս). թօդ. կու նետէին. ամենայն. աշխարհս. մեծ և | փոքր. ի որոտմանէն. սասանեցան. թէ այս ձայնս. ուս|կի. կու գայ. ապայ որչար* (sic). *քութուլէմիշ. անելն. ոչ կարա|ցաք. համարել. և ոչ կարացաք. գրրել. անթիւ. ան. ա. | ձայներ. եկաւ. ի. լ. աւուր. ճանապարհի. հեռու. տե|ղանին. զորոտ. ման* (sic) *ձայներն. լսեցին* (ex *լսերցին*, *ր* cancell. ut vid.). *ապայ. այս. կար|մանքս. ի ծովուն. մէջն. այտամի. այրեցաւ. որչար | ատան. քայր. և հող կայր. ի յերկնուց. երեան. ելաւ. | և ի ծովն. թափեցաւ. ամէնն. քարըն. ծովուն. երեան. | շուռ կու գար. քարերըն. մէկ. մարդու. չար քարն. | անճախ. ա. հօխայ. կու գար. ո(ր)պ(էս). սունկեր. ծո|վին. երեան. ժուռ. կու գայր. մարդիք. կառնէին. կու | տեսանէին. և կու զարմանային. քարին. թէ թև լինալն | այրած. ատենն. խիստ. գաւն. հոտելաւ. այ<ս>պէս | քիմքիրնիս. բըռընվեցաւ. որչար. որ շուրս. արծաթ|-կար սեւացաւ. քիրաճըլու. պասերըն. սեվացօ։ մեծ | մեծ. զարմանալի. բաներ. եղօ. ած վերջն բարին առաջ|նորդէ. ամէն. ես մեղօոր և անարժան. մելի. տոռ* (sic). *ձեր ոտից. հղ*։ « ... Anno 1089 (= A. D. 1639), (mensis) octobris die XXII, dominica, in die festi inventionis Crucis, magnum prodigium fuit in mari, quale nemo hominum vidit nec audivit. Magna et mirabilis vox fuit, e profundo veniens, quasi universus orbis labe fieret; magnus et parvus a tonitru fremuerunt (nescientes) unde haec vox veniret, nos autem, facti velut mortui, nequivimus aestimare nec potuimus subputare mille (immo) innumerabiles voces, quae in locis spatio viginti vel triginta dierum distantibus erant. Vox tonitrus audita est, sed hoc prodigium in medio maris erat: ...exarsit sicut...; et terra erecta adscendit ante faciem caelorum et super mare effusa est. Omnes lapides circum ducebantur per summum mare; lapides unius hominis pondere habebantur simul ac lapides uni inpares librae (آكة), qui sicut fungi in summo mari sparsi erant. Homines sumebant (lapides), conspiciebant et mirabantur quia lapides leves fiebant. Cum concremarentur, valde amare foetebant ita ut guttur corripieretur, nigrescebat opus argenti textile, infuscabatur ... calcarium (كيرجلى). Haec valde mirabilia fuerunt. Deus ducat (nos) ad finem bonum. Amen ». F. 1ᵛ probationes calami. F. 245ᵛ librarii brevis memoria: *յիշեա զիս զեղկելի նուաստ հողս զյակոբ զպիրս. ով | մտախոհ և արհեստաջան եղբայր. և ած զքեզ յիշե|սցէ ի միւս անգամ գալըստեանն իւրոյ. ամէն*։ « Memento mei, miseri et humilis pulvis, Iacobi lectoris, o cogitabunde et studiose frater, et Deus memor erit tui in futuro suo adventu. Amen ». Subscriptio codicis in f. 247ᵛ: *փառք անորոնելի ած. հօր ամենա-կալի. | ստեղծողին ամենայնի։ Եւ որդոյ՝ իւր միածնի. փրկ|ողին բոլոր աշխարհի։ Եւ սբ հոգւոյն ճշմարտի. | որ բաշխի առատապէս պարգևս տիեզերականի։ | Հայր ած. միածին որդի. և սբ հոգին։ ի բնութենէ հօր անքննին. երրեակ անձամբ երրորդութիւն. | միասնական ածութի. մի էութի և մի բնութի. մի տի|րական իշխանութի. հայրըն ծնող որդին ծնունդ. | հոգին 'ի նոյն 'ի բնութենէ. ոչ բաժանեալ յէութե|նէ. բանն և հոգին առ 'ի հօրէ. որում փառք և | գոհութի. 'ի յաւիտեանս ամենայնիւ. ամէն։ | Արդ եղև գրաւ սբ գանձարանիս. յամի շըջագայու|թե. արամազեան տոհմի. հայկական սեռի. աբեթա|կան տումարի. 'ի ռու յոբելէնի. և վեցերորդ յարա|բարդի. Սեպտեմբեր ամսոյ. ե.երորդ օրն շաբաթի։ | ի հայրապետութեան սբ էջմիածնա տն տր* (spatio ad nomen recipiendum vacuo relicto) | *Եւ 'ի յառաջնորդութեան, այսմ նահանգի. տր կարա|պետ քաջըաբունապետի։ 'ի յաշխարհս 'ի լախաց. 'ի քա|ղաքս կամենից. ընդ հովանեաւ սբ ածածնին. և սբ | նիկօղայոս հայրապետի. ֆռանգաց ազգի թ(ա)գ(աւո)րու(թ)ե(ան)ս. | երրորդ զիկ-մունդին։ Արդ գրեցաւ այս սբ գան|ձարանս. որ է աւետարանութի սրբոյն պօղոսի առա|քելոյն. ձեռամբ. մեղսամերկ և անհմուտ. անար|ժան. անծան. և անծող գրչի.* ȯȯȯ ȯ ö¨ö ööö ö *ի* (= *յակոբի*) | *սու-տանուն ս(ա)րկ(աւագ)ի. որդի տր գրիգ(ո)րի. չարութբ լցե|ալ. և մեղօք զառածեալ։ Աստանաւր կատա-*

բե|ցաւ Հոգիակեցոյց և ցանկալի դրախտս ա̃ծային | ամենունակ առատութ̃բ. յորմէ գնան գետք. և բղ|ղխեն աղբերք՝ անմահարարք և զովացուցիչք. որք | առոգանեն զծարաւեալ յոգիս 'ի սմա փափագողաց. || (f. 248) *Արդ աղաչեմ զամենայն եղբայրք. որք հանդի|պիք սմա. ուսմամբ. կամ տեսութ̃բ. կամ օրինակե|լով. յիշեսջիք զիս զտառապեալ զծոյլիկս. զյակոբ | ս(ա)րգ(աւագ)ս. և զծնողքս իմ. և զա̃մ արեան մերձաւորս իմ։ | Եւ ա̃ծ արարիչն երկնի և երկրի յիշողացդ ողորմե|սցի յիւր միւսանգամ գալըստեանն, ի անդ ուր | բանք մարդկան սպառին. և գործք բարի թ(ա)գ(աւո)րին. ամէն։ | Գրեցի ըզսա անձն եղկելի. զի ոչ ունիմ գործըս բարի։ | Բամեալ և ոչ արհեստ գրչի. այլ լոկ անուամբ կեամ | կենդանի։ | Զլինել հայցեմ մեղադրելի. թէ և սղալ 'ի նշաստ գոցի։ | Է իմ գրեալ աշխատելի. որ ոչ կայ իս յիմաստ բանի։ | Նաև գործովք յոյժ եղկելի. և անպիտան յամենայնի։ | Ընդ որս և դեմ եդեալ յերկրի. երկրպագեմ հանդիպողի։ Նաև սիրող կարդացողի. և փափագմամբ հասկացողի։ | Կամ թէ 'ի պէտս ոք ընկալցի. յիշման արա զիս արժանի։ | Այլ և եղբարսն իմ ըստ կարգի. և ծնեալ նոցունցըն զաւակի | լիցի զղձումն* (sic) *իմ անձկացեալ. ի սոյն ժամու շարժմամբ կրթեալ։ | Նա թէ յիշէք միօք սրտի. ըզվերագրեալքս յիշատակի։ | դուք ընկալջիք մասըն բարի. յահեկ գալուստըն քս̃ի։ | Իսկ մեք հանցուք փառք ա̃յ. ընդ հօր հոգւովըն ճշմարտի։ | Բամեալ յայժմուս և յապառնի. և յապագայսն յամենայնի։ | Դարձեալ աղաչեմ ով եղբայրք. զի զմեզ առանց պարսա|ւանաց թողուք. և անմեղադիր լերուք. վ̃ս սղալութ̃ե | և անղարդութ̃ե գրոյս. զի կար մեր այսչափ է և ոչ | աւելի. ամէն։ ամէն. ամէն և եղիցի։ | Ո գիր որ մ̃նաս։ Ո ձեռ որ հողանաս։ Ո եղբա|յր որ կարդաս։ Ո թէ զմեզ մոռանաս։ մ̃ մոռանայր։* 1607 « Gloria inscrutabili Deo, Patri omnipotenti creatori universi, Filio eius unigenito salvatori totius mundi, Spirituique sancto et vero, qui copiose profundit omnia dona. Pater Deus, unigenitus Filius et Spiritus sanctus e substantia Patris inscrutabilis, Trinitas triplex personis, divinitas unica, una essentia et una natura, una suprema potestas. Pater generans, Filius genitus, Spiritus unius eiusdemque naturae; Verbum et Spiritus minime essentialiter divisi a Patre, cui gloria et laus per omnia saecula. Amen. Finis huius conlectionis fuit in cursu anni gentis Armenae, progeniei Haicanae, kalendarii Iaphetici, in iubilaeo XXI, sexti (huius iubilaei), mense septembri, die quinto, h. e. sabbato, pontifice sanctae Edšmiadzin domino domino... (spat. ad recipiendum nomen vac. rel.), praeside huius provinciae domino Karapet primo doctore, in regione Polonorum in civitate Kamenits, sub praesidio s. Dei genetricis et s. Nicolai pontificis, cum imperator Francorum Sigismundus III erat. Scripta ergo est conlectio haec, quae est praedicatio s. Pauli apostoli, manu peccatoris et inperiti, indigni, deformis et turpis librarii Iacobi,[1] falso nominati diaconi, filii domini Gregorii, malignitate autem pleni et peccatis deflexi. Hic perfectus est paradisus animam vivificans et desiderabilis, a Deo ordinatus in omnicapaci abundantia, unde egrediuntur flumina et scaturiunt fontes, qui inmortalitatem conferunt et refrigerant, qui adspergunt animam sitientem (hunc) paradisum cupientium. Nunc rogo vos, omnes fratres, qui hunc (librum) sumpseritis, ad cognoscendum, vel videndum, vel transscribendum, mementote mei miseri librarii diaconi Iacobi atque genitorum meorum et omnium sanguine proximorum. Et Deus, creator caeli et terrae, conmemorantium miserebitur in suo futuro adventu, cum verba hominum finientur et opera bona coronabuntur. Amen. Scripsi hoc ego ipse miser, quia opus bonum nullum habeo, gregarius et inperitus librarius; nomine carens, vivo sicut bestia, inploro ne vituperabilis inveniar, si quis error hic exstiterit. Scriptum meum cum labore fuit, quamvis mihi non sit verbum bonum; in operibus meis valde miser sum, atque ex toto inutilis. Quam ob rem ad terram provolutus, coram obcurrente procumbo, lectorem diligens eumque intellegentem cupiens. Si quis ergo optatum acceperit, dignam memoriam mei habeat, sed et fratrum meorum iuxta ordinem progenieique eis natae. Desiderata sit paenitentia (?) mea, nunc emotione formata. Si recordati eritis in cogitatione cordis (vestri) suprascriptam memoriam, partem bonam acceperitis in tremendo adventu

---

[1] Nomen cryptographice scriptum circulis et punctis in systemati quo *ա* = ȯ, *բ* = ö, ..., *ժ* = o'o, *ի* = ȯȯ, ..., *ծ* = oȯo, *մ* = o'o'o, ..., *ռ* = oo'oo, *ս* = oȯȯo.

Christi. Nos autem gloriam reddimus Iesu cum Patre et Spiritu vero, qui uniuntur ab aevo et in aeternum atque in omnia futura (saecula). Denuo rogo (vos), fratres, ut nos sine reprehensione relinquatis et excusabiles inveniamur pro erroribus et inelegantia scripti, quia sic potuimus et non ultra. Amen. Amen. Amen et fiat. O liber qui manes, o manus quae in pulverem reverteris, o frater qui legis, o si nos oblitus eris, nonne te ipsum obliviscentur ? 1607 ». Notula parvi momenti, in margine f. 248 atramento pallido litteris *notergir* scripta, nomen exhibet, ni fallor, *չիմիչ կեծեցի որդի պօղոսի* « Čimič Kedzetsi, filius Pauli ». F. 248ᵛ: *ի շաքարիայ վարդապետէ և ի պատրիարգէ* (sic) | *կոստանդնուպօլսոյ. և ծառին ըսպասօրէ* | *կասպար նըւիրակէս. ծանուցումն լիցի.* | *պատահող. նուիրակաց. քահանայից.* | *և ժողովրդոց մեծի և փոքու առ հասարակ.* | *ամէնեւն. ամէն ։ գիտութի լից<ի> ձեզ. որ հրան|աւն վ(ա)րդ(ապե)տին. եկի. ի վարնայ. գրգ<ի>գոր աբեղայի* | *սամոուըըն որ ինքն առ ա͞ծ* (?) *էր փոխեր.* | *թ(ա)գ(աւ)որին հրանօն պատրիարքին էր ընկեր.* | *մեք* (ex *մեկ*, *ք* suprascr.) *բերաք ծախեցաք. խօճայ ծ(ա)ռ(ա)կիւն. և յով(հան)էսին* | *առաք հախլաշ միշեղաք ոչ որ գորայ այլ և* | *այլ չանէ և այլ բան է ։ թ(ո)վ(ական)ին. ռձե. յունիս. իդ.* « A Zacharia doctore et a patriarcha Constantinopolitano nec non ab eius servo Gaspare deputato declaratio fiat. Manifestatur deputatis, presbyteris et populis, magno et parvo, omnibusque in genere. Amen. Notum sit vobis quod... Transfigurationis petivi Varnam, synaxarium Gregorii monachi, qui ipse... transtulit, regis... patriarchae socius erat. Nos portavimus, vendidimus *hoǵa* Dzarakiun et Iohanni; sumpsimus... nemo diversum... et satis est. Anno 1085 (A. D. 1636), (mensis) iunii (die) 24 ». Alia nota in eadem pagina atramento pallido exarata charactere *notergir:* *Այլ և յիշեցէք յաղօթս ձեր զըստացող գրոյս* | *զտր պօղոսն ։ և զեղբայրն իւր զպատուկն. և զխաչատուրն. որ գնեցին զսա ի հալալ յընչից և ի յարդ|ար վաստակոց իւր(եան)ց և եդին յեկեղեցին յիշատակ* | *իւր(եան)ց հոգոյն. և իւր(եան)ց ննջեցելոցն. ո որ հանդիպիք* | *սմա ուսմամբ կամ տեսութ(ե)բ կամ օրինակելով. յիշեցէք* | *յաղօթս ձեր. և միով հայր մեղայիւ և ա͞ծ զյիշողքդ* | *յիշէ իւր միւսանգամ. գալուստն. ամէն ։* | *Եիշեցէք և. զիս զստառայպեալս գրող սակաւ գրոյս* | *զտր սահակ. էջմիածնեցի. և զծնօղսն իմ ի տր. այլ և* | *զհայոցն. և զամ արեան մերձաւորս. Եւ ա͞ծ արարիչն* | *երկնի և երկրի ողորմեսցի իւր միւսանգամ գալուստն* | *ամէն. հայր մեր որ յերկինս ։ Գր(ե)ց(ա)ւ յետին. գիրս. թվ(ի)ն ռղ* | *Ցամին յորում մեռաւ սուլթան մուրատն ։* « Mementote etiam in precibus vestris possessoris libri domini Pauli, et fratris eius Patouk et Hačatour, qui eum emerunt legitimis (حلال) sumptibus et iustis suis quaestibus, atque in ecclesia posuerunt velut monumentum suarum animarum defunctorumque suorum. O vos, qui sumpseritis eum ad legendum vel videndum vel transscribendum, mementote mei in precibus vestris semel (dicentes) ' Pater, peccavi '. Deus vero conmemorantes conmemorabit in suo futuro adventu. Amen. Mementote et mei, miseri librarii huius parvi scripti, domini Isaac Edšmiadzinetsi et genitorum meorum in Domino, sed et Armenorum et omnium sanguine proximorum. Et Deus, creator caeli et terrae, miserebitur (vestri) in suo futuro adventu. Amen. Pater noster qui es in caelis. Scripta est haec ultima scriptura anno 1090 (A. D. 1640), anno quo defunctus est sulṭān Mourat ». F. 249 manu currenti: *Արդ յիշեցէք զյետի ստացօղ գրոյս* | *մ(ա)հտեսի եուսուֆի որդի հ(ա)ճի մուր(ա)տն* | *և զորդիսն իւր. զհալապշան և զպօղոսն ։ որ գնեաց զսա հալալ* | *ընչից իւրոց ի վայելումն իւրեանց* | *ով որ հանդիպի<ք> սմ(ա)յ կարդալով* | *կամ օրինակելով յիշեցէք յաղօթս* | *ձեր, և միով հայր մեղայիւ և դուք* | *յիշեալ լիջիք յա͞յ մերոյ. ամէն ։* « Nunc mementote novi possessoris libri, peregrini (*mahtesi* = مقدسی) Ioseph (*Eousouphi* = یوسف) filii peregrini (*hagi* = حاجی) Mourat et filiorum eius Halapšah et Pauli. Emit enim hunc (librum) legitimis pecuniis suis ad utilitatem illorum (filiorum). O vos qui sumpseritis (librum) ad legendum vel transscribendum, mementote in precibus vestris vel semel (dicentes) ' Pater, peccavi ' et vos conmemorati eritis a Deo nostro. Amen ». Deinde additum est: *Եւ դարձեալ ա͞ծ ողորմի ասացէք լի սրտիւ կող|ակցին իմոյ մահտեսի մալէկին հոգոյն որ* | *առ ա͞ծ փոխեցաւ. և ա͞ծ ձեզ ողորմեսցի* | *ըստ իւրում առատ ողորմութեն ամէն ։* « Denuo dicite ' Deus, miserere ' toto corde pro anima mulieris meae peregrinae (*mahtesi*) Malek, quae ad Deum migravit. Et Deus vestri miserebitur in sua copiosa misericordia. Amen ». F. 249ᵛ conscribillationes et notula: *d. d. Paulus Awad* | *archiep*(iscopus) *Mar*(onita) *Cypr*(ensis) | *16. X. 23.* In pagina ultima

bifolii membranacei initio codicis praemissi pauca verba cuiusdam notulae leguntur: Թ(ւ)-վ(ակա)նին. ռղԹ. ես ով ծառայ | [...] « Anno 1099 (A. D. 1649-50) ego Dei servus (cetera perierunt lacerato folio). Ff. 2ᵛ. 3. 165ᵛ vac.

Integumentum ex corio castaneo ornamenta praebet operculis inpressa sine auro.

20. Saec. XVI et an. 1608-9 (Arm. 1058, cf. f. 187ᵛ), membr., mm. 126 × 88, ff. 187, (+ 17ᵃ. 48ᵃ oscitatione librarii omissa), linn. 19.

Rituale seu ⟨մաշտոց⟩. Indice capitum propter excisa prima tria folia deperdito, insunt: [1] (f. 1) ordo baptismi; [2] (f. 20ᵛ) ritus sponsalium, qui inc. in monitione ad futuros coniuges Գիտասջիք որդեակք որք հանդերձեալ էք կապիլ ընդ միմեանս լծով ուրինաւոր ամուսնութե։ « Scitote, pueri, qui parati estis ut obligemini ad invicem vinculo legitimi matrimonii... », sequuntur orationes Ամենակալ տր Թագաւոր Թագաւորաց... « Domine omnipotens, rex regum... », dein Տր ած յաւիտենական, որ զան⟨զ⟩ոյգ... « Domine, Deus aeterne, qui dissimiles... » et post pacem Տր ած որ 'ի հեթանոսաց... « Domine Deus, qui inter paganos... », ut in rituali Veneto an. 1840 p. 60 sq.; [3] (f. 31ᵛ) inpositio coronae nuptialis, Gen. 1, 26-28; 2, 21-24, Prov. 4, 20-5, 14, I Pet. 3, 1-9, Matth. 19, 1-12, Ած որ միայն կարողդ ես... « Deus, qui solus es potens... », post pacem Ած զաղտնեաց և ծածկելոց մա⟨ր⟩դկան գիտակ... « Deus, qui scis secreta et abscondita hominum... », Prov. 5, 15-22, Is. 61, 9-62, 5, Eph. 5, 22-33, Ioh. 2, 1-11, oratio Օրհնեալ ես տր ած ամենակալ, որ ի սկզբանէ արարեր զերկինս և զերկիր... « Benedictus es, Domine, Deus omnipotens, qui in principio fecisti caelos et terram... », et post pacem Տր ած զօրութեց և արարիչ ամ արարածոց... « Domine, Deus virtutum et creator omnium creaturarum... », Տր ած որ զամ ինչ իմաստութբ արարեր... « Domine Deus, qui omnia in sapientia fecisti... »; [4] (f. 47) coronae nuptialis depositio, cuius oratio prior inc. ⟨Տր⟩ ած մեր որ յամ ժամ ընդ մեզ ես... « Domine, Deus noster, qui in omni hora apud nos es... », et post pacem Տր ած ամենակալ, ամենագութ... « Domine Deus, omnipotens et multum misericors... »; [5] (f. 47ᵛ) ordo communionis infirmorum, ubi prima oratio habetur ut in codd. D F G K I N Frederici C. Conybeare, *Rituale Armenum...*, p. 119, sequitur vero, ut in cod. A, p. 115 sq.; [6] (f. 53) ordo sepulturae communis, ibid., p. 119-129, Ioh. 12, 24-26 pro Matth. 11 (p. 123) et Ioh. 5, 24-30 pro Ioh. 12 24-26 positis; post hanc ultimam lectionem inseruntur canticum auctore **Manuele**, ut in cod. Borg. arm. 72, f. 55, et lamentatio auctore ⟨**Mkrtič**⟩ **Nałaš**, ut in eodem cod., f. 158ᵛ; [7] (f. 78) preces pro altera die exsequiarum; [8] (f. 84ᵛ) ritus exsequiarum parvolorum, ut in cod. F op. cit., p. 288 sq. usque ad precationem

Որդի այ « Fili Dei... » inclusive, deinde ut in K, p. 291, Matth. 11, 25-30 pro Luc. 10, 21 sqq. posito et cum ultima precatione post pacem Փառաւորեալ է անուն քո սբ թագաւոր... « Glorificatum est nomen tuum, rex sancte... »; [9] (f. 97[v]) preces pro altera die exsequiarum parvolorum, ut in cod. K, p. 291; [10] (f. 102) preces pro animarum requie: oratio Որ դատաւորդ ես կենդանեաց և մեռելոց... « Qui iudex es vivorum et mortuorum... » et post pacem Օրհնեալ ես տր ած աբրահամու և սահակայ և յակոբայ... « Benedictus es, Domine Deus Abraham, Isaac et Iacob... », Prov. 3, 9-12, lectio quae inscribitur Hieremiae Տր ամենակալ ած իղի անձինք նեղեալք, և հոգիք ձանձրացեալք յանաւրինաց... « Domine omnipotens, Deus Israhel, vultus adflicti et animae taedio confectae a peccatoribus... », Act. 24, 14-18, I Pet. 4, 6. 7 (nomine Pauli praemisso), Hebr. 9, 11-15, Luc. 19, 1-10, deinde Հայր երկնաւոր... « Pater caelestis... », ut apud F. C. Conybeare, op. cit., p. 59 et post pacem Օրհնեալ ես... « Benedictus es... », p. 61; [11] (f. 109) benedictio sacrificii dominici: Օրհնեալ ես տր ած ամենակալ որ տէր ես ուխտից և ած ամ պատարագաց... « Benedictus es, Domine Deus omnipotens, qui dominus es testamentorum et Deus omnium sacrificiorum... », Gen. lectio conflata ex 4, 2 « Abel » - 5 « respexit », 8, 20-21 « suavitatis », 14, 18-20, sed ante hanc ultimam partem legitur narratio visionis cap. 15, 9 sqq. a textu biblico valde diversa; Lev. 1, 1-13 et lectio conflata ex 2, 13 + 3, 1-5 in textu aberranti, II Reg. 6, 17-19, Is. 56, 6. 7, Heb. 13. 10-16, Luc. 14, 12-15, oratio Ամենակալ ած... « Omnipotens Deus, ... », op. cit., p. 55, et post pacem Օրհնեալ ես տր ած ամենակալ արարիչ ամ արարածոց, որ արարեր զամ արարածս քո բարի և լաւ... « Benedictus es, Domine Deus omnipotens, creator omnium creaturarum, qui fecisti omnes creaturas tuas bonas et probas... »; [12] (f. 119[v]) benedictio crucis, ut apud F. C. Conybeare, p. 40-44, nomine Matthei perperam in principio Ioh. 19, 16-22 posito, deinde oratio Տր ած մեր՝ դու պատուիրեցեր մեզ և ասացեր, մի՛ երկիրպագանիցէք երկնի... « Domine Deus noster, tu nobis iussisti et dixisti: nolite adorare caelum... », post pacem Որ տարածեցեր զաշխարհաստեղծ բազուկս քո ի վր փրկաւէտ խաչին... « Qui extendisti super crucem salutarem brachia quae mundum creaverunt... », Տր ած զաւրութեց... « Domine Deus exercituum... », duae sequentes orationes et lectiones ut p. 46 sq., Օրհնեալ ես տր ած ամենակալ... « Benedictus es, Domine Deus omnipotens... », p. 44, et post pacem Աղաչեմք զքեզ միածին որդի այ... « Rogamus te, Fili Dei unice... », p. 48, Տր ած արարիչ ամ

արարածոց… « Domine Deus, creator omnium creaturarum… », p. 50; [14] (f. 141) benedictio aquae ⟨in die Epiphaniae⟩, p. 165-178, sed praemittitur lectio Exodi, ut in codd. BD, et lectioni I Cor. titulus Hebr. perperam inponitur; [15] (f. 154ᵛ) benedictio seminis cerealium et acervi, p. 221 sq. praemissa lectione Prov., ut in codd. FH, omissa vero precatione post pacem dicenda; [16] (f. 157ᵛ) benedictio torcularis **Օ**րհնեալ *մարդասէր ած որ վն մեր մարդ եղեր*… « Benedictus es, Deus hominem diligens, qui propter nos homo factus es… », II Cor. 9, 10. 11, Marc. 4, 26-29 perperam Matth. inscript.; [17] (f. 159) benedictio fructuum **Օ**րհնեալ *ես տր ած արարիչ ամ արար(ա)ծոց որ ստեղծեր զամ երկիր*… « Benedictus es, Domine Deus, creator omnium creaturarum, qui creasti universam terram… »; [18] (f. 160) ordo purificationis illius qui cibo pollutus est, i. e. cuiusdam christiani qui manducavit apud mahumetanos, vel e victimis Hebraeorum et paganorum, p. 226, add. post pacem **Տ**ր *ած մեր որ զգլխաւոր ի առաքելոցն քոց սրբոյն պետրոսի վէմին հաւատոյ բանիւ ուրինադրե-ցեր*… « Domine Deus noster, qui principi apostolorum tuorum Petro (petra), verbo fidei iussisti… », p. 227; [19] (f. 161) benedictio crepitaculi; [20] (f. 163) benedictio novae portae ecclesiae; [21] (f. 164) benedictio baptisterii; [22] (f. 169ᵛ) benedictio vestium sacerdotalium; [23] (f. 170) benedictio calicis et patenae; [24] (f. 171) lamentatio sepulturae, ut in codd. Borgg. Armm. 72, f. 154 et 74, f. 66; [25] (f. 173) ⟨canticum pro mortuis⟩, cuius strophae *κατ' ἀλφάβητον* dispositae sunt, **Ա**մենայն *փառք մարդոյ դատարկ և ունայն*… « Omnis gloria hominis inanis et vacua… »; [26] (f. 176) carmen exsulis, ut in cod. Borg. arm. 72, f. 164ᵛ, auctore **Mkrtič Nałaš**; [27] (f. 178ᵛ) lamentatio altera, sine titulo, ut in cod. Borg. arm. 72, f. 158ᵛ; [28] (f. 180ᵛ) carmen aliud sine titulo, ut in cod. Borg. arm. 74, f. 99ᵛ; [29] (f. 182ᵛ) carmen nullo titulo, inc.: **Ե**կայք *այսաւր եղբայրք ամէն. յաբրահամեան շառաւիղէն*… « Ite hodie, fratres omnes e progenie Abraham… »; [30] (f. 184ᵛ) canticum auctore ⟨**Mkrtič Nałaš**⟩, ut in cod. Borg. arm. 74, f. 68.

Codex nitide exaratus charactere *bolorgir*, non una manu, nec uno tempore, ut ostendit subscriptio, fasciculis constat decem et septem, quorum plerique seniones sunt, octavus, duodecimus et decimus quartus quiniones, novissimus vero quaternio, nunc ultimo folio carens. Primus fasciculus, qui senio erat, tria prima folia perdidit, undecimus undecim tantum folia continet, nullum tamen textus passus est detrimentum. In imis paginis conspiciuntur tum notae, ut mos est, principio et fine unius cuiusque fasciculi adscriptae, cum tituli singulorum rituum. Monita liturgica, pleraque ornamenta marginalia et litterae maiores minio picta sunt, quaedam ornamenta et paucae litterae maximae caeruleo et rubro colore. F. 187 subscriptio codicis: ⟨Շ⟩*նոր-հիւ տն և ողորմութեամբ նո|րին կատարեցաւ սաղս մբ որ ասի | մաշտոց՝ ի մեծ մայրաքաղաքս Համիթ | 'ի դուռն սբ կիրակոսի եկ(ե)ղ(ե)ցւոյն, զի էր | սա մինչև ողաթաղին կէսն գր(եա)լ. և | զայլ պակասն և զթերին՝ 'ի խնդրոյ տր | կեր(ա)կ(ո)սին 'ի յաւարտ և 'ի գլուխ հանի. յի*||(f. 187ᵛ)*շատակ իւր և ծնողաց իւրոց՝ Հօրն կա|նայյին և մաւրն Փրիաթին, և եղբորն* (sic) | *տէր կ(ա)ր(ա)պ(ետ)ին, և ամ արեան մերձաւո-րաց. | ի վայելումն անձին իւրոյ. և յիշ(ա)տ(ա)կ հո|գւոյ իւրոյ. 'ի առ(ա)ջն(ո)րդ(ո)ւթե տէր բար|սեղ*

բաշրար(ո)ւն(ա)պ(ետ)ին և ածայր(ա)ն վ(ա)րդա|պետին (և ածայրան վրդպին expunct.) *որ և իր | ած ընդ երկ<ն>ային ասուրս ար(ա)սցէ զինքն։ | Ըստ ամին և զստացաւղ սորին զտէր | կիրակոս պատուական ք(ա)հ(ա-նա)յ(ի)ն հանդերձ | ծնաւղօք և ամ կարմաւք և ազգակա|նօք պահեսցէ անփորձ իր ած մեր | մինչև 'ի խորին ծերութե զինքն և ըղ|կենդանիս իւր, և 'ի հանդերձեալն ընդ | առաջին սբ ք(ա)հ(անա)յից դասուն դասա|կից արասցէ ամէն։ Գրեցաւ սա ի | Թուականութե Հայոց ՌԾ և Ը. ձե|ռամբ մեղապարտ գրչիս սուտա|նուն կ(ա)ր(ա)պ(ետ) կրօնաւորիս որ կամ ի ծա|ռայութի իր բարսեղ վարդ(ա)պ(ետ)ին* || (cetera desunt folio avolso). « Gratia Domini et misericordia eius absolvitur sanctus liber, qui dicitur *maštots* (rituale), in magna metropoli Amid apud ecclesiam s. Ciryci; cum dimidius scriptus esset, sc. usque ad exsequia parvolorum (ff. 1-89), de cetero inperfectus et mancus, rogante domino Ciryco ad perfectionem et finem perductus est, in memoriam eius (Ciryci) et parentum eius, patris Kanay et matris Phriaț nec non fratris domini Karapet et omnium sanguine proximorum, in utilitatem personae eius et memoriam animae eius; praeside domino Basilio magno magistro et theologo doctore, quem Dominus Deus in dies caelestes accipiat. Post quem et possessorem huius (libri) dominum Cirycum dignum presbyterum una cum genitoribus et omnibus propinquis et cognatis integrum servet Dominus Deus noster usque ad extremam senectutem, ipsum adfinesque eius viventes; eumque in futuro (saeculo) priorum sanctorum sacerdotum consortem faciat. Amen. Scriptum est hoc in anno Armenorum 1058 (A. D. 1608-9) manu peccatoris librarii Karapet falso nominati monachi, qui servus sum domini Basilii doctoris ... ».

Integumentum e corio nigro, cuius in operculo ant. scriptum legitur: *d. d. Paulus Awad* | *archiep*(iscopus) *Mar*(onita) | *16. X. 23.*

21. Saec. XVII, chart., mm. 130 × 93, ff. IV. 222, linn. 17.

1 (f. 2) Controversiae de sacramentis secundum doctrinam concilii Tridentini, in quattuor quaestiones, quarum tituli sunt: [1] *Վիճաբանութիւնք. Ածբանութե. յաղագս սբ եկեղեցւոյ առ հասարակ։ Առաջին վիճաբանութի։ Թէ զինչ իցէ խորհուրդ սբ եկեղեցւոյ և յոյց մասանց բաղկանայ* « Controversiae theologicae de Ecclesia in genere. Controversia prima: Quid sit sacramentum sanctae Ecclesiae et quibus elementis constituatur. [2] (f. 15v) *Մի թէ խորհուրդք եղեն 'ի յամ կացութիս մարդկային բնութե, և թէ զի արդ խորհուրդ նոր օրինաց զանազանին 'ի խորհրդոցն հին օրինաց։* « Quod sacramenta non sint pro omni statu naturae humanae, et quo modo sacramenta novae legis differant a sacramentis veteris legis ». [3] (f. 30) *Թէ զի արդ տարբերին խորհուրդք հին օրինաց 'ի խորհրդոց նոր օրինաց։* « Quo modo differant sacramenta veteris legis a sacramentis novae legis ». [4] (f. 38v) *Յաղագս սպասաւորին խորհրդոց նոր օրինաց։* « De ministro sacramentorum novae legis ». Inc. prima quaestio: *Աստ նախ գիտելի է. Թէ հաւատով հաւատամք գոլ սբ խորհուրդ եկեղեցւոյ. ո(ր)պ(էս) սահմանեցաւ 'ի սրբազան ընդհանուր ժողովոյն տէրընթոյ. և թէ այս անուն խորհուրդ նշանակէ զիր ծածուկ...* « Primum hic sciendum est, quod fide credimus exsistentiam sancti sacramenti Ecclesiae, sicut definitum est a sancta oecumenica Tridentina synodo, quodque hoc nomen sacramenti significat rem absconditam ... »;

des. ultima quaestio: ... *և զնոյն ասեմ զայլ ստեղծուածոց. և այս բաւ է յաղագս խորհրդոցն առ հասարակ յս ամէն քս* : « ... et hoc dico de aliis creaturis. Hoc autem subficit de sacramentis in genere. Iesus. Amen. Christus ».

2 (f. 58) Quaestiones practicae de sacramentis, inc.: *Ծանօթու-թիւք բարոյական Ածբանութեան. Յաղագս խորհրդոց սբ եկեղեցւոյ։ Խորհուրդն, զի է անուն հոմանուն. ասի զբազմաց տեսակս տարբերու-ցելոց. բաժանի ի յերկուս այսինքն ՚ի խորհուրդ հնոյ և նորոյ օրինաց։ ունի զերիս նշանակութիւնս* : « Notiones theologiae moralis. De sacramentis sanctae Ecclesiae. Sacramentum, quod est nomen *ὁμώνυμον*, dicitur de multis speciebus diversis; dividitur in duo, i. e. sacramentum veteris et novae legis; habet tres significationes... »; des.: *հինկ* (*sic*). *որ չար օրինակաւ պատճառ եղև մեղաց պարտաւորի բարի օրինակաւ ածել զնա ՚ի առաքինութիւն։ փառք ամենասբ երրորդութեն հօր և որդոյ և հոգ(ւոյ)։ վերջ։* « V. Quicumque per pravum exemplum causa fit peccatorum, tenetur per bonum exemplum (peccatorem) ducere ad virtutem. Gloria sanctissimae Trinitati, Patri et Filio et Spiritui. Finis ». Sectionum tituli sunt: [1] (f. 65v) *Յաղագս հերաց հա-տանմանն* « de capillorum tonsura »; [2] (f. 68v) *յաղագս դռնապանու(թ)ե* « de ordine ostiarii »; [3] (f. 70) *յաղագս ընթերձողութե* « de lectoratu »; [4] (f. 71) *յաղագս երդնեցողութե* (*sic*) « de ordine exorcistae »; [5] (f. 72) *յաղագս ջահնա-կալութե* « de ordine acolythi »; [6] (f. 74v) *յաղագս կիսասարկաւ(ա)գ(ո)ւթե* « de subdiaconatu »; [7] (f. 79) *յ(ա)ղ(ա)գս աւագ սարկաւ(ա)գ(ո)ւթե* « de praestanti diaconatu »; [8] (f. 82v) *յաղագս քահանայութե* « de presbyteratu »; [9] (f. 122) *յաղագս խորհրդոյ ապաշխարութեան* « de sacramento paenitentiae »; [10] (f. 127) *յաղագս ընդդէմ տասն պատուիրանացն այ* « de (peccatis) contra decem praecepta Dei »; [11] (f. 154) *յաղագս բանպասանաց* (*sic*) « de obtrectatione »; [12] (f. 156v) *յաղագս խնամախօսութե. այսինքն. նշանտուքին* « de sponsalitiis »; [13] (f. 174v) *խրատք յաղագս խոստովանութե* « consilia de confessione ».

3 (f. 194) Descriptio ecclesiarum urbis Romae, inc.: *Ի մեծն Հռոմ՝ անցման* (*sic*) *եկեղեցին եօթն։ Նախապետական և Աթոռանիստ Սրբազան Հայրապետին եկեղեցին կոչի Սրբոյն Յօհաննու Լատերանու...* « In magna Roma peregrinatio ecclesiarum septem. Ecclesia patriarchalis et cathedralis sancti pontificis vocatur sancti Iohannis Lateranensis ... »; des.: ... *և յետ այսր ամենայնի տան զմասունս յաջոյ ձեռին. հաւանութեամբ ամենեցուն բազմեցելոցն. այսինքն. երկոտասանիցն վարդապետանան ի*

փառս Մ.ծագոյնի այ. և ի պարծանս ազգիս մերոյ։ Ամէն։ « ... atque post hoc cuique dant anulum in manu dextra cum adprobatione omnium considentium, scil. duodecim professorum in gloriam magni Dei et honorem populi nostri. Amen ». Notanda sunt quae scribit auctor de ecclesia s. Mariae aegyptiacae pro Armenis urbis Romae deque alumnis Armenis in conlegio de Propaganda Fide, quorum doctoratus in fine narratur.

Folia codicis littera *notergir* exarati velo serico sunt recens cooperta. Tituli rubri. Fasciculi sunt terniones XXXVI (ff. 2-216) in mg. imo primae et ultimae paginae signati notis numeralibus armenis et illis quas arabicas vocant; ultima tantum nota ultimi fasciculi desideratur in folio puro relicto. Paenultimum folium item purum excisum est. F. 1: *Controversię* | *Theologicę* et alt. man. *Armenicè scriptae:* praeter ea manu mea: *a S. Cong*(regatione) *pro Eccl*(esia) *Orient*(ali) | *4. II. 24.* Ff. I-IV. 1ᵛ. 57ᵛ. 216-222 vac.

Integumentum tela viridi et membrana alba constans tesseras gentilicias praebet Pii XI et Aidani Gasquet card. bybliothecarii.

22. An. 1709, chart., mm. 193 × 154, ff. 8.

Armena translatio theseon quae latine typis expressae sunt praemisso titulo *Conclusiones* | *latino-armenae.* | *ex sacra theologia.* | *palam ad disputandum propositae.* | *quas Eminentissimis, ac Reverendissimis.* | *Principibus* | *S. R. E.* | *de Propaganda Fide* | *Cardinalibus* | *D. D. D.* | *Alumni Collegij Pontificij Leopoliensis* | *Sub Directione Clericorum Regularium.* | *S. Sedis Apostolicae* | *Missionariorum.* | *Anno Domini 1709. Mense Die* | . Inc.: *Եզրակացութիւնք աստուածաբանականք ։ յ(ա)ղ(ա)գս սրբազանին՝ վարդապետութե . ա . Սրբազան վ(ար)դ(ա)պ(ե)տութի . ուղղակի ստ(ո)րագրի ...* « Theses theologicae de sacra doctrina. 1. Sacra theologia recte describitur... »; des.: ... *Հակադարձաբար ոչ եղև 'ի նմա զօրութի հ(ա)ւ(ա)տոյ ։* « e contrario minime fuit in eo virtus fidei. Finis ».

Codex nitide scriptus charactere *notergir* editioni latinae subicitur.

Integumentum corio constans obscuro opercula exhibet in paginis externis et in acie aureis impressionibus decorata. In schedula angulo inferiori sinistro paginae externae operculi anterioris adglutinata legitur antiqua nota libri *P* | *231.*

23. Ann. 1747-8 (Arm. 1197, cf. f. 587ᵛ), chart., mm. 156 × 97, ff. 587, linn. 14.

Horologion seu ⟨*Ժամագիրք*⟩, cuius praecipuas editiones recensuimus in descriptione cod. Borg. Arm. 1. [1] (f. 3) Ad nocturnum, ut in ed. Hierosolymitana an. 1866, p. 10-178, paucis mutatis, scil. primi hymni s. Nersetis habetur tantum ultima alternatio *Զարթուցեալքս ի զբաղմանէ ...* « Evigilantibus nobis e somno... », orationi *Զքէն գոհանամք ...* « Gratias agimus tibi... » praemittitur hymnus *Ածածին մայր քի իմ՝ յոյսըն ...* « Dei genetrix,

mater Christi, spes mea... », evangeliis mortuorum addita sunt Io. 13, 1-15 et 14, 15-24 et versus alleluiatici in fine positi sunt post cantus Թագաւորք « Reges » nuncupatos; [2] (f. 174) ad matutinam horam, titulo in pag. praecedenti praemisso, ibid., p. 179-308, hymnis tantum post canticum « patrum », Dan. 3, 5-88, alio ordine dispositis; sed, foliis avolsis, perierunt post f. 237 a praeconio dierum dominicarum p. 247, l. 10 usque ad praeconium s. Gregorii inluminatoris p. 249, l. 4 [լուսաւո]րիչ, post f. 253 Marc. 7, 36 sq. et Luc. 9, 37-40 p. 263, l. 16-264, l. 54, post f. 268 ps. 85, 17 a verbo [տեսցեն] « ut videant » et precatio in festo sanctorum omnium p. 280, l. 2-281, l. 9; [3] (f. 293v) ad solis ortum, ibid., p. 309-328; [4] (f. 312) ad horam tertiam, p. 329-339; [5] (f. 323) ad horam sextam, ibid., p. 340-349; [6] (f. 331) ad horam nonam, cum cantibus in missa, quos vocant ժամամուտք « introitus » et մեսեդիք « antiphonae », ibid., p. 350-449, quibusdam in ordine precum mutatis, quae non iuvat referre; post f. 374, sex foliis avolsis, desiderantur p. 397, l. 16-403, l. 15 [օրհ]նութի; [7] (f. 437) benedictio mensae pro corporali cibo potuque, ibid., p. 450-456; [8] (f. 444v) ad horam vespertinam, ibid., p. 457-496; [9] (f. 476) ad horam pacificam, ibid., p. 497-544; [10] (f. 250v) ad horam quietis, ibid., p. 545-618.

In f. 1 sq. exstat pars hymni ad B. M. V., cuius singulae strophae singulis litteris incipiunt, ita ut habeatur inde a strophe decima quarta mut. փրկիչ տր և իշխայ տր ողորմեայ « Dominus salvator, et Dominus princeps, miserere »; des. ultima strophe: ... ատ որդիդ քոյ մայրթել վՆ իմ « ... Filium tuum roga pro me ».

Codex littera notergir mediocriter scriptus fasciculis uno et octoginta constat. Quattuor folia continent fasciculi 6. 9. 11. 15. 32. 40. 43. 50. 51. 64. 81, tria tantum habet vicensimus, folio uno avolso. Sex foliorum est fasciculus vicensimus tertius, septem sunt, nullo textu detrimento, vicensimus quartus et quinquagesimus nonus. Ceteri fasciculi quaterniones facti sunt, sed primus, trigesimus octavus, quinquagesimus quartus, septuagesimus sextus folium unum perdiderunt, trigesimus quartus duo, quinquagesimus tertius quinque. Fasciculis notae minime sunt adpictae, sed paginae signatae sunt in margine inf. notis quas vocant arabicas, manu tamen satis inperita, quae scribit 8801 pro 881, 91 pro 901, 9023 pro 923, 10 0 11 pro 1011, 10 IC 601 pro 1061, 100 104 pro 1104, 100 28 pro 1128, 100 809 pro 1189, 1000 10090 pro 1190. Scriptura lineis nigris continetur ex utraque parte paginarum deductis. Litterae maiores et maximae variis pigmentis distinctae. In pagina interna operculi anterioris legitur *1731 տարաս* (?) մէջ et alt. manu: Ա ... գիրըս գ .. | · իսց այս ես գրի|գոր որդի տիրացու | օհանիան · ես | ղազար որդի խաչ|ատուրիան · ես | լուսիկ որդի բա|տրուպանիան · ես գրեչուն որդի | Աստղգրի (?) | վօվօր գրտնա զաս | Թուղթըս նոցանէ · | մեկ · աղօղ ... « ... ego Gregorius filius clerici Ohanian, ego Lazarus filius Ḫačatourian, ego Lousik filius Batroupanian, ego Gretčoun filius Asṭagri (?) ... ». F. 2v currenti calamo scriptum est: Վան Հիշատակի (*sic*) Հայեօց (*sic*) | Ջամին տըվաւ զաս Ջամա|քիրքը (*sic*) Պ · գագիցը Ն · Հ · | Օհանի տիրացու Եսայեան | կարաստ ... չար Նոր իրեա | պապը ձերամբ (*sic*) գըրել է | 1731 Ա<ո>վան օղորմի Հօ|գւ<ոյ>ն · *aquisitor 832* | *22° Xbris.* տր Անդօն | Բետրօվիչեան | գաբելան | Հայեօց Ջամին « In memoriam communitati (جامعة) Armenorum dedit hoc horologion P. Gagits filius ... clerici Iohannis Esayean ... quod

eius avi manu scriptum est (anno) 1731. Deus misereatur animae (eius). (an.) <1>832 (die) 22 decembris. Dominus Antonius Petrovičean, cappellanus communitatis Armenorum ». F. 44ᵛ in margine imo: *Lucas filius Nicolaij | 1729*. F. 587ᵛ: Թուականն (*sic*) Հայոց Հազար | ու Է ՃԶ դարին ։ | Ապրիլէ ամսուն | 13 ի գրեցաւ օրհ | անէս տիրացուին ժամա|նակին գրից (?) գիրդոր (?) եւ օհանի « Epochae Armenorum anno millesimo et 187 mensis aprilis die 13 (= 13 apr. 1738) scripsit Iohannes clericus tempore ... Gregorii ... Iohannis ». Sigillum bybliothecae ecclesiae Armenae Elisabethopolitanae conspicitur inpressum in pag. int. operculi anterioris et in ff. 3. 48. 194. 254. 376. 413. 453. 517. 547. 587ᵛ.

Integumentum e corio castaneï coloris. Acies foliorùm fusco colore tincta.

24. Saec. XV et ann. 1491-2 (Arm. 941, cf. f. 293), chart., mm. 143 × 98, ff. I. 302, linn. 22-24.

Hymnarium seu *շարական*, cuius seriem hymnorum in adpendice I repperies, des. mut. in verbis laudum resurrectionis D. N. I. C. toni IV *մարգ̃ո[վ զըանն]*, ut in ed. Constantinopolitana an. 1710 p. 683, l. antepaen. Praecipuas discrepantias ab hac ed. tantum notamus, neglectis minoribus omissionibus vel additionibus, neglecta praesertim omissione aliquot hymnorum qui ad matutinam horam post Magnificat dicendi sunt et in ff. 285ᵛ-291 videntur consulto additi alt. manu: [1] (f. 19) in festo Adnunciationis hymnus alter <ad Magnificat>, ut in cod. Londinensi Musei Britannici add. 18.603 inc.: *Ուրախ լեր մարիամ՝ որ ա̃ծածին...* « Gaude, Maria, sancta Dei genetrix... ». [2] (f. 32ᵛ) hymni qui ad Magnificat dicuntur, iuxta tonos octo distributi, cf. hymnarium Vałaršapatensem an. 1888 Ձայնքաղ շարական ... p. 16-18 et descriptionem hymnarii Amstelodamensis an. 1664 apud Fredericum Cornwallis Conybeare, *Catalogue of the Armenian mss. in the British Museum*, Londini, 1913, p. 98, col. 2, n. 13; inc.: *Յարուցելոյն ի մեռելոց բնակարան մայր և կոյս* ... « Habitatio eorum qui resurrexerunt a mortuis, mater et virgo... ». [3] (f. 80) omittitur prima pars canonis s. Gregorii inluminatoris, i. e. benedictio ad nocturnum dicenda, in ed. Constantinopolitana p. 193-203, l. 7, cf. cod. Musei Britannici add. 8.999 apud F. C. Conybeare, loc. cit., col. 99, [4] (f. 101ᵛ) hymnus prior **s. Nersetis** inseritur in canonem magnae parasceves post p. 252, l. 5 ed. Constantinopolitanae i. e. ante verba *Արծաթ սիրութեբըն մոլեալ յուդայ* ... « Pecuniae amore seductus Iudas... », [5] (f. 132ᵛ) titulus dominicae adparitionis s. crucis omissus est, nullo spatio ad eum recipiendum vacuo relicto, [6] (f. 207) canones duo prophetarum miscentur sub unico titulo, altero post p. 485, l. 3, ed. Constantinopolitanae inserto, i. e. ante verba *Որ ընդ հողեղէն բնութ̃ե մերոյ խառնեցեր* ... « Qui naturae nostrae terrestri unitus es... », [7] (f. 209ᵛ) titulus perperam inscribitur canoni prophetarum *կանոն սրբոց հրեշտակապետաց* « canon sanctorum archangelorum », [8] (f. 220ᵛ) partes duae canonis Vartanianorum dantur ordine inverso, [9] (f. 222ᵛ) hymnus sancti Tarachi et sociorum eius (*Տարագոսեանց*), ut in cod. Borg. Arm. 81, f. 242ᵛ, [10] (f. 229) in fine canonis Leontianorum additur sectio, quae inc.: *Յայս արկ նուիրանաց՝ ուխտի տ̃րն տաճարի* ... « In ea votiva

sacrificia mitte, Domine templi... », [11] hymni horae sextae (f. 229v) et nonae (f. 230) sine titulo exstant, [12] (f. 254) post hymnum primum defunctorum, i. e. post p. 606, l. 4 ed. Constantinopolitanae additur sectio, quae inc.: կեանք և յոյս ազգի մարդկան ... « Vita et spes generis humani... », [13] (f. 255v) ante hymnos pro defunctis toni secundi praemittitur sectio, quae inc.: Հայր երկնաւոր որ մարդասիրութբդ քո խնամես զքո զարարածս ... « Pater caelestis, qui propter amorem tuum erga homines protexisti creaturas tuas... ». Foliis aliquot avolsis vel resectis, haec desiderantur: [1] (post f. 51) pars canonis LXXII discipulorum principiumque canonis Ionae prophetae, in ed. Constantinopolitana an. 1710, p. 109, l. 15 ք ց [եղէն] – 112, l 3 Որ առաքեաց, [2] (post f. 57) pars canonis dominicae II quadragesimae, ibid., p. 131, l. 5 ըզգաու-ն[ութի] – 136, l. 2 Ոզոր ա(ւր)հ(ն)եցէք, [3] (post f. 141) pars canonis Adscensionis, ibid., p. 342, l. 2 արժանաւորեա [զմեզ] – 344, l. 8 ըզոր, [4] (post f. 271) finis hymnorum pro defunctis principiumque laudum Resurrectionis, ibid., p. 648, l. 6 ըսեն – 656, l. 1 [սրբու-հւ]ոյն, sed codex videtur omisisse finem canonis defunctorum, inde a p. 648, l. 16, i. e. post hymnum alphabeticum, nam folium unum tantum periit. Ff. 117. 118. 190 dilaniatis vel excisis, partes minores aliorum canonum perierunt.

Aliorum hymnariorum particulae additae sunt initio et fine codicis:

1 Folia decem mm. 186 × 85 linearumque 21, quae continent: [1] (f. 3) finis hymni sanctorum XX milium, ut in ed. Constantinopolitana inde a p. 516 l. 19 Այսաւր բանաւոր, [2] hymnus s. Nicolai, ibid., p. 513, [3] (f. 3v) canon ss. Leontianorum, ibid., p. 534-539, l. 15 Թողութի շնորհեսցէ մեր բազում յանցանաց: « remissionem donabit nostrorum multorum peccatorum ». [4] (f. 4) foliis non nullis deficientibus, canon festi s. ecclesiae in die IV post festum crucis. ibid., p. 462, l. 12 Սրբութիւն սրբոց շնորհեցեր (ex շնորհեյեցեր) եկեղեցոյ ... « Sanctitatem sanctorum dedisti ecclesiae... » – 464, l. 10. [5] (f. 8) ex hymnis pro defunctis Արարչագործ աստուած որ յոչընչէ գոյացուցեր ... « Creator, Deus, qui ex nihilo creasti... », p. 621, l. 14 – paenult., Զքեզ աղաչեմք տր բարեխաւսութեամբ սբ աստուածածնին ... « Te rogamus, Domine, per intercessionem sanctae Dei genetricis... », Արեգակն արդարութե քս ... « Sol iustitiae, Christe... », p. 622, l. 15 – ult., Փառըք քեզ ած փառաւորեալ յաւիտեան ... « Gloria tibi, Deus, glorificatus in saeculum... », p. 625, l. 19 – 627, l. 2, Որ հայրական իշխանութբ և փառօք գալոց ես տր ... « Qui in paterna potentia et gloria venturus es, Domine... », ibid., p. 631, l. 7 – 635, l. 10, Աւրհնաբանող ձայնիւ երգեմ քեզ ի բարձունս ... « Voce laudatoria canto te in excelsis... », Մեծ և ահեղ է աւրըն դատաստանին ... « Magna

et terribilis est dies iudicii... », ut in brev. Venet. t. II p. 151, l. 23 - 152, l. 3, Ի հանդերձեալ նորոգմանն ... « In magnifica renovatione... ».

2 Folia decem linn. 21-23, forsitan ad subplendas omissiones altera manu scripta, quae continent [1] (f. 285) ultima pars laudum resurrectionis D. N. I. C. ut in ed. Constantinopolitana, inde a p. 688, l. paenult. [Եւ ծանուցեր քո] յարութիւն ըզյարութիւն մեր · ընկալ պաղատանըս ։ « ... et resurrectione tua significasti resurrectionem nostram. Accipe preces », [2] (f. 285v) hymnus Theodori militis Որ ի հանդէս մեծ ճգնութեան արիաբար պատերազմեալ... « Qui, magna austeritate exhibita, fortiter pugnans... », ut in cod. Mus. Brit. add. 18.603, f. 351. [3] (f. 286v) pars canonis, quae benedictio dicitur, s. Gregorii inluminatoris, Ի հաւրէ զարդարեալ հայրական փառաւք պսակեալ... « A patre ornatus, gloria paterna coronatus... », ibid., f. 352, [4] (f. 287) hymnus post Magnificat in festo ss. Davidis et Iacobi, Խորհուրդն յառաջ քան զյաւիտեանս ծոցոյ ծընունդ հաւրէական ... « Mysterium ante saecula, nativitas e sinu paterno... », [5] (f. 287) in festo s. Stephani protomartyris Այսաւր յերկնային լուսոյն ըշտեմարան ... « Hodie receptaculum caelestis lucis... », [6] in festo ss. Petri et Pauli Աստուա‹ծա›ծին խորան լուսոյ և բնակարան բանին աստուծոյ ... « Dei genetrix, tabernaculum lucis et habitatio Verbi Dei... », [7] (f. 288) in festo ss. filiorum tonitrus (Iohannis et Iacobi) Աստուա‹ծա›ծին տաճար լուսոյ ... « Dei genetrix, templum lucis... », [8] (f. 288v) in festo s. Ionae Ուրախացիր ա̃ծածին անարատ սրբուհի ... « Laetare, Dei genetrix, inmaculata, sancta... », [9] in quadragesima Ուրախացեր ա̃ծածին վերին պետութեց բարձաւղ տէրութեց ... « Laetare, Dei genetrix, superior potestatibus, excelsior dominationibus... », [10] in festo sanctorum XL Ուրախացեր ա̃ծածին խորհըրդարան հաւր անեղին ... « Laetare, Dei genetrix, consilium Patris increati... », [11] (f. 289) in dominica palmarum seu floricultus Աստուածածին մայր տ̃ն և կոյս անապական ... « Dei genetrix, mater Domini et virgo inconruptibilis... ». [12] (f. 289v) in festo adscensionis D. N. I. C., titulo in pag. praecedenti praemisso, inc.: Անըսկիզբըն բանդ անճառելի ծընունդ հաւր ... « Nativitas ineffabilis Verbi Patris sine principio... », [13] sine titulo, inc.: Որ ի ամսեան վեցերորդի առաքեցաւ հրեշտակապետըն գաբրիէլ ... « Qui in mense sexto missus est, archangelus Gabrihel... », [14] (f. 200) in festo ss. prophetarum, inc.: Հրաշափառ տեսութ̃ի մարգարէից զքեզ ծանուցեալ յառաջագոյն կոյս երանեալ ... « Magnifica visio prophetarum te manifestavit primum, virgo beata... », [15] (f. 290) in festo ecclesiae, inc.: Աստուածածին (ա̃ծ minio suprascr.) ս̃բ կոյս, որ ըզբանն անեղ մարմնով ի քեզ կեցեր ...

« Dei genetrix, sancta Virgo, qui vivebas Verbum increatum habens incarnatum in te... », [16] in festis pontificum, inc.: **Աստուածածին մարիամ հարսն լուսոյ արքայական...** « Dei genetrix, Maria, sponsa lucis regiae... », [17] (f. 291) in festo ss. archangelorum, inc.: **Աթոռ անճառ բանին այ...** « Thronus ineffabilis Verbi Dei... », [18] hymnus post canticum puerorum in festo s. Menae, inc.: **Զյիշատակ վկային սրբոյն մեծին մինասայ...** « Memoriam martyris magni sancti Menae... », [19] in festo s. Crucis, inc.: **Այսօր ծանեաք ըզծառըն կենաց...** « Hodie manifestavimus arborem vitae... », [20] (f. 291ᵛ) in sabbatis ad vesperam, inc.: **Անսկիզբն աստուած համապայծառ ամենասբ երրորդութիւն...** « Deus sine principio, splendidissima, sanctissima Trinitas... », ut in codd. Borgg. Armm. 80, f. 277 et 81, f. 230, [21] (f. 292) hymnus in sacrificio missae dicendus, inc.: **Խորհուրդ խորին անհաս անսկիզբն, որ զարդարեցեր զվերին պետութիւնս...** « Mysterium profundum, incomprehensibile, sine principio, qui ornasti supernas potestates... ».

3 Folia octo mm. 128 × 90 linearumque 25, quae continent: [1] (f. 295) hymnus *κατ' ἀλφάβητον* in honorem s. Gregorii inluminatoris, inc.: **Այսօր զուարճացեալ ցնծայ եկեղեցի...** « Hodie gaudens exsultat ecclesia... », ut in brev. Venet. t. II p. 266, cf. cod. Mus. Brit. add. 18.603, f. 387, [2] (f. 229ᵛ) hymnus *κατ' ἀλφάβητον* inc.: **Արեւելք գերարփին եւ աւթարան լուսածնին...** « Luminosus oriens et habitaculum lucem generans... », qui repperitur in brev. Venet., t. II, p. 962, vel in fine ed. Constantinopolitanae, p. 691 et codicis Mus. Brit. add. 18.603, f. 391ᵛ; ultima pars hymni, scil. inde a strophe **Ցընծալեց**, manu recentiori restaurata est in alia charta (f. 302).

Frustulum codicis membranacei litteris uncialibus seu *erkaṭagir* rectis saec. XI, ut vid., exarati partem superiorem columellae sinistrae et paucas litteras dexterae continens, quod custodiae modo in fronte codicis adsutum est, praebet in pagina aversa Io. 6, 4-5 **ժողո[վուրդ]**, in recta vero 6, 16 **իջին** – 17 **ծովուն**.

Folia, quae supersunt e pristino codice, 13-284, nitide exarata charactere *bolorgir* in viginti fasciculos distribuuntur, qui praeter primum et sextum 12 foliorum, septerniones sunt. Nunc vero 13 folia habent tertius, decimus et ultimus, 12 quartus, aliis foliis iam diu, ut vid., deperditis. Litterae maiores titulique rubra, litterae maximae et ornamenta, tum illa quae in marg. canonum initia indicant, tum illa quae portas (ff. 36. 112) vel fascias imitantur (ff. 19ᵛ. 57. 87ᵛ. 149ᵛ. 191. 234. 252ᵛ), et festa potiora praecedunt, pigmento fusco delineata sunt. viridique aliquotiens tacta. Imagines conspiciuntur in marg. f. 42ᵛ (David fidibus canens), f. 140 (D. N. I. C. digitis manus dexterae duobus benedicens), f. 163ᵛ (s. Iohannes Baptista), f. 170 (s. Rhipsime). In fronte libri (f. 13) B. M. V. puerum Iesu in ulnis gestans coloribus picta. Vestigia antiquae refectionis ubique manifesta sunt; f. 166 subpletum. Librarii memoriae, sine nomine, leguntur (f. 87) **Զա-ղապարտ գծողս յիշեայ տր** « Sontis librarii recordare, Domine »; (f. 190ᵛ) **Զանարժան գծողս յիշեայ ի տէր** « Indigni librarii recordare in Domino ». Subscriptiones f. 111ᵛ **Զանարժանս եղբարսն զսուտ** « Indi-

gni Alexandri (?) falso ... » et Կիր յիշեա քս « Cyriaci recordare, Christe » manibus diversis scriptae ad quosdam lectores pertinent. Subscriptio f. 292ᵛ illius videtur qui ff. 285-292 exaravit: Ով դասք լուսերամից. և Հանդիսի | կայծառք (sic) արփիափայլք. ծիծառու|նք բանաւորք. գուշակ դարնան | Հոգևորք. ծաղիկ պարտիսաց. բու|սողք շուշանից. գեղազարդեալք 'ի | բանաւոր երկրի. ի դիտանոց սիոնի. | մաւրն վերնոյն եէմի. մանկունք որ եկե|ղեցոյ. Յիշեցէք 'ի բարին քս. զատաց|ողք սբ տառիս. զսրբասէր ք(ա)հ(ա-նա)յքն. ըղ|մխիթար. զյովաննէս. և զխաչատուր || (f. 293) և ծնաւղսն իւր(եան)ց. զներսէս ք(ա)հ(անա)յ. և զստե|փաննոս ք(ա)հ(անա)յ. զնոնոփար. և զբաղդատ | և զկողակիցքն. զթաւրէզ. և զշարբաթ | և զորդին իւր. զգեղեցկադիմն. զիմաս|տունն. զքաջմանձնորհն. զարի և քաջ | սարկաւագն զյակոբ որ յայսմ ամի | փոխեցաւ առ քս. և սուգ անմխիթար | եթող զծնօղաց իւրոց. արդ աղաչեմ զհան|դիպողքդ. սմա. սբ սրտիւ և բոլորախօս | լեզուաւ ած ողոր<մ>ի ասացէք. և ած ձեզ | ողորմեսցի. յահեղ աւուրն դատաստանի. | Նորոգեցաւ եղանակաւոր տառս. Ջ̃. և (?) | թու. թըւին. Ձեռամբ մեղաւոր ծերի | ատոմի. ի վայելումն դպ(ի)րացն. ներսէ|սի. վարդանի. թադէոսի. և ստեփա|նոսի. Զորոց վայելել տայ ն(ո)ց(ա) ած ընդ | երկայն աւուրս. մինչ ի խորին ծերութին | առ ողջ հոգով. և մարմնով. ամէն։ « O ordines splendentium turmarum, magnificique coetus ut sol coruscantes, hirundines rationabiles, quae ver spirituale adnunciant, flores hortorum, quae lilia praeferunt terramque spiritualem ornant, custodes Sion, matris, supernae Hierusalem, filii sanctae ecclesiae, conmemorate apud bonum Christum illos qui dederunt sanctum librum: presbyteros qui sancta diligunt Mḫiṭar, Iohannem, Ḫačatour et parentes eorum, Nersetem presbyterum et Stephanum presbyterum, Nonophar et Baltad cum mulieribus, Ṭaurēz et Šarpaṭ, nec non filium eius, forma pulchrum, sapientem, excellentem, fortem et strenuum diaconum Iacobum, qui hoc ipso anno migravit ad Christum et in luctu inconsolabili reliquit parentes suos. Qua propter rogo vos, qui hunc (librum) sumpseritis, sancto corde et sincera lingua dicite ' Deus, miserere '; et Deus vobis miserebitur in tremenda die iudicii. Renovatus est hic musicus liber anno 941 (A. D. 1491-2) manu peccatoris senis Atom ad utilitatem lectorum Nersetis, Vartan, Taddei et Stephani, quibus concedat Deus hoc (libro) diu uti per longos dies, usque ad protractam senectutem sani mente et corpore. Amen ». Praeter fragmenta hymnorum, quae scripta sunt variis manibus in ff. 1ᵛ. 2. 294, et, ni fallor, 293ᵛ notae tres quorumdam lectorum. F. I videtur legendum: Ես մաթէ(ո)ս | ես օհաննէս | ես կազբար տր Յօհա|ննէս (ex Յօհաննէս) օսկ... | տր ի թվին | տր ռ. ճկե | ունվարի ա օրըն | շաբաթ | օր « Ego Mattheus, ego Iohannes, ego Gaspar (*Kazbar*), dominus Iohannes... anno 1165, die sabbati, prima ianuarii (1 ian. 1716) [1] ». F. Iᵛ atramento flavescenti: թվ(ին) ռճծգ | ամսեան oկտեմբերի ժե օրն կիր|ակի ընծայեցաւ դուստր (sic) ան|ուն Հռէփսիմէ ած անփորձ | և անսասան պահէ մինչև | խորին ծերութեան | ամէն գրեցաւ ձեռամբ | մինասի դպրի | մեղաւոր ծ(առ)ա(յ)ի այ | տր լուր մեզ | ած քաւեա | զմեղաւորս | ի մեղաց և կեցոյ։ « Anno 1153, mense octobri, die 15 (15 oct. 1703 A. D.) [1] die dominica, nata est filia nomine Rhipsime; Deus conservet eam sanam et firmam usque ad summam senectutem. Amen. Scriptum est manu Menae lectoris peccatoris, servi Dei. Domine, audi nos; Deus iustifica peccatores a peccatis et vivifica ». F. 1: Թվին ռճձին (ex ռճձգին) վարձեց | ինք վարուլի եայէն ա աղջիկ մը | պուգուր բօբային դուստրըն (sic vid.) | վարձ կու տամ իրեն ա մուշ | դակ մը ու չուխէ բօլգայ | ու բամ<պա>կէ շապիկ ու ա | ճուֆդ մը կօշիկ ու ա | գօլգխու կապիճ ու ա | գօտի մը բեռունը։ « Anno 1180 (A. D. 1730-1) conduxi ego ipse Varouli .. (?) puellam unam pulchram (*bucur*), filiam presbyteri (*popa*); re pretium solvo: unam pellitam vestem, pallium (*polca*) de panno, gossypinum indusium, calceamentum unum de corio russico (*iuft*), unam ... fibulam, unam ... zonam ». F. 302ᵛ: Ես մաթէոս ... | ... տր տր ի թվին | ռ ճկե | ունիսի | ա օր հ(ի)նգշաբ(աթի) « Ego Mattheus, anno 1165, (mense) iunio, die prima, feria quinta (= 1 iun. 1716) [1]. Sigillum [bybliothecae ecclesiae Armenae Elisabethopolitanae conspicitur in paginis internis operculi et in ff. I. 1. 3. 30. 52. 91. 119. 142. 146. 172. 201. 226. 249. 270.

Integumentum e tabellis ligneis constat corio fusco coopertis eque lacinia ad aciem foliorum protegendam.

---

[1] Feria diei non respondet.

25. An. 1781 (cf. f. 177ᵛ), chart., mm. 225 × 172, ff. 180. linn. 26.

Rituale cuius titulus est in f. 2: *Rituale* | *Romano-Armenum* | *Authoritate* (sic) | *Illustrissimi ac Reverendissimi Dñi* | *Dñi Ioannis Tobiae Augustinovics* (sic), | *Dei et Apostolicae Sedis Gratia Archi-E|piscopi Leopoliensis etc. etc. ac per Ma|gnum Tran*(ssilva)*niae Principatum Visi|tatoris Apostolici recogni|tum et approbatum.*

1 (f. 3) Litterae Iohannis Tobiae Augustinowicz rituale adprobantes d. 15 april. 1728, inc.: *Յօհաննէս Տօբիայ Աւգուստինօվիչ, Այ և Առաքելական Աթոռոյն Արհիեպիսկոպոս Լէօպօլսի․ և ընդ բոլոր Թագաւորութեան Լեհաց, և Մեծի Դքսութեան Լիթվանիոյ Հայոց, Եպիսկոպոս Մօլտավիոյ նոյն Ազգին Հայոց․ Սրբազան տն մերոյ Փափին Պրէլատ ընտանի և Առընթերակաց։ Յորմէ հետէ Ածային գթութեամբ յԱրհիական աստիճանն բարձրացաք ...* « Iohannes Tobias Augustinowicz, Dei (gratia) et Apostolicae Sedis Archiepiscopus Leopolis et totius regni Poloniae magnique ducatus Lithuaniae Armenorum, episcopus eiusdem nationis Armenorum Moldaviae, sanctissimi domini nostri Papae praelatus domesticus ac familiaris. A die quo Dei clementia archiepiscopalem gradum adscendimus... ». Editio dicitur parata a doctore Stephano Stephanean antiquorum codicum ope, additis ritibus iuxta rituale Romanum mutuatis. Des.: *... և հաստատեցաք, այսուհետև վարեսցին, զխիղճ մնայց նոցին ծանրացուցանելով, պարտաւորեմք։ Գրեցաւ յԱրհեական Պալատն մեր 'ի Լեօպօլիս․ Յամի Տն 1728. Ապրիլ ամսոյ ԺԵ։* « ... et adprobavimus, ut exinde valeant, obligamusque gravata conscientia. Scriptum est in nostris aedibus archiepiscopalibus, Leopoli, anno Domini 1728, mensis Aprilis (die) XV ».

2 (f. 4) De sacramentis in genere, iuxta rituale Romanum, versio diversa ab ea quae exstat in codice Mechitaristarum Vindobonensium 502, p. 57 sq., apud Iac. Dashian, *Catalog...*, part. arm., p. 973, inc.: *Հասարակ խրատք յաղագս այնոցիկ զորս ի պաշտօնել սբ խորհրդոց հասարակաբար պահել պարտ է։ Զի այնոքիկ, որք 'ի հին սահմանադրութեանց կաթուղիկէ եկեղեցւոյն, և 'ի վճռոց սբ կանոնաց, և ծայրագոյն հայրապետաց ...* « Generalia monita de iis quae in administratione sanctorum sacramentorum generaliter servare oportet. Ut ea, quae ex antiquis catholicae ecclesiae institutis, et sanctorum canonum, summorumque pontificum decretis... ».

3 (f. 6) De sacramento baptismi: [1] de sacramento baptismi rite administrando ut in rituali Romano, [2] (f. 11) ordo baptismi parvolorum, i. e. interrogatio praevia iuxta rituale Romanum, oratio *Տր ած մեր, ած բարերար ...* « Domine Deus noster, Domine bone... », ut in rituali Armeno, ed. Venet. an.

1840, p. 3, deinde, psalmis omissis, praeconia et orationes, ibid., p. 8 sq., interrogationes et symbolum apostolorum Romane, psalmi 117 et 99, Որ կոչեցեր զծառայս քո… « Qui vocasti servum tuum… », in ed. Veneta p. 24, forma baptismi, fere ut in rituali Armeno brevior tamen, Matth. 3, 13-17, oratio dominicalis et orationes ut in ed. Venet. p. 27 sq., [3] (f. 14ᵛ) de sacramento confirmationis e rituali Armeno, [4] (f. 16) monitum de baptismo conpluribus administrando et de baptismo illius qui versatur in periculo mortis, ut in rituali Romano, [5] (f. 16ᵛ) de caerimoniis subplendis super baptizatum iuxta ritum Armenum, [6] (f. 18ᵛ) de baptismo adultorum, in quo post psalmos 24. 25. 26 Armena elementa et Romana miscentur, cum orationes ad ritum Armenum pertineant, non tamen interrogationes, benedictio salis, ultimus exorcismus, ceteris omissis, [7] (f. 27) benedictio fontis in die Epiphaniae iuxta ritum Armenum, [8] (f. 34ᵛ) benedictio fontis, secundum rituale Romanum.

4 (f. 36) De sacramento paenitentiae e rituali Romano: [1] monita generalia, [2] (f. 36ᵛ) ordo ministrandi sacramentum paenitentiae, [3] (f. 38ᵛ) absolutionis forma, [4] (f. 39) de absolutione ab excommunicatione in foro exteriori, [5] (f. 39ᵛ) ritus absolvendi excommunicatum iam mortuum, [6] (f. 40ᵛ) de modo absolvendi a suspensione vel interdicto.

5 (f. 41) De sanctissimo eucharistiae sacramento: [1] monita generalia e rituali Romano, [2] (f. 42) ordo administrandi sacram communionem, ibid., [3] (f. 43ᵛ) de communione paschali, ibid., [4] (f. 44) monita de communione infirmorum, ibid., [5] (f. 45ᵛ) ordo deferendi communionem ad infirmos, praesertim e rituali Armeno.

6 (f. 47ᵛ) De sacramento extremae unctionis: [1] monita generalia e rituali Romano; [2] (f. 48ᵛ) ordo ministrandi sacramentum extremae unctionis, ut in rituali Romano, sed ritui unctionis praemittitur officium noctis, fere ut in brev. Ven., p. 3, i. e. pss. 3, 87, 102, 142, praeconium զարթուցեալքս… « Exsurgentes nos… », hymnus առաւօտ լուսոյ… « Mane ad lucem… », oratio զքէն գոհանամք… « Gratias tibi agimus… », hymnus toni quarti obliqui Ես ասացի տէր ողորմեա հոգւոյ իմում բազմամեղի… « Ego dixi ' Domine miserere ' in anima mea, quae multum peccavit… », qui des. in conmemoratione Crucis, ut in brev. Ven., p. 49 sq., Iac. 5, 14-16 բժշկեսցիք, Marc. 6, 7-13; [3] (f. 55ᵛ) ritus benedictionis apostolicae in articulo mortis, ut in rituali Romano, titulo inposito, inc.: Կանոն համառաստատեալ ՚ի յամենասուրբ տէառն Պենետիկտոսէ փափէ չորեքտասաներրորդէ ըստ պատշաճաւորութե… « Ritus constitutus a sanctissimo Domino Benedicto Papa XIV cum opportunitate… »; [4] (f. 56ᵛ) de visitatione infirmorum e rituali Romano inc.: Քահանայն… « Parochus… »; [5] (f. 58ᵛ) Օրհնութիւն և Աղօթք ՚ի վր հիւանդաց « Benedictio et preces super infirmos »: ps. 6, orationes Տր մր հայր ամենակալ

ած, արարիչ ամ արարածոց... « Domine sancte, Deus Pater omnipotens, factor omnium creaturarum... », Տր մեր յս քս, ած յաւիտենական, որ իջեր 'ի ստորինս կողմ երկրի... « Domine noster, Iesu Christe, aeterne Deus, qui descendisti in inferiora terrae... », Ի վր հիւանդաց ձեռս դիցեն... « Super aegros manus inponent... » ut in rituali Romano, Ioh. 1, 1-14, oratio Տր մեր գթած և ողորմած... « Domine noster, clemens et misericors... », benedictio e rituali Romano; deinde resumitur ut ibid., inde a Matth. 8, 5-13 usque ad inpositionem manuum inclusive; [6] (f. 64) benedictio puerorum aegrotantium; [7] (f. 65) modus iuvandi morientes, e rituali Romano; [8] (f. 66) ordo commendationis animae, ibid., omissis evangeliis; [9] (f. 71) in expiratione, ibid.

7 (f. 72) De exsequiis: [1] monita generalia, i. e., capita I et II ritualis Romani; [2] (f. 73ᵛ) de exsequiis adultorum iuxta ritum Armenum: ps. 50, deprecatio, ut in rituali Veneto an. 1840, hymnus toni quarti obliqui, inc. ut ibid., p. 183, sed magna ex parte differt, praeconium quod edito non respondet, oratio Տր յաւիտենական... « Deus aeterne... », p. 186, II Cor. p. 190, Ioh. p. 191, praeconium et orationes, p. 192 sq., II Thess. p. 199, Ioh. p. 200, paeconium p. 186, orationes p. 201 sq.. deprecatio, praeconium et oratio p. 203, Ioh. 14, 25-28, hymnus Հայր բարեգութ... « Pater clemens... », et post ps. 118, I Cor. p. 214, Ioh. p. 215, praeconium et orationes p. 216 sq., hymnus toni tertii obliqui Յանքննականն ծոցոյ հօր... « E sinu aeterni Patris... », p. 196, dein secundi obliqui Հաւատ ունելով հոգի... « Fidem habens anima... », p. 255. praeconium p. 227, orationes p. 228 sq., hymnus quarti toni obliqui Քահանայք և ժողովուրդք... « Presbyteri et populi... », lamentatio Արարիչ և մարդասէր... « Creator hominem diligens... », denique versiculi e ritualibus Armeno et Romano: [3] (f. 83ᵛ) de officio faciendo in exsequiis absente cadavere e rituali Romano, cap. V; [4] (f. 84ᵛ) de exsequiis parvolorum i. e. monita ut in capp. VI et VII ritualis Romani, dein ps. 112, perperam 117 inscriptus, ibid., hymnus quarti toni obliqui Ուրախացիր ածածին որ կուսութեամբ ես պարծանք... « Gaude, Dei genetrix, quae virginitate gloriaris... », oratio Որ 'ի քրովբէական, և յանպատում հանգուցեալ ես յաթոռ... « Qui in cherubico et ineffabili throno requiescis... », oratio Տր ած մեր, որ արարիչդ ես մարմնոց... « Domine, Deus noster, qui creator es corporum... », Is. 61, 9 sq., Matth. 18, 1-5, orationes Տր ած, թագաւոր յաւիտենից... « Domine Deus, rex saeculorum... », et Որդի այ և բան, որ վս մեր տղայացար... « Fili Dei et Verbum, quod propter nos parvolus factum est... » ut in brev. Ven. p. 272, I Cor. 13, 11-13, Matth. 11, 25-30, p. 277, orationes Յոյս մեր և ապաւէն քս ած... « Spes nostra et refugium, Christe Deus... » et Ընդ երկիրպագանեմք

և 'ի քէն հայցեմք ... « Te adoramus et a te petimus... », Luc. 7, 11-16, hymnus Է անուն տեառն օրհնեալ ... « Est nomen Domini benedictum... », Sap. 5, 16-18, Marc. 10, 13-16, oratio Հայր երկնաւոր ... « Pater caelestis... », p. 282, et post pacem Տէր ած յաւիտենականն, որ կոչեցեր զծառայս քո ... « Domine, Deus aeterne, qui vocasti servos tuos... », hymnus Մանկունք զտէր օրհնեցէք ... « Pueri, benedicite Domino... », orationes Օրհնեալ ես բարեգութ ... « Benedictus es, clemens... » et Քս ած թագաւոր մեր և յոյս ... « Christe Deus, rex noster et spes... », hymnus Զքեզ աղաչեմք հանապազ ... « Te rogamus semper... »; [5] (f. 89) benedictio sepulturae altera die exsequiarum, e rituali Armeno: II Thess. Luc. et orationes, p. 237-243; [6] (f. 90v) benedictio sepulturae quovis die, e rituali Armeno: hymnus Հայր բարեգութ, որ գթացար 'ի յազգս ... « Pater clemens, qui misertus es gentium... », Col. p. 256, Ioh. 6, 37-39, orationes Օրհնեալ ես միածին որդի այ ... « Benedictus es, unice Fili Dei... » et Քս յոյս յարութեան մերոյ ... « Christus, spes resurrectionis nostrae... », p. 258; [7] (f. 92) benedictio sepulturae parvolorum altera die exsequiarum, e rituali Armeno: Is. 35, 10, Matth. 11, 25-30, orationes Օրհնեալ ես բարեխնամօղ ... « Benedictus es, benevolens... » et Ելեր 'ի խաչ բարձրացեալդ 'ի քերոբէից ... « Ascendisti in crucem, elevatus a cherubim... ».

8 (f. 93) De sacramento matrimonii: [1] monita generalia e rituali Romano: [2] (f. 94v) benedictio anulorum: hymnus Նշանաւ ամենայաղթ խաչիւդ քո Քս ... « Signo invincibili, cruce tua, Christe... » in rituali Veneto p. 45 usque ad verba զի դու միայն « quia tu solus es », benedictio anuli e rituali Romano, praeconium et oratio ut in rituali Veneto p. 51; [3] (f. 95) benedictio vestium nuptialium e rituali Armeno: hymni duae primae strophae, p. 52, Is. p. 55, Ioh. et oratio p. 57; [4] (f. 96) benedictio matrimonii, post interrogationes, orationem pro benedictione anuli, quae hic iteratur, et declarationem coniugum, hymnus ut in rituali Ven. p. 67, Eph. 5, 22-33, Matth. 19, 3-6, orationes Տէր ած զօրութեանց ... « Domine, Deus virtutum... », p. 75, et Ած որ միայն բարերարդ ես ... « Deus, qui solus beneficus es... », hymnus Զքեզ աղաչեմք հանապազ ... « Te rogamus semper... »; [5] (f. 99) benedictio cubiculi nuptialis, ps. 127, orationes Տէր ած ամենակարօղ, 'ի քէն օրհնեցաւ ամուսնութիւն ծառայիս ... « Domine, Deus omnipotens, a te benedictum est matrimonium servi tui... » et Օրհնեալ ես տէր ած մեր, որ զնախաստեղծ ամուսինն օրհնեցեր ... « Benedictus es, Domine Deus noster, qui protoplastos coniuges benedixisti... », denique benedictio thalami e rituali Romano; [6] (f. 100)

benedictio mariti post matrimonium: hymnus *Որ նախախնամաց իմաստութբ անօրինեցեր զխորհուրդ սրբ եկեղեցւոյ* … « Qui providenti sapientia instituisti sacramentum sanctae ecclesiae… », orationes *Փառք քեզ թագաւոր յաւիտենից* … « Gloria tibi, rex saeculorum… » et *Տր ած մեր, որ յամ ժամ ընդ մեզ ես* … « Domine, Deus noster, qui semper nobiscum es… », [7] (f. 101) benedictio mulieris post matrimonium: ps. 66, versiculi et oratio *Տարածեա տր աղախնոյս քում* … « Extende, Domine, ancillae tuae… » quae ex latino translata sunt, verba *Մուտ ՚ի տուն այ* … « Ingredere domum Dei… », ut in benedictione post partum in rituali Romano, ps. 99, oratio *Ամենակարող մշտնջենաւոր ած, ստեղծող երկնի և երկրի* … « Omnipotens, sempiterne Deus, creator caeli et terrae… »; [8] (f. 102) benedictio mulieris post partum: ps. 23, oratio *Տր ած մեր, որ եկիր ՚ի փրկութի ազգի մարդկան* … « Domine, Deus noster, qui ad salvandum genus humanum venisti… », verba *Մուտ ՚ի տաճարն այ* … « Ingredere in templum Dei… » ut in rituali Romano, ps. 99, oratio *Ած, որ նորոգութիւն ես հնացելոց* … « Deus, qui renovatio senium es… », Luc. 2, 21-32; benedictio e rituali Romano.

9 (f. 103v) De benedictionibus: [1] regulae generales e rituali Romano, [2] (f. 104) ordo ad faciendam aquam benedictam, ibid., [3] (f. 105) benedictio auri, turis et myrrhae in die Epiphaniae, quae tantum ex parte respondet textui adpendicis ritualis Romani, [4] (f. 105v) benedictio candelarum in festo praesentationis D. N. I. C. e missali Romano, [5] (f. 106v) benedictio candelarum extra festum praesentationis D. N. I. C., e rituali Romano, [6] (f. 107) benedictio cinerum e Missali Romano. [7] (f. 108) ⟨orationes⟩ pro benedictione ramorum in dominica Palmarum, omissis lectionibus et cantibus, ibid., [8] (f. 109) caerimonia in aperienda porta ut in *ժամագիրք*, cf. brev. Ven. t. II, p. 331-336, aliquot mutatis vel omissis, [9] (f. 111) ordo absolutionis paenitentium in magna feria quinta, quae brev. Venet. t. II, p. 396-424, l. 14 sat bene respondet, lectionibus Is. et Ezech. p. 416 omissis, sed deinde legitur confessio more Romano a diacono facienda et absolutio a presbytero recitanda *Տրն մեր յս քս, որ զմեղս ամ աշխարհի իւր մատնութեամբն, և անարատ արեան հեղմամբն մաքրել հաճեցաւ* … « Dominus noster Iesus Christus, qui peccata totius mundi sua oblatione et insontis sui sanguinis effusione purificare dignatus est… », [10] (f. 116v) ritus pedum ablutionis eodem die, iuxta ritum Armenum, [11] (f. 121) ordo sepulturae D. N. I. C.: hymnus *Յովսէփ քեզ հաւատացեալ* … « Ioseph, tibi traditum est… », ut in brev. Ven. t. II, p. 507, *Երանեմք զչարչարանս քո բանիդ* … « Beatas dicimus passiones tui Verbi… », *Խաչի քում քս երկրպագանեմք* … « Crucem tuam adoramus… », *Սբ աստուած, որ և հզօր* … « Sanctus Deus,

sanctus et fortis... », [12] (f. 121^{v}) in aperiendo sepulcro in die Paschatis, e latinis libris: hymnus Փառք քեզ լիցի երրորդութի... « Gloria tibi, Trinitas... », post versiculos oratio Տր յս քս, թագաւոր փառաց... « Domine, Iesu Christe, rex gloriae... », et post alios versiculos oratio altera Ած, որ մեզ տէրունական յարութեամբ տարեկան հանդիսաւորութեբն ուրախացուցանես... « Deus, qui nos Dominicae resurrectionis annua sollemnitate laetificas... », [13] (f. 122^{v}) benedictio herbarum et fructuum in festo adsumptionis B. M. V., ut in adpendice ritualis Romani, [14] (f. 124) benedictio domorum in Paschate, fere ut in rituali Veneto, p. 600 sq., omisso hymno, [15] (f. 124^{v}) benedictio domus novae: pss. 126. 127. 132, oratio Զքեզ ամենակարօղդ ած... « Te Deum omnipotentem... », ut in rituali Romano, deinde oratio Այց արա խնդրեմք տր բնակութիս այսմիկ... « Visita, quaesumus, habitationem istam... », et post adspersionem Պաշտպանեա աղաչեմք տր զտունս զայս և զբնակիչս 'ի սմին... « Protege, quaesumus, Domine, domum istam et habitantes in ea... », [16] (f. 125^{v}) alia benedictio domorum, ut in cap. V ritualis Romani, [17] (f. 126) benedictio loci e rituali Romano, [18] benedictio esculentorum, praesertim in Pascha, quae et benedictio agni paschalis, ibid., [19] (f. 126^{v}) benedictio ovorum, ibid., [20] benedictio panis, ibid., [21] benedictio cuiuscumque cibi vel potus, ibid., [22] (f. 127) benedictio panis pro aegrotantibus, ut in adpendice ritualis Romani s. v. benedictio in honorem s. Huberti, [23] benedictio potus pro aegrotantibus, [24] benedictio lacticiniorum, ut in adpendice ritualis Romani s. v. benedictio casei et butyri, [25] (f. 127^{v}) benedictio olei simplicis, ut in rituali Romano, [26] (f. 128) benedictio novorum fructuum, ibid., [27] benedictio communis super fruges et vineas, ibid., [28] (f. 128^{v}) benedictio seminum, inc. ut in adpendice ritualis Romani, sed longior, [29] benedictio avenae (ուլաւի = يولاف turcice), quae hodiernae formulae ritualis Romani non respondet, [30] (f. 129) benedictio ad omnia, titulo inposito որհնութիւն հասարակ իրաց ո(ր)պ(էս) աւերուլաւի և այլոց, inc.: Ստեղծօղ, և պահպանիչ ազգի մարդկան, տուիչ հոգևոր շնորհի... « Creator et conservator generis humani, dator gratiae spiritualis... », [31] benedictio herbarum, scil. rutae, rosae etc. inc.: Օրհնեա տր յս քս զփեքենայս (*sic*) զայս կամ Ն(ուանես) և հեղ 'ի սմա զօրութիւն քո զերկնային օրհնութի... « Benedic, Domine Iesu Christe, hanc rutam vel N... et in eam per virtutem tuam caelestem benedictionem infunde ... », [32] (f. 129^{v}) benedictio turis et turibuli, [33] benedictio vasorum, ut in antiquis ritualis Romani exemplaribus, [34] benedictio navis novae, e rituali Romano, [35] (f. 130) benedictio organi, quae adpendici ritualis non respondet inc.: Աղաչեմք հայր ամենակարօղ յաւիտենական ած, զի առաքել հաճեսցիս զօրհնութի քոյ տր 'ի ուռկանս

այս ... « Oremus, Pater omnipotens, aeterne Deus, ut mittere digneris benedictionem tuam sanctam in organum istud... », [36] benedictio aquae, rivorum et puteorum inc.: *Տր մեր յս քս, զյորդանանու գետն օրհնեցեր* ... « Domine noster, Iesu Christe, qui Iordanem flumen benedixisti... », [37] (f. 130ᵛ) benedictio rosariorum et coronarum, ut in adpendice ritualis propria ordinis Praedicatorum, [38] (f. 131) benedictio vexilli, inc.: *Ամենակարօղ յաւիտենական ած, որ ես ամենեցուն օրհնութիւն և յաղթանակողաց արիութիւն* ... « Omnipotens sempiterne Deus, qui es omnium benedictio et triumphatorum fortitudo... », [39] (f. 131ᵛ) benedictio peregrinorum ad loca sancta pergentium, iuxta rituale Romanum, [40] (f. 133) benedictio peregrinorum post reditum, ibid.

10 (f. 133ᵛ) De processionibus [1] monita generalia e rituali Romano, [2] (f. 134ᵛ) processio in festo sanctissimi Corporis et Sanguinis Iesu Christi iuxta usum Armenum localem cum quattuor stationibus, [3] (f. 137) processio in festo s. Marci, cum orationibus singulas caeli regiones versus et lectionibus Ioh. 1, 1-14, Marc. 16, 14-20, Matth. 1, 1-16, Luc. 1, 5-17, [4] (f. 140ᵛ) preces ad repellendam tempestatem, e rituali Romano, [5] (f. 141ᵛ) preces ad petendam pluviam, ibid., [6] (f. 142) preces ad postulandam serenitatem, ibid., [7] (f. 142ᵛ) preces dicendae tempore penuriae et famis, ibid., [8] (f. 143) preces, tempore mortalitatis et pestis, ibid., [9] (f. 143ᵛ) preces dicendae tempore belli, ibid., [10] (f. 145ᵛ) preces pro quacumque tribulatione, ibid., [11] (f. 146) preces pro gratiarum actione, ibid., [12] (f. 147ᵛ) processio extra festum sanctissimi Corporis Christi, iuxta usum specialem, [13] (f. 148ᵛ) de processione in translatione sacrarum reliquiarum, ut in rituali Romano, [14] (f. 149) preces contra volucres, vermes, mures, aliaque animalia nociva, ut in adpendice ritualis Romani, [15] (f. 149ᵛ) benedictio in peste animantium, ut ibid. sub titulo « benedictio pecorum et iumentorum gravi infirmitate vexatorum ». [16] (f. 149ᵛ) solutio fascinationum et maleficiorum, cuius orationes inc.: *Ած երկնից, երկրի, ծովու, և ամ իրաց որք ի ն(ո)ս(ա) են, հաստիչ, և կառավարիչ* ... « Deus, caelorum, terrae, maris et omnium rerum, quae in eis sunt, auctor et rector... », *Տր մեր յս քս որդի այ կենդանւոյ, որ 'ի ծոցոյ հօր երկիր իջեր* ... « Domine noster, Iesu Christe, fili Dei vivi, qui e sinu Patris in terram descendisti... », et exorcismus *Երդմնեցուցանեմ, և երդմամբ ստիպեմ զձեզ անիծեալ դևք ովոք, և որքան էք*... « Exorcizo et adiuro vos, maledicti daemones, quisquis es... ».

11 (f. 151) De benedictionibus inpertiendis ab episcopis vel presbyteris facultatem habentibus, [1] benedictio sacerdotalium indumentorum in genere, e rituali Romano, addita oratione *Ած ամենակարօղ, բարի առաքինութ(ե)ց տուօղ* ... « Deus omnipotens, bonarum virtutum dator... », [2] (f. 152) benedictio mapparum sive linteaminum altaris, ibid., [3] benedictio corporalium (*գորբորա-*

լայ), ibid., [4] (f. 152ᵛ) benedictio tabernaculi seu vasculi pro sancta eucharistia conservanda, ibid., [5] benedictio novae crucis, ibid., [6] (f. 153) benedictio imaginum D. N. I. C., beatae Mariae Virginis et aliorum sanctorum, ibid., addita oratione *Որ ես տէր և 'ի սուրբս հանգուցեալ, աղաչեմք զքեզ օրհնեա և սրբեա ...* « Qui sanctus es, Domine, et in sanctis tuis requiescis, rogamus te, benedic et sanctifica... », [7] (f. 153ᵛ) benedictio novae campanae, post ps. 148 oratio *Ած որ 'ի ձեռն երանելոյն Մովսէսի ...* « Deus, qui per beatum Moysen ... », ut in adpendice ritualis Romani, [8] (f. 154ᵛ) ritus in benedicendo inponendoque primarium templi lapidem servandus a sacerdote, qui facultatem ab episcopo accepit, iuxta rituale Romanum, [9] (f. 156ᵛ) ritus benedicendi novam ecclesiam seu publicum oratorium, ut ibi sanctissimum missae sacrificium celebrari possit, ibid., [10] (f. 158ᵛ) ritus reconciliandi ecclesiam violatam, ibid., [11] (f. 160) ritus benedicendi novum coemeterium, ibid., [12] (f. 161) ritus reconciliandi coemeterium violatum, sive ecclesiae contiguum sit sive separatum, quotiens ecclesia non est polluta, ibid., [13] (f. 162) de exorcizandis obsessis a daemone, ut in titulo X ritualis Romani.

12 (f. 170) Ordo servandus in visitatione paroeciarum e pontificali Romano, incluso ordine ad recipiendum praelatum.

13 (f. 172ᵛ) Septem psalmi paenitentiales.

14 (f. 174ᵛ) Litaniae [1] omnium sanctorum, [2] (f. 177) Lauretanae B. M. V.

15 (f. 178) Index.

Codex binis columnis exaratus est, exceptis foliis quae monita generalia continent, charactere ***notergir***. Paginae singulae septae sunt linea nigra, columnae duplici linea divisae. Tituli, monita liturgica pleraque, litterae maiores minio picta. Paginae numeratae sunt prima manu notis quas arabicas vocant. F. 177ᵛ subscriptio librarii: *գրեցաւ մաշտոցս այսուիկ ձեռամբ Տր Անպրայի ապ. | Մելքոնի կաշբարեան գաբելանի Էլիզապէթ Հա|յոց քաղաքի 'ի վայելումն իւր, և 'ի պէտս նոյն եղիսաբեթպօլսեցւոյ | ժողովրդապետական Հայոց եկեղեցւոյ | Ցամի տն* 1781. 23. *Հոկտեմբերի*: « Scriptum est rituale hoc manu domini magistri ... Mēlkon Kašbarean, capellani Elisabethopolitani Armenorum ad utilitatem suam et pro usu ecclesiae parochialis Elisabethopolitanae Armenorum. Anno Domini 1781. (die) 23 octobris ». Nota in imo f. 2: *Նորոգեցաւ եօձի գօձօջաեան. | Եղիզաբեթպոլ.քա-ղ<աք>ի տիրացուն.* 1864 *ին յո<ւ>լիսի ամսուն* 25 *ին ձեռքս բարի գիրս մնայ յիշատակ.* « Renovavit Eotzi Gotzodšaean clericus civitatis Elisabethopolitanae. (die) 25 mensis iulii 1864, manus ... in libro maneat memoria ».

Integumentum, quod membrana telaque viridi constat, tesseras gentilicias nigro inpressas exhibet Pii XI et Aidani Gasquet, card. bybliothecarii.

26. Saec. XVIII, chart., mm. 195×157, ff. 56, linn. 22.

⟨Hymni⟩, qui ad officium nocturnum et matutinum cantandi sunt pro quibusdam festis Armenorum catholicorum in Transsilvania degentium.

1 (f. 2) In festo inmaculatae conceptionis sanctae Dei genetricis [1] hymnus ad nocturnum, auctore quodam **Constantino**, ut docent litterae initiales stropharum **Աստուածդին**, inc.: **Կարողաբար զօրութեբ Հայր Հին**

արկեր ... « Potenter in potestate sua Pater fundamentum posuit... », [2] (f. 4) post canticum patrum, auctore forsitan **Arakhel,** ut conligitur e litteris initialibus trium stropharum *առք*, inc.: *Այսօր ի Հարցն ուխտի լըրման յաւետեացս օր յըղութեան* ... « Hodie pro votis patrum inpetratis in bono nuncio diei conceptionis... ». [3] (f. 4ᵛ) ad Magnificat, inc.: *Հրեշտակ ամուլ քո մօր նախ զաւետիս բերեալ* ... « Angelus primum matri tuae sterili nuncium adferens... », [4] ad Miserere, inc.: *Որ զՀին կըտակն ի տիպ կուսին* ... « Quae in veteri Testamento in typo virginis... », [5] (f. 5) post Laudate, auctore **Gregorio,** ut eruitur e litteris stropharum initialibus *Գրի<գոր>*, inc.: *Գունդք հրեշտակաց յերկնից յերկիր տօնակից* ... « Chori angelorum in caelis et in terra festum (celebrant)... ».

2 (f. 5ᵛ) In festo circumcisionis et octava nativitatis Domini, die prima ianuarii: [1] (f. 6) ad nocturnum, auctore **Constantino,** ut innuunt litterae initiales stropharum hymni secundae partis *Գոստանդինոս*, inc.: *Որ խոստացար տ̄ր ի քեզ Աբրահամու զաւակի* ... « Quem Dominum confitemur, suboles Abrahae... », [2] (f. 8) folio uno deperdito, ultima verba hymni post canticum patrum: *Նախնեաց Հարցըն ... արարէք* : « Veterum patrum... fecimus ». [3] ad Magnificat, inc.: *Խնդաբերկրեալ Աստուածածին մայր փրկութե̄ տիեզերաց* ... « Gaudio exsultans, Dei genetrix, mater salutis universi... ». [4] ad Miserere, inc.: *Բաւեալ զնըզովսըն տարամական* ... « Coniuncti infausta maledictione... ». [5] (f. 8ᵛ) post Laudate, inc.: *Զօրաց* (*sic*) *երկնից օրհնաբանեալ նոր թագաւոր մեր ծընեալ* ... « A caelorum virtutibus benedictus, novus rex noster natus... ». Litterae initiales trium ultimorum cantuum efficiunt *Խնդրեաց զբանս* « verba quaesivit ».

3 (f. 9) Die 5 ianuarii, in vigilia epiphaniae Domini: [1] ad nocturnum, inc.: *Պատրաստ լեր Զաբուղոնի երկիր* ... « Parata esto, terra Zabulon... ». [2] (f. 12) post canticum patrum, inc.: *Ի սկզբանն է բանդ Աստուած մարմնով ծածկեցար* ... « In principio Verbum tuum, Deus, carne absconditum est... ». [3] ad Magnificat, inc.: *Ծնունդըն հրաշալի որ անյայտն էր* ... « Nativitas mirabilis, quae abscondita erat... », [4] (f. 12ᵛ) ad Miserere, inc.: *Բանդ որ մարմնով երեւեցար* ... « Verbum, quod in carne adparuisti... ». [5] post Laudate, inc.: *Երկնի հրեշտակք ամենեքեան պատրաստեցէք զերգս օրհնութե̄* ... « Angeli caeli omnes, hymnos benedictionis praeparate... », [6] (f. 13) post canticum puerorum, inc.: *Երկիր Զաբուղոնի Նեփթաղիմաւ զծագումն քս̄ լոյս աւետի* ... « Terra Zabulon et Nephtali, nativitatem Christi lux adnunciavit... ».

4 (f. 13v) In festo sanctissimae Trinitatis: [1] ad nocturnum, auctore **Iohanne**, ut ex primis litteris stropharum adparet, inc.: ***Յերիս անձինս բաժանեալ և մի բնութիւն ոչ զատեալ...*** « In tres personas distincta, sed una natura indivisa... ». [2] (f. 15v) post canticum patrum, inc.: ***Անսկիզբն լոյս...*** « Lumen sine principio... ». [3] ad Magnificat, inc.: ***Մայր և աղախին Քրիստոսի...*** « Mater et virgo, ancilla Christi... », [4] (f. 16) ad Miserere, inc.: ***Խորհրդաբար ի գիրս Մովսէս...*** « Occulte in libris Moysi... », [5] post Laudate, inc.: ***Դասից դասուց սերովբէից այսօր հաղորդ...*** « Chororum ordinum seraphim hodie participes... », [6] (f. 17) ad meridiem, inc.: ***Երրորդական լոյսդ...*** « Trinum lumen... », [7] ad vespertinam horam, inc.: ***Դասեալ ընդ զօրս*** (*sic*) ***երկնաւորաց բնակիչք...*** « Caelestibus incolis sociati... ».

5 (f. 17v) In festo sanctissimi Corporis et Sanguinis Domini: [1] ad nocturnum, inc.: ***Զարմանահրաշ խորհրդոյ անգին արեան և մարմնոյ...*** « Mirabili sacramento pretiosi Sanguinis et Corporis... », [2] (f. 19v) post canticum patrum, inc.: ***Որ զհրաշալի սրբազնութիւն...*** « Quod mirabili sanctificatione signatum es... », [3] (f. 20) ad Miserere, inc.: ***Ուրախ լեր Մարիամ կենաց մահացելոց...*** « Gaude, Maria, vita mortuorum... », [4] ad Miserere, inc.: ***Ով սրբազան խրախճանութիւն...*** « O sacrum convivium... », [5] (f. 20v) post Laudate, inc.: ***Օրհնեմք զքեզ Հայր մարդասէր...*** « Laudamus te, Pater hominem diligens... », [6] (f. 21) ad meridiem, inc.: ***Ծառ կենաց ի մէջ եկեղեցւոյ...*** « Arbor vitae in medio ecclesiae... », [7] ad vespertinam horam, inc.: ***Բանն ի Հօրէ անմեկնելին իջեալ...*** « Verbum e Patre ineffabili prodiens... ».

6 (f. 21v) Die 2 iulii, in festo visitationis s. Dei genetricis: [1] ad nocturnum, inc.: ***Օրհնեմք զօրհնեալդ ի կանայս զկոյս...*** « Laudamus virginem in mulieribus benedictam... ». [2] (f. 23v) post canticum patrum inc.: ***Որ ըզխոստումն առ Աբրահամ ի զաւակէ նորին օրհնիլ ամենայն ազանց...*** « Quod Abrahae promissum est, in subole sua benedicendum esse ab omnibus gentibus... ». [3] (f. 24) ad Magnificat, inc.: ***Անարատ կոյս Աստուածածին Մարիամ սրբուհի և մայր Քի...*** « Inmaculata virgo Dei genetrix, sancta Maria, mater Christi... ». [4] (f. 24v) ad Miserere, inc.: ***Զքեզ ողջունեմք հանապազ թագուհի մայր ողորմութեան կենաց...*** « Te salutamus semper, regina, mater misericordiae, vita... ». [5] post Laudate, inc.: ***Իշխոյ երկնից և երկիր*** (*sic*) ***մայր գթութեան և սուրբ յուսոյ ի քեզ հայցեմք...*** « Regina caeli et terrae, mater clementiae et sanctae spei, te rogamus... », [6] (f. 25) ad vespertinam horam, inc.: ***Ողջոյն քեզ աստղ ծովու...*** « Ave, maris stella... ».

7 (f. 25) Die prima novembris, in festo sanctorum omnium: [1] ad nocturnum, hymnus cuius strophae incipiunt litteris ա − ւ, inc.: Անճառ խորոց քո գիտութեամբ Հայր հիմն արկեր… « In ineffabilibus abyssis, scientia tua, Pater, fundasti… », [2] (f. 28) post canticum patrum, praemisso titulo Թագաւորաց մարտիրոսաց « Regum martyrum », inc.: Ճշմարտապէս զուխտ քոյ այսօր… « Vere votum tuum hodie… », [3] (f. 28ᵛ) ad Miserere, sine hymno ad Magnificat, inc.: Չարչարանօք ընտրեալքըն քոյ մաքրեալք ո(ր)պ(էս) ի բովս ոսկւոյ… « Passionibus electi, purificati tanquam aurum in fornace… », [4] post Laudate, inc.: Սուրբք ի սրբոց վըկայեալ, երրորդութիւն քարոզեալ… « Sanctus a sanctis confessus, (Deus) qui trinus praedicatur… », [5] (f. 29) post canticum puerorum, inc.: Փարատելով զհիւանդութիւն կրկին երեւեցար բանդ ի մարմնի… « Ut morbos tolleres denuo adparuisti, Verbum, in carne… », [6] (f. 29ᵛ) ad meridiem, inc.: Խորհրդական խորան քաւութեան ըզմայր միածնիդ յայտնեցեր մարդկան… « Arcanum propitiationis altare, matrem Unigeniti tui manifestasti hominibus… ». Strophae nn. 3. 4. 5. incipiunt litteris Ճ − ք.

8 (f. 30) Die 21 novembris, in festo praesentationis s. Dei genetricis: [1] ad nocturnum, hymnus, auctore quodam Gregorio, ut docent litterae initiales stropharum Գրիգոր, inc.: Գովեմք զՀայրըն զըթութեան… « Laudamus Patrem clementiae… », [2] (f. 33) post canticum patrum, inc.: Որ ըզխոստումն առ հարսըն մեր Հայր երկնաւոր կատարեցեր… « Quod promissum est patribus nostris, Pater caelestis, perfecisti… », [3] (f. 33ᵛ) ad Magnificat, inc.: Աստուածածին բարձրագոյն քերովբէից բանին հանգիստ… « Magna Dei genetrix, inter cherubim Verbi requiescis… », [4] (f. 34) ad Miserere, inc.: Որ զհին տաճարն որ ի յերկրի նոր դրախտ այսօր յարդարեցեր… « Quae vetus templum in terra exstans hodie novum paradisum efficis… », [5] post Laudate, inc.: Ցնծայ այսօր երկին հրեշտակօք… « Gaudete hodie, caelum et angeli… ».

9 (f. 34ᵛ) In festo s. Nicolai Myrensis archiepiscopi: [1] ad nocturnum, inc.: Խնամոց քոց միշտ ներգործութեան Հօրդ երկնաւորի… « Per virtutem sollicitudinum tuarum, semper, Pater caelestis… », [2] (f. 37) post canticum patrum, inc.: Հին աւուրցն Ած որ պահես զողորմութիւն… « Deus pristinorum dierum, qui servas misericordiam… », [3] (f. 37ᵛ) ad Magnificat, inc.: Մայր և կոյս աղախին Քրիստոսի… « Mater et virgo, ancilla Christi… », ut supra f. 15ᵛ, [4] ad Miserere, inc.: Հօր բան բանիւ ի ծովուն լռեցուցեր… « Verbum Patris, quod verbo in mari silentium iussit… », [5] (f. 38) post Laudate, inc.: Որ զթշնամին մեր պարտեցեր… « Qui de inimico nostro triumphasti… ».

[6] post canticum puerorum, inc.: *Հիացան անմարմինքն տեսանելին Նիկօղա-յոս* (*sic*)... « Mirati sunt incorporei videntes beatum Nicolaum... ».

10 (f. 38ᵛ) Commune confessorum: [1] ad nocturnum, inc.: *Յիսուս պսակ քոց սրբց* ... « Iesu, corona sanctorum tuorum... ». [2] (f. 40ᵛ) post canticum patrum, inc.: *Սբ ես տէր զօրութեանս* ... « Sanctus es, Domine virtutum... ». [3] ad Magnificat, inc.: *Զքեզ օրհնութբ մեծացուցանեմք* ... « Te magnificamus in benedictione... ». [4] ad Miserere, inc.: *Զքեզ սիրողեւ որդի Այ պաշտուելոյ* ... « Tibi servientes, dilecte Fili Dei... ». [5] (f. 41) post Laudate inc.: *Այսօր ճգնութբ սրբոյն ցուարճանայ եկեղեցի* ... « Hodie de pugna sancti huius gaudet ecclesia... », [6] post canticum puerorum, inc. *Ով սբ Յովսէփ* ... « O sancte Ioseph... ».

11 (f. 41) Commune virginum et martyrum: [1] ad nocturnum, inc.: *Անձինք նուիրեալք սիրոյն քի* ... « Animae ad amorem Christi devotae... ». [2] (f. 43ᵛ) post canticum patrum, inc.: *Որ զհրաշափառ քոյ զօրութիւնդ* (*sic*) *ծանուցեր* ... « Qui augustam potentiam tuam manifestasti... ». [3] ad Magnificat, inc.: *Ի քեզ եմք ապաւինեալ քի մայր Աստուծոյ մերոյ* ... « Ad te confugimus, mater Christi Dei nostri... ». [4] ad Miserere, inc.: *Զյիշատակս կուսանաց քոց տօնեմք այսօր* ... « Memorias virginum tuarum hodie celebramus... ». [5] post Laudate, inc.: *Այսօր եկեղեցի քի պայծառանայ յիշա-տակաւ սրց կուսանացն* ... « Hodie Christi ecclesia splendet conmemoratione sanctarum virginum... ».

12 (f. 44ᵛ) Commune virginum non martyrum: [1] ad nocturnum, inc.: *Յս կուսանաց անթառամ սբ պսակ* ... « Iesu, inmarcescibilis et sancta corona virginum... ». [2] (f. 45) post canticum patrum et [3] ad Magnificat, [4] (f. 45ᵛ) ad Miserere et [5] post Laudate ut f. 40ᵛ. [6] post canticum puerorum, inc.: *Երա-նելեացն մտաց հանգստացեալք սբ կուսանք* ... « Quae inter beatos spiritus requiescite, sanctae virgines... ».

13 (f. 46) Cantus ad Magnificat in magna parasceve, inc.: *Յահեղ աւուրն ուրբաթուն մահուան մեծի կոյս որդւոյն կայր առ խաչին* ... « In tremenda die parasceves mortis magni Filii Virgo stabat apud crucem... ».

14 (f. 46ᵛ) Cantus ad Magnificat magni sabbati, inc.: *Յորժամ ի հող մահու իջանէր անմահ զօրաց* (*sic*) *թագաւոր* ... « Cum in abyssum mortis descenderes, inmortalium virtutum rex... ».

15. Alia manu scripta sunt [1] (f. 1) *երգ Յարութեան Քրիստոսի* « cantus resurrectionis Christi », inc.: *Ընծառեալք բանդ հայրական ալէլուեա, Ալէ-*

լուեայ ... « Verbum ineffabile Patris, alleluiah, alleluiah ... ». [2] (f. 1v) երգ Ամենօրհնեալ կ(ուսին) Մ(արիամ)ու Ածածնին « cantus benedictae virginis Mariae Dei genetricis ». inc.: Աղաչեմք զՔեզ · Ածածին · որ ես տաճար անեղ բանին ... « Rogamus te, Dei genetrix, quae es templum Verbi increati ... ». [3] (f. 47v) երգ ծննդեան (sic) տն « canticum nativitatis Domini ». inc.: Էմմանուէլ ծնաւ ի բեթղեհէմ Աւստի ցընծայ Երուսաղէմ ... « Emmanuhel natus est in Bethlehem, unde gavisa est Hierusalem ... ». [4] (f. 48) litaniae Lauretanae B. M. V., praemisso titulo լեթանիայք առ Աստուա<ծա>ծինն երանուհեղ, [5] (f. 49v) litaniae omnium sanctorum, inposito titulo լեթանիայք Ամենայն սրբոց.

16 (f. 53) Alia manu, canon s. Ioseph « patris Dei »: [1] ad nocturnum, inc.: Որ զորդին դաւթի զՅօսէփ ծառայ քո, հայր անօրինաբար որդւոյդ կարգեցեր ... « Qui filium David, Ioseph, servum tuum, patrem nutricium Filii tui constituisti ... », [2] (f. 53v) post canticum patrum, inc.: Զանքննին խորհուրդ հայրութեն քոյ անըսկզբն ... « Inscrutabile mysterium paternitatis tuae, quae est sine principio ... », [3] ad Magnificat, inc.: Աստուածածին ոսկեայ ցընցուղ եւ խողովակ շնորհաց հոգւոյն ... « Dei genetrix, vas aureum ad rigandum, et fistula, per quam datur gratia Spiritus (sancti) ... ». [4] (f. 54) ad Miserere, inc.: Որ զըստեղծուած ձեռաց քոյոց բանիդ բանիս խնամարկես ... « Quod verbo servas creaturas manuum tuarum, Verbum ... », [5] post Laudate, inc.: Անճառ խորհրդոց փրկութեան մերոյ հաւատարիմ պաշտօնեայ ... « Fidelis minister ineffabilium mysteriorum salutis nostrae ... ». [6] (f. 54v) post canticum puerorum, inc.: Ածահայր սուրբ Յօսէփ ձեռընտու եւ առաջնորդ նըմին ... « Dei pater, sancte Ioseph, adiutor et praeses eius ... ». [7] ad prandium, inc.: Այսօր ցըծան յերկին հոյլք նահապետաց առաջնոց ... « Hodie in caelis exsultant turmae patriarcharum pristinorum ... ».

17 (f. 55) Introitus seu ժամամուտք, qui ad missam dicuntur, ut apud Ioseph Catergian, *Sacrae Armenae ecclesiae liturgiae*, Սրբոյ պատարագա-մատոյցք հայոց, p. 638-649. Insunt introitus defunctorum, epiphaniae Domini, sanctissimae Trinitatis, quae inc. Խոստովանեմք զամենասուրբ երրորդութիւն եւ զմի ածութիւն ... « Confitemur sanctissimam Trinitatem et unam divinitatem ... », Corporis et Sanguinis Domini, ut in cod. Borg. arm. 57, f. 3.

18 (f. 55v) In festo sancti Basilii archiepiscopi Caesareensis: [1] ad nocturnum, inc.: Այսօր օծութեմբ թագաւորեալ տոհմիս թագաւորեաց տն ... « Hodie unctione familiae consecratae ut regiae Dominus regnavit ... ». [2] (f. 56) post canticum patrum, inc.: Որ ըղնախնեաց հարցն առ որդիս զործ սքանչելեաց նորոգեցեր ... « Qui veteres patres regenerasti per prodigiosa opera

Filii... ». [3] (f. 56^v) ad Miserere, omisso hymno ad Magnificat, inc.: **Որ կրկնակի ոգւոյդ** (sic) **իջմամբ 'ի յորդանան հօր յայտնու(թեամ)ք զբասիլեոս ոգւոյդ օծեր ...** « Qui bis per Spiritus descensum et manifestationem Patris in Iordane animam Basilii unxisti... »; des. mut. prope finem in verbis **բա[րեխօսեա վ͞ն մեր ով կոյս]** « intercede pro nobis, Virgo », cf. infra, cod. Vat. arm. 30, f. 111.

Codex mediocriter exaratus a diversis librariis charactere *bolorgir*, exceptis ff. 1, 47^v-52^v, 55-56, 1, 18 quae litteram *notorgir* exhibent. Sunt fasciculi octo, quorum sex primi quaterniones effecti sunt, primus vero in praesens folia sex tantum habet, paginis externis deperditis. Fasciculos septimum 5 foliorum et ultimum, qui 4 tantum habet, adnexuit manus altera. Notae fasciculorum, quae arabicae sunt, in marg. inf. unius cuiusque primae paginae conspiciuntur: 2 ex 3 in f. 8, 3 in f. 16, 4 in f. 24, 5 ex 2 in f. 32, 6 ex 5 in f. 40. Litterae initiales, tituli, monita liturgica minio picta. Scriptura continetur lineis nigris ex utraque parte paginarum deductis. In mg. sup. f. 2: *Ex Libris Joannis Obresp* | *A*(nno) *1826 D*(ie) *22a Martij*. In f. 1 et in paginis internis operculorum sigillum bybliothecae ecclesiae Armenae Elisabethopolitanae.

Integumentum e corio castanei coloris et charta fusca.

27. Saec. XVIII, chart., mm. 220 × 161, ff. 41, linn. 25.

H y m n a r i u m seu **Շարակնոց**, ut cod. Vat. arm. 26, pro quibusdam festis Armenorum catholicorum in Transsilvania degentium.

1 (f. 1) In festo immaculatae conceptionis sanctae Dei genetricis.

2 (f. 4^v) In festo circumcisionis et octava nativitatis Domini, die prima ianuarii. Hymnus post canticum patrum, qui in cod. 26 fere ex integro periit, inc.: **Անըսկըզբըն ա͞ծ անանուն բնութի և սքանչելի ...** « Deus aeterne, natura, quae non nominatur, et mirabilis... ».

3 (f. 8^v) Die 5 ianuarii, in vigilia epiphaniae Domini.

4 (f. 12^v) In festo sanctissimae Trinitatis.

5 (f. 16) In festo sanctissimi Corporis et Sanguinis Domini.

6 (f. 20) In festo visitationis sanctae Dei genetricis.

7 (f. 23^v) In festo sanctorum omnium.

8 (f. 27^v) In festo praesentationis sanctae Dei genetricis.

9 (f. 31^v) In festo sancti Nicolai, Myrensis archiepiscopi.

10 (f. 35) Canon sollemnitatis n o m i n i s I e s u : [1] ad nocturnum, inc.: **Փառացդ հօր ճառագայթ, որ վասն մեր մարմնացար ...** « Splendor gloriae Patris, qui pro nobis incarnatus est... », [2] (f. 36^v) post canticum patrum, inc.: **Անըբաւելին ամ՛ էից և հօր ծոցածին ...** « Qui nulla creatura intellegitur, prodiens e sinu Patris », [3] ad Magnificat, inc.: **Ծնընդումըն հրաշալի ...** « Nativitas mirabilis... », ut in cod. Vat. arm. 26, f. 12, [4] (f. 37) ad Miserere, inc.: **Որ ի սրբոց և 'ի վերնոց զուարթնոց երգով_օրհնաբանիս ...** « Qui a sanctis et a supernis gaudentibus cantico benediceris... », [5] post Laudate, inc.: **Դասք սրբոց որք էք յերկինս ...** « Turmae sanctorum, qui estis in caelis... ».

11 (f. 37ᵛ) Canon sancti Ioseph « patris Dei », ut in cod. Vat. arm. 26, ff. 53 sq.

12 (f. 40ᵛ) Canon sollemnitatis semper benedicti nominis Mariae [1] ad nocturnum, inc.: Այսօր խումբք լուսեղինացն երկնայնոց դասուց... « Hodie chori angelicorum caelestiumque ordinum... ». [2] foliis duobus deperditis, inc. mut. (f. 41) hymnus ad Miserere, ut in cod. 29, f. 128ᵛ, l. 6 [մայր փրկու]թեան « mater salutis ». [3] post Laudate, inc.: Օրհնեցէք որդիք Եւայի զՏէր, որ ետ մեզ այսօր զմայրն օրհնութեան... « Benedicite, filii Hevae, Domino, qui hodie nobis dedit matrem benedictionis... ».

13 (f. 41) Canticum seu *երգ* ad sanctissimam Dei genetricem, inc.: Աղաչեմ զքեզ Աստուածածին, որ ես տաճար անեղ բանին... « Rogo te, Dei genetrix, quae es templum Verbi increati... », ut in cod. Vat. arm. 26, f. 1ᵛ, sed longius; des. mut.: Տիրամայր կոյս Աստուածածին, միշտ անդադար մաղթեա վասն իմ « Mater Domini, Virgo, Dei genetrix, semper sine intermissione obsecra pro me ».

Codex binis columnis mediocriter exaratus charactere *bolorgir*, excepto ultimo fragmento, quod eodem tempore litteris *notergir* scriptum est. Paginae signatae sunt a librario notis arabicis quae vocantur. Litterae initiales, tituli, monita liturgica minio picta. Spatium ad scripturam recipiendam definitur lineis nigris, una scilicet in margine interno, duabus inter columellas et in margine externo. Sigillum bybliothecae ecclesiae Armenae Elisabethopolitanae in paginis prima et ultima. Paginae internae operculi anterioris adhaerescit figura Trinitatis aere inpressa cum verbis Սուրբ Երրորդութիւն « Sancta Trinitas » litteris *erkaṭagir*.

Integumentum, e corio castaneo constans et tela pulla, partim a tineis devoratum, flores in dorso exhibet auro inpressos.

28. An. 1751 (= Arm. 1200, cf. f. 109ᵛ), chart., mm. 198 × 139, ff. 110, linn. 25.

Kalendarium seu Տօնացոյց pro Armenis catholicis Poloniae, forsitan ut cod. Mechitaristarum Vindobonensium 503, ff. 195-218ᵛ, inc.: Տօնացոյց ըստ ուղղափառաց Հայոց: դեկտեմբերի իդ: Ճրագալոյց ծննդեան Տն մերոյ Յսի Քսի. օ(ր)հ(նութի)ւն. բձ. Ուրախացիր Առաջին տունն երիցս կրկնի. « Kalendarium pro orthodoxis Armenis. Decembris (die) 24. Vigilia nativitatis Domini nostri Iesu Christi. Benedictio: (tonus) secundus rectus: Gaude. Primus versiculus ter dicitur... »; des. in anniversario dedicationis ecclesiae: շ(ա)ր(ա)կ(ան). բձ. Պարգեւատուն: ք(արո)զ. խնդր(եսցուք): աղ(օթք). Քում թաղմանդ: « hymnus (in tono) secundo recto: Remunerator. Praeconium: Rogamus. Oratio: Tua sepultura ». Sequitur explicatio officii in nocte Resurrectionis, inc.: Ի. Յարութեան տն: ի գիշերի յարութեան տն ի կես գիշերոյն կ(ա)մ յետ ըստ սովորու(թեա)ն տեղոյն: Քահանա(յ)ն երգէ նախ:. նագոյն յետոյ բարձրագոյն ձայնիւ զբձ շարականնս բձ. փառք քեզ

ըեցի ... « In resurrectione Domini, in nocte resurrectionis Domini, in medio noctis, vel antea, vel post, iuxta consuetudinem loci. Presbyter cantat voce primum graviori, dein altiori hymnum secundi (toni) recti: Gloria tibi sit... »; des.: ... առ յաւիտենականն խնդութիւն արժանասցուք ժամանել: Նովին Քսիւ տրմբ մերով: Ամէն: « ... ut digni efficiamur ad gaudium aeternum pervenire, per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen ».

Codicem binis columnis nitide exaratum charactere *notergir* efficiunt quaterniones XIV, qui notas non habent, cum paginae notis arabicis, ut aiunt, numeratae sint. Desiderantur primum et ultimum codicis folia sine textus detrimento. Tituli et litterae maiores minio picta. F. 109v subscriptio librarii: Գրեցաւ Տօնացոյցս | ձեռամբ Անարժան | Տիրացու Օհաննէս Տէրտէր|եի որդւոյ, ռմին, ԻԹին | Յունիսի: | Փառք Փրկչին և Յիշա|տակ գրչին: « Scriptum est kalendarium manu indigni presbyteri, senis Iohannis, (anno) 1200, (die) 29 iunii (= 29 iun. 1751). Gloria Salvatori et memoria librario ». In charta paginae int. operculi anterioris adglutinata: Յամի տն 1793. ես գնեցի զայս Հայոց տօնա՛ցոյցը որ Անդօն ոձ Անկսենտի Մուրատեան | զօրն կու յանցնիմ յիշատակ անցմանըս էտեանց (*sic*) | Էլիզապէթ Հայոց ըլէպանիային եկեղեցուն: « Anno Domini 1793 adquisivit hoc Armenorum kalendarium dominus Antonius de (?) Auxentio (?) Mouradean, quod transmitto ecclesiae plebanae Armenorum Elisabethopolitanae ut memoriale defunctorum avorum »; *Oblatum est demum ad usum B*(everen)*di Ste*|*phani Pátrubán Capellani, ac Notarii* | *Elisabethopolitani Anno 1812: Ex libris Bibliothecae* | *Elisabethopolitanae* | *Ecclesiae Armenae;* in f. 1 et in fine codicis item pigmento purpureo inpressum legitur: *Ex libris bibliothecae* | *ecclesiae Armenae* | *Elisabethopolitanae.*

Integumentum, quod corio fusco constat, in operculis praebet agnum auro inpressum.

29. An. 1798 (cf. f. 136), chart., mm. 230 × 177, ff. III. 144, linn. 27.

1 (f. 3) Kalendarium seu Տօնացոյց pro Armenis catholicis Poloniae, cui titulus inscribitur (f. 1) Տօնացոյց ըստ ուղղափառաց Հայոց շարադրեցեալ 'ի Ստեփաննոս Ստեփանեան վարդապետէ Կամենացւոյ: 'Ի փառս մեծագոյնս Աստուծոյ: 'Ի Ստանիսլաւով քաղաքն: « Kalendarium pro orthodoxis Armenis conpositum a Stephano Stephanean [1] doctore Kamenecensis in gloriam magni Dei, in civitate Stanislavov », inc.: Տօնացոյց ըստ ուղղափառաց Հայոց: Դեկտեմբերի. Իդ: Ճրագալոյց Ծննդեան տն մերոյ Յսի Քսի: օրհ(նութիւն): բձ: Ուրախացիր Սրբ(ուհի): 27: Առաջին տունն երիցս կրկնի... « Kalendarium pro orthodoxis Armenis. Benedictio: (tonus) secundus rectus: Gaude, sancta; (pag.) 27. Primus versiculus ter dicitur... »; des. in anniversario dedicationis ecclesiae: ք(արո)զ: Սբ եկե(ղեցի): Աղ(օթք): 'Ի մէջ տաճարիս: « Praeconium: Sancta ecclesia. Oratio: In medio templi tui ».

[1] Forsitan ille Stephanus Stephanean qui nominatur a Iohanne Tobia Augustinowicz in cod. Vat. Arm. 25, f. 3, cf. p. 306.

2 (f. 105) ⟨Hymni⟩ pro quibusdam festis Armenorum catholicorum, ut in codd. Vatt. armm. 26 et 27: [1] in festo inmaculatae conceptionis sanctae Dei genetricis; [2] (f. 107) in festo circumcisionis et octava nativitatis Domini; [3] (f. 109ᵛ) in festo s. Basilii Caesareensis archiepiscopi, ut in cod. 26, ff. 55ᵛ sq. sed cum hymno ad Magnificat, inc.: Ծածկին մայր լուսոյ սբ կոյս … « Dei genetrix. mater lucis, sancta Virgo… » cumque hymnis post Laudate, inc.: Այսօր ընդ անմարմնոց զօրուչն (*sic*) յերկին մարմնով հրեշտակ. երկնային … « Hodie cum incorporeis virtutibus in caelo, angelus caelestis in corpore… » et post canticum puerorum, inc.: Լուսապայծառ իմաստիւք… « Splendidis sensibus… »; [4] (f. 111ᵛ) die quinta ianuarii, in vigilia epiphaniae Domini; [5] (f. 114) dominica prima post Pentecosten, in festo sanctissimae Trinitatis; [6] (f. 116ᵛ) dominica secunda post Pentecosten, in festo sanctissimi Corporis et Sanguinis Domini; [7] (f. 119) die secunda iulii. in festo visitationis sanctae Dei genetricis; [8] (f. 121) die prima novembris. in festo sanctorum omnium; [9] (f. 124) die 21 novembris, in festo praesentationis s. Dei genetricis; [10] (f. 126) in sollemni festivitate nominis sanctae et semper benedictae virginis Mariae. ut in cod. 27. ff. 40ᵛ sq., sed partium, quae ibi desiderantur, initia sunt: post canticum patrum Որ զմիածնի որդւոյ քոյ զօթարանն ընտրեցեր ի սկզբանէ … « Qui a principio elegisti habitaculum Filii tui unigeniti… », ad Magnificat Նահապետացն աբրահամու իսահակայ և յակոբայ … « Patriarcharum Abraham, Isaac et Iacob… », ad Miserere Աստղ ծովային կոյս մարիամ… « Stella maris, virgo Maria… »; [11] (f. 128ᵛ) in festo s. Ioseph « patris Dei », [12] (f. 131) in festo s. Nicolai Myrensis archiepiscopi, [13] (f. 133ᵛ) in sollemni festivitate nominis Iesu. ut in cod. 27, f. 35, [14] (f. 135ᵛ) cantus ad Magnificat pro magna Parasceve, ut in cod. 26, f. 45, [15] cantus ad Magnificat pro magno sabbato, ut in cod. 25, f. 46ᵛ.

Codex nitide exaratus charactere *notergir* titulos, monita liturgica litterasque maiores praebet minio picta. Scriptura lineis nigris continetur dextra laevaque deductis. Paginae numeratae sunt prima manu notis, quas arabicas vocant. Subscriptio librarii in f. 136: Շնորհիւն Այ Աւարտեցաւ Տօնացոյց և Շարականս այս | Ցատուկ Ձեռամբն մանուկ որդի Սհակի (*sic*) Բաշղուլեան | ի Հայկեան քաղաքն Կերլան. Ցամի. Տեառն 1798 ին Սեպտեմբերի 1 ին. և 'ի գրոց Յիշատակութե Համար պած աղաչելու է | մոռնաս (*sic*) « Gratia Dei perfectum est kalendarium et hymnarium hoc manu iunioris Sahak Bašgoulean in Armenorum civitate Gerla, anno Domini 1798, (die) prima septembris et propter scripturae memoriam ne obliviscaris rogare Deum ». F. III nomen possessoris atramento pallido scriptum տ. Լ. (Ա)նդօն մարդօն(եան) քանի « Tēr L. Antonius Mardonean ». F. I sigillum bybliothecae ecclesiae Armenae Elisabethopolitanae. Ff. Iᵛ. II. IIIᵛ. 1ᵛ-2ᵛ. 136ᵛ-144 vacua.

Integumentum e corio rubro ornamenta et flores praebet in operculis et dorso inpressa.

30. An. 1722 (= Arm. 1172, cf. f. 117), chart., mm. 193 × 155, ff. 117, linn. 24.

⟨Kalendarium⟩ seu ⟨Տօնացոյց⟩ pro Armenis catholicis Poloniae, ut codd. Vat. Arm. 28, 29, inc. mut. in fine festi nativitatis D. N. I. C. ut in cod. 29, f. 4ᵛ, l. 3 [...]պատահեացի. իւղ(աբերից). աւ(ետարան). գիշերի. Հողք

Հոգ(ևոր)․ և նորաստե<ղ>ծ(եա)լ։ « [dum infra octavam dominica] obcurrit, (cantus) *μυροφόρων*, evangelium, (ad officium) nocturnum ' chori spirituales et recreati ' dicitur »: des. in festo inmaculatae conceptionis B. M. V. ut in cod. 29. f. 103v: Իսկ յաւուր կ(ի)ր(ա)կէի․ դշ(աբաթ)ի․ և ուրբ(աթ)ի, ամ(ենայն) ինչ յղութ(եա)ն լինի։ « si (obcurrit die) dominica, vel feria IV vel VI, omnia erunt de Conceptione ». Sequuntur [1] (f. 232) ժամամուտք seu introitus, ut apud Ioseph Catergian. *Sacra Armenae ecclesiae liturgia.* Սրբազան պատարագամատոյցք Հայոց, p. 638-649. Habentur preces dominicarum, feriarum II, III, V in quadragesima, feriarum IV et VI in quadragesima, confessorum, martyrum, apostolorum, prophetarum, pontificum, ascetarum, unius virginis, plurium virginum, nativitatis Domini et festorum B. M. V. duae, s. Stephani martyris duae, filiorum tonitrus, epiphaniae Domini, Ὑπαπαντῆς duae, Theodori militis, XL puerorum, Lazari altera, dominicae Palmarum, Paschae, temporis paschalis duae, Adscensionis duae in tres divisae, Pentecostes, sanctissimae Trinitatis, ut in cod. Vat. arm. 26, f. 55, Corporis et Sanguinis Domini, ut in codd. Borg. arm. 57 et Vat. arm. 26, f. 55, Rhipsimitarum, Gaianitarum virginum et martyrum, Iohannis Baptistae, ecclesiae, Transfigurationis, Crucis, angelorum duae, quarum alteri titulus praefigitur Հրեշտակապետաց միքայէլի և գաբրիէլի « archangelorum Michahelis et Gabrihelis », Gregorii inluminatoris, [2] (f. 115v) ordo sepulturae D. N. I. C. in magna parasceve, [3] (f. 116) ordo conmemorationis omnium fidelium defunctorum, [4] (f. 117) in anniversario dedicationis ecclesiae.

Codex mediocriter scriptus charactere *notergir* cum titulis, monitis liturgicis atque maioribus litteris minio pictis. Scriptura lineis rubris continetur dextra laevaque deductis. Paginae numerantur prima manu notis arabicis, quas vocant. Subscriptio librarii in f. 117v: Գրեցաւ տօնացոյցս միջնորդութ(եամ)բ Տ(եառն)․ Նիկօլին Ակոբան | և յաստւկ ձեռամբ տիրացու Աստուածատուրին․ Նուրիճանեան․ 'ի թ(ուակ)ին․ ՌՃՀԲ, Նոյեմբերի ամսոյն Ի։ « Scriptum est kalendarium sumptibus domini Nicolai Akopean manuque clerici Astouadzatour Nourigancan anno 1172, (die) 20 mensis novembris (20 nov. 1722) ». Alia nota legitur in eodem folio ex utraque parte crucis rubrae charactere *bolorgir* exarata: Ցամի տ(եառ)ն. 1741. փետրվարի․ 2. Գերյարգելի | տէր Աւագերէցն Արմէնօպօլսոյ, այ(սինքն) Գեր(յարգելի) | տէր Մինաս Թորոսեան շնորհեաց | ինձ տօնացոյցս զայս 'ի վայելումն անձին իմոյ, և ն(մա)ն։ « Anno Domini 1741, (die) 2 februarii, reverendissimus dominus archipresbyter Armenopolis, scilicet reverendissimus dominus Minas Ṭorossean mihi dedit hoc kalendarium, ad utilitatem meam etc. ». Conscribillationes conspiciuntur in paginis internis operculorum nec non sigillum bybliothecae ecclesiae Elisabethopolitanae Armenorum.

Integumentum e tabulis ligneis corio nigro obductis lineas et ornamenta exhibet rudi arte inpressa. Fibularum particulae aeneae exstant in operculo anteriori.

31. Saec. XVII, chart., mm. 198 × 142, ff. 464, linn. 16.

Hymnarium, in quo hymni iuxta tonos octo per duas partes disponuntur. Pars prior continet hymnos qui dicuntur in officio nocturno seu օրհնութիւն « benedictio » (Ben.): hymnos officii matutini scilicet մեծացուսցէ « Magnificat »

(Mag.), qui canitur post cantica N. T., ողորմեա « Miserere » (Mis.), qui post ps. 50, տէր յերկնից « Dominum de caelis » (Dom.), qui post pss. 148-150; hymnos, qui certis diebus post ps. 112 cantantur seu մանկունք « Pueri » (Pu.); hymnos ad prandium ճաշու (Pr.) et qui ad horam vespertinam dicuntur post ps. 120 համբարձի « Levavi » (Lev.). Pars autem posterior hymnos tantum praebet qui in officio matutino post canticum Danihelis « Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum » dicitur proindeque vocatur հարց « Patrum » (Pat.). In parte priori fere nullus adest titulus de festis, sed tantum in mg. externo litterae conspiciuntur, quibus natura hymnorum declaratur; in altera vero parte, festa nominantur ad marginem. Cum breviarium Venetum an. 1898 Կարգաւորութիւն հասարակաց աղօթից ordine multum differat a codice, paginas hymnarii seu Շարակնոց Constantinopolitani an. 1710 referimus: praeterea consensus editionum in adpendice I exstat.

1 (f. 8) Partis prioris hymni p r i m i t o n i r e c t i, nullo titulo: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 653-658, [2] (f. 11) Mag. Mis. Dom. et Pr. diei octavi post Epiphaniam, p. 55 sq., [3] (f. 12ᵛ) Mag. sex de resurrectione, ibid., p. 58-60, [4] (f. 14) Ben. in praesentatione D. N. I. C., p. 68, [5] (f. 14ᵛ) Ben. Mis. Dom. in festo s. Antonii, p. 72-74, [6] (f. 15ᵛ) Mis. Dom. Lev. in conmemoratione XII apostolorum, p. 102-104, [7] (f. 17) Mag. Mis. Dom. dominicae primae quadragesimae, p. 121 sq., [8] (f. 18) Mis. et [9] (f. 19) Dom. primae hebdomadis quadragesimae, additis [10] (f. 20) Pu. et Lev. sabbati eiusdem hebdomadis, p. 122-129. [11] (f. 20ᵛ) Ben. in sabbato Lazari, p. 221. [12] (f. 21) Ben. dominicae palmarum, quae folio vacuo interrumpitur (f. 21ᵛ) sine textus detrimento, et Mag., p. 226-228. [13] (f. 22ᵛ) Pr. temporis paschalis, p. 272 sq., [14] (f. 23ᵛ) Ben. in die Paschatis, p. 275 sq., [15] (f. 24) Mis. et [16] (f. 25) Dom. pro quinque primis diebus post Pascha, addito Pr. feriae sextae, p. 279-285. [17] (f. 27) Mis. et Dom. primi sabbati post Pascha, p. 286 sq., [18] (f. 27ᵛ) Pr. in festo Adscensionis, p. 341. [19] (f. 28) Mag. perperam ա̃հ « Ben. » inscriptus, Mis. et Dom. in die Pentecostes, p. 363 sq., [20] (f. 28ᵛ) Ben. in festo Transfigurationis, p. 425, [21] (f. 29) Mis. et Dom. in dedicatione ecclesiae s. crucis, p. 454 sq., [22] (f. 29ᵛ) Ben. in festo exaltationis s. crucis, p. 456, [23] (f. 30) Ben. et Mag. in festo inventionis s. crucis, p. 480-482, [24] (f. 31) Mis. Dom. Pr. in festis prophetarum, p. 487-489, [25] (f. 32) Mis. Dom. Pu. Pr. Lev. omnium martyrum, p. 564-568, [26] (f. 35) Mis. et Dom. omnium defunctorum, p. 603-606, ultima strophe perperam ճշ « Pr. » in mg. inscripta.

2 (f. 37) Hymni p r i m i t o n i o b l i q u i: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 659-663, [2] (f. 40) Ben. in festo ss. Ioachim et Annae, p. 12 sq., [3] (f. 41) Ben. in festo adnunciationis B. M. V., p. 18-20, [4] (f. 42) Mag. duo de resurrectione, p. 60, [5] (f. 42ᵛ) Ben., in festis ss. regum, p. 76 sq., [6] (f. 43) Pu. in conmemoratione XII apostolorum, p. 104, [7] (f. 43ᵛ) Mag. Mis. Dom. dominicae secundae quadragesimae, p. 133 sq., [8] (f. 44ᵛ) Mis. et [9] (f. 46). Dom. se-

cundae hebdomadis quadragesimae, additis [10] (f. 47) Pu. et Lev. sabbati eiusdem hebdomadis, p. 135-142, [11] (f. 47^{v}) Pu. magnae feriae quintae, p. 248, [12] (f. 48) Mag. Mis. Dom. dominicae novae, p. 289-291, [13] (f. 49) Mis. et [14] (f. 50) Dom. pro quinque primis diebus hebdomadis secundae post Pascha, addito Pr. feriae sextae, p. 291-298, [15] (f. 52) Mis. Dom. feriae secundae post Pentecosten, p. 367 sq., [16] (f. 53) Mis. Dom. feriae sextae post Pentecosten, p. 378 sq., [17] (f. 53^{v}) Ben. in festo s. Iohannis Baptistae, p. 384-389, [18] (f. 57^{v}) Mis. Dom. in festo filiorum et nepotum s. Gregorii inluminatoris, p. 401 sq., [19] (f. 58^{v}) Ben. et Pu. in festo arcae Dei, p. 420 sq. et 423, [20] (f. 59^{v}) Mag. in festo Transfigurationis, p. 426, [21] (f. 60) Pu. in dedicatione ecclesiae s. crucis, p. 455, [22] Pr. in festo exaltationis s. crucis, p. 459, [23] (f. 60^{v}) Ben. in festo s. crucis ad montem Varag. p. 477, [24] (f. 61) Ben. in festis prophetarum, p. 484 sq., [25] (f. 62) Ben. in festo ss. interpretum, p. 490 sq., [26] (f. 62^{v}) Pu. in festo ss. Atomianorum, p. 530 sq., [27] (f. 63) Mis. duo, Dom. quinque, Pu. Pr. omnium martyrum, p. 568-572, [28] (f. 65^{v}) Mis. et Dom. tres omnium defunctorum, p. 607 sq., [29] (f. 66^{v}) Lev. in conmemoratione XII apostolorum, p. 105 sq., [30] (f. 67^{v}) Ben. in festo s. Sergii, titulo in mg. addito ս̅բ ս(ա)րգ(ի)սի, p. 116 sq.

3 (f. 69) Hymni secundi toni recti: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 663-668, [2] (f. 72^{v}) Ben. Mis. Dom. in vigilia Epiphaniae, p. 25-27, [3] (f. 73^{v}) Pr. (in cod. Mag., in ed. Pr. et Mag.) diei quarti post Epiphaniam, p. 41 sq., [4] (f. 74) Pr. diei quinti, p. 44 sq., [5] (f. 74^{v}) Pr. diei sexti, p. 48, [6] Ben. Mag. Mis. Dom. diei septimi, p. 48-51, [7] (f. 76) Mag. unus de resurrectione, p. 61 sq., [8] (f. 76^{v}) Pu. in festo s. Antonii, p. 74, [9] (f. 77) Mis. Dom. in festis ss. regum, p. 77 sq., [10] Mis. et [11] (f. 78) Dom. quattuor tertiae hebdomadis quadragesimae, additis Pu. et Lev., p. 146-150, [12] (f. 79^{v}) Ben. dominicae VI quadragesimae, p. 207 sq., [13] (f. 80^{v}) pars altera benedictionis in sabbato Lazari, p. 222, [14] (f. 81) Ben. Mis. Dom. Pu. Lev. feriae secundae maioris hebdomadae, p. 233-236, [15] (f. 83) Mis. Dom. Lev. feriae tertiae, p. 238-240, [16] (f. 84) pars altera benedictionis et Pu. in magna parasceve, p. 252, 254, [17] (f. 84^{v}) Ben. sabbati sancti, p. 269 sq., [18] (f. 95^{v}) hymnus (Lev.) ss. septem χορτοφάγων, p. 522-525, [19] (f. 87^{v}) Mis. et [20] (f. 89) Dom. secundi sabbati post Pascha et feriarum tertiae hebdomadis, Pr. feriae sextae addito, p. 299-309, [21] (f. 91) Pr. in festo Pentecostes, p. 364 sq., [22] (f. 91^{v}) Ben. feriae secundae post Pentecosten, p. 365 sq., [23] (f. 92^{v}) Ben. Mis. Dom. in festo s. Gregorii inluminatoris, p. 396-398, [24] (f. 93^{v}) Ben. feriae sextae post festum exaltationis s. crucis, p. 469 sq., [25] (f. 94) Mis. (in cod. Ben.) et Dom. in festo inventionis s. crucis, p. 482 sq., [26] (f. 95) Pu. in festo s. Gregorii theologi, p. 512 sq., [27] (f. 95^{v}) Pu. in festo ss. Suchiasitarum, p. 525 sq., [28] (f. 96) Pu. in festo s. Vahan Gołṭnatsi, p. 526 sq., [29] (f. 96^{v}) Lev. (in cod. Pu.) ss. Leontianorum, p. 541 sq., [30] (f. 97^{v}) Mis. duo et Dom. quattuor, Pu. et Pr. pro omnibus martyribus, p. 573-576, [31] (f. 99^{v}) Mis. unus et Dom. tres pro defunctis, p. 609-611.

4 (f. 101ᵛ) Hymni secundi toni obliqui: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 668-672, [2] (f. 105) Mis. Dom. in festo nativitatis B. M. V., p. 8 sq., [3] (f. 106) Pr. diei septimi post Epiphaniam, p. 51. [4] (f. 106ᵛ) Mag. duo de resurrectione, p. 62, [5] Pu. in festis ss. regum, p. 78, [6] (f. 107) Lev. in festo s. Ionae, p. 114, [7] Mag. Mis. Dom. dominicae tertiae quadragesimae, p. 144 sq., [8] (f. 108) Mis. et [9] (f. 109) Dom. hebdomadis quartae quadragesimae, additis [10] (f. 110) Pu. et Lev. feriae sextae, p. 151-155, [11] (f. 110ᵛ) Mis. duo, Dom. duo et Pu. eiusdem hebdomadis, p. 156-158, [12] (f. 111) Ben. dominicae quintae quadragesimae, p. 180 sq., [13] (f. 112ᵛ) Mis. Dom. Lev. dominicae palmarum, p. 228 sq., [14] (f. 113ᵛ) Ben. magnae feriae tertiae, p. 236 sq., [15] (f. 114) Mis., [16] (f. 116) Dom., [17] (f. 117ᵛ) Pr. quartae hebdomadis post Pascha, p. 310-317, [18] (f. 118) pars altera benedictionis in festo Pentecostes, p. 362, [19] Ben. feriae secundae post Pentecosten, p. 368 sq., [20] (f. 118ᵛ) Mis. Dom. feriae quintae post Pentecosten, p. 376, [21] (f. 119ᵛ) Ben. s. Nersetis, p. 403 sq., [22] (f. 120) Ben. et Pu. feriae secundae post Transfigurationem, p. 429 sq. et 432, [23] (f. 121) Ben. in festo encaeniorum ecclesiae s. crucis, p. 453, [24] (f. 121ᵛ) Ben. feriae tertiae post exaltationem s. crucis, p. 462, [25] (f. 122) Ben. feriae quintae eiusdem hebdomadis, p. 467 sq., [26] (f. 123) Ben. in festo ss. Michahelis et Gabrihelis, p. 500 sq., [27] (f. 123ᵛ) Pu. in festo ss. Eustratii et sociorum eius, p. 515 sq., [28] (f. 124) Pu. in festo s. David Dvinetsi, p. 527 sq., [29] (f. 124ᵛ) Pu. in festo ss. Ciryci et Iulittae, p. 528 sq., [30] (f. 125ᵛ) Mis. duo, Dom. quinque, Lev. (in ed. Pr.) et Pu. in festis martyrum, p. 577-581, [31] (f. 128) Mis. unus et Dom. octo pro defunctis, p. 611-613. 616-618, [32] (f. 131) Pu. in festo s. Menae, p. 529.

5 (f. 132) Hymni tertii toni recti: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 673-677, [2] (f. 135) Pr. (in cod. Mag.) in vigilia Epiphaniae, p. 27 sq., [3] (f. 135ᵛ) Mag. Mis. Dom. Pr. in festo Epiphaniae, p. 30 sq., [4] (f. 136) Mag. Mis. Dom. Pr. diei secundi post Epiphaniam, p. 33-35, [5] (f. 137ᵛ) Ben. diei quarti, p. 38 sq., [6] (f. 138) Ben. diei quinti, p. 42, [7] (f. 138ᵛ) Ben. diei sexti, p. 45 sq., [8] (f. 139ᵛ) Mag. de resurrectione, p. 62, [9] (f. 140) Ben. in festo omnium apostolorum, p. 101 sq., [10] (f. 140ᵛ) Ben. dominicae quartae quadragesimae, p. 158 sq., [11] (f. 141ᵛ) Mis. et [12] (f. 143) Dom., [13] (f. 144) Pu. et Lev. hebdomadis quartae quadragesimae, p. 162-169, [14] (f. 145) Pu. in festum s. Gregorii inluminatoris, p. 205, [15] (f. 145ᵛ) Pu. magnae feriae tertiae, p. 239, [16] (f. 146) Ben. Mis. Dom. Pu. magnae feriae quartae, p. 240-242, [17] (f. 147ᵛ) Ben. Mis. Dom. magnae feriae quintae, p. 244-248, [18] (f. 150) Mis. Dom. magnae Parasceves, p. 253 sq., [19] (f. 150ᵛ) Mis. Dom. Pu. sabbati sancti, p. 270-272, [20] (f. 151ᵛ) Mis. Dom. dominicae secundae post Pascha, p. 300 sq., [21] (f. 152ᵛ) Mis., [22] (f. 153ᵛ) Dom., [23] (f. 156) Pr. quintae hebdomadis post Pascha, p. 317-325, [24] Ben. feriae quartae post Pentecosten, p. 371 sq., [25] (f. 157) Mis. Dom. sabbati post Pentecosten, p. 381, [26] (f. 157ᵛ) Ben. Mis. Dom. in festo s. Iohannis Baptistae, p. 393, [27] (f. 158) Dom. in festo s. Nersetis, p. 405 sq., [28] (f. 159) Mis. Dom. in festo arcae Dei, p. 422 sq., [29] (f. 159ᵛ) Ben. feriae tertiae post Trans-

figurationem, p. 432 sq., [30] (f. 160) Ben. in festo visionis s. Gregorii inluminatoris, p. 436 sq., [31] (f. 161) Mis. Dom. in festo exaltationis s. crucis, p. 456 sq., [32] (f. 161^{v}) pars altera benedictionis feriae tertiae post festum exaltationis s. crucis, p. 462-464, [33] (f. 162^{v}) Mis. Dom. Pu. feriae quartae, p. 465 sq., [34] (f. 164) Pr. feriae quintae, p. 469, [35] (f. 164^{v}) <Ben.> sabbati post exaltationem s. crucis, p. 472 sq., [36] (f. 165) Mis. Dom. in adparitione crucis in monte Varag, p. 479 sq., [37] (f. 166) Pu. in festo ss. interpretum, p. 493, [38] (f. 166^{v}) Mis. Dom. Pu. in festo s. Iacobi Nisibeni, p. 495-497, [39] (f. 167) Mis. Dom. in festo puerorum Betlehemitanorum, p. 498-500, [40] (f. 168^{v}) Ben. Mis. Dom. Pu. in festo ss. patriarcharum, p. 505-510, [41] (f. 171) Pu. in festo s. Ephraemi doctoris, p. 514 sq., [42] (f. 172) Pu. in festo ss. Oscanianorum, p. 530, [43] (f. 172^{v}) hymnus ad horam pacificam, p. 561, [44] (f. 173) Mis. duo, Dom. sex, Pu. Pr. in festis martyrum, p. 582-586, [45] (f. 175^{v}) Mis. unus, Dom. quinque, Pr. pro defunctis, p. 618-622.

6 (f. 178^{v}) Hymni tertii toni obliqui: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 677-681, [2] (f. 181^{v}) Ben. Pr. in festo nativitatis B. M. V., p. 5 sq., 9 sq., [3] (f. 183) Pr. in festo adnunciationis B. M. V., p. 23, [4] (f. 183^{v}) Pr. diei secundi post Epiphaniam, p. 34 sq., [5] Ben. diei tertii, p. 35, [6] (f. 184) Mis. Dom. diei sexti, p. 47 sq., [7] (f. 184^{v}) Mag. duo de resurrectione, p. 63 sq., [8] (f. 185) Ben. Mis. Dom. in festo s. Stephani, p. 85-88, [9] (f. 186) Ben. dominicae tertiae quadragesimae, p. 142 sq., [10] (f. 187) Mag. Mis. Dom. dominicae quartae quadragesimae, p. 160-162, [11] (f. 188) Mis. Dom. Pu. Lev. feriarum quintae et sextae in quarta hebdomade quadragesimae, p. 170-172, [12] (f. 189^{v}) Ben. in festo XL martyrum Sebastenorum, p. 174 sq., [13] (f. 190) Mis. Dom. Pr. in tribus ultimis feriis quintae hebdomadis post Pascha, p. 327-331, [14] (f. 192^{v}) Ben. feriae quintae post Pentecosten, p. 374 sq., [15] (f. 193) Pr. in festo s. Gregorii inluminatoris, p. 399 sq., [16] Pr. in festo s. Nersetis patriarchae, p. 407, [17] (f. 193^{v}) Pr. feriae secundae post exaltationem s. crucis, p. 458, [18] (f. 194) Mis. Dom. feriae sextae post idem festum, p. 471 sq., [19] (f. 194^{v}) Ben. Pr. in festo s. Iacobi Nisibeni, p. 494, 497, [20] (f. 195^{v}) Mis. unus, Dom. quinque Pr. (in ed. Dom.) et Pu. in festis martyrum, p. 587-590, [21] (f. 197^{v}) Mis. unus, Dom. quinque, Mag. pro defunctis, p. 623-627, [22] (f. 199^{v}) hymnus *κατ᾽ ἀλφάβητον* in honorem s. Gregorii inluminatoris, praemisso titulo **Ընձինք ս(ր)բ(ո)յն Գրիգորի լուսաւորչին**, additaque altera parte benedictionis, p. 193-203.

7 (f. 206^{v}) Hymni quarti toni recti: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 681-686, [2] (f. 209^{v}) Lev. (in cod. Pu.) in festo nativitatis B. M. V., p. 10, [3] (f. 210) Mag. Mis. Dom. Pr. in festo ss. Ioachim et Annae, p. 14-17, [4] (f. 211^{v}) Mag. Mis. Dom. in festo adnunciationis B. M. V., p. 21 sq., [5] (f. 212^{v}) Pu. in vigilia Epiphaniae, p. 27, [6] (f. 213) Ben. in die octava Epiphaniae, p. 53 sq., [7] (f. 214) Mag. quattuor de resurrectione Christi (ultimo editionis in cod. omisso), p. 64 sq., [8] (f. 215) pars secunda benedictionis Mag. Mis. Dom. in festo Ὑπαπαντῆς, p. 68-71, [9] (f. 216) Pu. in festo Tiridatis regis,

p. 78, [10] (f. 216ᵛ) Ben. Mis. Dom. Pu. in festo ss. David et Iacobi, p. 81-83, [11] (f. 217ᵛ) Ben. Mis. Dom. Pu. Lev. in festo ss. Petri et Pauli, p. 91-94, [12] (f. 219ᵛ) Pu. in festo Ionae, p. 114, [13] (f. 220) Ben. dominicae secundae quadragesimae, p. 131 sq., [14] (f. 221) Mis. Dom. Pu. Pr. (in cod. Pu.) in festo XL martyrum Sebastenorum, p. 176-178, [15] (f. 222) Mag. Mis. Dom. dominicae quintae quadragesimae, p. 182-184, [16] (f. 223) Mis. septem, [17] (f. 224ᵛ) Dom. septem et [18] (f. 226) Pu. Lev. hebdomadis quintae quadragesimae, p. 184-192, [19] (f. 226) Mis. Dom. Pr. in sabbato Lazari, p. 223 sq., [20] (f. 227) Ben. Mis. Dom. in dominica Palmarum, p. 22-231, [21] (f. 228) Ben. Lev. in magna Parasceve, p. 250-252. 254, [22] (f. 229ᵛ) Mis. Dom. Pr. in sexta hebdomade post Pascha, omisso festo adscensionis Domini, p. 331-337. 343-346, [23] (f. 233) Ben. Lev. in festo Adscensionis, p. 339 sq., 341 sq., [24] (f. 234) Ben. in die Pentecostes, p. 361 sq., [25] (f. 235) Mis. Dom. feriae tertiae post Pentecosten, p. 370 sq., [26] (f. 235ᵛ) Ben. feriae sextae post Pentecosten, p. 377, [27] (f. 236) Pu. sabbati post Pentecosten, p. 381 sq., [28] (f. 237) Mis. Dom. in nativitate s. Iohannis Baptistae, p. 391 sq., [29] (f. 237ᵛ) Pu. (in cod. Lev.) Lev. in festo s. Gregorii inluminatoris, p. 399 sq., [30] (f. 238ᵛ) Mis. Pu. in festo s. Nersetis, p. 405-407, [31] (f. 239) Mis. Dom. Pu. in festo Transfigurationis, p. 426-428, [32] (f. 240ᵛ) Mis. Dom. (in cod. Mis.) feriae secundae post Transfigurationem, p. 431 sq., [33] (f. 241) Mis. Dom. in festo visionis s. Gregorii inluminatoris, p. 438, [34] (f. 241ᵛ) Ben. Mag. Mis. Dom. in festo adsumptionis B. M. V., p. 440-444, [35] (f. 243) Ben. Mag. Mis. (in cod. Dom.) Dom. feriae tertiae post Adsumptionem, p. 448-451, [36] (f. 245ᵛ) Ben. Mis. (in cod. Dom.) Dom. feriae secundae post exaltationem s. crucis, p. 459-461, [37] (f. 246ᵛ) Mag. in festo adparitionis s. crucis in monte Varag, p. 478 sq., [38] (f. 247) Mis. Dom. Pu. in festis ss. prophetarum, p. 485 sq. 489 sq., [39] (f. 248) Mis. Dom. in festo ss. interpretum, p. 492 sq., [40] (f. 248ᵛ) Mis. Dom. Pu. in festo ss. Michahelis et Gabrihelis, p. 502-504, [41] (f. 250) Pr. (in cod. Pu.) in festis ss. patriarcharum, p. 506, [42] Pu. in festo s. Ignatii, p. 511, [43] (f. 250ᵛ) Pu. in festo s. Basilii, p. 512, [44] (f. 251) Pu. in honorem s. Theodori, ut in primo sabbato quadragesimae, p. 129, [45] Pu. in festo s. Stephani Ounetsi, p. 517 sq., [46] (f. 251ᵛ) Pu. in festo s. Nicolai, p. 513, [47] (f. 252) hymnus pro benedictione s. chrismatis, p. 518 sq., [48] (f. 252ᵛ) melodia *μύρου* super neonatos, p. 519 sq., [49] (f. 253) Ben. et Pu. pars altera in festo ss. Leontianorum, p. 534 sq. 539-541, [50] (f. 255) Mis. tres, Dom. quinque, Pu. duo, Pr. unum in festis martyrum, p. 591-596, [51] (f. 257) Mis. unus, Dom. tredecim (quorum ultimus in ed. datur ut altera pars Mag. p. 635), Mag. p. 628-635.

8 (f. 262) Hymni quarti toni obliqui: [1] benedictio magna de resurrectione Christi, p. 686-690, [2] (f. 265) Mag. in festo nativitatis B. M. V., p. 8, [3] (f. 265ᵛ) Lev. in festo adnunciationis B. M. V., p. 23, [4] (f. 265ᵛ) Ben. in festo Epiphaniae, p. 29 sq., [5] (f. 266ᵛ) Ben. diei secundae post Epiphaniam, p. 32, [6] (f. 267) Mag. Mis. Dom. diei tertiae, p. 36, [7] (f. 268) Mag. Mis. Dom. diei

quintae, p. 43 sq., [9] (f. 269ᵛ) Mag. diei sextae, p. 47. [10] (f. 270) Mag. duo de resurrectione Christi, p. 66, [11] (f. 270ᵛ) pars ultima benedictionis et Pr. in festo Ὑπαπαντῆς, p. 69. 71, [12] (f. 271) Ben. in die octava Epiphaniae, p. 53 sq., [13] (f. 271ᵛ) pars altera benedictionis, Pu. Lev. in festo s. Stephani, p. 86-89, [14] (f. 273) Ben. Mis. Dom. Pu. in festo ss. Iacobi et Iohannis, p. 96-99, [15] (f. 274ᵛ) Ben. Mis. Dom. Pu. in conmemoratione LXXII discipulorum, p. 108-111, [16] (f. 276) Mis. Dom. in festo Ionae prophetae, p. 112-114, [17] (f. 276ᵛ) Ben. dominicae primae quadragesimae, p. 119 sq., [18] (f. 277ᵛ) Mis. Dom. in festo s. Gregorii inluminatoris, p. 204 sq., [19] (f. 278) Mag. Mis. Dom. dominicae sextae quadragesimae, p. 209 sq., [20] (f. 279) Mis., [21] (f. 280) Dom. et [22] (f. 281) Pu. Lev. hebdomadis sextae quadragesimae, [23] (f. 281ᵛ) Mis. Dom. Pu. sextae feriae sextae quadragesimae, p. 218 sq., [24] (f. 282) Pu. in sabbato Lazari, [25] (f. 282ᵛ) hymnus *κατ' ἀλφάβητον*, auctore **s. Nersete,** qui canitur in magna parasceve, p. 255-264, [26] (f. 288) eiusdem **s. Nersetis** hymnus alter, p. 264-267, [27] (f. 290ᵛ) Pu. sabbati sancti, p. 271 sq., [28] (f. 291) Mag. Mis. Dom. in sollemnitate Paschatis, p. 277 sq., [29] (f. 291ᵛ) Ben. dominicae novae, p. 287 sq., [30] (f. 292ᵛ) Mis. Dom. in festo adscensionis D. N. I. C., p. 304 sq., [31] (f. 293) Ben. Mag. Mis. Dom. dominicae secundi floricultus, p. 346-350, [32] (f. 295) Mis. Dom. Pr. hebdomadis ante Pentecosten, p. 351-359, [33] (f. 298ᵛ) Mis. Dom. feriae quartae post Pentecosten, p. 373 sq., [34] (f. 299) Ben. sabbati post Pentecosten, p. 379 sq., [35] (f. 299ᵛ) Pu. Pr. in nativitate s. Iohannis Baptistae, p. 392 sq., [36] (f. 300) pars altera benedictionis in festo s. Gregorii inluminatoris, p. 396 sq., [37] (f. 300ᵛ) Pu. in festo filiorum et nepotum s. Gregorii inluminatoris, p. 402 sq., [38] (f. 301) Pu. in festo s. Isaac patriarchae, p. 408, [39] (f. 301ᵛ) hymnus *κατ' ἀλφάβητον* in festo ss. Rhipsimitarum, p. 409-415, [40] (f. 305ᵛ) hymnus alter, p. 415-417, [41] (f. 307) Mis. Dom. Pu. eiusdem festi, p. 418-420, [42] (f. 308) Pu. Pr. Lev. in festo Transfigurationis, p. 428 sq., [43] (f. 309) Mis. Dom. Pu. feriae tertiae post Transfigurationem, p. 434 sq., [44] (f. 310ᵛ) Pu. in festo visionis s. Gregorii inluminatoris, p. 439, [45] Ben. Mag. Mis. Dom. feriae secundae post adsumptionem B. M. V., p. 444-447, [46] (f. 312) hymnus *κατ' ἀλφάβητον*, auctore **Ciryco** doctore, qui in ed. Constantinopolitana legitur p. 691-696, in breviario autem Veneto in feria secunda post Adsumptionem, [47] (f. 317) Mis. Dom. Pu. Pr. sabbati post festum exaltationis s. crucis, p. 475 sq., [48] (f. 317ᵛ) Pu. in festis ss. prophetarum, p. 487, [49] (f. 318) Lev. forsitan pro eisdem festis, inc.: **Մշտնջենաւոր տէր համապայծառ ամենասուրբ երրորդութի ...** « Aeterne Deus, splendens sanctissimaque Trinitas... ». [50] (f. 318ᵛ) Pu. in festo ss. puerorum Betlehemitanorum, p. 500, [51] Pr. in festo ss. Michahelis et Gabrihelis, p. 504, [52] (f. 319) Pu. in festo s. Iohannis Chrysostomi, p. 511, [53] (f. 319ᵛ) Pu. in festo ss. viginti millium, p. 516, [54] (f. 320) Pr. in festo s. Stephani Oułnetsi, p. 518, [55] Pu. et [56] (f. 320ᵛ) Ben. in festo ss. Vardanianorum, p. 531-534, [57] (f. 322) Mis. Dom. Pu. in festo ss. Leontiano-

rum, p. 536-539, [58] (f. 324) hymnus dominicae ad matutinum, p. 542 sq., [59] (f. 325) hymnus feriae secundae, p. 545 sq., [60] (f. 326) hymnus feriae tertiae, p. 546 sq., [61] (f. 326ᵛ) hymnus feriae quartae, p. 547-549, [62] (f. 327ᵛ) hymnus feriae quintae, p. 549 sq., [63] (f. 328ᵛ) hymnus feriae sextae, p. 550-552, [64] (f. 329) hymnus sabbati, p. 552 sq., [65] (f. 330) hymnus ad solis ortum, p. 553-555, [66] (f. 331ᵛ) hymnus horae tertiae, p. 556, [67] (f. 332) hymnus feriae sextae, p. 556 sq., [68] (f. 332ᵛ) hymnus feriae nonae, p. 557 sq., [69] (f. 333) Mis. duo, Dom. septem, Pu. et Pr. in festis martyrum, p. 597-601, [70] (f. 336) Mis. duo, Dom. sex, Pr. feriae quartae, Pr. feriae sextae et Pr. alius pro defunctis, p. 636-641, [71] (f. 339) s. **Nersetis** hymnus κατ' ἀλφάβητον de mortuis, p. 642-652.

9 (f. 347) Partis alterius hymni primi toni recti: [1] die octava post Epiphaniam, p. 54 sq., [2] (f. 347ᵛ) in festo s. Antonii, p. 72, [3] (f. 348) in festis ss. regum, p. 77, [4] (f. 348ᵛ) in conmemoratione omnium apostolorum, p. 102, [5] (f. 349) per primam hebdomadam quadragesimae, inde a die dominica, p. 120-127, [6] (f. 351ᵛ) per primam hebdomadam post Pascha, sc. a feria secunda ad sabbatum, p. 278-286, [7] (f. 354) in die Pentecostes, p. 362 sq., [8] (f. 354ᵛ) in festo encaeniorum s. crucis, p. 453 sq., [9] (f. 355) in festis ss. prophetarum, canon alter, p. 487 sq., [10] (f. 355ᵛ) in festis martyrum, p. 563, [11] pro defunctis, p. 603.

10 (f. 356) Hymni primi toni obliqui: [1] per secundam hebdomadam quadragesimae, inde a die dominica, p. 132-140, [2] (f. 359ᵛ) a dominica nova usque ad sequentem feriam sextam, p. 288-297, [3] (f. 362ᵛ) feria secunda post Pentecosten, p. 366, [4] (f. 363) feria sexta post Pentecosten, p. 377 sq., [5] (f. 363ᵛ) in festo filiorum et nepotum s. Gregorii inluminatoris, p. 400 sq., [6] (f. 364) in festo Transfigurationis, p. 425 sq., [7] (f. 364ᵛ) hymni duo in festis martyrum canendi, p. 568-570, [8] (f. 365) pro defunctis, p. 606 sq.

11 (f. 366) Hymni secundi toni recti: [1] die septima post Epiphaniam, p. 49 sq., [2] (f. 366ᵛ) hymni tres pro hebdomade tertia quadragesimae, inde a feria secunda, p. 145-149, [3] (f. 368) in sabbato Lazari, p. 222 sq., [4] (f. 368ᵛ) feria secunda hebdomadae maioris, p. 234, [5] (f. 369) feria tertia hebdomadae maioris, p. 237 sq., [6] (f. 369ᵛ) feria quinta hebdomadae maioris, p. 246 sq., [7] (f. 370) secundo sabbato post Pascha, p. 298 sq., [8] (f. 370ᵛ) hymni quinque hebdomadis tertiae post Pascha, inde a die dominica, p. 301-308, [9] (f. 373ᵛ) in festo s. Gregorii inluminatoris, p. 307 sq., [10] (f. 374ᵛ) in festo inventionis s. crucis, p. 481 sq., [11] (f. 375) hymni duo in festis martyrum canendi, p. 573 sq., [12] (f. 376) pro defunctis, p. 608 sq.

12 (f. 376ᵛ) Hymni secundi toni obliqui: [1] in tertia dominica quadragesimae, p. 143 sq., [2] (f. 377) in tertia hehdomade quadragesimae hymni quinque, p. 150-155, [3] (f. 379ᵛ) in tertia hebdomade post Pascha inde a die dominica, p. 309-315, [4] (f. 382ᵛ) feria quinta post Pentecosten, p. 375 sq., [5] (f. 383) in festis martyrum canendi hymni duo, p. 577 sq., [6] (f. 384) pro defunctis, p. 611.

13 (f. 384) Hymni tertii toni recti: [1] in festo Ephiphaniae, p. 30,

[2] (f. 384ᵛ) altera die post Epiphaniam, p. 33, [3] (f. 385) in festo s. Stephani, p. 87, [4] (f. 386) quartae hebdomadae quadragesimae hymni sex inde a feria secunda, p. 162-168, [5] (f. 389) feria quarta maioris hebdomadae, p. 241, [6] (f. 389ᵛ) in magna parasceve, p. 252 sq., [7] (f. 390) sabbato sancto, p. 270, [8] (f. 391) in festo omnium ecclesiarum, dominica secunda post Pascha, p. 300, [9] (f. 391ᵛ) quartae hebdomadis post Pascha hymni quinque, p. 317-323, [10] (f. 395) sabbato post Pentecosten, p. 380, [11] (f. 395ᵛ) in festo arcae Dei, p. 421 sq., [12] (f. 396ᵛ) feria quarta post exaltationem s. crucis, p. 464 sq., [13] (f. 397) in festo s. Iacobi Nisibeni, p. 495. [14] (f. 398) in festis ss. patriarcharum, p. 506 sq., [15] (f. 399) hymni duo in festis martyrum dicendi, p. 581-583, [16] (f. 400) pro defunctis, p. 618 sq.

14 (f. 401ᵛ) Hymni tertii toni obliqui: [1] dominica quarta quadragesimae, p. 159 sq., [2] (f. 402) hymni duo in fine quartae hebdomadae quadragesimae, p. 170 sq., [3] (f. 403) quintae hebdomadae post Pascha hymni tres, inde a feria quarta, p. 325-329, [4] (f. 405) in festo exaltationis s. crucis, p. 456 sq., [5] (f. 406) in festo ss. Michahelis et Gabrihelis, p. 502, [6] (f. 406ᵛ) in festis martyrum, p. 586 sq., [7] (f. 407) pro defunctis, p. 623.

15 (f. 408) Hymni quarti toni recti: [1] in festo ss. Ioachim et Annae, p. 13 sq., [2] (f. 409) in festo adnunciationis B. M. V., p. 20 sq., [3] (f. 410) in vigilia Epiphaniae, p. 26, [4] (f. 410ᵛ) in festo s. David prophetae, p. 81 sq., [5] (f. 411) in festo ss. Petri et Pauli, p. 92, [6] (f. 412) hebdomadae quintae quadragesimae hymni octo inde a die dominica, p. 181-191, [7] (f. 417) inde a sabbato quinto post Pascha hymni septem, omisso festo Adscensionis, p. 331-344, [8] (f. 421ᵛ) feria tertia post Pentecosten, p. 369 sq., [9] (f. 422ᵛ) in festo s. Iohannis Baptistae, p. 389 sq., [10] (f. 423ᵛ) in festo s. Nersetis, p. 404 sq., [11] (f. 424ᵛ) die secunda post festum Transfigurationis, p. 430 sq., [12] (f. 425) in festo visionis s. Gregorii inluminatoris, p. 437 sq., [13] (f. 426) in festo adsumptionis B. M. V., p. 441 sq., [14] (f. 427) feria tertia post adsumptionem B. M. V., p. 449, [15] (f. 428) feria secunda post festum exaltationis s. crucis, p. 460, [16] (f. 429) feria sexta post idem festum, p. 470 sq., [17] (f. 430) in festo adparitionis s. crucis in monte Varag, p. 478, [18] (f. 430ᵛ) in festis prophetarum, p. 485, [19] (f. 431ᵛ) in festo ss. interpretum, p. 491 sq., [20] (f. 432ᵛ) in festo ss. puerorum Betlehemitanorum, p. 497 sq., [21] (f. 433) in festis martyrum hymni tres, p. 590-592, [22] (f. 435) pro defunctis, p. 627 sq.

16 (f. 436ᵛ) Hymni quarti toni obliqui, praemisso (f. 436) titulo **Կարգաւ Հարցերն վերջն զամ** « (hymni, qui) Patres (dicuntur) per ordinem: finis omnium »: [1] in festo nativitatis B. M. V. pauca verba perperam scripta sunt hymni post cantica N. T. seu Mag., paginae maxima parte vacua relicta, p. 8, [2] (f. 437) hymnus eiusdem festi, p. 7 sq., [3] (f. 437ᵛ) die tertia post Epiphaniam, p. 35 sq., [4] (f. 438ᵛ) die quarta, p. 39, [5] (f. 439ᵛ) die quinta, p. 42 sq., [6] (f. 440) die sexta, p. 46 sq., [7] (f. 441) in festo ss. discipulorum LXXII, p. 109, [8] (f. 441ᵛ) in festo ss. Iacobi et Iohannis, p. 97, [9] (f. 442) in festo Ionae

prophetae, p. 111 sq., [10] (f. 443^{v}) per hebdomadam sextam quadragesimae hymni octo, inde a die dominica, p. 209-218, [11] (f. 448) dominica palmarum, p. 226 sq., [12] (f. 449) in die Paschatis, p. 276 sq., [13] (f. 449^{v}) dominica post Adscensionem, p. 348, [14] (f. 450^{v}) per hebdomadam ante Pentecosten, p. 350-358, [15] (f. 454^{v}) feria quarta post Pentecosten, p. 372 sq., [16] (f. 455^{v}) in festo ss. Rhipsimitarum. p. 418, [17] (f. 456) feria tertia post Transfigurationem, p. 433 sq., [18] (f. 457) die altera post adsumptionem B. M. V., p. 445 sq., [19] (f. 458) sabbato post exaltationem s. crucis, p. 474, [20] (f. 458^{v}) in festo ss. Leontianorum, p. 535 sq., [21] (f. 459^{v}) hymni duo in festis martyrum dicendi, p. 596-598, [22] (f. 461) pro defunctis, p. 636, [23] (f. 462) in festo Adscensionis, p. 339 sq., praemissa in margine adnotatione *Համբարձմանն վերջն գրեցօ զի մոռացեալ էի* « Adscensionis (hymnus) ultimus scriptus est, quia erravi ».

Codex charactere *bolorgir* exaratus est a duobus librariis, quorum prior scripsit ff. 8-384^{v} et notas fasciculorum 1-28, alter ff. 385-462^{v} et notas fasciculorum 29-38. Plerique fasciculi sunt seniones, primus tamen conplectictur 16 folia, trigesimus primus 14, vicensimus nonus 13, ultimus 8. Praeterea ff. sex praemissa sunt sine notis, quorum primum tabulae operculi anterioris adglutinatum est. Notae scriptae sunt in prima et ultima pagina fasciculorum 1-28, omissa tamen priore primi fasciculi, sed in prima pagina tantum fasciculorum 29-38. Praeterea nota *լ* ex parte resecta est, *լը* tota. Tituli et litterae maiores minio picta. Litterae maximae et ornamenta, quae hymnis unius cuiusque toni praemittuntur, in priori parte croceo rubro caeruleo pigmento distinguuntur. Subscriptio librarii legitur in f. 131^{v}: *Ո՜հ զմեղաց գերիս. կյուսնանացեալս* (*sic*) *առի-բարիս և | կարապ․քս ի չարիս ընդունաաաս ամե․ կաւետիս դըպիրս սէդշվցի․ յիշեցէք․ մի ով_ ողորմեաւ․ յիշողք․ | յիշեալ լինիք | ի քէ ամէն․* « Eheu (me) peccatis captivum, boni vacuum et ad mala pronum, in omnibus spernendum, Avetikh Sedšvtsi librarium! mei memores estote (dicentes) unum ' Miserere '. Conmemorantes (me), conmemorabimini a Christo. Amen ». F. 2^{v} salutationis angelicae prima verba latine. F. 4^{v}: *ած օրհնէ զտր տր ները | այս շարականս պապ'ուն պապունէ | ամէն ասեմ* ' ... | *Ամէն | ասեմ | ձեզ եք | էր | եկեղեցոյն․* « Deus benedicit dominum Ner. Hoc hymnarium... Amen dico vobis... »: et: *ած օրհնէ զտր տր ները այս* {*այս*} *շարականս պաաունէ* (*sic*): « Deus benedicit dominum dominum Ner. Hoc hymnarium... ». F. 5 hymnus duodecim versuum, qui inc.: *Անճառ-բելի բանտ* (sic vid.) *Հայրական, Ալէ<լուիա>*... « Ineffabile verbum Patris, alleluiah... ». F. 5^{v} salutatio angelica ter repetitur armene. F. 6 explicatio signorum, quibus octo toni indicantur. F. 7^{v}: *Ես լուսիկ* in summa pagina, deinde *Ես լուսիկ այս գիրս | գրեցի թվին* 1100 (ut videtur) | *փետրեվարի* 37 (*sic*) | *օրն չորօքշաբ(ա)թի եկաք* (*sic*) | 3 *տարով առաջ․* « Ego Lousik scripsi hoc scriptum anno 1100 (Arm., cf. infra), die <2>7 februarii, feria quarta: venimus ante tres annos ». F. 206^{v} nota eiusdem atramento pallido: *Ես լուսիկ այս գիրս գրեցի թովին | ռճլզ փետ<ր>վարի իէ օրն չոր<եք>շա-բ(ա)թի | նայ մինք ցաճարի | եկաք գ տարօվ* (*sic*) *առաջ* « Ego Lousik scripsi hoc scriptum anno 1136 (A. D, 1686-7), die 27 februarii, feria quarta: ante tres annos venimus ». Conscribillationes conspiciuntur in ff. 1. 2. 5^{v}. 6^{r}. 21^{v}. 463^{v} (series numerorum 1-59 manu praedicti Lousik). 464^{r} (1749 eiusdem manu). Sigillum *ex libris bibliothecae | Elisabethopolitanae | ecclesiae armenae* inpressum exstat in ff. 2. 41. 46. 93. 144. 208. 238. 307. 333. 400. 464. Ff. 3. 4^{r}. 6^{v}. 7^{r}. 463^{r}. 464^{v} vac.

Integumentum e corio nigro cum fibulis coreis.

32. An. 1693 (cf. f. 331), chart., mm. 302 × 183, ff. 337.

Missale ad usum Armenorum catholicorum Transsilvaniae.

1 (f. 3) Benedictiones e rituali Romano excerptae, quarum index (f. 2) praemittitur: [1] de benedictionibus prohoemium generale, [2] benedictio aquae, [3] (f. 4) benedictio fructuum, florum et herbarum in festo adsumptionis B. M. V., [4] (f. 5) benedictio auri, myrrhae et turis in festo Epiphaniae, [5] benedictio candelarum in festo praesentationis Domini, [6] (f. 5v) benedictio palmarum et aliorum ramorum in die dominica floricultus, [7] (f. 6v) benedictio tymiamatis extra diem Epiphaniae, [8] benedictio candelarum extra festum praesentationis Domini, [9] benedictio haedi in festo s. Stephani, [10] (f. 7) benedictio vini in festo s. Iohannis evangelistae, [11] benedictio panis et aquae adversus incendia, in festo s. Agathae, die quinta februarii, [12] (f. 7v) benedictio omnium vestium sacerdotalium, [13] (f. 8) benedictio singulorum vestium sacerdotalium, [14] benedictio linteaminum et mapparum s. altaris, [15] (f. 8v) benedictio corporalium, [16] reconciliatio corporalium, pallarum, purificatoriorum et sacrorum linteaminum post ablutionem, [17] benedictio tabernaculi vel pyxidis, [18] (f. 9) reconciliatio calicis et patenae post restitutionem, [19] benedictio imaginum, [20] benedictio vasorum aliorumque ornamentorum ecclesiae, [21] (f. 9v) benedictio loci, [22] benedictio domus novae, [23] benedictio cubiculi nuptialis, [24] (f. 10) benedictio agni paschalis, [25] benedictio ovorum, [26] benedictio panis, [27] benedictio salis, [28] benedictio lacticiniorum, [29] (f. 10v) benedictio omnium ciborum et potuum, [30] benedictio novorum fructuum, [31] benedictio super fructus et vineas, [32] benedictio animalium tempore pestis, [33] benedictio organi.

2 (f. 12) Lectionarii seu ⟨Ճաշոց⟩ pars prior usque ad sabbatum sanctum: in festo adnunciationis B. M. V.; (f. 13) nativitatis B. M. V.; (f. 13v) praesentationis B. M. V. in templo; (f. 14v) in missis quotidianis defunctorum; in die exitus; in anniversariis defunctorum; (f. 16) pro remissione peccatorum; (f. 16v) pro infirmis; (f. 17) in festo s. Antonii; (f. 18) visitationis B. M. V.; in benedictione coronae (nuptialis); (f. 18v) pro itinerantibus; (f. 19) de passione Domini, al. manu; (f. 21) in festo nativitatis Domini; (f. 22) in die post Epiphaniam (in festo s. Stephani suprascr. al. manu); (f. 25) die III; (f. 26) die IV; (f. 26v) die V; (f. 27) die VI; die VII; (f. 27v) die VIII; (f. 28) die 2 februarii, quadragesima post adventum Domini; (f. 31) in festo nativitatis Iohannis Baptistae, die 1 mensis navasard; (f. 32v) s. Antonii anachoretae; (f. 33v) ss. pontificum Athanasii et Cyrilli Alexandrini; (f. 34) Theodosii regis; (f. 35) s. Gregorii theologi; (f. 36) feria IV; (f. 36v) feria VI; (f. 37v) in dominica I; (f. 38) feria IV; (f. 39) feria VI; (f. 39v) dominica II; (f. 41) in festo s. Sergii militis; (f. 42) dominica ⟨III⟩; (f. 42v) feria II, in festo ss. Atomianorum; (f. 44) feria III, ss. Suchiasitarum; (f. 44v) feria IV; (f. 45) feria V, ss. Oskanianorum; (f. 45v) feria VI; (f. 46v) sabbato, s. Isaac patriarchae; dominica ⟨IV⟩; (f. 47v) feria II, Vahan Gołtnetsi; (f. 48) feria III, ss. Leontianorum;

(f. 49) feria IV; (f. 49ᵛ) feria V, ss. Vardanitarum; (f. 50ᵛ) feria VI; (f. 51ᵛ) sabbato, ss. patrum concilii Constantinopolitani, titulo pristino Նիկի. ժող. « Nicaeni concilii » alt. manu cancell.; (f. 53) dominica praecipuorum hilariorum; (f. 55ᵛ) sabbato, s. Theodoris: (f. 57) dominica II quadragesimae; (f. 60) sabbato, s. Cyrilli Hierosolymitani: (f. 62) dominica III: (f. 65) sabbato, s. Iohannis Hierosolymitani: (f. 67) dominica IV; (f. 70ᵛ) sabbato, ss. martyrum XL: (f. 72) dominica V; (f. 75) sabbato, s. Gregorii Armenorum inluminatoris ingressus in puteum: (f. 77) dominica VI: (f. 81ᵛ) sabbato Lazari: (f. 84) dominica VII: (f. 86) lectiones pro magna feria III et (f. 87) IV al. manu in alia charta additae sunt, f. 85 ad lectiones feriae II recipiendas, ut vid., addito, vacuo tamen relicto; (f. 88) feria V magna, (f. 89ᵛ) sabbato magno.

3 (f. 91) Ordo et canon missae secundum communem traditionem, apud I. Catergian et I. Dashian, *Sacra Armenae ecclesiae liturgia,* Սրբազան պատարագամատոյց Հայոց, Vindobonae, 1897, p. 617-721. Inter solitas precationes introductorias seu ժամամուտք, quas in p. 638-649 ed. cit. inveniuntur, plures insertae sunt orationes e missali romano translatae, scilicet (f. 95ᵛ) in festo ss. Innocentium, in festo circumcisionis Domini, in Epiphania, in octava Epiphaniae, in festo unius martyris pontificis, (f. 96) in festo unius martyris, oratio in festo Purificationis secundum ritum romanum, quae continuo sequitur precationem armenam ed. cit. p. 641, nullo titulo, deinde oratio pro rege inter orationes ad diversa in missali romano posita, quae locum accipit precationis armenae, (f. 96ᵛ) oratio pro pluribus martyribus, ante precationem sanctorum martyrum XL, ed. cit. p. 643, (f. 97) orationes dierum magnae hebdomadis, (f. 98) oratio in festo Pentecostes post solitam precationem p. 645, deinde orationes totius hebdomadis secundum ritum romanum, (f. 98ᵛ) in festis ss. Trinitatis et ss. Corporis Christi, oratio in anniversario dedicationis ecclesiae post precationem pro ecclesia p. 647, (f. 99) oratio in egressu s. Gregorii inluminatoris e puteo Ամենակալ և մշտնջենաւոր ած, որ 'ի խաւար հեթանո⟨սա⟩ց ծագեցեր մեզ լուսաւորիչ... « Omnipotens sempiterneque Deus, qui de tenebris paganorum inluminatorem nobis ostendisti... », in nativitate s. Iohannis Baptistae, in eiusdem decollatione, (f. 99ᵛ) in festo ss. apostolorum Petri et Pauli, in festo cathedrae s. Petri, in conmemoratione s. Pauli, in visitatione B. M. V., in festis s. Mariae Magdalenae, ss. Ioachim et Annae, (f. 100) s. Leonis papae I, in festis transfigurationis Domini, s. Nersetis, s. Thomae apostoli, (f. 100ᵛ) s. Thaddei, s. Ioseph, s. Antonii Patavini, s. Laurentii, in festis adsumptionis B. M. V., s. Bartholomei, (f. 101) in nativitate B. M. V., in ⟨exaltatione⟩ s. crucis, praemissa precatione de cruce, ut in ed. p. 647, in festo inventionis s. crucis, in festo ss. interpretum Ած որ եկ(ե)ղ(ե)ցոյ քում ի թ(ա)րգմանութիս սբ գրոց ... « Deus, qui Ecclesiae tuae in exponendis sacris scripturis... », ut in festo s. Hieronymi in missali romano, (f. 101ᵛ) in festis ss. angelorum Ած որ զարմանալի կար-

կ(ա)ւորութ̄բ ... « Deus, qui miro ordine ... » post precationem alteram de angelis p. 648, in festis evangelistarum, in praesentatione B. M. V., in festis s. Aecaterinae, (f. 102) s. Andreae apostoli, s. Barbarae, s. Nicolai, in festis doctorum, confessorum non pontificum, (f. 102ᵛ) plurimarum virginum, in festo Tiridatae regis Ամ(ենա)կ(ա)լ և ողորմած ա̄ծ որ ի փառաց քոց ... « Omnipotens et misericors Deus, qui pro gloria tua ... », in festis s. Brigittae, s. Dionysii areopagitae, (f. 103) in die dedicationis ecclesiae, in die consecrationis altaris, pro gratiarum actione, in missis votivis ss. apostolorum Petri et Pauli, ad postulandam gratiam Spiritus sancti, (f. 103ᵛ) in missis votivis de Cruce, in eisdem missis tempore paschali, in missis votivis de Passione, in missis votivis de B. M. V. a Pentecoste usque ad Nativitatem, a Nativitate usque ad Purificationem, a Purificatione usque ad Pascha, (f. 104) in missis ad tollendum schisma, pro quacumque necessitate, pro remissione peccatorum, contra paganos, tempore belli, pro pace, pro vitanda mortalitate tempore pestilentiae, (f. 104ᵛ) pro infirmis, pro peregrinantibus vel iter agentibus, pro moribundo qui proximus est morti, pro sponso et sponsa, deinde ex orationibus ad diversa: ad poscenda suffragia sanctorum « A cunctis », (f. 105) pro omni gradu Ecclesiae, pro Papa, pro imperatore, pro rege, contra persecutores Ecclesiae, (f. 105ᵛ) contra persecutores et male agentes, pro quacumque necessitate, pro quacumque tribulatione, tempore famis, pro se ipso sacerdote, pro petitione lacrimarum, pro remissione peccatorum, (f. 106) ad repellendas malas cogitationes, ad postulandam patientiam, pro inimicis, pro constituto in carcere vel in captivitate, pro navigantibus, pro vivis et defunctis, (f. 106ᵛ) in conmemoratione omnium fidelium defunctorum, subiecto offertorio, in die obitus seu depositionis defuncti, in die tertio, septimo et trigesimo, (f. 107) in anniversariis defunctorum, in missis quotidianis defunctorum, in festis s. Caietani, s. Dominici, s. Francisci, pro ⟨summo⟩ pontifice defuncto, (f. 107ᵛ) pro episcopo defuncto, pro defuncto presbytero, pro uno defuncto, pro una defuncta, pro patre et matre sacerdotis, pro his qui in coemeterio requiescunt, pro pluribus defunctis. Paucae ex his orationibus al. manu praemissae sunt (f. 90ᵛ) in festo corporis et sanguinis Christi, in nativitate Iohannis Baptistae, in festo ss. apostolorum Petri et Pauli, in festo visitationis B. M. V., in festo ss. Ioachim et Annae. In fine missae additur evangelium secundum Iohannem 1, 1-18 ut in missali Romano, et preces post missam Օրհնեալ ք̄ս որդին ա̄յ որ պատարագեցաւ այսօր ... « Benedictus Christus. Filius Dei, qui hodie sacrificatus est ... », Ս̄բ երրորդութ̄ի ընկալ զպատարագս ընծայեալս քեզ ... « Sancta Trinitas, accipe sacrificium tibi oblatum ... » et pro mortuis Ս̄բ Երրորդութ̄ի ընկալ զպատարագս վ̄ս հոգւոյ ծառայի քոյ ... « Sancta Trinitas, accipe sacrificium pro anima servi tui ... »: deinde orationes aliae, ut supra, (f. 121) ss. angelorum custodum, s. Iosaphat pontificis et martyris, s. Rochi, (f. 121ᵛ) s. Elisabeth reginae Portugaliae, s. Petri de Alcantara,

s. Francisci Xaverii, ss. martyrum, in festo ss. nominis Iesu, (f. 122) in festo B. M. V. matris dolorum, pro gratiarum actione post victoriam, in festis ss. nominis Mariae, ss. Machabaeorum martyrum, s. cuiusque evangelistae.

4 (f. 121) Ordo et canon missae, partibus omissis, quae a diacono et populo dicendae sunt, alt. manu scripti.

5 (f. 132) Lectionarii pars altera inde a dominica Resurrectionis, (f. 133) feria II; (f. 134) feria III; (f. 136) feria IV; (f. 137) feria V; (f. 139) feria VI; (f. 140) sabbato; (f. 141^{v}) in nova dominica; (f. 143) sabbato; (f. 144^{v}) dominica II; (f. 146) sabbato; (f. 148) dominica IV, in festo s. crucis; (f. 149^{v}) sabbato; (f. 151) dominica V; (f. 152^{v}) sabbato; (f. 154) dominica VI; (f. 155^{v}) in festo Adscensionis; (f. 157) sabbato; (f. 158^{v}) dominica VII; (f. 159^{v}) sabbato; (f. 161^{v}) in die Pentecostes; (f. 162) feria II; (f. 163) feria III; (f. 163^{v}) feria IV; (f. 164^{v}) feria V; (f. 165) feria VI; (f. 166) die VII ⟨infra octavam⟩; (f. 167) die octava; (f. 168) sabbato, conmemoratio Hieremiae prophethae; (f. 169) dominica; (f. 171) in festo s. Rhipsimes; (f. 171^{v}) s. Gaianae; (f. 172) feria IV; (f. 173) feria V, festum s. Iohannis Baptistae; (f. 174) feria VI; (f. 174^{v}) sabbato, s. Gregorii inluminatoris egressus e puteo; (f. 175^{v}) dominica dedicationis ecclesiae; (f. 177) conmemoratio Constantini regis; (f. 177^{v}) inventio reliquiarum s. Gregorii; (f. 178) dominica III; (f. 179) feria II, s. Nersetis patriarchae; (f. 179^{v}) feria III, Danihelis prophetae; (f. 180) feria IV, ss. Isaac et Mesrop; (f. 180^{v}) sabbato, Zachariae prophetae; (f. 181^{v}) dominica; (f. 182^{v}) conmemoratio Tiridatae regis; (f. 183^{v}) feria III, ss. Aristacis et Verthanis; (f. 184^{v}) feria IV; (f. 185) feria V, Elisei prophetae; (f. 186) feria VI; (f. 187) sabbato, festum XII apostolorum; (f. 188) dominica; (f. 189^{v}) feria II ieiunii Transfigurationis; (f. 190) feria III; (f. 191) feria IV; (f. 192^{v}) feria VI; (f. 193) sabbato, festum arcae, quae est in Kariaṭarim; (f. 194) festum transfigurationis Christi; (f. 196) feria II; (f. 197) feria III; (f. 197^{v}) feria V, festum Isaiae prophetae; (f. 198) sabbato, s. Thaddei apostoli; (f. 199) dominica; (f. 200) sabbato, conmemoratio ss. patrum (Adam etc.); (f. 204) dominica; (f. 205^{v}) conmemoratio Iob prophetae; (f. 206) s. Antonii; (f. 206^{v}) dominica; (f. 208) feria II; ss. Machabeorum; s. Sophiae; (f. 209) feria IV; (f. 209^{v}) feria V, s. Christophori; (f. 211) feria VI; (f. 211^{v}) sabbato, conmemoratio concilii Ephesini; (f. 212) dominica bacchanalium B. M. V.; (f. 213^{v}) feria II ieiunii; (f. 214) feria III; (f. 215) feria IV; (f. 215^{v}) feria V; (f. 216^{v}) feria VI; (f. 217^{v}) sabbato, ⟨visio s. Gregorii inluminatoris seu⟩ *շողակաթ*; (f. 220) dominica, dormitio s. Dei genetricis; (f. 220) feria II; (f. 221^{v}) feria III; (f. 222^{v}) conmemoratio ss. Ioachim et Annae; (f. 223^{v}) festum s. Thomae apostoli; (f. 224) dominica; (f. 225) feria II, ss. Interpretum; (f. 225^{v}) feria III, Ezechihelis prophetae; feria IV; (f. 226^{v}) feria V, ss. Iohannis et Iob iusti; (f. 228) feria VI; (f. 229) sabbato, conmemoratio s. concilii Nicaeni; (f. 229^{v}) dominica bacchanalium s. crucis; (f. 230) feria II ieiunii s. crucis; (f. 231^{v}) feria III; (f. 232^{v})

feria IV; (f. 233) feria V; (f. 234ᵛ) feria VI; (f. 235ᵛ) sabbato, dedicatio s. crucis; (f. 236) dominica in festo s. crucis; (f. 236ᵛ) die II; (f. 237ᵛ) die III; (f. 238ᵛ) die IV; die V; (f. 239ᵛ) die VI; (f. 240ᵛ) die VII; (f. 241) dominica I, (f. 242ᵛ) conmemoratio ss. virginum Febroniae et Marianes; (f. 243) sabbato, conmemoratio s. Georgii: (f. 243ᵛ) dominica; (f. 244ᵛ) feria II, ss. virginum Hermogenae *երմոքինեա* et Aecaterinae; sabbato, festum LXXII discipulorum; (f. 245ᵛ) dominica; (f. 247) feria III, festum ss. virginum Theclae et Barbarae; feria V, s. Pantaleonis medici; (f. 247ᵛ) sabbato, s. Callistrati; (f. 248) dominica; (f. 249) feria II, festum s. Ioseph « patris Dei » et aliorum; (f. 249ᵛ) sabbato, s. Demetrii martyris; (f. 250ᵛ) dominica, inventio s. crucis; (f. 251) sabbato, s. Barlaam episcopi; (f. 251ᵛ) dominica; (f. 252ᵛ) sabbato, s. Michahelis archangeli; (f. 253ᵛ) dominica; (f. 255) feria II, s. Melitonis; feria III, s. Iohannis Chrysostomi; (f. 256ᵛ) feria IV; (f. 257ᵛ) feria V, ss. Guriae et Samonae; (f. 258) feria VI; (f. 258ᵛ) sabbato, s. Philippi apostoli; (f. 260) dominica; (f. 261ᵛ) feria II ieiunii adventus; (f. 262ᵛ) feria III; (f. 263ᵛ) feria IV; (f. 264) feria V; (f. 264ᵛ) feria VI; (f. 265ᵛ) sabbato, s. Gregorii thaumaturgi; (f. 266) dominica; (f. 267ᵛ) feria II, conmemoratio ss. virginum Iulianae et Basilissae; (f. 268ᵛ) feria III, ss. apostolorum Iacobi et Simonis; (f. 269ᵛ) feria IV; (f. 270ᵛ) feria V; (f. 271) feria VI; (f. 272) sabbato, conmemoratio s. Andreae apostoli; (f. 273) dominica; (f. 274ᵛ) feria II, conmemoratio ss. Ianuarii et Mercurii martyrum; (f. 275ᵛ) feria III, ss. Iacobi <intercisi> et *իրաւափառայ*; (f. 276) feria IV; (f. 277) feria V, festum ss. ascetarum et patrum Aegyptiorum, Pauli, Pauli <simplicis> (**Պօղա**), Macarii, Evagrii, Arsenii, Sisinnii, Iohannis in puteo et alterius Iohannis; (f. 278) feria VI; (f. 279) sabbato, conmemoratio s. Nicolai pontificis et thaumaturgi; dominica: (f. 280) feria II, ss. Menae, Hermogenis, Eugraphi (*գրաւ-պոսի*); (f. 281) feria III, s. Bartholomei; (f. 282) die 9 (*sic*) decembris, festum conceptionis s. virginis Mariae Dei genetricis: (f. 283ᵛ) sabbato, s. Iacobi Nisibeni, pontificis: (f. 284) dominica: (f. 285) feria II, ss. virginum Indae (*Ինդոնի*) et Domnae; (f. 285ᵛ) dominica; (f. 286ᵛ) festum David prophetae et Iacobi iusti: (f. 289) secundum festum sollemne, s. Stephani protomartyris: titulus qui sequitur « feria IV, festum praecipuorum apostolorum Petri et Pauli » ornamentis deletus est et omittendus: (f. 290) tertium festum sollemne, ss. praecipuorum apostolorum Petri et Pauli; (f. 290ᵛ) feria VI; (f. 291ᵛ) quartum festum sollemne, ss. Iohannis et Iacobi, filiorum tonitrus; (f. 292) sabbato, s. Basilii pontificis; (f. 292ᵛ) dominica, quae obcurrit in bacchanalibus Epiphaniae, vel infra ieiunium; (f. 294) die I ieiunii Epiphaniae; (f. 295) die II; (f. 295ᵛ) die III; (f. 296) die IV: (f. 297ᵛ) die V.

6 (f. 300ᵛ) Rituale praesertim iuxta usum Armenorum: [1] Ordo baptismi; [2] (f. 303) canon praesentationis parvoli in ecclesia post XL dies; [3] (f. 303ᵛ) benedictio anuli, e rituali Romano; [4] ordo sponsalium: oratio **Փառք քեզ թ(ա)-**

գ(աւո)ր յաւիտենից որ աճեցուցանես ըզժ(ո)ղ(ո)վ(որ)դս քո… «Gloria tibi, Rex saeculorum, qui amplificas populum tuum… », ut in cod. D Frederici C. Conybeare, *Rituale Armenum,* p. 111, et post pacem Տր ած մեր որ յամ՛ ժամ՛ ընդ մեզ ես… « Domine Deus noster, qui semper nobiscum es… »; [5] (f. 304) coronae nuptialis inpositio, praemissis interrogationibus iuxta usum Latinorum, armenice et polonice; lectiones sunt Gen. 1. 26 sq.; Eph. 5, 22-33; Matth. 19, 2-12, oratio post pacem Ած որ միայն բարերարդ ես, ած որ միայն ողորմածդ ես… « Deus, qui solus bonus es, Deus, qui solus misericors es… », ut in codd. DN Frederici C. Conybeare, loc. cit., p. 112-114; [6] (f. 306v) ordo communionis infirmorum, praemissa oratione codd. DFGKIN, op. cit., p. 119, nomine Matth. pro Ioh. in titulo lectionis evangelicae perperam posito; [7] (f. 308) administratio extremae unctionis iuxta ritum Romanum, praemissis psalmis paenitentialibus variisque precibus, ut sequitur: Եւ ասացի տր ողորմեա հոգւոյ իմոյ բազմամեղի որ բնակեալդ ես ի յերկինս « Et dicitur: Miserere animae meae multum peccantis, Domine, qui habitas in caelis… », Քս արծ յոյս ապաշխարողաց շնորհեա զթողութիւն բազում յանցանաց իմոց… « Christe Deus, spes paenitentium, largire absolutionem multis delictis meis… », Տր որ ի մէջ լերինն աղբերացուցեր ըզջուրն ի վիմէն… « Deus, qui in monte aquam e rupe scaturire fecisti… », Խաչի քո քս երկրպագեմ՛ արարածք ամ… « Crucem tuam, Christe, adoramus (nos), creaturae omnes… », Luc. 7, 36-50; [8] (f. 310v) monitum de extrema unctione, inc.: Եթէ 'ի ցերեկի դէպ լիցի պաշտել զխ(որ)հ(ր)դս զայս… « Cum dies est in quo decet hoc sacramentum ministrare… », partim ut in rituali Romano post ordinem ministrandi sacramentum; [9] (f. 311) de visitatione et cura infirmorum, ut in rituali Romano; [10] (f. 313) modus iuvandi morientes, ibid.; [11] (f. 313v) ordo commendationis animae, ibid.; [12] (f. 315v) in expiratione, ibid.; [13] ordo exsequiarum adultorum iuxta rituale Armenum, sicut in opere F. C. Conybeare, *Rituale Armenum,* p. 119-130, paucis tantum additis vel mutatis; hymnus *κατ' ἀλφάβητον* in fine, inc. Ած անեղ անժ(ա)մ(անա)կ. հայր անսկիզբն… « Deus increate, aeterne, Pater sine principio… », des. autem post strophen nonam: [14] (f. 319) preces pro altera die exsequiarum mane, titulo inposito կանոն այգհողաց, iuxta rituale Armenum, loc. cit., p. 130-134; [15] (f. 320) ordo exsequiarum parvolorum, inc. hymno Ուրախ լեր մարիամ՛ մր ածածին. զի 'ի տաճարիդ մաքրեցելոյ յանկարծակի եկն տր… « Gaude, Maria, sancta Dei genetrix, quia in sanctuario puro tuo inprovise venit Dominus… », oratio Որ 'ի քրովբէական և յանպատում հանգուցեալս աթոռ… « Qui super cherubicum et inenarrabilem thronum sedes… »,

post pacem *Տր ած մեր որ արարիչդ ես մարմնոց*... « Domine Deus noster, qui creator es corporum... », deinde Is. 25, 9 sq. etc. ut op. cit., p. 278, titulo Cor. perperam ante lectionem Heb. posito, deinde pro Marc. Matth. 2, 16-18, *Տր ած թ(ա)գ(աւո)ր յ(ա)ւ(ի)տ(ե)ն(ի)ց*... « Domine Deus, Rex saeculorum... », *Որդի այ և բան Հօր*... « Fili Dei et verbum Patris... » ut in cod. H, loc. cit., p. 288, Sap. 5, 16. 17, I Cor. 13, 11-14, 1, Matth. 11, 25-30, *Յոյս մեր և ապաւէն քս ած*... « Spes nostra et refugium, Christe Deus... », p. 287, post pacem *Քեզ երկրպագանեմք, և զքեզ աղաչեմք*... « Adoramus te, et te rogamus... », p. 287. Luc. 7. 11-17, post missam Is. 60, 19, de doctrina s. Gregorii inluminatoris, p. 280, Heb. 2, 14. 15, Marc. 10, 13-15, *Հայր երկն(ա)ւ(ո)ր, քաղցր*... « Pater caelestis, mitis... », p. 286, post pacem *Տր ած յ(ա)ւ(ի)տ(ե)ն(ա)կ(ա)ն, որ կոչեցեր զծ(ա)ռ(ա)յս քո*... « Domine, Deus aeterne, qui vocasti servum tuum... », post praeconium *Օ(ր)Հ(նեա)լ ես բարեգութ և ողորմած ած*... « Benedictus es, Deus clemens et misericors... », post pacem *Քս ած թ(ա)գ(աւո)ր մեր և յոյս*... « Christe Deus, rex noster et spes... »; [16] (f. 322) preces pro altera die exsequiarum parvolorum mane, titulo inposito *Կանոն այգՀողաց անմեղաց ։* Is. 35, 10, Eph. 2, 19-22 + I Thess. 5, 23 perperam Heb. inscript., Matth. 11, 15-30: *Օ(ր)Հ(նեա)լ ես բարեխնամօղ և բարեգութ ած*... « Benedictus es, Deus benevolens et clemens... », post pacem *Ելեր 'ի խաչ բարձրացեալդ 'ի քերոբէս*... « Adscende in crucem, qui exaltatus es a Cherubim... »: [17] (f. 322v) preces pro octavo, quadragesimo vel anniversario die, apud sepulcrum: Bar. 4, 36-5, 9 perperam Is. inscript., Col. 3, 1-4 perperam Rom. inscript., Iob. 14. 15-24, *Օ(ր)Հ(նեա)լ ես միածին որդի, տր մեր յս քս, որ առատառատ գթութեդ քով մարմնացար 'ի սբ կուսէն*... « Benedictus es, Fili unigenite, Domine noster Iesu Christe, qui valde liberali miseratione tua in sancta virgine incarnatus es... », post pacem *Քս յոյս յար(ո)ւե մերոյ, և խ(ա)ղ(ա)ղ(ո)ւե*... « Christe, spes resurrectionis nostrae et pacis... »: [18] (f. 323) canon magnae feriae quintae, ordo absolutionis paenitentium, loc. cit., p. 204-213; [19] (f. 325v) canon magnae feriae quintae, ritus pedum ablutionis; [20] (f. 328) ordo benedictionis aquae in die Epiphaniae. Subiungitur (f. 331) huius ritualis index pr. manu exaratus.

7 (f. 332) Index lectionarii de tempore et pro festis an. 1740 redactus ut intellegitur e titulo: *Յանկ շ(ա)բ(ա)թոց և կիր(ա)կէ(ի)ց տօնից տէրո(ւ)ն(ա)կ(անա)ց զորս պ(ա)տ(ա)ր(ա)գ(եա)լս յինքեան կ(ա)րգ(ա)ւ պարուն(ա)կէ թիւք գերեւ թղթոցն ցուցանեն Ըմի փերշի* 1740 *ունմ(ա)րի* 6 *ի ։* « Series sabbatorum et dominicarum, nec non festorum Domini, in quibus

missae celebrantur, per ordinem continetur, numeris demonstrantibus paginas foliorum. Anno Salvatoris 1740, die 6 ianuarii ».

Altera manu addita sunt [1] (f. 1) precatio post missam, inc.: Սբ երրոր-դութիւն ընկալ զպատարագս ընծայեալս քեզ... « Sancta Trinitas, accipe sacrificium tibi oblatum... », [2] (f. 11) initium canonis ss. puerorum in Bethlehem, Act. 12, 19-24.

Diversae codicis partes diversis manibus scriptae sunt. Pars praecipua, i. e. lectionarium, cuius paginae prima manu signatae sunt latine et armenice 1-466, Ա - ՆԿԶ (ff. 12ᵛ-84, 88-90, 132-298ʳ), littera *bolorgir* scripta, monita liturgica exhibet minio litterasque maiores caeruleo colore picta. Variis pigmentis distinguuntur litterae *salagir*, ornamenta seu portae ff. 12. 21. 132, figuraeque totam paginam inplentes, scil. adnunciatio B. M. V. f. 11ᵛ, visitatio B. M. V. f. 17ᵛ, adoratio magorum f. 20ᵛ, praesentatio Domini in templo f. 30ᵛ, angelus Christum confortans in horto f. 52ᵛ, D. N. I. C. apud Annam sacerdotem f. 56ᵛ, D. N. I. C. coram Caipha f. 61ᵛ, flagellatio D. N. I. C. f. 66ᵛ, D. N. I. C. spinis coronatus a militibus f. 71ᵛ, ' ecce Homo ' f. 76ᵛ, Iesus crucem baiulans et B. M. V. f. 83ᵛ, Trinitas cum sanctis in caelo f. 94ᵛ, resurrectio D. N. I. C. f. 131ᵛ, adsumptio B. M. V. f. 219ᵛ, B. M. V. in caelo f. 281ᵛ. Eadem manu videntur ff. 91-94ʳ, quae eodem modo ornata sunt, et ff. 95-122ʳ, quae litteras maiores tantum habent et monita liturgica minio picta. In hac parte codicis conspiciuntur ornamentum f. 92 et imagines D. N. I. C. orantis in horto f. 92ᵛ, ss. Trinitatis cum sanctis in caelo f. 94ᵛ, ultimae cenae f. 112ᵛ. Ff. 2-10 et 298ᵛ-331, seu rituale, non videntur una manu scripta, ff. enim 298ᵛ-310ʳ charactere *notergir* exarata sunt, reliqua charactere mixto *notergir* et *bolorgir*. Omnia sine ornamentis sunt, cum solis monitis liturgicis et litteris maioribus rubris. Ff. 122ᵛ-131ʳ rudi manu charactere *bolorgir*, ff. 332-336 charactere *notergir* sunt exarata. Ff. 86. 87 litteras *notergir* exhibent al. librarii. Subscriptio in fine indicis ritualis f. 331: վերջ | 1693 | Հոկտեմբերի · ԺԲ · 'ի Լէօպօլիս ։ « Finis. 1693 octobris die 12, Leopoli ». Sigillum in non nullis paginis legitur: *Ex libris bibliothecae | ecclesiae Armenae | Elisabethopolitanae*. Ff. 1ᵛ. 20ʳ. 85. 112ʳ. 331ᵛ. 336ᵛ. 337 vac.

Integumentum e corio castaneo. In pag. interna operculi anterioris crucula atramento delineata et litterae Յ · Գ · | D. C. | 1763; Այս Թուղթս է Յօհաննէս Աւաքի կաշպարեան | Յամի տն · 1786 ին · նոյեմբերի 21. Եղի|զաւպեղան « Hic liber est Iohannis Avakh Kašparean, anno Domini 1786, novembris 21, Elisabethopoli »; վերոյ գրեալ Թուղթը պարգևալ է ինձ տէր Յօհաննէսի Աբրահամի Օսգերիսե(ան) 1788. ին « Praedictus liber datus est mihi Iohanni Abraham Osgerisean. 1788 [1] »; Ապրիլ · 24 · ին կատարիլ իմ մէկ ձայնի պ(ա)տ(ա)րաք (*sic*) գետ (?). Տէր Յօհաննէսին | Աւաքի « (Die) 24 aprilis, una voce constitutus sum patriarchae inspector (?) dominus Iohannes Avakh ». In schedula vero exstat typis inpressum: *Ex Libris Bibliothecae Elisabetho|politanae Ecclesiae Armenae*. In schedula dorso tegumentis adglutinata legitur antiqua nota *12*.

33. Ann. 1907-1914. chart., mm. 295 × 210 et 295 × 342, ff. 333.

Schedae **Frederici Cornwallis Conybeare** de codicibus Armenis Bybliothecae Vaticanae: [1] (f. 1) Descriptiones typis inpressae codicum Borgianorum Armenorum 1-17. [2] (f. 9) Plagulae cum manu scriptis conrectionibus descri-

[1] Filius eius Vardan laudatur in charta anni 1795, *Azgayin Matenadaran*, 33 (1899), p. 527.

ptionum codicum Borgianorum Armenorum 18-40. [3] (f. 34) Schedae manu scriptae continentes descriptionem codicum Borgianorum Armenorum 41-90 et 91 (nunc 63), (f. 254) partis codicis Borgiani Latini 144, (f. 256) codicum Vaticanorum Armenorum 1-14, (f. 305) codicum Barberinianorum Orientalium 2. 100. 117. 130.

Integumentum e membrana telaque viridi exhibet in dorso tesseras gentilicias Pii XI et Aidani Gasquet card. bybliothecarii nigro inpressas.

CODICES BARBERINIANI ORIENTALES

---

2 (olim 104; 1695; VI. 31). Saec. XIV, chart., mm. 356 × 263, ff. 234.

P s a l t e r i u m pentaglotton, i. e. aethiopice, syriace, bohairice, arabice, armenice. Armenae interpretationi, quae ultimam columnam foliorum rectorum, primam aversorum inplet, titulus inpositus est ***Աւգնէ ա̃ծ և բան ա̃ծ*** « Per auxilium Dei et verbum Dei ». Des. in fine f. 194 recti, quia cessavit librarius scribere, in primis verbis ps. 148 ***Աւրհնեցէք զտ̃ր յերկնից*** « Laudate Dominum de caelis », dum aliae versiones, post psalmos, et cantica continent. Foliis antiquis deficientibus, duobus post f. 26 et uno post f. 61, desiderantur ps. 21, 10 ***ի ստեանց*** – 22, 4 ***ստուերաց*** et 46. 10-47, 14 ***զօրութեանց նորա***, qui enim codicem refecerunt haec tria folia subplentes, textus copticum, arabicum et syriacum tantum exararunt.

F. 227ᵛ pauca verba primi cantici Moysi, Ex. 15, 1 ***Աւրհնես<ց>ուք*** – 3 et 19, manu altera, antiqua tamen, scripta sunt in spatio vacuo.

Armena interpretatio exarata est charactere *bolorgir* a librario qui litteras spissavit vel diduxit, ut armena versio respondet copticae quam scripserat in media pagina. Specimen paucarum linearum f. 24 aere incisum habes apud Ioseph Bianchini, *Evangelium quadruplex*, Romae, 1749, t. II, tab. ad pag. DCIV, partem autem superiorem f. 39ᵛ solis lumine repraesentatam apud Eugenium Tisserant, *Specimina codicum orientalium*, Romae, 1914, tab. 80. Ff. 3-224, quae psalterium et cantica continent, neglectis ff. 225-234, efficiunt fasciculos viginti tres, qui omnes quiniones sunt praeter sextum 9 foliorum et ultimum trium. Fasciculi signati sunt in margine imo primae et ultimae unius cuiusque paginae, notis armenis syriacis et copticis, ubi animum animadvertendum est notas armenas, quae al. manus coaevae tamen videntur, in parte media paginarum stare et prosequi usque ad finem codicis, quamvis interpretatio armena inde a f. 194ᵛ deficiat. Solae desiderantur notae anteriores fasciculorum primi et septimi, cuius primum folium est recentius.

Integumentum, quod ex corio rubro constat, in paginis externis operculorum exhibet tesseras gentilicias Francisci card. Barberini, nec non apes quattuor in angulis et lineas rectas auro inpressas, in dorso vero apes deauratas quattuor gentis Barberinianae et cruces tres Hospitalariorum nigras. In pag. int. operculi anterioris antiquae codicis notae: *104* in schedula, *1695* et *VI. 31*. In pag. int. operculi posterioris, manu saec. XVII: *Psalmi chaldaicè, arabicè, armenicè, aethiopicè et copticè*.

De historia codicis, qui anno 1635 in monasterio s. Macarii ad desertum Scetense a P. Agathangelo Vindocino emptus et ad Nicolaum Franciscum de Peiresc missus, a piratis raptus est ac Tripolim Barbariae adlatus, quem inde redemptum denuoque perditum an. 1637 Francisco Barberino obtulit Iohannes Paulus Lascaris, hospitalis s. Iohannis Hierosolymitani magister magnus, vide sis quae scripsit Franciscus Nau, *Patrologia Orientalis*, t. X, fasc. 2 (1913), p. 53-57.

100 (olim VII. 44). Saec. XIII ex., chart., mm. 237 × 161, ff. 301, lin. 22 in ff. 7-264, 31 in ff. 265-300.

1 Rituale armenum seu ‹*մաշտոց*› ad usum Romanum hic illic accommodatum. Fredericus Cornwallis Conybeare, in libro cui titulus *Rituale Armenum*, Oxoniae, 1905, codicem breviter descripsit, p. XIII-XV, variasque lectiones pro perpaucis ritibus sub littera B rettulit. Praemisso indice capitum (f. 7-9), nec non (f. 3-6) latina translatione an. 1580, insunt [1] (f. 10) benedictio crucis, ut in cod. Borg. arm. 74, f. 120r-138v, ultima precatione mutata ***Օրհնեալ ես տ̅ր ա̅ծ արարիչ ամենայն արարածոց, դու ես ա̅ծ յերկինս ի վեր և յերկիր ի խոնարհ …*** « Benedictus es, Domine Deus, creator omnium creaturarum, tu es Deus caeli sursum et terrae deorsum… »; [2] (f. 20) **Ioannis Mandakouni** catholici Armenorum ritus fundationis ecclesiae, op. cit. p. 1-3, cum lectione III Reg. 5, 2-17 ut in cod. E, sed perperam II Reg. inscripta; [3] (f. 29) ritus dedicationis ecclesiae, op. cit. p. 3-10, add. Is. 54, 10 ***այսպէս ասէ տ̅ր հաշտեալ*** - 14 ***չինեսջիք*** post Is. 6, 1-10; [4] (f. 47) benedictio baptisterii, op. cit. p. 27-29; [5] (f. 51v) benedictio in erectione novae portae ecclesiae, op. cit. p. 26 sq.; [6] (f. 52) ordo reconciliationis ecclesiae pollutae, op. cit. p. 29-34, cantico Salomonis (III Reg. 8, 15-53) posito pro oratione « Gratias agimus tibi » p. 34; [7] (f. 63v) benedictio altaris extra consecrationem ecclesiae; [8] (f. 67) benedictio vestium sacerdotalium, op. cit. p. 35 sq.; [9] (f. 67v) benedictio calicis et patenae, op. cit. p. 36; [10] (f. 68) benedictio novi libri, op. cit. p. 37 sq.; [11] (f. 69) benedictio turis ***Տ̅ր ա̅ծ մեր արարիչ երկնի և երկրի որ ընկալար զպատարագն աբելի …*** « Domine Deus noster, creator caeli et terrae, qui accepisti sacrificium Abel… »; [12] (f. 69v) benedictio crepitaculi, op. cit. p. 38 sq.; [13] (f. 71) benedictio imaginis depictae in ecclesia, op. cit. p. 34; [14] (f. 71v) ordo translationis reliquiarum, op. cit. p. 242 sq., cum lectione II Par. 5, 4-6 ***սաղոմոն*** pro III Reg. 8, 3-8, inscripta tamen perperam IV Reg.; [15] (f. 72) ordinatio anagnostae seu lectoris; [16] (f. 73v) ordinatio subdiaconorum; [17] (f. 76) ordinatio diaconorum; [18] (f. 84) ordinatio presbyterorum, op. cit. p. 231-242, ubi variae lectiones huius codicis notantur; [19] (f. 100) de refectione altaris, fortuito amoti, canon primus; [20] (f. 100) benedictio domus presbyteralis; [21] (f. 105) ritus abbatis instituendi, op. cit. p. 157-160; [22] (f. 108v) consecratio diaconissarum; [23] (f. 109) ordinatio chorepiscopi; [24] (f. 110v) benedictio aquae in die Epiphaniae D. N. I. C., op. cit. p. 165-178, ubi variae lectiones notantur; [25] (f. 122v) ritus crucis abluendae, op. cit. p. 224-226; [26] (f. 124v) benedictio mulieris die quadragesimo post partum, op. cit. p. 86 sq., prima precatio tantum; [27] (f. 125) benedictio pueri die octavo post nativitatem, ex ipso codice translata in op. cit. p. 86; [28] (f. 125v) benedictio mulieris die quadragesimo post partum, ex hoc codice translata, op. cit. p. 86-88; [29] (f. 127) ordo catechumenatus, op. cit. p. 89 sq.,

ubi variae lectiones huius codicis leguntur; [30] (f. 129ᵛ) ordo baptismi, op. cit., p. 90-103, ubi variae huius codicis lectiones et subplementa notantur; [31] (f. 138ᵛ) preces super neophytum die octavo post baptismum, op. cit. p. 101 et 103; [32] (f. 139) monita presbyteri ad matrimonio coniungendos, inc. Գի-տասջիք որդեակք՝ որ հանդերձեալ էք կապիլ ընդ միմեանս լծով աւրինաւոր ամուսնութեան... « Scite, pueri, qui mox invicem coniungemini iugo legitimi matrimonii ... »; [33] (f.143) coronae nuptialis inpositio, ut in cod. I, op. cit., p. 111; [34] (f. 147ᵛ) coronae nuptialis depositio Տր ած որ յամե-նայն ժամ ընդ մեզ ես ... « Domine Deus noster, qui omnibus horis nobiscumes ... »; [35] (f. 148) ritus dandi matrimonialem benedictionem iuxta usum Romanae ecclesiae, addita missa pro sponso et sponsa; [36] (f. 152) ordo communionis infirmorum, op. cit. p. 114-116; [37] (f. 154ᵛ) ordo sepulturae communis, op. cit. p. 119-129, praeter Ioh. 5, 24-30 pro Matth. 11 (p. 123); [38] (f. 164) precatio post exsequias in domo defuncti dicenda, op. cit. p. 129 sq.; [39] ordo precum pro altera die exsequiarum mane, op. cit. p. 130-134; [40] (f. 168) ritus sepulturae parvolorum, ut sequitur: Ամենակալ ած հայր տն մերո յի քի, փառաւորեալ 'ի վերնոց դասակարգութեց ... « Omnipotens Deus, Pater D. N. I. C., glorificatus a caelestibus ordinibus... », Դարձեալ երկիրպագեմք անոխակալ տրութեդ քո ... « Iterum adoramus inmemorem magnitudinem tuam... », Is. 15, 9 sq., homilia s. Gregorii inluminatoris, op. cit. p. 279, Heb. 12, 22-27, Luc. 9, 47-48 զիս + 18, 15-17, Տր մեր և ած բարեգութ և մարդա-սանոխակալ և բազումողորմ... « Domine et Deus noster, beneficus, peccatorum hominis inmemor et multum misericors... », Որ ես տր տերանց՝ և ած ողորմութեց ... « Tu, qui es Dominus dominorum et Deus misericordiarum... », Is. 60, 19 sq., lectio altera ex doctrina s. Gregorii inluminatoris, op. cit. p. 280, dein sub titulo « Pauli apostoli ad Corinthios » textus quidam, quem in sacris bybliis minime repperimus, inc. Եւ դուք իւրաքանչիւր ոք որպէս ընկա-լարուք զաւրէնսն ի ձեռաց երանելի մարգարէից ... « Et vos, quicumque recepistis leges per manus beatorum prophetarum... », Matth. 2, 16-23, Անդրանիկ ամենայն արարածոց և որդի սիրելի հաւր ամենակալի յս քս ... « Primogenite omnium creaturarum dilecteque fili Patris omnipotentis, Iesu Christe... », Աղբեւր անմահութե և ջաշակ քաղցրութեան ... « Fons inmortalitatis calixque suavitatis... », Heb. 2, 14-18, Luc. 20, 34-40, Փառաւորեալ է անուն քո. Թագաւոր երկնաւոր ... « Glorificatum est nomen tuum, rex caelestis... », Տր զաւրութեց և ած յաւիտենից թեթևացուցիչ ծանրացելոց ... « Domine virtutum et Deus aeterne, qui adflictos sublevas... », Աւրհնեալ ես անքաւ-

մարդասէր տր մեր և ած յս քս ... « Benedictus es, Domine et Deus noster, Iesu Christe, qui hominem infinite diligis ... », Գոհաբանութիւն և փառս մատուցանեմք քեզ թագաւոր երկնաւոր ... « Gratitudinem et laudes offerimus tibi, rex caelestis ... »; [41] (f. 176) ordo precum quae altera die mane dicendae sunt: Is. 5, 11 sq. մխիթարեմ զքեզ, I Cor. 15, 35-50, Matth. 11, 25-30, Իմաստնական լոյս երկնային պարգևեալ մթացեալ մտաց հողեղինաց ... « Rationabilis lux caelestis, data obcaecatis intellegentiis terrestribus ... », Նախախնամական և առատապարգև, տուիչ բարեաց ... « Providens et munifice, qui bona donas ... »; [42] (f. 178ᵛ) benedictio dominici <sacrificii>, op. cit. p. 54-57, ubi variae lectiones huius codicis notantur; [43] (f. 183) benedictio salis, op. cit. p. 57 sq.; [44] benedictio altaris dominici et sacrificii, i. e. mensae dominicae seu *matał,* op. cit. p. 61; [45] (f. 183ᵛ) preces pro animarum requie, op. cit. p. 58-60; [46] (f. 186ᵛ) benedictio salis s. Dei genetricis, apostolorum et archangelorum, inc. Գոհանամք զքեզ տր ած մեր որ վասն անչափ մարդասիրութեանն քո ... « Gratias agimus tibi, Domine Deus noster, qui propter nimiam tuam hominis dilectionem ... », cf. op. cit. p. 61, n. k; [47] (f. 187) benedictio grani oblationis, i. e. pro defunctorum requie, vel pro sacrificio dominico seu *matał,* op. cit. p. 61-63; [48] (f. 188ᵛ) benedictio grani in martyres, op. cit. p. 64; [49] (f. 189) ritus tonsionis monachi (մենաւորն = μονάζων) more Aegyptiorum et sancti montis et Palestinae, pro viris et feminis, op. cit. p. 136-140; [50] (f. 194) ordo admissionis ad paenitentiam, qui dicitur in titulo **Iohannis Mandakouni** sed toto caelo differt ab edito, op. cit. p. 191-204 et p. 294 sq., Is. 60, 21 sq., Heb. 10, 22-25, Matt. 11, 25-30, precatio Ած բարձրեալ գովեալ և փառաւորեալ որ երկայնամիտ ես գթութեամբ ... « Deus excelse, laudate et glorificate, qui longanimis es in tua miseratione ... »; [51] (f. 196) ritus extremae unctionis, quem ex hoc codice an. 1775 latine reddidit Georgius Antepli Bagdadius, Pii PP. VI interpres armenus, ut videre habes apud Iohannem Chrysostomum Trombelli, *Tractatus de Sacramentis ..., de extrema unctione,* t. II, Bononiae, 1777, p. 223-228, et apud Henricum Denzinger, *Ritus Orientalium,* t. II, Wirceburgi, 1863, p. 519-523; [52] (f. 207) ritus benedicendi uvas in festo s. Dei genetricis, qui in titulo conpositus adseritur a quodam fratre ordinis Minorum որ ասացեալ է ումեմն մինաւորի և վարդապետի, inc. prima oratio: Տր ած ամենակալ հայր տն մերոյ յի քի որ ետուր մեզ պտուղ կենաց ... « Domine Deus omnipotens, Pater D. N. I. C., qui dedisti nobis fructum vitae ... »; [53] (f. 208) oratio ad petendam pluviam, op. cit. p. 223 sq.; [54] (f. 208ᵛ) benedictio omnium cerealium, acervi frumenti et torcularis, ut in op. cit. p. 221-223, praemissa lectione Prov. 3, 9 sq., ut in codd. F H; [55] (f. 210ᵛ) precatio in eos qui inaniter iurant, op. cit. p. 227 sq.; / [56] precatio in eos qui inmunda comederunt, op. cit. p. 226 sq.; [57] (f. 211) pre-

catio in eos qui ciborum manducatione polluti sunt, op. cit. p. 227; [58] ritus reconciliationis illius, qui in servitutem redactus et vi infidelium coactus christianam religionem negaverit, ut sequitur: Iohel, 2, 12 sq., Hier. 3. 14 sq. perperam inscripta « lectio Isaiae prophetae », Is. 30, 20-23, Hier. 15, 19-21, Thren. 1, 20-22; 5, 1. 3, Ezech. 33, 11-13, Iac. 5, 16-20, Rom. 8, 12-17, Luc. 15, 1-32, precatio *Արդար ես դու տր և ուղիղ են դատաստանք քո* ... « Iustus es tu, Domine, et recta iudicia tua... », *Տր ած ամենայնի արարիչ ես և տր աղբեւր բարութեան* ... « Domine Deus, universi creator et domine, fons bonitatis... », *Ած փրկիչ մեր որ ի ձեռն մարգարէին Նաթանա կոչեցեր զդաւիթ յապաշխարութի* ... « Deus, salvator noster, qui per Nathan prophetam vocasti David ad paenitentiam... ». *Տր ած մեր որ պետրոսի և պոռնկին յանցանացն 'ի ձեռն արտասուաց թողութի շնորհեցեր* ... « Domine Deus noster, qui Petro et meretrici peccatorum remissionem in lacrimis donasti... »; [59] (f. 217v) benedictio putei polluti; [60] (f. 220) exorcismus salis iuxta libros Francorum, h. e. in ritu baptismi, inc. *Երդմնեցուցանեմ զքեզ պատկեր աղի* ... « Exorcizo te, creatura salis... »; [61] (f. 220v) exorcismus aquae iuxta libros Francorum, ibid., inc.: *Երդմնեցուցանեմ զքեզ եութիւն ջրոյ* ... « Exorcizo te, creatura aquae... »; [62] (f. 221) benedictio olei iuxta usum Francorum, inc.: *Երդմնեցուցանեմ զքեզ պիղծ հոգի դիւական* ... « Exorcizo te, inmunde spiritus diabolice... »; [63] (f. 221v) ordo experimenti iudiciarii cum missa, op. cit. p. 295-297; [64] (f. 224) benedictio lactis et mellis in sabbato sancto, inc.: *Օրհնեա տր զբղխեալ կաթնս և զմեղրս* ... « Benedic, Domine, exsiliens lac et mel... »; [65] benedictio casei et ovorum eodem die, inc.: *Ած ամենակարող ած արարող և նախախնամող* ... « Deus omnipotens, Deus creator et providens... », [66] (f. 224v) benedictio agni in dominicis Paschae et Transfigurationis, inc.: *Տր մեք որք 'ի պասեքս աւուր օրհնեալ յայգեցաք* ... « Domine, nos qui summo mane in die benedicto Paschatis adstamus... »; [67] precatio quae dicitur super agnum et alias carnes, inc.: *Տր ամենայն մարմնոց որ ետուր իշխանութիւն նոյի և որդւոց իւրոց* ... « Domine, qui omnium carnium dedisti dominium Noe et filiis eius... »; [68] (f. 225) benedictio panis, inc.: *Օրհնեա տր զնիւթ հացիս* ... « Benedic, Domine, materiam panis... »; [69] benedictio ciborum, inc.: *Օրհնեա տր զկերակուրքս զայս կոչմամբ քո* ... « Benedic, Domine, hos cibos invocatione tua... »; [70] benedictio novorum fructuum, inc.: *Օրհնեա տր զպտուղքս զայս* ... « Benedic, Domine, fructus istos... »; [71] benedictio uvarum, inc.: *Օրհնեա տր զպտուղ խայծեալ խաղողոյս* ... « Bene-

dic, Domine, fructum uvae maturae ... »; [72] (f. 225v) ordo inthronizationis episcopi; [73] (f. 227) ordo translationis reliquiarum sanctarum; [74] (f. 229) benedictio navis novae; [75] (f. 231v) benedictio palmarum iuxta libros Francorum, cuius rubrica inc.: *Յառաւաւօտն ելանեն ի Թափաւր խաչիւք և մոմեղինաւք և արմաւենեաւք ...* « Mane ascendunt ad Thabor cum crucibus et candelis et palmis ... »; [76] (f. 232) ordo precum quae proferuntur sero ante verba « Domine, si labia ... », inc.: *Տր յս քս ած մեր ողորմեա մեզ ...* « Domine Iesu Christe, Deus noster, miserere nobis ... »; [77] (f. 232v) precatio horae pacificae, inc.: *Տր տր որ փրկեցեր զմեզ յամենայն նետից ...* « Domine, Domine, qui servasti nos ab omnibus sagittis ... »; [78] (f. 233) precatio tertiae horae ad personam Spiritus sancti, inc.: *Հոգի սբ ած, Հոգի քի տն մերո, Հոգի ելաւղի 'ի Հաւրէ ...* « Spiritus sancte, Deus, Spiritus Christi Domini nostri, Spiritus procedens a Patre ... »; [79] (f. 233v) precatio horae sextae ad Filium Dei, inc.: *Թագաւոր հզաւր ապաւէն ծարաւելոց ...* « Rex potens, refugium sitientium ... »; [80] (f. 234) precatio horae nonae ad Filium Dei, inc.: *Տր բարերար և բազմագութ որ մարդասիրութեբդ քո այցելու և խնդրաւղ եղեր մոլորեալ ...* « Domine benefice et misericors, qui dilectione tua erga hominem visitas et quaeris depravatum ... »; [81] (f. 234v) ordo catechumenatus, inc. ut in ordine baptismi iuxta usum Francorum: *Ել պիղծ հոգի ել ի պատկերէս այ ...* « Exi, inmunde spiritus, exi ex imagine Dei ... »; [82] (f. 238) ordo baptismi ab episcopo celebrati in die sabbati sancti, inde a litaniis, praemisso titulo *Կանոն մկրտութեն ի Հռոմա եկեղեցւոյն* « ordo baptismi in ecclesia romana », ut in cod. Vaticano armeno 3, f. 156-164; [83] (f. 241v) ordo confirmationis, praemisso titulo *Աղօթք կատարման մկրտութեն զոր ասէ եպ(իս)կ(ոպո)սն, յորժամ գումֆրմէ մեռոնաւն ի ճակատն նախ մկրտելոցն* « preces absolutionis baptismi, quas dicit episcopus cum baptizatos in fronte chrismate confirmat », addita missa propria; [84] (f. 244v) carmen pro mortuis, nullo auctoris nomine, inc.: *Հանդերձ քոյին սրբովք յերկին հանգոյ քս տր ...* « Cum sanctis tuis in caelo fac requiescere, Christe Domine ... »; [85] (f. 248v) precatio pro defunctis, inc.: *Ած անեղ անժամանակ Հայր անըսկզբն և անքանակ որդւոյ ...* « Deus increate, aeterne, Pater Filii sine initio et infiniti ... »; [86] (f. 252) ritus pedum ablutionis in magna feria quinta, quem instituit **s. Ephrem** syrus, armenice vero reddidit **Gregorius Vkayasēr;** [87] (f. 261) ordo matrimonii iterati; [88] (f. 263) ritus sponsalium; [89] (f. 263v) benedictio altaris linteaminum, inc.: *Ամենակալ ած դու ետուր 'ի ձեռս մեր զկարողութի աւրհնութե քո ...* « Deus omnipotens, tu nobis dedisti potentiam benedictionis tuae ... »; [90] (f. 264)

benedictio corporalium (*գերփուրայի*), inc.: *Գթած տր որո զօրութիւն ան-պատմելի է...* « Misericors Domine, cuius potentia inenarrabilis est... »; [91] (f. 264^v^) benedictio casulae (*նափորտ*), inc.: *Տր ած աղբեւր գթութե, արդարութե և իրաւանց...* « Domine Deus, fons pietatis, iustitiae et aequitatis... »; [92] benedictio pallii (*օմաւֆօրոն*) metropolitani, inc.: *Տր ած արա-րիչ բոլորից և ամենակալ...* « Domine Deus, creator omnium et omnipotens... »; des. mut. *և տուր երեւել*[...] « et da insign... ».

2 (f. 265^v^) Tractatus de conputo, auctore Stephano presbytero, filio Iohannis, inc.: *Ստեփաննոս երիցոյ տումարագիրի որդւո յո(վ)հ(աննէ)սի քա՛հ(անա)յի ասացեալ յաղագս ընթացութե արեգական․ իը․ ամաց և շրջագութե լուսնին․ ժթ․ երրակ ամայ․ որ լինի միամահուռ ընդամե-նայնն ամք․ շլբ և յորժամ ընթացք (արեգական) և (լուսնի) կատարի դարձեալ ի նոյն կարգն դառնա...* « Stephani presbyteri, kalendaristae, filii Iohannis presbyteri, tractatus de cursu solis per annos XXVIII et de revolutione lunae per cyclum XIX annorum, qui simul faciunt annos DXXXII, et cum cursus solis et lunae perficiuntur, rursus in eumdem ordinem redeunt... », sequuntur tabulae XIX quae *խորան* seu tabernacula dici solent.

3 (f. 298) Tabula mensium romanorum cum regularibus solaribus et lunaribus cumque zodiorum nominibus, cf. F. K. Ginzel, *Handuch der mathematischen und technischen Chronologie*... t. II, Leipzig, 1914, p. 144 et 146.

4 (f. 298^v^) De cursu lunae et de virtute eius in statum caeli dissertatiuncula in tria capita divisa, quorum primum et ultimum titulum praeferunt *Յաղագս խաւարման լուսնի* « de obscuritate lunae », secundum vero *խրատք լուսնի ըստ հայոց ամսո թուոյ* « monita lunae secundum menses anni Armenorum »; inc.: *Առ զամս աղեքսանդրի․ պկգ․ և բեր ի վերայ զհա՛ թուականն․ և երժ ի բաց չխգ...* « Sume annos Alexandri DCCCLXIII et adde aeram Armenorum, dein aufer DCCXLIII... ».

5 (f. 299^v^) Professio fidei, praemisso titulo *Խոստովանութի ի սբ երրորդութիւն առաջի ք(ա)հ(անայ) արտասուաւք* « Confessio fidei in sanctam Trinitatem coram presbytero cum lacrimis »; inc.: *Խոստովանիմ և հաւատամ․ անեղ․ և անսկիզբն․ անվախճան․ և անկատարած...* « Confiteor et credo increatum, sine principio et sine fine, infinitum... ».

6 (f. 300^v^) Tractatus brevis de cursu lunae, inc.: *Եթէ կամիցիս գիտել զխաւարումն (լուսնի) կալ զշր(ջան) զատկին և ժողովեա՛ աւուրս ճհէ...* « Cum volueris cognoscere obscuritatem lunae, sume cyclum paschalem et adde dies CLXXVII... ».

F. 301, quod custodiae instar ad calcem codicis insertum est ab antiquo bybliopego, pagina est ritualis antiquioris, mm. 300 × 225, binis columnis exarati litteris *erkaṭagir* inclinatis. Huius fragmenti, quod partem continet ritus paenitentes dimittendi in magna feria quinta, lectiones variantes conlegit F. C. Conybeare, *Rituale armenum,* pp. XIV, 209 sq.; inc.: ... *Ժողովեալքս ի գաւիթ սուրբ եկեղեցւոյ քո* ... « ... Congregati in atrio sanctae ecclesiae tuae... »; des.: ... *եւ հայրական գթով եւ սիրով բարերարութբ քո եկ ընդառաջ մեր* « ... et paterna misericordia, amore et benevolentia tua, veni obviam nobis... ». Titulus in marg. inf. legitur *արձակման* « absolutionis ».

Ante f. 1 frustulum adiectum est alterius libri antiqui, quod paucas tantum litteras *erkaṭagir* rectas continet.

Codicem, ex duabus partibus conflatum, ff. scilicet 7-264 et 265-300, exaraverunt manus diversae, sed coaevae, littera *bolorgir*. Pars prior, scil. rituale, fasciculos continet duos et viginti, quorum secundus et quartus quiniones sunt, alii vero seniones, si tamen primum et ultimum excipias, qui novem et tredecim folia habent, externo unius cuiusque folio deperdito. Notas, quae in margine imo primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi prima manu scriptae sunt, a glutinatore partim absumptas, fere ubique manus antiqua rescripsit. Pars altera tribus senionibus efficitur, quorum primus et secundus solitis notis signantur, tertius vero minime. Tituli rubri. Ornamenta, quae in paginarum frontibus et marginibus adposita sunt, nec non litterae maiores ac maximae minio depicta. Ex notulis, quae variis manibus variisque temporibus hic illic scriptae sunt, nonnullas anglice reddidit Fredericus Cornwallis Conybeare in op. cit. p. XIV sq. F. 1, prima notula partim abrasa: *Թ(ո)վ(ական) Հայոց չխզ և ԹԺ երրակիս կե․ ա յապրիլի* [...] | *այ*[...] *գիշեր*[...] *յառաջի պահն* [...] | [...] *և էր տարոյս այսմիկ զատկի* [..] *յապրիլ* [...] | [...] « Anno Armenorum 746 (A. D. 1297-8) et cyclo novemdecim annorum 365, die aprilis... vespere... ante... et in hoc anno pascha erat die... aprilis... »; *Այ կամաւքն յորժամ եղև գրիգորն ամաց իա և ամիս է | նայ ծ[նա]ւ կորդին իւր զանդրանիկ զներսէս* (*sic*). *ի Թվ չկէ | ի հոկտ(եմբերի) իԹ որոյ և էր աւուր դ ի կիրակէ աւր ի վեր|ջի պահն երբ յիրիկ վանաց մեր կու աւրհնէին․ և էր տ|[արոյս] այսմիկ տանուտէր․ կոյսն․ և են այ անձին ։* « Deo volente, cum Gregorius annos haberet unum et viginti ac menses septem primum genuit filium suum primogenitum Ńersetem, anno 767 (A. D. 1318) die 29[a] octobris, quae erat dies quarti <toni> et dies dominica, in extremo ieiunio, cum in Irik (?) monasterio nostro [...] benedicerent. Erat autem huius anni zodion Virgo. Sint ante faciem Dei »; *'Ի սոյն տարիս Թ(ո)վ(ական) չկէ նոյ(եմբերի) իը փոխեցաւ ի տր․ որ է* [..] *իԹ* « Eodem anno 767, die 28[a] novembris, migravit ad Dominum [...] XXIX »; *այ կամաւք ի միւս այլ տարին յորժամ եղև գրիգորն ամաց իբ | և ամիս ե ծնաւ կորդին իւր զճոյան յոհաննէսն իա*[...] | *Թ(ո)վ(ական) չկը յուրբաԹ լոյս առաւաւտուն և էր լուսնին աւր է | և ձայն ի չորրորդ․ քս ած տացէ սոցայ հաւրն և որդոյն կեանս | անփորձ և նոցին կորդիս որդոց իւրեանց․ ամէն․ ամէն․ ամէն․* « Deo volente, anno sequente, cum Gregorius esset duorum et viginti annorum et mensium quinque, genuit filium suum Goyan (i. e.) Iohannem die 21[a] ... anno 768 (A. D. 1319), feria sexta, mane, erat vero dies septima lunae et tonus quartus. Christus Deus det illis, patri, inquam, et filio vitam tranquillam, et filiis filiorum eorum. Amen. Amen. Amen ». Post has quattuor notulas, quae una eademque manu videntur exaratae, Gregorius filius ipse notavit: *այ կամաւքն յորժամ եղէ ամաց ես դրիգորըն | ծառայս այ իզ․ ամիս դ․ աւր իբ․ եղև ինձ որդի | ստեփ* [...] [*Թ(ո)վ(ական)*] *չհբ ։ յաւգ(ոս)ստոս իդ ընդ լոյսն ա*[...] | *չորե<ք>շաբԹի և էր լուսնին աւր իդ ։ և տանու|տէր էր* [...] Deo volente, cum essem annorum, ego Gregorius Dei servus, sex et viginti, mensium quattuor, dierum duorum et viginti, mihi fuit filius Stephanus, anno 772 (A. D. 1323) die 24 augusti, ad lucem <matuti-

nam>, feria quarta, quae erat dies 23 lunae; et zodion erat...». Sequens notula maiore ex parte consumpta et inlegibilis. F. 1ᵛ: *ի յադամա ստեղծմանէն մինչև ի քրի ծնունդն* | [...] *եռ եճէ․ և ի քրի ծնընդեանն մինչև յաւրս* | [...] *Թ(ո)վ(ական) հայոց․ չհր ամս ոգծիթ որ եղավ ջմըն* | *յ[ադ]ամա մինչև ի նոյն աւրս ա ռջ․ գործլ․ ի շատ* | *տեղ գտնոյք գրած պայս հաշիւս նայ ծուռ․ ճշմար|իտն այս է պճշմարտաւղս զգրիգոր եպ(ի)ս(կոպոս) ենցս աղ|աչեմ յիշել ի բարին ի քս յս և դուք ի նոյնս ամէն․* | *Թ(ո)վ(ական) կգ յարեաւ մոլորեցուցիչն մահմետ և* | *եր կայսր յունացն կոստանդին որդի հերակլայ․* | *նժե․ Թ(ո)վ(ական) էառ կայսրն յունաց նիկիֆաւռն զերկիրս* | *կիլիկացոց ի տաճկնոյն պքաղաքն տարսոն պատ|անայ․ զմսիս․ պանաւարզայ աւգնականութբն այ․* | *չխէ Թու(ական) էառ պ(ա)ր(ոն) կոստընդին որդին պ(ա)ր(ոն) ըռոբ|ինայ պաչխարհս կիլիկոյ ի հոռմէն ու չաք մի մոլ|մնացն որ էր առաջին բերդն վահկայն․* | *ուը Թու(ական) եկն անաւրէն սուլտան մորայ* | *սալահատին և էառ ի ֆռանկոյն զսբ քաղ|աքն եմ և այլ շատ քաղքնի․ և ելին գ Թագ(աւոր)ք* | *ի ֆռանկաց յաւգնականութի սբ գերեզմանին* | *նայ վն մեղացն մերոց եղև սով․ սաստիկ ի հեծ|ելն քրիստոնէից յորմէ պահեսցէ զմեզ տր ած* | *մեկ մոդ ցր են դր․ ուեճ․* [...] (sequuntur linn. 3 magna ex parte consumptae). « Ab Adami creatione usque ad Christum natum ... anni 5507, et a Christo nato usque ad dies... aerae Armenorum 778, anni 1329, ... ab Adamo usque ad eumdem diem anni 6836. Saepe invenietis de his subputationem falsam; haec vera est. Veridiei Gregorii episcopi, quaeso, mementote in bonum ante Iesum Christum et vos (estote) ante eum. Amen. Anno 63 (A. D. 614-5) ortus est seductor Muḥammad, cum esset imperator Graecorum Constantinus filius Heraclii. Anno 415 (A. D. 966-7) imperator Graecorum Nicephorus terram Ciliciensem mahumetanis detraxit cum civitatibus Tarso, Adana, Missis, Anazarba, Deo auxiliante. Anno 547 (A. D. 1098-9) baro Constantinus, filius baronis Rubēn, Graecis eripuit Oučak, quondam Mahumetanorum, quod fuit antea arx Vahka. Anno 636 (A. D. 1187-8) venit inpius soldanus Aegypti Saliḥ ad-din et rapuit Francis sanctam civitatem Hierusalem aliaque plurima oppida; et egressi sunt tres reges Francorum auxilium ferentes sancto sepulcro. Etiam propter peccata nostra, talis fames evenit ut lamentarentur Christiani, a qua Dominus Deus nos servet; modius unus...».
F. 2: *ի քրի ծնընդեան մինչև ի հայոց Թ(ո)վ(ակա)ն եր ամս․ եծծա․* | *Թվիս է այսաւր ամ ըծզ ջմըն է ի ծնընդեան* | *քրի մինչև ի նոյն աւուրս ամք ռգծծէ․ Ցադա[մայ] մինչև* | *ի քրի ծն(ունդ) եր ամ եռեծէ ջմլեցավ յադամայ [մին]չվի* | *Թ(ո)վ(ական)իս հայոց պզ* (in ras.) *ամք զռըծէ* (*ծ* insert. al. man.) « A Christi nativitate usque ad aeram Armenorum fuerunt anni 551. Hodie, huius aerae est annus 806; elapsi sunt a Christo nato usque ad hunc diem anni 1357. Ab Adamo usque ad Christi nativitatem fuerunt anni 5507; elapsi sunt ab Adamo usque ad annum Armenorum 806 anni 6857 ». Quidam addit: *խիստ ճշմարիտ է այս* « aegre hoc verum est »; deinde alius: *և սրբոյ գրիգորի ոծէ* « et sancti Gregorii 657 ». Alia nota rudi manu scripta est: *մկրտիչ երեց երետ․ իե․ սպ․* | *ի շեխն․* | *առ(ա)ջի աւրն․ իե․ սպ․ ի շեխն․ ու մէկայլ շաբ<աթ>|ն․ ի․ ե․ սպ․ այլ շեխն երետ շարուխն․ ու մէ|կայլ շաբ<աթ>ն այլ տվի ի շեխն․ ֆլաւրիմ ու* | *․ը․ սպ․ ու մէկայլ շաբաթն այլ տվի Թէգ* | *պաղարն ի հաճին․ ծ․ սպ․ ու մէկայլ շա|աթն այլ տվի ի* (*հաճին* cancell.; *շեխն* suprascr.): *ծ․ սպ․ ու մէկայլ* | *շաբաթն այլ տվի ի հաճին․ ֆլաւրիմ ու* | *․ը․ սպ․* « Mkrtič presbyter dedit XXV... seniori (شيخ); primo die XXV... seniori; et sabbato altero XXV...; senior alter dedit...; et alio sabbato dedi seniori florinum et VIII...; et alio sabbato dedi... peregrino (حاج) L...; et alio sabbato dedi ('peregrino' cancell., 'seniori' suprascr.) L...; et alio sabbato dedi peregrino florinum et VIII...».
F. 2ᵛ: *զվերջին ըստացող սբ մատենիս գրիգոր ան|արժան քահանայ որ ըստացայ հալալ ընչից իմոց* | *յիշատ[ակ] ինձ և ծնողաց իմոց․ և զաւակին իմոյ* | *սարգըսին որ այսմն ամի փոխեցաւ առ քս յոյսն* | *ամենեցուն օգոստոս լա օրն ուրբաթ Թվակ|անիս ջկդ․ որք հանդըպիք այս մատենիս* | *յիշեցէք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր․ զիս անարժ|ան գրիգոր երեցս նայ և պծնողս իմ պամ արեան* | *մերձաւորս* (*իմ* suprascr.) *և ած զձեզ յիշէ ի բարին․ աւուրն* | *այնմիկ որ ասէ եկայք աւրհնեալ էք հօր իմոյ* | *ժառանգեց պպատրաստեալն ի սկըզբանէ աշխ|արհի ամեն հայր մեր որ յերկինսդ ես․* « Novissimum possessorem sancti libri Gregorium indignum presbyterum, qui eum nactus sum sumptibus meis ad memoriam mei et parentum meorum, nec non prolis meae Sergii, qui hoc anno migravit ad Christum, spem omnium, die 31ᵃ augusti, feria sexta, anno 964 (A. D. 1515). Vos qui invenietis hunc librum,

conmemorate in vestris puris precibus, me, Gregorium indignum presbyterum et parentes meos omnesque sanguine propinquos; et Deus vestri meminerit in bonum, in die illo in quo dicturus est: Venite benedicti Patris mei, possidete quod paratum est a principio mundi. Amen. Pater noster qui es in caelis ». F. 3, quod additum est simul cum ff. 4-6: *Pontificale* (cancell. et *Rituale* al. man. suprascr.) | *lingua Armenica, quod Armenii maius vocant.* | *Dono datum Illmo et R^mo^ D. Cardinali sanctae Severinae* (*à R^do^ fr*(atr)*e Stephano de Mus ordinis sancti Antonii Ep*(i-scop)*o* | *Armenio die XIIII. mensis Octobris* | *M. D. LXXX.* Imo in folio legitur antiqua nota *cod. VII. 44.* In scidula eidem folio adglutinata, manu saec. XVIII: *Mascduos* | *Il Codice Rituale è scritto sotto Stefano* | *Arciv*(escovo) *di Tarso in Cilicia, il quale finì di vi*|*vere nell'era armena 769, cioè l'anno* | *1320: per conseguenza esso Codice è stato* | *scritto al fine del secolo XIII.* F. 9: *ի Թվին Հայոց ՋԿԷ սեպտեմբերի ամսոյ* | *իգ. աւուրն ե. շաբաթի վարագայ խչ նշանին* | *պահոցն հանգաւ ի քս հայր իմ* | *տր ովանէս որոյ ողորմեսցի նմայ* | *քս ած և որ զամէն ասէ և. յիշողքդ* (*sic*) | *աւրհնեալ լինիք այ ամէն.* « Anno Armenorum 967 (A. D. 1518) die vicensima tertia septembris, feria quinta, in festo s. crucis in Varak, obdormivit in Christo pater meus, dominus Iohannes, cuius misereatur Christus Deus nec non cuius cumque dixerit Amen; et vos qui eum conmemorabitis benedicti sitis a Deo. Amen ». F. 75^v^ prima manu: *Տր ած ողորմեա՛ տն ստեփաննոսի* | *արքեպիսկոպոսին տարսոնի* | *և ծնողաց իւրոց և ազգատոհմից* | *Եւ սուրբ ուխտին մլիճոյն և որ ամէն ասէ ։ և տառապեալ գրչիս ո տր* « Domine Deus, miserere servi tui domini Stephani, archiepiscopi Tarsensis et parentum eius et familiae (eius), nec non cleri Mliǵ et cuiuscumque dixerit Amen, et miserabilis librarii, o Domine ». F. 84 item prima manu: *Քս ած ողորմեա՛ ստացողի գրոցս* | *տն ստեփաննոսի արքեպիսկոպոսի տար*|*սոնի և ծնողաց իւրոց տր* (*պակէ* al. man. add.) *և յոյժ* | *տառապեալ անմիտ գրչիս ստեփաննոսի* | *և որ ամէն ասէ* « Christe Deus, miserere possessoris libri domini Stephani archiepiscopi Tarsensis et parentum eius ... et miserrimi stupidique librarii Stephani et cuiuscumque dixerit: Amen ». F. 251^v^ non prima manu, coaeva tamen: *Տր ած ողորմեա՛ ծառայիս քո տն ստ*|*եփաննոսի. արքեպիսկոպոսին տարսոնի* | *և ածատուր որդոյ իւրում սիր՛ գրիգորի* | *և ծնաւղաց իւրոց ամէն ամէն.* « Domine Deus, miserere servi tui domini Stephani archiepiscopi Tarsensis et Astuadzatour, filii eius, Sir (*sic*) Gregorii et parentum eius. Amen. Amen ». Deinde, alia manu: *Ես ստեփաննոս եպ*(*իս*)*կ*(*ոպո*)*ս կելեցի զայս հայր* (*sic*) | *մաշթոցս յիշատակ դրի ի դր ածածին* | *դուռն. ըստամպուլու. վլախու. որ սարգ*|*իսի ժողովրդեանն յիշատակէ մեծի և փ*|*քու սա. հաստատ ամէն.* | *Ած աւրհնէ զիւրեանք և զիւրեանց* | *որդիքն. ամէն։* « Ego Stephanus episcopus Keletsi hunc *Hayr Maštots* in memoriam deposui ad portam s. Dei genetricis in Stamboul-Vlakos, congregationis s. Sergii monumentum est magnae simul et parvae. Amen. Deus, benedic eis et filios eorum. Amen ». F. 265: *Թուականին Հայոց չծ և էր թիւ* *չ եկիս ցկթ ի սեպտեմբերի է։* | *աւրն եշ* (= *հինգշաբաթի*). *հանգեաւ* (*sic*) *հայրն իմ ամպակում ի քս. և* *յայում ամսոյ. լ. աւրն բշ* (= *երկուշաբաթի*) | *հանգեաւ եղբայրն իմ մարդիրոս ս*(*ար*)*կ*(*աւագ*)*ն ի քս. որոց* *ողորմեսցի նոցա քս ած* | *և որ զամէնն ասէ և յիշողքդ աւրհնեալ եղիջիք այ* | *Եւ ի միւս այլ տարոջն որ* *էր թու*(*ական*) *հայոց չծա. ի թու*(*ականի*) *չ եկիս ցհ* | *ի փետրվարի. ժա. աւրն կիրակէ և առաջաւոր* *հանգեաւ դեռաբոյս որդեակն* | *իմ ներսէս ի քս անարատ ընծայ այ. որս ողորմութեան քի արժանի եղ*|*իցի որ* *աղօթիւք յիշողացդ.* « Anno Armenorum 750 (A. D. 1301), qui fuit quingentorum annorum cycli 369us, die septima, feria quinta, requievit in Christo pater meus Ambakoum. Eodem mense, die trigesima, feria secunda obdormivit in Christo frater meus Martyros diaconus; quorum misereatur Christus Deus, nec non cuius cumque dixerit Amen; et vos, qui eos commemorabitis, benedicti estote a Deo. Proximo vero anno, qui erat annus 751, cyclique quingentorum annorum 370us, die undecima februarii, die dominica ante ieiunium, obdormivit in Christo parvolus filius meus Nerses, hostia Dei inlibata; misericordiae Christi dignus sit propter sanctas preces conmemorantium ». Eadem manus in margine externo addidit: *Թ*(*ո*)*վ*(*ականի*) *չծ. նոյե*(*մբերի*) *իբ օրն դշ* (= *չորեքշաբաթի*) *յայսմ ամի ցկթ* « Anno 750, die vicensima secunda novembris, feria quarta, eodem anno 369 ». *Թու*(*ականի*) *չխը. և յայս թիւս էր ցկէ մարտ ամսոյ. իե. օրն դշ հանգեաւ* (*sic*) | *ի քս դեռաբոյս* *տղախինն քի դուստրն իմ. պապլուննն. անարատ* | *ընծա այ որս ողորմեսցի նմա քս. և յիշողացդ սա քս.* « Anno 748 (A. D. 1300), huius cycli vero 367us, die vicensima quinta martii, feria quarta, obdor-

mivit in Christo parvola ancilla Christi, filia mea Zaploun, inmaculata hostia Dei, cuius misereatur Christus, nec non conmemorantium eam coram Christo ». *Թուականին Հայոց. չկԹ. և եր Թիւ շ̄ եկիս. ՅՂԸ. | Յունիս. զ. կշ(որաթի) Հանգաւ* (sic) *Հայրն իմ ի քս ստեփ(անոս) եպիսկ(ոպոս)ն | տարսայ որոյ աղաւԹիւք յիշողացդ ողորմեսցի նմայ | տր յս քս ամէն.* « Anno Armenorum 769 (A. D. 1321), qui fuit quingentorum cycli 398us, die sexta iunii, feria sexta, requievit in Christo pater meus Stephanus, episcopus Tarsensis, cuius misereatur Dominus Iesus Christus ob preces conmemorantium. Amen ». Denique, post notulam erasam, eadem rudi manu quae scripserat f. 9: *Թ(ո)վ(ական)ի) Հայոց ՋԿԷ ապրիլ ամսոյ ժա օրն | Նոր կիրակի Հանգաւ* (sic) *ի քս տր աւաքն | ղարայմանցի իրիցուն որդին ած լուսաւ|որէ զի<ւ>ր հոգին. Ամէն.* « Anno Armenorum 967 (A. D. 1519) die undecima aprilis, die novae dominicae, requievit in Christo dominus praeses Łaraymantsi, presbyteri filius. Deus inluminet eius animam. Amen ». F. 298v, manu librarii minio scriptum est, atramento vero al. man. rescriptum: *Զստ(ե)փ(անո)ս եպ(ի)սկ(ոպո)ս, տարսոնի, աղաչեմ յիշել ի տր աղօԹս | մեր և յիշաւղք աւրհնեալ եղիջիք յայ.* « Stephani episcopi Tarsensis, quaeso, mementote in vestris sanctis precibus; vos, qui memineritis, benedicti eritis a Deo ». Ff. 3v. 9v vacua. Antiqua nota codicis *VII. 44* legitur ff. 1. 3.

In folio, quod modo custodiae in fine codicis adiectum est, memoriae pictae sunt variis manibus: *տէր Ամիրայ որդի Ա. Լուսիկի | տանիլեան խօցեցուցիլէ* (sic) *զպյս | Թուղթըս, և մէջէն քանի | բան մը գրիլէ* « Dominus Amiray, filius A. Lousik Tanilean promisit (?) hunc libellum et in medio scripsit pauca verba »; *չհ. յունիս | ժթ* « (anno) 770 (die) 19 iunii (A. D. 1321). In folio averso: *ի Թվին չհա | յապրիլն… | մարայ… | … | … և զկնի | աւուրս զ* « Anno 771 (A. D. 1322) mense aprili… et post sex dies »; *ի Թվին չղե տր վասիլ եբետ | ձեռնադրել զմիխայլ* (sic) *երեց եպս | ի յապրիլ իգ աւրն որ էր աւր որ | կիրակէ զատկին | և էր տաւն սբ գորգոս* « Anno 795 (A. D. 1346) dominus Basilius dedit consecrationem episcopalem presbytero Michaheli, die 23 aprilis, quae erat dominica Paschae et festum s. Georgii »; *ի Թվին չհը փ[ետր]|վար իզ սպան[…] | պ(ա)ր(ո)ն աւշին նո[…] | եր եղբա|յրն[…] | կոստընտին[…]* « Anno 778 (A. D. 1329) die 26 februarii occisus est baro Ōšin… frater… Constantinus »; *ի Թվին չղբ* […] | x… | *և իր եղբայ[ր…] | պեմոնդ,* « Anno 792 (A. D. 1343-4) … et frater Bohemundus »; *ըստեղծմանէ ադամայ մինչև այս տարիս որ Թվականին | պկե էր . զՋՂԽԱ . տարի ի փառս արա<ր>չին* « A creatione Adami usque ad praesentem annum 865 sunt anni 6941 in gloria Creatoris ». Antiquae notae codicis *89* et *VII. 44.*

Fragmenta corii castanei et panni serici ex antiquo integumento, tum paginis externis internisque operculorum, cum dorso, prout stabant, adglutinata sunt proximis temporibus, cum codex refectus sit.

117 (olim 90, deinde VII. 61). An. 1577-8 (Arm. 1027, cf. f. 307), chart. (1. 2. 313. 314 membranacea), mm. 267 × 180, ff. 314, linn. 21.

Evangelia quattuor sine praefationibus sectionumque titulis et concordantiarum tabulis, adiectis tamen ad margines sectionum numeris concordantiarumque Eusebianarum: [1] (f. 7) evangelium secundum Mattheum, [2] (f. 92) evangelium secundum Marcum, quod des. in 16, 8, duodecim ultimis versibus omissis. [3] (f. 148) evangelium secundum Lucam, [4] (f. 242) evangelium secundum Iohannem, omissa ex toto pericope de muliere adultera.

Membranaceum bifolium modo custodiae praefixum duoque folia subiecta avolsa sunt ex antiquo evangeliorum codice saec., ut vid., XI binis columnis scripto litteris *erkaṭagir* erectis. Columna externa ff. 1. 2 fere tota recisa, superant non integre: (f. 1) Matth. 12, 19-33 *բարի*; (f. 314, v. + r.) Matth. 12,

33 [չա]ր · քանզի – 45 բնակէ ; (f. 313, v. + r.) Matth. 13, 25 [որու]մն – 31 իւր[ում], 32 զամենայն սերմանիս – 38 աշխարհս ; (f. 2) Matth. 13, 38 [արքայու]թեանն – 45 եր⟨կ⟩նից ·

Codex, litteris *bolorgir* exaratus, XXVI fasciculis constat, qui sunt seniones praeter vicensimum 8 ff., n margine imo unius cuiusque primae et ultimae paginae signatis notis numeralibus armenis ա - իզ· Nota ultima desideratur fasciculi decimi octavi, quae resecta videtur vel deleta, et vicensimi sexti, pagina pura relicta. Litterae maiores duaeque primae lineae singularum sectionum minio scriptae. Litterae maximae atque ornamenta, quae in marginibus externis initium sectionum indicant, coloribus caeruleo et roseo picta. Evangeliorum primae lineae quae litteris ornithomorphicis scriptae sunt, portae et ornamenta marginalia, nec non imagines evangelistarum variis pigmentis et auro distinguuntur. Effigies sine arte exaratas invenies (f. 6v) s. Matthei scribentis, (f. 91v) s. Marci item scribentis, (f. 147v) s. Lucae chartam praeparantis, (f. 241v) s. Iohannis in insula Patmo et manus Dei de caelo benedicentis. Subscriptio librarii in f. 307: Գրեցաւ սբ աւե|տարանս · ի Թու|ականիս մերոյ ։ | ՌԻԷ · ի դու⟨ռ⟩ն սբ | սարգսի · ի մայր|այ · քաղաքն ըստ|(f. 307v)ըմպուլ ։ | Եւ յիշեցէք ի մաք|րափայլ (*sic*) աղաւթ|ս ձեր (եր add. litt. minutis) յանարժան | գրիչս · ստեփան|ոս եպ(իս)կ(ոպո)սն · մեղաց | գերիս · որ գերեց|աւ մեղաց զոգիս · | վան անցաւոր ստ|ուարիս եղուկ · | Ռ · և վայ ըզիս որ | ոչ ունիմ գործըս | բարիս յիշման ար|ժան աանէք ըզիս ։ | զի ձեւ փրկի ի Հրոյ Հոգիս ։ ամէն ։ « Scriptum est sanctum evangelium (anno) epochae nostrae 1027 (A. D. 1577-8) ad portam s. Sergii in metropoli Constantinopoli (*Stampoul*). Mementote vero in vestris puris precibus indigni librarii Stephani episcopi, captivi peccatorum, qui fecit animam suam peccatorum captivam (?) propter transitoria secura (perdens). Heu millies! et vae mihi, qui non habeo opera bona. Facite me conmemorationis dignum, ut sic servetur ab igne anima mea. Amen ». Additum est alt. manu: Յիշատակ է ստեփ|աննոս եպ(իս)կ(ոպո)սին և իւր | ծնաւղացն և ամ ար|եան մերձաւորաց|ն · մարգարէին և մել|քոնին · ամէն · « Memoria est Stephani episcopi et genitorum suorum Margarē et Melkon, nec non omnium sanguine proximorum ». Nota pictoris in imo margine f. 7: Ջծաղկող սբ աւետ(ա)ր(ա)նիս կածատուր Հողստիւերիկցի աղաչեմ յիշել ի տր և ած ըզ|ձեզ յիշէ յիւր սբ արքայութին ամէն ։ « Pictorem sancti evangelii Astouadzatour Hołstiveriktsi rogo ut conmemoretis in Domino et Deus vestri memor erit in sancto regno suo. Amen ». F. 3: *Quatuor* | *Euangelia, lingua Armenica* | *manuscripta.* | *Haec mihi dono data sunt, a R*(everendo) *p*(atre) *fr*(atr)*e* | *Stephano de Mus ordinis s. Antonij,* | *episcopo Armeno in Cappadocia,* | *sabbato, die octauo mensis Octobris,* | · *M* · *D* · *LXXX* · Antiquae notae codicis conspiciuntur *90* in ff. 3 et 308, *VII.' 61* in pag. int. operculi ant. et in f. 3. Ff. 3v-6r. 240v. 241r. 308-312 vac.

Integumentum, e tabulis ligneis corio fusco obductis et parte ad aciem foliorum anteriorem cooperiendam constans, olim conmendabant cruces et laminae argenteae paginis operculorum exterioribus adglutinatae, nunc vero decoratur tantum lineis et punctis sine auro inpressis. Acies foliorum rubro tincta. Antiqua nota *90* in schedula supremo dorso adglutinata, elementa recentioris disiuncta *VII* et *61* atramento super corio scripta sunt.

130 (olim VII. 74). Saec. XVII, chart., ff. 70.

Inter documenta varia ad antiquitates et historiam orientalem pertinentia repperitur (f. 1) in pagina mm. 563 × 272 transscriptio cuiusdam inscriptionis sine linguae intellegentia, ut vid., delineata. In summa pagina titulus magna ex parte resectus պետ, deinde octo cruces, quarum quattuor superpositae sunt et quattuor in angulis crucis maioris. Nomina conpendiis scripta sunt

inter cruces hoc modo *տր գրիգոր*, *տր վ(ա)րդ(ան)*, *տր գ(եւ)ո(րգ)*, *տր թորոս*, *տր կոստանդին* « Dominus Gregorius, dominus Vardan, dominus Georgius, dominus Theodorus, dominus Constantinus ». Inscriptio ipsa sic audit: *Թու(ին) Հա(յոց)։ ՉԾԴ։ եւ ի մայս։ Ի | նակնեցաւ* (l.: *աւրհնեցաւ*) *նշան սբ խաչի | անուն վարդան ք(ա)հ(անայ)ի․ ճգն(աւորի) | և* (?) *կրօնաւորի որ փոխեցաւ | քս յապրիլի ԺԱ որ աւ․ն ի | ծառզարդար եւ իւր եղ‹բ›|այրն գրիգոր մի անանն|ց* (l.: *միաբանից*) *որ եւ մաք‹ր›ող եւ լուաս ‹յաւ›|ր գլխատմանն սբ ա‹ռա›|քելոյն պօղոսի կո|կնեց* (l.: *կնքեցին*) *զսբ խաչ մր սրե|(·)ւսի իւրե(ա)նց եւ այլ եղ‹բա›|րցն որք հանդիպիք սբ ու|խտիս վերոյ գրելոյ | թողութի խնդրեցէք ի ք‹սէ ե›|ւ զեղկելի կազմողի ‹խա›|չիս զփռանկ գրակա‹ն› | ծնողաւք իմ՝ եւ քս ձեզ ողորմեսցի ամէն։* « Anno Armenorum 754 et (mensis) maii (die) XX (20 mai. 1305), benedictum est signum sanctae crucis in nomine Vardan presbyteri, ascetae et monachi, qui migravit ad Christum (die) XI aprilis, quae fuit dies arboris ornatae (i. e. dominica palmarum), nec non fratris eius Gregorii, monachi. Quam purificantes et lavantes (?) die decollationis sancti Pauli apostoli, sanctam crucem unxerunt... illorum aliorumque fratrum. (Vos) qui legeritis, iuxta votum supra dictorum, remissionem petite a Christo et pro miserando fabricatore crucis, Franco (homine) litterato, nec non pro parentibus meis. Christus vero vestri miserebitur. Amen ». In pagina aversa, manu saec. XVII: *fu scritta l'anno 754 Era Armena | ossia di Cristo 1305*. Fredericus C. Conybeare in Cod. Vat. arm. 33, f. 332, scripsit monumentum in ecclesia exstare ss. Vincentii et Anastasii extra muros Arretii, sed unde hoc sciverit minime mihi conpertum est.

CODICES CHISIANI ORIENTALES

---

1 (olim R. IV. 22). Saec. XII-XIII, membr., mm. 175×125. ff. II. 128, linn. 21-25.

L e c t i o n a r i u m, quo continentur lectiones V. T. tantum, brevibus titulis inpositis sine ulla de liturgico usu monitione. Conlatio cum indice lectionum antiquioris lectionarii apud F. C. Conybeare, *Rituale Armenum,* Oxoniae, 1905, pp. 517-523, docet lectiones ff. 34ᵛ-125 legendas a vigilia Epiphaniae usque ad Pascha. Etiam ad Epiphaniae vigiliam videntur referri quae ff. 2-34ᵛ scripta sunt, cum prima sectio, videlicet Gen. 1, 1-3, 24 (ff. 2-28) in principio officii eiusdem diei legatur.

1 ⟨i n v i g i l i a E p i p h a n i a e⟩ [1] Gen. 1, 1-3, 24, cui sectioni miscetur commentarius ex homiliis IX **s. Basilii** in Hexahemeron ita conpositus, ut in principio veram translationem habeas, postea vero excerpta tantum brevia et rara; f. 2 fere toto avolso, inc.: *առ* || (f. 3) *ինակագիր պատկամացն զոր և ... աքն ։ այն մովսէս յորոյ ... վկա⟨յ⟩ութի յարարչին* ... quae respondent M. P. G. 29, col. 5 ... *ὁ τὴν συγγραφὴν ταύτην καταβαλλόμενος· Μωϋσῆς ἐκεῖνος ὁ μαρτυρηθεὶς* ... Excerpta homiliae secundae in f. 13 magna ex parte lacero incipiebant, titulos homiliarum habes tertiae f. 16, quartae f. 17ᵛ, quintae f. 18, sextae f. 18ᵛ, ubi librarius *հինգերրորդ* « quinta » perperam scripsit cum primis tribus litteris in rasura, septimae f. 22, ubi scripsit *վեցերրորդ* « sexta », octavae f. 22ᵛ; titulus homiliae nonae desideratur, cum inde a v. 26 cap. 1 textus biblicus solus exstet; [2] (f. 28ᵛ) Mal., 2, 5-7, [3] Ezech., 9, 2-6 *մերձենայցէք* , [4] (f. 29ᵛ) Zach., 6, 9-15, [5] (f. 30) Soph., 3, 19 sq., [6] Os., 10, 12, [7] (f. 30ᵛ) Am. 5, 10. 13. 14 *ամենակալ*, titulo perperam inposito *ընթ(երցուած) նորին մա(ր)գ(ա-րէի)* « lectio eiusdem prophetae » i. e. Oseae, [8] Os., 14, 9 sq., qui perperam inscribitur *ընթ(երցուած) յովելեայ մա(ր)գ(արէի)* « lectio Iohelis prophetae », [9] Ezech., 44, 23 sq. *պատմեսցեն* , [10] (f. 31) Bar., 4, 21-24, cui titulus praemittitur *ընթ(երցուած) յերեմիայ մա(ր)գ(արէի)* « lectio Ieremiae prophetae », [11] (f. 31ᵛ) Ezech., 34, 11-27 *նոցա* , [12] (f. 33) Os., 14, 3, [13] (f. 33ᵛ) Ierem., 15, 19 *եթէ դարձցիս* - 21, [14] Mal., 2, 5-7, [15] (f. 34) Ierem., 30, 7-10 *հրէաստանէ* ,

[16] (f. 34r) lectio III, Ex., 14, 24-15, 1 փառաւորեալ, ubi varia lectio notabilis videtur ասէ Ս՝արիա Ր pro ասեն, [17] (f. 35v) lectio IV, Mich. 5, 2-7, [18] (f. 36) lectio XI, Dan. 3, 1-50, addita doxologia.

2 <in quadragesima> [1] (f. 40v) lectio II, Ezech., 18, 20 արդարու-թիւն - 23, [2] (f. 41) lectio VIII, Ierem., 32, 19 ամենակալ - 44. [3] (f. 43v) <lectio IX>, Iob (addito numero sectionis, ut vid., in apographo: խԹ « XLIX ») 38, 2-39, 35, [4] (f. 48) lectio XV, Dan., 7, 13-27, [5] (f. 51) <lectio XVIII>, Ezech., 37, 1-14.

3 <feria IV hebdomadis I quadragesimae> [1] (f. 52) lectio I, Ex., 1, 1-2, 10, [2] (f. 55) lectio II, Io., 1, 14-20.

4 <feria VI hebdomadis I quadragesimae> [1] (f. 55v) Deut., 6, 4-7, 10, [2] (f. 58v) Iob, 6, 2-7, 13.

5 <feria II hebdomadis II quadragesimae> [1] (f. 61) 1 Regn., 1, 1-23 քումմէ, [2] (f. 63) Ierem., 1, 1-10.

6 <feria III hebdomadis II quadragesimae> [1] (f. 63v) 1 Regn., 1, 23 և Նստաւ - 2, 26.

7 <feria IV hebdomadis II quadragesimae> [1] (f. 66v) Ex., 2, 11-22, [2] (f. 67) Iohel., 2, 1-11, [3] (f. 68) Mich., 4, 1-7.

8 <feria IV hebdomadis II quadragesimae> [1] (f. 68v) I Regn., 3, 21 և Հեղի - 4, 18, [2] (f. 70v) lectio III, Ierem. 2, 31-3, 16.

9 <feria VI hebdomadis II quadragesimae> [1] (f. 72) Deut., 7, 11-8, 1, [2] (f. 73v) lectio II, Iob, 9, 12-10, 2 ամպարշտել.

10 <feria IV hebdomadis III quadragesimae> [1] (f. 75) lectio I, Ex., 2, 23-3, 15, [2] (f. 76v) Iohel., 2, 21-32.

11 <feria VI hebdomadis III quadragesimae> [1] (f. 77v) lectio I, Deut., 8, 11-9, 10, [2] (f. 79v) lectio II, Iob (addito numero sectionis [?] ձդ « LXXXIV »), 12, 1-13, 6.

12 <feria IV hebdomadis IV quadragesimae> [1] (f. 80v) lectio I, Ex., 3, 16-22, [2] (f. 81v) lectio II, Io., 3, 1-8.

13 <feria VI hebdomadis IV quadragesimae> [1] (f. 82) lectio I, Deut., 9, 11-24, [2] (f. 83) lectio II, Iob, 16, 2-17, 16.

14 <feria IV hebdomadis V quadragesimae> [1] (f. 85) lectio I, Ex., 4, 1-21 փարաւոնի (add. արքայի եգիպտացւոց), [2] (f. 87) Io., 3, 9-22.

15 <feria VI hebdomadis V quadragesimae> [1] (f. 88v) lectio I, Deut., 10, 1-15, [2] (f. 90) Iob (num. add. ղգ « XCIII »), 19, 2-29.

16 <feria IV hebdomadis VI quadragesimae> [1] (f. 91v) Ex., 4, 21 (init.) - 5, 3, [2] (f. 92v) Zach., 9, 9-16 յայնմիկ.

17 <feria VI hebdomadis VI quadragesimae> [1] (f. 93v) Deut., 11, 10-25, [2] (f. 95) Iob, 21, 1-34,

18 ⟨feria III maioris hebdomadis⟩ (f. 96) Gen. (num. add. ճը « CVIII »), 6, 9-9, 16.

19 ⟨feria IV maioris hebdomadis⟩ (f. 103) Gen., 18, 1-19, 30.

20 ⟨in magna parasceve⟩ (f. 109) lectio VI, Zach., 11, 11-14.

21 ⟨in sabbato sancto⟩ lectiones quae non omnino respondent indici antiquioris lectionarii apud F. C. Conybeare, ut supra, p. 522: [1] (f. 110) Gen., 22, 1-18, [2] (f. 112) Am. 8, 9-12, [3] lectio XIII, Ierem., 11, 18-12, 8, [4] (f. 113v) lectio XV, Zach., 14, 5 և եկեսցէ, [5] (f. 114v) lectio III, Ex., 12, 1-24, [6] (f. 117) lectio IV, Ion. (add. num. ճժ « CX »), 1, 1-4, 11, [7] (f. 121v) lectio VIII, IV Regn. 2, 1-22, [8] (f. 124v) lectio IX, Ierem., 31, 31-34, [9] (f. 125) Ierem., 38, 1, des. mut. in v. 12 աբդիմելէք ·

Codex charactere *bolorgir* rudioris formae exaratus undecim fasciculis constat, quorum primus secundus nonus undecimus decem folia habent, decimus tredecim, reliqui duodecim. Notae scriptae sunt in margine imo primae unius cuiusque fasciculi paginae, praeter primum, octavum duosque ultimos; ը conspicitur in ultima pagina fasciculi octavi, ժ perperam in fine fasciculi decimi (f. 103). Tituli punctis circum dantur. Primae litterae sectionum quinque decem plus minus minio depictae sunt. In f. 1v, modo custodiae addito, scriptum est saec. XIII, ut vid., brevissimum kalendarium, inc.: [Յու]ն<վ>արի · լա · դ · յայտն(ութիւն) տն « Ianuarii (die) XXXI. (Die) 6: Epiphania Domini ». F. I antiqua nota *16*. Ff. 1r. 2 (ad folium avolsum substituendum add.). 127 et 128 recentia, vacua. Ante f. 1 schedula addita est, quae manu Leonis Allatii notulam habet: *Codex est characteribus Armenis exaratus* | *Continet Pericopas ex Veteri Testamento, ut legi solent* | *in eorum officijs, eadem lingua armena.*

Integumentum ex membrana viridi Chisiae gentis insignia auro inpressa praebet, scil. quercum semontium stellam. In dorso legitur: *Liber* | *ecclesiast*(icus) | *Armeno*(rum) et in pagina interna operculi anterioris antiquae codicis notae *R. IV. 22* et *48.*

2 (olim R. VI. 44). Saec. X-XI, membr., mm. 280 × 210, ff. 242. linn. 20.

Evangelia quattuor. [1] Evangelium sec. Mattheum, inc. mut. in 8, 11 [բազմե]սցին ընդ Աբրահամու; [2] (f. 62) evangelium sec. Marcum, desiderantur 8, 27 [և ասէր] - 39 [աս]եմ ձեզ et 10, 29 զմ[այր] - 39 [ըմպի]ցէք, foliis duobus avolsis; [3] (f. 113) evangelium secundum Lucam; [4] (f. 199) evangelium secundum Iohannem, desiderantur 9, 41 [և մեղքն] - 10, 17 [զի] ես դնեմ: des. mut. in 16, 3.

Codex binis columnis exaratus charactere *erkaṭagir* triginta tres quaterniones conplectitur signatos litteris Գ - Ե in margine imo primae et ultimae paginae unius cuiusque fasciculi. Perierunt fasciculi duo in principio codicis, duo in fine, praeterea folium primum paenultimi fasciculi, primum et ultimum duodecimi. Fasciculus tertius septem folia tantum habet nullo textus detrimento. Primum verbum et numeri unius cuiusque sectionis minio scripta sunt, ornamenta, quae initia evangeliorum vel sectionum indicant coloribus rubro viridi caeruleo croceo picta. F. 62: Կիւրակոսի է աւետար|անս. եթե (*sic*) ած կամի. « Kirakos est hoc evangelium, si Deus vult ». F. 198: Զստացող սուրբ աւ|ետարանիս. զկիւր|ակոս. քահանայ. եւ | զներսէս (*sic*). գրիչ. | վաստակս յաշխ

լու՛սոյ. աղաչեմ յիշ՛եսջիք ի տ̄ր ա̄ծ. « Possessoris sancti evangelii, Kirakos presbyteri, et Nersetis librarii, luce oculis caecutientium, rogo memineritis in Domino Deo ». Fasciolae loreae primo unius cuiusque evangelii folio adhaerebant, quarum nunc sola vestigia discernuntur. In primo foliorum membranaceorum. quae in principio codicis modo custodiae adiecta sunt, antiquae notae codicis *25. 222.* Praeit scidula manu Leonis Allatii, brevem descriptionem codicis continens.

Integumentum, quod ex corio rubro constat, exhibet in paginis externis operculorum tesseram gentiliciam Alexandri PP. VII et in dorso semontium, stellam, quercum auro inpressa. Fibula folium querneum exprimens cum glande superposita, ex aere deaurato una inferior superest, superiore avolsa. In pagina interna operculi anterioris antiquae notae *25* et *R. VI. 44.*

ADPENDIX I

Concordantia hymnorum, qui codicibus hymnarii insunt, cum editione Constantinopolitana an. 1710 breviarioque Veneto an. 1898.

Hymni	Paginae: hymnarii Cpolitani	Paginae: breviarii Veneti	Folia codicum: Borg. 7, 8	Folia codicum: Borg. 80	Folia codicum: Borg. 81	Folia codicum: Borg. 82	Folia codicum: Vat. 24
nativitatis B. M. V.	5	II, 990	7, 1	1	1	1	13
ss. Ioachim et Annae	12	978	3ᵛ	4ᵛ	3ᵛ	4ᵛ	15
adnunciationis B. M. V.	18	287	6	7	6	7ᵛ	17
vigiliae Epiphaniae	25	1094	9ᵛ	10	8	10ᵛ	19ᵛ
Epiphaniae diei I	29	1143 (1107)	11ᵛ	11ᵛ	9ᵛ	12	20ᵛ
— II	32	1144	13ᵛ	13	11	13	22
— III	35	1150	15ᵛ	15	12ᵛ	14ᵛ	23
— IV	38	1157	17ᵛ	17	14	16ᵛ	24ᵛ
— V	42	1162	20	19	15ᵛ	19	26
— VI	45	1168	22ᵛ	20ᵛ	17	21	28
— VII	48	1172	24ᵛ	22ᵛ	18ᵛ	23	29
— VIII	53	1178	26ᵛ	24	20	25	30ᵛ
Ὑπαπαντῆς	68	1207	34ᵛ	31	25ᵛ	32	36
s. Antonii eremitae	72	1195	37	33	27ᵛ	34	38
s. Theodosii regis vel ss. regum	76	1200 (855)	39	35	29	36	39
ss. David et Iacobi	81	1117	41	36ᵛ	32	38	42ᵛ
s. Stephani protomartyris	85	1122	42ᵛ	38	33	40	43ᵛ
ss. Petri et Pauli	91	387	45ᵛ	40ᵛ	35	42ᵛ	45
ss. Iacobi et Iohannis	96	1130	47ᵛ	42ᵛ	36ᵛ	44ᵛ	46ᵛ
ss. apostolorum	101		49ᵛ	44	38	46	48ᵛ
XII apostolorum	105	1075	52	46ᵛ	39ᵛ	50ᵛ	48
LXXII discipulorum	108	1045	53	47ᵛ	40ᵛ	48ᵛ	51
Ionae prophetae	111	1216	56ᵛ	49	42	52	52
s. Sergii militis	116	1219	55	51	296	51	233

Hymni	Paginae hymnarii Cpolitani	Paginae breviarii Veneti	Folia codicum Borg. 7, 8	Borg. 80	Borg. 81	Borg. 82	Vat. 24
hebdom. I quadragesimae	119	II, 185	7, 58	52	44	54^v	53
— II —	131	202	64	57^v	49	66	57^v
— III —	142	218	71	63^v	54	68^v	60^v
— IV —	158	234	81^v	72^v	61	79	67
ss. XL martyrum Sebastenorum	174	246	91	80	67	88	73
hebdom. V quadragesimae	180	252	94	83	69	91	75
s. Gregorii inluminatoris	193	266	102	89^v	74^v	98^v	80
hebdom. VI quadragesimae	207	273	109^v	96	80	104	81^v
resurrectionis Lazari	221	299	119	103^v	85^v	111^v	87^v
dominicae palmarum s. floricultus	226	310	121^v	105	87	114	89
id. (hymnus alter)	229	309	123^v	107	88^v	116^v	91
fer. II maioris hebdomadae	233	337	125	108	89^v	118	92
— III —	236	355	127^v	109^v	91	120	94
— IV —	240	375	129^v	111^v	93	122	96^v
— V —	244	388	131^v	113	94	123^v	98
magnae parasceves	250	436	134^v	116	96^v	126^v	100^v
id. (hymnus s. Nersetis)	255	164	138^v	119	97^v	128^v	101^v
id. (s. Nersetis hymnus alter)	264	481	144	123^v	102	134^v	107^v
magni sabbati	269	503	146^v	125	105^v	137	109
ad missam, tempore paschali	272		148^v	126^v	107^v	138^v	111
resurrectionis D. N. I. C.	275	529	151	129	108^v	140	112
decollationis s. Iohannis Baptistae	286	556	158	134^v	113^v	145^v	117
dominicae novae	287	565	159	135^v	114	146^v	118
adnunciationis B. M. V.	294	583	163^v	139	117^v	150^v	120^v
festi ecclesiarum omnium	300	596	167	142	120	153^v	123
adparitionis s. crucis	321	661	180^v	153	130	166	132^v
adscensionis D. N. I. C.	339	706	192	162	138	176^v	140^v
dominicae secundi floricultus	346	729	197	165^v	141^v		142^v
pentecostes	361	763	8, 3	174	147^v		149^v
fer. II post pentecosten	365	775	6	176	149^v		151^v
— III —	368	781	8	178	151		153
— IV —	371	789	10	179^v	152^v		154^v
— V —	374	796	12	181	153^v	180	156

Hymni	Paginae		Folia codicum				
	hymnarii Cpolitani	breviarii Veneti	Borg. 7, 8	Borg. 80	Borg. 81	Borg. 82	Vat. 24
fer. VI post pentecosten	377	II, 804	8, 14	182	155	181^v	157
diei VII —	379	811	15^v	183^v	156	183	158
nativitatis s. Iohannis Baptistae	384	1188	18	185^v	157^v	185^v	160
s. Gregorii inluminatoris	396	837	25^v	191	162	192^v	165
filiorum et nepotum s. Gregorii	400	879	28^v	193^v	164^v	195	167
s. Nersetis patriarchae	403	863	30^v	195	165^v	197	168^v
s. Isaaci patriarchae	408	876	33^v	197^v	167^v	199^v	170^v
ss. Rhipsimes et sociarum	409	823	34	197^v	168	200	171
s. Sanduchtae	420	929	41^v	203^v	173	207	176
arcae Dei	420	894	42	203^v	173	207	176^v
transfigurationis D. N. I. C.	425	900	44^v	205^v	174^v	209^v	178
fer. II post Transfigurationem	429	912	47^v	208	176^v	212	180^v
— III —	432	916	49^v	209^v	178	214	182
visionis s. Gregorii inluminatoris	436	945	52	211	179^v	216	183^v
adsumptionis B. M. V.	440	950	54	212^v	180^v	218	185
fer. II post Adsumptionem	444	961	57	215	182	221	187
— III —	448	970	59^v	220	183^v	227	188^v
encaeniorum s. crucis	453	1001	67	223	185^v	230	191
diei II post festum Crucis	456	1006	68^v	224^v	186^v	231^v	192
— III —	459	1012	71	226	188	233^v	193^v
— IV —	462	1015	72^v	227^v	189	235^v	195
— V —	464	1020 (843)	74	228^v	190	237	196^v
— VI —	467	1020	76	230	191	238^v	198
— VII —	469	1024	78	231^v	192	240	199
— VIII —	472	1029	80	233	193^v	242	200^v
s. crucis in monte Vareg	477	1036	83	235	195^v	244^v	202^v
inventionis s. crucis	480	1058	85	237	197	246^v	204^v
ss. prophetarum	484	1074 (881)	88	238^v	199	248^v	206^v + 208
— (hymnus alter)	487	877	90^v	240^v	201	250^v	207
ss. interpretum	490	870	92	242	202^v	252	209^v
s. iacobi Nisibeni	494	1087	94^v	243^v	30^v	254^v	40^v
ss. puerorum Betlehemitanorum	497	851	97	245^v	204	256^v	
s. Michahelis et Gabrihelis	500	1065	99	247	205^v	258^v	211^v

Hymni	Paginae		Folia codicum				
	hymnarii Cpolitani	breviarii Veneti	Borg. 7, 8	Borg. 80	Borg. 81	Borg. 82	Vat. 24
ss. patriarcharum	505		101^{v}	249	207^{v}	261	213
s. Ignatii	511	II, 1092	110^{v}	252	210^{v}	264^{v}	216
s. Iohannis Chrysostomi	511	1072	111	252	211	265	217
s. Basilii	512	1142	111^{v}	252^{v}	211	265	216^{v}
s. Gregorii theologi	512	1202	112	252^{v}	211^{v}	265^{v}	216^{v}
s. Nicolai	513	1082	112	253	229^{v}		223
s. Ephrem doctoris	514	1138	112^{v}	253^{v}	211^{v}	266	217
s. Cyrilli patriarchae		1202 (218)		253^{v}		267	218
ss. Eustratii et sociorum	515	1086	113^{v}	254^{v}	212^{v}	267^{v}	218^{v}
ss. XX millium	516	1093 (1057)	114	255	213	268	222
s. Theodori militis	129	201	114^{v}	255^{v}		268^{v}	224
s. Stephani Oułnetsi	517	985	115	255^{v}	213	269	
benedictionis olei (*μῦρον*)	518		116	256^{v}	214		
μύρου supra neonatos	519			257	214		
dum sacerdos sacras vestes induit	520		135		226		
turificationis ad horam sacrificii	521		136	274^{v}	225		
ss. VII *χορτοφάγων*	522	1052	122	275^{v}	226^{v}		
ss. Suchiasitarum	525	1224	116^{v}	257	214^{v}	269^{v}	218^{v}
s. Vahan Gołṭnetsi	526	1201	117	257^{v}	215	270	219
s. David Dvinetsi	527	1043	117^{v}	258	215^{v}	270^{v}	220
ss. Ciryci et Iulittae	528	1200	118	258^{v}	215^{v}	271	223^{v}
ss. Menae et sociorum	529	1085	122	256^{v}	216		
ss. Oscan et sociorum	530	1224	119	259	216^{v}	272	219^{v}
ss. Atomianorum	530	1223	119^{v}	259^{v}	216^{v}	272^{v}	220
ss. Vardan et sociorum	531	1045 et 1234	120	259^{v}	217	273	220^{v}
ss. Leontianorum	534	1226		261^{v}	218^{v}	274^{v}	224^{v}
ad matutinum, die I hebdomadis	542	I, 157	124	265^{v}		280	113^{v}
— II —	545	167	125	266	288^{v}	281	93^{v}
— III —	546	168	126	267	289	281^{v}	95^{v}
— IV —	548	169	127	267^{v}	290	282^{v}	97^{v}
— V —	549	170	128	268^{v}	290^{v}	283^{v}	100
— VI —	550	171	128^{v}	269	291^{v}	284	107
— VII —	552	172	129^{v}	269^{v}	292	285	110^{v}

HYMNI	PAGINAE		FOLIA CODICUM				
	hymnarii Cpolitani	breviarii Veneti	Borg. 7, 8	Borg. 80	Borg. 81	Borg. 82	Vat. 24
ad solis ortum, post ps. 71, 17-19	553	I, 176		270v	222v	286	230v
— post ps. 99	554	178		271	223	286	230v
— post ps. 63	555	180		271	223v	286v	231
— post ps. 85, 16. 17	555	184		271v	223v	287	231
horae tertiae	556	187	131	271v	224	287	229
— sextae	556	191	131v	272	224	287v	229v
— nonae	557	196	132	272v	224v	288	230
— pacificae	558	234	132v	273	228	288v	231v
omnium martyrum	563	II, 80	138	277v	243	290v	234
fidelium defunctorum	603	130	166	297v	261v	313	252v
laudis resurrectionis D. N. I. C.	653	3	202	323v	298	342v	272

ADPENDIX II

Codicum Borgianorum ordo primus cum hodierno conlatus.

I	Hod.	I	Hod.	I	Hod.
1	—	16	Borg. arm. 13	30	Borg. arm. 38
2	—	17	— 34	31	— 49
3	Borg. arm. 37	18	— 45	32	— 35
4	—	19	— 11	33	—
5	—	20	— 2	34	Borg. arm. 19
6	—	21	— 1	35	—
7	Borg. arm. 48	22	— 4	36	Borg. arm. 10
8	— 31	23	Borg. turc. 75	37	—
9	— 5	24	Borg. arm. 52	38	—
10	— 27	25	— 36	39	—
11	— 24	26	— 30	40	—
12	— 42	27	— 43	41	—
13	— 8	28	— 57	42	—
14	—	29	— 56	43	Borg. arm. 33
15	Borg. arm. 17				

ADPENDIX III

Codicum Borgianorum ordo penultimus
cum hodierno conlatus.

Penult.	Hod.	Penult.	Hod.	Penult.	Hod.	Penult.	Hod.
L. II. 1	1	L. II. 18	17	L. II. 32	32	L. III. 13	47
— 2	2	— 19	18	— 33	33	— 16	48
— 3	3	— 20	19	— 34	34	— 18	cf. 49. 52
— 4	4	— 21	20	— 35	35	— 21	50
— 6	5	— 22	21	— 36	36	— 22	51
— 7	6	— 23	22	— 37	37	— 24	cf. 49. 52
— 8	7	— 24	23	L. III. 1	38	L. IV. 2	53
— 9	8	— 25	24	— 2	39	— 3	54
— 10	9	— 26	25	— 3	40	— 4	55
— 11	10	— 27	26	— 6	41	— 6	56
— 12	11	— 28	27	— 7	42	— 9	57
— 13	12	— 29	28	— 8	43	— 10	58
— 14	13	— 30	29	— 9	44	— 12	60
— 15	14	— 31	30	— 10	45	L. VII. 1	59
— 16	15	— 31°	31	— 12	46	— 21	61
— 17	16						

INDICES

I.

AUCTORES ET OPERA[1]

[1] Litterae praefixae indicant codices B Borgianos, Bb Barberinianos, C Chisianos, V Vaticanos

II.

CODICUM LIBRARII, ADNOTATORES ETC.

III.

POSSESSORES

IV.
NOMINA VIRORUM ET FEMINARUM

V.
LOCA

VI.

CODICES ANNORUM NOTIS INSIGNITI

An. 1226-7	V 4.
An. 1268	B 61.
An. 1301	V 10.
An. 1325	B 84.
An. 1356-7	B 68.
An. 1360-1	B 69.
An. 1415	B 45.
An. 1438-9	B 4.
An. 1440-1	B 67.
An. 1476-7	B 88.
An. 1491-2	V 24.
An. 1504-5	B 71.
An. 1516	B 17.
An. 1536-7	B 78.
An. 1575	B 82.
An. 1577-8	Bb 117.

VII.

CODICES SINE ANNORUM NOTIS

VIII.
IMAGINES PICTAE

IX.

IMAGINES AERE INPRESSAE

CONSPECTUS OPERIS

24. **Franchi de' Cavalieri P.**, Note agiografiche, fascicolo 4°.— 1912. Pp. VIII + 196 (L. 30).

25. **Ferrini C.** † - **Mercati I.**, *M. κριτου του Πατζη Τιπουκειτος*, sive librorum LX Basilicorum summarium graece et latine. Libb. I-XII. — 1914. Pp. XLVIII + 204, con 1 tavola in fototipia (L. 40).

26. **Cerrati M.**, Documenti e ricerche per la storia della antica Basilica Vaticana. - 1. T. Alpharani De Basilicae Vaticanae antiquissima et nova structura liber. — 1915. Pp. LXIV + 224, con 7 tavole in fototipia, delle quali 2 grandi in eliotipia (L. 45).

27. **Franchi de' Cavalieri P.**, Note agiografiche, fascicolo 5°. — 1915. Pp. VIII + 136 (L. 20).

28. **Vattasso M.**, Rime inedite di Torquato Tasso. Fascicolo primo. — 1915. Pp. 92, con 2 tavole in fototipia (L. 20).

29. **Carusi E.**, Lettere inedite di Gaetano Marini. I. Lettere a Guid'Antonio Zanetti. — 1916. Pp. 61 (L. 10).

30. **Mercati G.**, Se la versione dall'ebraico del codice veneto greco VII sia di Simone Atumano arcivescovo di Tebe. Ricerca storica. — 1916. Pp. 64, con 2 tavole in fototipia (L. 15).

31. — Notizie varie di antica letteratura medica e di bibliografia. — 1917. Pp. 75 (L. 15).

32. **Vattasso M.**, Hortus caelestium deliciarum ... compositus ... a D. IOANNE BONA. — 1918. Pp. CXII + 160, col ritratto del Bona e 2 tavole di autografi Boniani (L. 35).

33. **Franchi de' Cavalieri P.**, Note agiografiche, fascicolo 6°. — 1920. Pp. 225 (L. 35).

34. **Guidi P.** - **Pellegrinetti E.**, Inventari del Vescovato, della Cattedrale e di altre Chiese di Lucca, fascicolo 1°. — 1921. Pp. IV + 342 (L. 40).

35. **Lanzoni F.**, Le origini delle diocesi antiche d'Italia. — 1923. Pp. VIII + 672, con una carta geografica (L. 70).

    La seconda edizione migliorata e grandemente accresciuta ha il titolo: Le diocesi d'Italia dalle origini al principio del secolo VII (an. 604). Studio critico. — Pp. XVI + 1122 (L. 125).

36. **Schiaparelli L.**, Il codice 490 della Biblioteca Capitolare di Lucca e la Scuola Scrittoria Lucchese (sec. VIII-IX). — 1924. Pp. 116 con 8 tavole in fototipia (L. 25).

37-42. **Miscellanea Francesco Ehrle.** — 1924. Volumi V di pp. 2226 complessivamente, con 57 zincotipie e 8 tavole doppie in fototipia; inoltre un Album con ritratto (L. 350).

43. **Lanzoni F.**, Genesi, svolgimento e tramonto delle leggende storiche. Studio critico. — 1925. Pp. VIII + 304 (L. 35).

44. **Mercati G.**, Per la cronologia della vita e degli scritti di Niccolò Perotti arcivescovo di Siponto. — 1925. Pp. XII + 172, con 5 tavole (L. 40).

45. Sussidi per la consultazione dell'Archivio Vaticano a cura della Direzione e degli Archivisti. Volume I. Schedario Garampi. Registri Vaticani. Registri Lateranensi. Rationes Camerae. Inventario del Fondo Concistoriale. — 1926. Pp. XII + 224, con 9 tavole (L. 70).

46. **Mercati G.**, Scritti d'Isidoro il Cardinale Ruteno e codici a lui appartenuti che si conservano nella Biblioteca Vaticana. — 1926. Pp. XII + 176 + 8 con 6 tavole in fototipia (L. 45).

47. **Schiaparelli L.**, Influenze straniere nella scrittura Italiana dei secoli VIII e IX. Note paleografiche. — 1927. Pp. 76 con 4 tavole (L. 35).

48. **Nogara B.**, Scritti inediti e rari di Biondo Flavio. — 1927. Pp. CXCV + 282, con 4 tavole in fototipia (L. 110).

BYBLIOTHECAE APOSTOLICAE VATICANAE CODICES MANUSCRIPTI RECENSITI.

Stevenson H. sen., Codices manuscripti Palatini gràeci. — Romae, ex typographeo Vaticano, 1885. Pp. XL + 336 (L. 60).

Stevenson H. iun., Codices Palatini latini, tomus I. Codd. 1-921. Praeit Commentatio **I. B. De Rossi** de origine historia indicibus scrinii et bybliothecae Sedis Apostolicae. — 1886. Pp. VIII + CXXXII + 332 (L. 80).

Stevenson H. sen., Codices manuscripti graeci Reginae Suecorum et Pii papae II. — 1888. Pp. XIV + 248 (L. 60).

Marucchi H., Monumenta papyracea latina. Accedit de Aula Vaticana papyrorum epistola **I. Cozza-Luzi.** — 1895. Pp. XII + 60, con 3 tavole (L. 80).

Stornajolo C., Codices Urbinates latini, tomus I. Codd. 1-500. — 1902. Pp. XXIV + 650, con 1 tavola doppia (L. 115).

— tomus II. Codd. 501-1000. — 1912. Pp. IV + 752 (L. 115).

— tomus III. Codd. 1001-1779. — 1921. Pp. XL* + LXXI + 835 (L. 130).

Vattasso M. - Franchi de' Cavalieri P., Codices Vaticani latini, tomus I. Codd. 1-678. — 1902. Pp. XVI + 588 (L. 115).

Nogara B., Codices Vaticani latini, tomus III. Codd. 1461-2059. — 1912. Pp. XVI + 500 (L. 115).

Vattasso M. - Carusi H., Codices Vaticani latini 9852-10300. — 1914. Pp. XII + 802 (L. 120).

Vattasso M. - Carusi H., Codices Vaticani latini 10301-10700. — 1920. Pp. VIII + 780 (L. 120).

Mercati I. - Franchi de' Cavalieri P., Codices Vaticani graeci, tomus I. Codd. 1-329. — 1923. Pp. XXXIX + 543 (L. 120).

Franchi de' Cavalieri P., Codices graeci Chisiani et Borgiani. — 1927. Pp. XVIII + 165 (L. 65).

Tisserant E., Codices Armeni Bybliothecae Vaticanae Borgiani Vaticani Barberiniani Chisiani. — 1927. Pp. XIX + 395 (L. 200).

In corso di stampa:

Pelzer A., Codices Vaticani latini, tomus II, pars prior. Codd. 679-1134.

Tisserant E., Codices Borgiani arabici.

Katterbach B., Specimina supplicationum ex Registris Vaticanis. — Pars I. Prolegomena et Tabulae. — Pars II. Transscriptiones et Annotationes. — 1927, pp. 20 + 40, con 50 tavole in fototipia (L. 80).